

ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ

1. ΠΡΟΛΟΓΙΚΑ

- 1 Η πόλη του Μεσολογγίου, η δοξασμένη πόλη
που λάμπρυνε κι αγλάισε τη μοίρα της πατρίδας
είχε χτιστεί κι αναπτυχθεί σταδιακά από χρόνια.
Τότες, στην καθοριστική, μεγάλη ναυμαχία
- 5 μέσα στη λιμνοθάλασσα, μπροστά στο Μεσολόγγι
ναυμαχία που σφράγισε των χριστιανών τη νίκη
του στόλου του χριστιανικού –συντρίβοντας το στόλο
τον τούρκικο, στο περιθώρι, τέλος, βάζοντάς τον
τη ναυμαχία τη γνωστή με τ' όνομα Λεπάντε
- 10 ή της Ναυπάκτου, δεν ήταν τότες το Μεσολόγγι
παρά μικρός συνοικισμός, με λίγο ψυχομέτρι
από νησιώτες ταπεινούς που σ' ιχθυοτροφεία
δουλεύανε μερόνυχτα στη λάτρα, στο κουρμπέτι
να βγάλουνε τη ζήση τους, το φτωχικό καρβέλι.
- 15 Μιας όμως και σημάδεψε του οικισμού τη μοίρα
ετούτη' δω η ξακουστή, κρίσιμη ναυμαχία
αξίζει να τη φέρουμεν αλάκερη μπροστά μας
- 18 να τη σκιαγραφήσουμεν έστω κι επί τροχάδην.
Μετά και την κατάληψη της Κύπρου από τους Τούρκους
απ' τον Σελίμ τον Δεύτερο στις εφτά τ' Οκτωβρίου
στα χίλια πεντακόσια εβδομήντα Και κατόπιν
απ' τις σφραγές τις άμετρες σε βάρος και μαχίμων
αλλά και τ' άμαχου του πληθυσμού στην Κύπρο
και την σκαιά, την ιταμή, την τούρκικη τη στάση
- 25 απέναντι σ' όλα τα χριστιανικά τα κράτη,
Η Σπάνια κι η Βενετιά συνάψαν συμμαχία
για μian κοινήν πολεμικήν ενάντια στους Τούρκους.
Με την κοινήν ενέργειαν σκοπεύαν να συμπήξουν
στόλο μεγάλο κι ισχυρό, στοχεύοντα να πλήξουν
- 30 τον στόλο του Σελίμ πασά π' απέπλεεν απ' την Κύπρο.
Για τούτο συγκροτήθηκεν ο στόλος των συμμαχων
που τον αποτελούσανε : της Σπάνιας ο στόλος

ο στόλος ο γενουατικός και τα σκάφη του Πάπα
κι ο βενετσιάνικος στερνά ο στόλος, π' αρχηγεύαν
35 της μιας μοίρας οι ναύαρχοι Βενιέρος και Κυρήνης
και της μοίρας της δεύτερης ο Αύγουστος Βαρβαρρίγος
και του στόλου του παπικού Αντώνιος Κολλόνα,
του γενοβέζικου ο Ντόριας Αντρέας Ιωάννης
και τέλος του ισπανικού ορίστηκε αρχηγός
40 ο αδελφός του βασιλιά, γνωστός δον Ιωάννης
που κι άλλως πως κι αυστριακός ως επονομαζόταν.
Και κάτω απ' τον Αυστριακό, με βάση συμφωνία
ολόκληρος ετέθηκε της συμμορίας ο στόλος.
Στα μέσα της επόμενης χρονιάς ο στόλος όλος
45 είχε κιόλας συγκεντρωθεί στη σικελική Μεσσήνη,
Στις πιο πολλές και απ' τις διακόσιες τις ενιά γαλέρες
και στις καμιάν ογδονταριά φρεγάδες, γαλεάσσεσ
και στις καμιάν τριανταριά χιλιάδες στρατιώτες
βρίσκονταν κι Έλληνες μαζίν ίσα μ' οχτώ χιλιάδες.
50 Στις κοσιέξι τελικά του μήνα του Σεπτεμβρη,
ο στόλος ο συμμαχικός στην Κέρκυραν αράζει.
Κι ύστερα από λιγόμερη ξεκούραση κινάει
προς το νοτιά κι αφού πιο πριν είχε πια παραπλεύσει
την ηπειρωτικήν ακτή, τραβάει προς τον κόλπο
55 στον Κορινθιακό και απ' εκεί Εχινάδες νήσους
αγγέλθηκ' η εμφάνιση του τούρκικου του στόλου.
Ενισχυμένος ήτανε ο τούρκικος ο στόλος
κι απ' τον αλγερινό στόλο σιγαληνά τραβούσε
τον στόλο τον συμμαχικό για να τον συναντήσει.
60 Οι στόλοι συναντήθηκαν και θέσεις μάχης πήραν
μέσ' τις επτά τ' Οκτωβρίου, πολύ γερά στο κέντρο
του στόλου του συμμαχικού κρατούσ' ο Ιωάννης.
Και στην αριστερή πλευρά διοικητής εμπήκε
ο Βενεσιάνος ναύαρχος, ο γνωστός Βαρβαρρίζος.
65 ενώ στη δεξιά πλευρά ο Γενουάτης Ντόρια.
Δύναμη κιόλας τάχθηκε πιο πίσ' από το Κέντρο.
Ο τουρκικός ο ντουναμάς είχε στην δύναμή του
διακόσιες δέκα γαλέρες κι εξήντα γαλεάσσεσ.

Τα τούρκικα πολεμικά καράβια στοιχηθήκαν
70 σε μια μοναδική γραμμή · και το κέντρο κρατούσαν
τα τούρκικα πολεμικά. Και το πρόσταγμαν είχε
ο Καπουδάν πασάς, στ' αριστερά βρισκόταν
τ' αλγερινά πολεμικά και στη δεξιά την μπάντα
τα αιγυπτιακά πολεμικά και στη δεξιά την μπάντα. Κι όπως ταγμένος ήταν
75 ο τούρκικος πολεμικός στόλος στοχοθετούσε
κύκλωση των συμμαχικών, ευθύς αμέσως, πλοίων.
Και πράγματι φαινότανε πως είχε παρακάμψει
την πτέρυγ' απ' αριστερά· όμως οι Βενετσιάνοι
που την κρατούσαν, μπόρεσαν στερνά να διασπάσουν
80 την αιγυπτιακή γραμμή, και να την αχρηστέψουν,
Στη μάχη π' ακολούθησε σκοτώθηκαν κι οι δύο
οι ναύαρχοι. Κι ο ναύαρχος, του στόλου της Αιγύπτου
κι ο Βενετσιάνος ναύαρχος. Κι εδώ διακριθήκαν
τα πλοία με τα ελληνικά πληρώματα, π' ανήκαν
85 στη Γαληνότατη Βενετική Δημοκρατία.
Στο κέντρο διεξάγονταν πολύ σφοδρές οι μάχες
όταν τα πλοία έρχονταν κοντά τ' ένα με τ' άλλο.
Κι οι δυο τότες ναυαρχίδες σαν συναπαντήθηκαν
βάζαν από πολύ κοντά και με τα τηλεβόλα.
90 Στα σύντομα κι η τούρκικη χτυπιέται ναυαρχίδα
κι ευτύς απ' το συμμαχικό το στόλο καταχτιέται,
ενώ κι ο Καπουδάν πασάς νεκρός κι εκείνος πέφτει.
Όμως στη δεξιάν πλευρά τα πλοία με τον Ντόρια
για ν' αποφύγουν κύκλωση, πολύ σαν ξανοιχτήκαν
95 βαθειά μέσα στο πέλαγος κι έτσι απομονωθήκαν
απ' τον συμμαχικό το στόλο και συνέχου
να συλληφθούν αιχμάλωτα κινδύνεψαν περίσσια.
Όμως ωσάν τα εφεδρικά καράβια τα συντρέξαν
κι ανάγκασαν τ' αλγερινά τα πλοία να λακκίσουν
100 λευτερωθήκανε κι ευτύς με τ' άλλα ενωθήκαν
τα πλοία του συμμαχικού του στόλου κι έτσι η νίκη
φτερούγισε κι αγκάλιασε το συμμαχικό στόλο.
Όμως απ' τον συμμαχικό το στόλο βυθιστήκαν
δεκαπέντε πολεμικά · εξάλλου σκοτωθήκαν

- 105 οκτώ χιλιάδες μαχητές απ'τα πληρώματά τους.
Όμως πολλές σταθήκανε των Τούρκων οι απώλειες.
Και μόλις την καταστροφήν ξεφύγανε σαράντα
καράβια τούρκικα · κι οι σκοτωμένοι ξεπεράσαν
τριάντα χιλιάδες μαχητές · μα κι αιχμαλωτιστήκαν.
- 110 άλλες μια δεκαπενταριά συνολικά χιλιάδες
Κι ως δεκαπέντε χιλιάδες αιχμάλωτοι πιαστήκαν
Κι Έλληνες · που μετρήθηκαν ως χίλιοι πεντακόσιοι
μα που λευτερωθήκανε σε λίγες μέρες μέσα.
Την ολική καταστροφή συμπλήρωσε τη νύχτα
- 115 η τρικυμία που ξέσπασε για να σωθεί στο τέλος
η ναυαρχίδα τ'Αλγεριού · κανέν'άλλο καράβι.
Έτσι το τέλος δόθηκε στη θαλασσοκρατία
την τούρκικη, που κράτησ'εκατόν είκοσι χρόνια.
Σύγχρονα διαλύθηκε κι ο επικρατώντας θρύλος
- 120 πως τάχατες αήττητος ειν' ο τούρκικος στόλος
κι έσβησε κι η πεποίθηση πως τάχατες οι Τούρκοι
αήττητοι ειν'στη θάλασσα κι ο μύθος διελύθει.
Όμως, όπως τονίστηκε, δεν επωφεληθήκαν
οι σύμμαχοι με τούτη δω την τόση επιτυχία.
- 125 Καμιά πράξη πολεμική δεν είχαν αναλάβει·
Και μοναχά στη Στερεάν Ελλάδα στο στασιάσα
οι Έλληνες ελπίζοντας βοήθεια να πάρουν
απ' τους συμμάχους, μα στερνά φρούδες ελπίδες βγήκαν.
Οι Τούρκοι που νογήσανε τη δύσκολή τους θέση
θε να προτείνουνε στερνά, την εύκολη τη λύση :
σ'όλους τους στασιαστές : άμεσην αμνηστία
αν πορευθύς τον οπλισμό στους Τούρκους καταθέταν
Κι όμως ενώ συναίνεσαν και συνθηκολογήσαν
με τους όρους που βάλανε οι Τούρκοι στρατοκράτες,
- 135 Οι Τούρκοι παρασπόνδισαν κι όλους τους κατασφάζαν.
Λίγες μέρες στερνότερα ο Τούρκος ο σουλτάνος
ο γνωστός κι ως μέθυσος, Σελίμ, κάλεσε στο Σαράι
της Σπάνιας τον πρεσβευτή, για να του πει και τούτα :
«Εμείς με την κατάκτηση της Κύπρου, το δεξί σας
- 140 το χέριν αποκόψαμε, κι εσείς με το Λεπάντε

ξυρίσατε τα γένια μας, π'όμως ξαναφυτρώνουν!
Εσείς, όμως, βραχίοναν άλλο δε θε να βρείτε!
Προσφύγανε σταδουκά στο Μεσολόγγι μέσα
κι οι κάτοικοι της που'πεσε και χάθηκε μιας κώμης
145 της Αλικύρνης της παλιάς, γνωστής ως Χίλια Σπίτια
που' ρθαν και κατοικήσανε μέσε σε συνοικία
της συνοικίας της γνωστής με τ'όνομα Καλύβια.
το Μεσολόγγι σταδιακά παίρνει την άνω βόλτα
με ναυπηγεία που'στησαν οι κάτοικοι της πόλης
150 καθώς και με τα πάμπολλα τα ιχθυοτροφεία
τ' όνομα της φαίνεται να το'χει πάρει η πόλη
από το δαλματικά messo – laghi, δηλαδή λιμνοχώρι
μιας και στην πόλη φτάσανε κατά καιρούς αντάρτες
παρατές από τον μυχό τ'αδριατικού πέλαγος
155 Έτσι κι οι πρώτοι κάτοικοι της πόλη ασχολούνταν
πρώτιστα με το ψάρεμα και με τη ναυτιλία.
Τόση μάλιστα πρόοδο σαν κάτοικοι είχαν κάνει
που πήρανε προβάδισμα στα χίλια εφτακόσια
μα κι ένα αιώνα αργότερα, στα χίλια οκτακόσια.
160 Έτσι δεν ειν' μόνο βενετικά τα πλοία π'αριβάρου,
στην πόλη του Θερμαϊκού, πάνω στη Σαλούκη
μα και μεσολογγίτικα, όπως του Πέτρου Τσάλλα
μα κι άλλων κι αμέτρητων από το Μεσολόγγι
και τόσο συχνά φτάνανε στη Σαλονίκη πλοία
165 κι ο Πρόξενος της Βενετίας στη Βενετιά μηνούσε.
πως άμεσα κινδύνευε να χαθεί και να δύσει
το λάβαρο της Βενετίας απ'τη Θεσσαλονίκη.
Στης Βενετίας ευρέθηκε το Μεσολόγγι να'ναι
στα πρώτα του της ίδρυσης και της ζωής του χρόνια.
170 Όμως μεταγενέστερα στα χίλια εφτακόσια
με τη συνθήκη που'γινεν μεταξύ του Σουλτάνου
του Μουσταφά καθώς και του Βενέτικου Βαΐλου
το Μεσολόγγι αφ'ενός κι όλη η Ακαρνανία
175 παραχωρήθει στην Τουρκιάν κι ούτε κι αυτή η συνθήκη
δεν πολυκράτησε · κι αυτό γιατί ξέσπασε πάλι
νέος τουρκοβενέτικος πόλεμος σε λιγάκι

και που σ'αυτόνε σύρριζα η πόλη κατεστράφει
Και τότες στα Ορλωφικά, που μέσ' το Μεσολόγγι
180 βγήκ' ο Σχολάρχης Παλαμάς με τον Καλογεράκη
αντάμα με τον Γουλιμή, κηρύσσοντες τη στάση,
έφυγαν τότ'ειρηνικά από την πόλην οι Τούρκοι
και παρευτύς κυβέρνηση κάναν οι στασιάρχες.
Όμως τους Τούρκους πού φυγαν από το Μεσολόγγι
185 κατάσφαξαν ο Λαχουρής ή Γουλιμής κατ'άλλους.
Ο Γουλιμής εντάχθηκε στη δύναμη του Γρίβα
και μπήκαν επικεφαλής σ'αρματωλούς αντάρτες
Και τότες το Αγρίνιον πρωτοπολιορκήσαν.
189 Ο Γεροδήμος ο Σταθάς μπήκε στ'αρματολίκια
μέσ' τ'άγραφα· κι εντός μετά μπήκε στο Καρπενήσι.
Όμως οι Τούρκοι στείλανε τ'αρβανικά τα στίφη
π' απ' όπου κι αν περνούσανε, σκορπούσανε τη φρίκη
τον όλεθρο, καταστροφή, τους μαζικούς τους φόνους.
Έτσι του Βάλτου ο αρματωλός Σταθάς ή Γεροδήμος
αρματωλός της Βόνιτσας ως και του Ξηρομέρου
πεισματικήν αντίστασην αντέταξέ στα στίφη
των Αλβανών μα τελικά' κεί στον Προφήτη Ηλία
κοντά στο Αγγελόκαστρο σκοτώθει πολεμώντας.
200 Μαζί μ'αυτόν σκοτώθηκε κι ο αδελφός του, Τσέλιος
ο Λαχουρής κι άλλοι πολλοί, πιότεροι από τρακόσιους.
Όλη τούτη η περιοχή και σήμερα καλείται
Των Γριβαίων τα κόκκαλα. Κι ευτύς μετά τη μάχη
οι Αλβανοί πορεύτηκαν – αναμεσίς Σεβίστης
205 και των Μουσούρων –σούμπιτοι κατά το Μεσολόγγι.
Εντός ως εμαθητεύτηκε μέσα στο Μεσολόγγι
πως ο στρατός των Αλβανών πορεύεται στην πόλη
μπήκανε στα καράβια τους στοχεύοντας να πάνε
πως τη μεριά της Βενετιάς, μα πριν καλοσαλπάρουν
210 στόλος πολύς με Αλβανούς τους γνωστούς Δουλχινιώτες
τους πρόφτασε κι απέκοψε των караβιών το δρόμο·
γιά μια βδομάδα ολάκερη μεγάλες ναυμαχίες
γινόντουσαν αναμεσίς στους δυο στόλους ετούτους.
Οι Δουλχινιώτες στα στερνά πυρπόλησαν καράβια

- 215 πολλά μεσολογγίτικα · πυρπόλησαν ακόμα
όσα καράβια βρίσκονταν αγκυροβολημένα
στης πόλης το Καραβοστάσι· αναμεσής Τουρλίδας
Βασιλάδι κι ευτύς μετά τραβήξαν προς την Πάτρα.
Τη Μεγάλη Παρασκευή φτάσαν αργά το βράδυ
- 220 όταν όλοι οι Χριστιανοί στις Εκκλησιές βρισκόνταν
μιας και με τόση προσοχή, κατάνυξη κι οδύνη
τα θεία πάθη βίωναν και πάθη της φυλής τους.
Μπήκαν έτσι πανεύκολα στα πατρινά τα σπίτια
και τα λαφυραγώγησαν κι απε΄τα πυρπολήσαν.
- 225 Σμίξανε στη συνέχεια με τη φρουρά του κάστρου
και κατασφάξανε πολλούς, αμέτρητους πολίτες
όσους μπορούσαν πιο πολλούς, και τελικά στραφήκαν
τα πάντα κατακούοντας σ'Αιτωλικό, Μεσολόγγι
κρεμμάζοντες απ'τις δοκούς των αρχηγών κεφάλια
- 230 τούτης της επανάστασης σ'όλη την Αιτωλία.
Σε τούτη την πυρπόληση στο Μεσολόγγι μέσα
κάηκε όλο το κτίριο και της Ακαδημίας
γνωστής ως Παλαμαϊκής Σχολής – Ακαδημίας
όπ' ίδρυσε και στέριωσε στα χίλια εφτακόσια
- 235 κι εξήντα μέσα, της Παλαμάς, ο ξακουστός Σχολάρχης
μεγάλος δάσκαλος, σοφός, που μέσ'το Μεσολόγγι
γεννήθηκε στα κοσιδού του χίλια εφτακόσια ·
Ο Παλαμάς διασώθηκε απ'τη σφαγή την άγρια
ξανάκτισε στην πατρική την ιδιοκτησία
- 240 προς τη μεριά της θάλασσας, στα δυτικά της πόλης
καινούργια, όμορφη, λαμπρή τη Νέα Ακαδημία.
Ο Παλαμάς διεύθυνε μέχρι το θάνατό του
την τόσον αξιόλογη Παλαμική Σχολή του.
Μετά την εκδημία του τη θέση του είχε πάρει
- 245 ο γιος του, ο Γρηγόριος, για κάπου είκοσι χρόνια.
Μέχρι την επανάσταση που σήμανε το τέλος
είχε τρακόσιους μαθητές· κι αναμεσής τους ήταν
ο πιο λαμπρός πρωθυπουργός, Σπυριδωνας Τρικούπης
κι ο Βάλβης ο Ζηνόβιος π'επιπρόσθετ' ήταν
- 250 και της Εθνοσυνέλευσης ο Πρόεδρος, σαν διώξαν

- του Όθωνα· βασιλικά καθήκοντα εξασκώντας
εν τέλει παραδίδοντας του κράτους τα ηνία
στο βασιλιά Γεώργιο, τον Πρώτο, π'αναδείχθει
σοφός ένας ηγήτορας που λάμπρυνε το θρόνο.
- 255 Αργά πολύ μα σταθερά η πόλη αναδρομήθει.
Στα χίλια τα οκτακόσια τα τέσσερα η πόλη
στα χέρια του Αλή Πασά τότ' είχε περιέλθει.
Στα πρώτα χρόνια του Αλή το Μεσολόγγιν είχε
είκοσι πλοία εμπορικά και σαράντα βρατσέρες.
- 260 Κράτησεν ως το είκοσι τ'Αλή η δεσποτεία.
Σ' αυτό το συναμεταξού πάνω στο Βασιλάδι
χτίστηκε μικρό φρούριο και βάθυνε τ'αυλάκι
απ'το νησί στο Αιτωλικό· στα είκοσι η πόλη
πέρασεν άλλη μια φορά στα χέρια του Σουλτάνου.
- 265 Ήτανε τότες που ο στρατός ο τούρκικος συνεχίζει
στην Αιτωλία τον Αλή· κι έτσι το Μεσολόγγι
πέρασε για άλλη μια φορά στην τούρκικη την κτήση.
Το Μεσολόγγι σήκωσε στις είκοσι του Μάη
το φλαμπουρο της λευτεριάς κατά της τυραννίας.
- 270 Πρωτοστατούν στο κίνημαν ο προύχοντας και μέλος
της Φιλικής, ο Παλαμάς κι ακόμα κι ο Δημήτρης
ο Μακρής πουν' αρματολός και αρχικαπετάνιος
στα όρη πάνω του Ζυγού, που συνεργάτες έχει
τους Θάνο Ραζηκότσικα και τον Γιάννη Τρικούππη
- 275 κι έχει ακόμα τον γιατρό, τον Γιάννη τον Τρικούππη.
Τη γενική διοίκηση της πόλης τότες παίρνει
ο γνωστός σ' όλους Αλέξανδρος, ο Μαυροκορδάτος.
Με ψήφισμα βουλευτικόν στις έντεκα του Μάη
του κοσιδυό ως αρχηγός των στρατευμάτων όλων
- 280 ορίζεται ο περίλαμπρος αγωνιστής του γένους
Ο θρυλικός κι απ..... ο Μπότσαρης ο Μάρκος.
Λίγο μετά την άφιξη του Διοικητή στην πόλη
στην πόλη φτάνουν σώματα πολλά των φιλελλήνων.
Φτάνουν έτσι τα σώματα των φιλελλήνων όλων
με κεφαλή τον Ιταλό τον Δάνιαν, τον Μαζεύσκη
- 285 τον Πολωνό, τον Ελβετό αεβαλιέ, τον Νόρμαν

τον Γερμανό, τον Τσαρέλλα. Στην πόλη ακόμα φτάνουν
ενισχύοντας με σώματα γενναίων Κεφαλλήνων
μ' αρχηγό τον Σταύρο Πανά και Πελοποννησίων
με αρχηγούς τους πανάξιους: Γενναίον Κολοκοτρώνη
290 Κυριακούλην Μαυρομιχάλη, Γιατράκο, καθώς κι άλλους.
Ένα σώμα ξεχωριστόν από Μεσολογγίτες
συστάθηκε με κεφάλα πανάξιο καπετάνιο
τον Θάνο Ραζικότσικα με χίλια δυο προσόντα.
Όλος ετούτος ο στρατός στην Ήπειρο τραβάει
295 και πάλι στρέφεται, πίσω το Μεσολόγγι.
Μετά την ήτταν του Πέτα μετάφεραν μαζί τους
το νεκρό σώμα του λαμπρού, πανάξιου καπετάνιου
του Κυριακούλη Μαυρομιχάλη· κι απέ βαλθήκαν
να στήσουν άμυνα γερή τους Τούρκους ν' ανακόψουν
300 που σπαργούσαν να διαβούν, στα σύνορα να φτάσουν
κάτω στην Πελλοπόννησο, την «τάξη» να εμπεδώσουν!
Έτσι τότες οι πρόκριτοι μαζί με τον Θανάση
τον άξιο Ραζικότσικα με πάθος και με ζήλο
πρωτόφαντον ανέλαβαν την πόλυ να οχυρώσουν
305 ως και της λιμνοθάλασσας τα γραφικά νησάκια
Η πρώτη πολιορκία του Μεσολογγιού στ' αγώνα όλα τα χρόνια
δεν εμφανίζει πουθενά κανένα έστω σημείο
φυσικόν έργον οχυρό, που να μπορεί ν' αντέξει
με μιαν πρώτην οχύρωση στην προσβολή των Τούρκων
310 Έτσι, σ' ακτίνα από τριών, τεσσάρων, χιλιομέτρων
έχει έδαφος επίπεδο κι απ' όλες του τις μπάντες
ολάνοιχτο, που ξεκινά κορδέλα και τραβάει
πρώτιστα απ' το Αντελικό και το Ευηνοχώρι.
Έτσι, χωρίς αναβολή, χωρίς δεύτερη σκέψη
315 με μιας αποφασίσανε οχύρωμα να στήσουν
στης χερσονήσου τον λαιμό, να σκάψουνε χαντάκι
ένα και είκοσι βαθύ και πλάτος δύο μέτρα.
Το χώμαν απ' τ' ανάχωμα θα τ' αξιοποιούσαν
να φτιάξουνε τ' αμυντικό της πόλης τους το έργο.
320 Κάπου χρησιμοποίησαν θάμνους, πασσάλους, πέτρες
να κρατήσουν τα χώματα. Κι όμως το ύψος όλο

- ετούτου τ' ανοχώματος πολύ ψηλό δεν ήταν.
Δεν ξεπερνούσε και πολύ τ' ανάστημα ενός άντρα
Μέσω της προστατευτικής ετούτης της αψίδας
325 θε να προστατευότανε πρώτα το Μεσολόγγι
και μέσω της στρατηγικής ετούτης δω της θέσης
θε να παρείχε κάλυψη στη Νότιαν Ελλάδα.
Μα η γραμμή ετούτη δω της άμυνας της πόλης
προαπαιτούσε μια φρουρά με τέσσερις χιλιάδες
330 ενώ όλος μαζί ο αριθμός των μαχητών της πόλης
δεν ξεπερνούσε και πολύ τους πεντακόσιους άντρες
κάτω απ' τις διαταγές των πιο κάτω υπευθύνων:
Μαυροκορδάτου, Μπότσαρη, Μακρή και του Θανάση
του Ραζικόσικα· γι' αυτόν είχαμε πιο πριν γράψει.
335 Και πάνω εκεί στ' οχύρωμα στήσανε τηλεβόλα
ίσαμε δέκα τέσσερα μ'άτανε παλιού τύπου.
Σύντομα συμπροφτάσανε γύρω στο Μεσολόγγι
στις κοσιπέντε του μηνός τ' Οκτώβρη ο Κιουτάγιας
αντάμα με τον στρατηγό, πασίγνωστο Βρυώνη
μ' είκοσι κάνε κοσιδυό χιλιάδες, τόσους, άντρες.
340 Σέρναν μαζί τους έντεκα καινούργια πυροβόλα
και βομβοβόλα τέσσερα και κλείσανε την πόλη·
Για δυο μερόνυχτα βαρούν την πόλη πυροβόλα
ενώ προτάσεις στάληκαν στους πολιορκημένους
μιλώντας για παράδοση ειρηνικά της πόλης.
345 Μιας κι ενισχύσεις προσδοκούν οι πολιορκημένοι
παρατραβούν ως τις οκτώ του Νιόβρη της κουβέντες.
Και τότες ο υδραϊικός ο στόλος καταπλέει
στο Βασιλάδι διώχνοντας τον τούρκικο το στόλο.
Ο στόλος αποβίβασε ως χίλιους εφτακόσιους
350 άντρες, πο'χουνε κεφαλές πρώτες και τους πιο κάτω:
Πετρόμπη, Δεληγιάνη, Ζαϊμη και τον Λόντο.
Φτάνουν ετούτοι οι μαχητές από Γασμούνη, Πύργο
μα κι από τα Καλάβρυτα, την ένδοξη την πόλη
που πρωτοδιαμήνυσε την έναρξη τ' αγώνα.
355 Χαρά και θάρρος όπλισαν τους πολιορκημένους
ετούτες οι ενισχύσεις· π' αρχίσανε να βγαίνουν

έξ' απ' τις οχύρωσες και να βαράν τους Τούρκους
κι αφάνταστες απώλειες σ' εκείνους προξενούντες.
Η πόλη δοκιμάζεται μαζί με τη φρουρά της
360 σαν έμαθε το θάνατο του στρατηγού του Νόρμαν
που τραυματίστηκε βαρειά στη μάχη εκεί του Πέτα.
Γιατί ο Νόρμαν ήτανε σπουδαίος πολεμάρχος.
Πολέμησεν ως στατηγός κι αναδείχθει γενναίος
γι' αυτό κι ο Ναπολέοντας τον είχε ήδη τιμήσει
365 μ' ανώτατο παράσημο, αυτό της Λεγεώνας.
Με μεγαλοπρεπείς τιμές κηδέψανε στην πόλη
τον Νόρμαν και τον θάβουνε εκεί πουν' το μνημείο
των Φιλελλήνων Γερμανών, παράπλευρα απ' τον τάφο
τ' άλλου συμπατριώτη του, του Βάικανδ, που θάψαν
370 με ξέχωρες κι αυτόν τιμές στις οκτώ του Ιούλη
του κοσιδυό· μιας κι είχανε ξεχωριστές προσφέρει
υπηρεσίες στη μικρή, μαχόμενην Ελλάδα.
Απ' τον Δεκέμβρη του κοσδυό τα βάσανα των Τούρκων
όλο και μεγαλώνανε: πέφτουν βροχές συνεχού,
375 μα κι οι τροφές λιγότεψαν· και τα μισθά δεν φτάνουν
έγκαιρα. Τα μουρμουρητά σταδιακά πληθαίνουν.
Κι η πείνα νυχτοήμερα τ' ασκέρι δοκιμάζει
Μα κι οι Μεσολογγίτες μας στιγμή δεν σταματάνε
γιουρούσια πότε κάνοντας, ανοίγοντας τις πόρτες
και προξενούν ασήκωτα χτυπήματα στους Τούρκους.
380 Έτσι κάνανε σύσκεψη κι οι δύο Τούρκοι πασάδες
και παίρνουν την απόφασην έφοδο να κινήσουν
νύχτα Χριστουγεννιάτικη μιας και σωστά, πιστεύουν
πως μεσ' σε μια τέτοια νυχτιά, θά'ταν συγκεντρωμένοι
όλοι μέσα στις εκκλησιές οι πολιορκημένοι.
385 Όμως όλα τα σχέδια τα τούρκικα χαλάει
τον Βρυώνη ο κυνηγός, ο Γούναρης ο Κώστας
όπως προκύπτει καθαρά με το αφήγημα τούτο:
Κείνο το βράδυ το θλιβό, το δύσκολο, το γαύρο,
κραυγή πικρή, σπαραχτική ξεφώνησε στον ύπνο
390 ο Γιάννης Γούναρης κι ευθύς πετάχθηκεν ολόρθος
ρίχνοντας μάτι φονικό, με τα μαλιά 'σκωμένα

μ' ολόχλωμο το πρόσωπο και πίκρα στην ψυχή του
άφατη κι αξινητήλιστα και πολυδρασεμένη.
Το γιαταγάκι του άδραξε ζητώντας να χτυπήσει
395 επίβουλο και δόλιον οχτρό που ξάφνου βγήκε
απ' τον κρυψώνα θέλοντας ν' αρπάξει, να σπαράξει
κορμιά φρέσκα, νεανικά, τα ίδια τα παιδιά του
που τόσο τ' αποθύμησε και κρυφολαχταρούσε
βδομάδες, μήνες μακρυά, να τα σφιχταγκαλιάσει·
400 Του λυχανριού το θαμπό φως ναν' ήσυχα όλα δείχνει
μέσ' της σκηνής το σκηνικό· στη θέση τους βαλμένα:
και το πανί κατέβαινε στις γης σφιχτά δεμένο
και μόλις που τρεμόπαιζε στο φύσημα τ' ανέμου.
Δίπλα του δέκα Γκέγκηδες όλοι βαθειά κοιμούνταν
405 βλέποντας πλιάτσικο γερό στα χέρια τους να πέφτει
όντας την πόλη την τρανή, τ' όμορφο Μεσολόγγι
θα παίρνανε στον πόλεμον ύστερα από γιουρούσι.
Σκλάβες πολλές θα σέρνανε καθείς στο σπιτικό του
νόστιμες, που θα στόλιζαν το μικροχαρεμλίκι
410 μα και καλές στη δούλεψη και στου σπιτιού τη λάτρα
κι άλλες που θα πουλούσανε σ' Αραπιά και Μισίρι
και το ρεγάλο μπόλικο θά πεφτε στο κεμέρι
από τα τσούρμα τα πολλά μ' ομορφοσκλαβοπούλες·
Δίπλα τ' άρματα στράφτανε στου λυχανριού τη λάμψη
415 Χαρμιά κι αρμούτια και σπαθιά κι όμορφα καριοφίλια
και γιαταγάνια γυριστά, λαχταριστές πιστόλες
όλα βαλμένα στη σειρά και φλωροκαπνισμένα.
Ο Γούναρης ξαλάφρωσε, μα η καρδιά κτυπούσε
απ' τ' όνειρο που πάγωσε βαθειά στα στήθια μέσα
420 και στου κορμιού τα κόκκαλα κι ως το στερνό μεδούλι.
Ο Γούναρης χρόνια πολλά δούλευε στου Βρυώνη
το σπιτικό και κυνηγός τρανός, πανάξιος ήταν
καταστολίζοντας συχνά του πασά το τραπέζι
με κρέας τ' αγριογούρουνου και με τ' αβρά στηθούρια
425 της πάπιας και του κότσυφα και τ' αλαφιού στο κρέας.
Κι εδώ, στην άκρη, πες, της γης, έξ' απ' το Μεσολόγγι
μεσ' την ανήμερη ζωή του γαύρου στρατοπέδου

έστρωνε, πες βασιλικό, τ' αφέντη το τραπέζι
μ' αγριοπούλια και λαγούς, αγριόγιδες, χελώνες
430 και χέλια που ξενέριζαν, στρουθιά κι αμπελοπούλια.
Όμως ο πονηρός πασάς πιστό για να τον έχει
στη δούλεψή του ολοχρονίς και να μην ξεστρατίσει
μα μπιστικός και μπεσαλής όλα τα χρόνια να'ναι
κράτησε τη γυναίκα του και τα τρία παιδιά του
435 κλεισμένα και με φρούρηση, για να μην δραπτετεύσουν
στην Άρτα· κι έτσι σίγουρο παντοτινά κρατούσε
τον Γιάννη, που καιγότανε από την πεθυμιά του
να ξαναδεί τα τρυφερά βλαστάρια του, τη νέα
κι ολόγλυκιά του σύζυγο, την όμορφη Αρίστη·
440 Στην πρωταρχή η γραμματαλλογή δύσκολή δεν ήταν·
Τ' ασκέρι κατεβαίνοντας κάτω, στο Μεσολόγγι
σύρριζα από την Ήπειρο, σαρώνοντας τα πάντα
κάθε ταμπούρι λευτεριάς, κάθε χωσιά, χτυπώντας
με λύσσα και μ' αρίφνητο πλήθος πρωτοστοχεύει
445 τα πρωτάτα που φύγανε και κατασκορπιστήκαν
στους πέντε ανέμους· λεύτερο το δρόμο στους αγάδες
αφήνοντας τον· και χωριά πολλά πυρποληθήκαν
μα και σοδειές καήκανε κι όλοι όσοι αντισταθήκαν
νεκροί στο χώμα κείονται μ' άθαφτα τα κορμιά τους
450 Όσοι δειλοί τραβήξανε στα δάση και χωθήκαν
μεσ' τους κυρυψώνες των θεριών και στις μονιές λουφάξαν.
Καταυλισμένο ολοκαμπίς το τούρκικο τ' ασκέρι.
έχει τροφές αμπόδιστα και τα πολεμοφόδια.
Κι είναι κι η γραμματαλλαγή με τάξη ορθοστημένη.
455 Έτσι κι ο Γιάννης Γούνναρης ανήσυχος δεν είναι
μιας κι έχει τώρα τακτική την αλληλογραφία
μαθαίνοντας από την καλή γυναίκα του τα νέα
για την υγεία της ίδιας και των τριών παιδιών του.
Όμως η επανάσταση συγκρατημό δεν έχει
460 το χώμα που στασίασε δεν βγάζει μόνον άνθη
κι ολόγλυκους κι ολόφρεσκους καρπούς με μύρια φρούτα.
Και των αντρειών που ρουφά ασίγαστα το αίμα
δεν το κρατάει παντοτινά στα σπλάχνα του, μια κιόλας

- πύρινο, μα κι ολόφλογο κατόπιν τ' απορρίχνει
465 σε σμάρια νειούς πολεμιστές· κι απόστολοι καινούργιοι
κηρύττουν την ανάσταση, τους δειλούς αντρείεύουν
Μήνες δεν πέρασαν καν τρεις. Της Ρούμελης το χώμα
και παλ' αναταράζεται, στέλνοντας στον Σουλτάνο
κατάπικρα μηνύματα, χαλνώντας του τον ύπνο.
470 Τροφές και μπαρουτόβολα δεν φτάνουνε στ' ασκέρι
κι ούτε πουλί περασμένο, πουλί μανταφόρο
δεν φτάνει στο στρατόπεδο, π' απελπισιά το δέρνει
τα τσούρμα που γονάτισαν χιονόνερα, πλημμύρες.
Πείνα και γύμνια ολονυχτίς κι ολημερίς μαστίζει
475 τα τσούρμα, μα κι απίθανες, πρωτόγνωρες αρρώστιες,
Μα και τον Γούναρη η ψυχή πλαντάζεται, πονάει.
Η σκέψη γυροστρέφεται στα δόλια τα παιδιά του
στην καφερή γυναίκα του και μια τον τρώει λύπη
Νά'ναι καλά, για μήγαρις τα θέρισαν αρρώστειες;
480 Η μήπως και τα σκότωσαν αλλόθρησκοι από πείσμα
για τα τρανά χτυπήματα που δέχονται απ' ολούθε;
Ύπνος δεν έρχεται εύκολα γαλήνη να του δώσει
να κλείσει τα ματόφυλλα, τον νουν να γαληνέψει.
Κι απόψε μόλις έγειρε πάν' στ' αχυρόστρωμά του
485 εν' όνειρο τρομακτικό να φαρμακώσει φτάνει
νου και καρδιά κι ολάκερη τη δόλιαν ύπαρξή του.
Βλέπει γυναίκα και παιδιά μέσ' σε χαράς τραπέζι
τρώνε και πίνουν και γελούν και ξέγνοιαστα γελάνε.
Φασμένα με χρυσές κλωστές φορέματα φοράνε
490 λάμπουνε τα ματάκια τους κι έχουνε μαγουλάκια
ολόδροσα και κόκκινα, σαν της αυγής τη λάμψη
κι αναγαλιάζει καρδιά, νους, του δόλιου του πατέρα.
Αυτός πονάει, θλίβεται, μερόνυχτα στενάζει
μ' ας είν' κείνα, τουλάχιστον, καλά κι ευτυχισμένα
495 Μα ξάφνου κάπου'κει σιμά στο γιορτινό τραπέζι
απ' τη γωνιά τη διπλανή δράκος αφύς προβάλλει
χτυπάει τις φτερούγες του μ' ορθάνοιχτα τα μάτια
όπου φωτιές τινάζουνε κι ανοίγοντας το στόμα
ορμάει με βιά να καταπιεί τ' άπειρο και το σύμπαν.

- 500 Επίβουλο, διστακτικό, για μια στιγμή, μακραίνει
κι άξαφνα αντισηκώνεται με βιά κι ευτύς χυμάει
ντούρος επάνω στα παιδιά που στέκουν τρομαγμένα.
Ο νοικοκύρης του σπιτιού κάνει πως θα φωνάξει
μα κόμπο δένεται η μιλιά, παράλυτα τα χέρια
- 505 κι ακίνητα τα γόνατα κι άλατος στήλη στέκει.
Όμως ο Γιάννης στέργοντας τον κίνδυνο ξεσπάει
και ρίχνει σαν τον κεραυνό κραυγή καυτή που βγαίνει
ολόισια απ' τα στήθεια του, σύγκορμα τον ταραίζει :
-Ορέ, μη! ...
- 510 Κι ορθός ευθύς τινάζεται να τρέξει να τα σώσει.
Μα στη γαλήνη, στη σιγή, που γύρωθέ του απλώθει
στέκει ευθύς ακίνητος. Πιάνει το μέτωπό του
κατάιδρος κι ανήμπορος κι ένα βήμα να κάνει...
Παγώσανε τα μέλη του κι ευτύς σταυροκοπιέται.
- 515 -Θεέ μου, βάλ' το χέρι σου! Βοήθησέ με νά'βρω
μιαν ξήγηση για τούτο δω τ'απρόσμενο σημάδι!
Μα παρενός ακούγεται φωνή μισοκομμένη :
Τ'έχεις, μωρέ, και φοβερά κι ωσάν το λύκο ουρλιάζεις;
Ήτανε ο Αλή αγάς που πλάι του κοιμόταν
- 520 στη διπλανή αχυροστρωμνή, που στέκει απορεμένος
αν είν' ο Γούναρης καλά, για τον έχει χτυπήσει
ξάφνου κανέν' αερικό και τον έχει ζαβλώσει.
- Όνειρο'ταν και με τρόμαξε τ'απάντησαν ο Γιάννης.
Σε λίγο διπλοκάθησε στην αχυροστρωμνή του
- 525 ο Αρβανίτης φίλος του· κι επλάγιασε σιμά του
ο Γούναρης· καπνό συνεχού, βγάζουνε κι ανάβουν
κι οι δυο τους τα τσιμπούκια τους με φίνο πυροβόλο
που πριν δυο χρόνια ο πάσας τους τα είχε δωρίσει
τη μέρα που γιορτάζανε, και φυλαχτό κρατούσαν.
- 530 Και τότες σαν ηρέμησαν, αρχίνησεν ο Γιάννης
να διηγείται τ'όνειρο στο φίλο του, που χρόνια
ήσαν μαζί κι αχώριστοι. Μαζί κι οι δυο 'κλουθούσαν
τον Ομέρ και για πόλεμο και για σ'ειρήνης μέρες
Πότες μαζί του στην αυλή τ'Αλή Πασά και πότε
- 535 στους πόλεμους που κίναγε στα Σούλια και την Πάργα.

Ίδια 'χανε και τη ζωή, τους πόθους και τους στόχους.
Πολέμαγαν να ζήσουνε, τις φαμελιές να θρέψουν.
Όπως κι αν ήρθαν οι καιροί κι αν γύρισαν οι χρόνοι
κι αν άλλαξαν τα πρόσωπα κι οι στόχοι της φυλής τους
540 μείναν εκείνοι αχώριστοι, δίχως να παραλλάξουν.
Με τα φαρμάκια της ζωής, τους πόνους και τους μόχθους
δεν άφηναν παράθυρα τις αλλαγές να δούνε
το ζωικό τους ένστικτο που μέσα τους καθόταν
βαρύ κι απαρασάλευτο, δεν άφηνε να δούνε
545 και να γνωρίσουνε καμιά μεταβολή στο χώρο
και τις ελπίδες τις λαμπρές που τρέχανε σε κάμπους
σε ραϊδιά και σ'εγκρεμούς, στεφάνια και λατσούδες
στις ανθισμένες λυγαριές, στα πεύκα, στα πουρνάρια
και το σπαθί ανεμίζοντας γοργοδιαβαίνουν κάμπους
550 βουνά, πόλεις και διάσελα, χωριά και καπνοτόπια
το μήνυμα σαλπίζοντας της λευτεριάς στους σκλαβούς
που χρόνια της προσμένανε, χύνοντας μαύρο δάκρυ
μέσ' της σκλαβιάς τα σίδερα της φυλακής τα βάθια.
Έφτανε για τον ένανε πως το κεφάλι στέκει
555 στους ώμους· κι ήταν αρκετό στον άλλο, που πολέμα
κι έσερνε σκλάβους, σκλάβαινες, λάφυρα του πολέμου.
Ποιος ήταν δεν χαμπάριζαν ο δούλος ή κι αφέντης
ακολουθούσανε κι οι δυο, πάντοτ' αδελφωμένοι
τη μίζερη χαμοζωή, πιστοί κι αδελφωμένοι
560 για τ'αύριο αδιάφοροι, λες και σε τούτο μοιάζαν
με τα δόλια καματερά, πάντοτες π' ακλουθάνε
την προσταγή του βούνευρου του πρώτου ζευγολάτη.
Σαν όλο τ'άκουσε καλά τ'όνειρό του, Γκέγκης
τον εγκαρδίωσε με μιας με τούτα'δω τα λόγια :
565 -Να μη φοβάσαι, πε καρντάς, κι εσένα τα παιδιά σου
τίποτες δε θα πάθουνε και φίλος ειν'το φίδι
που τα φυλάει απ'το κακό και την κακιά την ώρα.
Μα δεν τον πίστεψε στιγμήν ο καφερός ο Γιάννης.
-Τι φίλος είναι τούτος δω, που πήγε να τα χάψει,
570 αγά μου, τα παιδάκια μου; Τούπεν αναρριγώντας.
-Σώπα και σύντομα θα δεις. Σύντομα ξεμπερδεύει

- και τούτο δω το δύσκολο, φαρμακερό σεκλέτι.
 Γροίκα καλά το μυστικό :Τα ψέματα τελειώνουν.
 Κι αύριο, πες μεθαύριο, ηλάτρα ξεμπερδεύει.
- 575 Αφού το διαμηνύσαμε ξάστερα στους πασάδες
 Ή σύντομα το παίρνουμε το κάστρο, για λακκάμε!
 Δε θα σαπίσει η Γκεγκαριά μ'όλα τα παλικάρια
 στα βαλτονέρια τούτα'δω! Το στρίβουμε και πάμέ!
 Έφτυσε χάμω δυο και τρεις κι απέ'ξομολογήθει :
- 580 -Θαμπά μεθαύριο κάνουμεν ολάξαφνα γιουρούσι!
 Γιορτάζουν τα Χριστούγεννα οι δύσμοιροι ραγιάδες.
 Κι όλοι τους μέσ'τις Εκκλησιές θα βρίσκονται κλεισμένοι.
 Έτσι κι ωσάν το φύσημα, τους παίρνουμε το κάστρο
 μιας και θε νάν' αφύλακτο κι αφρούρητον απ' όλους.
- 585 Δε λέω πως έτσι'ναι καλά. Παλλικαριά δεν είναι !
 Και τούτο δεν είναι πρεπό σε μας τους Αρβανίτες!
 Μα οι πασάδες δε νογάν αλλιώςτικα να γίνει.
 Έτσι, αν θες με μπαμπεσιά, στα χέρια μας θα πέσει!
 Κι ως έβλεπε τον Γούναρη να σκέφτεται το πράμα,
- 590 δίχως να δείχνει για χαρά για δισταγμό στα λόγια,
 ελαφριά τον χτύπησε στον ώμο λέγοντάς του :
 -Σε λίγες ώρες το λοιπόν, σε λίγες, πες, μερούλες
 θε να χαρούμεν όλοι μας τις καφερές φαμίλιες !

* * *

- Ο γήλιος ήδ' ανέτειλεν απ'τ'Ωλενού το δάσος.
- 595 Μαύρος πολύ μα κι άφωτος σαν να πενθεί κι εκείνος
 για τον αγώνα τον αφύ μα και την αγωνία
 του γένους που λαχτάριζε τη λευτεριά του νά'βρει.
 Ουρανοθέμελα θαμπά, σκοτεινό χρώμα ρίχνυν
 κάτω στη γης, στη θάλασσα, στα δέντρα, στα λειβάδια
- 600 στα βράχια όλα της θάλασσας και στου βουνού την πέτρα
 και στα νερά του Φίδαρη, στις λαγκαδιάς τα χόρτα
 στον άμμο της ακρογιαλιάς, και στο ίδιο το κάστρο.
 Στέκει δεξιά η Βαράσοβα, μαυροκοκκινισμένη
 μα κι ο Ζυγός αντικρυστά, σπανός, καψαλισμένος
- 605 απ'του χειμώνα το φαιό και το δαδί του Τούρκου.

- Τ' αντελικιώτικα βουνά, δίπλα, προσκυνημένα
 κι αντίπερα στέκ'ο Μωράς διπλά συλλογισμένος
 ανήσυχος και παγερός για τη ροή της πάλης
 μα και τ' αγώνα του τρανού την έκβαση, τη μοίρα.
- 610 Κι αναμεσής της θάλασσας με τη θωριά χαλκένια
 και στα κατάστικτα μ'αχνούς και πάχνη μέσα στήθη
 του κάμπου φιγουράρουνε τα τούρκικα καράβια
 τ' άρματα της Αρβανιτιάς, λες κι έτοιμα να σφίξουν
 στην πέτρινη δαγκάνη τους της δοξασμένη πόλη
- 615 και μια και δυο και τρεις φορές ωσότου ξεψυχήσει.
 Χιλιάδες άμετρες κτυπούν την ξακουστή την πόλη
 και νυχτοήμερα βροντούν κανόνια και ντουφέκια.
 Οι μπόμπες νυχτοήμερα στα σπίτια κατεβαίνουν
 τις στέγες ξεγυρίζοντας, γκρεμίζοντας τους τοίχους
- 620 σκορπών στάκτη και χόβολη, τα βόλια ξεσκαλίζουν
 το χώμα· χάμω ρίχνοντας κορμιά μαλαματένια.
 Χτυπών με βιά κι απελπισιά στα τείχη γιαταγάνια
 και θρυμματίζουν των τειχιών, όλες τις πολεμίστρες
 που βάφονται μεσ' τον πηλό και βάφονται μέσ'το αίμα.
- 625 Μα στέκει' κει χαλκόστερνη του Μεσολόγγι η πόλη
 στη λύσσα μέσα του οχτρού, στις σαΐτιές του Χάρου.
 Και στοιχειωμένη, λες, θαρρείς σα δέση που κρατάει
 του ποταμού ξεχείλισμα και που δεν επιτρέπει
 να πνίξει την καμποσπορά, στο Μωριά ψιθυρίζει
- 630 ν' αναδείξει της λευτεριάς πρωτόλουβα βλαστάρια.
 Έχει πάνω στις τάπιες της και στα τείχη της μέσα
 τον θρύλο Μάρκο Μπότσαρη και τον Μαυροκορδάτο
 τον Γρίβα μα κι οπλαρχηγούς σαΐνια Μωραΐτες.
«Εδώ της νίκης τρόπανο, για νεκροκρέβατό μας!»
- 635 Είπανε στο φανέρωμα του Τούρκου μπρος στην πόλη.
 Κι η ρήση η σπαρτιάτικη ξαναπροβάλλει τώρα
 Ή την ασπίδα νικητής ή νεκρός παν'σ'αυτήνε!
 Μα δεν τα σκέφτοντ' όλα αυτά! Τέσσερα δεν τους μέλλει!
 Το φως της μέρας έδιωξε του κυνηγού τον ύπνο
- 640 μα τη λαχτάρα την κρυφή δεν έδιωξε καθόλου.
 σίγε το ντουφέκι πλαγιαστό στην αγκαλιά, τραβάει

ζωσμένους μπαρουτόσκαγια βγαίνει να κυνηγήσει
να θρέψει τον αφέντη του που το ψωμί του τρώγει.
Γυρίζει στα ριζώματα, πηδά χαντάκια, τάφρους,
645 δρασκελάει κορμόδεντρα, σε ράχες ανεβαίνει
κι ανήσυχος ολημερίς μέσ' σε λαγκούβες μπαίνε
ροβολά στα λακκώματα κι ανήσυχος προβάλλει.
Τα κυνηγιάρικα σκυλιά, ο Τζάθας μα κι ο Μπίθας
πολλές φορές γαυγίσανε· την προσοχή του κράξαν
650 κι ο γοργοπόδαρος λάγος φεύγει απ'τα χαμοκλάδια
μα κι η ξυλόκοτα συχνά μπροστά του φτερακίζει.
Μα δεν έχει μια στάλα μη ν'ασκώσει το ντουφέκι.
Πουλιά διαβήκανε πολλά κοπαδιαστά μπροστά του
Μά'να λεπτό κι ας είναι, πες, δεν στέργει ν'ακλουθήσει
655 η πονεμένη του ψυχή· το σώμα δεν κλουθάει.
Ανάλαφρη, λυπητερή πετιέται στα σοκάκια
της Άρτας, που ν'ερμητικά κλειστή για μήνες τώρα.
Περνάει τα καφασωτά παράθυρα, τις πόρτες
που διπλομανταλώθηκαν, πασχίζοντας για νά'βρει
670 τη φτωχική φαμίλια του, νεκρή που μπορεί και νά'βρει
για παγωμένη –νεκρή, πες –απ'του Δράκου το βλέμμα.
-Αχ! Κα να τελείωνε, Θεέ, ετούτο το μαρτύριο
ψιθύρισε με στεναγμό βαρύ κι αγκουσεμένο.
Ας τέλειωνε το βάσανο, να παίρνανε το κάστρο
675 οι Τούρκοι, και να γύριζε μαζί με τον Βρυώνη
στην Άρτα, στη φαμίλια του. Κι έτσι η καρδιά χτυπάει
απ' ανεκλάλητη χαρά. Για μια στιγμή πιστεύει
πως ήρθε, πια, του γυρισμού, της Χρυσαιγής ο χρόνος.
Ολόχαρη κι η σκέψη του· ο νους του σκαπετάει.
680 στους τόπους που θα διάβαινε, ξεκρίνοντάς τους όλους
Μπροστά την πρώτη πρόβαλεν η σκοτεινή Κλεισούρα
Κι η γέφυρα τ' Αλή Μπέη, συνέχον το Βραχώρι
και στραγγισμένος και στεγνός, τους δίνει πόρο ο Άσπρος
στο Βάλτο για ν'ανέβαινε. Πιο'κει το Μακρυνόρος.
685 αφύλακτο τους δέχεται στα ολόμορφα του δάση.
Να την κι η Άρτα πιο πέρα. Τζαμιά μα και σαράγια
με των αγάδων τα λαμπρά κονάκια και τους σταύλους

- των μπέηδων. Και τα λουτρά τα ξώπρωτα πάρεκει
των μπέηδων. Και τα λουτρά τα ξώπρωτα παρέκει.
Κι ένας βαθύς, απρόσμενος μεσ' απ' τα στήθεια βγαίνει
ο στεναγμός της κούφισης, σαν είδε τα παιδιά του
νά'ναι καλά, να τρέχουνε πάνω του να κολλήσουν.
Σε λίγο το ντουφέκι του βροντάει και ξυπνάει
τη λαγκαδιά ολάκερη. Τηράει και νογάει.
- 695 ζευγαρωτές ξυλόκοτες, που πέφτουνε μπροστά του
με τα σπασμένα τους φτερά το πονεμένο στήθος
τα νυσταγμένα μάτια τους. Τις σήκωσε στα χέρια.
Κι εκεί που τα ματάκια τους σφαλνούνε για τον ύπνο
τον ύπνο τον παντοτεινό κι ανοίγουνε τα ράμφη
για να ρουφήξουν τον στερνόν αέρα πριν να σβήσουν.
- 700 τα φλογισμένα σωθικά, τα ρίχνει στο σακούλι.
Χαρούμενος και ξέγνοιαστος τρέχει ν'αναζητήσει
κι άλλο κυνήγι και μετά σκέφτεται τα που θα'βρει
φιλέματα, κανάκεμα, το βράδυ που θα πάρει
- 705 απ'τον αφέντη του για τα λαμπρά τούτα τα δώρα.
Μα ως τούτα σκεφτότανε, του κόπηκεν ο δρόμος.
Μα κι η χαρά του χάθηκε. Κλαγγή γλυκειάς καμπάνας
χύθηκε και πλημμύρισε τον κάμπο, τα ρουμάνια.
Ο Γούναρης ξαφνιάστηκε. Γύρισε το κεφάλι.
- 710 Ζερβόδεξα, μπροστά – πίσω, τηρώντας να ξεκρίνει
πούθ' η κλαγγή να σήμαινε, πούθε να προερχόταν.
Πρώτη φορά την άκουγε. Τι είχεν ο Τούρκος χρόνια
δεκάδες τόσες χρόνια πριν, αιώνες πολλούς τώρα
απαγορεύσει στους Ρωμιούς τον ήχο της καμπάνας
- 715 να μη θυμίζει στον Ραγιάν ουράνια πανηγύρια
και τις χιλιόμορφες στιγμές ανάστασης του γένους.
Έτσι έσπασεν ο Τύραννος σήμαντρα και καμπάνες
και στα βαθιά τα βάραθρα τ'άριξε σε κομμάτια.
Καμπανοστάσια τρανά τα γκρέμισε με πάθος.
- 720 Όπου στη γη του γύρισε ο κυνηγός δεν είδε
καμπάνα και δεν γνώρισε τη γνώριμη κλαγγή της
Μα η πνοή η χιλιόχρονη, το προαιώνιο πνεύμα
που πέρασε και πότισε νου και καρδιά και σώμα

- γενιές πολλές κι αμέτρητες 'δω και πολλούς αιώνες
725 το πνεύμα το χριστιανικό, το προαιώνιο σήμα
λειτούργησε θριαμβευτικά στην κρίσιμη την ώρα
ξαφνιάστηκε σε τούτο'δω τον ήχο τον πανώριο
σαν τον ξυπνάει η σάλπιγγα και τον ταρακουνάει.
730 Το σώμα του ανατρίχιασε μα κι η καρδιά τaráχτει.
Έστησεν έτσι νου κι αυτί, καλύτερα ν'ακούσει
από το πόθεν έρχετον ο ήχος της καμπάνας.
Και τότες το κατάλαβεν, πως ο θεσπέσιος ήχος
ερχόταν σύρριζα κι ευτύς μέσ' απ' το Μεσολόγγι.
735 Μέρα και νύχτα πολεμάν το δόλιο Μεσολόγγι
από στεριά και θάλασσα. Του κόψαν ψωμμοβόλια
μπαρούτι και βοήθεια κάθε λογής, καθ' είδους.
Μα μια στιγμή δεν έπαψε να πολεμά να ζήσει.
Με νύχια, δόντια, πολεμά, λεύτερο να ξεμείνει.
Και πολεμά και λεύτερο μέχρι την ώρα μένει.
740 Όσοι νεκροί του θάβονται βαθειά στο χώμα μέσα
κι όσοι ξεμένουν χαίρονται της λευτεριάς τον ήλιο.
Σήμερα, λεύτεροι, τηράν τη λευτεριά π' απλώθει
τις όμορφες φτερούγες της και τους σφιχταγκαλιάζει.
Κι αν αύριο πέσουν νεκροί στ' όνομά της όλοι.
745 ποτές τους δεν βαρυγκομούν κι ούτε ποτέ δακρύζουν.
Τα λάβαρα της λευτεριάς ψηλώσαν στον αέρα
στηλώσανε τα σήμαντρα της πίστης και γιορτάζουν.
Γεννιέτ' αύριον ο Χριστός, ο λυτρωτής του κόσμου
Της γης τους λυτρωτής κι αυτός των ιερών, των τάφων,
750 των οικογενειακών βωμών, δοξολογούν το βρέφος
που δίδαξε να δίνουνε σπονδή, τρανή θυσία
τον. Ένα, για να λυτρωθεί το σύνολο, το πλήθος ...
Τότες κράτησε χαμηλά το ντουφέκι του ο Γιάννης
κι όλο τηράει κατά τη γη, τηράει κατά την πόλη.
755 εξάγγελος της λευτεριάς· κι ο κυνηγός απλώνει
ως το μυχό τ' ορίζοντα το βλέμμα, και τηράει
όχι μονάχα τη στενή λωρίδα γης που κλείνει
το Μεσολόγγι μέσα του, μα την Ελλάδαν όλη.
Βλέπει πολύ προφητικά μια λεύτερη πατρίδα

- 760 με το λαό της λεύτερο να χτίζει, να χαράζει
καινούργιους δρόμους και τομές στα γράμματα, στις τέχνες
στη σκέψη και φιλόσοφους ν'αναβλαστάνει νέους
που θα στέκουν ισάξια πλάι σ'ένα Σωκράτη,
σ'ένα καινούργιο Πλάτωνα και νέο Αριστοτέλη.
- 765 Βλέπει να κυματίζουνε της λευτεριάς σημαίες
του δοξασμένου, του λαμπρού, του γένους των Ελλήνων.
Οι γονεείς όλοι χαίρονται τα νέα τους βλαστάρια
και τα παιδιά με τη σειρά χαίρονται τους γονιούς τους.
Ήσυχτοι ζουν ειρηνικά, δίχως τον μακελλάρη
- 770 τον δήμιο, π'όποια στιγμή ζητάει να κορέσει
τη δίψα του με τ'άλκο το γαίμα των ραγιάδων.
Κι οι νιές κοιμούνται ξέγνοιαστες και φόβο πια δεν έχουν
πως κάποια μέρα και στιγμή κλεισμένες σε χαρέμι
κάποιου πασά για κάποιου αγά και του Σουλτάνου ακόμα,
- 775 θε να βρεθούν κι απόμακρα θα ζήσουνε απ'όλους
τους φίλους και τους συγγενείς, τους τόπους π'αγαπήσαν
τους τόπους που γεννηθηκαν, τα μάτια πρωτανοίξαν.
Φεύγει κι ο φόβος του σπαχή και των τυράννων όλων
φεύγει και του δεκατιστή τ'άρπαγμα με τη βία
- 780 κι ένας λαός ελεύτερος, περήφανος προβάλλει.
Και ψιθυρίζει παρευθύς το ρώτημα για πότε
όλος τούτος ο θαυμαστός θα ξεπροβάλλει χρόνος.
Μα βλέπει αγνάντια των εχτρών στημένα τα κανόνια
και καταχνιά μαύρη, θολή, πλακώνει τ'όνειρό του.
- 785 Και το δεντρί της λευτεριάς δεν άνθισεν ακόμα.
Φυτεύτει μα δεν έκαμε καρπούς ίσαμε τώρα.
Κι είναι και τ' όσα λίγο πριν του'χε μιλήσει ο Γκέγκης:
- Αύριο κάνει η αρβανικά γιουρούσι και θα πάρει
αφύλακτον, αφρούρητο, το δόλιο Μεσολόγγι.
- 790 - Αν τό'ξεραν, ψιθύρισε, μα ποιός θα φανερώσει
το μέγα, τούτο μυστικό κι αφύλακτη την πόλη
στα δόντια πίβουλου τ' οχτρού ξέφραγη να μη'φήσει;
Αν τό'ξεραν, συνέχισε, αφύλαχτο το κάστρο
να μην αφήσουνε στιγμή. Κι αντίς όλοι να τρέξουν
- 795 στις εκκλησιές, αντίθετα, στους Πύργους να τραβήξουν

- Κι αντίς κεριά στα χέρια τους, να τρέξουνε να δράξουν
αστόμωτα, γερά, σπαθιά· τροπάρια να μην ψάλλουν
μα τρανολάλητα πολλά τραγούδια για τον Άρη
που'ναι Θεός ελληνικός και τον τιμούσαν όλοι.
- 800 Κι ακόμη κι ως τα σήμερα κι οι ξένοι τον τιμάνε.
Των λεύτερων οι εκκλησιές· των δούλων ειν' οι πύργοι
κι όλες οι στουρναρόπετρες, τα πεύκα, τα πουρνάρια.
«Αχ, να το ξέρανε, μαθές, μα ποιος να τους το κρένει»;
Μόνον αυτός το γνώριζε· αυτός κι οι Γκαγκαταίοι.
- 805 Κείνοι τροχάν' απ' την αυγή σπαθιά μα και κεμέρια
που'ναι ψηλά κρεμμάμενα και καλοφυλαγμένα
και τα τινάζουνε, μαθές, τα κρυφοκαμαρώνουν
τι σκέφτονται πασίχαροι το βιος που θε να χώσουν
απ' των ραγιάδων τα πουγγιά, σαν θα τα διαγουμίσουν
- 810 με το ρεσάλτο το Ιρανό π' αύριο θε να κάνουν.
Θέλουνε να χορτάσουνε με λάφυρα και μ' αίμα!
Κι εκείνος κόμα κάθεται· σκέφτεται τι να κάμει
Μιας και ο τύραννος κρατά γυναίκα και παιδιά του
την όμορφη τρισεύγενη, τα τρία τ' αγγελούδια
- 815 τον Κώστα, τον Βασίλη του και τη μικρή τη Λάμπω.
Κείνα με τη ζωή που ζουν, στον ίσκιο μεγαλώνουν
του δόλιου του πατέρα τος. Πώς τη ζωή την ίδια,
τον ίσκιο των αγγελουδιών να κόψει, να τα θάψει;
- Χριστέ, βάλε το χέρι σου, το δρόμο χάραξέ μου
- 820 για να διαβώ το δύσβατο στρατίν όπου'χω μπλέξει!
Σφαλνά τα μάτια αθέλητα, γυρίζει και τις πλάτες
στην πόλη· τρέχει μακρυά, πηδά χαντάκια, τάφρους,
και δρασκελά κορμόδεντρα και ράχες ανεβαίνει
και να κατεβαίνει λαγκαδιές, βουνά θέλει να ρίξει
- 825 ξοπίσω του, μα την κλαγγή να φύγει δεν το μπόρει
που τον'κλουθά στο βήμα του κι αντιλαλεί στ' αυτιά του
μέσα στα σπλάχνα του βροντά, σταμάτημα δεν έχει.
Σ' ένα λιθάρι ο Γούναρης απελπισμένος πέφτει.
Μπροστά του πια δεν προβαίνουν γαυναίκα, τα παιδιά του
- 830 Μα φόνου κι όλεθρου σκηνές τριγύρωθέ του απλώθουν
Το Μεσολόγγι οι Λιάπηδες πατάν και το κουρσεύουν

Οι πύργοι δρυματίζονται, καπνίζουνε τα σπίτια
και ρίχνοντ' εικονίσματα μεσ' σε σωρούς σκουπίδια
μέσ' σ' αιματόβρεκτο πολτό· κι οι εκκλησιές σ' αχούρια
835 και σταύλους μεταβλήθηκαν και σε κρασοποτήρια
τ' άγια τους δισκοπότηρα· σαΐσματα αλόγων
της άγιας Τράπεζας ποδιές· και τ' άμφια στολίδια
για τις μικρές χανούμισσες στα Γιάννενα, στην Άρτα.
Αγάδων σκούφωμα περνά κι η μήτρα του Δεσπότη.
840 Όλα τα τετραβάγγελα σημάδια στα ντουφέκια
των Λιάπηδων που τα βαράν κι ουρλιάζουν και γελούνε.
Σκλάβους παίρνουν οι Λιάπηδες άντρες πολλούς, γυναίκες
μέσα στα σκλαβοπάζαρα να τους μαχοπουλήσουν.
Θρήνος ολούθε ξεκινά που τελειωμό δεν έχει
845 τρόμος, χαμός και κοπετός σφραγίζει τον αγέρα.
Κι ένα πεσμένο λάβαρο, σκισμένο μπαϊράκι
παίρνει φωνή και διαμηνά στον Γούναρη με πόνο:
πως κείνος είν' ο πρόξενος της τόσης συμφοράς τους
γιατί πρώτιστα στάθηκε πατέρας κι όχι αντάρτης
850 κι είν' και το σήμαντρο φωνή συνείδησης που κρένει
φωνή του χρέους, λευτεριάς της δύσμοιρης Ελλάδας
που στρέφει πάν' στον ίδιο το πονεμένο βλέμμα.
Ο Γούναρης το σκέφτεται κι ακόμ' αντιπαλαίει.
Κι είναι το χρέος, η φωνή ξεκάθαρη, σταράτη.
855 Του λέει πως είναι καιρός ακόμα, κι αν το θέλει
μπορεί κι όλα τα σχέδια των Τούρκων να χαλάσει.
- Μα, ναι! Στο τέλος φώναξε πατέρας σίγουρα είμαι
τα'χει ο Θεός στη σκέπη του, στην άγια του φροντίδα
τα τρυφερά αγγελούδια μου· μά'χω κι εγώ φροντίδα
860 για τη μοίρα του γένους μου της σκλάβας μου πατριδας.
Κι όρμησε τότε ακράτητος κάτω στο περιγιάλι
σπρωγμένος, λες, μ' ανώτερη, μια θεϊκιάν Ιδέα.

* * *

Το τούρκικο στρατόπεδο βρίσκεται στο ποδάρι
απ' άκρη σ' άκρη φτιάχνεται, βρυχιέται κι αναβράζει

- 865 Μα κι απ' ολούθε γνώρισαν θρασίμι τα κοράκια
κι ετοίμασαν τα ράμφη τους, να πέσουν στο τσιμπούσι.
Άντρες φοράν βιαστικά τα σύνεργα τ' ολέθρου.
Και χαλιλώνονται άλογα, μοιράζονται φυσέκια
μαζί και στουρναρόπετρες σταλμένες απ' την Άρτα.
- 870 Μα κι άλλοι δοκιμάζουε της σπάθης τον αθέρα
τ' απελατικού καρφιά και του χαρμπιού την κόψη
αν με το πρώτο κτύπημαν ανοίγουνε κεφάλια
κι όσοι πιστοί προσεύχονται, στην κάπα γονατίζουν
και με το μέτωπο στη γη προσεύχονται με σέβας
- 875 την προσευχή την πύρινη καλώντας το Θεό τους
να τους δώσει το λεύτερο να σφάξουνε, ν' αρπάξουν.
Άλλοι στημένοι, σοβαροί, φαίνονται βυθισμένοι
μέσα στον κόσμο των ψυχών· αν σκοτωθούνε, θέλουν
το τρίχινο να το διαβούν γιοφύρι και να βρούνε
- 880 του Παραδείσου τα ουρί, πήλαφια και γιαούρτια.
Αν ζήσουν, να γυρίσουνε λάφυρα φορτωμένοι
μα κι αιχμαλώτους εύρωστους, να τους μοσχοπουλήσουν.
Οι δερβισσάδες τρέχουνε παντού και διαλαλώντας
την προσευχή, παρακινούν στη μάχη να ριχτούνε
- 885 όσοι πιστοί τονίζοντας με ζήλο και με ζέση:
«Ένας μονάχα ειν' ο Θεός και του Θεού Προφήτης
ο Μωχαμέττης, του Αλλάχ μοναδικός προφήτης.
Στους άπιστους το θάνατο, πιστοί, να δώστε πρέπει».
Πασάδες μα και μπέηδες τάζουν φλωριά και γρόσια.
- 850 Ως χίλια γρόσια τάζουνε σ' εκείνον που θ' ανέβει
στο κάστρο πρώτος· και φλωριά δέκα σ' εκείνους τάζουν
που θα πρωτοπεράσουνε του κάστρου τα χαντάκια
κι απέ να στήσουν σκαλωσιές· τάζουνε και στον μπέη
διαμαντοκόλλητο, ακριβό κι όμορφο γιαταγάνι.
- 855 Τάζουν επίσης στον αγά χρυσοχαλινωμένη
πανέμορφη, πανάκριβη κι από σπουδαίο σόι
φοράδα χρυσοκάπουλη· τάζουνε στον δερβίση
κουμπούρια φλωροκαπνιστά τάζουνε στους σπαχήδες
τσαπράζια φίνα κι αργυρά και στους σημαιοφόρους
- 860 γη των απίστων στον Αλλάχ. Τα πλούτη των απίστων

στα παλικάρια τα τρανά· κι η δόξα στο διβάνι.
Βουβή, θλιμμένη, σκοτεινή απάνω παραστέκει
η νύκτα· και δεν φαίνεται ουτ' ένα αστρί να λάμπετι.
Μόλις όπ' αχνοφαίνεται μεσ' τη νυχτιά το κάστρο
865 Ψηλώνει πίσω κι ο Ζυγός κι η Βαράσοβα δίπλα
Απόψε ο λυτρωτής Χριστός ποιος τό'πε πως γενιέται;
Ο Χάρος βγαίνει παγανιά κι αμέσως γοργοτρέχει
με τις σαΐτες έτοιμες· στο χέρι το δοξάρι
στο 'να του χέρι, το δεξί· και στο ζερβό τον βρόγχο.

* * *

870 Ολόρθος μέσα στη σκηνή με παγωμένο σώμα
και την ψυχήν την άθυμην ο Γούναρης τηράτε:
κάπ' οκτακόσιοι Γκέγκηδες ένας κι ένας βγαλμένοι
Ορμητικοί σαν δρόλαπες με τα σπαθιά στα δόντια
βγήκαν και κείτονται σκυφτοί μεσ' τις βουρλιές και δίπλα
875 στο χάντακα, οργιές μόλις μακράν από τα τείχη
προσμένουνε το σύνθημα κι απέ θα τιναχθούνε
ίδια σαϊτόφιδα, πάνω τους να κολλήσουν.
Θα βρουν εκεί τους Χριστιανούς για να τους αντιστούνε
τον πίστεψ' ο Γραμματικός κάτω στο περιγάλι,
880 π' ολημερίς τριγύριζε; Τότ' είδε ένα πρυάρι
Έταν αυτό που γύριζε πίσω στο Μεσολόγγι
σαν από τ' Αντελικόν ερχότανε στην πόλη
με μέσα τον Γραμματικό της μαχομένης πόλης.
Έβγαλε το μαντήλι του, σινιάλο δίνοντάς του
885 για να πλευρίσει σύγκοντα· κατέβαινεν κι εκείνος.
Έκανε τότες το σταυρό με την ψυχή στο στόμα
ο Γούναρης κι αμόλησε τότες το μυστικό του.
Έφυγεν ο Γραμματικός, χωρίς ούτ' ένα «γεια σου»
να πει στο δόλιο Γούναρη, που τονε δικαιώνει:
890 Με τι καρδιά, με ποια χείλη, μαθές, να χαιρετίσει
ένας λαμπρός πολεμιστής, ομόφυλο στ' ασκέρι
που βρίσκεται μέσ' τον οχτρό σε τέτοιες μέρες κι ώρες;
Με τι ψυχή να μπιστευτεί τον άνθρωπο που στρώνει

- την τάβλα ακόμα του πασά, κείνου που πάει να πνίξει
895 μέσα στο γαίμα, στη σκλαβιά, την άμοιρη πατρίδα;
«Αλοίμονο χίλιες φορές, αν δεν μ' έχει πιστέψει»
όλο και διαλογίζεται ο δύστυχος ο Γιάννης!
Άξαφνα ξαναξύπνησεν μέσα του ο πατέρας,
μεγαλοδύναμος, θεριό, που στέρεψε τις βρύσες
900 των δυο ματιών του και ξανά το λόγο πίσω παίρνει.
Καλύτερα, χίλιες φορές, να μην έχουν πιστέψει
όσα ξομολογήθηκε. Και ξέγνοιαστοι να μείνουν
οι Έλληνες και σύμπιτοι έτσ' ας χαθούνε όλοι!
Μα ζούνε τα παιδάκια του μα κι όλη του η φαμίλια.
905 Πώς και πιο πριν δεν μπόρεσε να το σκεφτεί το θέμα;
Κι αλήθεια, ποιο δαιμονικόν ολόρθο τον πήρε;
Σάμπως κι αν βρουν αντίσταση οι Λιάπηδες, εκείνον
πρώτο μα και καλύτερο, δε θα τον ψυλιαστούνε;
και τότες, βάι κι αλοίμονο, τον γδικιωμό θα πάρουν!
910 καλύτερα, χίλιες φορές, που δεν τον μπιστευτήκαν.

* * *

- Μα της καμπάνας η κλαγγή αντήχησε στη νύχτα
κι απλώθηκε και κάλυψε την πονεμένη πόλη.
Ξανοίξανε τις πόρτες τους οι εκκλησιές και τρέχουν
να μπούνε να λειτουργηθούν όλοι οι πιστοί 'κει μέσα.
915 Όμως ο δόλιος εχθρός λουφάζει· δεν κοιμάται
παρά μονάχα ξαγρυπνά, μα και παραμονεύει.
Τότες ακούσται σφύριγμα και παρατεταμένο
Και σύγκαιρα κι αλαλαγμός και κανονιές ταράζουν
της γης όλη και φώτισαν τη σκοτεινιά της νύχτας.
920 Πάνω στα τείχη οι Γκέγκηδες με μάνητα χυθήκαν
Οι άντρες όμως της φρουράς δυο χιλιάδες διακόσιοι
με δυο μικρά πλοιάρια και κανονιοφόρα
στις άκρες της οχύρωσης μα και στην τάφρο μέσα
προς την πλευρά της θάλασσας, τους Γκέγκηδες θερίζουν
925 Ο Γούναρης τινάχτηκε δίβουλος και προσμένει
να δει πώς θα κατέληγεν η άγρια τούτη πάλη.

- Το τι 'θελε, δεν το'ξερει. Θα 'θελε και τα δύο.
Μα και πάλιν κανένανε δεν ήθελε να γίνει.
Σύγκαιρα φίδι ένα τρανό πρόβαλε πά' στα τείχη
930 πύρινος όφης πρόβαλε· βροντήξαν τα ντουφέκια.
Τα βόλια πέφτουνε πυκνά, πέφτουνε σαν χαλάζι.
«Δοξάζω σε, γλυκειέ Θεέ», ο Γιάννης ψιθυρίζει
Κι ένας βαθύς ολόγλυκος στεναγμός ανεβαίνει
από τα στήθεια του πικρού του κυνηγού, του Γιάννη,
935 που πέφτ' ευτύς στα γόνατα. Ο λόγος του πιστεύει.
Και τώρα την αρβανιτιά πολύ πικρό μολύβι
θερίζ' ακαταμάχητα. Τ' άλογα των σπαχήδων
πέφτουν στο χώμα ξέπνοα, πριν τους καβαλλαραίες
φέρουν στη μάχη· και χαμαί τα μπαϊρακια πέφτουν.
940 Μα κι οι σημαιοφόροι τους, μόλις που και προφτάνουν
να μπήξουν τις σημαίες τους στις τάπιες και στους πύργους
κι ευτύς καταγκρεμίζονται και σούμπιτο χαλιούνται,
τι πέφτουνε και πνίγονται με' στο βαθύ χαντάκι
και στα θολά του τα νερά τριγύρα από το κάστρο.
945 Κι ας αδιάκοπα πηδάν οι Λιάπηδες το κάστρο
τι τρέχουν αδιάκοπα, τους καταπετσοκόβουν
οι Έλληνες που πρόσμεναν το ξαφνικό γιουρούσι.
Όπλα τους έχουνε σπαθιά, ντουφέκια μα κι αξίνες
στυλάρια, τούβλα και τσαπιά, πέτρες και κεραμίδια.
950 Κι ότι βρεθεί στα χέρια τους χρήσιμο γίνετ' όπλο.
Μα μόνοι τους δεν πολεμάν οι πολεμοθρεμμένοι
οι άντρες· μα και δείπλα τους μάχονται και γυναίκες
ακόμη και μικρά παιδιά πουν' όλοι οπλισμένοι
με την προγονική αρετή και την οργή στα στήθεια.
955 Μέσα στο αίμα βάφονται, το δικό τους το αίμα.
Βλέπουνε γύρω τους νεκρούς τους άντρες, τα παιδιά τους,
τους αδελφούς, πατεράδες μα κι άλλους συγγενείς τους.
Φωτιά και σίδερο παντού και μπούλμπερη και σκόνη
μα δεν λιποψυχά κανείς και δεν πισωγυρίζει.
960 Ο Γούναρης στέκει βουβός και καταφανισμένος
τρέμει τη δύναμη τ' οχτρού, τη θέληση, το πείσμα.
Ως πότε θα κρατήσουνε τ' αδύνατα τειχάρια

κι οι χωματένιοι αυτοί σωροί, πώς θε να συγκρατήσουν
 όλη τούτη τη άκρατη την ανθρωποπλημμύρα
 965 π' όλο και πιο πολύ χτυπά μα και βροντομαχάει.
 Κι άξαφνα, κάτω απ' την αχνή την πρωινή τη λάμψη
 βλέπει σπαχήδες να σκορπούν πίσω σαν σατανάδες
 Γυρνά μετά στ' αριστερά κι ίδιο θέαμα βλέπει
 Σ' όλο το περιτοίχισμα και στη μεγάλη Τάπια
 970 κυματίζει περήφανη ελληνική σημαία
 σαν και να θέλει τώρα δα να πρωτοχαιρετίσει
 του γήλιου την ανατολή. Και πέρ' απ' το χαντάκι
 Έλληνες με γυμνά σπαθιά τους Λιάπηδες ξετρέχουν
 στάζουν αίμα τα ξίφη τους, κόκκινη η φουστανέλλα
 975 από το γαίμα των οχτρών, π' αλαφιασμένοι τρέχουν
 Βροντούν πιστόλες, λάμπουνε σπαθιά, κυλούν κεφάλια
 κορμιά στο χώμα κείονται, τα «ράι» αντηχούνε
 κι αλαλαγμοί, σφυρίγματα, γιομίζουν τον αγέρα.
 Κι αναμεσός μέσ' τ' άγριο το βουητόν ετούτο
 980 σαν ουρανόσταλτη κλαγγή ακούγεται η καμπάνα.
 Κι ο Γούναρης εδάκρυσε, κάνοντας το σταυρό του...
 Κι οι Λιάπηδες τσακκίστηκαν· αλαφιασμένοι τρέχουν
 για να ξεφύγουν, να σωθούν, να σώσουν το τομάρι
 απ' την οργή των άτρεμων προασπιστών της πόλης
 985 να ξεφύγουν απ' το σπαθί, το ξίφος, τη χαντζάρα
 τούτων των καβαλλάρηδων τ' ανέμου και τ' ονείρου
 τους κυνηγάν κόμα ζωστές αρματωσιές αντρίκες
 γυναίκες, γέροι και παιδιά, που κατακαθαρίζουν
 όσους ξεμείναν Λιάπηδες μέσα στο Μεσολόγγι.
 990 Κι οι Λιάπηδες δεν έχουνε ελπίδα να σωθούνε
 μόν' σκέφτονται να φτάσουνε το γρήγορο στην Άρτα
 να βρούνε καταφύγιο κι ελπίδα σωτηρίας
 Έτσι τη μέρα τη στερνή του κοσιδύο φεύγουν.
 Μαζεύουν τέντες και σκηνές, κανόνια, πυροβόλα
 995 και παίρνουν της επιστροφής το δακρυσμένο δρόμο
 Μ' άτυχοι κι εδώ στάθηκαν. Μιας κι απ' τον Αχελώο
 που να διαβούνε βάλθηκαν απ' τα περάσματά του
 οι πλημμύρες τα φράξανε· κι οι πόροι μολωθήκαν.

- Έτσι πολλοί πνιγήκανε. Πιότεροι από τρακόσιοι
1000 Κι η πόλη του Μεσολογγιού όχι μονάχα σώθει
μα πλήρωσε με νόμισμα βαρύτατο το θράσος
την τούρκικην αποκοτιάν, την ψωροπερηφάνιαν
που χλεύαζαν, μυκθήριζαν της πόλης τους τον «φράχτη».
Όμως οι Τούρκοι τράξανε σαν φτάσανε στην Άρτα
1005 και σφάξανε του Γούναρη την άμοιρη γυναίκα
και τα τρία αγγελούδια του για να εκδικηθούνε
τον Γούναρη που μάντεψαν πως είχε αποκαλύψει
το μυστικό το φοβερό για το κρυφογιουρούσι.
Έτσι του Γιάννη Γούναρη τ' όνειρο που τόντ' είδε
1010 με το μεγάλο, φοβερό τον δράκοντα π' ορμάει
ν' αρπάξει τα παιδάκια του, π' αμέριμνα βρισκόνταν
μέσα σε κάμαρη λαμπρή, που παίζαν και γελούσαν
στερνά βγήκεν αληθινό και δράκοντας ο Τούρκος
κατάσφαξε πανάγρια και με φρικτό τον τρόπο
1015 Τέσσερα αθώα πλάσματα που τίποτες δεν φταίξαν
Κι ο Γιάννης μ' αυτή τη σπονδή, την άφθαστη θυσία
λαμπρά καταξιώθηκεν από την ιστορία
φάρος στάθηκε σύμβολο, τ' αγώνα δρομοδείχτης
σ' όλες τις τοτινές γενιές, και σ' όσες θε να'ρθουνε...
1020 Κι όχι μονάχα ελληνικό σύμβολο, μα κι ακόμα
ένα παγκόσμιο σύμβολο της λευτεριάς, του χρέους...
Μ' αίσια, τέλος, έκβασην είχ' η πολιορκία
Κι έτσι έφυγε κι ο Αλέξανδρος ο Μαυροκορδάτος.
Κι έπαρχος του Μεσολογγιού στο τέλος διορίσκει
1025 Ο Κωνσταντίνος Μεταξάς. Η πόλη τότες είχε
έξι χιλιάδες κάτοικους. Κι από τούτους οι χίλιοι
ήσαν της πόλης η φρουρά· πολεμιστές γενναίοι.
Τ' οχύρωμα προσφέρθηκε για να τ' ανακαινίσει
Ο Χιώτης ο μηχανικός, ο Μιχαήλ Κοκκίνης
1030 με βοηθό μηχανικό τον Σταύρο τον Κουτζούκκη;
Και του πολέμου φροντιστής ο Μήτρος Δεληγιώργης
τότες εδιορίστηκε. Κι ο Μπότσαρης στοχεύει
ν' αναχαιτίσει τον πασά της Σκόδρας κι εκστρατεύει
στο Καρπενήσι, φεύγοντας από το Μεσολόγγι.

- 1035 Ο Μάρκος αιφνιδίασε τον Μουσταή της Σκόδρας
σαρώνοντας το στράτευμα το τούρκικο σε λίγο
πόστησε στο στρατόπεδο στο Καρπενήσι πλάι
Μέσα στο Κεφαλόβρυσο. Μα σαν επιχειρούσε
ο Μάρκος, τα μεσάνυχτα, τον Μουσταή να πιάσει
- 1040 αιχμάλωτο· και τήραγε να τον επισημάνει
κοιτάζοντας απ' το τείχος του Μουσταή την τέντα
ένας του Μουσταή φρουρός που τον επισημαίνει
του ρίχνει· και στο πρόσωπο το βόλι τονε βρίσκει.
Κι άψυχο ρίχνει τότε ευθύς τον Μπότσαρη τον Μάρκο.
- 1045 Οι σύντροφοι τον φέρνουνε νεκρό στο Μεσολόγγι
που τον κηδεύει με τιμές ήρωα αντάξιές του.
Ο Κωνσταντίνος Μεταξάς βλέποντας τους κινδύνους
απ' την πορεία του στρατού Σκόδρα κι Ομέρ Βρυώνη
καλεί τους έξι οπλαρχηγούς μέσα στο Μεσολόγγι.
- 1050 Κι απέστειλε κατοπινά τον στρατηγό τον Τσέλιο
να καταλάβει της μονής την ισχυρή τη θέση
της Παναγιάς του Λεσινιού. Και μεσ' το Μεσολόγγι
συγκεντρωθήκανε με μιας: Μακρής, όπως κι ο Τσόγειας,
καθώς, κι ο Κώστας Μπότσαρης. Κι ίσαμε δυο χιλιάδες
- 1055 άντρες συγκεντρωθήκανε. Και τελικά δοθήκαν
τα κανονιοστάσια εις τους Μεσολογγίτες
γιατί ήσαν εμπειρότεροι. Κι ενώ τούτα συμβαίνουν
ενώθηκαν σε δύναμες Σκόδρα κι Ομέρ Βρυώνη
που φτιάξανε μια δύναμη πάρα πολύ μεγάλη
- 1060 Δέκα πέντε χιλιάδες πεζούς κι ιππείς ως δυο χιλιάδες
κι όλοι τούτοι κινήθηκαν κατά το Μεσολόγγι
ξαναντικαταστάθηκεν ο έπαρχος της πόλης
ο Μεταξάς· στη θέση του μπήκ' ο Μαυροκορδάτος
που μέσ' την πόλην έφτανε στα τέλη του Δεκέμβρη
- 1065 του εικοστρία· λίγο πριν στο Μεσολόγγι φτάνει
ο γνωστός λόρδος Βύρωνας, πού'κλεισε στην άτρετη καρδιά του
την πάλη για τη λευτεριά των τέκνων των Ελλήνων
Ο λόρδος Βύρων έφτασε τις έξι του Γενάρη
του κοστέσσερα· και τιμές πολλές τ' αποδοθήκαν
- 1070 και που κατέλυσε στερνά στου Χρίστου τον Καψάλη

το σπίτι, που βρισκόταν κοντά στην παραλία.
Στον Βύρωνα ανατέθηκε η γενική αρχηγία
μιας, όπου στη Ναυπακτό στόχευαν εκστρατεία
Ο λόρδος Βύρων πρόστρεξε να κάμει ότι μπορούσε
1075 στην άμυνα μιας κι ορατοί κίνδυνοι την ζώναν
την πόλη του Μεσολογγίου. Μα δυστυχώς σε λίγο
με πνευμονία αρρώστησε, πεθαίνοντας συνέχου
Πέθανε στις δεκαεννιά τ' Απρίλη του ίδιου χρόνου
βυθίζοντας σε βαρύ πένθος ολάκερη την πόλη
μα κι όπου γης βρισκόντουσαν τα τέκνα των Ελλήνων....

- 8501 Ο Μήτσος ο Κοντογιάννης με νοματαίους δεκάξι
έπαιρνε κάπου δεκαοχτώ μερίδες κι ο Στουρνάρας
με νοματαίνους εβδομήντα οχτώ λάμβανε ογδόντα δύο
8505 ενώ ο Μακρής με σύντροφους τετρακόσιους πενήντα
στα ίσα παραλάμβανε, σωστά, τα γεμεκλίκια.
Την ίδια τούτη πρακτική ακλούθαγε κι ο Ίσκος
ενώ ο Γιωργάκης Βαλτινός συμπλήρωνε κι ο ίδιος
με τα δικά του χρήματα μιστούς και γεμεκλίκια.
8510 Κι ούτε του Ζέρβα τα τσούρμα και του Γιωργάκη Κίτσου,
του Βάγια μα κι άλλων πολλών είχαν τις καταχρήσεις
που φαίνονταν στα σώματα του Κίτσου του Τζαβέλα.
Μα πότερο το πρόβλημα μπερδεύονταν ακόμα
σαν οι Σουλιώτες αρχηγοί στέλλαν και καταλόγους
για χήρες κι ορφανά παιδιά, με στόχο να δοθούνε
8515 και γεμεκλίκια σ' ορφανά και σε γυναίκες χήρες
που συμποσούντανε σχεδόν σε δυόμισι χιλιάδες.
Όμως καμιά βοήθεια δεν ζήτησαν να πάρουν
για χήρες κι ορφανά παιδιά οι κάτοικοι της πόλης
μόλον που οι θυσίες τους προσόμοιες κι ίσες ήσαν
8520 και ζούσαν προμηθεύοντας ο ένας με τον άλλον.
Πρόσθετα ακόμα δώσανε κρυφή παραγγελία
οι Σουλιώτες μυστικά στους πληρεξουσικούς τους
που μέσ' τ' Ανάπλι πήγανε με στόχο ν' αυγατίσουν
και τη μισθοδοσία τους. Για τούτο να ζητήσουν
8525 απ' το κουβέρνο ν' αυξηθεί κι απ' τα τριάντα γρόσια
ως τα σαράντα να φτάσει. Όμως τούτο μαθεύτει
από τους πληρεξουσικούς των άλλων των κομμμάτων
Στερνά ο Κωλέτης δέχτηκε το αίτημά τους τούτο
των Σουλιωτών, μα φούντωσε λογοτριβή μεγάλη
8530 και τραγικιά, που χώρισε τους μαχητές στα δύο
κι όπως εκίνα ο διχασμός μ' έχθηρητα και μανία
αναμεσίς σ' αγωνιστές Σουλιώτες – Ρουμελιώτες.
Σαν, όμως, η Διοίκηση τούτο πληροφορήθει
ανέβασε όλης της φρουράς το μηνιαίο μισθό της
8535 και Σουλιωτών, Ρουμελιωτών ας τα σαράντα γρόσια.
Κι έτσι όλοι ησυχάσανε. Κι ακόμη τον Μαγγίνα
τον Τάτση, επιθεωρητή, είχε εξουσιοδοτήσει
για τούτο η Διοίκηση, στέλλοντάς τον να δώσει
τη σχετική απόφαση που είχε τότες λάβει.
8540 Στούτο το συναμεταξύ κανείς δεν σκοτιζόταν
αν βρίσκοταν ή όχι ο οχτρός στο Μεσολόγγι απέξω.
Στ' Αντελικό διέμενεν ο Τάτσης ο Μαγγίνας
κι ήλθε, σαν είχε προσταχθεί, να επιθεωρήσει
το στράτευμα, μα γύρεψε να πάρει σύμβουλους του
8545 μαζί του και τρεις – τέσσερις απ' τους καπεταναίους
τους πιο γνωστούς όπου το στράτευμα είχε.
Η Στρατιωτικής Επιτροπή στερνά είχε αποφασίσει
να δίνει τα γεμεκλίκια με βάση τον καινούργιο
κατάλογο που γίνηκε. Όλ' όμως τον Οχτώβρη
8550 η μοιρασιά ακλούθαγε τα πριν πεπατημένα.

- κι έτσι οι τροφές αρχίσανε ξανά να τελειώνουν.
 Μέσ' τη Γαστούνη καταγής βρισκόντουσαν τα στάρια
 και γράφαν να τα μπάσουνε μέσα στ Μεσολόγγι
 γιατί αλλιώς θα πέφτανε στα τούρκικα τα χέρια
 8555 όπου χαζιρευότανε και προς τα 'κει να τρέξουν.
 Στείλαν αμέσως είδηση για τον κίνδυνο τούτο
 στην τοτινή Κυβέρνηση και τότενες εβγήκε
 ομπρός ο Σένος Εμμανουήλ, αμέσως συμφωνώντας
 8560 με το κουβέρνο να σταλούν προμήθειες στα κάστρα
 Μεσολογγιού και Γαστούνης (το φρούριο της Κρήτης)
 μ' όσο στάρι κι αν χρειαστούν τα δυό τούτα τα κάστρα.
 Η τοπική Διοίκηση γι' αυτή τη συμφωνία
 έστειλε στην Επιτροπή, στο Μεσολόγγι μέσα
 8565 τον Σένο τον Θεόδωρο για να ενημερώσει
 τη συμφωνία που 'καμε, κρατώντας το κοντράτο.
 Κι η πόλη του Μεσολογγιού στο τέλος θε να πέσει
 γιατί σωθήκαν οι τροφές' και βγήκαν κατηγορίες
 πως καταχράστηκε η φρουρά κι είν' το φταίγμα δικό της!
 Για να ο μάθει ο καθείς πως η φρουρά της πόλης
 8570 αν κάπου παρανόμησε, δεν πούλησε το στάρι
 στους Τούρκους κι είτε πουθενά αλλού σε κάποιους άλλους!
 Απλά το διαχειρίστηκε για τις τόσες ανάγκες
 όπου χε τότες η φρουρά' Και κάθε κατηγορία
 στους ώμους πέφτει εκείνων που δεν είχαν φροντίσει
 8575 όσον οι δρόμοι από πλευράς θαλασσινής προβλέπαν
 να προμηθέψουν το καστρί σύγκοντα με το βάρος
 των όσων ψυχών βρίσκονταν κλειστές στο Μεσολόγγι,

Η ΑΔΕΛΦΟΤΗΣ ΤΩΝ ΦΙΛΟΔΙΚΑΙΩΝ

- Όσο στην πόλη μάχονταν πώς να ξοικονομήσουν
 τροφές, οι Τούρκοι φύγανε απ' της Γραβιάς το Χάνι,
 8580 το Χρυσό και τα Σαλώνια κι από τ' άλλα τα μέρη
 όπου 'χανε ριγμένα ορδιά και τά 'χαν παρατήσει
 στην κρίση και στη διοίκηση των ιδικών μας, που 'σαν
 σύγκοντα, τα συγύρια τους, κανόνια, τα τσαντ ίρια
 και τα πολεμοφόδια τους, σαν φεύγανε με βιάση.
 8585 Ετούτη τη χαρούμενη, σαν πήρανε στο κάστρο
 την είδηση, πιστέψανε πως σύγκοντα είχε φτάσει
 το τέλος των αρίφνητων δεινών που 'χαν περάσει.
 Ακόμα και τα γράμματα, απ' τα νησιά μας φτάναν
 8590 Κι ο τύπος π' ακατάπαυστα γκαρδίωνε τους πάντες.
 ενθουσιάζουν και μιλούν πως γρήγορα πια, φτάνει
 ο Λόρδος αρχιναύαρχος, ο Κόχραν, με φρεγάδες
 πολλές και μ' ατμοκίνητα και κάθε που ξεκρίναν
 καπνό που ν' αναδεύεται κατά το Ακρωτήρι
 του Πάπα, χωρίς να μπορούν καλά να ξεχωρίσουν

8595 με μια φωνή στεντόρκα τα στόματα κραυγάζουν:
«Να που ο Κόχραν έρχεται να μας ελευθερώσει!»
Όμως, ακριβοθώρητος, στερνά, 'χε καταντήσει
8600 μιας και τη σωτηρία τους εναποθέταν όλοι
στον Κόχραν, που μονάχα αυτός ασφάλεια θα παρείχε!
Όμως στο τέλος έφτασε πλησίσκος ο Μπραϊμης
Με δυο πλοία πολεμικά, αντίς να φτάσει ο Κόχραν!

Αρχικά στο Μεσολόγγι, μετέπειτα στ' Ανάπλι
Ξεπρόβαλαν μεθοδικά κι οι δυο πρώτες φατρίες
8605 Η μια φατρία εγγλέζικη και γαλλικιά η άλλη,
και στους αρχιφατριαστές ακούγονταν πως ήσαν
οι Κωλέττης και ο Αινιάν κι ο Ιάκωβος Σούτσος,
Ενώ και της εγγλέζικης της ατρίας ηγούνταν
Μαυροκορδάτος, Κανναβός, Σπυρίδωνας Τρικούπης
8610 καθώς και άλλοι π' ο λαός παντελώς αγνοούσε.
Ο Μάγερ ο πασίγνωστος σ' όλους δημοσιογράφος
φίλος στενός και αχώριστος ήταν του Μαυροκορδάτου.
βάσταγε μόνον αυτουνού τα δίκαια και πάντα
παινούσε ασταμάτητα και όλες του τις πράξεις.
8615 Τόνιζε πως αν κείνος βρισκόταν στο τιμόνι
Διευθυντής της Δυτικής της Στερεάς Ελλάδας
δε θα βρισκόντουσαν ποτές σε τόσες δυσκολίες,
Είτε, λοιπόν, γιατί ήθελε στο τέλος να πετύχει
τη σύνταξη αναφοράς απ' τους καπεταναίους
8620 να προσκαλάγανε Διευθυντή τον Μαυροκορδάτο
Είτε γιατί λαχτάραγε, στο τέλος, να τον βγάλουν
τον ίδιο πληρεξούσιο κι απέ να τονε στείλουν
στη Γενική Συνέλευση, άρχισε γνωριμίες
με Σπυρόμηλιο, Χατζηπέτρο και τον Γιωργάκη Βάγια
8625 χτυπώντας τους οπλαρχηγούς και κατακρίνοντάς τους
για καταχρήσεις χίλιες δυο· κι ακόμη προχωρώντας
μεταξύ τους συμφώνησαν και κάνανε και νόμους
και βάλαν και καθήκοντα κι απέ κι ονομαστήκαν
«Των φιλοδίκαιων» αυτών η γνωστή «Αδελφότης».
8630 Ετούτη η «Αδελφότητα» ευθύς να κατηχάει
άρχισε τους Υπαρχηγούς δεύτερης, τρίτης τάξης.
Και παρευτός εφάνηκε ποιος πράγματι κατείχε
τη δύναμη μέσ' τη φρουρά γιατί όλο, πια, τ' ασκέρι,
από αυτούς ξαρτιότανε· Κι οι αρχηγέτες κάναν
8635 γνωστό πως ο καθένας τους είν' στις συνεδριάσεις
καλοδεχούμενος· όπως όμως κι άλλος κανένας
δεν είναι μεγαλύτερος από τον Πρόεδρό τους.
τον Πρόεδρο τριήμερο· που με σειρά ο καθένας
γινότανε για τρεις μέρες, μονάχα, Πρόεδρος της
8640 Φτιάξαν επίσης και γραφτούς νόμους· κι ακόμα βάλαν
βαριά πολύ καθήκοντα σ' όποιον επιθυμούσε
να καταστεί και να γραφτεί μέλος της «Αδελφότης».
Ο Σπυρομήλιος που ήτανε και πρώτος Γραμματέας
μας δίνει πιο ξεκάθαρες πολλές πληροφορίες

- για τους κόπους και τις αρχές αυτής της εταιρείας.
8645 Μέσα στην Αδελφότητα τώρα δεν ξεχωρίζαν
Ρουμελιώτες και Σουλιώτες χαρακτηριστικά της
ήτανε τόσο η σύμπνοια κι η άδολη αγάπη
ανάμεσής σ' οπλαρχηγούς· Έτσι πολλοί που τρέφαν
κάποια μεγάλην έχθρητα απ' τα παλιά τα πάθη
8650 τώρα συμφιλιώθηκαν· κι έτσι τους βλέπεις τώρα
αγαπημένους και δετούς ναν συναμεταξύ τους.
Όμως, στερνά, προκόβοντας η Αδελφότης πήρε
οπλαρχηγούς κι από τη δεύτερη την τάξη· κι αυτό στάθει
η αφορμή π' οδήγησε και σε βαριά υποψία
8655 τους καπετάνιους τους παλεούς, Σουλιώτες, Ρουμελιώτες,
πως κάτι μαγειρεύοταν ενάντια και των δυό τους.
Με τους παλιούς όμως μαζί βρισκόταν κι Γιωργάκης
ο Κίτσος· μα η κληρονομιά δεν ήταν καπετάνιος
απ' τον πατέρα του, καθώς κι ο Βαλτινός, ο γέρος.
8660 Όλοι, όμως, οι άλλοι πια, κι αυτοί οι συγγενείς τους
εκατοχυρωθήκανε κι όλοι, πια, τούτοι γίναν
μέλη της Αδελφότητας· κι η δύναμη θα πέσει,
μέσ' τη φρουρά, στα χέρια πια εκείνων που ήσαν
μέσα στη Αδελφότητα· Κι έτσι, σε συναξή της
8665 που πραγματοποιήθηκε εκείνες τις ημέρες
της Στρατιωτικής Επιτροπής, ο Γιωργάκης ο Κίτσος
και μέλος, πια, ξεκάθαρα, λέγοντας πως δεν πρέπει
ν' αφήσουνε τα πράγματα να πάνε παραπέρα
γιατί θαν' τούτο ενάντια στο νόμο και την τάξη.
8670 Μα κι άλλα πολλά πρόστεσε, τονίζοντας στο τέλος
Πως όλη τούτη η υπόθεση του εκακοφαινόταν.
Μα κι ο Γιωργάκης Βαλτινός ξεκάθαρα τονίζει:
Μωρ' τα τσακάλια τούτα δώ, ομπρός θε να μας πιάσουν.
Πρέπει να τους τονίσουμε και ξάστερα πως τούτα
8675 δεν τ' ανεχόμαστε άλλο, πια, και πρέπει ευθύς να πάψουν
όλοι τους να μαζεύονται· γιατί θε να τους πάρει
ο Ξ αποδώ και θα χαθούν με μιας από μπροστά μας.
Ο Ίσκος, όμως, τ άκουγε όλα αυτά και γελούσε
Και σφύριζε αδιάφορα γι' αυτά που συζητούνταν.
8680 Μα κι ο Μήτσος Κοντόγιαννης, γιατί και ο ανεπιός του,
Νικολάκης Κοντόγιαννης, στην αδελφότητα ήταν,
την ταμπακιέραν έκλωθε στα δάκτυλα γελώντας.
Μα κι ο Στουρνάρας μίλησε γιατί ήτανε μπασμένος
ο Γρηγόρης ο Λιακατάς, που ήτανε γαμπρός του.
8685 Τι μαρτυρίες έχουμε για να τους αντιβγούμε
Και να τους κατατρέξουμε ... και τι κακό μας κάναν;
γιατί π' οχτροί που βρίσκονταν, είντώρα αγαπημένοι;
Άμποτες να 'μασταν κι εμείς ανάμεσα σε τούτους!
- Καλά, τους λέει ο Βαλτινός, μα τελικά θα δείτε
8690 πως θα ξεσπάσει το κακό στην κεφαλή μας πάνω!
Καρφί δεν του καιγότανε ακόμα και του Νότη.
Έτσι δεν το μπορέσανε κάτι να σχεδιάσουν
και να χαλάσουν τον ρυθμό που 'χεν η Αδελφότης.

- 8695 Μιας και πια, δεν γίνονταν απόκοντα κι οι μάχες
σαν κάθε αυγή συνέρχονται οι στρατιωτικοί όλοι.
Όσοι μεσ' την επιτροπή τη σχετική ήσαν μέλη
ερχόντουσαν μέσα σ' αυτήν όλοι οι καπεταναίοι
εξιστορώντας ο καθείς στο πόστο του τι είχε γίνει.
8700 Μα κάποια μέρα βρέθηκαν εκεί παρατημένοι
μιας και κανείς δεν έστερξε για να τους πλησιάσει
γιατί τ' ασκέρι βρίσκετον όλο συμμαζεμένο
μέσα στης «Αδελφότητας» το σπίτι, ομαδιασμένο.
Χόλιασε, τότε, ο Τζαβέλας, ο Νότης, κι άλλοι κι είπαν:
- Γιατί μας διορίσανε επιτροπή, στο τέλος;
8705 Και διασκορπιστήκανε πολύ παραπονιάροι.
Στούτο το συναμεταξύ πρόκοβε η «Αδελφότης».
Άρχισε και με προσοχήν πολλή να εξετάζει
τις πράξεις της επιτροπής και να εκφέρει γνώμες
για τους κινδύνους τους δεινούς π' όλο και προσεγγίζουν.
8710 Οι δυό, κάποτε, επιτροπές στερνά τ' αποφασίσαν
τα σπίτια που βρισκόντουσαν εις τους εχθρούς αγνάντια
και κατευθείαν βρίσκονταν μέσα στής πολιτείας
το πρόσωπο και στέκανε καταερειπωμένα
και μέναν ακατοίκητα για τους πιο πάνω λόγους
8715 να τα κατεδαφίσουνε· κι έτσι να προμηθέψουν
ξύλα στους φούρνους, με σκοπό να ψένει κι ο κοσμάκης
8717 το απαραίτητο ψωμί για τη διατροφή του.
Άμα και γένηκε η αρχή, αγνάντευε τ' ασκέρι
παίζοντας να καταχαλάν μέσ' τη στιγμή το σπίτι.
8720 Κι όλο τούτο το χάλασμα ανάμεσα στις μπάλες
που χτύπαγαν αλύπητα το κάθενα απ' τα σπίτια
που γκρεμιζόταν· μα καρφί δεν τους καιγόταν ένα
τους Έλληνες! Μα μια μέρα πέσανε από τη βία,
8725 σαν άλλοι δυο αρπάξανε τα ξύλα, κι από κάτω
άλλοι χυμήξαν παρευθύς και καταπλακωθήκαν
δίχως, όμως, και να βλαφτεί κανένας τους στο τέλος!
Όμως οι δυο επιτροπές την αταξία προλάβαν
και διορίσανε, γι' αυτό, μόνο τον πολιτάρχη
8730 με τάξη και με προσοχή να τα καταχαλάει
κι απέ να τα διαμοιράζει σύμφωνα με μερίδες
του ψωμιού που λαβαίνανε κι έτσι άλλοι είχαν ξύλα.
Σωρούς πολλούς και καίγανε κι άλλοι τα λιμπιζόνταν.
Νέα όμως λογοτριβή φούντωνε και για τούτη
τη νέα ανισότητα, μεσ' τους καπεταναίους·

- 8735 Το στάρι ακόμα άρχισε κι εκείνο να τελειώνει
και μετανιώσαν όλοι τους που δεν είχαν βαστάξει
του αδελφού του Εμμανουήλ Ξένου, στο Μεσολόγγι
ώσπου να μπάσει τις τροφές που είχε συμφωνήσει
τότες με τη Διοίκηση· Μα το κακό 'χε γίνει
8740 Μα σε δεινή κατάσταση βρεθήκανε στο τέλος
τ' Οχτώβρη μας κι ούτε σπυρί μέσα στις αποθήκες
στάρι δεν απόμεινε κι ούτε και καλαμπόκι

- κι έτσι στερνά αναγκάστηκαν ν' αγοράζουν το στάρι
8745 απ' τους εμπόρους, που φορές κάποιες είχανε φέρει
τροφές να σπεκονιάρουνε κι από τούτες εξούσαν.
Κι ίσα με που κι η επιτροπή να τέλειωνε μαζί τους
τα παζαρλίκια, για να βρει στάρι και παξιμάδι
8750 πείναγε ένα οχτάμερο το πιο μεγάλο μέρος
της φρουράς του Μεσολογγιού, π' αγόραζε ψωμάκι
απ' τους συντρόφους Σουλιώτες, που τότες κι η τιμή του
ανέβηκε πολύ ψηλά κι ίσαμε κι οχτώ γρόστα
στοίχιζεν και μιά απλή οκά· και σε δυσπρόσιτη ύλη
8755 ανέβηκαν τα έξοδα και για τ' απλό ψωμί τους.
Ο γενικός ο φροντιστής βρήκε κάποιες οκάδες
από τον ίδιο επίτροπο της χήρας τον Ρηνιάσα
και το δ' δωσε σ' αγωνιστές· κι αυτό πληρώνοντάς το
μ' έξι γροσάκια την οκά κι η αισχροκέρδεια τούτη
8760 ερέθισε σημαντικά τ' ασκέρι κι όλοι αρχίσαν
και να καταγανακτούν και να διακηρύσσουν
πως, πιά δεν υποφέρανε την κατάσταση τούτη.
Και σαν να μην έφτανε αυτό, που μερικοί λαμβάναν
πιότερα, που τα πούλαγαν, μα και περιγελούσαν
8765 πολλούς όσους δεν είχανε το στάρι ν' αγοράσουν
και τους αποκαλούσανε μάλιστα μπουνταλλάδες!
Και το κακό μεγάλωνεν ανάμεσα Σουλιώτες
και σ' όλους τους υπόλοιπους· Και μια έχθρητα μεγάλη
γεννήθηκεν ανάμεσα Σουλιώτες – Ρουμελιώτες
8770 Τόσο πολύ μεγάλωσε και το κακόν ετούτο
π' ακούστηκε να λεγουνε και τούτο οι Ρουμελιώτες
- Μ' ούτε σαράντα δεν είναι! Κι άλλο δεν απομένει
8772 όλους να τους συλλάβουμε και έξω από το κάστρο
ευθύς να τους πετάξουμε· κι έτσι και να σωθούμε
κι εκείνο να το σώσουμε το δόλιο το ψωμάκι.
Οι Σουλιώτες πιστεύανε πως ήσανε τ' αλάτι
8775 ολάκερής τους της φρουράς κι έτσι ξακολουθούσαν
με την ίδια γνώση τη δουλειά και λίγο, πιά, γνοιαζόνταν.
Μα και όσες διαφορές κι αν μεταξύ τους είχαν
ποτές δεν κατακρίνανε ο ένας τους τον άλλο.
Κι αν κάποτες προέκυπτε καμιά κατηγορία
8780 πάντοτε υπερασπίζονταν τη θέση του δικού τους.
Και θέλαν να μπερδεύονται στο κάθετί κι ακόμα
και μέσα σ'άλλα τ' αντρόγυνα αν μπορετό 'ταν τούτο.
Οπ' άκουγες κουτσομπολιό, εύρισκες σ' αυτό μέσα.
κι ένα Σουλιώτη στηριχτή του κάπελα με πάθος.
8785 Και σ' όποιο φούρνο έμπαινες, έβρισκες τον Σουλιώτη
ναν' ο θερμός ο στηριχτής του φούρναρη και πάλιν.
Κι όπου πλεούμενο έβρισκες, κει μέσα τον Σουλιώτη
νάσαι και πάλιν στηριχτής του πρώτου καπετάνιου.
Μ' άλλα λόγια πεθύμαγαν π' όλους να ξεχωρίζουν
8790 κι αυτό τανε π' ερέθιζε το πλείστον της φρουράς τους.
Κι όλα τα υπομένανε, όχι για κάποιο λόγο
μα για καλό και προκοπή της δόλιας της πατρίδας

- 8795 Άλλωστε και το βλέπανε πως δίχως άλλο κόπο
εκδίκηση να πάρουνε δε θε να το μπορούσαν,
εξόνε και με τ' άρματα· Και τούτο δεν το θέλαν.
Ο πολιτάρχης, Γιαννάκης Σουλτάνης, μη μπορώντας
ν' αντέξει τις παραξενιές και τις παραλυσίες
κινδύνεψε πολλές φορές κι υπόφερε τα' αδίκου.
8800 Κι όλοι τότες το ξέρανε πως κι ούτε κι από φόβο
μα κι ούτε απ' άλλο όφελος, μικρό και τιποτένιο
παράβλεπεν ο σεβαστός εκείνος πολιτάρχης
Μια μέρα καθώς βγαίνανε Κασομούλης – Στουρνάρας
απ' την Επιτροπή Στρατού, νάσου κι ο Κώστας Βέρης
που τους ρωτάει με θυμό, μα κι αγανακτισμένος:
8805 - Τι κάνετε για την τροφή; Έτσι στερνά το κάστρο
Θαν' το διαφυλάξετε; Άλλοι να τ' αγοράζουν
ως κι έξι γρόσια την οκά το κουφιοκαλαμπόκι
κι άλλου, πάλιν, να το πουλάν ξετσίπωτα περίσοια;
Είτε, γι' αυτό, διορθώνετε το θέμα τούτο κι είτε
8810 άσκημα, στη συνέχεια, θα ξεδιαλεχτούμε!
- Να σου πώ, Βέρη, τ' απαντά, ετότες ο Στουρνάρας
άλλη δε βλέπω γιατριά εξόν κι οι Ρουμελιώτες
να ζητήσουν γεμεκλίκια με το στρατολόγιό τους
κι όχι με τους πραγματικούς τους νοματαίους πό'χουν
8815 Έτσ' άμα φτάσουν οι τροφές, να δίνονται με τρόπο
σίγουρα αναλογικό κι όχι ως γίνεται τώρα.
Θεραπεία άλλη δεν ξανοίγω' τι μόνο με τις χήρες
και τ' ορφανά ανεβαίνουνε τότες τα γεμεκλίκια.
κι ανεβαίνουν πολύ ψηλά, στις δυόμισι χιλιάδες.
8820 Τη σκέψη τούτην έμαθε κι ολόκληρο τ' ασκέρι
και φάνηκε σαν πιο καλή απ' όλες τις ιδέες.
Και δεν εναντιώθηκαν σ' αυτήν ούτ' οι Σουλιώτες.
Τους έφτανε το πως κανείς ποτές απ' τα δικά τους
8825 δεν έπαιρνε· Κι αρχίνησαν όλοι πια να ζητάνε τα
γεμεκλίκια ανάλογα με τις στρατολογίες.
Γίνηκαν οι κατάλογοι και τελικά εβγήκαν
στις δεκατρείς κι εξακόσιες χιλιάδες οι μερίδες
και πάνω, πιά, σε τούτη δω τη βάση διαμοίραζαν
τις παρεχόμενες τροφές· Και για να μην το μπόρει
να φέρνεται ετσιθελικά στον Γενικό Φροντιστή τους
διορίστηκεν επιτροπή στις αποθήκες κάτω
από την καθοδήγηση του Γιωργάκη του Κίτσου.
8835 Αυτός φαινόταν καθαρός ανάμεσα στα πάθη
Σουλιώτες και Ρουμελιώτες και βάσταγε ένα δρόμο
απλό και συμβιβαστικό· Κι οι άλλοι Ηπειρώτες
οπληρχηγοί με φρόνηση ζούσανε μέσ' το κάστρο.
Σε μια σύναξη είπαν πως όσοι απ' τους καπετάνιους
8840 είχαν τον τρόπο να στείλουν μήνυμα στους δικούς τους
στον Κάλαμο ν' αγοράσουν τροφή κι αν είχε φτάσει
τροφή που περιμένανε να φτάνει απ' το Κουβέρνο
τότες η άλλη να δοθεί εις το παζάρι μέσα.
Έτσι και τότες απ' αυτήν να παίρνει κι ο κοσμάκης.

- 8845 Ο Κότσικας κι ο Στουρνάρας εφίλοτιμηθήκαν
και γράψαν να τους στείλουνε πιότερες όσες μπόραν
τροφές που και σε μετρητά, τόντ' αγοράζοντάς τις.
Ακόμα αποφασίστηκε μήπως μπλοκαριστούνε
να οριστεί κι Επιτροπή στη Ζάκυνθο να πάει
8850 όσο το γρηγορότερο και για να τους προφτάσει
μ' είκοσι χιλιάδες κιλά στάρι· κι αν οι εμπόροι
δεν είχαν στην Κυβέρνηση καμιάν εμπιστοσύνη
να βάλει τόσες τ' άρματα μαχητών αμανάτι
Το σχέδιο τούτο τό' βγαλε μπροστά τους ο Τζαβέλας
και το δεχτήκαν όλοι τους· Κι έτσι συντάχτει γράμμα
8855 που το πήραν οι σταλμένοι με στόχο να το δώσουν
προς όλους τους ομογενείς κάτοικους της Ζακύνθου.
Στη Ζάκυνθον εκούρνιαζεν και ο προμηθευτής τους.
Ο Σένος, που ακούγανε να φέρνει δυσκολίες
και γύρευε διακαώς ν' αλλάξει η συμφωνία.
8860 Στο τέλος αποφάσισαν να στείλουνε για να πείσουν
μα και για μιαν καλύτερη εντύπωση ακόμα
τον Γιωργάκη τον Βλατινό μα και τον Ζώη Πάνου,
τον Παπαδιαμαντόπουλο, όπου και μέλος ήταν
στη Διευθύντρια Επιτροπή και σαν φτάσαν,
8865 τους απαντήσαν παρευθύς ότι θε να τους στέλλαν
και τις εκατόν είκοσι χιλιάδες που ζητούσαν
οκάδες που χρειάζονταν, μέσα στο Μεσολόγγι.
Έτσ' οι σταλμένοι γύρισαν σε τέσσερις ημέρες.

ΤΟ ΣΧΕΔΙΟ ΤΟΥ ΚΑΡΑΪΣΚΑΚΗ

- 8870 Τέλη τ' Οχτώβρη θα 'τανε, σαν ήρθε μέσ' το κάστρο
ο θρυλικός αγωνιστής Γιώργος Καραϊσκάκης
σκοπεύοντας ν' ανταμωθεί με τους δικούς μας όλους.
Οι καπετάνιοι του καστριού σούμπιτοι τρέξαν όλοι
για να τον χαιρετίσουνε και να τον συγχαρούνε
για τις λαμπρές τις νίκες του ενάντια στους Τούρκους.
- 8875 Βγήκε, συνέχεια κι αυτός, σεργιάνισε τις ντάπιες
και των εχθρών ετήραξεν όλα τους τα ταμπούρια.
Το θαυμασμό του εξέφραζε και ο ίδιος που η φρουρά μας
υπέμενε να πολεμά τόσο κοντά στους Τούρκους.
Και λόγια άλλα δεν έβρισκεν, επαίνους ν' απονέμει
- 8880 για την αντρείοσύνη τους, το θάρρος και την τόλμη.
Το σχέδιό του φανέρωσε την άλλη την ημέρα.
«Είπε – πως κοπιάζανε του βρόντου και τ' αδίκου
Αν δεν αποστερνούσανε από τους ζαϊρέδες
τ' ορδί το τούρκικο και ν' αποτραβηχτούνε.
- 8885 Τ' ακέρι π' απέξω πολεμά μεσάνυχτα τον τούρκο
παρέξω του Μεσολογιού, αν κι είναι παλικάρια
δεν πήρε το συνήθιο να 'χει τόσο σιμά του
όπως στο Μεσολόγγι, τώρα δώ, τόσο σιμά τον Τούρκο
και να τον καταπολεμά 'δω τώρα κι ενιά μήνες
νύχτα και μέρα κι άπαντα να τον καταπληγώνει.
«Οροφήν, ως βλέπω, ούτε σας έγκαιρα προμηθεύουν
ούτε κι εμένα που' ριξα ξεπίτηδες τ' ορδί μου
- 8895 κοντά στην ακροθαλασσιά, για νάχουμε προμήθειες.
Και σε καλό θε να μας βγει να σμίξουμε τ' ασκέρια
για να αναθαρρέψουνε για τούτο κι οι δικοί μου
και να κοντοζυγώνουνε τον Τούρκο τόσον όσο
τον έχετε κι εσείς εδώ πολύ κοντοζυγώσει·
- 8900 Γιατί σ' άλλη περίπτωση δεν θε να το μπορέσω
να τους πείσω να το πράξουν, μιας και μαζί τους είναι
οι Τσόγκας, Ράγκος· και μ' αυτούς δε θα τα καταφέρω
να τους πείσω να κινηθούν έξω απ' το Μεσολόγγι
να 'ρθουν, για να συνδράμουνε τον αφθαστό· σας ρόλο.
- 8905 και σας προτείνω τούτο δω το σχέδιο μου τώρα:
«Ζητώ για να μου δώσετε ίσα με πεντακόσιους
νοματαίους κι απέ κι εγώ τρέχω για να τραβήξω
όσους μπορέσω: χίλιους, δυό χιλιάδες, και να φτάσω
κι είτες από τη θάλασσα κι είτες στεριά πατώντας
- 8910 κι απε τη Σκάλα να πιάσω που βρίσκεται στο μέσο
Στ' Αντελικό μα και στ' ορδί των Τούρκων, του Κιουτάγια
Και έτσι τ' αποκόβονται και οι ζαϊρέδες όλοι
Και δε θα τρέξει γρήγορα να φύγει είτε στην Πάτρα
Είτε και στην Ναύπακτο· κι έτσι το μπλόκο παίρνει
- 8920 τέλος κι η πόλη σώζεται και ανθεί το Μεσολόγγι.
«Βέβαια πάλιν και μπορώ να τον στεναχωρέσω
κι ακόμα πιο απόμακρα κι από το Μεσολόγγι
μα το δύσκολο βρίσκεται πως και τροφές δε βρίσκω.

- 8925 για τούτο και δεν έχουμε ούτε την ευκολία
για να βαστάξουμεν ...··· Εδώ κοντά μας είναι
η θάλασσα και απ' αυτήν εύκολα θα τραβούμε
τροφές και για τα δυό τ' ασκέρια τα δικά μας·»
Ακούσανε με προσοχή το πρόβλημα τούτ' όλοι.
Κι όσο τους φάνηκε καλό το σχέδιον ετούτο
- 8931 άλλο τόσο και δύσκολο στην πράξη να το βάλω
μιας και μέσ' απ' το καστρί θα βγαίνουν πεντακόσιοι
μα δεν είχαν πεποιθήση πως θα ξαναγυρνούσαν.
- Κι αν, ο μη γένοιτο, στερνά, προσθέσαν στη συνέχεια,
λάβουν κανένα χαλασμό, τι κάνουμε δω πέρα
π' ώρα την ώρα να φανεί κι ο Μπραϊμης να φτάνει;
Έτσι, αν και το σχέδιο καλοβαλμένο ήταν
άλλο τόσο και δύσκολο φαινότανε στην πράξη
κάπως ψυχοχολιάστηκε τότες ο Καραϊσκος
που τον εδυσκολεύανε οι έγκλειστοι στο κάστρο
- 8940 και λέγει με παράπονο προς τους Μεσολογγίτες.
- Τότες τι κοποιάζουμε όλ' οι άλλοι 'μεις απέξω;
Και τότες τ' αποκρίνεται ο Μακρής ο Δημήτρης:
- Οι κόποι σας διάφορο κανένα δεν μας δώσανε
Είδες καλά κι ίσαμε πού μας έφερεν ο Τούρκος.
Και τονε διώξανε, στερνά, χωρίς καμιά βοήθεια.
Και αποστάσαμε στερνά, γράφοντάς σας συνέχου
Κι εσείς για να σιμώσετε, μιντάτι να μας δώστε
Μ' άλλος το ένα δύσκολο κι άλλος το άλλο φέρνει
Να ρθούν και τούτοι όλοι δώ, να ζυγώσουν τον Τούρκο
- 8950 Όπως εκάναμε κι εμείς' κι απέ να φαγωθούμε
μύτη με μύτη μαζί του και να πισωγυρίσει.
Μόνο τούτο να κάνετε κι άλλο τίποτες άλλο
Καραϊσκάκη, αρχηγέ, σε σε μόνο χρωστάμε
χάρη και την αγάπη μας, τι μόνο συ πασχίζεις
όλοι οι άλλοι πρόφασες και αφορμές προβάλλουν
και με λύπη τους απαντά τούτ' ο Καραϊσκάκης.
- Κάντε, καπεταναίοι μου, καθώς εγώ σας λέγω
γιατί θα μετανιώσετε πικρά πολύ στο τέλος!
Και ας μη βγάλει ο Θεός καλά πολύ στο τέλος.
- 8960 Και τότε με παράπονο πήρε ο Μακρής το λόγο.
- Τι θε να μετανιώσουμε; Όλοι καλά γνωρίζουν
μιας και τον έμαθαν καλά και των οχτρών τον κώλο!
Όλοι μας πολεμήσαμε κι αντάμα πολεμάμε
κι όσο, στερνά, ν' αντέξουμε· κι αν δεν στέργουν οι έξω
να' ρθούνε για βοήθεια, για μια φοράν ακόμα
καβαλλάμε του κερατά όλα του τα κανόνια
κι ερχόμαστε και σμίγουμε μαζί με σας και τότες
όλοι μαζί συντρέχουμε ενάντια στον Τούρκο.
Μα σαν είδε, στο ύστερο, τούτ' ο Καραϊσκάκης
πως δεν ανταποκρίνονταν σ' αυτές του τις ελπίδες
άλλο, πια, δεν emίλησε· μόνο σε λίγον είπε:
- Ο Θεός νάναι βοηθός σ' εμάς κι εσάς, αδέλφια!
Ζήτησε μπαρουτόβολα κι έγκλειστοι του δώσαν.

- Και τελικά αναχώρησε μετά από τρεις ημέρες.
Και μόλις τότε, σύγκοντα, φτάνει στο Δραγαμέστο
Την άλλη μέρα ανάμεσα στα τούρκικα ταμπούρια.
Συναπαντιέται ευθύς μετά, την πρώτη του Νοέμβρη
μαζί με τον Ντελήμπαση και σε πόλεμο πέφτει
8980 ενάντια στον Ντελήμπαση, που και στη μάχη πέφτει
μαζί μ' εξήντα μαχητές, πεζοί, καβαλλαρία.
Μπόλικά πλιάτσικα παίρνει τότε' ο Καραϊσκάκης
8983 κι όλο μαζί το θησαυρό που οι νικημένοι αφήνουν,
που τον αποτελούσανε πεντακόσιες χιλιάδες
γρόσια απ' του Ντελήμπαση τον πλείστο θησαυρό του
Μετράει τις απώλειες δικών του ο Καραϊσκος
8990 και βρίσκει να του λείπανε δυο μόνο σκοτωμένοι.
και δυο μονάχα άντρες του που 'σανε πληγωμένοι.
Συνέχεια ο αρχηγός, τροπαιούχος τραβάει
στο Κράβαρι και απ' εκεί Ντερβέκιστα περνάει
σμίγοντας μ' όσους βρίσκονταν σ' εκείνα 'κει τα μέρη.
8995 Πήγαν εκεί και σμίζανε με τον Καραϊσκάκη.
Οι Τσόγκας, Ράγκος, μόνο που ενάντιοί του ήταν
του θρυλικού πολέμαρχου, Γιώργου Καραϊσκάκη.
Τότες απ' την Κυβέρνηση αποφασίστει αμέσως
τ' ασκέρι στην Ντερβάκιστα για να στρατοπεδεύσει.
9000 Κι εκεί, πιά, να τους στέλλονται όπλα και Ζαϊρέδες
απ' τον κόρφο της Κόρινθος κι ύστερις τα Τριζόνια
κι απ' εκεί ύστερις με τα ζά αμέσως να τα παίρνουν
ευθεία στο στρατόπεδο· Κι εκεί τότες αρχίσαν
τα τσούρμα να μαζεύονται·
9005 καμιά από τη Διοίκηση προμήθεια, ζαϊρέδες,
αναγκαστήκανε γι' αυτό τότε να επιβαρύνουν
τις κοντινές επαρχίες, παίρνοντας ζαϊρέδες
Οι άντρες του Μεσολογγιού, όντας και στερημένοι
από τροφές, δε γνοιάζονταν για τίποτις πια άλλο.
9010 Πάψαν να συλλογίζονται με ποιο τρόπο να πάρουν
πολεμική βοήθεια κι όλα τ' ανάλογα άλλα.
Κι ήρθεν ακόμα κι είδηση στο Μεσολόγγι μέσα
πως η αρμάδα των εχθρών έπλεε προς την Κρήτη
και στα νερά του Νιόκαστρου, αφού 'χε πλώρη βάλει.
9015 και τα φουσάτα της στεριάς' έτσ' όλο τον Οχτώβρη
αν και καλοτυχίσανε στις μάχες του πολέμου
πέρασαν με λογοτριβές που τελειωμό δεν είχαν,
και μικρολιανοντούφεκο με τον εχθρό κρατήσαν.

ΟΛΟΣ Ο ΝΤΟΥΝΙΑΣ
ΝΑΤΟΣ! ΝΑΤΟΣ!

- Μπήκεν ο Νιόβρης και τ' οχτρού τα σχέδια φαινόταν
όλο και ποιο ξεκάθαρα καθώς και τα δικά μας
9020 Κι όλα, πιά, τα μηνύματα που μέσ' την πόλη φτάναν

- φανέροναν πως ο ντουινιάς ολάκερος κινιόταν
καταπάνω κι ολοταχώς ίσα στο Μεσολόγγι
Έξι του Νιόβρη, καθαρή μέρα, σαν ξαπλωμένοι
στις ντάπιες και ξεχωρίζουν έναν καπνό να βγαίνει
- 9025 πέρα, μακρυνά, στη θάλασσα, δίχως όμως ν' ακούσουν
κανένα κρότο να φτάνει απ' του πέλαγου το βάθος.
Σε λίγο ως πετύχανε πρίμα τ' αέρι, βλέπουν
ν' αντιβγαίνουνε καράβια, ώσπου κι αγάλι αγάλι
- 9030 φάνηκε πλήθος απ' αυτά κι από τον αριθμό τους
κατάλαβαν πως ήτανε των εχθρών η αρμάδα·
Γελώντας τότες άρχισαν όλοι τους να φωνάζουν
- Νάτος! Νάτος, που έρχεται καμαρωτός και ντούρος.
Βγήκαν, για τούτο, και μικροί μεγάλοι να τον δούνε
Στο Βασιλάδι ζύγωσεν μέσα σε μίαν ώρα
- 9035 η μπροστινές οι των εχθρών: δυο γολέτες ωραιές
και μεγάλες που στήθηκαν με την πλώρη στραμμένη
προς του Μεσολογγιού μεριά και στη συνέχεια στρίψαν
ώσπου σε λίγο φτάσανε και άλλα τρία καράβια
- 9040 όλη η αρμάδα έμπαινε έμπαινε με τούτη δω την τάξη
οι δυό γαλέτες στέκονταν μπροστά στο Βασιλάδι
αλακάπα κι όλο μπροστά η μια πίσω απ' την άλλη
Και ύστερις ερχόντουσαν κορβέτες και τα μπρίκια.
Φτάσανε, έτσι, και οι τρεις αρμάδες του Σουλτάνου,
- 9045 του Μεχμέτ Αλή κι Αλτζεριού και στη συνέχεια ήρθαν
τα πλοία τα καματερά· Ένας σωρός ήσαν όλα
κι ύστερα τ' ατμοκίνητο που τράβαγε μπρος – πίσω
και περιτριγυρίζοντας σαν νάτανε δραγάτης.
Όλα τ' άλλα πλεούμενα, είτε σαν καβαλάρης
- 9050 - καλός, που τ' άξιο άτι του πάει και περιδιαβάζει
ανάμεσα σ' ισάξιους καβαλάρηδες άλλους
καμαρωτός – καμαρωτός, όρθιος σαν μπαστούνι.
Κι άλλα δυο μπρίκια φτάσανε, οπισθοφυλακή τους.
Πάν' στα καράβια χτύπαγαν, συνέχεια, τουμπελέκια
κι ακούγονταν ως την ξηράν και μέσ' το Μεσολόγγι.
- 9055 Οι δυό γολέτες μπροστινές, αφού κοντοζυγώσαν
μέσ' το λιμάνι για να μπουν, άρχισαν να βαράνε
με τα πολλά κανόνια τους το μικροΒασιλάδι.
Όμως τους αποκρίθηκαν παρευθύς οι δικοί μας
9060 με τη γνωστή κι απέθαντη πανάξια Κολομπρίνα
Οι Έλληνες μεγάλωναν πιότερο κι απ' ότι ήταν
την εχθρική τη δύναμη, περήφανοι που στήναν
μαζί του άγριο πόλεμο· Έτσι τότες έλεγαν
- 9064 - Για δεσ που τα ραμμάτισσεν κι ήρθε να μας ταράξει.
9065 Κι ο άλλος δίπλα αμόλαγε και το σχόλιο τούτο
-Να, μια φρεγάδα ηρωϊκά που βαστά και τσιμπούκι!
και καπνίζει περήφανη και κορδάτη σαν γάλος!
Ενώ η δικιά μας αρμάδα, η ορφανή δεν έχει
Ουδέ ένα δράμι ταμπάκο, τ' ορφανό, να καπνίσει.
- 9070 Μα κι ένας άλλο παρευθύς σπάζοντας πλάκα λέγει:
- Είν' ο Κοχράν που άρπαξε την τούρκικην αρμάδα

- και τη σέρνει θριαμβευτικά, τροφή για να μας δώσει!
Καμπόσοι βεβαιώνουνε πως ήτανε τωόντι.
ο Κόχραν, που τον έπιασε, στερνά, ο Καρατούρκος!
- 9075 Μα κανένα δεν άκουγες τότε ν' αναρωτιέται
τι θ' απογίνουνε, στερνά και πώς θε ν' αντιβγούνε
μόν' κάθονταν στην αντηλιά και σφόγγιζαν με πάσο
και την αταραξία τους τα λαμπρά τ' αρματά τους!
Στερνά η αρμάδα άραξε μέσ' την παλιά την Πάτρα
- 9080 και ο Μπραΐμης έβγαλε τα φουσάτα του στο Ρίο
κι εβγήκε στην αντικρινή ακρογιαλιά του κόρφου
ώσπου να φτάσουνε κι εκεί και τ' άλλα του τ' ασκέρια
και τότες να ξεκινήσει ντισμπάργκο για να κάμει
ενάντια στο ηρωικό, τ' άπαρτο Μεσολόγγι.
- 9085 Ακούστηκεν πως ο Γιουσούφ πασάς πάει διορισμένος
μέσ' την Αττάλεια και γι' αυτό παράλαβε το κάστρο
της Πάτρας ο Μπραΐμ πασάς από τα δω και πέρα.
Σε τούτη την περίσταση ο Μπραΐμης κινήθει
σύγκαιρα κι από τη στεριά, χωρίς χρόνο να χάσει
- 9090 από τα Μεθοκώρωνα και μπήκε στη Γαστούνη·
Πολέμησε δυναμικά σε πλείστα μέσα μέρη
Έβλαψε μα και βλάφτηκε και πέρασε στην Πάτρα
οπού 'σμιξε με τ' ακεριού τη δύναμη που ήρθε
απ' τη μεριά της θάλασσας· Και γρικήθηκε τότες
- 9095 αμέσως με τον Κιουταχή, για τις άλλες κινήσεις.
Έτσι τα' ορδί του Κιουταχή, ως είχε αναθαρρέψει
που ξέφυγε τον άμεσο τον κίνδυνο, π' απ' ολούθε
έβλεπε να τον έζωνε και να τον περισφίγγει
μα μ' όλο τούτο βλέπανε πως δεν ήταν και τόσο
- 9100 φχαριστημένο, χαρωπόν από τις εξελίξεις
κι ούτε σημάδι της χαράς είχεν ετότες δείξει
μ' ούτε κανένα κίνημαν άλλο δεν είχε κάνει
μόνο που το κυρίεψε βαθιά μια βουβαμάρα.
Μα το δικό μας το ορδί είχε πια ξεπεράσει
- 9105 τις πέντε, στην Ντερβέκιστα, χιλιάδες νοματαίους.
Μαζεύτηκαν κει πέρα κεί όσ' ήσανε απέξω
της πόλης του Μεσολογγιού πολλοί καπεταναίοι
και πρόσμεναν κι όσους ήσαν στα Σάλωνα να σμίξουν
κι αυτοί μαζί τους· πρόσμεναν ακόμα για να φτάσει
- 9110 τον Γκούρα και τον Γριζιώτη, τον Βάσο μα και άλλους,
ακόμη και τον Φαβιγιέ, που με τον ταχτικό του
ως δεκαπέντε χιλιάδες, αν ζύγωναν και τούτοι
στην πόλη του Μεσολογγιού και τι δε θε να κάμναν!
Όμως και άλλο κάτι τις σύντρεχε, που δεν ξέραν
- 9115 οι άντρες του Μεσολογγιού και έτσι στα χαμένα
γράφανε και κινήσανε τόντ' όλους τους απέξω·
Γράψανε δέκα γράμματα στα Σάλωνα, στ' ασκέρι
γραμμένα από το χέρι του, του Γιάννη Κασομούλη
- 9120 Εικάζεται πως μείνανε στη φύλαξη του Κώστα
του Μπότσαρη κι ή στα χαρτιά του Γκούρα κι είτε κι άλλου
μιας κι ούτε στο Μεσολόγγι μα κι ούτε και στ' απέξω

- 9123 έβρισκες τόπο πρόσφορο που να φυλάν αρχεία
 9125 Σ' εκείνα 'κει τα γράμματα φαινότανε το θάρρος
 το μέγα, που χεν η φρουρά της Ιερής της πόλης
 Ο Κασομούλης θυμάται πως σ' ένα τέτοιο γράμμα
 τους γράφανε και τούτα δω 'δω χαρακτηριστικά λόγια:
 «αν, όμως, να ζυγώσετε πλάι δεν προτιμάτε
 9130 ελάτε στη βουνοκορφή κι από κει πάνω ρίχτε
 ας είναι και μιαν μπαταριά μονάχα να νομίζουν
 οι Τούρκοι, πως κι άλλοι πολλοί πίσω τους ακλουθάνε
 και τότε εμείς κι από παντού το τούρκικο τ' ασκέρι
 βαράμε, ξολοθρεύοντας τα τούρκικα φουσάτα».
 Στ' Αντελικό βρισκόντανε γύρω στους εξακόσιους
 9135 αγωνιστές από πολλά σώματα' μα δεν είχαν
 κανένα τους για κεφαλή' Κι οι πιο γνωστοί τους ήσαν
 Ο Δήμος Σίψας (Σουλιώτης), Βλαχόπουλος Δημήτρης.
 Μιας όμως και σε πόλεμο δεν είχε ακόμα πέσει
 όσοι την ησυχία της προκρίνανε, τραβάγαν
 9140 πάντοτες μέσ' τ' Αντελικό με χίλιες δυο προφάσεις.
 Κι αφού καλοπερνάγανε σαν νάτανε ειρήνη
 ζόριζαν και τους τόπακες για τα θελήματά τους.
 Διορισμένος ήτανε τότες ως πολιτάρχης
 ο Γιάννης Καραπανάκης, μα δύναμη δεν είχε
 9145 σε τάξη να τους έβαζε· Κατάντησε το μέρος
 καταφυγιά τεμπέληδων· Εξόν όσοι βρισκόνταν
 δικοί μας που βρισκόντουσαν εκεί μέσα ταγμένοι.
 Κι ακόμα το χειρότερο στεκότανε και τούτο:
 πως προμηθεύονταν τροφήν από το Μεσολόγγι
 9150 οι κάτοικοι τ' Αντελικούς· Έπαρχος σ' αυτό ήταν
 ο Γιώργης ο Κανάριος, τ' αδέλφι Κωνσταντίνου.
 Τα γράμματα που στέλνανε τότε οι Αντελιωτες
 μαζί τους και ο Έπαρχος, σπρώξαν στο Μεσολόγγι
 9155 τις δυο γνωστές επιτροπές που'χαν στηθεί στη πόλη
 να δούνε τις ατέλειωτες, βαρειές, παρανομίες
 και να στοχάζονται να βρούν ποιον αρχηγό να βάλουν

- Όλοι οι καπεταναίοι δώσανε κατάλογο στον Τάσο
 9160 Για όλους όσους είχανε μαζί τους νοματαίους
 Ο Μαγγίνας, που δέχτηκαν τότες τους καταλόγους
 έδωσαν αποδειχτικά, μα τ' άλλο το 'να το μέλος
 δεν έστερξε ν' αποδεχτεί την πρόταση του Τάσου
 κι έγραψε στη Διοίκηση τις όσες που γινήκαν
 9165 καλπαζονιές, τις άμετρες που γίνηκαν στο θέμα·
 Έτσι, πια διαμοιράζονταν όλα τα γεμεκλίκια
 σύμφωνα με τις διαταγές για τη στρατολογία.
 Ενώ δίνανε χωριστά στους Σουλιώτες για χήρες
 και τα δικά τους ορφανά, όμως μέρα τη μέρα
 λιγότευαν και οι τροφές οι εθνικές που είχαν.
 9170 Τρώγαν, έτσι, αγοράζονταν τρόφιμα απ' τους εμπόρους·
 που τα 'παιρνε η επιτροπή, δίνοντας αποδείξεις:
 Στη δύσκολη περίσταση φάνηκε ένα καράβι

- 9175 που ῥχόταν απ' τη Ζάκυνθο και μ' ἐξήντα χιλιάδες
οκάδες από σιτηρά μα μέσ' την πόλη μῆκαν
εἴκοσι μόνο χιλιάδες οκάδες και τα ρέστα
κανείς δεν εκατάλαβε πῶς είχαν φτερά κάμει
και πῶς επροσγειώθηκε, στερνά, στο Βασιλάδι
ὄλος αυτός ο θησαυρός και χάθηκε απ' την πόλη.
9180 Βρίσκονταν τότες μέσα ἔκει ο Νικόλας Καρβούνης
κι Αναστάσης Παπαλουκάς, κι οι δύο Μεσολογγίτες.
Στερνά κατηγορήθηκαν πως εκαταχραστήκαν
το στάρι που η Ζακυνθινοί στείλαν στο Μεσολόγγι
Τρέφονται ἀκόμα οι κάτοικοι και με το καλαμπόκι
9185 που πιο πολύ δυσκόλευε ζύμωμα κι ἀλεσμά του
απ' οποιαδήποτε ἀλλη τροφή· μα οι κατοίκοι λέγαν
Να μη λείπει κι ας μας παιδεύει ζύμωμα κι ἀλεσμά του».

ΝΑ ΠΕΘΑΝΟΥΜΕ ΕΔΩ

- 9190 Φανήκανε και στα στερνά στις δεκατρείς του Νιόβρη
 τα καράβια τα ελληνικά, σαν στον Κάβο του Πάπα
 εσυναπαντηθήκανε και με την μπροσαινέλα
 την τούρκικη κι αφού τότες την κατακυνηγήσαν,
 ήρθαν, μετά, κατασειράν κάτω απ' το Βασιλάδι
 κι αράζανε, συνολικά, κοσιεφτά κομμάτια,
 όλα μαζί πολεμικά καράβια και μπουρλότα
 Πήραν κι απ' την Διοίκηση τότε οι απεσταλμένοι
 9195 και τους μισθούς των μαχητών στα τέλη 'κει του Νιόβρη
 και πήραν της επιστροφής το δρόμο για να ρθούνε
 στο Μεσολόγγι, φεύγοντας Βοστίτζα και Τριζόνια
 Μα στείλανε και μαντάτο πως είχαν πιάσει οι Τούρκοι
 ένα μετζίλι που 'φερνε νέα από τ' ασκέρι
 9200 όπου 'ταν στην Ντερβέκιστα και που 'χε μολογήσει
 πως όπου νάναι φτάνουνε μαζί με τους παράδες
 οι σταλμένοι των ανταρτών, να παν στο Μεσολόγγι.
 Το ζήτημα ήταν σοβαρό και χρειαζόταν σκέψη
 και τολμηρή απόφαση για το μεγάλο ρίσκο
 9205 γιατί όλη, πια, κινδύνευεν η πληρωμή τ' αγώνα.
 Και άλλοι τότες γράψανε απ' τους καπεταναίους
 να καρτερέσουν μέχρι που να βρουν άλλ' ευκαιρία
 πιο σίγουρη· κι κι απένα ρτούν μαζί με τους παράδες.
 Μα κι άλλοι τους εγράψανε πως ως αναγκαστήκαν
 9210 'που χρήματα, να κατεβούν και δίχως χασομέρι.
 Έτσι μέσ' τις δεκαοχτώ του Νιόβρη οι ανθρώποι
 του Γιωργάκη του Κίτσου, μα κι άλλων καπετάνιων.
 9213 τους γράψανε τονίζοντας την απόλυτη χρεία
 της άμεσης παράδοσης των μισθών στους αντάρτες.
 9215 Στα ριζοβούνια φτάσανε· όμως τους είχαν στήσει
 χωσιά· και σαν πηγαίνανε να μπούνε στα καΐκια
 τους βάρεσαν και πιάσανε του Δόστη του Αντρέα
 κι έν' άλλο που τον σκότωσαν· και πήρανε, συνέχεια
 ως εξήντα χιλιάδες γρόσια, μιστούς, και βάλε.
 9220 Σε τίποτις δε φέλησε κι η νυχτερινή βοήθεια
 π' απ' της πλευράς Κασομούλη κι άλλων καπεταναίων
 τους στείλανε· Που αν αυτή, στερνά, εισακουόταν
 θε να σωνόταν το χρήμα για τις μισθοδοσίες
 των μαχητών που μάχονταν με την ψυχή στο στόμα
 9225 να λευτερώσουν την πικρή, χιλιάκριβη, πατρίδα.
 Μαζί τότες με τον Δόστη, τον άλλο που σκότώσαν
 πιάσαν κι ένα καλόγερο, που ήτανε Σιναΐτης
 που από ζήλον έμπαινε στο Μεσολόγγι μέσα.
 Βρήκανε τότες γεμάτους τους κόρφους του με φύλλα
 9230 από τραγουδία ελληνικά ενάντια στους Τούρκους
 και πριν καν φέξει για καλά, τον είχαν παλλουκώσει
 στήνοντάς τον απέναντι στις ντάπιες με το στόχο
 να τον βλέπουν από μακράν τα τσούρμα τα δικά μας

- 92345 οι άντρες του Μεσολογγιού, για να τους εκφοβίζουν!
 Ίσα μ' εκεί κατάντησεν του Κουταχή η σκληράδα!
 με τα μεγάλα τάματα, τις τόσες υποσχέσεις!
 Άμα στο τέλος φτάσανε, οι σταλμένοι, ο Χρήστος
 ο Φωτομάρας έδωσε στον κάθε άνθρωπό του
 9275 όλα κι όλα δεκαεννιά γρόσια· κι αυτά μονάχα.
 9240 Μα ο Κασομούλης ξέσπασε σε τέτοια αδικία.
 και τους ορμήνεψε να παν, και να τον ερωτήσουν
 - Πόσα ακριβώς, χρήματα ή κυβέρνηση του 'χε στείλει
 κι απε να του ζητήσουνε να τα μοιράσει στα ίσα
 σ' όλους όσους βρίσκονταν εις τις διαταγές του.
 9245 Τότες και οι αγωνιστές τον περιτριγύρισαν
 γυρεύοντας το δίκιο τους, λέγοντας πως τους τό'πεν
 ο Κασομούλης, ξέροντας πως τότε' ο Φωτομάρας
 ξεσπούσεν παρευθύς ενάντια στον Νικόλα.
 Ο Χρήστος ο φωτομάρας τρέχει και στον Στουρνάρα
 9250 καταγγέλλει τον αυτουργό, τον Νίκο Κασομούλη.
 Κι ο Κασομούλης, που' λαχε να βρίσκεται επί τόπου
 Ετούτο δεν τ' αρνήθηκε, λέγοντας πως κανέναν
 δεν έδωσε σ' ανθρώπους του τα τόσα λίγα γρόσια!
 άρχισε τότε τις φωνές ο Χρήστος Φωτομάρας:
 9255 - Θε να μας πάρ' ο Διάβολος με την πρακτική τούτη!
 Έτσι π' ανακατώνουμε το δύστυχο τ' ασκέρι!
 - Μη φοβάσαι, τ' απαντά τότες κι ο Κασομούλης
 φτάνει μονο να πλερώσεις, καθώς εσύ πληρώθεις
 γιατί με τούτα φτάνουνε κι εσύ κι αυτοί να πάρουν
 9260 Κι από τότε' ο Φωτομάρας δεν ήθελε ν' ακούσει
 ούτε και μόνο τ' όνομα του Νίκου Κασομούλη.
 Μιας κι είδε πως ο Νικόλας είχε, πια, βαριεστήσει.
 Στον Κασομούλη μέτρησαν, σωστά, τρακόσια γρόσια.

- 9265 Στις κοσιμιά Νοεμβρίου μια φοβερή μπατάγια
 είχε σαν αποτέλεσμα τότες να κυνηγήσουν
 οι Έλληνες θαλασσινοί την τούρκικην αρμάδα,
 που πήγε κι αποκρύφτηκε στον κόλπο της Ναυπάκτου.
 9270 Συνέχεια τ' ατρόμητα ελληνικά καράβια
 ήρθαν όλα κι αράξανε μέσα στο Βασιλάδι.
 Και μπάσαν στη συνέχεια μέσα στο Μεσολόγγι
 λίγα κάποια γεννήματα μ' ένα στόχο και μόνο
 να τα οικονομήσουμε μέχρι που το κουβέρνο
 να φροντίσει καλύτερα για την τροφοδοσία
 9275 λέγοντας πως θε να'χανε και μπόλικες προμήθειες.
 Στις εικοσιπέντε του μήνα, του Νοέμβρη κίνησαν
 Στ' ασκέρια τα Ελληνικά στα Σάλωνα που ήσαν
 Κι ύστερα από διαταγή π' απ' το κουβέρνο πήραν
 για να στηρίξουν τ' άπαρτο, θρυλικό Μεσολόγγι
 9280 κι αφήνοντας στο πόστο τους τον Γεώργιο Δράκο.
 Τον ίδιο όμως τον καιρό τα εχθρικά καράβια
 Που ήσαν κάπου κοσιδυό φτάσανε και στη Σκάλα
 στα Σάλωνα και κάνανε βιαστικά ντισμπάργκο.

- 9285 και πεντακόσιοι κάπου οχτροί προς το χρυσό τραβήξαν
μα στερνά πισωγύρισαν , δίχως μέσα να μπούνε.
Σαν οι δικοί μας πήρανε ετούτο το μαντάτο
στις εικοσιπέντε του μήνα, μέσα στο Λιδορίκι
γύρισαν τότες παρατουός, για να διαφυλάξουν
τα Σάλωνα, από ξαφνικήν επίθεση των Τούρκων.
- 9290 Όσο που χαζιρεύανε να χτυπήσουν τους Τούρκους
ετούτοι όμως φύγανε την ίδια τη νύχτα.
- 9292 αφού πιο πρίν κατάκαψαν κάπου τριάντα καΐκια.
όλα γαλαξιδιώτικα, μα και το Γαλαξίδι.
- 9295 Εκείνες κει τις ημέρες αυγάτισε ο Κιουτάγιας
τον πόλεμο, βαρώντας τα με μπόμπες και κανόνια
Μεσολόγγι κι Αντελικό· Τ' ορδί του όμως, βρισκόταν
μεσ' σε μεγάλην ακεφιά και σιωπήν μεγάλη
τοσ' όσο που ο Μπραϊμης πολυχαζιρευόταν
να περάσει γρήγορα του κόρφου δώθε μέρος.
- ***
- 9300 Σε σύναξη που κάνανε τοτ'οι καπεταναίοι
πάλι για τις προμήθειες στράφει ξανά ο λόγος.
Έτσι όλοι οι θαλασσινοί ορμήνεψαν πως πρόπον
Μα και το καλύτερον οπού'χανε να κάμουν
Ήτανε να μπαρκάρουνε τα γυναικόπαιδά τους
- 9305 και να τα πάν στον Κάλαμο· κι εδώ πρόπον να μείνουν
Μονάχα οι πολεμιστές κι αν τελικά ο Ξένος·
Μα κι η κυβέρνηση, στερνά, δεν το επρολαβαίνουν
για να τους προμηθεύουνε, να οικονομηθούνε
μ' όσο πιο λίγα μπορούνε, να ψευδοπορευθούνε.
- 9310 Τα καράβια περίμεναν για τα πολεμοφόδια
και με τους ζαϊρέδες τους· κι όπως δεν εφανήκαν
μητ' εν απ' τα γυναικόπαιδα, αρχίσανε και τούτα
να υποφέρουνε πολύ· Κι ο ναύαρχος Μιαούλης
με γράμμα του τους γνώρισε το πρόβλημα οπού'χε
- 9315 διευκρινίζοντας, γι αυτό, πως αν σε λίγες μέρες
δεν έρχονταν, θα σήκωνε τις άγκυρες για Ύδρα
για να προμηθευτεί κι αυτός μ' όλους τους ζαϊρέδες.
Μα τους ορμήνευε ξανά την ευκαιρία ν'αδράξουν
όσο κοντά τους ήσανε ακόμα τα καράβια
- 9320 Για να μπαρκάρουν γρήγορα τα γυναικόπαιδά τους
και να μεταφέρουνε στον Κάλαμο γι' ασφάλεια.
- 9322 Άμα κοντά τους έφτασε και τούτο δω το γράμμα
όπου σταλμένον ήτανε από το Βασιλάδι
μαζώχτηκαν ανώτεροι οι αξιωματικοί τους
- 9325 μα ακόμη και κατώτεροι με στόχο να διαβάσουν
το γράμμα που' ταν σταλμένο μέσ' από το λιμάνι.
Το γράμμα εντυπωσίασε ριχόντας, στερνά κι όλους
σ' έντονο προβληματισμό, τι θα'πρεπε να κάμουν.
- 9330 Οι καπεταναίοι οι επίσημοι τότες παρουσιάσαν
πόσο θα' τανε σ' όφελος, αν εις το τέλος φεύγαν
όλα τα γυναικόπαιδα· Κι ύστερα κι από τούτη

- την πιο πάνω εξέλιξη, βαθιά σιγή απλώθει
 Ο Γιώτης Ζήκο, ο Νταγκλής, σεβάσμιος πατριώτης
 για τις πολλές τις αρετές, τις στρατιωτικές του
 9335 μια κι όντας και ταυτόχρονα και πολυφαιμένης
 λέγοντας μέσ' απ' της καρδιάς συγκλονιστικά λόγια.
 Για την αλήθεια να λέμεν, ετούτο θα μας σώσει
 Δεν ξέρω, καπεταναίοι, τι σκέφτονται οι άλλοι
 9340 οπού 'χουν γυναικόπαιδα· Εγώ θα σας μιλήσω
 και να σας πώ τι σκέφτομαι και την κατάστασή μου.
 Καπεταναίοι, ξέρετε πώς ζω με τα παιδιά μου.
 Τα θρέφω απ' το ταΐνι κι όσο μου περισσεύει
 Κοιτάχτε αν μ' απόμειναν τα φλωροκαπνισμένα
 ή τ' ασημένια μου άρματα· Δεν έχω τίποτ' άλλο
 9345 εξού 'πο τούτες τις ζαβές, την ξύλινη κουμπούρα!
 Για πείτε μου, ειλικρινά, αν πάει η φαμέλια μου
 Στον Κάλαμο ή σ' άλλο νησί, ποιος θα τηνε ζήσει.
 Θέτε, στ' αλήθεια, η φαμέλια να τριγυρνά στις στράτες
 και να ζητάει ικετευτικά από πόρτα σε πόρτα
 9350 αλεύρι, ας είν' και μιν οκά, είτ' ένα παράν έστω,
 κι έτσι να δοκιμάζεται το ίρτζι ίρτζι μας, στο τέλος
 όπου το ίρτζι μας αυτό όλοι το προσπαθούμε
 να το διαφυλάξουμε με τα κεφάλια ακόμα.
 Μα και στον Κάλαμον εκεί, στο τέλος αν τη στείλω
 9355 σίγουρα και θα πεθάνει εκεί, στο τέλος, απ' την πείνα
 όπως και θα πεθάνει εδώ και πάλιν απ' την πείνα.
 Έτσι, εκεί που θ' ακούγω εγώ την ασιτία
 ακόμη και το θάνατο από την ατιμία
 πιο καλά να πεθάνουμε μαζίν από την πείνα
 9360 είτε μαζί να πέσουμε από τούρκικο ντουφέκι!
 Τούτα τα λόγια τ' άκουσαν με πόνο και συμπάθεια
 με πότερη συμπάθεια από τους καπετάνιους
 που βρίσκονταν στην ίδια κατάσταση μαζί του
 μα καθώς κι όσοι είχανε μητέρες κι αδελφάδες
 9365 είτε της πόλης κάτοικοι, είτε ξενομερίτες
 Κι ένας από τους πιο λαμπρούς καπετάνιους, ο Νότης
 ο Μπότσαρης οπού 'χε γυναίκα και υ'θυγατέρες
 Και ο Ντίνος ο Τζάβελας είχε την τιμημένη
 τη γριά Δέσπω, μάνα του, την αγαπητικιά του,
 9370 την όμορφη Βασιλική, που ύστερα παντρεύτει.
 Οι ντόπιοι και για τους λόγους που είχαμε αναφέρει
 κρατούσανε οι πότεροι τις φαμελιές στην πόλη
 και λιγοστοί στον Κάλαμο τις είχαν αποστείλει.
 Μονάχα ένας απ' τους τρεις απ' τη φρουρά στο κάστρο
 9375 φαινόταν συγγενολόι να μην έχει στο κάστρο.
 9376 Όμως κι αυτοί σαν πού πιασαν γνωριμίες, φιλίες
 και τις χρεώσεις πού πεσαν, κάποιοι ψυχοπονάγαν
 κιούτ' ένας τους δεν έμνεσκε με δίχως τη συμπόνοια
 είτε για ντόπια φαμελιά κι είτε ξενοφερμένη.
 9380 Αφού για πάνω από τρεις ώρες εβασανίστει
 ετούτη η υπόθεση, ο γέρο Νότης είπε

- Ας παρατήσουμε ο καθείς εις την προαίρεσή του.
Εγώ όμως τη φαμέλια μου θε να την αποστείλω!
9385 Αποφασίστηκεν, έτσι, όσοι θένε να στείλουν
τις φαμελιές σε δυο μέρες· Μα κι όσοι επιθυμούσαν
κοντά τους να τις έχουνε, μπορούν να τις βαστάζουν.
Μα τότες όποια έλλειψη από τροφές σημάνει
αυτοί μένουν υπόλογοι και δεν έχουν κανένα
να τον κατηγορήσουνε για την απόφασή τους
9390 Έτσι τέλειωσε η σύναξη και γίνηκε τη νύχτα
απάντηση στο ναύαρχο απ' τις επιτροπές τους.

ΤΑΜΠΟΥΡΛΑ ΚΑΙ ΑΡΑΒΩΝΙΑΣΜΑΤΑ

- 9392 Συνάγονται νυχτόμερα όλοι οι καπεταναίοι
 κι αφού όλα τα λογάριαζαν, στοχάζονταν τον τρόπο
 να προλάβουν τον κίνδυνο π' ερχότανε στο κάστρο.
- 9395 και στα Σάλωνα και ο Καραϊσκάκης
 μ' όσους είχε πολεμιστές εις τις διαταγές του
 κάμαν όλοι το χρέος τους· κι ούτ' ένας δεν μπορούσε
 να τους συνάψει και μικρήν, έστω, κατηγορίαν.
 Οι Τσόγκας – Ράγκος φαίνονταν ανάμεσα στους έξω
- 9400 με τους χίλιους όπου'χανε, ως λέγαν, νοματαίους
 σαν ζαρωμένοι φαίνονταν μα κι απομονωμένοι.
 Και τούτο γιατί τόσκασαν από το Μεσολόγγι.
 Και ζήλευαν, μα κι από πριν, τον θρύλο Καραϊσκο.
 Μα τώρα με τις νίκες του πιότερο τον ζηλεύαν.
- 9405 Σμίξανε με τον Μπότσαρη τον Κώσταν, όπου πάντα
 μαζί του συμφωνάγανε και κοίταγαν να κάμουν
 τον Μπότσαρη ως αρχηγό· μα ο Καραϊσκάκης
 που πάντοτε ξαγρύπναγε, συχνά συναγρικιόταν
 με Ρουμελιώτες αρχηγούς, τους Σκαλτσά και Σιαφάκα
- 9410 - π' ούτε κι αυτοί δεν χώνευαν καθόλου τους Σουλιώτες-
 και τους εκαταχάλασαν τα σχέδια που φτιάχναν.
 Οι καπετάνιοι της φρουράς, ως είχαν καταλάβει
 απ' τη φιλονικία αυτή διαίρεση πως θά 'βγει
 βγάλανε μιαν επιτροπή απ' τους: Μακρήν Δημήτρη,
- 9415 τον Χρήστο τον Φωτομάρα, τον Κωνσταντίνο Βέη
 να παν τ' ογληγορότερο και να μεσολαβήσουν
 - με βάση την επιτροπήν που ο Φωτομάρας είχε
 πάν' στους Σουλιώτες κι οι άλλοι δυο από τους Ρουμελιώτες
- 9419 Να τους κάμουν να ξεχάσουν κάθε φιλοτιμία
 9420 και κάθε παλιό πάθος τους, σαν τους καπεταναίους
 της φρουράς του Μεσολογγιού· και να συντρέξουν όλοι
 σε τούτη την απρόβλεπτη πολεμική την κρίση,
 με μια γνώμη, με μια καρδιά για το καλό της γης μας.
 Κι αφού τους συμφιλίωσαν τότες να τους ειπούνε
- 9425 πως έπρεπε να κινηθούν και να τους φανερώσουν
 Το σχέδιό τους τούτο 'δω: να μην χασομερίσουν
 καθόλου· ή και να χωρίσουν τ' ασκέρι τους στα δύο
 τόνα να τρέξει παρευθύς και να πιάσει τα πόστα
 όλα μέσ' τη Βαρνάκοβα κι ακόμα να προσέχει
- 9430 τις κινήσεις του Μπράιμα και να τις αναφέρει
 μιας τούτος και λογάριαζε να κινηθεί στα δώθε.
 Και τ' άλλο ασκέρι να ταχθεί στο κάστρο Κυρα Ρήνης
 αναμεσίς τ' Αντελικού, στις πλάτες του Κιουτάγια
 και θα 'παιρνε τ' απάνω της και η φρουρά του κάστρου
- 9435 να ταμπουρώσει τον Ντολμάν κι από τα δυό τα μέρη
 απ' τη μεριά της Φοινικιάς και του Άι Νικόλα.
 Ακόμη αποφασίστηκεν ευθύς να ξεκινήσει
 ετούτη η επιτροπή απ' τον Ντολμά περνώντας

- 9440 και σύγχρονα τη Φοινικιά· και έχοντας μαζί της
έξι μονάχα συντρόφους· γιατί είχανε την πίστη
στ' αλάθητο μάτι του Μακρή, που γνώριζε τα πάντα
τα μονοπάτια στο Ζυγό· γι' αυτό κι ελπίζαν όλοι
πως θα περνάγαν ασφαλία, αν και θα πορευόνταν
στης νύχτας μέσα το βαθύ και δύσκολο σκοτάδι.
- 9445 Το πιο καλό το πόστο τους για τις ανταποκρίσεις
ακόμη κι είτε για χωσιές, και στρατηγήματα όλα
είν' το νησάκιν ο Ντολμάς· Για τούτο και για να' χει
πάντα ανοιχτό κάποιο δρόμο, είχαν αποφασίσει
για να το ταμπουρώσουνε· Παράλληλα τον Πόρο
- 9450 να τον οχυρώσουν κι αυτόν είχαν αποφασίσει
και διόρισαν τον Στουρνάρα να πάει να κοιτάξει
τη θέση του μικρού νησιού και να πάρει κι εργάτες
και ξύλινο απ' τ' Αντελικό να φτιάξει τα ταμπούρια
στα πιο στενά τα μέρη του: Φοινικιά κι Άι Νικόλα
- 9455 τον διόρισαν, μάλιστα, τ' Αντελικού αρχηγό τους
και πρόσταξαν τα' ασκέρι 'κει που στο νησί βρισκόταν
και στα καΐκια που κοντά προς το νησί βρισκόνταν
να τον συντρέξουν πρόθυμα, μ' όλες τους τις δυνάμεις.
Έτσι κι αν τον πετύχαινες, βασικά, το σκοπό της
- 9460 η επιτροπή που στην Ντερβέκιστα πήγε, θε να είχαν
τέσσερα, πια, στρατόπεδα: Ντολμάς και Κυρά Ρήνης
Μεσολόγγι κι Αντελικό, εξόν της Βαρασόβας,
όπου μ' αυτά σε επαφή θα βρίσκονταν συνέχεια
απ' το νησί της Κλείσοβας· κι έτσι η πρωτοβουλία
- 9465 των προσεχών κινήσεων, έπεφτε στα δικά μας
τα χέρια κι ήταν γεγονός σημαντικό ετούτο
Οι αρχηγοί στ' Αντελικό που πλήρως εξαρτιόνταν
από κείνους που βρίσκονταν στο Μεσολόγγι μέσα
δεχτήκανε κατάχαροι αυτές τις εξελίξεις·
- 9470 και για τον Στουρνάρα πολύ σεβασμόν τρέφαν όλοι.
Ενώ κι όλοι οι κάτοικοι συντρέξαν να μπορέσει
να ταμπουρώσει τον Ντολμάν· Χαλάσαν πολλά σπίτια
και βγάλαν την ξυλεία τους και του τηνε δώσαν
καθώς και άνθρωπους πολλούς για δούλεψη στο στόχο.
- 9475 Μα ο Στουρνάρας δεν είχεν ιδέα από την τέχνη
την τόσο πολύ χρήσιμη σ' αμυντικούς πολέμους
την οχυρωματική που κι ούτε καν στον ύπνο
ποτές του δεν την είχα δει, δε δέχτηκε να φτιάξει
όπως του ερμηνεύσανε και δυο κλειστά ταμπούρια
- 9476 και που θα ξεγραμμίζανε με τη θέση του Πόρου
Τριγωνικά κι ούτε ν' ανοίξει έναν αυλάκι
- 9478 απ' την πλευρά της Αλυκής κι ίσα στην άλλη άκρη
απ' όπου ήταν κίνδυνος να γίνει το ντισμπάργκο
κι έτσι να διασφάλιζε την κρίσιμη τη θέση.
- 9480 Αντίς να κάμει όλ' αυτά, είπε να ταμπουρώσουν
μόν' ένα μέρος του Ντολμά στη Φοινικιάν αντίκρι.
Κι έστησε, μάλιστα, εκεί και τέσσερα κανόνια.
Σήκωσε κι όλο τρόγυρα μέσ' το νησί ταμπούρια

- 9485 απ' το'να του νησιού στενόν κι ίσαμε και τ' άλλο.
Και τόσο μακρύ γίνηκεν που ούτε και δυο χιλιάδες
άνθρωποι δε θα μπόραγαν για να το προστατέψουν
έστω κι αν κατά πρόσωπο όλοι τους πολεμούσαν.
Και τούτο δίχως την παραμικρήν ασφάλεια απ' την πλάτη.
- 9490 Τον καιρόν όπου κάνανε τις προετοιμασίες
κι οι σταλμένοι της πόλης τους είχανε και όλας φτάσει
ίσα με τη Δερβέκιστα, πασχίζοντας στο τέλος
να πετύχουνε τελικά σ' όσ' είχαν συμφωνήσει.
- 9495 Άρχισε κι ο Μπραήμ πασάς τα' ασκέρι του να βγάξει
στο Κρυονέρι με σκοπό προέλαση ν' αρχίσει.
Συνάχτηκαν τότες ευθύς στο Μεσολόγγι μέσα
να στείλουνε αντιπρόσωπους σε Ναύαρχο, Κουβέρνο
γυρεύοντας βοήθεια 'που θάλασσα και ξέρη.
- 9500 Μόλις τούτο μαθεύτηκε, καθένας πεθυμούσε
από αιτίες κι αφορμές οπού'χε στην καρδιά του
να πάει παρευθύς αυτός, το μήνυμα να δώσει.
Ο Λάμπρος, τότε, Βέικος ορίστηκε να πάει
μαζί του κι όλας παίρνοντας ως και τρακόσιους άντρες
που διαλεγμένοι ως ήσαν από τα σώματα όλα
- 9505 - που είχαν όμως, συγγενείς στην πολιτεία μέσα-
να βγει μαζί τους στο Ζυγό, να τηράξει τους Τούρκους
στο Κρυονέρι για να δει να αν έρχονταν τ' ασκέρια
του Μπραϊμή κι απέ να μπει ξανά στο Μεσολόγγι
απ' τη μεριά της Φοινικιάς· Κι αφού είχε γυρισει
- 9510 δυο μέρες όλο τον κάμπο και κατά το Μποχώρι
κι ανέβει στα ψηλώματα, κι ως πήρε και χαμπέρια
για τον Μπραϊμή, γύρισε στ' Αντελικό, μα δίχως
ν' απαντηθεί με τους εχθρούς, δίνοντας το μαντάτο.
Ο Κιουταχής χαιρότανε να κρατάει μονάχα,
- 9515 κι ας είναι, τα ταμπούρια του, γιατίς δεν ευρτισκόταν
σε μάχιμη κατάσταση, έτσι που να στηρίξει
κανένα από το πόστο του, αν το επιχειρούσαν
οι Έλληνες πάνω σ' αυτό να κάνουνε ρεσάλτο.
Πριν από λίγες ημέρες κουβάλησε λουμπάρδες
- 9520 δυο μέσα στ' Αντελικό, καθώς και τρία κανόνια
στο πέραμα από τη μεριά και της Κεφαλοβρύσης
για να ταράξει τελικά κι αυτήν την ησυχίαν
που χαίρονταν όσοι τυχόν βρίσκανε καταφύγι.
Άκουγες τότες, μάλιστα, τέτοιες να λεν κουβέντες:
- 9525 - Ποιος διάβολος τον φώτισε και τούβαλε στ' αυτή του
να μη μας φήσει μια στιγμή να πάρουμε έναν ύπνο;
Κεφάλι τότες όρισε μέσ' την πολιορκία
τον Ισμαήλ Πλιάσα πασά που είχε κι όλας τάξει
στον Άγιο Αθανάσιο ίσαμε και πενήντα
- 9530 Τουρκαρβανίτες, που καθώς καμιά αφορμή δεν είχαν
να χτυπηθούνε άγρια με τους Αντελικιώτες,
χαίρονταν τότες και τα δυό τ' ασκέρια την ειρήνη
και παίρναν και τα δυο νερά από την ίδια βρύση.
με κάποια, βέβαια μικρή, κοντή καχυποψία.

- 9535 Κείνη τη μέρα που φτασεν ο Βείκος ο Λάμπρος
με τα διακόσια πενήντα θεριά του, ένα κι ένα.
σπρώχνει ο μαύρος διάβολος τους Τούρκους να σκοτώσουν
ένα κάτοικο του χωριού, που γιόμιζε μ' αλλό'να
νερό μέσα στα βαρέλια· Σαν σώθηκεν ένας
- 9535 και έφερε και το πικρό μαντάτο του θανάτου
είδες ετότες παρευθύς κι ίσα με που να κάνεις
ας είν' και μόνο μια φορά, μονάχα, το σταυρό σου
να μπούνε στις περαταριές και μέσα στα πριάρια
οι Έλληνες και να χυμούν στα τούρκικα ταμπούρια
- 9540 μόλο που ήτανε γερά περιτριγυρισμένα
μ' ένα μεγάλο αυλάκι· Κι όσο π' αυτοί ορμήσαν
από της λίμνης τη μεριά, άλλοι βαριοχτυπήσαν
τους Τούρκους απ' την αντικρινή τη ράχη, μιας και βλέπουν
όπως βρισκόντουσαν ψηλά στο πόστο το δικό τους.
- 9545 Οι πρώτοι μόλις φτάσανε μπροστά από τα ταμπούρια
κοίταγαν πως και πώς κανα τοίχου να ρίξουν
μέρος για να γιουργιάρουνε εις τα ταμπούρια μέσα
κι ένα μονάχα βλέπουνε οι Έλληνες να τρέχει
να τριγυρνά αδιάκοπα και με το γιαταγάνι
- 9550 δίνοντας θάρρος στα Τουρκιά και να τα εμψυχώνει.
Όμως στο τέλος νύχτωσε και όπως δεν κρατούσαν
σύνεργα για να γκρεμίσουν το μικροτείχος κείνο
γύρισαν δίχως, τελικά, τη θέση να πατήσουν.
Μια θέση που ανώφελη στους Έλληνες θα ήταν
- 9555 μιας και δεν είχαν δύναμη μόνιμα να κρατήσουν.
Όμως εκδικηθήκανε, σκοτώνοντας τριάντα
από τους Τούρκους, ενώ τρεις Έλληνες σκοτωθήκαν
και τέσσερεις λαβώθηκαν· Κι έτσι κι οι Τούρκοι λέγαν:
- 9560 - Τι μας εχρειαζότανε, τους άμυαλους χοσιάδα;
αφού περνούσαμε καλά· Απ' τον Αλλάχ να τό βρούν
Οι κερατάδες όλοι αυτοί που δώσανε αιτία!
Πήγε και ο Λάμπρος Βείκος, αυγή, στο Μεσολόγγι
κι έδωσε την αναφορά, χαμπέρια, για τον Τούρκο.
- 9565 Τότες εβιαστήκανε πιο πολύ οι καπετάνιοι
να βγάλουν πληρεξούσιους να τους εκπροσωπήσουν
Προσκάλεσαν επί ταυτού τον Νικόλα Στουρνάρα
Που πρόλαβε και τέλειωσε του Ντολμά το ταμπούρι
Κασμουύλης και Στουρνάρας εσυνανταμωθήκαν
- 9570 Με τον Γρηγόρη Λιακατάν και εκείνος τους είπε
όλα τα διαβούλια που γίνονταν ποιος νά βγει·
Ο Μάγερ, που εξέδιδε τα «Χρονικά» κι εστάλει
ο ηγέτης κι η ψυχή της «αδελφότητας» τους
και σύμφωνα μ' όσα έλεγεν ο Λιακατάς στους δυό τους
- 9575 - που ήταν μέλος και αυτός της «Αδελφότητάς» τους -
πεθύμαγε πάρα πολύ κι αυτόν να τον ορίσουν
ως «πληρεξούσιο», μ' απετύχε στο τέλος
γιατί αν κι είχε «υπόληψη» σε πλείστους όσους μέσα
πολλοί δεν τον μπιστεύονταν, γιατί τον θεωρούσαν
τυφλό όργανο, «συνεπέστατο», του Μαυροκορδάτου.

- 9580 Ο Γρηγόρης ο Λιακατάς τήραγε πώς να πάρει
δύναμη μεγαλύτερη· Σαν είδεν όμως, μόνο
τρεις μέρες νάναι πρόεδρος κι ύστερις άλλο βάζαν
πως έπρεπε , μ' άλλα λόγια, στην ίδια να πέσει
σειρά, μ' όλους που ήσανε στον όρκο αυτό μπασμένοι
- 9585 και να υπακούει στους νόμους και στους κανονισμούς τους
κρύωσε και πια, κοίταξε πως θ' αποτραβηχτιόταν
κατηγορώντας σ' όλους τους ετούτη την «ισότη»
και κατακοροϊδεύοντας το σύστημαν ως είχε.
«Άς τους, πια, να κουρεύονται «εμάς σαν τι μας μέλλει;»
και του εσύστηνε ξανά μπροστά πάλιν να βάλουν
το παντρολόγημα της Ρήνης του Στουρνάρα
με τον Αντρέα τον Ίσκο, που 'ταν γνωστοί και φίλοι.
Έτσι ήτανε κι η γνώμη του κι έπρεπε να τελειώνουν
κι όποιον διαλέξουν απ' τους τρεις ως πληρεξούσιό τους.
- 9590 τους: Στουρνάρα, τον Λιακατά, τον Ίσκο να φροντίζει
και για τους άλλους δυο φίλους και συναγωνιστές του.

ΤΙΜΩΡΙΑ

- Ο Κιουταχής τους κράταγε ασίγαστα κανόνια
 βάλλοντας από μακριά αδιάκοπα στα τείχη
 με τη φρουρά να μάχεται χωρίς να σταματήσει
- 9595
 συνέχεια μερεμετίζοντας τα χαλασμένα τείχη
 τις ντάπιες και τα ταμπούρια· Κι ο κάθε καπετάνιος
 στο πόστο του που ήτανε, πάσχιζε δίχως τέλος
 να ξαναφτιάξει τα τειχιά με τους πολεμιστές του
 δίχως κανένα αναπαμό, δουλεύοντας στην ντάπιαν
- 9600
 - Σε λίγες μέρες η ντάπια»Τερίμπιλε» είχε γίνει
 ακόμη πιο πολεμική απ' όσο πρώτα ήταν.
 Γι' αυτό μεταχειρίστηκαν και το πεσμένο χώμα
 όλο και τη σηκώσανε ένα σκαλί πιο πάνω.
 Πρόσθεια, και του Μπότσαρη μερεμετίζεται η ντάπια
- 9605
 και ως τα πρώτα της ξανά η ντάπια επανήλθε.
 Μα κι επειδής το χώμα, πια, βρισκόταν όλον έξω
 Σωριασμένο, πετάμενο, χτίσαν όσον ανήλος είχε
 το χώμα που κυλιότανε και πέτρινο ταμπούρι
- 9610
 ωσάν κείνο της Λουνέτας· Κι ύστερα καθαρίσαν
 τον χάντακα και το χώμα που μέσα σ' αυτό ήταν.
 απ' έξω τ' απορρίψανε· σε τρόπο που η ντάπια
 ποτές, πια, να μη βλάφτεται απ' τις μπάλες που πέφταν.
 Στα δεξιά κι αριστερά απόνα πορτί 'φήσαν
 να βοηθάει τα λαμπρά γιουρούσια των Ελλήνων.
- 9615
 Με λίγα λόγια πάσχιζαν για να μερεμετίσουν
 όλοι το κάστρο και στερνά ο στόχος επιτεύχθει.
 Στούτο το συναμεταξύ γινόταν κάποια μάχη
 με μόνο λιανοντούφεκα φτάσουν
- 9620
 - σ' αίσιο πέρας κι οι μόχθοι και των απεσταλμένων
 δικών μας στην Ντερβέκιστα· Πολεμοφόδια είχαν
 ως την ώραν ετούτη μπόλικά, μόλο το ντουφεκίδι
 π' ούτε στιγμή δεν έπαυε· Μ' ως και δεν ήταν μέρος
 μ' ασφάλεια να φυλαχτούν, τα σφωρίζαν αβέρτα
- 9625
 κάτ' απ' τις σκάλες των σπιτιών και κάτω απ' τις καμάρες
 των σπιτιών που ήσαν πέτρινες· Κι ακόμη δεν τα βάζαν
 όλα σε ένα σπιτικό ή σε πλαϊνά σπίτια
 μα σκόρπια και μ' ένα στόχο: να διαφυλαχτούνε.
 Πολεμοφόδια είχανε στα σπίτια των: Καψάλη,
- 9630
 Ραζή, Νικόλα Καρμπούνη και σ' άλλα πλείστα ακόμα.
 Εκεί, κατά τη θάλασσα ήταν ένα σπιτάκι
 όπου χαρτούσια δένανε τη νύχτα και τη μέρα.
 Όπως και νυχτοήμερα στο ίδιο σπιτάκι·
- 9635
 χύνανε βόλια απ' αυτά μερόνυχτα και πάλιν
 Πολεμοφόδια είχανε και μέσ' τ' Ανεμομύλι
 κι από μπροστά τα χτίσανε, μη βλαφτούν από μπόμπα.
 Το πιο παράξενο ήτανε πως στα πολεμοφόδια
 αν κι ήταν απροφύλαχτα ποτές και καμιά μπόμπα
 δεν έτυχε καμιά φορά να πέσει να τα βλάψει
 αν και αμέτρητες φορές σιμά τους πέσαν μπόμπες.

- 9640 Ο Γιωργάκης Κίτσος, έξ αρχής, μέσα στο Μεσολόγγι
βρισκόταν κι αναβάσταγε μόν' με τον νταϊφά του
το πόστο που 'ναι κρίσιμο, την ντάπια της Λουνέτας
και χαίρετον υπόληψη και σεβασμόν απ' όλους.
Μα φαίνεται κινήθηκε από συμπάθεια ή χάρη
- 9645 - της φαμελιάς που σκλάβα 'κει, στην Τσαμουριάν εξούσε
κι είτε να κάνει το καλό και σε Τουρκαλβανίτες
που ήσαν τρεις καν τέσσερις αιχμάλωτοί μας όλοι
έβαλε, σαν δεν μπόραγε στα φανερά να γίνει
δικό του έναν άνθρωπο και φευγατίζοντάς τους
- 9650 κατά το μέρος της ντάπιας που δεν εφυλαγόταν
μιάς και ήδη ο εχθρός είχε αναμερίσει
Στην φυλακήν ευρίσκονταν κι άλλοι δυο καν τρεις Τούρκοι
που δεν τους ελευθέρωσεν ο άνθρωπος του Κίτσου.
Αυγήν ο κλειδοκράτορας που πήγε για ν' ανοίξει
- 9655 δεν τους ευρήκεν κι έσφιξε τους Τούρκους π' απομείναν
Κι αυτοί, τότες, φοβήθηκαν κι είπανε τα σουσούμια
ενός που πολυσύχναζε κι απ' όλα αυτά νογήσαν
πως ήτανε ο άνθρωπος του Γιωργάκη του Κίτσου.
Μεμιάς τότε μαθεύτηκε και το μαντάτο τούτο.
- 9660 Σύναξη γίνει παρευτός κι οι δυό επιτροπές μας
πήρανε την απόφαση και διώχνουν τον Γιωργάκη.
Τον θεωρούνε ύποπτο για προδοσίαν 'κόμα.
Ο Κίτσος όμως αρχικά αρνήθηκε πως πήρε
τη σχετικήν απόφαση για τους Τουρκαλβανίτες.
- 9665 Μαρτύρησεν όμως μετά και την αλήθειαν είπε.
'Ετσι κι αποφασίστηκε για να τονε κρεμμάσουν.
Μα όχι από τον λαιμό παρά από το σώμα.
'Ηταν ετούτη καθαρή, μεγάλη τιμωρία
πρώτιστα εξευτελιστική, μα και που Που μπορούσε
- 9670 μοιραία να σταθεί στερνά,
να τον πετύχει των εχθρών' κι εύκολος ήταν στόχος
μιας κι έξω από την ντάπια του τον είχανε κρεμάσει
που βρίσκονταν απέναντι στου Κιουταχή τον πύργο
που κατά τύχην έριχνεν εκείνη την ημέρα
- 9675 των κανονιών τις μπάλες του σε τούτο δω το μέρος.
Στάλθηκε στη συνέχεια ο Γιάννης Μπαϊρακτάρης
που μέσα στην Ντερβέκισταν ετότενες βρισκόταν
κι ορίστηκεν υπεύθυνος της ντάπιας της Λουνέτας.
που κάτω απ' τις διαταγές ήταν του Γιωργάκη Κίτσου.
- 9680 Όμως από φιλότιμο δε θέλησαν να φύγουν
και να δώσουν το πόστο τους σε κάποια άλλα τσούρμα.
Μείναν, λοιπόν, όλοι μαζί μέχρι να καθαρίσει
οριστικά και τελικά το θέμα τα' αρχηγού τους.
Όμως ο Νότης Μπότσαρης, καθώς και ο Στουρνάρας
- 9685 κι άλλοι πολλοί αγωνιστές, μ' αγάπη τον θυμούνταν
για τον καθάριο από ξαρχής το πατριωτισμό του
και τη βοήθεια την πολλή πού 'δωσε στον αγώνα.
Μπήκε ο Δεκέβρης και οι δυο μεριές χαζιρευόνταν.
Αφού όμως τα καράβια μας τόσες μπατάγιες κάναν

9690

στείλαν μαντάτο στους κλειστούς στο Μεσολόγγι μέσα
πως όλα τα καματερά που πρόσμεναν να φτάσουν

5024 Μεσ' όλο το διάστημα το χρονικό τ' αγώνα
αναδείχθηκε δυνατός, έντιμος και γενναίος

* * *

Ο Γουναρόπουλος Κωνσταντίνος του Νικολάου

που μέσ' απ' του Αγρίνιου την πόλη καταγόταν
πολέμησεν απ' την αρχή του Ιερού τ' Αγώνα
και μ' αρχηγόν από 'ξαρχής της ένοπλης της πάλης
5030 και κάτ' απ' τις διαταγές για κάπου τρία χρόνια
τον στρατηγόν κι οπλαρχηγό τον Γεώργιο (;) Τσόγκα,
πήρε μέρος στις Βόνιτσας τη μάχη ,όπου πληγώθει
και στις μάχες Μοναστηριακού, της Άρτας και του Πέτα,
Στ' άλλα δυο χρόνια μ' αρχηγό του τον Καραϊσκάκη
Τη μάχη της Νεκρόπολης και μέσ' το Καρπενήσι
μέρος στη μάχην έλαβε· και μ' αρχηγό συνέχεια
τον Σκαλτσοδήμο μέρος στο Λιδωρίκη πήρε
στη μάχη μέσα στο στενό· συνέχεια με τον Πάνο
τον Πανουριά πολέμησε στις μάχες της Καπραίνας
5040 και στα Πεντόρια ευθύς μετά· στον Ιερόν, συνέχου,
του Παρνασσού κι απέ μέσ' του Μεσολογγιού την πόλη·
μαζί με τον χιλίαρχο τον Ιωάννη Στράτο
στις μάχες μέρος έλαβε στον Αθηνών την πόλη.
Κι όταν σχηματιστήκανε, μετά, χιλιαρχίες
στην Τρίτη κατατάχτηκε, χιλιαρχία μέσα.
Υπήρξεν άξιος μαχητής με ζήλο και μ' ανδρεία
και ξέχωρη γενναιότητα· για όλα αυτά επιμήθει
με χάλκινο παράσημο μέσ' το τριάντα πέντε,
5050 ενώ και η επιτροπή θανάτου κατατάξει
στη δεύτερη υπαξιωματικών την τάξη μέσα.

* * *

Ο Γκιουντολίνης Αναστάσης από το Μεσολόγγι
ως πυροβολιστής πολέμησε με Μήτρο Δεληγιώργη
για ένα δωδεκάμηνο. Συνέχεια, θα πέσει
μαχόμενος ηρωικά μέσα στο Μεσολόγγι.

* * *

Ο Γιαννουλίνης Παναγιώτης από το Μεσολόγγι

- 5057 ως πυροβολιστής και μ' αρχηγό τον Μήτρο Δεληγιώργη
στης πόλης του Μεσολογγιού πολέμησε με σθένος
όπου και διακρίθηκε σε όλον τον αγώνα.
* * *
- 5060 **Ο Γούργαρης Γεώργιος** από το Ευηνοχώρι
της πόλης του Μεσολογγιού, θα μπει μέσ' τον αγώνα
μ' οδηγητή του τον Μακρή, μα κι οπλαρχηγούς κι άλλους
θα πάρει μέρος σε πολλές μάχες κι επιχειρήσεις:
Κεφαλοβρύσου, Γαβαλούς και στις μάχες του Πέτα
στις τρεις σκληρές κι οδυνηρές πολιορκίες μέσα
της πόλης του Μεσολογγιού, της Βόντισας, της Πλάκας,
του Μύτικα, της Κατοχής, της Παπαδιάς Κραβάρων
στις μάχες της Δερβέκιστας, στις μάχες του Πλατάνου.
Καμιά αμοιβή δεν έλαβε γι' αυτή την προσφορά του.
* * *
- 5070 **Ο Γουργάρης ή Μαμάλης**, όπως αλλιώς λεγόταν
που από της Τριχώρας ήτανε την κώμη Χροσοβίτσα
και μ' αρχηγό τον τον Σωτήριο τον Χαραλάμπους
σε μάχες μέσα διάφορες επήρε μέρος:
Στη μάχη των Καλαβρύτων, Τριπολίτσας, της Πάτρας
ενώ μέσ' το κοστέσσερα και μ' αρχηγό τον Γιώργο
τον Βαλτικό πολέμησε μέσα στο Μεσολόγγι.
Κι ύστερα από την πτώση του, κι αφού 'κείνος εσώθει
με τον Γιάννη τον Νοταρά πήρε μέρος στις μάχες
των Αθηνών. Συνέχεια κατατάχτηκε μέσ' τη χιλιαρχία
- 5080 την τρίτη, εικοσιπεντάρχος, ως το τέλος τ' αγώνα.
Η αρμοδία επιτροπή τον έχει κατατάξει
- 5082 στην πρώτη των υπαξιωματικών μέσα την τάξη.
* * *
- 5083 **Ο Γούρμος ο Γεώργιος** μέρος μέσ' τον αγώνα
πήρεν από πολύ νωρίς κι υπό τις οδηγίες
των οπλαρχηγών Γιάννη Ράγκου και του Γιάννη Στράτου.
Όντας επικεφαλής πενήντα μαχητών του
πήρε μέρος στ' ον Πλατή και στον Ανηφορίτη
τις μάχες, και, συνέχεια, στο Μεσολόγγι μπήκε.

Πολέμησεν ηρωϊκά, ως τη μοιραία νύχτα
5090 της εξόδου. Συνέχεια σε μάχες μέρος πήρε:
Μέσ' τη μάχη του Κρεμμυδιού κι απέ του Ναυαρίνου
του Άγιου Νικολάου κι απέ του Ξηρομέρου
στις μάχες του Καρπενησιού, στις μάχες Σοβολάκου
κι ολοστερνά της Ναυπάκτου. Και μέσ' τις μάχες όλες
θε να επιδείξει πάντοτε γενναιότητα, ζήλο.

* * *

Ο Γούρμος Νικόλαος μπήκε μέσ' τον αγώνα
κι έχοντας μ' οδηγίες του κι ένα μικρό του Σώμα
μ' εξήντα, κάπου, μαχητές, απ' την αρχή τ' αγώνα
και με τους άντρες του μαζί πήρε μέρος σε μάχες
5100 στο Καρπενήσι, κι έπειτα, στις μάχες στο Κρεμμύδι
στο Ναυαρίνο, Νεόκαστρο και στον Άγιο Νικόλα
στις μάχες του Μεσολογγιού μέσ' τις πολιορκίες
επέδειξε στη διάρκεια των αγώνων του όλων
ζήλον κι υπευθυνότητα, ευπείθειαν και τόλμη.
Η αρμοδία επιτροπή τον είχε κατατάξει
μέσ' των υπαξιωματικών την πρώτη την τάξη.

* * *

Ο Τουρνάρας ο Γιάννης, π' απ' του Μεσολογγίου
την κώμη τα Μεσάριστα μέσα της καταγόταν
μπήκε στο τούρκικο το ναυτικόν όπου υπηρετούσε
5110 Τον Μάη του κοστέσσερα κι ενώ υπηρετούσε
στο τούρκικο το δίκτυο, που έκαψε ο Κανάρης
απ' έξω από την Τένεδο, κι εσώθει κολυμπώντας
επέρασε στους Έλληνες, στο Μεσολόγγι μέσα
Και σαν αρχιπυροβολιστής που ήταν, τοποθετήθει
5115 μέσ' της Λυννέτας του δεινού, δύσκολου προμαχώνα
5116 εκεί όπου μαχόμενος δυο φορές επληγώθει.
Ήτανε μεγαλοφωνακλάς και υβριστής των Τούρκων
άγριος, αιμοδιψής, αιμοβόρος, με διαθέσεις άγριες.
Όσοι απ' τους Τούρκους έπεφταν μέσ' τα δικά του χέρια
5120 αιχμάλωτοι, καμιάν τύχη, ποτές, δεν είχαν τύχη
Κι όταν μέσα στις εξόδου την προετοιμασία

τέθηκε πρόβλημα οξύ για των γυναικοπαίδων
την τύχη, ο Γιάννης τότες πρότεινε όλα να τα εκτελέσει
για να μην πέσουν, τελικά, στα τούρκικα τα χέρια
και πλείστοι των οπλαρχηγών την πρόταση δεχτήκαν.

Μα πρόλαβε και τά'σωσεν απ' του χάρου τα δόντια
ο Ρωγών ο Ιωσήφ, ο άγιος επίσκοπός τους
π' εναντιώθηκε σφοδρά για το έγκλημα τούτο
τονίζοντας εμφαντικά πως θαν' καταραμένοι

5130 όσοι, στερνά, συναινέσουν σε μια θηριωδία
ανάλογη μ' αυτήν που στοχεύουν να πράξουν.

Μετά την επανάσταση ο Γιάννης δυστυχούσε
Πεινούσε κι εκατέβηκε πεζός μέσ' την Αθήνα.

Κι ο Γαρδικιώτης ο Γρίβας, που τότες ήταν αυλάρχης
φρόντισε και προσλήφθηκε κλητήρας σε γραφεία
του κράτους· κι έτσι σώθηκεν από τη δυστυχία.

* * *

Ο Γουρνοκώστας Δημήτρης, π' από τους Παπαδάτες
Μεσολογγίου ήτανε, τη νύχτα της εξόδου,

5140 στο Μεσολόγγι, πιάστηκεν αιχμάλωτος των Τούρκων
που τον πουλήσανε στον Σουλεϊμαν για Ταχήρη
όπου θα μείνει αιχμάλωτος ως το σαράντα έξι.

* * *

Ο Γούσας Γιάννης, π' απ' τον Άι Βλάση καταγόταν
πήρε μέρος ως μπουλουκσής, μ' είκοσι στρατιώτες

κι άλλοτες μια σαρανταριά, και με τις οδηγίες
των: Στάικου, Βελή, Γιάννη Μποϊρακτάρη
μέσα στις πιο σημαντικές τ' αγώνα, μέσα, φάσεις
όπως τις τρεις πολύ δεινές πολιορκίες μέσα
της πόλης του Μεσολογγιού κι απέ του Σοβιλάκου

5150 τις μάχες του Καρπενησιού και του αγίου Βλάση
5151 τις μάχες μέσ' της Στεριάς, όπως της Αραχώβας

κι άλλες π' ακολουθήσανε ως το κοσιεννά.

Η επιτροπή, στερνά, θα τονε κατατάξει
στη Δεύτερη των Υπαξιωματικών την τάξη μέσα.

* * *

Ο Γραβάνης Θανάσης από της Ναυπακτίας
την κώμη το Νεόκαστρο καταγότανε μέσα
το κοσιένα, κοσιδυό, μ' αρχηγό τον Χορμόβα
πολέμησε στον Ναύπλιου πρώτη πολιορκία
ο αρχηγός τ' αρχηγού του, ο Διαμαντής Χορμόβας
5160 επίσης παραυρέθηκε στη μάχη Πλατανίτη
και στη μάχη της Παπαδιάς και αλλιώς και Τσακαλάκη
ενάντια στον Σέβρανη Μπανούση
Απ' το κοστρία κι ύστερα κι ίσαμε το κοσπέντε
πολέμησε μ' αρχηγό του τον Κίτσο τον Τζαβέλα
καθώς και με τον ίδιο έξω απ' το Μεσολόγγι
ενάντια στον Κιουταχή που το πολιορκούσε.
Λίγες μέρες στερνότερα μπήκε στο Μεσολόγγι
μαζί με τον πατέρα του Τριαντάφυλλο Κοντονίκα.
Πήρε μέρος και στη γνωστή της Κλείσοβας τη μάχη.
5170 Στην έξοδο διασώθηκε και θε να συνεχίσει
τη σταθερή κι ιστορική πολεμική του δράση.
Μέσα στο εικοσιεφτά, κοσιοχτώ, συνέχου
με μικρό σώμα μαχητών μέσα στην Ναυπακτία
την επαρχία επέβλεπε· και με τον φωτομάρα
της Ναύπακτου κι ίσαμε και του φρούριού
την τελική κατάληψη της 'κόμα μα απ' τους επαναστάτες

* * *

Ο Γραβάνης ή Κουτονίκας Τριαντάφυλλος, πατέρας του θανάτου,
σε μάχες παραυρέθηκε στον Ιερόν αγώνα
5180 κι ύστερα από μια μάχην όπου'δωσε στο Ρίβιο
5181 ενάντια στους Τουρκαλβανους, που κουβαλούσαν όπλα
μαζί μ' άλλα εφόδια, ποικίλες εξαρτήσεις
στο στράτευμα του Κιουταχή, έξω απ' το Μεσολόγγι,
αντάμα με τον Θανάση στο Μεσολόγγι μπήκε.
Της νύχτας της ηρωικής εξόδου από την πόλη
ο Γραβανίτης έπεσε μαχόμενος στον κάμπο
της πόλης του Μεσολογγιού, για να τον κατατάξει
η αρμοδία επιτροπή των θυσιών κι αγώνων
στη Δεύτερη Υπαξιωματικών την τάξη μέσα.

* * *

5190 **Ο Γραμμάτικας**, π' από την Καλλιδρόμη καταγόταν
της πόλης του Καρπενησιού, στον Ιερόν Αγώνα,
και ως αξιωματικός, πήρε μέρος στις μάχες:
της Ακράτας, Μεσολογγιού, Κορίνθου, Καλαβρύτων.
Στις μάχες όλες έδειξεν ευπείθειαν και ζήλον
όπως και γενναιότητα εις τα καθήκοντά του.

* * *

Ο Γιάννης ο Γραμματικού, που μέσ' απ' την Καντύλα
Ξηρόμερου καταγόταν, σε μάχες πήρε μέρος
μ' οδηγητή του κι αρχηγό τον Γιώργο Βαρνακιώτη
στον Ιερόν κι απέθαντον αγώνα του κοσιένα.
5200 στο Πέτα, μ' οδηγητή τον αρχηγό Σκαρμίτη,
με τον Καράτζαινα μετά μέσα στο Βουλγαρέλι
με Βαρνακιώτη αργότερα μέσ' τη μάχη της Πλάκας
ξανά στο Πέτα, αργότερα, με τον Μαυροκορδάτο,
στον Άη Ηλία κι Αετό Ξηρόμερο, συνέχου,
πολέμησεν ηρωικά με Βαρνακιώτην πάλιν.
Και μέσ' την πόλη θε να μπει μέσα στο Μεσολόγγι
μ' αποστολάκην Κουσουρήν, ως το πολιορκούσε
μέσα στο κοσιδουό ο Ομέρ πασάς Βρυώνης.
Στις μάχες του αιτωλικού, συνέχου, θα μετάσχει
5210 όταν την πόλην ο πασάς, ο Μουσταφάς της Σκόδρας
πολιορκούσε απ' ολούθε· κι απέ, συνέχου,
ξανά μέσ' του Μεσολογγιού στερνήν πολιορκία
όπου και μέσα απέθανεν από τις κακουχίες
και τις παν?????? στερήσεις, κατ' εξοχήν τροφίμων.
Με ζήλο κι αυταπάρνηση δούλεψε στον αγώνα.

* * *

Ο Γραββενός Γεώργιος, από της Οινεάδος
μέσα της Ρήγανης την πόλη καταγόταν, πήρε
μέρος στον Ιερόν αγώνα του κοσιένα
και μ' αρχηγούς Βαρνακκότη, Τσαούση και τον Γρίβα
5220 πολέμησε μέσ' τ' αετού τ' Αγίου Νικολάου
στις μάχες με τον Δραμαλή τον στρατηγόν ενάντια

και σ' όλη τη διάρκεια της δεινής, στενής πολιορκίας
της πόλης του Μεσολογγιού κι ως τη στερνή τη νύχτα
τη ματωμένη, ηρωικά της εξόδου απ' την πόλη.
Κι όταν, στερνά, διασώθηκε, συνέχισε την πάλη.
Η αρμοδία επιτροπή των θυσιών κι αγώνων
στην έβδομη των αξιωματικών τάξη θα τον εντάξει

* * *

Ο Γρανίτσας Βασίλης τ' Αναγνώστου, από τη Γρανίτσα

- μπήκεν από την έναρξη τ' αγώνα του κοσιένα
5230 ως αξιωματικός με στρατιώτες δικούς του
κάπου πενήντα κι άλλοτες και πιο πολλές ακόμα
στις μάχες παρευρέθηκε: μέσ' του Παλαιοκάστρου
μα και σ' άλλες διάφορες, με τον Βελή τον Κώστα,
στο Ζοβολάκο, Κερασιά, στον Στούγκο μ' οδηγίες
τ' οπλαρχηγού του θρυλικού, Γιώργου Καραϊσκάκη,
μέσ' το Κομπότι, Κράβαρα, Ράχωβα, Μεσολόγγι,
Ντερβέκιστα, το Δίστομο και σ' άλλα πολλά μέρη
με τους Σεσιματελόπουλο, Δυοβουνιώτη, Βέρρη
καθώς και τον ατίμητο Γιώργο Καραϊσκάκη,
5240 επέδειξε γενναιότητα, υπακοήν και ζήλον
5241 σ' όλη τη διάρκεια της αγωνιστικής του δράσης

* * *

- 5242 **Ο Γρανίτσας Νικόλαος τ' Αναγνώστου**, αδελφί του Βασίλη
απ' την αρχή τ' αγώνα ρίχτηκε στις ένοπλες δυνάμεις
του έθνους που μαχότανε τον ήλιο να ψηλώσει
και στη χιλιάκριβή του γη, που είχε επικαλύψει
πολύκατοχρονίτικη σκλαβιά και η κτηνώδης βία.
Μ' άντρες καμιά πεντηταριά κι οδηγητή τον ίδιο
και μ' αρχηγούς διάφορους τους: Μαυρομιχάλη, Στράτο,
τον Ιωάννη τον Κώστα, Γιώργο (;) Δυοβουνιώτη
5250 καθώς και τον αείμνηστο, Γιώργο Καραϊσκάκη,
πολέμησε: στην Κερασιά (μέσα στις θέσεις Στούγκου)
στο Σοβολάκο, στο Πέτα, Κομπότι, το Κρεμμύδι
το Νιόκαστρο, της Ράχωβας, Διστόμου
του Πειραιά, Μεσολογγιού τις αιματηρές τις μάχες.

Η αρμοδία επιτροπή τον είχε κατατάξει
στην έκτη αξιωματικών την τάξη μέσα.

* * *

Ο Γρηγοράκιος Ευστάθιος απ' την Παλαιοκατούνα
πολέμησε μ' οδηγητές Γρίβα και Χατζηπέτρου
ως μπουλουκσής παρευρέθει σε πλείστες μέσα μάχες:
5260 του Βραχωριού, Μακρυνόρους, της Άρτας, στο Κομπότι,
στα Κράβαρα, Λουτράκι της Βονίτσας και στο Πέτα.
Στην πρώτη του Μεσολογγιού πολιορκία μέσα
καθώς και μέσ' τη ύστατη στην ίδια την πόλη
πολιορκία, μ' αρχηγό τον Μακρή τον Δημήτρη.
Σ' όλο το διάστημα της ένοπλής του δράσης
επέδειξεν υπακοήν, γενναιότητα, ζήλον.

Η αρμοδία επιτροπή έταξε τον Δημήτρη
5268 στη Δεύτερη Υπαξιωματικών την τάξη μέσα

5269 **Ο Γρηγορόπουλος Αθανάσιος** π' απ' την Κώμην

5270 Κεράσοβο Μεσολογγιού καταγότανε μέσα
μ' οδηγητή του κι αρχηγό τον Μακρή τον Δημήτρη
στο κοσιέναν έλαβε μέρος σε πλείστες μάχες:
σ' Αγρίνι, Κεφαλόβρυσο, τη Βόνιτσα, την Πλάκα,
τον Μύτικα, τη Γαβαλού, Δερβέκιστα, Ζαπάντι.
Μέρος επίσης έλαβε στις τρεις πολιορκίες
της πόλης του Μεσολογγιού. Στης εξόδου τη νύχτα
στον Κάμπο του Μεσολογγιού μαχόμενος θα πέσει.
Σκοτώθηκαν στην ίδια νυχτιά με το Θανάση
κι η σύζυγος του κι ένας του γιος, ενώ άλλος ένας
5280 συνελήφθει αιχμάλωτος κι απελευθερώθει
μ' ενέργειες του ίδιου του πρώτου Κυβερνήτη.

* * *

Ο Γρηγορόπουλος Ανδρέας, αδέλφι του Θανάση
καταγόταν απ' τον Πλάτανο της Ναυπακτίας μέσα.
Μ' οδηγητή τον αρχηγό τον Κίτσο τον Τζαβέλα
μαζί του παραυρέθηκε στο Καρπενήσι μέσα
στη μάχη ενάντια στον Πασά τον Μουσταφά της Σκόδρας,
στη μάχη της Καλιακούδας ενάντια στον ίδιο

και τη μάχη της Άμπλιανης, Σαλώνων ενάντια
 του Δερβίς πασά. Πολέμησεν, απέ και στο Κρεμμύδι
 5290 ενάντια στον Ιμπραήμ. Συνέχεια στη μάχη
 ενάντια στον Κιουταχή έξω απ' το Μεσολόγγι.
 Λίγες μέρες στερνότερα στο Μεσολόγγι μπήκε
 Αντάμα με τον αρχηγό τον Κίτσο τον Τζαβέλλα.
 Μέσα μετά στις Κλείσοβας τη μάχη παρευρέθει
 τη νύχτα της ηρωικής εξόδου διεσώθει
 Πολεμώντας στην Αττική, στη μάχη παρευρέθει
 στη γνωστή, εθνικότατη, του Σένιου, όπου πληγώθει.
 Μέσα στο κοσιοχτώ στη χιλιαρχία μπήκε
 του Κίτσου του Τζαβέλα και μ' αυτήν μέρος πήρε
 5300 στη μάχη της Λαμποτινάς ενάντια στον Πρεβίστα
 5301 και στη μάχη της Τέρνοβας, συνέχεια επήρεν,
 κατά του Χουσεϊν πασά και κατά τ' Ασλαμπέη
 και, τέλος, στη ολοστερνή πολιορκία μέσα
 της Ναύπακτου, ίσα με που κι αυτή, στο τέλος θα πέσει.

* * *

Ο Γρηγορόπουλος ο Κίτσος ή και Χρίστος κι ως αλλιώς λεγόταν
 πολέμησε μ' οδηγητή τον Κίτσο τον Τζαβέλα.
 Μαζί του παρευρέθηκε στις μάχες: Καλιακούδας,
 Καρπενησιού, της Άμπλιανης και του Μωριά: Κρεμμύδι,
 σε μάχη που διε..... έξω απ' το Μεσολόγγι,
 5310 μέσ' το ευθύς μετά μπήκε για να στηρίξει
 την ?????? του φρουρά. Και όταν διεσώθει
 συνέχισε να εκτελεί το χρέος στην πατρίδα.
 Πήρε μέρος συνέχεια μεσ' ????? μάχες
 του Ξένου, της Λαμποτινάς, της Τέρνοβας, Ναυπάκτου

* * *

Ο Γρηγορόπουλος Κωνσταντίνος ή και αλλιώς και Κώστας
 πολέμησε μ' οδηγητή τον Κίτσο τον Τζαβέλα
 μέσα στο Κεφαλόβρυσσο ενάντια στον Σκόδρα
 στη μάχη της Καλιακούδας, ενάντια στον ίδιο
 καθώς κι ενάντια στον Δερβίς στην Άμπλιανη Σαλώνων.
 5320 Πολέμησε, συνέχεια, στη μάχη στο Κρεμμύδι

μ' οδηγητές τον Τζαβέλα τον Γιώργη και τον Κίτσο.

Κι ενάντια στον Κιουταχίν μετά θα πολεμήσει

σε μάχη που διεξάχθηκε στο Μεσολόγγι απ' έξω

που, μέσ' την πόλη του θα μπει, να την υπερασπίσει

έμεινε ως την έξοδο, απ' όπου διεσώθει

για να παρευρεθεί, μετά, μέσ' τη μάχη του Ξένιου

κι αργότερα στη σημαντική της Λαμποτινής μάχη

ενάντια στον γνωστόν Αχμέτ πασάν Πρεβίστα

και στη μάχη της Τέρνοβας κατά των: Ασλαμπέη

5330 καθώς και Χουσεϊν πασά, και, τέλος, στις Ναυπάκτου

5331 την υστερνή της πόλεως πολιορκία μέσα.

5332 **Ο Γρίβας ή Σβίγκας Γεώργιος** μέσα απ' της Βονίτσας

την κώμη καταγότανε. Απ' την αρχή τ' αγώνα

μπήκε στη νεπανάσταση του κοσιένα μέσα

κι έλαβε μέρος σε μάχες ενάντια στους Τούρκους

κι έπεσε μαχόμενος μέσ' την σκληρή τη μάχη

στην τελευταία, τη δεινή, σκληρή πολιορκία

της πόλης του Μεσολογγιού. Και θα τον κατατάξει

στην πέμπτη η αρμοδία επιτροπή των θυσιών κι αγώνων

5340 στην πέμπτη των αξιωματικών την τάξη μέσα.

* * *

Ο Αντώνης Γριβόπουλος π' από το Λυκοχώρι

του Θέρμου καταγότανε, πήρε μέρος σε μάχες

μ' οδηγητή του κι αρχηγό τον ΣΤάικο Γιαννάκη

πολέμησε με ηρωισμό μέσ' την πολιορκία

της πόλης του Μεσολογγιού. Τη νύχτα της εξόδου

μαχόμενος ηρωικά μεσ' τον κάμπο θα πέσει.

* * *

Ο Γρουμπογιάννης ή Λογαράς όπως κι αλλιώς λεγόταν

Ο Μήκος, πρώτος μπουλουκσής του Νίκου του Στορνάρη

πήρε μέρος στον ένδοξον αγώνα του κοσιένα.

5350 Και σ' όλες παραυρέθηκε τις μάχες του Στορνάρη

Μετά κι από το θάνατο τ' αρχηγό του, Στορνάρη

την νύχτα της ηρωικής της εξόδου απ' την πόλη

της φρουράς του Μεσολογγιού, ο Μήτρος Γρουμπογιάννης

συνέχισε να προμαχεί για την ελευθερίαν.

Πολέμησε σ' Αράχωβαν καθώς και σ' άλλες μάχες
και πολύ σημαντικής της Ανατολικής Ελλάδας.

Κι όταν οργανωθήκανε, στερνά, χιλιαρχίες

5358 του Χατζηπέτρου εντάχθηκε μέσ' τη χιλιαρχία

με τον βαθμόν υπολογχαού και με τον βαθμό τούτον

5360 σκοτώθηκεν, αργότερα, μέσ' την πόλη της Θήβας.

* * *

Ο Γυφτάκης ο Γιάννης που μέσ' από την κώμη

τη Γαβαλού Μεσολογγιού, καταγότανε, πήρεν

από'ξάρχης του Ιερού τ' αγώνα του κοσιένα

μέρος· και παραυρέθηκε στη μάχη στο Βραχώρι,

στην Πλάκα και στο Ζαπάντι, στο Πέτα, στο Κομπότι,

στο Μακρυνόρος και στις τρεις πολιορκίες μέσα

της πόλης του Μεσολογγιού· κι όταν, πια, διεσώθει

τη νύχτα τη δραματική, της έξοδου απ' την πόλη

συνέχισε να πολεμά για την ελευθερία:

στις μάχες παρευρέθηκε της Άμπλιανης Σαλώνων,

ενώ ίδιο πριν μέσ' της Γραβιάς το χάνι

πολέμησε μ' οπλαρχηγό του Οδυσσέα Ανδρούτσο.

Ακόμη παραυρέθηκε στη μάχη της Ακράτας,

κάτω στην Πελοπόννησο, καθώς και σ' άλλες μάχες

μέσ' τον Μωριά πολέμησε, μ' αρχηγούς διαφόρους.

Σαν στράφηκε στην Στερεάν Ελλάδα πήρε μέρος

στης Αράχωβας τη γνωστή, διάσημη, τη μάχη

και στις μάχες των Αθηνών και στην πολιορκίαν

και την ανάκτηση στερνά μέσ' το κοσιεννέα

5380 της πόλης του Μεσολογγιού. Θε να τον κατατάξει

στους υπαξιωματικής της δεύτερης της τάξης

5382 η αρμοδία επιτροπή των θυσιών κι αγώνων

5383 **Η Κατερίνη Γυφτογιάννη**, αδελφή του Σπύρου και του Γιάννη

συνελήφθει αιχμάλωτη τη νύχτα της εξόδου

και έκτοτες η τύχη της άγνωστη παραμένει

* * *

Η Γυφτογιάννη Χρυσάνθη, αδελφή της Κατίνας

πιάστηκεν αιχμάλωτη τη νύκτα της εξόδου
χρόνια τριάντα αργότερα και πιο πολλά ακόμα
ίχνος δεν έδωσε ζωής· κι ούτ' ένα απλό σημάδι.

* * *

Ο Γυφτογιάννης ο Γιάννης, αδελφός του Σπύρου
σε μάχες παραυρέθηκε του Ιερού τ' Αγώνα
και τελικά σκοτώθηκε στο Μεσολόγγι μέσα

* * *

Ο Γυφτογιάννης Ζαφείρης, αδελφός του Σπύρου
και των λοιπών των αδελφών, άδραξε ευθύς τα όπλα
μέσ' τον λαμπρό ξεσηκωμό του κοσιένα τότες
και με τον Ρούτσον αρχηγό, τον Γιώργο, μέρος πήρε
σε μάχες στον κατακτητήν ενάντια, τον Τούρκο.
Στ' Αγρίνι και στο Ζαμπάντι και στο Λεσίνι μέσα
και μέσ' τις τρεις πολύνεκρες μάχες στο Μεσολόγγι.

5400 Και πήρεν ενεργό ρόλο στης Κλείσοβας τη μάχη.
Διασώθηκε στην έξοδο και φτάνοντας στ' Ανάπλι
δούλεψε μέσ' το φούρνο κι απέ με Μακρυγιάννη
τον Στρατηγό θε να βρεθεί μέσ' τη μάχη των Μύλων.
Στο τέλος δεν εντάχθηκε μέσ' τις χιλιαρχίες
Και θα καταταγεί στη Δεύτερη την τάξη μέσα
των Υπαξιωματικών απ' την Επιτροπή Αγώνων.

* * *

Ο Γυφτογιάννης ο Σπύρος από το Μεσολόγγι
μέλος όντας της φρουράς της ιερής της πόλης
της πόλης του Μεσολογγιού κι υπό τις οδηγίες
5410 τόσο του Ραζικότσικα και του Γιώργου του Ρούτσου
βρέθηκε μέσα και στις τρεις δεινές πολιορκίες
5412 της πόλης του Μεσολογγιού· με παράτολμο θάρρος
5413 μετέφερεν απ' τον Πεταλά, καθώς κι απ' άλλα μέρη
τροφές κι άλλα απαραίτητα στης Κλείσοβας τους άντρες
περνώντας μέσ' απ' τις πολλές, τις άπειρες τις λέμβους
τις τουρκικές που βρίσκονταν μέσ' το λιμνοθαλάσσι
κι επιτηρούσαν αυστηρά την περίλειστη πόλη.
Τη νύχτα της πικρής εξόδου διεσώθει

με το ξίφος στα χέρια του, κι έφτασεν ως τ' Ανάπλι
5420 με της φρουράς τα λείψανα, μα με τη σύζυγό του
να 'χει πιαστεί αιχμάλωτη τη νύχτα της εξόδου,
όπου και μέσα στη φριχτή, δεινήν αιχμαλωσία
θα υποφέρει τα φρικτά, πάνδεινα της δουλειάς
για τρία χρόνια ολάκερα, όσο τη λευτεριά τους
να ξαναβρεί οριστικά μέσ' το κοσιεννά.
Στον Σπύρο θ' απονεμηθεί μέσ' το τριανταπέντε
τ'αριστείο τ' αργυρό για την όλη του δράση.

* * *

Ο Γυφτογιάννης Χαράλαμπος, από το Μεσολόγγι
όντας, επίσης, αδελφός του Σπύρου Γυφτογιάννη
5430 πολέμησεν από 'ξαρχής στον Ιερόν αγώνα
Και του πυροβολικού αξιωματικός όντας
και σύγχρονα του πεζικού, μ' οδηγητή τον Μήτσο
τον Δεληγιώργη, βρέθηκε στις εκστρατείες όλες
καθώς και σ' όλες τις μάχες και τις πολιορκίες
ίσαμε και το κοσιενιά. Παρευρέθει στις μάχες
σε Μακρυνόρος, Ζαμπάντι, σ' Αγρίνιο και μέσα
και στις τρεις τις πάνδεινες, ανθρωποκτόνες μάχες
της πόλης του Μεσολογγιού, σαν επολιορκέιτο.
Στερνά, μετακινήθηκεν από το Μεσολόγγι
5440 και στο νησάκι το μικρό της Κλείσοβας εστάλει
όντας αρχηγός του πυροβολικού της πόλης.
Στης Κλείσοβας τις φοβερές τις μάχες επληγώθει
μα κι όντας πληγωμένος, στην έξοδο διασώθηκε
με της φρουράς τα λείψανα, φτάνοντας ως τ' Ανάπλι
αντάμα με τον αρχηγό, τον Μήτσο Δεληγιώργη
πάντοτε αγωνιζόμενος, μέχρι το Μεσολόγγι
5447 ν' ανακτηθεί, για να χαρεί της λευτεριάς τον ήλιο...
5448 θα τ' απονεμηθεί κι αυτού μέσ' το τριάντα πέντε
το αριστείο τ' αργυρό, όπως στον αδελφό του.
5450 Στο τέλος η επιτροπή θε να τον κατατάξει
στους υπαξιωματικούς της πρώτης μέσα τάξης.

* * *

Ο Γιώγος ο Γεώργιος απ' του Βάλτου την κώμη
τη Λεπενού καταγόταν· και μέσα στον αγώνα
σε μάχες παραυρέθηκε με βαθμό κοσπεντάρχου
στου Μακρυνόρους, του Πέτα, της Πλάκας, Καλαβρύτες
στο Κομπότι και στ' Άγραφα· κι ακόμα παρευρέθει
μέσ' του Μεσολογγιού την υστερνή, δεινή, πολιορκία.
Διασώθει και πολέμησε και σ' άλλες μέσα μάχες,
όπως: στις μάχες Αθηνών, με τον Καραϊσκάκη
5460 όπου κι εκεί πληγώθηκε στ' αριστερό το χέρι.

* * *

Η Γωγού η Βασιλική, η σύζυγος του Γώγου
που συνελήφθει αιχμάλωτη τη νύχτα της εξόδου
είκοσι χρόνια αργότερα δεν είχαν επιστρέψει

* * *

Ο Δαβαρούκας Χριστόδουλος, από τους Καλαρύτες
και κάτοικος Μεσολογγιού, πήρε μέρος στις μάχες
με στρατιώτες μαχητές μ' οδηγητή τον ίδιο.
Επήρε μέρος, πρόσθετα, και στην πολιορκία
της πόλης του Μεσολογγιού· τη νύχτα της εξόδου
πολέμησεν με περισσήν ανδρεία και με θάρρος.
5470 Στο τέλος η Επιτροπή θε να τον κατατάξει
στους υπαξιωματικούς της πρώτης μέσα τάξης

* * *

Ο Δυοβουνιώτης Χριστόδουλος, από το Μεσολόγγι
Χρημα?????? Οπλαρχηγός της Δυτικής Ελλάδας
σ' όσο διάστημα κράτησεν ο ένοπλος αγώνας.
Μια άποψη που γράφτηκε φαίνεται να τον θέλει
παρά τις κάποιες διαφορές, σημαντικές ?????
πρόσωπο με τον ίδιον αγωνιστή πιο πάνω

* * *

Ο Δάβλης ο Κωνσταντίνος, που μέσ' απ' της Βονίτσας
5479 την κώμην Ανακτόριον, καταγότανε, πήρε
5480 μέρος στον απελευθερωτικόν αγώνα του κοσιένα
Μ' οδηγητή τον Λιακατά Γρηγόρη, πήρε μέρος:
στις μάχες τ' Ασπροπόταμου, Αιτωλικού, Τζουμέρκων,

στη μάχη του Μεσολογγίου. Μετά, με τον Σαφάκη της Παπαδιάς των Κράβαρων πολέμησε στη μάχη, ενώ με τον οπλαρχηγό Γιαλδάση πήρε μέρος στη μάχη του Καρπενησιού. Με τον Καραϊσκάκη σε μάχες παραυρέθηκε· πρώτα στις Καροπούλας, του Σοβολάκου αργότερα, καθώς και σ' άλλες μάχες. Ενώ, στο τέλος, μ' αρχηγό τον Τσόγκα μέρος πήρε

5490 στις Βόνιτσας, Καρβασαρά και Σόντεκου τις μάχες.

* * *

Ο Δάγλας Αθανάσιος, από το Μεσολόγγι θε να πέσει μαχόμενος μέσ' την πολιορκία, απ' το στρατό των Ιμπραήμ και Κιουταχή, της πόλης.

* * *

Ο Δάγλας Γιάννης, γιος του Θανάση Δάγλα σε μάχες παραυρέθηκε και σε πολιορκίες της πόλης του Μεσολογγίου. Τη νύχτα της εξόδου συνελήφθει αιχμάλωτος, απ' όπου λευτερώθει μ' ενέργειες και χρήματα του πρώτου κυβερνήτη του Γιάννη Καποδίστρια κι απέ θα συνεχίσει

5500 ν' αγωνιά, να πολεμά για την ελευθερία. Δυό, όμως παιδιά του Θανάση και αδελφός του Γιάννη σκοτώθηκαν στην έξοδο μαζί με τον πατέρα, ενώ μια κόρη του Γιάννη αιχμάλωτη επιάστει. Δεκατέσσερα χρόνια μετά απ' την αιχμαλωσία ζούσεν ακόμη στη σκλαβιά, μιας κι έλειπε το χρήμα για να μπορέσουν να την ελευθερώσουν.

* * *

Ο Δάλας ο Γιώργος από της Μακρυνείας τη Γουρίτσα καταγόταν, ευθύς τα όπλα πήρε

5510 όταν ενάντια στη σκλαβιάν ο πόλεμος κηρύχτει· στις μάχες παραυρέθηκε: του Πέτα, Καλιακούδας, της Ναύπακτου, Μεσολογγίου, Αράχωβας Αθήνας στις μάχες του Νεόκαστρου κι υπό τις οδηγίες

5514 του Σιαδήμα του Κώστα και του Καραϊσκάκη.

5515 Επίσης επολέμησε μέσα στο Δραγαμέστο

τη Ρίγανη, Καρβασαράν, μέσα στο Πετροχώρι
όπου πάντοτε επέδειξεν υπακοήν και ζήλον.

* * *

Ο Δάλας Γιώργος του Κώστα, από Κεχρινιά Βάλτου
σκοτώθηκε στην έξοδον, αντρίκια πολεμώντας.

* * *

5520 **Ο Δάλας ο Κωνσταντίνος** π' απ' του Βάλτου τα μέρη
την Κεχρινιά καταγόταν, πήρε στις μάχες μέρος:
της Καλιακούδας, του Πέτα, Μεσολογγιού, Ναυπάκτου
της Άρτας, του Μακρυνόρους και στις μάχες της Πλάκας
κάτω απ' τις διαταγές των: Λιακατά, Στορνάρνη,
τ' Αναγνώστη Καραγιάννη και του Γιώργου του Τσόγκα
καθώς και κάτω απ' τις διαταγές του Αντρέα Ίοκου.
Στο τέλος η επιτροπή θε να τον κατατάξει
μεσ' τους αξιωματικούς στην έβδομη την τάξη.

* * *

5530 **Ο Δάλας ο Νίκος**, ο γιος του Κώστα, διεκρίθει
μέσ' του Μεσολογγιού τη δεύτερη πολιορκία.
Όμως μέσ' την ηρωϊκήν έξοδο της φρουράς του
μαχόμενος ηρωϊκά μέσ' τη νυχτιά θα πέσει

* * *

Ο Δάλας Πάνος γιος κι αυτός του Κώστα, θ' ακλουθήσει
τον αδελφό του, Γεώργιο, τη νύκτα της εξόδου
στον τάφο, για τη λευτεριά της δούλης του πατρίδας.

* * *

Ο Δάλας ο Χαράλαμπος, ναυτάκι απ' το Λουτράκι
Ξηρόμερου, θε να πιαστεί μέσα στο κοσιπρία
5537 αιχμάλωτος, για να οδηγηθεί, στερνά, στην Άρτα μέσα
5538 όπου οι άγριοι αγαρηνοί του ανασκολοπήσαν

* * *

5540 **Ο Δαμιανός Ασημάκης** από το Μεσολόγγι
μαχόμενος ηρωϊκά στης Κλείσοβας τη μάχη
θα πέσει στην περίτουστη την κτανομαχία
όταν οι άντρες της φρουράς και που δεν ξεπερνούσαν
τους εκατόν κοσιοχτώ όλους κι όλους, μονάχα,

συνέτριψαν τις άγριες, απέλπιδες, λυσιώδεις
επιθέσεις που δέχονταν για ώρες απ' ολούθε
πέντε χιλιάδων του Ιμπραήμ. Αιγύπτιων και Τούρκων
ακόμα τρία αδέρφια του, τη νύχτα της εξόδου
σκοτώθηκαν μαχόμενοι με τα σπαθιά στα χέρια.

* * *

- 5550 **Ο Δαμιανός Ευάγγελος**, μέσα από το Νιοχώρι
Μεσολογγιού, ξεσήκωσαν ενάντια στους Τούρκους
τις επαρχίες Ξηρόμερου, Μεσολογγιού και μπήκε
με Νιοχωρίτες, Ξηρομερίτες, Μαγουλιώτες κι άλλους
στο Κάστρο του Μεσολογγιού. Διασώθηκε τη νύχτα
της φοβερής της εξόδου και πήρε σ' άλλες μάχες
μέρος για τον ξεσκλαβωμό της δουλωμένης γης του.

* * *

Ο Δαμιανού ή και ο Τρίτσας, ο Αθανάσης

Ο Δαμιανού ή και ο Τρίτσας ο Ιωάννης

αδέρφια από τα Κράβαρα, μπήκανε στον αγώνα
με στόχο τον ξεσκλαβωμό της δουλωμένης γης τους

- 5560 Στο Μεσολόγγι μπήκανε όπου κι αναδείχθηκαν
γενναίοι κι υπεράξιοι μέσ' της πολιορκίας
την τρομερή κι αιματηρή εξέλιξη τ' αγώνα.
Τη νύχτα την πολύνεκρη της έξοδου απ' την πόλη
ομέν Αθανάσης έπεσε μαχόμενος στον κάμπο
ενώ ο Γιάννης σώθηκε. Σύμφωνα μ' έκθεσή του
τα δυο τ' αδέρφια αφήσανε κάθε περιουσία
- 5567 όπου'χανε στη Ναύπακτο· κι αμέσως ενώθηκαν
- 5568 στο σώμα του Σκαλτσόδημου κι απέ παρευρέθηκαν
στη μάχη Κεφαλόβρυσου, που ήταν κι η πρώτη μάχη
- 5570 του φρούριου της Ναύπακτου· μετά παρευρεθήκαν
σ' όλες τις μάχες που'γιναν μέσα στο κοσιένα
με τους Ναυπακτο βενέτικους και με τις οδηγίες
του Κωνσταντίνου Χορμόβα. Στο κοσιδύο μέσα
με τους Πιλάλα Γεώργιο και με τον Θύμιο Ξύδη
πολέμησαν μέσ' του Δογρί κατά του Ομέρ Βρυώνη
και στη μάχη της Δορβιτσάς και Στράνωμας και ενάντια

στον γνωστό Μουσταφά πασά της Σκόδρας, στο κοστρία,
και μέσα στο κοστέσσερα και με τις οδηγίες
του Σαφάκα πολέμησαν στο βουνό Τσακαλάκι
5580 κατά των Μπανούση Σέρβανη και του Σούλιζε Κόρτζα
καθώς, τέλος, κι ενάντια στον Βέλκο Γιάτζη
επίσης στο κοστέσσερα κι οι δυο τους μέρος πήραν
μέσα στη μάχη της Οξιάς· μετά διαχωριστήκαν
κι ο μόν Θανάσης πέρασε στο Μεσολόγγι μέσα
ενώ ο Γιάννης έμεινε με τον Κολοβελώνη
και τον Πιστιόλη Σαφάκα, στενά πολιορκούντες
το φρούριο της Ναύπακτου ίσαμε το κοσπέντε,
οπότε κατευθύνθηκαν κι οι τρεις στο Μεσολόγγι
5590 για να μετάσχουνε κι οι τρεις με τον Καραϊσκάκη
στη μάχη του Πετροχωριού, συνέχεια, τ' Αποκούρου
ενάντια στον Άγο Κόρ· κι υπό τον Αλεξίου
τον Πάνο τον Βενέτικο, μπήκε στο Μεσολόγι.
Κι εκεί, αφού συνάντησε και πάλιν τον Θανάση
παρέμεινε ως την έξοδο, στο Μεσολόγγι μέσα.
Τη νύκτα την πολύνεκρη της εξόδου θα πέσει
Ο Θανάσης μαχόμενος, ενώ ο Γιάννης που διεσώθει
εντάχθηκε στη δύναμη του Γιάννη Μακρυγιάννη
και μαζί του πολέμησε στις μάχες τ' ανέμου
στη μάχη της Λαμποτινάς, στις μάχες στα Περβόλια
5600 κι υπό τον Γιώτη το Νταγκλά στις Παπαδιάς τη μάχη.
Ακόμη παρευρέθηκε στη μάχη Δραγαμέστου
κάτω απ' του Τζιώρτ, του Στρατηγού άμεσες οδηγίες.
5603 Συνέχεια παραυρέθηκε και στην πολιορκία
5604 της Ναύπακτου κι ίσαμε την τελική πτώση του φρουριού της
Μέσ' το τριανταδυό ο Γιάννης επανήλθε
- μιας κι έμεινε νωρίτερα εκτός υπηρεσίας
αφού είχεν αδικηθεί όταν διοργανωθήκαν
τα τάγματα της Ναύπακτου υπό τον Αυγουστίνο –
5610 που κι αλλιώς πως Βενέτικου, στο φρούριο Ναυπάκτου
εντάχθηκε, προσφέροντας εκεί υπηρεσίες.
Με τον βαθμό υπολοχαγού ή του πεντηκοντάρχου

τιμήθηκεν αργότερα, μέσ' το τριάντα τρία
και με το σιδηρό σταυρό μέσ' το τριάντα έξι.
Σύμφωνα και με έγγραφο του Μακαρίου Κερκύρας
η σύζυγός του, Φωτεινή, το γένος Μοσχοπούλου
συνελήφθει αιχμάλωτη μέσα στο Μεσολόγγι
και λευτερώθει αργότερα με έμπρακτη βοήθεια
της Προοδευτικής Κερκυραϊκής Εταιρείας.

* * *

- 5620 **Ο Στάθης ο Δαμιανού** από το Νεοχώρι
του αιτωλικού καταγόταν, πολέμησε μ' αντρεία
για την απελευθέρωση της σκλάβας του πατρίδας.
Πολέμησε με τον Μακρή, σ' όλες του Σώματός του
εκστρατείες, πολιορκίες, μάχες· στο Βραχώρι
το Ζαπάντι, Μακρυνόρος, στο Πέτα και στην Πλάκα
καθώς και στου Μεσολογγιού τις δυο πολιορκίες
τόσο μέσα στο κοσιδυό όσον και στο κοστρία,
ενώ με τον Γεώργιο τον Κότσο παρευρέθει
και στην Τρίτη της πόλεως δεινήν πολιορκίαν
- 5630 μαχόμενος ηρωικά στον προμαχώνα πάνω
της φοβερής, πολύδαρκης, της γνώριμης «Λουνέττας».
Μετά κι από τον έξοδο, την άφιξη στ' Ανάπλι
με της φρουράς τα λείψανα, μέσ' του Καραϊσκάκη
το σώμα μέσα εντάχθηκε, για να βρεθεί στις μάχες
του Δίστομου κι Αράχωβας. Μετά στου Χατζηπέτρου
την πεντακοσιαρχία την πρώτην υπηρέτησε
του Σπύρου Μήλιου και μετά θε να ενταχθεί στο τάγμα
- 5638 του Θανασούλα Βαλτινού και για να πολεμήσει
- 5639 στις μάχες του Μεσολογγιού, της Ναύπακτου, της Θήβας
- 5640 και της Πέτρας της Λειβαδιάς. Όμως θα τον αφήσει,
στερνά, αβαθμολόγητον η Επιτροπή αγώνων.

* * *

Η Δαμιλάτου...η Τζούπα (η κόρη του) που πιάσκει
αιχμάλωτη στην έξοδον από το Μεσολόγγι
κι αφού απ' τον Ιούλιο του κοσιεφτά λυτρώθει
απ' την κτηνώδη τη σκλαβιά, μ' ομαδικό της γράμμα

ζητάει τη βοήθεια από τον Κυβερνήτη
για το καθημερινό ψωμί, που τόση ανάγκη το έχει.

* * *

- Ο Δασκαλής ο Βλάχος**, που από της Αιτωλίας
την κώμη τη Μεσάριστα καταγότανε, μπήκε
5650 και μ' αρχηγό του τον Μακρή, τον Δημήτρη στις μάχες:
τ' Αγρίνιου, του Ζαμπάτι, του Πέτα, στο Καμπότι
μέσα στο Κεφαλόβруσο, τη Γαβαλού, Λαγκάδα
και την τρανή κι ιστορική, γνωστή πολιορκία
της πόλης του Μεσολογγιού, όπου κι αιχμαλωτίσει
μαζί μ' άλλες κι η μάνα του. Μέρος επίσης πήρε
μέσ' τις μάχες του Μύτικα, της Βόνιτσας, της Πλάκας,
της κατοχής, της Παπαδιάς, Δερβέκισσας, Πλατάνου
Αράχωβας κι άλλες πολλές ακόμα κι επέδειξεν ευπέθειαν και ζήλον.

* * *

- Ο Δασκαλής Δημήτριος** από της Αιτωλίας
5660 την κώμη τα Μεσάριστα καταγότανε, πήρε
σε μάχες διάφορες, μ' αρχηγό τον Μακρή Δημήτρη
πολέμησε στην τρομερήν πολιορκίαν μέσα
της πόλης του Μεσολογγιού. Κι αφού στην έξοδο διεσώθει
συνέχισε με τον Μακρήν πρόθυμα να προσφέρει
τη θετική του προσφοράν στον εθνικόν αγώνα.
Τη νύχτα τη δραματική της έξοδου απ' την πόλη
έχασε τη μητέρα του, που αιχμάλωτη είχε πέσει
5668 στα χέρια μέσα του εχθρού και μ' άγνωστη την τύχη.

* * *

- 5669 **Ο Δασκαλόπουλος Δημήτρης** που καταγόταν
μέσ' από του Μεσολογγιού την κώμη Ευηνοχώρι
θα πάρει μέρος εξ αρχής στον Ιερόν αγώνα
και στην τρίτη, την υστερνή, δεινή πολιορκία
της πόλης του Μεσολογγιού, μαχόμενος θα πέσει
και κάτω από τις ίδιες συνθήκες κι ο πατέρας
μ' άγνωστον όμως, ατυχώς, και το δικό τ' όνομά του
του Δημήτρη θα σκοτωθεί μέσα στο Μεσολόγγι.

* * *

Ο Δασκαλόπουλος Χρύσανθος, αδελφός του Δημήτρη πολέμησε με τον Μακρή στ' Αγρίνι, στο Ζαπάντι, στο Πέτα, Κεφαλόβρυσο, τη Γαβαλού, Κομπότι, 5680 καθώς και μέσα και στις τρεις σκληρές πολιορκίες της πόλης του Μεσολογγιού, απ' όπου διεσώθει τη νύχτα της δραματικής της εξόδου απ' την πόλη. Συνέχεια πολέμησε στη Βόνιτσα, στην Πλάκα, στον Μύτικα, στην Κατοχή, Δερβέκιστα κι ακόμα στην Παπαδιά, στον Πλάτανο, καθώς και σ' άλλες μάχες.

* * *

Η Δάτσικα Παρασκευή, από το Μεσολόγγι από τον Καποδίστρια τον Γιάννη, Κυβερνήτη, δόθηκε σχετική εντολή να της καταβληθούνε 5690 δραχμές τριάντα με σκοπό να μεταβεί στην Πόλη για την απελευθέρωση της κόρης που βρισκόταν αιχμάλωτη και δυστυχώς σε Τούρκους μέσα χέρια

* * *

Ο Δάτσικος Γιώργης, από το Μεσολόγγι καταγόταν, στάθηκε γενναίοψυχος μέσ' την πολιορκία 5494 της πόλης του Μεσολογγιού σ' όλες της τις εκφάνσεις.

* * *

5695 **Ο Δεβερούκας ή κι αλλιώς ο Δεβαρούκας Κώστας** από την κώμη Βόνιτσα καταγότανε, πήρε ευθύς μόλις ξεκίνησεν ο Ιερός αγώνας μέρος και με οδηγητή τον Γιώργο Βαρνακιώτη στις μάχες παραυρέθηκε: Λαγκάδας, Μακρυνόρους, 5700 Βουλγαρελιού, τον Κομπότι, τον Πέτα και της Πλάκας του Σταυρού μα και μέσ' σε διάφορες άλλες μάχες Μαζί με τον Βλαχόπουλου επιόστρεξε και πήγε μέσ' το πολιορκούμενο Αιτωλικό απ' τον Σκόδρα και με τον ίδιο αρχηγό μπήκε στο Μεσολογγί του Φλεβάρη κατατάχθηκε στο αιτωλικό να σπεύσει την άγρια, πεισματικήν, μέρος κι εκεί θα λάβει τέλος, όταν κι από την εξόδου τη δραματική νύχτα 5710 οριστικά διασώθηκε, πολέμησε και πάλιν

με τον Κώστα Βλαχόπουλου ίσαμε το τριάντα.
Η αρμόδια επιτροπή τον είχε κατατάξει
στη Δεύτερη Υπαξιωματικών την τάξη μέσα.

* * *

Ο Δεληγιάννης ή Δεληγιαννόπουλος Θανάσης,

π' απ' της Αιτωλίας την Μπροστοβά καταγόταν
επήρε με οδηγητές τον Κώστα τον Σιαδήμα,
Μαυράκη και Δεληγιάννη, μέσ' τον αγώνα μέρος
και γενναία πολέμησε τις μάχες στο Βραχώρι
και Καρπενήσι ευθύς μετά, στο κοσιένα μέσα
5720 και στην επόμενη χρονιά στις Άμπλιανης τη μάχη,
για να μπει στου Μεσολογγιού την τελική τη φάση.
Πολέμησε, συνέχεια, στις μάχες της Δυμπραίνας
στη μάχη της Αράχωβας, καθώς και σ' άλλες μάχες.
Η αρμοδία επιτροπή θα τονε κατατάξει
στη Δεύτερη Υπαξιωματικών την τάξη μέσα.

* * *

Ο Δεληγιάννης ο Ανδρέας, π' από τις Αιτωλίας
την Μπροσταβά καταγόταν την κώμη μέσα, πήρε
5728 μέρος στον Ιερόν αγώνα του κοσιένα.

5729 Ο Δεληγιάννης πρόσφερε πολλές υπηρεσίες,
5730 ως αξιωματικός, στη χειμαζόμενη πόλη·
όμως, ενώ πολέμαγε στο Μεσολόγγι μέσα
σκοτώθηκε η Επιτροπή θα τονε κατατάξει
στη Δεύτερη Υπαξιωματικών την τάξη μέσα.

* * *

Ο Δεληγιάννης Δημήτριος, π' από της Αιτωλίας
την Μπροστοβά καταγόταν την κώμη μέσα, πήρε
κάτω απ' τις διαταγές του Κώστα του Σιαδήμα
καθώς και τ' άλλου οπλαρχηγού, του Γιαννάκη Ράγκου
μέρος στον απελευθερωτικόν αγώνα του κοσιένα.

Και παρευρέθηκε ευθύς σε μάχες: στο Βραχώρι,
5740 στο Καρπενήσι, σ' Άμπλιανη, Ντόμπραινα, Μεσολόγγι,
στων Αθηνών, της Λειβαδιάς και στη μάχη της Πέτρας
καθώς και σ' άλλες δύσκολες, πολυαίμακτες μάχες

Η επιτροπή, στερνότερα, θε να τον κατατάξει
Στην πρώτη των αξιωματικών την τάξη μέσα.

* * *

Ο Δεληγιώργης ο Μήτσος, υπήρξεν ο πατέρας
του Έλληνα Πρωθυπουργού του γνωστού Δεληγιώργη
του Επαμεινώνδα, που σφράγισε με την κυβέρνησή του
την πολιτική διαδρομή της Δεύτερης Ελλάδας.

Διορίστηκε υπεύθυνος της επιμελητέας

5750 στην πρώτη του Μεσολογγιού, μέσα, πολιορκίαν.

Μέσ' το κοστρία Βοηθός Διευθυντής ορίσθει

του εργοστασίου οπλιστού, οπού τότες ιδρύθει

στην πόλη του Μεσολογγιού. Στο κοσπέντε διορίσθει

φρούραρχος του Μεσολογγιού ίσαμε και τη νύχτα

της θρυλικής της εξόδου της φρουράς απ' την πόλη.

Ως αρχηγός του πυροβολικού, ??????? υπηρεσίες

πρόσφερε στη μαχόμενη, πολιορκούμενη πόλη.

Πλείστη μάχη πυροβολητές πέσανε στο καθήκον.

Κι όσων διασωθήκανε, π' ακλουθήσαν όλοι

5760 στ' Ανάπλι κι όπου φρούραρχος διορίστηκε στο Μπούρτζι

5761 Μπήκε στη χωροφυλακή με τον βαθμό Μουράρχου

για ν' αναβαθμιστεί μετά και σε Συνταγματάρχη

Διέσωσε την Κυβέρνηση στους εμφύλιους πολέμους

προσφέροντάς της κάλυψη, καταφυγή, στο Μπούρτζι.

Ήτανε πάντα το δεξί στις Κυβερνήσεις χέρι

σε σπαραγμούς εμφύλιους, στάσεις, ληστανταρσίες

κι αγωνιζόταν άπαντα για εδραίωση της τάξης

κι απαλλαγή της χώρας του από κλοπές, ληστείες

και τελικά τελεύτησεν μόνο ως συνταγματάρχης

5770 Παρόλες του τις προσφορές τις άμετρες θυσίες

που στην πατρίδα πρόσφερεν θε να κερδίζει πάντως

τον σεβασμό τον άμετρο και την ευγνωμοσύνη

της λεύτερης πατρίδας του, πούχε άξια υπηρετήσει.

* * *

Ο Δεληγιωργόπουλος ο Κωνσταντίνος, που ήταν
μέσα από τ' Απόκουρου την Κώμη, τη Γουρίτσα,

σε μάχες πήρε διάφορες στην Δυτικήν Ελλάδα
μέρος, καθώς και στη στερνή πολιορκία μέσα
της πόλης του Μεσολογγιού, κεφαλή, μάλιστα, όντας
ενός δικού του τμήματος· και στο κοστέσσερα μέσα
5750 θα προαχθεί χιλίαρχος για τη λαμπρή του δράση.
Η αρμοδία επιτροπή θε να τον κατατάξει
στην πέμπτη των αξιωματικών την τάξη μέσα.

* * *

Ο Δελημάκος ο Κώστας από της Ναυπακτίας
Την κώμη το Βενέτικο μέρος μέσ' τον αγώνα
έλαβε· κι επολέμησε με τον Πάνο Αλεξίου
και θα διακριθεί πολύ μέσ' την πολιορκία
5787 τη δεύτερη, την κρίσιμη, της ιερής της πόλης

* * *

5788 **Ο Δελημήτσους Θανάσης** από της Τριχωνίας
την κώμη το Καλούδι και με τον Μαυρή οδηγό του
5790 με σθένος αγωνίστηκε σε πλείστες μάχες μέσα
στο Βραχώρι, στο Ζαμπάντι, σε Μακρυνόρος, Πέτα
στην Πλάκα και στο Κομπότι και στις πολιορκίες
της πόλης του Μεσολογγιού. Συνέχεια θα πάρει
όταν στερνά διασώθηκε τη νύχτα της εξόδου,
μέρος και στις Αράχωβας, της Παπαδιάς Κραβάρων
και της Φοντάνας τις μάχες. Κι ακόμη θα μετάσχει
ολοστερνά στις Ναύπακτου, Μεσολογγιού, του Ρίου
τις τελικές κι οριστικές πολιορκίες μέσα.

* * *

Ο Δενδρομής ή Δενδραμής ή Χονδρομήμου Μήτρος
5800 μ' ένα δικό του μυστικό και με κοσπέντε άντρες
πολέμησεν από την αρχή της πολιορκίας
της πόλης του Μεσολογγιού, από πλευράς Κιουτάγια,
ίσαμε και την πτώση του. Το μυστικόν εκάει
στο Βασιλάδι παίρνοντας εις τον βυθόν μαζί του
τους άντρες και τον Δενδραμήν στο μυστικό αρχηγό τους.
Μαζί με το πολεμικό το πλοίο μέσα εχάθει
κι η έκθεση της επιτροπής με τις μισθοδοσίες,

τα σιτηρέσια των ναυτών· κι η οικογένειά του
από ??????? μέσα ψυχές αιχμάλωτες στους Τούρκους.

5810 Η αρμοδία επιτροπή θα τονε κατατάξει
ως ανθυπολοχαγό, τον ήρωα τον Δημήτρη.

* * *

Ο Δενδραμίδας ο Κώστας από το Ευηνοχώρι
πήρε μέρος στον ιερόν αγώνα του κοσιένα,
και διακρίθηκε πολύ μέσ' την πολιορκία,

5815 δεύτερη, του Μεσολογγιού, όπου κι εκεί σκοτώθει

* * *

Ο Δενδρηνός Απόστολος απ' του αιτωλικού την πόλη
πήρε μέρος στον Ιερόν Αγώνα του κοσιένα
μ' οδηγητές του κι αρχηγός Δεληγιώργη και Ρούτσο.

Σ' όλες τις μάχες βρέθηκε της Δυτικής Ελλάδας

5820 καθώς και σ' όλες του Μεσολογγιού γνωστές πολιορκίες.

5821 Κι όταν τη νύχτα σώθηκε, της έξοδου απ' την πόλη

5822 στις μάχες όλες που'γιναν στη Δυτικήν Ελλάδα

μέρος επήρην ενεργό στο Πέτα, στο Βραχώρι
παλιακατούνα και πολλές άλλες πολιορκίες

Η αρμοδία επιτροπή θα τονε κατατάξει

στην πρώτη υπαξιωματικών τη τάξη μέσα.

* * *

Ο Δεσκάκης ή κι αλλιώς Ντεσκάκης Αθανάσης

που μέσ' από τη Βόνιτσα την κώμη καταγόταν

μ' οδηγητή του κι αρχηγό τον Θεοδωράκη Γρίβα

5830 καθώς και μ' άλλους πρόσφερεν πολλές υπηρεσίες

στον Ιερόν της Λευτεριάς αγώνα του κοσιένα.

Σε μάχες παραυρέθηκε και σε πολιορκίες·

στις μάχες του Μακρυνόρους, Καρβασαρά, Λουτράκι,

της Άρτας και της Βόνιτσας, του Λουτρακιού, Κομπότι

στα γεφύρια τ' Αλάμπη, στη μάχη τ' Αχελώου

της Παλιάς Πάτρας, Ζεμενού, στις μάχες Αιτωλίας

και στις μάχες των Αθηνών, στο Μεσολόγγι μέσα.

* * *

Ο Δεστούνης ή Καλόγερος Ευστάθιος, από το Μεσολόγγι
θε να πέσει μαχόμενος στις Τερίμπιλε την Τάνια
5840 μέσ' τη στερνή και τη στενή τούτη πολιορκία
της πόλης του Μεσολογγιού. Κι η στεντόρεια φωνή του
που βροντερή ακουγόταν μέχρι του στρατοπέδου
του τούρκικου κι ίσαμε και τις εσχατιές του ακόμα
θε να σιγήσει οριστικά με τ' ασίγαστο πάθος
για λευτεριά και λύτρωση από την τυρρανία.

* * *

Ο Κωνσταντίνος Δήμαινας, που μέσα από του Βάλτου
την Ζαλιμά καταγόταν, μαχόμενος θα πέσει
5848 μέσ' τη στερνή, πολύνεκρη, στενή πολιορκία
5849 της πόλης του Μεσολογγιού, όπως προκύπτει τούτο
5850 από στοιχεία συναφή του Μπούγανη του Δήμου.

* * *

Ο Δημητρέλος ο Σπύρος από το Μεσολόγγι
πήρε μέρος στον Ιερόν αγώνα και σε μάχες
πάρα πολλές πολέμησε. Και στο κοσπέντε μέσα
τον τίτλο Υποχιλίαρχου οριστικά θα πάρει.
Κι η αρμοδία επιτροπή θε να τον κατατάξει
στην έβδομη των αξιωματικών την τάξη μέσα.

* * *

Η Δημητρινονύμφη Ασημάκαινα, ζητάει
το καθημερινό ψωμί της για να ζήσει
5860 με υπόμνημα της που 'στειλε στο κράτος μαζί μ' άλλες
γυναίκες του Μεσολογγιού που αιχμαλωτισθήκαν
τη φοβερή κείνη νυχτιά της εξόδου απ' την πόλη.

* * *

Ο Δημητρίου Θανάσης ή κι αλλιώς και Σαΐνης
πρόσφερε σημαντικές στον τόπο υπηρεσίες.
Κάτω απ' τις διαταγές του Γιώργου του Τζαβέλα
μαζί του επολέμησε στην Καλιακούδα μέσα
ενάντια στον γνωστόν πασά, τον Μουσταφά της Σκόδρας
και στη μάχη της Άμπλιανης, στη μάχη Νεοκάστρου
5870 κάτω στην Πελοπόννησο, ενάντια των Αράβων

του Ιμπραήμ και στη μάχη έξω απ' το Μεσολόγγι
όπου και μέσα θε να μπει σε λίγες μόνο μέρες
και θα στηρίξει τη φρουρά της μαχόμενης πόλης.
Κι όταν τη νύχτα, τη δεινή, ματόβρεχτη διεσώθει
της έξοδου της ένδοξης φρουράς από την πόλη
μέρος θα πάρει σ' αρκετές π' ακολουθήσαν μάχες·
στην εκστρατείαν Αττικής και στη μάχη του Σάνιου
όπως και στη στερνή πολιορκία μέσα
του φρούριου της Ναύπακτου. Και μέσ' του Νάσου Νίκα
5880 τη χιλιαρχία θα ενταχθεί ως το τριάντα δύο

* * *

5881 **Ο Δημητρίου Απόστολος ή Καστανάς**, όπως κι αλλιώς λεγόταν
που από του Απόκουρου τον Κοσκινάν ερχόταν
και κάτω απ' τις διαταγές τ' Αποκορίτη πρώτα
και στρατιώτες μ' οδηγό τον ίδιο, θα πάρει
σε μάχες σ' Ανατολική και Στερεάν Ελλάδα,
στις μάχες μέσ' το Δίστομο, την Πέτρα κι άλλες μάχες.
Πήρε μέρος και στη στερνή πολιορκία μέσα
της πόλης του Μεσολογγιού· κι όταν στερνά διεσώθει
τη νύχτα τη δραματική της εξόδου απ' την πόλη
5891 συνέχισε την έντονη πολεμική του δράση.

Ευθύς μετά την άφιξη του πρώτου κυβερνήτη
του Γιάννη Καποδίστρια, του λοχαγού τον τίτλο
επήρε κι υπηρέτησε με τους Δυοβουνιώτη
και Πανουργιάν αντίστοιχα. Στα κοστέσσερα μέσα
διορίστηκε χιλίαρχος. Κι η Επιτροπή Αγώνων
και αξιωματικών την έβδομη του έθεσε την Τάξη.

* * *

5900 Ο Δημητρίου Γεώργιος, από το Μεσολόγγι
ευθύς μετά την έναρξη τ' αγώνα μέρος πήρε
μ' οδηγητές του τους: Μακρή, Βλαχόπουλο, Τζαβέλα
για να διακριθεί ως μπουλουκσής μέσ' τις πολιορκίες
της πόλης του Μεσολογγιού. Η επιτροπή αγώνων
στην έκτη αξιωματικών θέση τον κατατάσσει.

* * *

Ο Δημητρίου ο Γιώργος κι αλλιώς Δημητριάδης

π' από του Καρπενησιού την πόλη καταγόταν
πολέμησεν ηρωικά μέσ' τις πολιορκίες
Μεσολογγίου κι Αιτωλικού ως τη βαμμένη νύχτα
Με αίματα αγωνιστών καθώς κι Αραβοτούρκων
5910 της εξόδου· κι αφού κι εκεί διεσώθει
σε θέση Υποχίταρχου, συνέχου, κατατάχθει.

* * *

Ο Δημητρίου ο Δήμος, π' απ' του Ασπροποτάμου

την Καστανιά καταγόταν, έτρεξε να προσφέρει
τα πάντα στην πατρίδα του, π' από παλιά στοργούσε
για σάλα να χαρεί κι αυτή της λευτεριάς τον ήλιο.
5916 Μ' οδηγητές τον Λιακατά, μετά τον Χατζηπέτρο
5917 όπου μαζί του βρέθηκε στη μάχη της Ναυπάκτου
στη Ρούμελη ξανά, θε να στραφεί σε λίγο
όπου και θα παρευρεθεί στο Μεσολόγγι μέσα.
5920 Και στη συνέχεια παντού θε να ακολουθήσει
τον ασίδημο Στρατηγό, Γιώργο Καραϊσκάκη
στερνά, θε να καταταχθεί μέσ' τις χιλιαρχίες
ως εικοσιπένταρχος μέσ' τη χιλιαρχία
του Γιάννη Στράτου. Τελικά, η επιτροπή αγώνων
στη δεύτερη υπαξιωματικών τάξη θε να τον θέσει.

* * *

Ο Δημητρίου ο Ζώης π' απ' του Μεσολογγίου

την κώμη το Κεράσοβο καταγότανε μέσα
μ' αρχηγό του τον Μακρή Δημήτρη, πήρε μέρος
στη μάχη Κεφαλόβρυσου τ' Αιτωλικού· στις μάχες
5930 μετά της Γαβαλούς κι ύστερα της Μπουρλέσας
Στις μάχες τ' Άγιου Λουκά, Βελίτσας, της Γρανίτσας
στο Μοναστήρι (Ιερουσαλήμ), στις Λειβαδιάς το Χάνι
πήρε μετά στην Κάρυστα τη μάχη, στ' Αλιβέρι.
Και μ' αρχηγό, στερνότερα, τον Γιώργο Καραϊσκό
πολέμησε στα Σάλωνα, στο Μεσολόγγι μέσα,
στον Μαχαλά Ξηρόμερου, όπου κι εκεί πληγώθει
στις μάχες του Πετροχωριού, Κοροπούλας, Ριβίου

στις μάχες του Καρβασαρά, στις Ρίγανης τις μάχες
και στις μάχες της Λεπενούς. Με τον Νοταρά Γιάννη
5940 στις μάχες παραυρέθηκε μέσα στο Χαϊδάρι,
στις μάχες μέσ' τα Άκουρτα και στα Χασιώτικα Καλύβια.
Κι όμως η αρμοδία επιτροπή, στερνά, θα τον αφήσει
κι αυτόν ??????, όπως και τους άλλους
πανάξιους αγωνιστές της λευτεριάς του έθνους.

* * *

Ο Δημητρίου Κωνσταντίνος από το Μεσολόγγι
που πήρε μέρος εξ αρχής στο έπος του κοσιένα
παρευρέθει και στις τρεις πολιορκίες μέσα
της πόλης του Μεσολογγιού. Στης έξοδου τη νύχτα
θε να πιαστεί αιχμάλωτος· και στην αιχμαλωσία
5950 θα παραμείνει δέσμιος για μια δεκαετία
5951 μ' όλα τα μέλη, ατυχώς, της οικογένειάς του
5952 - που δεν κατονομάζονται κι ούτε απαριθμούνται –
νά'χουν στην πολυδάκρητη της έξοδου τη νύχτα
πέσει νεκρός στο Μεσολόγγι μέσα
νεκρός κι ο πατέρας του μα κι ένας αδελφός του
που θε να πέσουνε κι αυτοί στην ίδια μέσα νύχτα
μαχόμενοι μέσ' τον πλατύ στο Μεσολόγγι κάμπο.

* * *

Ο Δημητρίου Κωνσταντίνος, από της Ιδομένης
τον Δήμο καταγότανε και μ' αρχηγό τον Γιάννη
5960 τον Στάικον πολέμησε στον Ιερόν αγώνα
στις μάχες του Βραχωχωριού, στη μάχη στο Ζαπάντι.
Συνέχου και με αρχηγόν τον Γιώργο Καραγιώργη
θε να παρευρεθεί στις μάχες: Μακρυνόρους, Πέτα,
της Λαγκάδας, του Κομποτιού, της Άρτας και της Πλάκας,
της πόλης του Μεσολογγιού. Μετά τη διάσωσή του
πολέμησε στων Αθηνών μέσα σ' όλες τις μάχες.
Κι όταν, στερνά, συστάθηκαν οι χιλιαρχίες
πολέμησε δυναμικά μέσ' τη χιλιαρχία
5970 του Στράτου, τερματίζοντας την ένοπλή του δράση.

* * *

Ο Δημητρίου ο Πάνος μέσα από τ' Αग्रινίου
την πόλη καταγότανε. Στην έκρηξη τ' αγώνα
μέσ' τις πολιορκίες Μεσολογγίου, Αग्रινίου
και στις δυο μέσα βρέθηκε. Κι αργότερα στη μάχη
του Κρεμμυδιού, Νεόκαστρον και μέσ' την εκστρατείαν
στην Στερεάν του Γιώργου του Καραϊσκάκη
και μέρος στις πασίγνωστες τις μάχες θε να λάβει
Αράχωβας και Δίστομου καθώς και σ' άλλες μάχες
5980 της ανατολικοστερεάς και μέσ' τις τελευταίες,
μέσα στο εικοσιενιά, τις μάχες της Αθήνας.
Η αρμοδία επιτροπή θε να τον κατατάξει
στην πρώτην Υπαξιωματικών την τάξη μέσα.

* * *

Ο Δημητρίου Στεφανής από της Ναυπακτίας
την πόλη το Βενέτικο και μ' αρχηγό τον Πάνο
Αλεξίου Βενέτικο θε να διακριθεί μέσ' του Μεσολογγίου
5987 τη δεύτερη και δύσκολη πολύ πολιορκία.

* * *

Ο Δημητρίου Τζιακώστας, π' απ' του Αιτωλικού την πόλη
μέσα καταγότανε, με τον Μακρήν οδηγητή του
5990 στις μάχες θα παρευρεθεί: στο Βραχώρι, στην Πλάκα
5991 Κεφαλοβρύσι Αιτωλικού και μέσ' το Μεσολόγγι
5992 αντάμα με τον αρχηγό, τον Μπότσαρη τον Μάρκο.
Στην Καλιακούδα, συνέχου, σ' Αιτωλικό και πάλιν
μέρος στις μάχες έλαβε μ' αντρείαν πολεμώντας,
στο Νιόκαστρον εις τον Μωριάν και μ' αρχηγόν τον Ξύδη
που μέσ' τη μάχη αυτήν ηρωικά θα πέσει
και πάλιν παραυρέθηκε με θάρρος πολεμώντας.
Στην πόλη του Μεσολογγίου με τον Λάμπρον αντάμα
τον Βείκον, θε να βρεθεί βοήθεια για να δώσει
6000 στους ήρωες πολεμιστές της Ιερής της πόλης
Ακόμη σημειώνεται πως ο Τζιακώστας είχε
υπό τις οδηγίες του κι υπό τις προσταγές του
κάπου τριάντα μαχητές, που μ' αυτούς παρευρέθει
στη μάχη της Τριπολιτσάς. Μετά θα πολεμήσει

στη μάχη του Καματερού με τον Μαυροβουνιώτη.
Ακόμα θα παρευρεθεί στου Πειραιά τις μάχες
υπό τον Λάμπιο Βέικο. Κι όταν συγκροτηθήκαν
οι πρώτες οι χιλιαρχίες, μέσ' τη χιλιαρχία
του Χατζηπέτρου εντάχθηκε και μ' αυτές παρευρέθει
6010 και στην μάχη την ύστατη, στις Λειβαδιάς την Πέτρα.
Η αρμοδία επιτροπή θα τονε κατατάξει
μέσ' τους Υπαξιωματικούς της Δεύτερης της Τάξης.

* * *

Ο Δημητρόπουλος Ηλίας, από της Ναυπακτίας
την κώμη τη Λιμνίτσα καταγότανε μέσα
πολέμησεν στον Ιερόν του κοσιένα αγώνα
αντάμα με τον γιο του, τον Γιωργανή Γιωργούλα
μέσ' σε μάχες διάφορες, καθώς στη μάχη μέσα
που τότες διεξάχτηκε, έξω απ' το Μεσολόγγι
6020 ενάντια του Κιουταχίν που το πολιορκούσε
Μετά τη μάχη μπήκανε μαζί γιος και πατέρας
στο Μεσολόγγι για στήριξη της φρουράς της πόλης.
Ο Ηλίας πολέμησε και μέσ' το Βασιλάδι
όπου έπεσε μαχόμενος, γενναία πολεμώντας

* * *

Ο Δημητρόπουλος Παναγιώτης, από το Μεσολόγγι
πολέμησε για λευτεριά της σκλαβωμένης γης του
και παρευρέθει σε πολλές κι αξιόλογες μάχες.
Η αρμοδία επιτροπή θα τονε κατατάξει
στη Δεύτερη Υπαξιωματικών την τάξη μέσα.

* * *

6030 **Ο Δημητρούλιας ο Σπύρος**, από το Μεσολόγγι
6031 που μαχόμενος έπεσε στις εξόδου τη νύχτα
πρόσθετα, είχε κινητή κι ακίνητη μεγάλη
6033 περιουσίαν π' ολοσχερός ρημάχτηκε απ' τους Τούρκους

* * *

6034 Ο Δημόκας και **Τζαλαπάτας**, όπως λεγόταν
από την Πελαγίαν τ' Ανακτόρου της Βόνιτσας
καταγόταν, πήρε μέρος στον τιάνιον αγώνα του κοσιένα

και έπεσε μαχόμενος στο Μεσολόγγι μέσα
όντας υποχιλιάρχος, στις δώδεκα τ' Απρίλη

* * *

- 6040 **Ο Δημόκας ή Λέρης ή Λήρης, ο Χρήστος** ήταν
μέσα απ' την Πελαγίαν Ανατολικού Βονίτσας.
Μπήκε μέσ' τον τιτάνιον του κοσιένα αγώνα
μ' οδηγητές του διάφορους καπεταναίους, όπως:
Γρίβαν, Γενναίον Κολοκοτρώνη, Τζαβέλαν, Βώρρη
τον Χατζηπέτρον, τον Γιάννη τον Κώστα κι άλλους
που μαζί τους πολέμησε μέσ' την πολιορκίαν
της πόλης του Μεσολογγιού, όπου και εκεί εδέχτει
και άλλες πληγές συνολικά που κι οι ουλές ακόμα
στο στόμα διακρίνονται: μια στ' αριστερό πόδι
η δεύτερη στην παρειά κι η Τρίτη τ' ωμοπλάτην
- 6050 Κι ακόμα παραυρέθηκε και σ τις πιο κάτω μάχες:
Καρπενησιού, της Βόνιτσας, στη μάχη στο Κρεμμύδι
μα κι άλλες σε διάφορα μέσ' της Στερεάς μέρη.

* * *

- Ο Δημόπουλος Γεώργιος** απ' της Αμβρακίας
τον Γκερτοβό καταγόταν, πήρε απ' τους πρώτους μέρος
στην εθνικήν εξέγερση του κοσιένα μέσα.
Μ' οδηγητή του κι αρχηγό τον Κώστα τον Σιαδήμα
πήρε μέρος στου Βραχωριού τη μάχη, στο Ζαπάντι
τον ίδιο μήνα και χρονιά την ίδιαν επίσης
στη μάχη του Καρπενησιού, του φρούριου του ενάντια.
- 6060 Τον Αύγουστο του κοσιδυό πήρε μέρος στη μάχη
στου Λουτρακιού Ξηρόμερου και στον Οκτώβρη μέσα
στη μάχη του Αιτωλικού, σ' Ομέρ πασάν ενάντια.
Μεσ' του κοστρία, Αυγούστου, μέσ' του Κεφαλοβρύσου
του Καρπενησιού τη γνώριμη, νικητήρια μάχη
ενάντια στον Μουσταή πασά της Σκόδρας·
τον ίδιο μήναν ακριβώς μέσα στο Βουλγαρέλι
και στη μάχη Καρβασάρα· και στο κοσπέντε μέσα
τον μήνα τον Ιούλιο, σε νέα μπήκε μάχη:
στη μάχη του Μεσολογγιού κι από την πόλην έξω

- 6070 ενάντια στον Κιουταχή, που την πολιορκούσε
ταυτόχρονα πολέμησε στη μάχη τ' Απόκουρου
της κώμης του Πετροχωριού κι απέ της Καμπούτας
των Άγραφων, στη Ρίγανη, μετά, του Ξηρομέρου
και όλ' αυτά τον Αύγουστο του εικοσπέντε μέσα.
6075 όπου και μέσα εκεί νέες μάχες θα δώσει
6076 Κι όταν απ' την ηρωϊκήν έξοδο της φρουράς του
στενά και διασώθηκε, συνέχισε τις μάχες.

* * *

- Ο Γιάννης ο Δημόπουλος** από το Μεσολόγγι
πήρε μέρος από' ξαρχής στον Μεγάλον Αγώνα.
6080 ως υπαξιωματικός κι έχοντας κι ένα Σώμα
στρατιωτών και από τις άμεσες τις εντολές του
πολέμησε μέσ' σε πολλές και διάφορες μάχες.
Μ' αρμοδία επιτροπή θε να τον κατατάξει
στη Δεύτερη Υπαξιωματικών την τάξη.

* * *

- Ο Ζήστρος Δημόπουλος**, από το Ευηνοχώρι
Σωματάρχης στον ένδοξον αγώνα του κοσιένα
μ' οδηγητή τον Στρατηγό τον Μακρή τον Δημήτρη
πήρε σε μάχες διάφορες, που του Μακρή το Σώμα
μαζί του, τότες, έδωσε: στις μάχες στο Βραχώρι,
6090 στο Ζαπάντι, Καρβασαρά, στο Πέτα, στο Κομπότι,
στου Μακρυνόρους τις μάχες και τις μάχες στην Πλάκα
και μέσα στου Μεσολογγιού τις τρεις πολιορκίες
μπήκε κι απ' όπου διασώθηκε στις έξοδοι τη νύχτα
- αφού σκληρά πολέμησε μερόνυχτα τον Ζουίκον
μα για να χάσει τη νυχτιά την τραγική την ίδια
πάνω από είκοσι αδέρφια και ξαδέρφια.
Μετά κι από την έξοδο και μ' αρχηγό τον ίδιο
συνέχισε να πολεμά σ' Αράχωβα, στις Θήβες,
στις μάχες μέσ' το Δίστομο, στις μάχες της Φοντάνας
6100 κι υστερινά γι' ανάκτηση Μεσολογγιού, Ναυπάκτου
στις μάχες μέρος έλαβε και θα τον κατατάξει
η αρμοδία επιτροπή των θυσιών κι αγώνων

στην έβδομη των αξιωματικών την τάξη μέσα.

* * *

Ο Κώστας ο Δημόπουλος από της Τραχωνίας
την κώμη Γκερτοβό προερχόταν, θα πάρει
τα όπλα και μ' οδηγητή τον Κώστα τον Σιαδήμα
θε να παρευρεθεί από νωρίς στον μεγάλο αγώνα
και μεσ' τις μάχες θε να μπει σ' Αγρίνι, Καρπενήσι
και στις μάχες Ξηρόμερου, Αιτωλικού, Καλιακούδας,
6110 του Λουτρακιού, Κεφαλόβρυσου και μέσ' το Βουλγαρέλι,
στη μάχη του Μεσολογγιού, Πετροχωριού Αποκούρου,
της Ρίγανης Ξηρόμερου, στ' Άγραφα Καυπούλας.
Μπήκε μετά, τον Αύγουστο, στο Μεσολόγγι μέσα
κι όταν, στερνά, διασώθηκε τη νύχτα της εξόδου
συνέχισε να πολεμά για την ελευθερίαν

* * *

Ο Δήμου Αναστάσιος απ' της Ευρυτανίας
την κώμη μέσα, τον Προνοού, καταγότανε, πήρε
μέρος σε μάχες διάφορες και στις πολιορκίες
6119 της πόλης του Μεσολογγιού, όπου και διεκρίθει
6120 ο Δήμου ο Βασίλειος ανάμεσα από τον Βάλτο
6121 **Ο Δήμου ο Βασίλειος** που μέσα από τον Βάλτο
καταγόταν, πολέμησε στην Άρτα, Μεσολόγγι
στις μάχες του Καρπενησιού· με τον Καραϊσκάκη
6124 να τον τιμά πολύ βαθειά, όπως κι ο Κριεζώτης
6125 **Ο Δημούσης Λεωνίδας**, από της Ναυπακτίας
την κώμη μέσα της Κλεπάς καταγότανε, πήρε
μέρος μέσ' τον πανίστρο του κοσιένα αγώνα:
Μ' οδηγητές οπλαρχηγούς πολέμησε σε μάχες:
στη μάχη του Καρπενησιού με τον Γιάννη Γιαλδάση
6130 οδηγητή τον: Μ' αρχηγό στο Μεσολόγγι μέσα
στον Δημήτρη τον Μακρή· μέσ' τον Μωριάν, συνέχου,
και με τον Ξύδη οδηγητή, στη μάχη της Ακράτας.
Συνέχεια με τον Μεταξά πολέμησε στους Μύλους.
Με τον Δημήτρη τον Μακρή μέσ' του Μεσολογγίου.
την υστερνή μα και δεινή πολιορκία μέσα.

Και με τον ίδιο αρχηγό σ' Αράχωβας τη μάχη
κατά του Μουσταφά πασά, καθώς και σ' άλλες μάχες.
Κι όταν, πια, μέσ' στο εικοσιενιά οργανώθηκαν
τα ελαφρά τα τάγματα, μέσ' του Φαρμάκη μπήκε
6140 στο τάγμα δέκατ' όγδοο, με βαθμό δεκανέα
και του λυχία αργότερα. Κι η Επιτροπή, συνέχεια,
στη Δεύτερη Υπαξιωματικών θέση θε να τον τάξει.

* * *

Ο Διαβαλής ή Καλιαμπάκος ο Γιώργος, που μέσα
από τη Μεγάλη τη Λαμποτινά προερχόταν
από τα πρώτα βήματα τ' αγώνα ξεσηκώθει
και μ' οδηγούς συγχωριανούς, τον Γιώργο τον Πιλάλα
και Πάνο Σωτηρόπουλο, τον Κραβαρίτη, πήρε
6148 μέρος μέσα στη Ναυπάκτου πρώτη πολιορκία
6149 όπου κι εκεί θε να πάρει την πρώτη την πληγή του.
όπου κι εκεί πληγώθηκε· και στην πολιορκία
ευθύς μετά τ' Ανταρκίου, μέρος κι εκεί θα πάρει.

????

6161 Και στην πολιορκία της πόλης του Μεσολογγίου
μέρος κι εκεί θα πάρει
όντας ο ίδιος κεφαλή μέσ' το δικό του σώμα
π' από 'ξαρχής κατάρτισε – κατά του Ομέρ Βρυώνη,
στη μάχη Κεφαλοβρύσου τ' Αιτωλικού συνέχεια,
στη μάχη του Μουλαλικιού και στο Αμαριλάρο
όπου για δεύτερη φορά θα πληγωθεί και πάλιν
με Σωτηρόπουλο οδηγό και μ' Ανδρίτσου Σαφάκα,
στο Τσακαλάκι ευθύς μετά της Παπαδιάς το όρος
και στη Λαμποτινά την κώμη τη Μεγάλη
6170 με τους ίδιους αρχηγούς ενάντια στου Μπανούση
όπου κι εκεί μαχόμενος ηρωικά, θα πέσει
Η αρμοδία επιτροπή θε να τον κατατάξει
6173 στη Δεύτερη Υπαξιωματικών την τάξη μέσα.
6174 **Ο Διάκου ο Πάνος** απ' τη Δουνίτσα Βάλτου, πήρεν
ενεργό μέρος από νωρίς στον Ιερόν Αγώνα.
πολέμησε ως χιλιάρχος σε πλείστες μέσα μάχες

του Πέτα, Πλάκας, Λαγκάδας, της Άρτας, των Τζουμέρκων
στη μάχη μέσα τ' Άγναντα, μα και στους Καλαρίτες.
Στις μάχες 'κόμα βρέθηκε στο Μεσολόγγι μέσα,
6180 όπου και πληγώθηκε στ' αριστερό το πόδι.
Ακόμα παραυρέθηκε και στις πιο κάτω μάχες:
στου Μακρυνόρους, Νιόκαστρου, Μαχαλά, Ξηρομέρου
και, μ' αρχηγό του τον Βελή στη μάχη τ' Άι Βλάση,
του Ρίβιου. Της Αράχωβας με τον Καραϊσκάκη.
Ο Πάνος επολέμησε μαζί του έχοντας πάντα
σαράντα κάπου μαχητές υπό επίβλεψη του.
Μέσα στο τριάντα δύο θα γίνει ταγματάρχης
και τρία χρόνια αργότερα, μέσ' το τριάντα πέντε,
το σιδηρούν παράσημο το κράτος του απονέμει.

* * *

6190 **Ο Διαμαντής Δημήτριος** π' απ' της Ευρυτανίας
την γνωστή κώμη του Προυσσού καταγότανε μέσα
δούλεψε με διαταγές οπλαρχηγών κι ιδίως
του Γούβελη και διάφορων άλλων καπεταναίων.
Στις μάχες παραυρέθηκε: στο Καρπενήσι μέσα
ενάντια στους κάτοικους εντόπιους Τούρκους
στις μάχες Μεσηνικόλα στις μάχες της Ρεντίνας
ενάντια του τουρκικού στρατού υπό τον Βελημπέη,
στις μάχες μέσα στο Κλονί, στην Παλιοσκάλα Υπάτης
και στην επόμενη χρονιά, στο κοσιδύο μέσα
6200 ενάντια στα στρατεύματα υπό τον Τέλχα Βάλου
Στη μάχη του Ανάθωνος και μέσ' το Γυελοχώρι
Υπάτης, στα στρατεύματα του Δράμαλη ενάντια
και την επόμενη χρονιά, εις το κοστρία μέσα
στις μάχες του Καρπενησιού, στις μάχες Καλιακούδας
ενάντια στα τούρκικα στρατεύματα του Σκόδρα.
Και μέσ' την ίδια χρονιά – μέσ' το κοστρία πάντα –
μέσα στη μάχη του Βλοχού κατά του Ομέρ Βρυώνη.
Στην ίδια επίσης τη χρονιά στη μάχη τ' Άη Βλάση
ενάντια στον Κιόρ Μουχτάρ, με τον Καραϊσκάκη,
6210 εξάλλου, στο κοστέσσερα κι ίσαμε το κοσπέντε

Θε να βρεθεί μέσ' τη φρουρά της θέσης «Αποκλείστρα»
κι «Επίκουρος» σ' Αιτωλικό και Μεσολόγγι μέσα.

* * *

Ο Διαμαντής ο Φώκος, από τους ταξιάρχες
σε μάχες παραυρέθηκε και στην πολιορκία
της πόλης του Μεσολογγιού· στη μάχη τ' Άη Νικόλα,
Ξηρόμερου, του Κρεμμυδιού, Θήβας κι Ανηφορίτου.

* * *

Ο Διαμαντής Χαράλαμπος, κάτοικος μέσ' τ' Αγρίνι,
καταγωγής Σουλιπτικής, σε μάχες παρευρέθει:
καθώς και μέσα στη γνωστή μα και «φρικώδη» κιάλας
6220 τη μάχη του Μεσολογγιού – μ' ετον Ροκά Αναστάση
μ' οδηγητή του κι αρχηγό, που επίσης παραυρέθει –
στις μάχες της Αράχωβας, Δόμπραινας και Διστόμου
κάτω απ' τις διαταγές Γιώργου Καραϊσκάκη.
Κι από το σαράντα τρία για κάπου έντεκα χρόνια
μέσα στο τάγμαν ένατο, θε να υπηρετήσει
6226 στο τάγμαν προφυλακής και ως επιλοχίας.

* * *

Ο Διαμαντής ο Χρήστος από το Σούλι και τ' Αγρινίου
την πόλην υστερότερα, πρόσφερε στην πατρίδα
υπηρεσίες άμετρες από 'ξαρχής τ' αγώνα.
6230 Με βαθμό πεντηκοσίαρχου μπήκε στο Μεσολόγγι
- χωρίς να μισθοδοτηθεί σε όλον τον αγώνα –
κι απ' εκεί παραυρέθηκε σε όλες του τις μάχες
Στην έξοδον η σύζυγος και το επιζών παιδί του
κι οι δυό αιχμαλωτίστηκαν απ' των εχθρών το Σώμα.
Η αρμοδία επιτροπή θα τονε κατατάξει
στην έβδομη των αξιωματικών την τάξη μέσα.

* * *

Ο Διαξίμης Ιωάννης, από το Μεσολόγγι
πήρε με τρία αδέρφια του μέρος μέσ' τον αγώνα
και μέσα παραυρέθηκε στις τρεις πολιορκίες
6240 της πόλης του Μεσολογγιού κι υπό τις οδηγίες
τ' Αναστάση Παπαλουκά κι ενεργό μέλος ήταν

μέσ' το κανονοστάσιο, μέσ' τις γραμμές ταγμένος
της τάξης πυροβολιστών. Μετά στο Βασιλάδι
μέρος κι εκεί ανέλαβε, μ' εξαίρετην ανδρείαν.
Και θα διασωθεί μετά και για να φτάσει πίσω
στην πόλη του Μεσολογγιού, μάλιστα κολυμπώντας.
Κι όταν εκεί διασώθηκε τη νύχτα της εξόδου
θε να βρεθεί στο Ναύπλιον απ' όπου θα προσφέρει
συνέχεια δυναμικές πλείστες υπηρεσίες.

* * *

- 6250 **Ο Διαξίτης ο Πέτρος** που από του Μεσολογγίου
την πόλη καταγότανε πολλές υπηρεσίες
πρόσφερε για ξεσκλάβωμα της δούλης του πατρίδας.
Και με τα τρία αδέρφια του και με τις οδηγίες
τ' Αναστάση Παπαλουκά, στις τρεις πολιορκίες
της πόλης του Μεσολογγιού μέσα'κει παραυρέθει
κι απ' εδώ πλέμησε μέσ' τα κανονοστάσια
της πόλης του Μεσολογγιού και μέσ' το Βασιλάδι
6259 γενναία ως πυροβολητής. Κι όταν, στερνά, διεσώθει
6260 στη φοβερή, την τρομερή, τη νύχτα της εξόδου
θε να προσφέρει άπαντα πολλές υπηρεσίες.
Κι όταν ο Τζώρεζ εκστράτευσε στη Δυτικήν Ελλάδα
ο Διασίμης διέθεσε κι αυτήτην πασαράτου
μεσ' την οποίαν κι ο ίδιος εκεί εγκαταβιούσεν
και με ρουκέτες τ' όπλισεν διώκοντας τους Τούρκους
μέχρι την ύστατη στιγμή της ένοπλης της πάλης
χρόνια πρόσφερεν αμισθί κι ούτε πότες του πήρε
από οποιοσδήποτε αμοιβή για όσα είχε προσφέρει.
Πρόσθετα, καταστράφηκε και η πολύ μεγάλη
6270 ακίνητη και κινητή περιουσία που είχε
στην πόλη του Μεσολογγιού, από μέρους των Τούρκων.
Και με διαταγή της τοπικής αρχής θα δώσει
Χιλιάδες πολλές κι άμετρες οκάδες από ψάρια
για της φρουράς την αίτηση που τόση ανάγκην είχε.

* * *

Ο Διδασκάλου ο Γιώργος που μέσ' απ' των Αγράφων

την κώμη το Κεράσοβο καταγότανε πήρε
μέρος μέσα στον ένοπλον αγώνα της πατρίδας
όντας επικεφαλής τμήματος που 'χε 'ξοπλίσει
άλλοτες ο πατέρας του. Και μέρος μ' αυτό πήρε
6280 σε μάχες που γινήκανε στην Δυτικήν Ελλάδα
όπου και διακρίθηκε για τη γενναιότητά του.

* * *

Ο Δάνος ή Ζαλογγίτης, ο Κωστάκη του Χάκιστου
που από το Ζάλογο Σουλιού την κώμη της Βονίτσας
καταγόταν, σε διάφορες μάχες μέρος επήρε
Πολέμησε και στη στερνή πολιορκία μέσα
της πόλης του Μεσολογγιού, όπου, στερνά, θα πέσει
στον κάμπο του Μεσολογγιού, τη νύχτα της εξόδου.
Η αρμοδία επιτροπή τον είχε κατατάξει
6289 στην έβδομη αξιωματικών την τάξη μέσα.

* * *

6290 **Ο Δουγανιάρης Δημήτρης**, π' απ' του Μεσολογγίου
την Μακρυνού καταγόταν την κώμη μέσα, πήρε
μ' οδηγητή του τον Μακρή, μέρος μέσα σε μάχες
στ' Αγρίνιο, στο Ζαμπάντι, Καμπότι, το Λεσίμι
σ' Αιτωλικό, στη Βόνιτσα και στην πολιορκία
της πόλης του Μεσολογγιού κι Αιτωλικού συνάμα.
Μέρος επίσης έλαβε στις μάχες Γαρβολίμνης
στις μάχες της Βαρνάκοβας, καθώς και σ' άλλες μάχες.

* * *

6300 **Ο Δουκογιάννης ο Γιάννης**, από της Μακρυνείας
κι από την κώμη της Μποτινού καταγότανε μέσα
στο Μεσολόγγιν έπεσε τη νύχτα της εξόδου.

* * *

Ο Δούνης ο Παναγιώτης, από της Τριχωνίας
κι από την κώμη καλούδι καταγότανε μέσα
μ' οδηγητή του τον Μακρή και τους πολεμιστές του
σε μάχες μέρος έλαβε: του Βραχωριού, Ζαπάντι
της Πλάκας, Πέτα, Κομπότι, στις μάχες Μακρυνόρους.
Μέρος επίσης έλαβε και στις πολιορκίες

της πόλης του Μεσολογγίου, απ' όπου διεσώθει
αφού πολύ κινδύνεψε· και για να συμμετάσχει
συνέχεια στην Ναύπακτου, μετέπειτα του Ρίου,
6310 στις μάχες της Αράχωβας, της Παπαδιάς κραβάρων,
Φοντάνας και Μεσολογγίου για επανάκτησή του.

* * *

Ο Ανδρέας Δουρόπουλος από το Μεσολόγγι
μέσ' σ' όλες του Μεσολογγίου τις μάχες παρευρέθει
του Ναυτικού ως πυροβολιστής για την όλη του δράση
του σιδηρούν παράσημο, στερνά, του απενεμήθει.

* * *

Ο Δούρος Αναστάσιος, από το Μεσολόγγι
πήρε σε μάχες διάφορες ως ναύτης ρόλος μέσα
όσα χρόνια διάρκεσε η δεινή πολιορκία
της πόλης του Μεσολογγίου, αλλά και σ' άλλες μάχες.

* * *

6320 **Ο Δραγαστινός Πετράκης**, που απ' του Ξηρομέρου
το Δραγαμέστο καταγόταν, μέσ' την πολιορκία
6322 της πόλης του Μεσολογγίου, τη δεύτερη, θα πάρει
6323 καθώς και μέσα στη δεινή, στενή πολιορκία
της Ακρόπολης Αθηνών και με τις οδηγίες
τ' οπλαρχηγού του, του γνωστού Νικόλαου Κοντογιάννη.

* * *

Ο Δραΐκης ο Γιάννης, απ' της Κερκύρας μέσα
την πόλη καταγότανε μα μέσ' το Μεσολόγγι
συνέχεια μετοίκησεν και στην Ναυπάκτου μέσα
τις μάχες μέρος έλαβεν κι ίσα και με την πτώση
6330 ολοστερνά του Φρούριο. Στο τέλος διορίσκει
Δάσκαλος στου Μεσολογγίου Δημοτικό Σχολείο.

* * *

Ο Δράκας Αντώνιος, από το Καρπενήσι
πολέμησε μ' οδηγητή σε διάφορες μάχες
τον Ρουμελιώτη Στρατηγό Γιώργο Καραϊσκάκη
καθώς και μέσ' τη δεύτερη, γνωστή, πολιορκία
της πόλης του Μεσολογγίου, όπου κι εκεί σκοτώθει

* * *

Ο Δράκος ο Μανώλης, που από της Ναυπάκτου
την προερχότανε, αιχμάλωτος επιιάσται
απ' την αρχή της ένοπλης εξέγερσης του γένους
6340 στον Κορινθιακό τον κόλπο, απ' όπου μεταφέρθει
μέσ' την Κωνσταντινούπολη, όπου κι απαγχονίσται.

* * *

Ο Δράκας ή ο Κρίθιμος ο Χρήστος, καταγόταν
Μέσ' από του Ξηρόμερου τη Σαβίτσα την κώμη.
Πολέμησε στην εθνική εξέγερση του γένους
μέσα στις μάχες: Του Πέτα και του Προφήτη Ηλία
στη Βόνιτσα, στον ????, στον Αχερά, Λεσίνοι
και μέσα στου Μεσολογγιού στενή πολιορκία
«όπου και εις την τρομεράν έξοδον θαυμασίως
ηρίστευσεν», και με διαταγές του Αποστόλου κάτω
6350 του Κούσουρα και μ' οδηγούς επίσης: Βαρνακώτη,
Γρίβα, Τσόγκα, Δημοστέλιο και Νικόλαο Τσέλιο
κι έχοντας κι ο ίδιος μέσ' τις διαταγές του
ένα αριθμό στρατιωτών, με τον Καραϊσκάκη
θε να βρεθεί να πολεμά στις μάχες της Αθήνας.
Η επιτροπή η αρμοδία θε να τον κατατάξει
6356 μεσ' τους Υπαξιωματικούς στη Δεύτερη την τάξη.

* * *

6357 **Ο Δρακογιαννόπουλος Νικόλαος**, από το Μεσολόγγι
Πολέμησε στον Ιερόν αγώνα του κοσιένα
και παραυρέθει σε πολλές και διάφορες μάχες
6360 και στου Μεσολογγιού την υστερνή πολιορκία
όπ' έπεσε μαχόμενος. Στην έξοδον επίσης
σκοτώθηκε κι ένα παιδί του Δρακογιανοπούλου.
Η αρμοδία επιτροπή θα τονε κατατάξει
στη Δεύτερη Υπαξιωματικών την τάξη μέσα.

* * *

Η Δρακογιαννοπούλου Αλτάνη, σύζυγος του Νικόλα
Κατά τη νύκτα τη γνωστή της έξοδου απ' την πόλη
κι ενώ σύζυγος και παιδί σκοτώθηκαν τη νύχτα

η ίδια θε να πιαστεί αιχμάλωτη των Τούρκων.
Είκοσι χρόνια αιχμάλωτη, βίωσε της δουλείας
6370 μιας άθλιας, πικρής ζωής, που το ποτήρι ήπιε.
Κι όταν, πια, ξαναγύρισε, δεν είχε τα στοιχειώδη
εφόδια για μian απλήν, έστω, επιβίωσή της.
????: πατέρας, σύζυγος και τα δυο της αδέλφια
καθώς πέσαν μαχόμενη για την ελευθερίαν,
καθώς κι ένα της παιδί την ίδια τη νύχτα
αφήνοντάς την έρημη, σαν καλαμιά στον κάμπο.

* * *

Ο Αντώνης Δρακόπουλος, απ' του Μεσολογγίου
τη γνωστή κώμη τη Γουκά, καταγότανε μέσα
Μ' αρχηγό του κι οδηγητή τον Θεωδώρακη Γρίβα
πολέμησε σ' Αγρίνιο, στο Ζαπάντι, στην Άρτα,
σε Λουτράκι, Ξηρόμερο, στον Άγιον Ηλία
κι ακόμα παραυρέθηκε στις τρεις πολιορκίες
της πόλης του Μεσολογγιού, απ' όπου διεσώθει
τη νύχτα της ηρωϊκής εξόδου της φρουράς του
για να φτάσει με της φρουράς τα λείψανα στ' Ανάπλι
και στη φρουρά του εντάχθηκε μέχρι που θε να φτάσει
στη χώρα ο Καποδίστριας, ο πρώτος Κυβερνήτης.
Η αρμοδία επιτροπή θε να τον κατατάξει
6389 στους Υπαξιωματικούς της πρώτης μέσα τάξης.

6390 **Ο Δανάσης Δρακόπουλος ή Δράκος**, καταγόταν
από την κώμη Καινούργιο, μέσα, της Τριχωνίας.
Μ' οδηγητή τον Στάικο Γιαννάκη παραυρέθει
σε πολλές και διάφορες μάχες και θε να πέσει
μέσ' του Μεσολογγιού, την υστερνή, τρίτη, πολιορκία
μέσα σε μια του έξοδο με πολιορκουμένους
που στόχευαν στην προσβολή των οχυρών των Τούρκων.

* * *

Ο Βασίλης Δρακόπουλος, γιος του Θανάση Δράκου
πολέμησεν από ξαρχής στον Ιερόν Αγώνα
ενάντια στους τύραννους της ακριβής πατρίδας

6400 μ' οδηγητή κι αρχηγό τον Στάικο Γιαννάκη
κι έπεσε τη δραματική τη νύχτα της εξόδου

* * *

Ο Βασίλης Δρακόπουλος, π' απ' τη Σκουρτού την κώμη
καταγότανε, πήρε ενεργό μέρος εις τον αγώνα·
στις μάχες παραυρέθηκε: Μέσα στο Μακρυνόρος
κάτω απ' τις διαταγές του Γιώργου (;) Βορνακιώτη·
πολέμησε στερνότερα με τον Μαυροκορδάτο
καθώς σ' άλλες κρίσιμες, καθοριστικές μάχες
μ' οδηγητές τους αρχηγούς: Γιώργο Καραϊσκάκη
μεσ' τις μάχες Μακρυνόρους, Ναυπάκτου και Βονίτσας·

6410 ο ίδιος διασώθηκε στο τέλος του αγώνα
όμως όλα τ' αδέρφια τους, καθώς και ο πατέρας
σκοτώθηκαν μαχόμενοι μέσα στο Μεσολόγγι.

* * *

Ο Γιώργος ο Δρακόπουλος, αδελφός του Βασίλη
και γιος του Γιώργου ήτανε, πήρε μέρος σε μάχες
καθώς και στου Μεσολογγιού την τελική τη φάση
όπου, εκεί, αιχμάλωτος μέσ' του εχθρού τα χέρια
θε να πιαστεί, για να μείνει μέσ' την αιχμαλωσία
δέκα χρόνια ολόκληρα. Κι όταν θα επιστρέψει

6419 κανένα δε θα 'βρει ζωντανόν απ' όλους τους δικούς του.

* * *

6420 **Ο Γιώργος ο Δρακόπουλος**, από της Μακρυνείας
την κώμη του Μποτίνου, καταγόμενος μέσα,
μ' οδηγητή του τον Μακρή, πολέμησε στις μάχες:
στο Βραχώρι, στο Ζαμπάντι, στη Γιαβαλού, Κομπότι
στις μάχες της Αράχωβας, Δερβέκισσας, του Πέτα
στο Καρπενήσι, στην Πλάκα και στις πολιορκίες
της πόλης του Μεσολογγιού, όπου και τραυματίζεται.

* * *

Ο Ζήσιμος Δρακόπουλος, από το Μεσολόγγι
ως ναύτης μέρος έλαβεν στον Ιερόν αγώνα
από'ξαρχής της έκρηξης τ' αγώνα κι ως το τέλος.

* * *

6430 **Ο Θόδωρος Δρακόπουλος** απ' του Μεσολογγίου
μέσα καταγότανε, την κώμη τη Σωβίστα
στον κάμπο του Μεσολογγιού, τον αιματοβαμμένο
μέσ' τη νυχτιά της έξοδου, μαχόμενος θα πέσει.

* * *

Ο Γιάννης ο Δρακόπουλος κι αυτός απ' τη Σωβίστα
πήρε μέρος από 'ξάρχης στον Ιερόν αγώνα
μ' οδηγητή του τον Μακρή σε μάχες παρευρέθει
σ' Αγρίνιο, στο Ζαπάντι, στο Πέτα, στο Κομπότι
στο Μακρυνόρος, Μύτικα, τη Βόνιτσα, την Πλάκα,
Γαβαλού, Κεφαλόβρυσο, Δερβέκιτσα και μέσα
6440 στην πόλη του Μεσολογγιού τις τρεις πολιορκίες.
Κι αφού απ' εκεί διασώθηκε, θα πολεμήσει πάλιν
σε Ναύπακτο, σ' Αράχωβα στου Πλάτανου τις μάχες.

* * *

Ο Γιάννης ο Δρακόπουλος, από από της Μαντινείας
την κώμη της, την Μποτίνου και μ' αρχηγό τον Γρίβα
τον Θοδωράκη και μέρος πήρε σε πλείστες μάχες
της Δυτικής της Στερεάς και μέσ' το Μεσολόγγι
όπου τη νύχτα τη φρικτή της έξοδου απ' την Πόλη
6448 θε να πέσει μαχόμενος μαζί και μ' ένα γιό του.
6449 Πρόσθετα κι η γυναίκα του αιχμάλωτη θα πέσει
6450 μέσα στα χέρια του εχθρού, γνωρίζοντας πικρίες
και βάσανα ανήκουσα μιας εικοσαετίας.

* * *

Ο Χρήστος ο Δρακόπουλος, μέσα από την Μποτίνου,
την κώμη του Μεσολογγιού, σε πλείστες μάχες βρέθει.

* * *

Η Δρακοπούλου μ' άγνωστο το μικρό τ' όνομά της
σύζυγος τ' αγωνιστή Θανάση, που'χε πέσει
- όπως πιο πριν τονίστηκε - σε μίαν απ' τις εξόδους
για ν' αντιπλήξουν τον εχθρό που τους πολιορκούσε,
μάνα τριών παλικαριών, π' ανοίξανε το δρόμο
που οδηγεί διάπλατα στις λευτεριάς τον ήλιο
6460 νεκρή πέφτοντας κι αυτή τη νύχτα της εξόδου

στον κάμπο του Μεσολογγίου, όπου'χε σημαδέψει
τη μοίρα τόσων αγωνιστών του έθνους.

* * *

Ο Δρόγγος ο Δημήτριος, π' απ' τη Γουρντά την κώμη
της πόλης του Μεσολογγίου καταγότανε μέσα
πήρε μέρος από'ξαρχής κι ίσαμε και το τέλος
στον Ιερόν της λευτεριάς του κοσιένα αγώνα.
Σε μάχες μέρος έλαβε: Του Σταυρού και στην πρώτη
καθώς και μεσ' τη δεύτερη δεινή πολιορκία
της πόλης του Μεσολογγίου. Κι επίσης μέρος πήρε
6470 στις μάχες του Καρπενησιού και στις μάχες της Πλάκας.
Η αρμοδία επιτροπή θε να τον κατατάξει
μέσ' τους υπαξιωματικούς της δεύτερης της τάξης.

* * *

Ο Δρόγγος ο Διαμαντής, απ' τη Γουριά της Κώμης
της πόλης του Μεσολογγίου, καταγότανε μέσα
πήρε από'ξαρχής τ' αγώνα του κοσιένα
μέρος για την απελευθέρωση της σκλάβας του πατρίδας
6477 Μ' οδηγητή τον αρχηγό τον Δημήτρη τον Σίφα
6478 και κάτω απ' τις διαταγές του Σπύρου Μήλιου πήρε
μέρος μέσα στην πικρή, στενή πολιορκία
6480 της πόλης του Μεσολογγίου. Και μ' αρχηγό τον Ράγκο
στου άγιου Νικόλαου του Μύτικα τις μάχες.
Και με τον ίδιο αρχηγό μέρος στια μάχες πήρε
της Παπαδιάς στα Κράβαρα, στη μάχη Ανηφορίτη
κι οριστικά και δραστικά μέσ' των Θηβών τις μάχες.

* * *

Ο Δρόγκος ή Δρόγκας Διαμαντής, π' απ' της Γουριάς την κώμη
της πόλης του Μεσολογγίου καταγότανε μέσα
πήρε μέρος στον απελευθερωτικόν αγώνα του κοσιένα.
Μ' οπλαρχηγούς Βλαχόπουλο Κωστάκη, Καλογήρου
στις μάχες παραυρέθηκε τ' Αग्रινίου, Ζαπάντι
6490 του Μαχαλά, Ξηρόμερου, Λεπενού, Μακρυνόρους,
Κομπότι, Πλάκας, Βόνιτσας και στις μάχες του Πέτα.
Η επιτροπή η αρμόδια θε να τον κατατάξει

στη Δεύτερη Υπαξιωματικών μέσα την τάξη.

* * *

Η Δρόλια, που από του Μεσολογγίου την κώμη
τ' Αγγελόκαστρο καταγότανε, γνωστή θα μείνει
με πατρικόν επώνυμο, μιας κι άγνωστον παραμένει
τ' όνομα το συζυγικό. Η Δρόλια θε να πέσει
στον κάμπο του Μεσολογγίου τη νύχτα της εξόδου
όπως νεκρή και μια κόρη της Δρόλιας ανευρέθει
6500 δίπλα στη μανούλα της, ενώ και μια άλλη της κόρη
είχε πέσει αιχμάλωτη μέσ' των εχθρών τα χέρια
στην ίδια, εφιαλτική, τη νύχτα της εξόδου.
Κι είκοσι χρόνια, έκτοτες, κανένα πια, σημάδι
αν ζούσε ή κι αν πέθανε, δεν είχε μεταδώσει.

* * *

Ο Δρόλιας ο Ιωάννης π' απ' του Αγγελοκάστρου
την κώμη του Μεσολογγίου καταγότανε μέσα
από 'ξαρχής πολέμησεν στον ένοπλον αγώνα
μ' οδηγητές του τους Μακρή και τον Πέτρο Τσερπέλη·
στις μάχες παραυρέθηκε σ' Αγρίνιο, Ζαπάντι
6510 στη Βόνιτσα, στο Κομπότι, στον Μύτικα, στο Πέτα
μέσα στο Κεφαλόβρυσσο, Δερβέκιστα, στην Πλάκα
στη Γαβαλού και στο Νησί τ' Αγγελοκάστρου μέσα,
για να βρεθεί και μέσ' τις δυο πολιορκίες μέσα
της πόλης του Μεσολογγίου, απ' όπου ως διεσώθει
πολέμησε στη Ναύπακτο, Αράχωβαν και σ' άλλες
μάχες μέσα στη Δυτική τη Στερεάν Ελλάδα.

* * *

Ο Δρόλιας Κώστας π' αδελφός του Δρόλια Γιάννη ήταν,
της λευτεριάς αγωνιστής του έπους του κοσιένα,
θε να πέσει μαχόμενος τη νύχτα της εξόδου
6520 της Φρουράς της ηρωϊκής, στ' Απρίλη του κοσιέξι.

* * *

Ο Δροσίνης Γεώργιος από το Μεσολόγγι
ποτές του δεν ξεμάκρυνεν απ' τη δική του πόλη
όταν αυτή κινδύνευε κι όποτες η ανάγκη

τ' αναζητούσεν έντονα, εκεί παραυρισκόταν
μέχρι που κι Αντιστράτηγος έγινε στο κοσπέντε
μα τη νύχτα την τρομερή, της έξοδου τη νύχτα
της φρουράς του Μεσολογγιού μαχόμενος θα πέσει.
Η αρμοδία επιτροπή θα τονε κατατάξει
στην τρίτη των αξιωματικών την τάξη μέσα.

* * *

- 6530 **Ο Δροσίνης ο Γιάννης**, κι ο αδελφός του Γιώργου
θα πολεμήσει ηρωικά για την ελευθερία
της δούλης πατρικής του γης μέσα σε πλείστες μάχες
για να πέσει ηρωικά μαχόμενος στον κάμπο
της πόλης του Μεσολογγιού, τη νύχτα της εξόδου.
Η αρμοδία επιτροπή θα τονε κατατάξει
στην τρίτη αξιωματικών την τάξη μέσα.

* * *

Ο Δροσίνης ο Κώστας, ο τρίτος αδελφός τους
νεκρός θα πέσει ηρωικά μαχόμενος στον κάμπο
της πόλης του Μεσολογγιού τη νύχτα της εξόδου.

- 6540 Ο γιος του Γιώργου, αργότερα ,ο Χρήστος ο Δροσίνης,
όταν αρμόδια σχετικήν αίτησην υποβάλλει
για τον πατέρα και τους θειούς, στοιχεία δεν χρειάσκει
να δώσει μιας κι η συναφής και των πρόγονων η δράση
ήταν ήδη πασίγνωστη· στα κρατικά μητρώα
έχουνε καταχωριστεί και τα τέσσερα αδέρφια
που φέρονται και οι τέσσερις να πέσαν στον αγώνα.

* * *

Ο Εικοσιπεντάρης ο Κώστας, απ' της Ευρυτανίας
τη Φουρνά του Κοροπλεσιού, του Δήμου Κτημενίων
ως μπουλουκσής πολέμησε σε μάχες του κοσιένα.

- 6550 Τη νύχτα της φρικιαστικής της έξοδου απ' την πόλη
της Φρουράς του Μεσολογγιού ο ίδιος διεσώθει
με μια πληγή στα πόδια του, μα η οικογένειά του,
η σύζυγος, η μάνα του, αδελφές, τα παιδιά του,
όλη τη νύχτα χάθηκαν· δεν σώθηκε ουτένας.

* * *

Οι δυο **Αιτωλικώτισσες, οι αδελφές, Ειρήνη**

και η **Μαρία**, πιάστηκαν αιχμάλωτες τη νύχτα
της θρυλικής της έξοδου μέσ' απ' το Μεσολόγγι.

Κι η μια κλείσκει στην Πρέβεζα κι η άλλη μέσ' την Άρτα
λυτρώθηκαν, όμως, στερνά μ' εράνους φιλανθρώπων.

- 6570 Όμως, πλέον, σαν γύρισαν, είδαν πως δυο αδελφοί τους
σκοτώθηκαν στην Έφοδον, ενώ κι οι δυο γονείς τους
που μέσ' την πόλη μείνανε, χαθήκανε για πάντα.
Ζητάν απ' τον Επίτροπο, τον Έκτακτο Αργολίδας
βοήθειαν έστω μικρήν, για ν' ανταποκριθούνε
στα βασικά τους έξοδα, βοήθεια που τους δόθει.

* * *

Ο Εσωχωρίτης Κωνσταντίνος απ' της Ευρυτανίας

την πόλη το Κεράσοβο, μέσ' τον αγώνα πήρε
μέρος και πολέμησε μέσ' σε διάφορες μάχες.

Πολέμησε ιδιαίτερα μέσ' την πολιορκία

- 6580 της πόλης του Μεσολογγιού κι υπό τις οδηγίες
τ' οπλαρχηγού και στρατηγού του Ιωάννη Ράγκου
καθώς και του οπλαρχηγού του Βελή του Κώστα.
Κι όπως είναι, ήδη, γνωστόν ο Βελής συνελήφθει
αιχμάλωτος απ' την αρχήν ήδη κιάλας τ' αγώνα
και μέσ' την Πόλη στάληκεν, όπ' εκατατομήθει

* * *

Ο Ευθυμίου Αντώνιος που μέσ' απ' της Συβίστας

- 6587 την κώμη καταγότανε, πήρε μέρος σε μάχες
τ' αγώνα του ηρωικού για την ελευθερίαν
μ' οδηγητές του τους Μακρή, Βλαχόπουλο και Ζέρβαν
και μέσα σε μάχες έλαβε, με θάρρος πολεμώντας
6590 στο Μακρυνόρος, Κομπότι, στου Πέτα, και στην Άρτα,
στου Κεφαλοβρύσου το Σκαλί, και μέσα σ' άλλες μάχες.
Μέρος επήρε και στις τρεις δεινές πολιορκίες
της πόλης του Μεσολογγιού, απ' όπου διεσώθει
τη νύχτα τη δραματική της έξοδου απ' την πόλη,
για να παρευρεθεί μετά στις μάχες της Αθήνας

στερνά στις μάχες Πειραιά μ' οδηγητές του τώρα
τους αρχηγούς κι οπλαρχηγούς Βλαχόπουλο και Ζέρβα.

* * *

- Ο Ευθυμίου ο Γιάννης**, από τους Ταξιάρχες
με αριθμό στρατιωτών μέσ' τον αγώνα μπήκε
6600 του κοσιένα κι έδρασε μ' αρχηγό τον Σιαδήμα
στις μάχες της Καλιακούδας, της Άμπλιανης συνέχου.
Πολέμησε, συνέχεια, μ' οδηγητές Σαφάκα
και Πάνο Σωτηρόπουλο, με τον οποίο μπήκε
στην πόλη του Μεσολογγιού, όπου και θα επιδείξει
άφθαστη γενναιότητα κι εξαιρετικό θάρρος.
Βγήκε πριν απ' την έξοδο της φρουράς απ' την πόλη
φτάνοντας μέχρι τον Μωριά, μ' όλους τους μαχητές του
κι εντάχθηκε στου Νοταρά του Γιάννη μέσ' το Σώμα
και μαζί του πολέμησε στις μάχες της Αθήνας.
6610 Λόγω της γενναιότητας που είχε επιδείξει
στις μάχες προβιβάστηκε· γίνει σημαιοφόρος.
Όμως, μέσ' το κοσιεφτά, στη φονική τη μάχη
του Σένιου, θε να σκοτωθεί κρατώντας τη σημαία.

* * *

- Ο Ευθυμίου Νικόλαος**, που είχε κατοικήσει
μέσα στην κώμην Αστακό θε ν' αδράξει τα όπλα
και μ' οδηγό του τον Γιάννη τον Σούκαν ή και Σπάνια,
γενναία επολέμησε Καρβασαράν, Κομπότι
και στη στενή, συνέχεια, μέσα πολιορκία
της πόλης του Μεσολογγιού, απ' όπου διεσώθει
6620 μέσ' τη νυχτιά της έξοδου της φρουράς απ' την πόλη
για να μετάσχει ευθύς μετά στων Αθηνών τις μάχες
μ' οδηγητές τους Νοταρά και τον Καραϊσκάκη.
Συνέχεια πολέμησε μέσ' του Ανηφορίτη
της Εύβοιας και μ' αρχηγούς Μουρμούρη, Δυοβουνιώτη
καθώς κι υπό τους Πανουριάν και Πετζεμάν συνέχου.

* * *

Ο Ευθυμίου ο Στράτος, απ' του Αγγελοκάστρου
την κώμη του Μεσολογγιού, με κάπου είκοσι άντρες

και μ' οδηγό του τον Μακρή, πολέμησε σε μάχες
τ' Αग्रίνιου, του Ζαπάντι, του Πέτα, της Βονίτσας,
6630 της Γαβαλούς και μέσ' τις τρεις δεινές πολιορκίες
της πόλης του Μεσολογγίου, Βαρνάκοβας, Ναυπάκτου.
Σκοτώθηκε μέσ' τη στερνή, σκληρή πολιορκία
της πόλης του Μεσολογγίου από Ιμπραήμ, Κιουτάγια.
Η αρμοδία επιτροπή θε να τον κατατάξει
μέσ' τους υπαξιωματικούς στη δεύτερη την τάξη.

* * *

Ο Ευθυμιάδης Αναστάσης που απ' τ' Αग्रίνιου
την πόλη καταγότανε, πήρε μέρος στις μάχες
τ' Αग्रίνιου, του Ζαπάντι, στις μάχες Μακρυνόρους
μ' οδηγίες τ' αρχηγού του, Αλέξη Βλαχοπούλου.
6640 Συνέχεια παραυρέθηκε μέσ' την πολιορκία
της πόλης του Μεσολογγίου, υπό τις οδηγίες
τ' αρχηγού του, οπλαρχηγού, του Μπότσαρη του Μάρκου.
ευθύς μετά μέσ' τον Μωριά με τον Πάνο Γαλάνη
στάληκε και μετέφερε στο Μεσολόγγι μέσα
τον επιτελικό στρατόν απ' το Καραβοστάσι
στηρίζοντας, έτσι, γερά την Ιερή την Πόλη.
Πολέμησε, συνέχεια, μέσ' τις μάχες της πόλης.
Παραυρισκόταν, πρόσθετα, και στην πολιορκία
την τρίτη του Μεσολογγίου, απ' όπου όμως βγήκε
6650 λίγο πριν απ' την πτώση του, κι αυτό λόγω ασθενείας
ενός από τ' αδέρφια του· μα καμιά δε θα πάρει
ανταμοιβή για τη λαμπρή πανάξια προσφοράς του.

* * *

Ο Ευσταθίου ο Γιώργος, απ' του Μεσολογγίου
τον Γαλατά καταγόταν, μπήκε εις τον αγώνα
μ' οδηγητή του τον Μακρή· μέρος στις μάχες πήρε
τ' Αग्रίνιου, του Ζαπάντι, τ' Αετού, Μακρυνόρους
και στο Κομπότι, Βόνιτσα, Κρουονέρι, Καστέλι
στις μάχες του Μεσολογγίου, όπου κι εκεί πληγώθει,
6660 στις μάχες της Αράχωβας, των Σάλωνων και σ' άλλες.

* * *

Ο Ευσταθίου Παναγής από το Μεσολόγγι
Μπήκεν μέσα από'ξαρχής στον Ιερόν αγώνα
και μ' οδηγό του τον Μακρή πήρε μέρος σε μάχες
και σ' όλες τις πολύ σκληρές στο Μεσολόγγι μάχες.

* * *

Ο Ζαβογιάννης ο Χρήστος, από το Μεσολόγγι
με έγγραφό του στο κράτος αιτείται να του δώσουν
θέση μια, κάποια, να μπορεί «να θρέψει τη φαμίλια»,
από οκτώ ψυχές, π' αφού τις είχε διασώσει
απ' την ασήκωτη σκλαβιά δεινής αιχμαλωσίας
6670 τώρα, πια, κινδυνεύανε άμεσα από την πείνα.

* * *

Ο Ζαγάλας ο Γιάννης, από το Μεσολόγγι
πήρε μέρος στον Ιερόν του κοσιένα αγώνα,
όπ' έπεσε μαχόμενος στα έμπεδα της μάχης.

* * *

Ο Ζαγάλας ή κι αλλιώς Ραυτόπουλος ο Γιάννης
από το Μεσολόγγι, μέσ' τον αγώνα επήρε
μέρος κι επολέμησε στις τρεις πολιορκίες
της πόλης του Μεσολογγιού, όπου κι εκεί θα πέσει.
Ακόμα κι η γυναίκα του, Ελένη, συνελήφθει
μέσ' τη νύχτα της έξοδου της φρουράς απ' την πόλη.
6680 Και αφού βίωσεν οχτώ αιχμαλωσίας χρόνια
φριχτά, στο τέλος λεύτερη αφέθηκε, γυρνώντας
πίσω και μέσ' σ' ελεύθερη, οριστικά, πατρίδα.

* * *

Ο Ζαγγανάρης ο Φώτης που από το Βραχοχώρι
κατάγοταν, πήρε μέρος μέσα σε πλείστες μάχες
και μέσα στου Μεσολογγιού τις τρεις πολιορκίες.
Μα όταν κάποιαν ημέρα βγήκε απ' το Μεσολόγγι
με στόχους αναγνώρισης, αμέσως συνελήφθει.
Κι εκεί που θα μαρτύραγε με σούβλισμα σε λίγο
εκεί, στην ύστατη στιγμή, σώθηκεν απ' το Χάρο
6690 μ' αιφνίδια παρέμβαση τ' Αλή Αγά, του Τούρκου
που'χε κι εκείνος άλλοτες σωθεί απ' τον Ζαγγανάρη

σ' ανάλογη περίπτωση στράφηκεν έτσι πίσω
κι ίσαμε και την έξοδο συνέχεια πολεμούσε.

* * *

Ο Ζάγκα ο Φώτης π' από το Καρπενήσι
κι από την κώμη Ταμαχνά μέσα εκαταγόταν
στον αγώνα της λευτεριάς μπήκε και μέρος πήρε
- κάτω απ' τις διαταγές οπλαρχηγών τ' αγώνα –
στις μάχες της Σκάλας Τέρνου με τον Γιάννη Γιαλδάση,
μετά στο Κεφαλόβρυσο, στη μάχη της Ρεντίνας,
6700 στη μάχη στον Δεπτόταμο της Άρτας μέρος πήρε
μ' οδηγητή του κι αρχηγό τον Γιαννάκη τον Ράγκο,
στη μάχη του Καρβασαρά με τον Καραϊσκάκη,
στην πόλη του Αιτωλικού και μέσ' το Μεσολόγγι.
Σε όλη τη διάρκεια τ' αγώνα είχε δείξει
ζήλο και γενναιότητα κι ευπείθεια μεγάλη.

* * *

Η Ζαγοριανοπούλου Αικατερίνη, από το Μεσολόγγι
πήρε με εντολή του κράτους, στις τριάντα του Μάη
τριάντα, τελικά, δραχμές, μέσ' το τριάντα τρία
για να πάει στην Αίγυπτο και ν' απελευθερώνει
6710 τα παιδιά της π' αιχμάλωτα τη νύχτα συλληφθήκαν
τη δραματική της έξοδου απ' το Μεσολόγγι.

* * *

Ο Ζαματούρας ή Ζεματούρας ή Καρβέλης Θανάσης
που μέσ' απ' της Μακρύνειας την κώμη τη Γουρίτσα
εντάχθηκεν από'ξάρχης της έκρηξης τ' αγώνα
κι ως ευθύς τα' όπλα άδραξεν μπήκε μέσα τις μάχες
μ' οδηγητή του κι αρχηγό τον Κώστα τον Σιαδήμα
χωρίς καμιάν ανταμοιβήν, μ' αντίθετα, καλύπτει
συνέχεια με χρήματα προσωπικά του ίδιου
αντιμισθίες και στολές, όπλα, πολεμοφόδια
Στις μάχες μέρος έλαβε: τ' Αγρίνιου, Ζαπάντι
Καρπενησιού, της Ναύπακτου και της Παλιολαγκάδας
της Πλάκας και της Βόνιτσας και στις πολιορκίες
της πόλης του Μεσολογγιού απ' τον Ομέρ Βρυώνη.

Στις μάχες παραυρέθηκε μέσα στο Καρπενήσι
στις μάχες Κεφαλόβρυσου, στις μάχες Καλιακούδας.

* * *

Ο Ζαμβρής ο Γεώργιος από το Καρπενήσι
πρόσφερε στον ηρωϊκόν αγώνα του κοσιένα
με ζήλο κι αυταπάρνηση πολλές υπηρεσίες.
Και τελικά σκοτώθηκε τη νύχτα της εξόδου
6730 της φρουράς του Μεσολογγιού μέσ' απ' την πολιτεία.

* * *

Ο Ζαμβρής ο Κωνστάντινος και γιος του Γεωργίου
μαζί με τον πατέρα του στην άμυνα βρισκόταν
της πόλης του Μεσολογγιού. Στην έξοδο αιχμαλωτίσκει
και μέσ' την Αλεξάνδρειαν ύστερα μεταφέρθει
κι ενώ ελευθερώθηκεν απ' την αιχμαλωσίαν
μ' ενέργειες ακατάπαυτες του Πρώτου Κυβερνήτη,
του Γιάννη Καποδίστρια, όμως η αδελφή του
που συνελήφθηκε κι αυτή τη νύχτα της εξόδου
και μέσ' την Αλεξάνδρειαν επίσης μεταφέρθει
6740 παντρεύτηκε χιλιάρχο, Τούρκον αξιωματούχο
και μεταφέρθηκε απ' εκεί, τελικά, μέσ' την Πόλη.
Από τον γάμο της αυτό απέκτησε και τέκνα.

* * *

Ο Ζαμπάρας ή Τράκας Αντώνιος καταγόταν
6744 απ' της Ναυπακτίας την κώμη μέσα την Κουτουλίστα,
σε μάχες παραυρέθηκε με τον Σκαλτσά τον Δήμο,
στου φρούριου της Ναύπακτου πρώτη πολιορκία
κι ακολούθως τ' Αντίρριου, του φρούριου της πόλης.
Συνέχεια πολέμησε στη μάχη Μαραφέντη
ενάντια σ' ακροβολιστές, τους Τούρκους της Ναυπάκτου,
6750 που βγήκαν απ' το φρούριο και βάρθηκαν να βάλλουν
ενάντια στους Έλληνες που τους πολιορκούσαν.
Μετά στο κέντρο βρέθηκε μέσ' του Κεφαλοβρύσου
στη μάχη του Καρπενησιού με το δικό του Σώμα
και το βαθμό του μπουλουκσή ενάντια στον Σκόδρα.
Επίσης παραυρέθηκε στη μάχη Καλιακούδας

κατά των ίδιων εχθρών, όπου κι εκεί πληγώθει
με δυο σφαίρες - που δέχτηκε στο πόδι - τυφεκίου.
Μέσα στο εικοστέσσερα, με τον Κίτσο Τζαβέλα
πολέμησε στις Άμπλιανης τη μάχη των Σαλώνων,
6760 στη μάχη του Προφήτη Λιά και μέσ' τα Πέντε Όρια
Μέσα στο είκοσι πέντε και μέσ' το κοσιέξι
με τον Κίτσο τον Τζαβέλα έξ' απ' το Μεσολόγγι
ενάντια στον Κιουταχίν, που το πολιορκούσε.
Σε λίγες μέρες πέρασε μέσα στο Μεσολόγγι
αντάμα με τον αρχηγό με στόχο να στηρίξουν
την απέθαντή του την φρουρά. Και στην πολιορκία
επίσης παραυρέθηκε στις Κλείσοβας συνέχου,
καθώς και στην περίτρανη κι ιστορική, τη μάχη
που στο νησί διεξάχθηκε στις κοσπέντε του Μάρτη.
Μέσα από της έξοδου τις μάχες ο Ζαμπάρας
6770 στο τέλος διασώθηκε κι ακλούθησε τον Γιάννη
τον Μπακατσέλλο μαχητή και μαζί μ' αυτόν πήρε
μέρος μέσ' στις Αράχωβας την πασίγνωστη μάχη.
Πολέμησε στο Δίστομο κατά του Ομέρ Καρύστου.
Στερνά κι ημιπαράλυτος απ' την πληγή στο πόδι
στο σπίτι του αποσύρθηκε. Η επιτροπή η αρμόδια
θα τον αφήσει, τελικά, χωρίς βαθμολογία.

* * *

Ο Ζαπαντιώτης Θανάσης, από το Μεσολόγγι
πολέμησεν ηρωικά τους κατακτητές Τούρκους.
Πήρε μέρος στην άμυνα στο Μεσολόγγι μέσα.
6780 Στην έξοδον αιχμάλωτος θε να πιαστεί συνέχου.
Θα τον σύρουν στο Ναύπλιο κι απ' εκεί στο Μισίρι,
όπου σκλάβος παρέμεινε για μιαν εφταετία.
Καί η επιτροπή, στερνά, θε να τον κατατάξει
μέσ' στους Υπαξιωματικούς την πρώτη τάξη μέσα.

* * *

Ο Ζαπαντιώτης μ' άγνωστο το μικρό τ' όνομά του
πολεμιστής κι αυτός σωστός, σημαντικός, γενναίος
σκοτώθηκε στη φονική τη νύχτα της εξόδου

πολεμώντας ηρωικά στην τάπια του Στορνάρη
6790 φωτιά μεγάλη βάζοντας στην μπαρουταποθήκη
και γένηκε ολοκαύτωμα με τους συμμαχητές του.

* * *

Ο Ζαπαντιώτης Θανάσης στις μάχες του Μεσολογγιού
όπου και διεκρίθει στερρά θα πολεμήσει
Τρεις αδελφοί ου Θανάση, μ' άγνωστα τα μικρά τους
ονόματα, θα πέσουνε τη νύχτα της εξόδου
μέσα από τ' ανίκητο κι απαρτό Μεσολόγγι
Μαζί με τ' άλλα αδέλφια του θα πέσει κι ο Θανάσης
καθώς και ο πατέρας τους, σαν συμπολεμιστής τους
Η μάνα αυτών των μαχητών, συνολικά τεσσάρων
αιχμάλωτη θα συλληφθεί τη νύχτα της εξόδου
και θα συρθεί στην Αραπιάν για κάπου πέντε χρόνια
και νά'βρει, σαν λευτερωθεί έρμο το σπιτικό της.

* * *

6800 **Ο Ζαπαντιώτης ο Γιώργος** από την επαρχία
της Τριχωνίας ήτανε και πήρε στον αγώνα
σ' όλο του το διάστημα ενεργότατο ρόλο.
Συνέχεια θε να βρεθεί μέσ' την πολιορκία
της πόλης του Μεσολογγιού και σ' όλες του τις μάχες
θε να βρεθεί να πολεμά έχοντας γι' αρχηγό του
ένα πανάξιο μαχητή τον Μπότσαρη τον Νότη.
Θε να βρεθεί συνέχεια, γενναία υπηρετώντας
στις μάχες της Ακρόπολης ως τη στερνή της πτώση.

* * *

Ο Ζαράγγας Παναγιώτης, απ' τον Βάλτο Τσελίκας
διέθεσε για τη φρουρά της Ιερής της πόλης
6810 όσ' είχε γιδοπρόβατα· ο ίδιος διεκρίθει
μεσ' σε μάχες διάφορες και μέσ' το Μεσολόγγι
στη δεύτερη πολιορκία του στον Κιουταχίν ενάντια.

* * *

Ο Ζαρκαδούλας Αποστόλης, που μέσ' απ' των Αγράφων
τη Γιαννιτσού κατάγοταν, πρόσφερε υπηρεσίες
κάτω απ' τους οπλαρχηγούς Σαφάκα, Κοντογιάννη

Νικόλαο κι Ευάγγελο, αντίστοιχα, Βαλδάση
όπως και τον Γεώργιο Καραϊσκάκη κι άλλους.
Σε μάχες παραυρέθηκε μέσα και σ' εκστρατείες:
στις μάχες της Καλιακούδας και του Κεφαλοβρύσου
6820 του Νιόκαστρου, Μεσολογγιού, Διπόταμου, Βελίτσας.
Ήταν πάντοτε μπουλουκσής μ' αρκετούς στρατιώτες
υπό τις οδηγίες του, ίσαμε τους σαράντα.
Τιμήθηκε μέσ' το τριάντα πέντε μ' ασημένιο
νομισματόσημο λαμπρό για την όλη του δράση.
Κι η αρμοδία επιτροπή θε να τον κατατάξει
μεσ' τους υπαξιωματικούς στη δεύτερη την τάξη.

* * *

Ο Ζαρκαδούλας ο Γιώργος του Σπύρου, καταγόταν
μέσ' από τον Αχεράν, Εχίνου, Ξηρομέρου.
Στο προσκλητήριο πρόστρεξε της σκλάβας του πατρίδας
6830 μ' οδηγητή του κι αρχηγό τον Ιωάννη τον Ράγκο
και με πενήντα αγωνιστές που'χε μαζί του πάντα
κι υπό τις διαταγές των αρχηγών Γρίβα και Τσόγκα
στις μάχες του Κατάκωλου, στις μάχες τ' Άι Ηλία
του Ξηρομέρου, και μετά στις μάχες της Βονίτσας
Και μεσ' την πρώτη απ' τον Ομέρ πολιορκία πήρε,
της πόλης του Μεσολογγιού μέρος και ως το τέλος:
Ακλούθησεν ευθύς μετά τον Γιώργο Καραϊσκάκη
μέσ' τις μάχες της Άμπλιανης, Κρεμμυδιού, Νεοκάστρου.
Συνέχου με τον Στρατηγό τον Γιάννη τον Σουλτάνη
6840 στην πόλη του Μεσολογγιού ως το τέλος θα μείνει
μαχόμενος ηρωικά με πείσμα, κι ως τη νύχτα
της επικής, της θρυλικής, της έξοδου απ' την πόλη.
Ευθύς μετά την έξοδον, συνέχεια, στην πόλη
μέσα εις της Δερβέκιστας τις μάχες παρευρέθει,
στις μάχες της Αράχωβας, των Αθηνών, Διστόμου,
πολέμησε άλλη μια φορά με τον Καραϊσκάκη.
Πήρε μέρος, συνέχεια, στη μάχη Στεβενίκου,
μ' οδηγητή του κι αρχηγό τον Δημήτρη Υψηλάντη.
Με τους πενήντα μαχητές πού'χε μαζί του πάντα

6850 θα πολεμήσει ηρωικά στις μάχες της Ναυπάκτου
στην υστερνή κι οριστική πτώση του φρούριού της

* * *

Ο Ζαρκαδούλας Δημήτρης, π' από του Ξηρομέρου
την κώμη μέσα τ' Αχερά καταγότανε, μπήκε
μ' οδηγητές τους αρχηγούς: Τσόγκα, Γρίβα και Κώστα
καθώς και με τον αρχηγό τον Ιωάννη Ράγκο
μέσ' τις μάχες της Βόνιτσας, της Λεπενούς, της Πλάκας,
του Λουτρακιού Ξηρόμερου, του Πέτα, σ' Άι Ηλία.

Ο Ζαρκαδούλας βρέθηκε και στην πολιορκία
της πόλης του Μεσολογγίου. Γι' αυτές τις εκδουλεύσεις
με τον βαθμό εκατόνταρχου θε να τονε τιμήσει

6860 η προσωρινή κυβέρνηση - βαθμό που δεν τον δέχθει -
η αρμοδία επιτροπή των θυσιών κι αγώνων.

* * *

Ο Ζαρκαλής ή Στουρνάρας, ο Κώστας, καταγόταν
μέσ' απ' του Ασπροπόταμου, την Κούτσιανα, την κώμη.
Σε μάχες παραυρέθηκε στον Ιερόν Αγώνα
μαζί με το ξαδελφι του, τον Νίκο τον Στορνάρη.
Τη νύχτα τη δραματική της έξοδου απ' την πόλη
ηρωικά μαχόμενος, στο τέλος θε να πέσει
στον κάμπο του Μεσολογγίου με τον εξάδελφό του.

Η αρμοδία επιτροπή θε να τον κατατάξει

6870 στην έβδομη των αξιωματικών την τάξη μέσα.

* * *

Ο Ζαρκαλής ο Μήτσος, και που απ' της Αιτωλίας
τη Μακρυνού κατάγοταν, πήρε μέρος σε μάχες,
καθώς και μέσα στη στερνή, δεινή, πολιορκία
της πόλης του Μεσολογγίου κι όπου κι εκεί θα πέσει
μαχόμενος ηρωικά για την ελευθερία.

* * *

Ο Ζαρκαλής Παναγιώτης και αδελφός του Μήτσου,
μ' οδηγητή του τον Μακρή, παρευρέθει στις μάχες
τ' Αγρίνιου, του Ζάπαντι, της Βόνιτσας, Κομπότι
στις τρεις σκληρές, τις ένδοξες, πολιορκίες μέσα

6880 της πόλης του Μεσολογγίου κι Αιτωλικού συνάμα.
Μέρος επίσης ενεργό πήρε και μέσ' τις μάχες
της Ναύπακτου, Βαρνάκωβας, της Γαβρολίμνης κι άλλες

* * *

Ο Ζαρτελής Γεώργιος, από το Μεσολόγγι
στις μάχες διακρίθηκε της Ιερής της Πόλης

* * *

Ο Ζαφείρης ο Γιάννης, που απ' το Καρπενήσι
κατάγοταν, μπήκε μέσ' τον αγώνα
σε μάχες διακρίθηκε, στις Ρούμερης τα μέρη.
Θα πολεμήσει, αργότερα, και στις πολιορκίες
της πόλης του Μεσολογγίου, όπου κι εκεί θα πέσει.

* * *

Ο Ζαφειρόπουλος Θανάσης, π' από της Κοζίτσας
6890 την κώμη καταγότανε, της Ναυπακτίας, πήρε
μέρος μέσα στον Ιερόν του κοσιένα αγώνα.
Στο κοσιένα βρέθηκε με τον Θανάση Διάκο
κι αντάμα πολεμήσανε σε Λειβαδιά, Αλαμάνο.
Στην ίδια μέσα τη χρονιά με τον Δυσέα Ανδρούτσο
πολέμησε μεσ' τη Γραβιά και μέσ' τις Θερμοπύλες.
Και στην επόμενη χρονιά, στο κοσιδύο μέσα
στο Πέτα επολέμησε με τον Μαυροκορδάτο.
Στις μάχες παραυρέθηκεν επίσης της Δραμπάλας
ενάντια στα τούρκικα στρατεύματα του Πλιάσα.

6900 Πήρεν επίσης ενεργό μέσ' την πολιορκία
ρόλο, στου Μεσολογγίου στη δεύτερη και πρώτη,
μ' οδηγητή τον αρχηγόν Ανδρέα Πριμηκήρη.
Στα μέσα του κοστέσσερα, στην Άμπλιανη Σαλώνων
μ' οδηγητή του κι αρχηγό τον Ξύδη τον Ανδρέα
ενάντια στον Δερβίς πασάν' και μέσα στο κοσπέντε
μ' αρχηγό του τον ίδιο, τον Ξύδη τον Ανδρέα
πολέμησεν ηρωικά σ' όλες τούτες τις μάχες.
Πολέμησε και στου Μωριά τη μάχη, στο Κρεμμύδι
όπου ο Ξύδης έπεσε. Τον ίδιο χρόνο επίσης
στο Μεσολόγγι βρέθηκε, ξανά, με Πριμηκήρη.

6910 Στην έξοδο διασώθηκε και με Καραϊσκάκη
πολέμησε σ' Αράχωβα κατά του Μουσταμπέη,
και μέσα στο κοσιοχτώ ενάντια στον Πρεβίστα
στην μάχη της Λαμποτινάς με τον Γιάννη Φαρμάκη.
Η αρμοδία επιτροπή θα τονε κατατάξει
στην έβδομη αξιωματικών την τάξη μέσα.

* * *

Ο Ζαφειρόπουλος Αναγνώστης απ' του Μεσολογγίου
την κώμη τ' Αγγελόκαστρου σε μάχες πήρε μέρος
μ' οδηγητές του τον Μακρή, Καλογερά, Τσερπέλη
στον Ιερόν για λευτεριάν αγώνα του κοσιένα.

6920 Πολέμησε σ' Αγρίνιο, Ζαπάντι και στο Πέτα
Γαβαλού, Κεφαλόβρυσο, και στις πολιορκίες
στις τρεις μέσ' του Μεσολογγιού, όπου κι εκεί σκοτώθει
κι ο ίδιος ο πατέρας του. Πολέμησεν επίσης
στον Μύτικα, στη Βόνιτσα, στην Παπαδιά Κραβάρων,
στην Πλάκα, στη Δερβέκιστα, στην Κατοχή κι ακόμη
στον Πλάτανο και σ' άλλες 'ματηρές τις μάχες μέσα.

* * *

Ο Ζαφειρόπουλος Γεώργιος από το Μεσολόγγι
την κώμη το Κεράσοβο, πολέμησε τους Τούρκους
χρόνια πριν απ' την έκρηξη του Ιερού τ' αγώνα.

6930 Πολέμησε τον τύραννο κιόλας απ' το δεκάξι,
κι ευθύς μετά την έκρηξη τ' αγώνα, ως το τριάντα.
Με τ' όπλο μέσ' τα χέρια του πρόσφερε υπηρεσίες
στην σκλάβα την πατρίδα του, παντού όπου τον καλούσε
η φωνή του καθήκοντος προς τη μάνα-πατρίδα.
Μ' οδηγητή του τον Μακρή, συμμαχητή στις μάχες
τ' Αγρίνιου, Καρβασαρά, του Μακρυνόρους, Πέτα,
της Λεπενούς, του Ζάπαντι, τις τρεις πολιορκίες
της πόλης του Μεσολογγιού, απ' όπου διεσώθει
για να παρευρεθεί μετά στις μάχες της Αθήνας

6940 της Ελευσίνας κι ύστερα μέσ' τις μάχες της Θήβας,
στης Πέτρας στη συνέχεια θε να βρεθεί τη μάχη,
του Στεβενίκου, Αράχωβας, μέσ' τις μάχες της Θήβας

τις τελικές της Ναύπακτου και του Μεσολογγίου
τη μάχη για ανάκτηση της Ιερής της πόλης.
Η αρμοδία επιτροπή θα τονε κατατάξει
στη Δεύτερη Υπαξιωματικών την τάξη μέσα.

* * *

Ο Ζαφειρόπουλος ο Γ., χωρίς άλλα στοιχεία
για το μικρό του τ' όνομα και μέσ' από τ' Αγρίνι
σε μάχες θα παρευρεθεί στον Ιερόν αγώνα.

- 6950 Μ' οδηγητή του τον Βελή, στις μάχες πήρε μέρος
του Κρεμμυδιού, του Ρίβιου, τ' Αι Βλάση, της Χούνης
στη μάχη της Κορομηλιάς και τ' Αγίου Νικολάου,
της Μάνινας· κι αργότερα μέσ' τις χιλιαρχίες
θα ενταχθεί και θα εργαστεί κι ως τη διάλυσή τους.
Η αρμοδία επιτροπή θα τονε κατατάξει
μέσ' τους Υπαξιωματικούς στη δεύτερη την τάξη.

* * *

Ο Ζαφρακόπουλος κι αλλιώς Ζαφράκης ο Σωτήρης

Απ' της Τριχωνίας τ' Απόκουρου τη γνωστή Κώμη
το Κερτεβό καταγόταν, στον Ιερόν Αγώνα

- 6960 μέρος επήρε μ' αρχηγό τον Κώστα τον Σιαδήμα
στις μάχες του Βραχοχωριού και στο Ζαπάντι μέσα·
μέρος στις μάχες έλαβε στο κάστρο της Ναυπάκτου.
Τον Αύγουστο του κοσιδυό στις μάχες στο Λουτράκι
και μέσα στον Οκτώβριο του ίδιου του χρόνου
στη Σκάλα του Αιτωλικού· και στο κοστρία μέσα
πήρε στου Κεφαλόβρυσου και μέσ' της Καλιακούδας
τις μάχες ενεργό μέρος. Τον Αύγουστο τον άλλο
πήρε μέρος στις Άμπλιανης των Σαλώνων τη μάχη·
τον θεριστή του κοσπέντε πήρε μέρος στη μάχη
6970 έξω απ' την πολιορκούμενη πόλη, το Μεσολόγγι .
Τον Αύγουστο του ίδιου του χρόνου παραυρέθει
στη μάχη του Πετροχωριού του Αποκούρου μέσα
και στη μάχη, συνέχεια, στην Καροπούλα Αγράφων.
Συνέχεια, πολέμησε στη μάχη Ξηρομέρου
στον Μαχαιρά· κι ευθύς μετά Καρβασαρά και Ρίβιο.

Στο Μεσολόγγι θε να μπει, το πολιορκημένο
όπου θα παραμείνει μέσα'κει, γενναία πολεμώντας
ως την ηρωική την έξοδο την νύχτα όλη του κοσιέξι
6980 Κι αφού, στερνά, διασώθηκε, συνέχισε τη δράση:
παραυρέθηκε στις μάχες Ντομπραίνας και Φοντάνας
στις μάχες Πετραράχωβας, καθώς και σ' άλλες μάχες.
Σ' όλες τις μάχες έδειξε γενναιότητα, ζήλο.

* * *

Ο Ζαχαράκης Θανάσης, απ' της Ευρυτανίας
την κώμη Νέο Αργύριο των Απεραντίων
μπήκεν κι' όλας απ' την αρχή στον Ιερόν Αγώνα.
Μ' οδηγητές του κι αρχηγούς μεγάλους πολεμάρχους:
Καραϊσκάκη, Στορνάρη, τον Κοντογιάννη, Γρίβα,
Γιάνη Ράγκο καθώς και με μερικούς πολεμάρχους άλλους,
μέσα στις πιο σημαντικές τις μάχες παρευρέθει
6990 όπως και στου Μεσολογγιού δεινή πολιορκία,
του Κρεμμυδιού, Αράχωβας, στις μάχες της Αθήνας
καθώς κι σ' άλελς πάμπολλεςστη Στερεάν Ελλάδα.

* * *

Ο Ζαχαράκης ο Κώστας, απ' της Ευρυτανίας
την κώμη το Νέο Αργυρό των Απερανίνιου
έχοντας συμπολεμιστές υπό επίβλεψή του,
πήρε μέρος απ' την αρχή στον Ιερόν αγώνα
και μ' αρχηγούς οπλαρχηγούς: Γιώργο Καραϊσκάκη
και τον Νίκο τον Στορνάρη, μέρος πήρε σε μάχες
Ρεντίνας, Κεφαλόβρυσου, στις μάχες Σοβολάκου,
7000 Καρπενησιού, Αράχωβας, στις μάχες στο Κρεμμύδι,
μέσ' τις μάχες των Αθηνών και στην πολιορκία
της πόλης του Μεσολογγιού. Παντού θα δείξει ζήλο
κι ύψιστη γενναιότητα. Η επιτροπή αγώνων
στης υπαξιωματικών τον κατατάσσει τάξη.

* * *

Ο Ζαχαράκης Νικόλας, απ' της Ευρυτανίας
την κώμη Νέο Αργύριο των Απερανίνων
«τρέχων αόκνως και παντού» στον Ιερόν αγώνα

στις μάχες παραυρέθηκε στις Λάγκαδας, του Πέτα,
της Άρτας και των Τζουμέρκων, της Πλάκας, Σοβολάκου,
7010 μ' αρχηγό τον αείμνηστο Γιώργο Καραϊσκάκη.
Επίσης παρευρέθηκε μέσ' την πολιορκία
της πόλης του Μεσολογγιού, ίσαμε και τη νύχτα
της τραγικής κι ηρωϊκής έξοδου της φρουράς του.
Πολέμησε επιπρόσθετα στις μάχες του Διστόμου
στις μάχες Κεφαλόβρυσου, Καρπενησιού, Αθήνας
μ' οδηγητή τον αρχηγό, Γιώργο Καραϊσκάκη.
Η αρμόδια επιτροπή θα τονε κατατάξει
Μεσ' τους Υπαξιωματικούς τη Δεύτερη την τάξη.

* * *

Ο Ζαχαρίας ή Ζαχαριάς ή Ποντίκης ο Πέτρος
πήρε μέρος στον ιερό αγώνα του κοσιένα
7020 κι ενεργό ρόλο ανέπτυξε σε πλείστες όσες μάχες.
Πήρε μέρος στον αγώνα και στις πολιορκίες
της πόλης του Μεσολογγιού, υπό τις οδηγίες
του Μήτσου του Δεληγιώργη κι αγωνίστει με σθένος.
Μέσ' της φρουράς της έξοδου τη νύχτα συνελήφθει
αιχμάλωτος· κι ενώ 'κεινος σύντομα λευτερώθει
όλη του η οικογένεια, δυο αδελφές και άλλοι
π' επίσης συνελήφθηκαν, θε να λευτερωθούνε
μονάχα αφού περάσανε συναπτά δέκα χρόνια.

* * *

Ο Ζαχαρίας ο Χρήστος, από το Μεσολόγγι
7030 διακρίθηκε ιδιαίτερα για την προσφορά του όλη
μέσα εις του Μεσολογγιού τις τρεις πολιορκίες.

* * *

Ο Ζαχαρόπουλος ή Βουλπιώτης ο Γιώργος
π' απ' της Ευρυτανίας των Άγραφων τη Βούλπη
την κώμη καταγότανε, πήρε μέσ' τον αγώνα
ενεργό ρόλο, έχοντας υπό τις διαταγές του
κάπου πενήντα μαχητές· πήρε μέρος στις μάχες:
στα Κανάλια, Ευρόπολη, Λοξάδα Θεσσαλίας
και μέσ' της Κονταρόβρυσης μέσ' τ' Άγραφα τη μάχη

7040 μ' οδηγητή του τον Βελή. Και στην Αγία Τριάδα
στ' Άγραφα μ' οδηγητή Γκοτζαμάνη Σωτήρη,
στο Καρπενήσι και μετά στη μάχη στα Καγκέλια
της πόλης του Καρπενησιού με συμπολεμιστές του.
Με τον Καραϊσκάκη ευθύς μετά, μέσ' της Παλιολαγκάδας.
Μέσ' τον Σταυρό των Τζουμέρκων ,μετά στο Βουλγαρέλι,
στη Χελώνα, Πετρίλιο, με Ιωάννη Ράγκο
στο Βούνεση των Άγραφων με τον Καραϊσκάκη
και με τον Γιάννη τον Ράγκο. Μετά στο Σοβολάκο
μ' αρχηγό τον οπλαρχηγό, Γιώργο Καραϊσκάκη.
Και σε συνέχεια στις μάχες: σε Κομπότι, Πέτα,
7050 σε Μακρυνόρος, Λεμπετού, Λουτράκι Ακαρναρίας,
στη Λεπενού, σ' Αιτωλικό, στο Μεσολόγγι μέσα,
στον Άγιο Νικόλαο, Μάνινα Ξηρομέρου
μ' οδηγητή του κι αρχηγό του Ιωάννη Ράγκο.
Και τελικά θε να βρεθεί μέσα στο Δραγαμέστο
μ' οδηγητή του κι αρχηγό, τον Στρατάρχη τον Κόχραν.
Η αρμοδία επιτροπή θε να τον κατατάξει
στην Υπαξιωματικών την πρώτη μέσα τάξη.

* * *

Ο Ζαχαρόπουλος Γιώργος, απ' την Ευρυτανία,
το Μικρό χωριό καταγόταν, μέρος στον αγώνα
7060 για τη γλυκειά τη λευτεριά της δούλης της πατρίδας
αμέσως μέρος έλαβε. Κι υπό τις οδηγίες
τ' οπλαρχηγού και μαχητή και πρωτοκαπετάνιου
της πόλης του Καρπενησιού, τον Γιάννη τον Γιαλδάση
στις μάχες παραυρέθηκε: στη μάχη στα Καγκέλια τη θέση.
Και θε να λάβει ευθύς μετά μέσ' του Κεφαλοβρύσου
Καρπενησιού, τις μάχες. Και στη μάχη Καλιακούδας,
ενάντια στον Σκόδρα, μ' οδηγό τον Κίτσο τον Τζαβέλα.
Και, τέλος, στου Μεσολογγιού την τρίτη πολιορκία
Απ' την αρχή της κι ίσαμε τη νύχτα της εξόδου,
7070 μέρος θα λάβει ενεργό σ' όλες αυτές τις μάχες.

* * *

Ο Ζαχαρόπουλος Νικόλαος, π' απ' της Ευρυτανίας
την κώμη του Προυσού, καταγότανε μέσα, πήρε
μέρος στον ένοπλο αγώνα του κοσιένα.

Πολέμησε στ' Αγρίνιο, μέσα στον Άι Βλάση
ενάντια σ' Ομέρ πασά, με τον Καραϊσκάκη.

Μετά στον Κεφαλόβρυσο και μέσ' την Καλιακούδα
με τον Βλαχόπουλο αρχηγό, τον γνωστόν Αλεξάκη.

Και με τον ίδιο αρχηγό στο Μεσολόγγι μπήκε
απ' όπου κι επολέμησε κατά του Ομέρ Βρυώνη.

- 7080 Ο Νίκος Ζαχαρόπουλος διοικούσε ως σωματάρχης
σώμα ένοπλων στρατιωτών, που τους μισθοδοτούσε
ο ίδιος προσωπικά, και τον εξοπλισμό τους
ο ίδιος προσωπικά και πάλι είχε αναλάβει.
Η αρμοδία επιτροπή θα τονε κατατάξει
στους Υπαξιωματικούς στην πρώτη μέσα τάξη.

* * *

Ο Ζάχος ή ο Κάτζης ο Αναγνώστης του Γιάννη

και π' από της Ναυπακτίας την Κόνισκα την κώμη
μέσα εκαταγόταν, μπήκε μέσ' τον αγώνα.

Μαχητικά υπηρέτησε τη δουλωμένη γη του.

- 7090 Μ' οδηγητές του κι αρχηγούς πολλούς καπεταναίους
ηρωικά αγωνίστηκε σε πλείστες μέσα μάχες
Στην πόλη του Μεσολογγιού επίσης παρευρέθει
πολεμώντας ηρωικά ενάντια στους Τούρκους
κι Άραβες πολιορκητές, τους Κιουτάγια, Μπραήμα.
Επίσης παρευρέθηκε στην ιστορική μάχη
της Κλείσοβας με τη γνωστή, στενή, πανωλεθρία
που γνώρισεν ο εχθρικός στρατός των εισβολέων
τη νύχτα την αιματηρή της εξόδου απ' την πόλη
της φρουράς του Μεσολογγιού, ο Ζάχος συνελήφθει
7100 αιχμάλωτος. Και στην πικρή, δεινήν αιχμαλωσία
θα υποστεί 'κει τα δεινά γύρω στα δέκα χρόνια.
Πριν όμως απ' την έξοδον ο Ζάχος παρευρέθει
στη μάχη της Καλιακούδας ενάντια στον Σκόδρα
ενώ δυο χρόνια αργότερα, μέσα στο εικοσιπέντε

μέσα στου Κρεμμυδιού τη μάχη παρευρέθει,
μ' οδηγητή του κι αρχηγό τον Ξύδη, που σκοτώθει
μέσα στη μάχη αυτή. Νωρίτερα, ακόμα,
ο Ζάχος με τον Μπότσαρη μαζί είχε πολεμήσει
Ο Ζάχος στην πατρίδα του πίσω θε να γυρίσει
7110 μετά απ' τη δεκάχρονη, δεινήν αιχμαλωσία.

* * *

Ο Ζελίστας ή Κωνσταντίνου Αντώνιος, απ' την Κώμη
της Ναυπακτίας, τη γνωστή Ζολίτσα, καταγόταν.
Ευθύς μετά την έναρξη τ' αγώνα του κοσιένα
ο Ζελίστας έτρεξε και πήρε σ' αυτόν μέρος.
τέθηκεν επικεφαλής στρατιωτών και φίλων
κι ως μπουλουκσής πολέμησε σε πλείστες μέσα μάχες
κι ακόμη, ειδικότερα, μέσα στο Μεσολόγγι
και στις μάχες των Αθηνών μέσ' σ' όλες παρευρέθει.
Μέσ' από μίαν έγκριτη οικογένεια προερχόταν
7120 και πάρα πολύ πλούσια, που μέσα στον αγώνα
χιλιάδες εκδαπάνησε γρόσια για στήριξή του.
Η αρμοδία επιτροπή θα τονε κατατάξει
μέσ' των Υπαξιωματικών τη δεύτερη την τάξη.

* * *

Ο Ζέλος ο Γεώργιος, που από του Ξηρομέρου
τη γνωστή την κώμη Κατούνα προερχότανε μέσα
πήρε μέρος απ' την αρχή τ' αγώνα του κοσιένα.
Μ' οδηγητή του κι αρχηγό τον Γιώργο Βαρνακιώτη
στις μάχες του Μακρυνόρους, της Πλάκας και του Πέτα.
Επίσης παραυρέθηκε μ'Θοδωράκη Γρίβα
7130 στη μάχη του Προφήτη Ηλία, στη μάχη στο Λουτράκι.
Και μέσα στου Μεσολογγιού την άμυνα θα τρέξει
με αρχηγό κι οδηγητή τον Γιάννη τον Σουλτάνη.
Στην έξοδο διασώθηκε κι ενώθει με τον Γρίβα
τον Γαρδικιώτη και μαζί, συνέχεια, πολεμήσαν
στη μάχη της Αράχωβας κατά του Μουσταμπέη
και με τον ίδιο αρχηγό θε να πολιορκήσουν
το φρούριο της Βόνιτσας· μετά μεσ' το Λεσίμι

κι ύστερα στου Παλαμηδιού μέσ' τη φρουρά θα μείνει.

* * *

Ο Ζέρας Αθανάσιος, που από της Βονίτσας
την πόλη καταγότανε, μπήκε μέσ' τον αγώνα
του κοσιένα, μ' αρχηγό τον Γιώργο Βαρνακιώτη.

Στις μάχες παραυρέθηκε στ' Αγρίνιο, Ζαπάντι
και στο Πέτα, συνέχεια. Μεσ' το κοστρία πήγε
στην ανατολική τη Ρούμελη και μέσ' σε μάχες
πήρε μέρος διάφορες· και μέσα στο κοσπέντε
διορίστηκε χιλίαρχος. Μπήκε στο Μεσολόγγι
όπου κι εκεί πολέμησεν ηρωικά, με πείσμα.

Κι αφού, στερνά, διασώθηκε στις έξοδου την νύχτα
πήρε μέρος στων Αθηνών, με τον Καραϊσκάκη

7150 τις μάχες· και, στερνότερα, με τον Κίτσο Τζαβέλαν
ενώθηκε, μετά τον θάνατό του θρυλικού Στρατάρχη.

* * *

Ο Ζέρβας ο Αναστάσης, από το Μεσολόγγι
μαζί με τον Ραζηκότσηκο Θανάση παρευρέθει
μέσ' όλες τις πολύνεκρες, τις τρεις πολιορκίες
της πόλης του Μεσολογγιού, απ' όπου διεσώθει
τη νύχτα της δραματικής εξόδου από την πόλη
και σ' άλλες μάχες βρέθηκε ενάντια στους τυρράνους
Με τούτο το επώνυμο είναι γνωστά τα πέντε
αδέλφια τ' αναστάσιου από το Μεσολόγγι –

7160 μ' άγνωστα τα ονόματα, που και οι πέντε πέσαν
νεκροί, μέσ' τη στερνή, δεινή, πολιορκία

της πόλης του Μεσολογγιού. νεκρή και μια αδελφή της
πέφτοντας και αυτή νεκρή μεσ' την πολιορκία
την υστερνή της πόλης της και μια άλλη αδελφή τους

7165 συνελήφθει αιχμάλωτη στο Μεσολόγγι μέσα.

7166 από τον «Καπετάν Ιμέρ» και στην σκλαβιάν εσύρθει
μέσα στην Αλεξάνδρεια και μ' άγνωστη την μάχη
είκοσι χρόνια ολόκληρα μετά τη σύλληψή της.

Όλα τ' αδέλφια πέσανε τη νύχτα της εξόδου

7170 στον κάμπο του Μεσολογγιού. Νεκρός κι ο αρχηγός τους

ο Θάνος Ραζηκότσικας. Μα κι άλλο ένα αδελφι,
θε να πέσει κι αυτό νεκρό στην μάχη του Νιόκαστρου.
Η αιχμάλωτή τους αδελφή κι ως το σαράντα έξι
είκοσι χρόνια κι ύστερα από την σύλληψή της
στο σπίτι της δε γύρισε. Ταυτόχρονα κι η μάνα
αιχμάλωτη θε να πιαστεί τη νύχτα της εξόδου
παντέρμη κι αβοήθητη σ' έσχατη μέσα φτώχεια.
Η αρμοδία επιτροπή στην τάξη στρατιώτη
7180 θε να αφήσει τελικά τον μόνον επιζώντα
απ' τα παιδιά της ίδιας ηρωϊκής της φύτρας.

* * *

Ο Ζέβρας ο Νικόλαος από το Σούλι μέσα
έχοντας μ' οδηγίες του δικούς του στρατιώτες
- το Σώμα του στελέχωσαν Σουλιώτες κι Ακαρν.....
σε μάχες παραυρέθηκε στη Δυτική Ελλάδα.
Στο Μεσολόγγι, σύντομα, και ενώ επολιορκείτο
θε να μπει στη συνέχεια κι ανδρεία θε να δείξει
εξαίρετη, προτροπή παλικαριά και θάρρος.
Όμως μέσα στο Γενάρη του κοσιέξι εστάλει
7190 από μέρους της φρουράς της πολιορκημένης πόλης
μαζί με Λάμπρο Βέικο και τον Ανδρέα Ίσκο
στ' Ανάπλι, να φροντίσουν να στείλουνε στην πόλη
πολλά πολεμοφόδια κι άφθονες εφεδρείες.
Στην Αττικήν αργότερα, μέσα, θα πολεμήσει.
Στη μάχη του Ανά..... ήταν από τους λίγους
Σουλιώτες που διασώθηκαν στην πολύνεκρη μάχη.
Μέσ' το πενήντα τέσσερα πήρε μέρος σ' αγώνα
με στόχο το ξεσκλάβωμα και της δούλης Ηπείρου
7199 φτάνοντας με το Σώμα του κι ως τα Πέντε Πηγάδια.

* * *

7200 **Ο Ζερές Αθανάσιος** π' από της Βόνιτσας
την κώμη Ανακτόριον καταγότανε μέσα
μ' οπλαρχηγούς σημαντικούς πήρε μέρος σε μάχες
στον Ιερόν, τον εθνικόν, αγώνα του κοσιένα.
Πήρε μέρος και στου Μεσολογγιού τις τρομερές τις μάχες.

Διασώθηκε στην έξοδο. Χωρίς να σταματήσει
να μάχεται για λευτεριά της σκλάβας του πατρίδας.
Η αρμοδία επιτροπή θε να τον κατατάξει
στην έβδομη των αξιωματικών την τάξη μέσα.

* * *

Ο Ζήλος ο Δημήτριος από το Μεσολόγγι
7210 με διάφορους αρχηγούς καπεταναίους πήρε
μέρος, ως ναύτης, ενεργό μέσ' το εικοσιένα
τόσο σε μάχες στη στεριάν όσο και ναυμαχίες.

* * *

Ο Ζήνδρος ο Ιωάννης, από της Αμβρακίας
την κώμη Στάνου καταγόταν, πολέμησε στις μάχες
μ' οδηγητή τον ίδιο και με δικό του Σώμα
του Πέτα, της Καλλιδρομης, τ' αετού Ξηρομέρου
και στις μάχες τ' Αιτωλικού και του Μεσολογγίου.
Σε μάχη που διεξάχθηκε μέσ' την πολιορκία
- της πόλης του Μεσολογγίου – την τρομερή, την Τρίτη
7220 τραυματίστηκε κρίσιμα και πέθανε απ' το τραύμα.

* * *

Ο Ζήνδρος ο Χρήστος, και γιος του Γιάννη Ζήνδρου
στο Σώμα του πατέρα του, μέσ' τον αγώνα, μπήκε
και παρευρέθει στις μάχες του Πέτα, Καλλιδρόμου
και στη μάχη του αετού. Και στις πολιορκίες
μεσολογγιού κι Αιτωλικού. Κι όταν νεκρός θα πέσει
απ' την πληγή που δέχτηκε, πριν από λίγες μέρες
ο Γιάννης, ο πατέρας του, ο Χρήστος θ' αναλάβει
το Σώμα που διηύθυνεν ο Ιωάννης Χρήστος.
Σύντομα παραυρέθηκε στις μάχες του Φαλήρου
7230 κατ' απ' τις διαταγές του θρύλου Στρατηλάτη
7231 του Γεωργίου του Καραϊσκάκη. Μαζί θα πολεμήσει
και μ' άλλους αρχηγούς: Γεροθανάση, Ράγκο
Αναγνώστη Καραγιάννη, και τον Νικόλα Ζέρβα

* * *

Ο Ζήσιμος Κωνσταντίνος, από το Μεσολόγγι
πήρε στην επανάσταση του κοσιένα μέρος

και σε μάχες διάφορες επαρευρέθει μέσα.

Τη νύχτα της αιματηρής κι ηρωϊκής εξόδου
απ' του Μεσολογγιού την πόλη, θε να πέσει.

7240 Σκοτωθήκανε, πρόσθετα, στην ίδια νύχτα μέσα
και τα παιδιά του Ζήσιμου, χωρίς ο αριθμός τους
πουθενά ν' αναφέρεται και τα ονόματά τους.

Η μονοθυγατέρα του, η Άννα, διεσώθει
μα έπεσεν αιχμάλωτη μέσ' του εχθρού τα χέρια
για να λευτερωθεί, στερνά, μετά από δέκα χρόνια.

Ο Ζορμπάς ή Παπαλουκάς, Πέτρος καταγόταν
απ' του Μεσολογγιού την πόλη· στον αγώνα πήρε
σε μάχες μέρος διάφορες. Κι επίσης μέρος πήρε
στις μάχες του Μεσολογγιού, όπου θα πολεμήσει
ως αξιωματικός πυροβολιστής στις τάπιες.

7250 Η αρμοδία επιτροπή θα τονε κατατάξει
στην έβδομη των αξιωματικών την τάξη μέσα.

* * *

Ο Ζορμπάς ή Παπαλουκάς Ασημάκης καταγόταν
από την πόλη του Μεσολογγιού και στον αγώνα μέσα
του κοσιένα θε να μπει από την έναρξή του.

Μέσ' τον αγώνα πρόσφερε ποσά τεράστια σ' είδη
θα καταθέσει στον λαμπρόν του κοσιένα αγώνα
όταν, λαμπρά μαχόμενος, στο Βασιλάδι μέσα
θε να πέσει μαχόμενος ηρωϊκά, αντρίκια.

* * *

7260 **Ο Ζορμπάς Φραγκούλης ή Φραγκίσκος, γιος τ' Ασημάκη ήταν**

Μέσα στην επανάσταση πολέμησε γενναία,
μαχόμενος ηρωϊκά μέσα στο Μεσολόγγι
μαζί με τον πατέρα του, στις μάχες θε να πέσει.

Η αρμόδια επιτροπή θα τονε κατατάξει
στην έκτη των αξιωματικών τη θέση μέσα.

Τα δύο τ' άλλα τ' αδέρφια του, ο Πέτρος κι Αναστάσης
πολέμησαν ηρωϊκά στο Βασιλάδι μέσα
μα όταν καταλήφθηκε το ηρωϊκό νησάκι

7270 μπόρεσαν να διασωθούν και φτάσαν Κολυμπώντας

στο Μεσολόγγι· κι ύστερα συνέχισαν τις μάχες
ίσαμε και την τελική τη λήξη του αγώνα.

Η αρμοδία επιστροπή κατέταξε τον Πέτρο
στην έβδομη των αξιωματικών την τάξη μέσα.

Η θυγατέρα τ' Ασημάκη, αδελφή του Βασίλη
θε να πιαστεί αιχμάλωτη μέσα στο Βασιλάδι,
την αρπαγή της πρόλαβε κι αντίκρυσε ο πατέρας
πριν και ο ίδιος νεκρός στη μάχη μέσα πέσει.

7280 Στοιχεία π' του φακέλου της προσωπικά προκύπτει
πως τόσο η μητέρα της, Τασούλα, που συλλήφθει
γυρίσαν στην πατρίδα τους, σ' άγνωστο όμως χρόνο.
Απ' τον προσωπικό το φάκελο του Πέτρου
προκύπτει πως την πατρι κή τη μοίραν ακλουθήσαν
και δυο παιδιά του, πέφτοντας κι αυτά στο Βασιλάδι.
Ενώ και δυο κόρες του με τη μάνα πιαστήκαν
αιχμάλωτες, μαζί κι οι τρεις, μέσ' του εχθρού τα χέρια.
Ο Πέτρος θε να τιμηθεί κάποτε από την πόλη
εκλεγόμενος δήμαρχος στο Μεσολόγγι μέσα.

* * *

7290 **Ο Ζούκας ο Γουσαάκης** π' από τη Ναυπακτία
την πόλη προερχότανε, καταγωγής Σουλιώτης,
πήρε μέρος από' ξαρχής του αγώνα του κοσιένα.

Μανιακός πολεμιστής μέσα στο Μεσολόγγι
πολέμησε μ' ασύγκριτη πρωτόγνωρη ανδρεία.
Και τη νυχτιά της εξόδου από το Μεσολόγγι
μέσα στον Ανεμόμυλο με τον Ρωγιόν εκλείσκει

7294 μαζί μ' άλλους πολεμιστές παπ..... μέσα
μαχόμενος μανιωδώς ενάντια στους Τούρκους.
Μα όταν, πια, μπουκάρανε στ' ανεμορμόλι μέσα
Τούρκοι μα κι Άραβες μαζί που τους πολιορκούσαν,
φωτιά στα τόπια βάλανε όσοι έγκλειστοι στον Μύλο
κι έγιναν «στάκτη και σποδός», με τον Επίσκοπό τους
7300 τον άτρεμο, τον θρυλικό, τον άγιο τους Πατέρα.

Η αρμοδία Επιτροπή θα τονε κατατάξει
μέσα στους Υπαξιωματικούς την πρώτη μέσα τάξη.

* * *

- Ο Ζούκας ή ο Σουλιώτης ο Κώστας**, αδελφί του Γουσάκη
π' από τη Ναύπακτο την πόλη, καταγωγής Σουλιώτης,
πολέμησεν ηρωικά κι αυτός μέσ τον αγώνα
και για τούτο προάχθηκεν ως πεντακοσιάρχης.
Ενταγμένος στον Μπότσαρη του νότη μέσ' το Σώμα
πολέμησεν ηρωικά στις πιο κρίσιμες μάχες
κι έπεσε μαχόμενος λίγες μονάχα μέρες
7310 πριν από του Μεσολογγιού την Έξοδο τη νύχτα.
Και μέσα στου Μεσολογγιού τις μάχες φονεύθηκαν
Και τρία πρωτεξάδελφα, μαζί με δυο αδελφές τους.
Τέλος, ακόμα χάθηκαν κι οι οικογένειές τους
(τόσον του Ζούκα Γουσάκη και του Κώστα του Ζούκα).
Μοναδικός κληρονόμος τους απέμεινε ένα ανιψίδι.
Η αρμοδία επιτροπή θα τονε κατατάξει
στων Υπαξιωματικών την δεύτερη την τάξη.

* * *

- Ο Σουλούμης Αναγνώστης**, από το Μεσολόγγι
Σε μάχες παραυρέθηκε τ' αγώνα του κοσιένα
7320 και το βαθμό χιλίαρχου θα πάρει στο κοσπέντε.
Η αρμοδία επιτροπή θα τονε κατατάξει
στην Πέμπτη των αξιωματικών την τάξη μέσα.

* * *

- Ο Ζουγούρης Αθανάσιος** απ' τ' Αρφενό του Βάλτου
στις μάχες μέρος πήρε: της Πλάκας, του Μακρυνόρους
της Καλιακούδας, Αρσίνη και στην πολιορκία
της πρώτης του Μεσολογγιού μεσ' τη δεύτερη βγήκε
7327 μ' οδηγίες οπλαρχών και του Καραϊσκάκη

* * *

- 7328 **Ο Ζυγούρης Δημήτριος** από τ' Ανακτόριου
του Δήμου Ακαρνανίας, καταγότανε μέσα
7330 Πήρε μέρος στον Ιερόν αγώνα του κοσιένα
Μ' οδηγητή τον Γεώργιο Καραϊσκάκη μέρος πήρε
στις μάχες του Καρβασαρά, Νευρόπολης, Κομπότι
στις μάχε του Καρπενησιού. Με Λιακατά, συνέχεια,

στις μάχες του Αιτωλικού και του Μεσολογγίου,
τις μάχες τ' Ασπροπόταμου, στις μάχες των Τζουμέρκων
με τον Τσόγκα πολέμησε Καρβασαρά, Βονίτσα
στο Σύπακνο κι όπου αλλού πολέμησεν ο Τσόγκας.
Η αρμοδία επιτροπή θα τονε κατατάξει
μεσ' τους Υπαξιωματικούς την πρώτη μέσα τάξη.

* * *

- 7340 **Ο Ανδρέας ο Ζωγόπουλος**, από τ' Αग्रινίου
τον Δήμο καταγότανε, στον Ιερόν αγώνα
από την πρώτη τη στιγμή της έναρξης του μπήκε
στις μάχες παραυρέθηκε υπό την αρχηγία
τ' Αλεξάκη Βλαχόπουλου, μεσ' τις μάχες του Πέτα
στις μάχες της Τριπολιτσάς· κι ύστερα παραυρέθει
μέσ' τη στερνή κι οδυνητή πολιορκία μέσα
της πόλης του Μεσολογγιού κι ίσαμε και το τέλος.
Στην έξοδο της θρυλικής φρουράς από την πόλη
Εκεί την τρίτη την πληγή μέσ' τη νύχτα θα πάρει
πρόσθετα με τις άλλες δυο: σε Τριπολιτσά, Πέτα
- 7350 αργότερα απέθανες συνεπεία τραυμάτων
χωρίς καμιάν ανταμοιβήν από κάπου να πάρει
- 7353 πάρα πολύ αργότερα, κοντά μ' είκοσι χρόνια
με τ' αργυρό μετάλλιο θα τιμηθεί του κράτους

* * *

- Ο Γιώργος ο Ζαγόπουλος** απ' του Μεσολογγίου
την κώμη του Μουρτσιάνου καταγότανε μέσα
με τ' όραμα της λευτεριάς της θήκης θα πάρει
ρόλο μέσα στην εθνικήν αφύπνιση του γένους.
Μ' οδηγητή του τον Μακρή παραυρέθει στις μάχες:
- 7360 τ' Αग्रινίου, του Ζαπάτι, Καρβασαρά, Κομπότι
του Μακρυνόρους, της Άρτας, της Πλάκας και του Πέτα,
καθώς και μέσ' τις τρεις πολιορκίες μέσα
της πόλης του Μεσολογγιού, απ' όπου διασώθει
μεσ' τη νυχτιά της έξοδου. Μετά θα πολεμήσει
μέσα στην Πελοπόννησο και Στερεάν Ελλάδα
σ' ανατολική και Δυτικήν, όπως στις μάχες μέσα:

της Θήβας, της Αράχωβας, Μεσολογγιού, Ναυπάκτου.

Μέσ' τη νύχτα της έξοδου θα χάσει τη ζωή του

έναν από τ' αδέλφια του, ενώ οι δυο αδελφές του

7370 η Φώτ..... και η Τασούλα μέσ' των εχθρών τα χέρια

αιχμάλωτες θα πέσουνε την τραγική τη νύχτα.

Σαράντα χρόνια από τότες ούτ' ένα απλό σημάδι

αν ζούσαν ή απέθαναν, δεν μπόρεσαν να δώσουν.

* * *

Ο Ζωγραφόπουλος ή κι Ασημακόπουλος, όπως

και διαφορετικά λεγότανε, **Αναγνώστης**

που μέσ' από τους Παπαδάτες την κώμη καταγόταν

της Μακρυνείας, έλαβε μέρος εις τον αγώνα

του κοσιένα μ' αρχηγούς τον Λιακατά Γρηγόρη

και τον Γρηγόρη τον Μακρή. Σε μάχες παρευρέθει

7380 βαθμό πεντηκόνταρχου. Και στον Μολμά θα πέσει

μαχόμενος ηρωικά όπως κι εκεί θα πέσει

κι ο φρούραρχος του νησιδιού, ο Λιακατάς Γρηγόριος

Η αρμοδία επιτροπή θα τονε κατατάξει

μέσα στους Αξιωματικούς της έκτης μέσα τάξης

7385 **Ο Ζωγραφόπουλος ή Ασημακόπουλος Τάσος**

γιος τ' Αναγνώστη, έπεσε μαζί με τον πατέρα

μέσ' το νησάκι του Ντολμά στ' Αιτωλικού τις μάχες

* * *

Η Ζωγραφοπούλου ή κι Ασημακοπούλου Βασίλω,

του Τάσου ήταν αδελφή και τ' Αναγνώστη κόρη

7390 μέσ' τη δραματική της έξοδου τη νύχτα

της φρουράς του Μεσολογγιού, αιχμάλωτη θα πέσει

μέσα στα χέρια των εχθρών, χωρίς ποτέ να δώσει,

σαράντα χρόνια αργότερα, ούτ' ένα απλό σημάδι

αν ζούσε ή κι αν πέθανε μέσ' την αιχμαλωσία.

* * *

Ο Ζωγράφος ο Γιάννης, που κι από της Βόνιτσας

την κώμη τ' Ανακτόριου καταγότανε μέσα

σε μάχες παραυρέθηκε στον Ιερόν αγώνα

στη μάχη Κεφαλόβρυσου ενάντια στον Σκόδρα,

7400 μέσ' τη μάχη της Άμπλιανης με τον Διαμαντή Ζέρβα
μ' οδηγητή του κι αρχηγό, στη μάχη Νεοκάστρου
μ' οδηγητή του κι αρχηγό, τον Μπότσαρη τον Κώστα·
και μέσα στην πολύνεκρη τρίτη πολιορκία
της πόλης του Μεσολογγιού, της ιερής της πόλης
απ' όπου διασώθηκε τη νύχτα της εξόδου
μέρος τις μάχες έλαβε: Αράχωβας, Δίστόμου
μέσα στις μάχες Αθηνών και στην πολιορκία
του φρούριου της Βόνιτσας μέχρι τούτο να πέσει,
μ' οδηγητή του κι αρχηγό τον Θάνο Κουτσονίκα.
Μέσ' την ηρωϊκή και φονική τη νύχτα της εξόδου
7410 της φρουράς του Μεσολογγιού, μαχόμενο θα πέσει
κι ένα από τ' αδέλφια του μ' άγνωστα άλλα στοιχεία.

* * *

7413 **Ο Γιώργος Ζώης** ήτανε από το Μεσολόγγι,
Μ' οδηγητή του στην αρχή του του Λάμπρο
και μ' αρχηγό, συνέχεια, τον Γιάννη Πανωμάρα
μέρος στις μάχες έλαβε: πρώτα της Καλιακούδας
σε συνέχεια θα μπει στο Μεσολόγγι μέσα.
Θα πολεμήσει ηρωϊκά κι ίσαμε και τη νύχτα
της φοβερής, πολύνεκρης εξόδου της φρουράς του.
Κι αφού, στερνά, διασώθηκε, συνέχισε τις μάχες·
7420 για να παρευρεθεί, μετά, μέσ' τη μάχη του Ξένιου
όπου κι εκεί σκοτώθηκεν ο Βέικος ο Λάμπρος
κι ο ίδιος πληγώθηκε· για να σωθεί και πάλιν.
Συνέχεια, και μ' αρχηγό τον Γιάννη Πανωμάρα,
πολέμησε στο Δίστομο, σ' Αράχωβα, στην Πέτρα
και στις μάχες γι' ανάκτηση Μεσολογγιού, Ναυπάκτου.
Η αρμοδία επιτροπή στην τάξη δεκανέα
θε να τον τάξει οριστικά στο τέλος του αγώνα.

* * *

7430 **Ο Ζώης ο Δημήτριος**, π' απ' το Παλιοχωράκι
της Ναύπακτου καταγόταν, μέσ' τον αγώνα πήρε,
μ' αρχηγό κι οδηγητή τον Κώστα τον Χορμόβα
ενεργό μέρος στη γνωστή πρώτη πολιορκία

της Ναύπακτου κι αργότερα στ' αντίρριου το κάστρο
όπου κι εκεί σκοτώθηκε τ' αδελφι τ' αρχηγού του
ο Παντελής ο Χορμόβας, παράτολμα γενναίος.
Πολέμησε, συνέχεια, στη μάχη Τζατανίτη
και μέσ' του Ελαιοστάσιου της Ναύπακτου τη μάχη
ενάντια στα τούρκικα τα σώματα που βγήκαν
απ' το κάστρο της Ναυπάκτου, καθώς και σ' άλλες μάχες.
μέσα στο εικοσιτέσσερα κι ίσαμε το κοσπέντε

- 7440 μ' οδηγητή του κι αρχηγό τον Κίτσο τον Τζαβέλα
στις μάχες επολέμησεν έξω π' το Μεσολόγγι
κι ευθύς μετά μέσ' τη φρουρά της ηρωικής πόλης,
απ' όπου διασώθηκε και για να συνεχίσει
με αρχηγό κι οδηγητή τον Δημήτρη τον Τσέλιο.
Μαζί του παραυρέθηκε στις μάχες Μακρυνόρους
στα Κράβαρα κι ενάντια στου Σεβράνη Μπανούσης·
τέλος μεσ' το κοσιοχτώ, στη μάχη της Ναυπάκτου
7448 ίσαμε και την πτώση της στα λεύτερα τα χέρια

* * *

Ο Ζώης ο Κωνσταντίνος, π' απ' του Μεσολογγίου
τη Γαβαλού κωμόπολη, καταγότανε μέσα

- 7451 μ' οδηγητή του τον Μακρήν από το κοσιένα
7452 παρευρέθει μεσ' τις μάχες: Βραχοχωριού, Ζαπάντι,
στο Μακρυνόρος, στις μάχες της Πλάκας, στο Κομπότι.
Ακόμη παραυρέθηκε και στου Μεσολογγίου
τις φονικές, πασίγνωστες, δεινές πολιορκίες·
στις μάχες της Αράχωβας, Φοντάνας, Νεοκάστρου,
του Κρεμμυδιού, Ναυαρίου, με τον Κολοκοτρώνη
τον Θοδωρή τον Στρατηγό, θρύλο πολεμάρχο·
και στις μάχες του Πειραιά, των Αθηνών, με Γιάννη
7460 τον Νοταράν οδηγητή, όπου στερνά, θα πέσει
μαχόμενος ηρωϊκά για την ελευθερία
της πολυχιλιάκριβης του γης, την κατασκλαβωμένη.
Θα δείξει γενναιότητα πρωτόφαντη και ζήλο
όντας πάντοτες κεαφλή, και μάγκατζης ο ίδιος,
με κάπου δέκα μαχητές, σ' εκστρατείες και μάχες.

* * *

Ο Ζώρης ή και ο Ζόρας, από την Κροίνα μέσα
τ' Απόκουρου, από'ξαρχής τ' αγώνα μέρος πήρε
για τον ξεσκλαβωμό της δούλης του πατρίδας.

7470 Και μ' αρχηγό κι οδηγητή τον Κώστα τον Σιαδήμα
στις μάχες παραυρέθηκε στ' Αγρίνιο, Ζαπάντι
και στις μάχες Καρπενησιού, στις μάχες Καλιακούδας
στη μάχη του Πετροχωριού ενάντια στον Τσέλιο
τον Κίτζαρη· στη μάχη της Καροπουλούς ενάντια στους Τούρκους
και μέσα στο Μεσολογγιού, τρίτη πολιορκία
θε να βρεθεί μαχόμενος ίσαμε και τη νύχτα
της τρομερής της έξοδου από το Μεσολόγγι.
Κι αφού κι εδώ διασώθηκε, πολέμησε αντάμα
με τον Δημήτρη τον Μακρή στο Λιδορίκι μέσα.

7480 Συνέχεια μέρος έλαβε στις μάχες της Ναυπάκτου,
του Λουτρακιού Ξηρόμερου, μέσα στο Βουλγαρέλι
στις μάχες στον Καρβασαρά, μέσ' τις μάχες της Άρτας
στις μάχες ακόμα στο Ντογρί του Αποκούρου μέσα.

* * *

Ο Ηλίας ο Γιώργος ή και αλλιώς Γιωργούλας
που απότ' ης Αποδοκίας την κώμη τη Λιμνίτσα
μέσα εκαταγότανε, πολέμησε μ' ανδρεία
την Τούρκικη την κατοχή· και με τις οδηγίες
του Καλύβα, κι αρχηγούντος τ' Ανδρίτσο το Σαφάκα
πήρε μέρος στις Ναύπακτου πρώτη πολιορκία
7490 στη μάχη του Μαραφέντη ενάντια στους Τούρκους
που απ' το κάστρο βγήκανε, μα τους πισωγυρίσαν,
7492 στη μάχη Κεφαλόβρυσου ενάντια στον Σκόδρα,
7493 στη μάχη της Καλιακούδας κατά του Μουσταμπέη
συνέχεια παραυρέθηκε στη μάχη Μουσουνίτσας
ενάντια στον Αμπάρ πασά, στη μάχη των Σαλώνων
της Άμπλιανης· και μέσα στο κοσπέντε με τον Ξύδη
οδηγητή, και μ' αρχηγό τον Κίτσο τον Τζαβέλα
μεσ' το Κρεμμύδι βρέθηκεν ενάντια πολεμώντας
της στρατιάς του Ιμπραήμ, κι όπου ο Θύμιος Ξύδης

- 7500 θε να πέσει μαχόμενος· στον ίδιο μέσα χρόνο
 ενάντια στον Κιουταχίν έξω απ' το Μεσολόγγι
 πολέμησε γι'άλλη μια φορά με τον Κίτσο Τζαβέλα.
 Σύντομα, όμως, θε να μπει και μέσ' το Μεσολόγγι
 κι ακόμη μέσ' της ένδοξης της Κλείσοβας τη μάχη.
 Στην έξοδο θε να σωθεί και θα βρειί στ' Ανάπλι
 με της φρουράς τα λείψανα. Κι απ' εκεί θα τραβήξει
 στην ανατολική την Στερεάν, μέρος κι εκεί να πάρει
 στις μάχες της Αράχωβας της Λειβαδιάς ενάντια
 στον Μουσταμπέη· κι ύστερα στη μάχη του Διστόμου
- 7510 ενάντια σ' Ομέρ πασάν Καρύστου, όπ' ο Ηλίας
 στο κεφάλι πληγώθηκε. Με τον Κίτσο Τζαβέλα
 πολέμησε στην Αττικήν, όπου και παρευρέθει
 στη φοβερή κι αιματηρή του Σένιου μέσα μάχη.
 Μέσα στο εικοσιοκτώ μέσ' τη χιλιαρχία
 του Κίτσου κατατάκτηκε· και μ' αυτήν μέρος πήρε
 στη μάχη της Λαμποτινάς κατά του Αχμέτ Πρεβέστα
 που όλη του η δύναμη παντελώς κατεστράφει
 μιας κι από τους άντρες του, πάνω από τετρακόσιοι
 στη μάχη μέσα πέσανε· και πάνω από εξακόσιοι
- 7520 αιχμάλωτοι πιαστήκανε· κι αφού σημαδεύτηκαν
 στο μέτωπο με σίδερο καυτό -πράξη –
 στ' Ανάπλι οδηγηθήκανε· μαζί κι ο Αχμέτ Πρεβίστας
 να φτάσει μέσ' τονκι από το στράτευμά του
 ούτε καμιά διακοσαριά δεν μπόρεσαν να φτάσουν
 στον επαχτό για να σωθούν με τον Κουτάναγά τους.
 επίσης επολέμησε στην Τέρνοβα Κραβάρων
 κατά του Χουσεϊν πασά και κατά τ' Αλαμπέη,
 στα Καγκέλια Καρπενησιού ενάντια στους ίδιους
- 7530 και, τέλος, μέσ' της σύγκρουσης για ανάκτηση της πόλης
 πρωταρχικά της Ναύπακτου, και του Μεσολογγίου.
 Όμως, στερνά, η Επιτροπή απλό θα τον αφήσει
 χωρίς καμιά αναγνώριση της τόσης προσφοράς του.

* * *

- 7534 **Ο Ηλίας ο Σωτήρης** που μέσα από τη Στάνου

Καρβασαρά καταγόταν, μπήκε μέσ' του κοσιένα
τον αγώνα· και σε σκληρές επηρευρέθει μάχες
στης Άρτας, στου Μακρυνόρους και στις μάχες του Πέτα
και μέσα στου Μεσολογγιού τις τρεις πολιορκίες
μ' οδηγητές του κι αρχηγούς τους Καραγιάννη κι Ίσκο

* * *

- 7540 **Ο Ζαχαρίας Ηλιόκαυτος**, από το Καρπενήσι
πολέμησε μ' οπλαρχηγό τον Γιάννη τον Γιαλδάση
στη μάχη του Καρπενησιού· κι ύστερα στης Υπάτης
ενάντια στο Δράμαλη τη μάχη πήρε μέρος·
και στο Μεγάλο το Χωριό ενάντια στον Σκόρδα·
σ' Αιτωλικού, Καρπενησιού τα δυο Κεφαλοβρύσια
και μέσα στου Μεσολογγιού τις μάχες πήρε μέρος.

* * *

Ο Θαμαρέστης ή Τιάκος ο Γιώργος καταγόταν
από το Βασιλόπουλο του Ξηρομέρου μέσα.

Πολέμησεν ηρωικά στις μάχες Ξηρομέρου·

- 7550 κι ύστερα στου Μεσολογγιού στις συνεχείς τις μάχες.
Μα σοβαρά πληγώθηκε τη νύχτα της εξόδου
και σ' έξι μήνες πέθανεν από τα τραύματά του.

* * *

Η Κατερίνα Θανάσaina, από το Μεσολόγγι
Η εντολή που δόθηκεν στη Γραμματεία μέσα
τ' αρμόδιου τ' Υπουργείου ήταν να της δοθούνε
οι «δραχμές σε τριακόσια» προσωπικά στην ίδια
για να πάει στην Αίγυπτο, με στόχο να φροντίσει
για την απελευθέρωση των σκλαβωμένων τέκνων.

* * *

- 7560 **Ο Θανασόπουλος ή Σαλαγάνης Βασίλης**, π' από της Τριχωνίας
το Γκερκοβό κατάγοταν, μπήκε μέσ' τον αγώνα
του κοσιένα μ' οδηγό τον Παπαδημητρίου
7562 και μ' αρχηγό τον οπλαρχηγό τον Κώστα Σιαδήμα
σε μάχες παραυρέθηκε: τ' Αγρίνιου, Καρπενησιού, Ναυπάκτου
του Λουτρακιού, Ξηρόμερου, στου Αιτωλικού τη Σκάλα
ενάντια σ' Ομέρ πασάν κι ενάντια στον Σκόδρα

στις μάχες Κεφαλόβρυσου Καρπενησιού. Συνέχεια
στις μάχες του Βουλγαρελιού, Καρβασαρά, Τζουμέρκων.
Μεσ' το κοσπέντε ενάντια στον Κιουταχίν απέξω
απ' το πολιορκούμενο κι' άπαρτο Μεσολόγγι.

- 7570 Συνέχου θα παρευρέθει και μέσα σ' άλλες μάχες:
στις μάχες του Πετροχωριού, Καροπούλας, Αγράφων
στης Ρίγανης Ξηρόμερου συνέχεια στη μάχη
ενώ μέσ' τον Σεπ'τεμβριο του εικοσπέντε μπήκε
μαζί με τον οπλαρχηγό τον Κώστα τον Σιαδήμα
μέσ' την πολιορκούμενη, την απέθαντη πόλη
όπου κι εκεί πολέμησε μέχρι και της εξόδου
τη μάχη διασώθηκε· μα τελικά θα πέσει
κι ο ίδιος του ο αρχηγός, ο Κώστας ο Σιαδήμας
- 7580 κι ακόμα παραυρέθηκε σε πλείστες άλλες μάχες
την ίδια επιδεικνύοντας γενναιότητα και ζήλο

* * *

- Ο Πάνος Θανασόπουλος**, π' απ' του Μεσολογγίου
την κώμη του Γουριά καταγότανε, μέσα,
σε μάχες παραυρέθηκε και σε πολιορκίες
στον ιερόν και σεβαστόν του κοσιένα αγώνα
σε μάχες παραυρέθηκε και οι πολιορκίες
μ' οδηγητή του τον Μακρή, όπως: μεσ' το Βραχώρι,
το Ζάπαντι, Μακρυνόρος, Κομπούτι και την Πέτρα
στην Άρτα, Πλάκα και στις τρεις πολιορκίες μέσα
- 7590 της πόλης του Μεσολογγιού. και με τον Σπύρο Μήλιο
πολέμησε μεσ' τη στερνή, γνωστή, πολιορκία
της πόλης του Μεσολογγιού. Με τον Καραϊσκάκη
πολέμησε στην Στερέαν και στον Μωριά τις μάχες·
και στις μάχες Αράχωβας, Δομπραΐνας και Διστόμου
μεσ' τις μάχες της Φοντάνας, στις μάχες της Αθήνας
και στις μάχες του Πειραιά· στις μάχες της Ναυπάκτου,
του Μαχαλά των Σαλώνων, Λαμποτινάς, Πλατάνου.
Μέρος επίσης έλαβεν υπό τον Δήμο Τσέλιο
- 7600 και στη μάχη του Λεσινού, όπου κι αιχμαλωτίζεται
κι απέ, σιδηροδέσμιος, στα Γιάννενα απήχθει.

* * *

7601 **Ο Θεοδώρινας ή Θεοδώρας Δημήτρης**

π' από του Μεσολογγίου την πόλη καταγόταν
μ' οδηγητή του τον Τάσο Παπαλουκάν, επήρε
μέρος στον ένδοξον του κοσιένα αγώνα.
Και μέσα στου Μεσολογγίου τις μάχες ανεδείχθει
ως πυροβολιστής λαμπρός· όμως, στερνά, θα πέσει
τη νύχτα την αιματηρή της έξοδου απ' την πόλη.

* * *

Η Θεοδωρή ή Ζαρογιαννοπούλου Γιανούλα

κόρη του Μήτρου, αιχμάλωτη στην έξοδον επιάστει.
7610 Σύρθηκε στ' Αργυρόκαστρο κι απ' όπου δεν εστράφει.

* * *

Η Θεοδωρή ή Ζαρογιαννοπούλου Τασούλα,

η σύζυγος του Μήτρου. Τη νύχτα συνελήφθει
τη φοβερή της εξόδου της φρουράς απ' την πόλη
και σύρθει στ' Αργυρόκαστρο και στην αιχμαλωσία,
γυρνώντας εις το πατρικό, στο Μεσολόγγι, σπίτι
αφού καταβληθήκανε προς τους απαγωγείς της
χιλιάδες γρόσια, κάπου δυο, αντίτιμο των λύτρων.

* * *

7620 **Ο Θεοδωρής Αλέξιος,** π' απ' του Μεσολογγίου
την κώμη μέσα τα Σταμνά καταγότανε, πήρε
μέρος στον απελευθερωτικόν αγώνα του κοσιένα.
Μ' οδηγητή του τον Μακρή Δημήτρη παρευρέθει
στις μάχες του Αγρίνιου, Ζαπάντι και του Πέτα,
της Πλάκας, του Μεσολογγίου, στου Αιτωλικού τις μάχες.
Στις μάχες π' αγωνίστηκε δυο φορές επληγώθει.
Πρόσφερεν ολοκαύτωμα όλον τον εαυτό του
για την απελευθέρωση της δούλης του πατρίδας.

* * *

Ο Θεοδωρής Ζαρογιαννόπουλος ο Μήτρος,

που από του Μεσολογγίου την πόλη καταγόταν
στον απελευθερωτικόν του κοσιένα αγώνα
μπήκε· και παραυρέθηκε στις τρεις πολιορκίες

7630 της πόλης του Μεσολογγίου, απ' όπου διεσώθει
7631 τη νύχτα της ηρωϊκής εξόδου από την πόλη.
Φθάνοντας εις το Ναύπλιο με της φρουράς τους άνδρες
όσους διασωθήκανε, μπήκεν ως στρατιώτης
στους Μύλους μέσα τ' Αναπλιού κι αργότερα στο Μπούρτζι.
Συνέχεια πολέμησε σε Καλαμάτα, Αθήνα
κάτω απ' τις διαταγές του Μήτσου Δεληγιώργη.

* * *

Ο Θεοδωρής ή Ζαρογιανόπουλος Νικόλας

Θε να πιαστεί αιχμάλωτος τη νύχτα της εξόδου
και σύρθει στ' Αργυρόκαστρο μεσ' την αιχμαλωσίαν
7640 απ' όπου θα λευτερωθεί μετά από δέκα χρόνια.

* * *

Ο Θεοδωρής ή Ζαρογιαννόπουλος ο Σταύρος

που γιος του Μήτρου ήτανε, όπως και ο Νικόλας,
θε ν' ακλουθήσει κι αυτός εις την αιχμαλωσίαν
τ' αδέλφι και τη μάνα του, την αδελφή του ακόμα
απ' όπου λευτερωθεί μετά από δέκα χρόνια
μαζί με την μητέρα του και με τον αδελφό του.
Μα η Γιαννούλα έμεινε μεσ' τη σκλαβιά για πάντα.

* * *

Ο Γιάννης Θεοδωρακόπουλος, από της Ναυπακτίας

την κώμη τη Βετόπιστα καταγότανε μέσα
7650 πήρε μέρος απ' την αρχή τ' αγώνα κι ως το τέλος.
Στο κοσιένα, κοσιδού υπό τον Σκαλτσοδήμον
πολέμησεν ηρωϊκά μέσ' του Λιδωρικίου
τη μάχη και, συνέχεια, στην πρώτη της Ναυπάκτου
πολιορκία· και μετά στη μάχη Μεραφέντη
καθώς και σε διάφορες και σ' άλλες μάχες μέσα.
Κι απ' το κοστρία κι έπειτα κι ίσαμε και το κοσιέξι
στη μάχη του Καρπενησιού με τον Κίτσο Τζαβέλα
παρευρέθηκεν ενάντια στον Σκόδρα· συνέχου
πολέμησε στις Αμπλιανής στα Σάλωνα τη μάχη.

7660 Μπήκε, λίγο, στερνότερα, στο Μεσολόγγι μέσα.

7611 Παράλληλα, πολέμησε στις Κλείσοβας τη μάχη

7662 Μετά κι από τη θρυλική τη νύχτα της εξόδου
ο Γιάννης διασώθηκε· και μ' αρχηγό τον Κίτσο
μέρος στη φονικότατη του Σένιου μέσα μάχη
μπήκε. Και στη χιλιαρχία του Κίτσου θε να μπει
του Τζαβέλα και μ' αυτήν θα ξαναπολεμήσει
στη μάχη για ανάκτηση της πόλης της Ναυπάκτου.

* * *

Ο Θεοδώρου ο Γιάννης, π' απ' του Ασπροποτάμου
την πόλη καταγότανε, πήρε με τον Στορνάρη
7670 μέρος στον απελευθερωτικόν του κοσιένα αγώνα.
Επίσης παραυρέθηκε και στην πολιορκία
της πόλης του Μεσολογγιού, όπου κι ετραυματίσει.
Κατόπιν ακολούθησε τον Στέργιο Στορνάρη.
Κι όταν καταδιώχθηκε απ' τον Σιλιχτάρ Πότα,
στο Τάγμα κατατάχτηκε του Θύμιου του Στορνάρη.
Απ' τις πληγές που δέχτηκε στο Μεσολόγγι μέσα
θα καταστεί ανάπηρος για κάθε εργασία.
Θε να τ' απονεμηθεί, μετά, το χάλκινο αριστείο
κι η αρμοδία επιτροπή θε να τονε κατατάξει
7680 σε θέση Υπαξιωματικού, στην πρώτη μέσα τάξη.

* * *

Ο Θεολόγης Ανδρέας, από το Μεσολόγγι
ολόψυχα αγωνίστηκε για την ελευθερία
της σκλάβας της πατρίδας του από τυρράνων χέρι.
Και με τον Ραζηκότσικα Θανάση οδηγητή του
όπως και τον Αλέξανδρο, γνωστό, Μαυροκορδάτο
σε μάχες παραυρέθηκε και σε πολιορκίες.
Στην τάπια την Τερίμπιλε, όπου και προμαχούσε
στην πόλη του Μεσολογγιού, την πολιορκουμένη,
μεσ' τη στερνή και φονική τρίτη πολιορκία
7690 τη ματωμένην, έπεσε, με σφαίρα πολυβόλου.
Τέσσερα, ακόμα, αδέρφια του, τη νύχτα της εξόδου
και μ' άγνωστά μας παντελώς τα μικρονόματά τους
πέσανε σ' άγριες συμπλοκές με τους Τούρκους τυράννους.

* * *

Ο Θεολόγης Κωνσταντής από το Μεσολόγγι
Διακρίθηκε και στις τρεις σκληρές πολιορκίες
7696 της πόλης του Μεσολογγιού, που είχε συμμετάσχει

* * *

7697 **Ο Θεολόγος ο Τσαντής** από το Μεσολόγγι
είχε διακριθεί κι αυτός στις τρεις πολιορκίες
της πόλης του Μεσολογγιού που είχε λάβει μέρος.

* * *

770 Ο Θεοφάνης Ανδρέας από της Ναυπακτίας
το Νιόκαστρο καταγόταν, πήρε με Σκαλτσοδήμον
μέρος μέσα στο Ναύπλιου πρώτη πολιορκία,
στη μάχη του Μεραφέντη κατά του Τελεαφέδου·
συνέχεια στις Δωρίδας τη μάχη Μουσουνίτσας
ενάντια σ' Αμπάζ πασά, στις Άμπλιανης Σαλώνων
ενάντια στον Δερβίς πασάν και στο κοσπέντε μέσα
με τον Δημήτρη τον Μακρήν στην άμυνα της πόλης
την υστερνή κι οδυνηρή στο Μεσολόγγι μέσα.

Κι αφού, στερνά, διασώθηκε τη νύχτα της εξόδου
7710 συνέχισε να πολεμά με τον Καραϊσκάκη
στη μάχη της Αράχωβας κατά του Μουσταμπέη
και με τον ίδιο αρχηγό, στη μάχη Φαληρέα
όπου κι εκεί πληγώθηκε σε καίριο σημείο.

Ο θρυλικός πολέμαρχος, Γιώργος Καραϊσκάκης
για να πεθάνει σύντομα σε λίγες ώρες μέσα
μεσ' το νησί της Κούλουρης. Με τη χλιαρχία
του Κίτσου Τζαβέλα πολέμησε συνέχεια
στη μάχη της Λαμποτινάς κατά του Αχμέτ Πρεβίστα
και στη στερνή της Ναύπακτου πολιορκία μέσα

7720 ίσαμε την ανάκτηση, ολοστερνά, της πόλης.
Με χάλκινο θα τιμηθεί του κράτους ααριστείο.
Και όμως η Επιτροπή, στερνά, θα τον αφήσει
κι αυτόν αβαθμολόγητο, μ' όλες του τις θυσίες.

* * *

Ο Θεοφάνης ή κι αλλιώς Παλαβογιάννης, Γιάννης
π' από της Ναυπακτίας το Νιόκαστρο καταγόταν

πολέμησε μ' εξαίρετο ζήλο κι αυτοθυσία.
Με Καλτσοδήμο αρχηγό θα παρευρεθεί μέσα
στης Ναύπακτου πρώτη πολιορκία· στη μάχη Μεραφέντη,
συνέχου, μέσ' της Άμπλιανης, στα Σάλωνα, τη μάχη.

7730 Και μ' αρχηγό κι οδηγητή τον Μακρή τον Δημήτρη

7731 μεσ' το κοσπέντε θα βρεθεί στου Γαλατά τη Σκάλα
όπου κι εκεί πληγώθηκε στο δεξιό το πόδι.

Συνέχεια θε να βρεθεί μεσ' την πολιορκία,
της πόλης του Μεσολογγιού· κι αφού, πια, διεσώθει
τη νύχτα μέσα τη γνωστή, της έξοδου απ' την πόλη
με τον Καραϊσκάκη ενώθηκε· και θε να πολεμήσει

στη μάχη της Αράχωβας, όπου ξαναπληγώθει
στ' αριστερό το πόδι του. Με τον Κίτσο Τζαβέλα
στη μάχη της Λαμποτινάς, συνέχεια, μέρος πήρε,

7740 στα Καγέλια Καρπενησιού κατά του Ασλαμπέη
κι ολοστερνά της Ναύπακτου για την ανάκτησή της
τις μάχες παραυρέθηκε. Για τη δράση του όλη
θε να του απονεμήσει το χάλκινο αριστείο,
κι η αρμοδία επιτροπή θα τονε κατατάξει
στην έβδομη των αξιωματικών την τάξη μέσα.

* * *

Η Άννα η Θεοφίλου, από το Μεσολόγγι
στο Μεσολόγγι πέθανε, μέσ' την πολιορκίαν
απ' τις στερήσεις τις πολλέςκι από τις κακουχίες
ενώ κατά τη διάρκεια και της πολιορκίας

7750 η ίδια και τα παιδιά πρόθυμα είχαν προσφέρει
υπηρεσίες άφθονες «όσαις δυνάμεσι είχαν».

* * *

Ο Θεοφίλου ο Γιάννης, Άννας και Γεωργίου
θε να πέσει μαχόμενος τη νύχτα της εξόδου.

* * *

Η Θεοφίλου Ευγενούλα, από το Μεσολόγγι
θεία ακριβή του Παλαμά, μ' επιστολή που στέλλει
στον κυβερνήτη εξιστορεί και διαζωγραφίζει
την τραγική κατάσταση όπ' έχει περιέλθει·

Μάνα και τρία αδέρφια της τη νύχτα της εξόδου
σκοτώθηκαν· κι η ίδια απ' τους εχθρούς επιάσκει
7760 αιχμάλωτη, και για να πει «το της αιχμαλωσίας
πικρότερον ποτήριον». Για να προσθέσει, ακόμα,
πως σε δυστυχίαν άμετρη, θα είχε περιέλθει
7763 αν, τελικά, δεν έστερνεν ο επ' αδελφή γαμπρός της
7764 να της προσφέρει στέγαση, μετά τον λυτρωμό της
απ' της σκλαβιάς την άθλιαν εγκαταβίωσή της.
Όμως, μιας κι ούτε πια κι αυτός για να συνδράμει κι άλλο
δεν το μπορεί, την ὄρφανήν και την απεγνωσμένη»
παρακαλεί τον ίδιον για να τηνε συνδράμει
όσον και όπως ημπορεί, στις τραγικές της ώρες.

* * *

7770 **Ο Θεοφίλου Θεόφιλος**, ο γιος του Γεωργίου
κι αδέρφι της Ευγενούλας, στον αγώνα μετέσχε
μα για να πέσει, τελικά, με τα τρία του αδέρφια
τη νύχτα της ηρωϊκής, της φονικής εξόδου

* * *

Ο Θεοφίλου Κωνσταντής, από το Μεσολόγγι
ως ναύτης επολέμησεν ενάντια στους Τούρκους
και παραυρέθει σε πολλές, μεγάλες, ναυμαχίες

* * *

Ο Θεοφίλου Σπυρίδωνας, από το Μεσολόγγι
αδέρφι των προηγούμενων παιδιών του Θεοφίλου
τη νύχτα της πολύπλαγκτης εξόδου θε να πέσει
7780 στον κάμπο του Μεσολογγιού, Απρίλη του κοσιέξι

* * *

Ο Θεοφίλου ή κι αλλιώς Πανταλονάς Σπυρίδων
π' από του Μεσολογγιού την πόλη καταγόταν
μέρος στις μάχες έλαβεν από 'ξαρχής τ' αγώνα
μ' οδηγητή του κι αρχηγό τον Μακρή τον Δημήτρη,
στις μάχες παραυρέθηκε σ' Αγρίνιον, Ζαπάντι.
Κι υπό τον ίδιον αρχηγό παραυρέθηκε επίσης
στο Μεσολόγγι και στις τρεις γνωστές πολιορκίες
7788 μεσ' τη στερνή υπηρέτησε τις μάχες ως βαθμούχος.

- 7789 της τάξης τ' αξιωματικού, στις πυροβολαρχίες.
7790 Σώθηκε μεσ' την έξοδο με δυο πληγές στο σώμα.
Συνέχισε όμως να πολεμά με τον Τζώρτζ αρχηγό του.
Η σύζυγός του, Μαρία, στην έξοδο θα χάσει
τα δυο τ' αδέλφια της, Σπυρίδωνα και Δώρου

* * *

Ο Θεοχάρινας ο Γιαννάκης, που μέσ' απ' τη Βονίτσα
την πόλη καταγότανε, πήρε μέρος στις μάχες
του κοσιένα, διακριθείς μέσ' την πολιορκίαν
της πόλης του Μεσολογγίου στη δεύτερή της φάση.

* * *

Η Θεοχάρη η Μαρία, π' απ' του Μεσολογγίου
την πόλη καταγότανε, συνελήφθει τη νύχτα
της θυρλικής, αιματηρής εξόδου από την πόλη
αιχμάλωτη απ' τον εχθρό και απελευθερώθει
«μέστο συνεισφορών», μ' επιστολή ζητάει
τροφήν για επιβίωση, να μη λιμοκτονήσει.

* * *

- Ο Θεοχάρης ο Γιάννης**, π' από της Ναυπακτίας
την κώμη το Νεόκαστρο καταγότανε μέσα
πολέμησε με αρχηγό τον Κώστα τον Χορμόβα
μέσ' την πρώτη της Ναυπάκτου στενή πολιορκία
κι ύστερα του Αντίρριου· και στο κοστρία μέσα
μ' οδηγητή τον Σιαδήμα και μ' αρχηγό του Μάρκο
7810 τον Μπότσαρη, πολέμησε μέσα στο Καρπενήσι
ενάντια στον Μουσταφά πασάν· στη μάχη Καλιακούδας
ενάντια στον ίδιο· και στ' άλλα δυο χρόνια
μπήκε μεσ' του Μεσολογγίου, την πολιορκημένη
την πόλη από' του Ιμπραήμ και του Κιουτάγια αντάμα
μ' οδηγητή του Μακρή. Τη νύχτα της εξόδου
τελικά διασώθηκε· κι αντάμα με
τον Κίτσο, μέρος έλαβε μεσ' τη μάχη του Σένιου.
Μέσα στο εικοσιοχτώ, με τον Κίτσο Τζαβέλα
7819 και τη χιλιαρχία του, μέσ' της Ναυπάκτου πήγε
7820 την υστερνή μάχη· κι ίσαμε την επανάκτησή της

Η αρμοδία επιτροπή, στερνά, θα τον αφήσει
στην τάξη μόνο τουτου στρατιώτη μέσα.

* * *

Του Βασίλη η θυγατέρα, π' από τη πολιτεία
τη Ναύπακτο καταγόταν, σε μάχες παρευρέθει
στη Δυτική τη Ρούμελη. Μά'κει που διεκρίθει
ήτανε στις οδυνηρές, τις ανδροκτόνες μάχες
της πόλης του Μεσολογγίου, απ' όπου διεσώθει.

* * *

Ο Θυνιάτης Χαράλαμπος, από το Μεσολόγγι
πολέμησεν από'ξαρχής στον Ιερόν αγώνα
και σε πολλές κι αξιόλογες επορευρέθει μάχες.

* * *

Ο Θωμάκης Γεώργιος, από το Μεσολόγγι
πολέμησε σε διάφορες του κοσιένα μάχες.

* * *

Ο Θωμάκης Παναγιώτης, από το Μεσολόγγι
ιερέας, πολέμησε σε μάχες στο κοσιένα.

7840 Η αρμοδία επιτροπή θα τονε κατατάξει
στην Πέμπτη των αξιωματικών την τάξη μέσα.

* * *

Ο Θωμάς ή Θωμόπουλος ο Γιώργος, π' απ' του Μεσολογγίου
την κώμη το Κεράσοβο, καταγότανε μέσα
ως σωματάρχης έλαβε μέρος εις τον αγώνα
μ' αρχηγό του οπλαρχηγό, τον Μακρήν τον Δήμον.

Μέρος στις μάχες έλαβε: στο Βραχώρι, στο Πέτα,
του Μακρυνόρους, Γαβαλούς, στη μάχη της Ρεντίνας
7848 καθώς και μέσα και στις τρεις δεινές πολιορκίες.

Τη νύχτα την πολύνεκρη της εξόδου απ' την πόλη
7850 συνελήφθει αιχμάλωτος χάνοντας το ένα του χέριν
όμως και άλλες συναφείς πληροφορίες λένε
πως τ' αποκόψαν του εχθρού, μετά τη σύλληψή του.

* * *

Ο Θωμάς ή Θωμόπουλος Κωνσταντής – πατέρας
του Γιώργου – που πολέμησε μέσα στο Μεσολόγγι

σκοτώθηκε μαχόμενος στο ματωμένο κάμπο
της πόλης του Μεσολογγιού, τη νύχτα της εξόδου.

Ο Ιατρίδης Κωνσταντίνος, από το Καρπενήσι
μ' οδηγητή του κι αρχηγό του τον Βάγια τον Γιώργο
πολέμησεν ηρωικά στον ιερόν αγώνα του κοσιένα
7860 μα θε να πέσει ηρωικά μαχόμενος τη νύκτα
της τρομερής της έξοδου από το Μεσολόγγι.
Η αρμοδία επιτροπή θε να τον κατατάξει
στην πρώτη των αξιωματικών την τάξη μέσα.

* * *

Ο Ιγγλέζος Γεράσιμος, αδελφός του Πάνου
πήρε μέρος στον Ιερόν αγώνα του κοσιένα.
Διακρίθηκε, ιδιαίτερα μεσ' τις πολιορκίες
της πόλης του Μεσολογγιού, μ' ανδρείαν πολεμώντας
με' το κανονιοστάσιο της τάπιας του Στορνάρη
όντας και επικεφαλής· κι εκεί θα παραμείνει
7870 μέχρι π' αναπληρώθηκε από τον αδελφό του
7871 τον Πάνο. Ο Γεράσιμος στο τέλος θε να πέσει.
τη νύχτα τη δραματική της έξοδου απ' την πόλη
στον κάμπο του Μεσολογγιού, μ' ανδρείαν πολεμώντας
ο Ιγγλέζος ή Ιγγλέσης Ιωάννης από το Μεσολόγγι
ως υπαξιωματικός μέσ' τον αγώνα μέρος
επήρε και μ' οδηγητές σπουδαίους πολεμάρχους.
Υπό του Γιάννη Κότσικα μπήκε στην εκστρατεία
της Ήπειρου· και στις μάχες της Σπάντζας και του Μούρτου
και τις μάχες του Φαναριού μέσα θε να μετάσχει.
7880 Συνέχεια θε να βρεθεί στο Μεσολόγγι μέσα.
Σώθηκε κι απ' τη φοβερή τη νύχτα της εξόδου
και μέρος στη συνέχεια πήρε στις μάχες μέσα
των Αθηνών και Πειραιά. Και με τις οδηγίες
του Κωνσταντίνου Λαγουμτζή, στην εκστρατεία Χίου
μέρος θα λάβει μ' αρχηγό τον Στρατηγό Φαβιέρο.
Κι υπό τον Γιάννη τον Στράτο πήρε μέρος στις μάχες
των Κραβάρων, της Τέρνοβας, Αβόρανης, Καγγέλιας

του Καρπενησιού τις μάχες θα μετάσχει
εξάλλου, μεσ' της εξόδου τη φοβερή τη νύχτα
7890 της φρουράς του Μεσολογγίου, η μάνα κι ο πατέρας
κι ένας του, επίσης, αδελφός, μέσ' τη πόλη θα πέσουν
ενώ και μια του αδελφή μεσ' των εχθρών τα χέρια
κι έκτοτε άφαντος, ατυχής, παραμένει
και όμως η επιτροπή των θυσιών κι αγώνων
κι αυτόν αβαθμολόγητο, στερνά, θα τον αφήσει

* * *

7896 **Ο Ιγγλέζος Κωνσταντίνος**, π' από της Ναυπακτίας
7897 την κώμη της Χόμορης καταγότανε μέσα
πήρε μέρος σ' εκστρατείες, πολιορκίες, μάχες.
Και με τον Μάρκο Μπότσαρη στις μάχες πήρε μέρος
7900 της πόλης του Καρπενησιού ενάντια στον Σκόδρα,
στις μάχες του Αιτωλικού· και στην πολιορκία του
με τον Νότην τον Μπότσαρη ενάντια στον Σκόδρα·
κι ύστερα παραυρέθηκε μέσα στο Μεσολόγγι
7904 αντάμα με τον αρχηγό, τον Μπότσαρη τον Νότη
7905 πολέμησε ως την έξοδον, απ' όπου διεσώθει
για να βρεθεί συμμετοχος πολεμιστής σε μάχες
με αρχηγό τον Νομαρά τον Γιάννη
μέσ' τις μάχες των Αθηνών και στη μάχη του Σένιου
όπου ο Γιάννης Νοταράς, μαχόμενος θα πέσει
7910 Σε όλη τη διάρκεια της δράσης του ο Κώστας
θα δείξει γενναιότητα, λαμπρόν ήθος και ζήλον.

* * *

Ο Ιγγλέζος ο Πάνος, π' απ' του Μεσολογγίου
την πόλη καταγότανε, πήρε με συμπολίτες
τα όπλα και πολέμησε μέσ' σε διάφορες μάχες.
Ο Πάνος διακρίθηκε στις μάχες π' ακλουθήσαν
ενάντια στο στράτευμα απότυχε να μπει στο Μεσολόγγι
τη μέρα των Χριστουγέννων έσπευδε προς τ' Αγγίρι
για να βρει καταφύγιο κι άμυνα εκεί να στήσει.
7920 Χρημάτισεν οδηγητής εις τη γολέτα μέσα
του Καπετάνιου Μανώλη Τομπάζη, όταν τότες

ο καπετάνιος Μιαούλης εκαταναυμαχούσε
το ναυτικό το τούρκικο στις Παλαιάς της Πλάκας
το μαλακό υπογάστρια. Συνέχεια ο Ιγγλέζος
από την τοπικήν αρχήν αρχηγός διορίσται
στοκι έμεινεν ίσα με δέκα μήνες
δείχνοντας ικανότητα εξαιρετη και ζήλο.
Αργότερα, και στη στερνή πολιορκία μέσα
της πόλης του Μεσολογγιού, μεσ' το κανονιοστάσι,
7930 αρχηγός διορίσθηκε, τηςτου Στορνάρη
μ' οδηγητή τον φρούραρχο τον Μήτσο Δεληγιώργη.
Στην εκστρατεία τ'Αστακού θα διαδραματίσει
ρόλο πολύ σημαντικό, προσφέροντας ακόμα
το ίδιο το καράβι του για να εξασφαλίσει
την οικογένεια του γνωστούτου Στρατηγού του Τσόγκα,
που – κι όπως σημειώθηκε – χωρίς τη βοήθεια του
«ο Τσόγκας δεν θα απεσπάτο απ' την υπηρεσίαν
των Τούρκων». Μα κι απώλεσεν εις τον αγώνα μέσα
7939 όλη του τη σημαντική στο Μεσολόγγι μέσα
7940 μα καθώς και έξω απ' αυτό περιουσίαν που'χε
όπως και την εξαίσια δική του κατοικία.

* * *

Ο Ανδρέας Ίσκος, π' από τη Δούνιστα καταγόταν
του Βαλάου, σαν άρχισεν ο Ιερός αγώνας του κοσιένα
κατέβηκε στη Δυτική την Στερεάν Ελλάδα
και με σαράντα μαχητές κρατάει το Μακρυνόρος
κι έτσι εξαναγκάζοντας τον Ισμαήλ τον Πλιάσα
κι όλο τ' ασκέρι του μαζί για να πισωγυρίσει.
Όμως μετά τη συντριβή μέσ' του Πέτα τη μάχη
των φιλελλήνων προσχωρεί μέσ' τις τάξεις των Τούρκων.
7950 Μα, σύντομα, ανακαλεί και θα ξαναγυρίσει
στους μαχομένους Έλληνες. Στο Μεσολόγγι σπεύδει
και μπαίνει μέσα στη φρουρά της Ιερής της πόλης.
Μέλος, όμως, επιτροπής θα εκλεγεί της πόλης
που η φρουρά απέστειλε, για να διαζωγραφίσει
κάτω στ' Ανάπλι τη δεινή, την τραγική της θέση

- για άμεση ενίσχυση και με πολεμοφόδια
καιπου εξέλιπταν πριν από πολύ χρόνο.
Όμως η πόλη έπεσε μέσ' του εχθρού τα χέρια
πριν να προλάβει τόσ' αυτός πίσω να επιστρέψει
- 7960 μαζί με τα υπόλοιπα της επιτροπής μέλη.
Η Τρίτη εθνική Συνέλευση που μέσ' της Επιδαύρου
τις εργασίες άρχισε, εξέλεξε τον Ίσκο
μέλος της επιτροπής, της Διοικητικής με στόχο
να κυβερνήσει τη χώρα μέχρι το κοσιέξι.
Όμως ξαναγυρίζοντας στη Δυτικήν Ελλάδα
πάλι καπάκια θα κάνει ο Ίσκος με τους Τούρκους.
Και μόνο σαν ανέλαβε, μετά από δύο χρόνια
ο Γιάννης Καποδίστριας, ξαναγύρισε ο Ίσκος
και πάλιν με τους Έλληνες, για να ξαναμοχθήσει
- 7970 για τη χιλιάκριβη τη λευτεριά του δουλωμένου γένους.
Κι όπως παρατηρήθηκε, μπορεί διπλό παιχνίδι
ο Ίσκος τότες να'παιξε, μα ήτανε γενναίος
πολεμιστής ηρωικός. Και ο Καραϊσκάκης
πάντα τον εμπιστευόταν μέσα σ' όλες τις μάχες.
Ξεκίνησεν ως πάμπλουτος εις τις αρχές τ' αγώνα
για να πεθάνει πάμπτωχος. Η επιτροπή Αγώνων
μέσα στους αξιωματικούς στη Δεύτερη την τάξη,
- 7978 Συνταγματάρχη, τελικά, θε να τον κατατάξει.
- 7979 **Ο Ίσκος ο Χρόνης**, τ' Ανδρέα εξαδέλφι
σε μάχες παραυρέθηκε της Στερεάς Ελλάδας
της Δυτικής κι επέδειξε ξεχωριστήν ανδρεία
θα χάσει το ένα χέρι του μέσ' τις μάχες της Πλάκας
και λίγες ημέρες μόλις πριν την έξοδο, θα πέσει
στην πόλη του Μεσολογγιού, ανδρεία πολεμώντας.

* * *

Ο Ιωαννίδης ο Σπύρος Παπαθεοδοσίου

που από του Μεσολογγιού την πόλη καταγόταν
αμέσως παραυρέθηκε μέσα στο Μεσολόγγι
που το πολιορκούσανε οι στρατιές των Τούρκων.
Συνέχεια μ' οδηγητή των Καλογρή θα πάρει

7990 μέρος στις μάχες Αθηνών. Μετά, με Πανωμάρα
συνέχισε να πολεμά μέσ' σε διάφορες μάχες.
Και με τον Ζερβάν αρχηγόν, πολέμησε σ' Αθήνα
και στη μάχη της Βόνιτσας και σ' όλες όσες μάχες
μέρος επήρεν, φάνηκε συνειδητός, γενναίος.

* * *

Ο Ιωάννου ή Κούσουλας Θανάσης, καταγόταν
απ' τη Γουριά Μεσολογγίου. Μ' αρχηγό τον Δημήτρη
τον αρχηγό των αρμάτων ζυγού, μπήκε μεσ' τον αγώνα
και στις μάχες πολέμησε: σ' Αγρίνι, Μακρυνόρος,
στην Πλάκα και στη Μάνινα του Αγίου Νικόλα
8000 και μέσα στου Μεσολογγίου τρίτη δοκιμασία.
Κι αφού, στερνά, διασώθηκε στις έξοδοι τη νύχτα,
συνέχισε να πολεμά, παρευρεθείς στις μάχες:
Αράχωβας με τον Καραϊσκάκη, στου Δίστομου τη μάχη
και στις μάχες των Αθηνών με Κώστα Καλόγηρου,
στη μάχη του Αιτωλικού του Αγίου Νικόλα
μ' οδηγητή τον Άστιγγα. Στη μάχη Δραγαμέστου
με τον Κώστα Βλαχόπουλο· και μ' οδηγό τον ίδιο
μέσ' τις μάχες της Βόνιτσας, μέχρι που και να πέσει
μέσα στις επανάστασης τα χέρια. Και στο τέλος
8010 μέσ' της μάχης της Ναύπακτου, μέχρι να περιέλθει
8011 σε χέρια μέσα ελληνικά με την ανάκτησή της

* * *

8012 **Ο Ιωάννου Ευθύμιος** από το Ευηνοχώρι
της πόλης του Μεσολογγίου, με τον Μακρή οδηγόταν
πήρε μέρος στον ιερόν αγώνα του κοσιένα.
Ως μπουλουκσής πολέμησε στις μάχες: Αγρινίου,
στο Ζαμπάτι, στο Κομπότι, στη Γαβαλού, στο Πέτα,
μέσα στου Κεφαλόβρυσου τις μάχες· και ακόμα
μέσα στις τρεις πολύνεκρες στο Μεσολόγγι μάχες.
Μα στη νύχτα της έξοδοι της φρουράς απ' την πόλη
8020 αιχμάλωτη θε να πιαστεί όλη η οικογένεια του·
και μ' όλο που πληγώθηκε σ' αριστερό το χέρι,
στο τέλος διασώθηκε φτάνοντας ως τ' ανάπλι

με της φρουράς τα λείψανα. Συνεχιστής στις μάχες
πολέμησε στις Αττικής όλες τις μάχες μέσα,
καθώς και μέσ' τον Μύτικα, τη Βόνιτσα, την Κατοχή, την Πλάκα
την Παπαδιά στα Κράβαρα, στον Πλάτανο και σ' άλλες.
Η επιτροπή οριστικά θα τονε κατατάξει
στους Υπαξιωματικούς στη Δεύτερη την τάξη.

* * *

- 8030 **Ο Ιωάννου Ζήσιμος**, που απ' της Μακρυνείας
την Μπουρλέσα την κώμη καταγότανε μέσα
μέρος πήρε με τον Μακρή σ' εκστρατείες και μάχες
σε όλη τη διάρκεια του Ιερού τ' αγώνα.
Πήρε μέρος σε μια σειρά από μάχες: στο Βραχώρι,
στο Ζαπάντι, Καρβασαρά, την Πλάκα και στο Πέτα,
μέσα στο Κεφαλόβρυσσο, καθώς και σ' άλλες μάχες.
Ακόμη παραυρέθηκε στις τρεις πολιορκίες
της πόλης του Μεσολογγιού. Τη νύχτα της εξόδου
σκοτώθηκε μαχόμενος. Νεκρή κι η σύζυγός του
στον Κάμπο του Μεσολογγιού και μια του θηγατέρα.
- 8040 Μια άλλη θυγατέρα του, η Παρασκευή, επιάστει
αιχμάλωτη τη νύχτα της εξόδου· κι όταν ελευθερώθει
και γύρισε στο σπίτι της μέσ' το τριάντα ένα
ούτ' ένα θα βρει ζωντανό, παρηγοριά της να'χει.

* * *

- Ο Ιωάννου Καρανάσος**, π' από της Ναυπακτίας
την κώμη του Βενέτικου καταγότανε μέσα
κατά την επανάσταση πήρε ενεργό ρόλο.
Μ' οδηγητή του τον Πάνο Βενέτικο Αλεξίου
διέπρεψε στη δεύτερη πολιορκία μέσα
- 8049 της πόλης του Μεσολογγιού κι απ' όπου διεσώθει

* * *

- 8050 **Ο Ιωάννου ο Κώστας**, π' από του ασπροπύργου
την πόλη του Αιτωλικού καταγότανε μέσα
Μέσ' τον αγώνα από' ξαρχής τον Ιερόν εμπήκε
μ' οδηγητή του κι αρχηγό τον Νίκο τον Στορνάρη,
μέρος στις μάχες έλαβε: Πρώτα τ' ασπροποτάμου

ενάντια στον πασίγνωστο τον Μουσταφά της Σκόδρας.
Στις εκστρατείες συνέπραξε, μετά, στο Ροδοβίγι,
στο Βουλγαρέλ Τζουμέρκων και στην πολιορκία
της πόλης του Μεσολογγιού, όπου και συνελήφθει
τη νύχτα τη δραματική της έξοδου απ' την πόλη.

8060 Στερνά, όμως, λυτρώθηκε, μετά από δύο χρόνια
τον Γιάννη Καποδίστρια. Και στη χιλιαρχία
θε να ενταχθεί, μετά, του Κίτσου του Τζαβέλα
όπου μ' αυτήν πολέμησε στη μάχη των Κραβάρων
και της Ναυπάκτου, αργότερα, ως την ανάκτησή της.

* * *

Ο Ιωάννου Παναγής, κάτοικος Ναυπακτίας
με ρίζες που εκτείνονται στο Πάλα Αργαλιδας
πολέμησε με συγγενείς αλλά και τον πατέρα
μ' οδηγητή του κι αρχηγό τον Αντρέα Μπαγιώτη
μέσα στον Πούσι τον Τάλα ενάντια στους Τούρκους
τους εντόπιους, ενώ στο κοσιδύο μέσ' του Γηροκομείου
των Πατρών τις μάχες μέρος πήρε
με τον Κολοκοτρώνη αρχηγό, ενώ μέσ' τοκοστρία
κι ίσαμε το κοστέσσερα στις μάχες πήρε μέρος
μ' οδηγητή του κι αρχηγό τον Χρύσανθο Σισίνη
στις μάχες στο Βαρθολομιό, στις μάχες στο Χλωμούτσι
όπου καιθε να πληγωθεί στην κρατερή τη μάχη
κι αιχμάλωτος θα συλληφθεί, ως ήταν πληγωμένος
Στο κοσιέξι μπόρεσε και απελευθερώθει
κι αμέσως στου Μεσολογγιού την πόλη μέσα μπήκε
κι ενάντια στον Κιουταχίν που το πολιορκούσε
πολέμησε με το γνωστό το πείσμα και το θάρρος
Μετά κι από την έξοδο θε να βρεθεί σε μάχες
μέχρι και τη Στερνή της Ναύπακτου πολιορκία μέσα
ίσαμε την οριστική του φρούριού της πτώση.

* * *

Ο Ιωάννου ή Χουλιαράς Χρήστος που καταγόταν
μέσα από την κώμη τη Γουριά του Μεσολογγίου
πήρε μέρος από'ξαρχής στον Ιερόν Αγώνα

και μ' οδηγό του κι αρχηγό τον Ιωάννη Ράγκο
Πήρε μέρος σ' εκστρατείες και σε πολιορκίες
κι έχοντας πάντα για αρχηγό τον Ιωάννη Ράγκο
πολέμησεν ηρωϊκά ενάντια στον Βρυώνη
στην πρώτη του Μεσολογγίου στενή πολιορκία
όπου κι εκεί πληγώθηκε στ' αριστερό πλευρό του
ενώ μέσα στου Βραχωριού τη μάχη θε να χάσει
και το δεξί το μάτι του. Μετά θα πολεμήσει
μέσ' το πολιορκούμενο απ' τουΚιουτάγια τώρα
μέσ' τη στερνή, τη φονικότατη πολιορκία.

* * *

Ο Ιωνάς Αναγνώστης, π' από του Αγρινίου
την κώμη Παλαιόπυρο καταγότανε μέσα
πολέμησεν από ξαρχής τ' αγώνα του κοσιένα.
Μ' οδηγητή του κι αρχηγό τον Στάικο τον Γιάννη
στις μάχες στο Αγρίνιο και στο Ζαπάντιπήρε
μέρος και στη συνέχεια με του Γιάννη τ' αδελφι
τον αρχηγό τον Στάικο τον Στάθη παρευρέθει
στις μάχες του Μακρυνόρους, της Πλάκας και του Πέτα,
στις μάχες στο Ζελίχοβο, στη μάχη Ξηρομέρου
και με τον Γιάννη Στάικο μπήκε στο Μεσολόγγι,
κι απ' όπου μ' άδεια της τοπικής αρχής εβγήκε.

* * *

Ο Ιωνάς ο Φραγκούλης, απ' του Μεσολογγίου
τον Γαλατά καταγόταν, μπήκε στο Μεσολόγγι
και έπεσε μαχόμενος στο Βασιλάδι μέσα.

* * *

Ο Καββαδίας ο Κώστας από το Καρπενήσι
πήρε μεσ' τον ξεσηκωμό του κοσιένα μέρος
πολέμησεν ως μπουλουκσής με το δικό του σώμα
μισθοτροφοδοτώντας το με χρήματα δικά του
και μ' αρχηγούς κι οδηγητές τους Γιώργο Καρατάσο
καθώς και τον οπλαρχηγό Γιώργο Καραϊσκάκη
τον θρυλικό πολέμαρχο του Ιερού τ' αγώνα
πήρε μέρος μέσ' σε πολλές και διάφορες μάχες:

στην Πλάκα και μετά στο Μεσολόγγι μέσα
όπου και παραυρέθηκε μεσ' την πολιορκία
την πρώτη όπου δυο πληγές μεσ' τις μάχες θα πάρει
κλινήρης παραμένοντας από τα τραύματά του
για κάπου ένα εξάμηνο. Συνέχεια στις μάχες
της πόλης του Μεσολογγιού ξανά μέρος θα πάρει
ίσαμε και τη θρυλική τη νύχτα της εξόδου
απ' όπου και ολοστερνά, κατάφερε κι ενώθει
για να πάρει στην Αθηνώντις μάχες μέσα ρόλο
καθώς και σ' όλες τις σκληρές εθνοδοκομασίες
ηρωικά μαχόμενος σ' όλα τα μετερίζια.

* * *

Ο Καββαδίας Παναγιώτης ή κι αλλιώς Αναγνώστης
απ' τη ζαβέδρα Βόνιτσας, καταγωγής Λευκάδας
από'ξάρχης του θρυλικού του κοσιένα αγώνα
πήρε μέρος, ηγούμενος καιπολλών Λευκαδίων
και άλλων επτανήσιων, ως μπουλουκσής που ήταν
μ' οδηγητές και μ' αρχηγούς: Μαυροκορδάτο, Γρίβα.
Σε μάχες παραυρέθηκε στη Δυτικήν Ελλάδα,
στην πρώτη και στη δεύτερη τρανές πολιορκίες
στην πόλη του Μεσολογγιού· στη μάχη της Βονίτσας,
του Αρτού, Ξηρόμερου, του Μακρυνόρους, Πέτα,
στης Καλιακούδας τη μάχη, της Άμπλιανης Σαλώνων.
Επίσης μέσα στο Μωριά πήρε μέρος στις μάχες
ενάντια στον Ιμπραήμ: στη μάχη στο Κρεμμύδι,
στις μάχες μέσα στο Νησί και μεσ' το Ναυαρίνο.
Επίσης επολέμησε και στην πολιορκία
του Νιόκαστρου· κι ευθύς μετά, σε μάχες πήρε μέρος
της Ανατολικής της Στερεάς, Αράχωβας, Διστόμου έναντι Σαλαμίνας
μεσ' το Μέτοχο Πέραμα
σε Πειραιάν και Ορπιού, στις μάχες της Ναυπάκτου
Η αρμοδία επιτροπή θα τονε κατατάξει
στη θέση αξιωματικών στην έβδομη την τάξη
Ο Κάβιουλας ή Κάβγουλας, όπως κι αλλιώς λεγόταν
Ο Ανδρέας, μεσ' από τ' Αγρίνιον την πόλη καταγόταν.

Πολέμησε μ' οδηγητή τον Στάικο τον Γιάννη
μεσ' τη μάχη της Βόντισας, καθώς και σ' άλλες μάχες
στις μάχες του Μεσολογγιού από' ξαρχής και μέχρι
και τον Οκτώβριο του εικοσπέντε μέσα.

Βγήκεν απ' την πολιορκούμενη την πόλη για να πάρει
υπηρεσίαν ειδική στην επαχία μέσα.

Σε μάχες παραυρέθηκε στ' Αλάμπη Γεφύρια
και στη μάχη, στερνότερα, στο Λιγοβίτου μέσα.

Με τον Ράγκον στου Μαχαλά Ξυρόμερου τη μάχη
και στις μάχες της Μάνινας, στη μάχη των Σαλώνων
και, τέλος, στης ανάκτησης τις μάχες που γινήκαν
της πόλης του Μεσολογγιού, στη λήξη του αγώνα.

* * *

Ο Κάβουρας Νικόλαος, που μέσ' από του Βάλτου
τη Λεπενού καταγόταν, μ' οδηγητή τον Γιώργο
τον Σκαρμούτσον οπλαρχηγό, στις μάχες παρευρέθει
του αιματηρού, πολύνεκρου, αγώνα του κοσιένα:
της Λαγκάδας, Μακρυνόρους, στου Πέτα, στο Καμπότι
μέσα στις μάχες του Σταυρού, στο Βουλγαρέλι, Πλάκα.
Πολέμησε, συνέχεια, με τον Καραϊσκάκη
στις μάχες τ' άη του Βλαστού, ενάντια στον
τον Κιόρκ' μετά στη Λεπενού, το Ρίβιο, Κρεμμύδι,
στα Σάλωνα, στο Δίστομο και μέσα σ' άλλες μάχες.
Με Λεπενιώτη οδηγητή κι αρχηγό φωτομάρα
μπήκε μέσ' του Μεσολογγιού τις φοβερές τις μάχες
όπου κι εκεί πληγώθηκε στ' αριστερό του χέρι.
Συνέχεια, μ' οδηγητή τον Στράτο παρευρέθει
μέσα στις μάχες της Κλεπάς, της Ναύπακτου, Καστέλλι
Η αρμοδία επιτροπή θα τονε κατατάξει
στους Υπαξιωματικούς της πρώτης μέσα τάξης

* * *

Η Καλυμνιώτη, σύζυγος Κωνσταντή, η Βασίλω
που συνελήφθει αιχμάλωτη τη νύχτα της εξόδου
και «μέσω των συνεισφορών» στο τέλος λευτερώθει
κάπου στις δώδεκα τ' Απρίλη του κοσιέξι

ζητάει απ' την κυβέρνηση του πρώτου κυβερνήτη
λίγο ψωμί, ας είν' κι αυτό, να μη λιμοκτονήσει

* * *

Η Καβρολιμνιώτισσα Κωνσταντίνα, που επιιάστει
αιχμάλωτη την τραγική τη νύχτα της εξόδου
λυτρώθηκε με εισφορές γνωστών και φιλανθρώπων

* * *

Ο Γιάννης Καζακλής από το Μεσολόγγι
σε μάχες παραυρέθηκε του κοσιένα μέσα
και μέσα στου Μεσολογγιού τις τρεις πολιορκίες
παραυρέθηκε συνεχώς, ίσαμε και τη νύχτα
της δραματικής εξόδου της φρουράς απ' την πόλη
Μπήκε στην οροφυλακήν ύστρα' απ' τον αγώνα
κι ως οδηγός κυνήγησε τους αντάρτες του Ζέρβα
Σκοτώθηκε σε συμπλογή μέσ' το τριάντα έξι
Λίγο πιο έξω απ' το Αιτωλικό μ' άγνωστην αιτίαν

* * *

Ο Καζάνας ο Βασίλης από τον Ταξιάρχη
της Τριχωνίας, π' αδελφός ήταν του Κωνσταντίνου
ευθύς μετά την έναρξη τ' αγώνα του κοσιένα
μέσα στις μάχες έδρασε σε Βραχώρι, Ζαπάντι
του Κουταλιού, Βουλγαρελιού και του Μεσολογγιού,
και στις μάχες Καρβασαρά καθώς και μέσα σ' άλες.
Μέσ' τον αγώνα δούλεψε κάτω απ' τις οδηγίες
καθώς και τις διαταγές των Μπότσαρη, Σιαδήμα.

Ο Καζαμίας ή Τσαγκό Τάκης του Μαργαρίτα
π' από τον Ασπροπόταμο καταγότανε μέσα
μπήκεν από την αρχή στις μάχες του κοσιένα.
Μ' οδηγητή του κι αρχηγό τον Χρήστο Χατζηπέτρου
πήρε οπλοφόρους κι έτρεξε μέσ' σε διάφορες μάχες
ενάντια στον Δράμαλη· και στην πολιορκία
του Νιόκαστρου και στη στερνή μέσα πολιορκία
της πόλης του Μεσολογγιού, απ' όπου θε να τρέξει
και μέσα στις ασύγκριτες της Κλείσοβας τη μάχη

όπου κει μέσα έπεσε. Κι όπως σαφώς τονίζει
η χήρα του ήρωμα αδελφή, μόνη έχει απομείνει
με τέσσερα θήλεα παιδιά, χωρίς κάποιο προστάτη.

* * *

Ο Καζάνας Κωνσταντίνος, π' από της Τριχωνίας
την κώμη του Ταξιάρχη καταγότανε μέσα
τα πάντα εγκατέλειψε και στον αγώνα μπήκε
τον αγώνα για λευτεριά, του κοσιένα μέσα.
Κάτω απ' τις διαταγές του Κώστα του Σιαδήμα
σε μάχες επολέμησε: Βραχοχωριού, Ζαπάντι
Καρπενησιού, του Λουτρακού, Ξηρόμερου, Ναυπάκτου,
μέσ' τις μάχες του Καστελιού. Και στο κοστρία μέσα
μαζί με Μάρκο Μπότσαρη, στο Καρπενήσι μέσα,
στις μάχες του Καρβασαρά, και μέσ' το Βουλγαρέλι.
Πολέμησε, συνέχεια, μέσα στο Μεσολόγγι
αντάμα με τον αρχηγό, τον κώστα τον Σιαδήμα.
Διασώθηκε στην τρομερή τη νύχτα της εξόδου·
όμως βαρειά πληγώθηκε μέσ' το δεξί το χέρι
Κι όχι, μονάχα, ανταμοιβήν καμιάν δεν επήρε
μα κιάλας εκδαπάνησε και μίαν περιουσίαν
για να βρει και τα συναφή για τον αγώνα όλα.

* * *

Ο Καδάνας ή κι αλλιώς Κορφιάτης Παντελέων

π' απ' του Μεσολογγίου την πόλη καταγόταν
μπήκεν από'ξαρχής στον Ιερόν αγώνα:
Σε όλες του Μεσολογγιού δεινές πολιορκίες
μέσα επαραβρέθηκε. Κι επίσης μέρος πήρε
μέσ' τη μάχη της Κλείσοβας, όπου εκεί πληγώθει
στ' αριστερό το πόδι του· κι ακόμη παραυρέθει
και μέσα στου Βουλγαρελιού τη μάχη τη λυσσώδη
μ' οδηγητή του κι αρχηγό τον Παπαλουκά Αναστάση
όπου και διακρίθηκε για τη στρατηγική του, την άφθαστην ανδρεία του.
Ξιφήρεις, μέσ' την έξοδο, στο τέλος διασώθει.
Και τελικά θε να φτάσει ως μέσα στο ΑΝάπλι
τα λείψανα της θρυλικής φρουράς ακολουθώντας.

Και μ' οδηγό του κι αρχηγό τονΜαλακάσα
μέχρι το τέλος πρόσφερε στον τόπο υπηρεσίας.

* * *

Ο Καζαντζής Αθανάσιος από το Μεσολόγγι
και Πρέβεζας καταγωγής κι ύστερα της Βονίτσας
και, τελικά, Μεσολογγιού της πόλεως δημότης
με αρχηγούς κι οδηγητές τους Τσόγκα και τον Τσέλιο
παραυρέθει σε μάχες και σ' εκστρατείες μέσα
που συγκροτήσανε κι οι δυο πιο πάνω αρχηγούς του.
Πρωταρχικά πολέμησε στις μάχες της Βονίτσας
και στις μάχες του Λουτρακιού, Ξηρομέρου, του Πέτα
μέσ' τις μάχες στο Κομπότι, στην Πλάκας, Μακρυνόρος,
στις μάχες μεσ' τον Αετό και μέσα στο Λεσίни
και Ξηρομέρου βρέθηκε, γενναία πολεμώντας.
Μέσα από της έξοδου τη νύχτα τη φρικώδη
στο τέλος διασώθηκε. Μα όσοι τον ακλουθήσαν,
τ' αδελφό του, πάνω από δεκαπέντε
πέσανε στου Μεσολογγιού τον ματωμένο κάμπο.
Επίσης παραυρέθηκε στου Τζιώρτζ την εκστρατεία
και κάτω απ' τις διαταγές του Γεωργίου Τσόγκα
μέσ' σ' όλες παραυρέθηκε μάχες που διεξάχθηκαν
στη Βόνιτσα, την Πρέβεζα, καθώς και σ' άλλες μάχες.
Η αρμοδία επιτροπή θα τονε κατατάξει
μέσ' των Υπαξιωματικών τη Δεύτερη την τάξη

* * *

Ο Κάζης ο Ιωάννης από το Μεσολόγγι
πήρε στην επανάσταση του κοσιένα μέρος
μέσ' σε μάχες διάφορες και σε πολιορκίες.

* * *

Κάζη η Κωνσταντίνα από το Μεσολόγγι
που είχε αιχμαλωτισθεί τη νύχτα της εξόδου
από του Μεσολογγιού την πόλη ελευθερώθει,
«μέσω συνεισφορών», από την τυραννία
με ομαδικήν επιστολή, λίγο ψωμί ζητάει
από τον Καποδίστριαν, τον πρώτον Κυβερνήτη

* * *

Ο Καϊνάρης ο Γιάννης που από το Μποχώρι της πόλης του Μεσολογγιού καταγότανε μέσα υπό τους οπλαρχηγούς Κότσικα τον Θανάση του Μακρήνιου τον Δημήτρη, πήρε μέσ' τον αγώνα του κοσιένα ενεργό ρόλο και μέσ' σε μάχες πολέμησε αδιάλειπτα: Στο Βραχώρι, Ζαπάντι. Μέρος επίσης θα λάβει και μέσ' την εκστρατεία της Ήπειρου· και στις μάχες π' ακλούθησαν: στις μάχες της Σπιάντζας καθώς και μέσα και στις δυό πρώτες πολιορκίες της πόλης του Μεσολογγιού, στο κοσιδού, κοστρία ενάντια στον Βρυώνη Ομέρ και του πασάντης Σκόδρας. Με τον Γρηγόρη Λιακσάν μέσ' την πολιορκία την τρίτη του Μεσολογγιού· και με τον ίδιο πάλιν τον αρχηγό, τον Λιακατάς, μέσ' του Ντολμά τη μάχη όπου θα πέσει ο Λιακατάς, γενναία πολεμώντας. Με τον Δημήτρη τον Μακρή στο Μεσολόγγι πάλι θε να βρεθεί να πολεμά, μέσ' την πολιορκία την τρίτη, την αιματηρήν κι απ' όπου διεσώθει τη νύχτα τη δραματική της έξοδου απ' την πόλη για να προσφέρει συνεχώς στη δούλη την πατρίδα ίσαμε την οριστική τη λήξη του αγώνα. Η αρμοδία επιτροπή θα τονε κατατάξει στους Υπαξιωματιούς την πρώτη μέσα τάξη.

* * *

Ο Καινούργιος ο Κώστας, από τη Ναυπακτίαν πολέμησ' επικεφαλής ανδρών στον επικόν αγώνα του κοσιένα, παίρνοντας σε πλήθος μάχες μέρος. Στη μάχη του Καρπενησιού ενάντια στον Σκόδρα και στη μάχη της Άμπλιανης Σαλώνων πολεμώντας ενάντια στον Δερβίς πασάν κι έξω απ' το Μεσολόγγι ενάντια στον Κιουταχίν, που το πολιορκούσε πιο πολύ διακρίθηκε στο Μεσολόγγι μέσα. Όμως μετά τη λευτεριά γίνηκε ληστανάρτης Όπως και άλλοι, ατυχώς, οπλαρχηγοί σπουδάροι.

Κι έτσι, καταδι΄χθηκε και τελικά εφονεύθει.

* * *

Ο Κακαβάς Γεώργιος από τον Άη Βλάση
από την πρώτη σάλπιγγα που ήχησε τ' αγώνα
ευθύς τα όπλα άδραξεν και μπήκε στον αγώνα,
του κοσιένα παίρνοντας μέρος μέσα στις μάχες
μ' οδηγητές κι οπλαρχηγούς τους δυο τους Βλαχοπούλους·
μέσ' τις μάχες τ' άι Βλασιού με τον Πεσλή οδηγό του
στη μάχη Κεφαλόβρυσου και μέσ' το Μεσολόγγι
με τον Βλαχόπουλο οδηγό, μόνιμο,τον Κώστα
κι αυτή του την διαγωγήν, ευπείθειαν κι ενψυχίαν
η αρμοδία επιτροπή θα τονε κατατάξι
στους υπαξιωματικούς την έκτη μέσα τάξη

* * *

Ο Κακαβός Γεώργιος από της Τριχωνίας
την πόλη τη Δερβέκιστα, απ' την αρχή τ' αγώνα
πολέμησεν ενάντια στην κατοχή της χώρας
μ' οδηγητή τον αρχηγό, τον Κώστα τον Σιαδήμα
καθώς και με τον αρχηγό τον Χρήστο τον Μακράκη
σε μάχες επολέμησε και σε πολιορκίες
όπως μέσ' σε Καλιακούδα, Βραχώρι και μέσ' το Καρπενήσι,
στις μάχες του Μεσολογγιού, όπ' ο αρχηγός, Σιαδήμας
φονεύθηκεν ηρωικά, σαν πάντα, πολεμώντας,
καθώς και μέσα σε πολλές, διάφορες άλλες μάχες
όπου ο Γιώργος Κακαβός επέδειξεν ανδρεία
χωρίς καμίαν ανταμοιβήν, μάλιστα εκδαπανώντας
ο ίδιος, για την κάλυψη των πρώτων αναγκών του.

* * *

Ο Ιωάννης Κακαβός, ο αδελφός του Γιώργου
είχε κι αυτός συμμετοχήν στον Ιερό αγώνα
πήρε μέρος στις ίδιες μάχες, πολιορκίες
μ' οδηγητή του κι αρχηγό τον Κώστα τον Σιαδήμα
με τον οποίον έπεσε τη νύχτα της εξόδου
μέσ' του Μεσολογγιού κι αυτός τον Κάμπο τον φραγμένο

* * *

Ο Κακαμπιαζούρας ο Δήμος, που μέσ' απ' τη Βόνιτσα
καταγότανε, δόθηκε στον Ιερών Αγώνα
με ζήλο κι αυταπάρνηση· και μ' αρχηγό τον Τσόγκα
σε μάχες παραυρέθηκε της Δυτικής Ελλάδας
οδηγητής, ως μπουλουκσής, άλλοτε ως πενήντα
κι άλλοτες περισσότερους συμμαχητές στις μάχες.
Κι είχε μετάσχει στη στερνή, δεινή πολιορκία
της πόλης του Μεσολογγιού, πάντοτες οδηγώντας
κι ένα αριθμό συμμαχητών και συμπολεμιστών του.
Έχοντας οικονομική δύναμη θα προσφέρει
πολύ γενναίες εισφορές προς της φρουράς τους άντρες.
Η αρμοδία επιτροπή θε να τον κατατάξει
στων Υπαξιωματικών την πρώτη μέσα τάξη.

* * *

Ο Κακαράνεζας ή Τ..... Αθανάσης

που απ' την Μπαμπίνη του την κώμη καταγόταν
μ' οδηγητές του κι αρχηγούς τους Βαρνακώτη, Γρίβα
πήρε μέρος σε αρκετές μάχες μέσ' τον αγώνα.
Διακρίθηκε ιδιαίτερα μέσ' τις πολιορκίες
της πόλης του Μεσολογγιού. Τη νύχτα της εξόδου
αρίστευσε· κι οδήγησε, ψύχραιμα, τους δικούς του
στην ασφαλή τους έξοδον απ' των εχθρών τα βρόχια.

* * *

Ο Κακαράνιζης ο Γιώργος, απ' το Σκαρέτσι Βάλτου
μπήκε στις επανάστασης της τάξης, μα σε λίγο,
κάπου ένα χρόνο αργότερα, προσχώρησε στους Τούρκους.
Στις τάξεις ξαναγύρισε των Ελλήνων, μα μέσ' το κοσιέξι
πάλιν καπάκια τ' άκανε με τους Τούρκους και μπήκε
μέσα στις τάξεις των εχθρών ίσαμε δύο χρόνια.
Όμως και πάλιν θα στρατεί μέσ' στις γραμμές τ' Αγώνα,
μέσα στο εικοσιοχτώ. Μέσ' τον αγώνα πήρε
μέρος στις Οξιάς, Σταυρού, Λιδορικίου
της Λαγκάδας, Μακρυνόρου, του Άνινου, της Άρτας
καθώς και μέσ' την τρομερή τρίτη πολιορκία
της πόλης του Μεσολογγιού, απ' όπου διεσώθει,

για να βρεθεί, συνέχεια, στη μάχη της Γρανίτσας
και μέσ' της Στερεάς διάφορες άλλες μάχες.

Η αρμοδία επιτροπή θα τονε κατατάξει
μέσα στων Αξιωματικών την έβδομη την τάξη.

* * *

Ο Κακαρέτζης Βασίλης, μέσα από τον Βάλτο
μ' οδηγητή τον Νικολό τον Κοντογιάννη, πήρε
μέρος μέσα στη δεύτερη, τρανή πολιορκία
της πόλης του Μεσολογγιού, όπου και διεκρίθει.

* * *

Ο Κακλαμάνος Αποστόλης, από το Μεσολόγγι
στην υστερνή κι οδυνηρή πολιορκία μέσα
της πόλης του Μεσολογγιού, ως πυροβολητής που ετάχθει
μέσ' την τάπια της Παναγιάς, θε να υπηρετήσει
όπου κι εκεί σκοτώθηκε μ' ανδρείαν πολεμώντας

* * *

Η Καπηλία Σοφία, κόρη του αναγνώστη
κάτοικος του Μεσολογγιού, τη νύχτα της εξόδου
συνελήφθει αιχμάλωτη μέσ' του εχθρού τα χέρια
και μεταφέρθει ευθύς μετά στην πόλη της Μεθώνης
που την κρατούσε αιχμάλωτη κάποιος Τούρκος ιππέας.
Μπόρεσε και δραπέτευσε μονάχα, για να φτάσει
στ' Ανάπλι μέσα, βρίσκοντας τη χήρα της μητέρα
και τα μωρά αδελφάκια της κι αυτά «ελευθερωμένα,
αλλ' εις ένδειαν ελεεινήν», γράφει στον Κυβερνήτη·
«στερούμεθα, λι.....», συνέχεια προσθέτει,
εκλιπαρώντας για ψωμί για τέσσερις ψυχούλες.

* * *

Ο Κακοκάλας ο Γιάννος από το Μεσολόγγι
πολέμησε μεσ' τη στερνή, δεινή, πολιορκία
της πόλης του Μεσολογγιού, μέσ' τη Μεγάλη Τάπια
για δεκατρείς ολόκληρους, ενώ, στερνά, θα πέσει
πολεμώντας ηρωικά για την ελευθερία.

* * *

Ο Κακοκάλας ο Γιώργος, από το Μεσολόγγι
πολέμησεν ηρωικά στον Ιερόν αγώνα.

Με αρχηγό του τον Μακρή, πήρε μέρος στις μάχες
εκστρατείες, πολιορκίες που έδωσε ο Δημήτρης:

8420 Στο Βραχώρι, στο Ζαπάντι, Καρβασαρά και Πέτα
στο Μακρυνόρος, Κομπότι, την Άρτα και την Πλάκα,
μετά στο Κεφαλόβρυσσο, στις τρεις πολιορκίες
της πόλης του Μεσολογγιού· κι αφού 'κει διεσώθει
μόλο που πήρε τρεις πλευρές: στο χέρι, στο Κεφάλι,
και μια Τρίτη στην πλάτη του. Η σύζυγός, Διαμάντω,
τραυματισμένη, πιάστηκε αιχμάλωτη κι εσύρθε
ίσαμε και την Αίγυπτο, απ' όπου ελευθερώθει
«πανδείνων υπομείνασα εις την αιχμαλωσίαν»
Η αρμοδία επιτροπή θα κατατάξει τον Γιώργο
στην Πρώτη των Υπαξιωματικών την τάξη μέσα.

* * *

Ο Κακουρής ο Θανάσης από το Μεσολόγγι,
αφού πολλές επρόσφερε στον Ιερόν Αγώνα
υπηρεσίες, έπεσε τη νύχτα της εξόδου
της φρουράς του Μεσολογγιού. Σύζυγος, τα παιδιά του
πιαστήκανε αιχμάλωτοι μέσα στην ίδια νύχτα
κι ως του τριάντα τη χρονιά δεν είχαν επιστρέψει.

* * *

Ο Κακουρής Γεώργιος, από το Μεσολόγγι
διετέλεσεν από ξαρχής τον Ιερόν τ' αγώνα
τακτικό μέλος της φρουράς της μαχομένης πόλης.
Κάτω απ' τις διαταγές του φρούραρχου της πόλης
του Μήτσου του Δεληγιάννη, τη νύχτα της εξόδου
μπόρεσε και διέφυγε, ξιφήρεις πολεμώντας.
Στ' αγώνα τη διάρκεια υπό τις οδηγίες
του Θάνου Ραζικότσικα, παντοτινά, βρισκόταν.

* * *

Ο Κακουρής ο Σταμούλης π' από της Αμβρακίας
τα Στεργιανά καταγόταν την κώμη
πήρε μέρος στον εθνικόν αγώνα του κοσιένα.

Σε μάχες παραυρέθηκε στις τρεις πολιορκίες
της πόλης του Μεσολογγίου, στις μάχες στο Βραχώρι,
Καρπενησιού, του Καστελιού, Ναυπάκτου,
του Λουτρακιού Ξηρομέρου, στην Άμπλιανης τη μάχη,
Πετροχωριού, Απόκουρου, Καροπούλας αγράφων
Καρβασαρά, της Ρίγανης, Αράχωβας, Ντόμπραινας.
Η αρμοδία επιτροπή θα τονε κατατάξει
μέσ' τους Υπαξιωματικούς της Δεύτερης της τάξης.

* * *

Η Καλαθα, η Μαρία, κόρη του Γερασίμου
που πιάστηκε αιχμάλωτη μέσα στο Μεσολόγγι
κι αφού «μέσω συνεισφορών» κάποτε ελευθερώθει
ζητάει απ' τον Καποδίστριαν ψωμί για να μη σβήσει...

* * *

8460 **Ο Καλαμίδας Δημητρός**, από το Μεσολόγγι
πολέμησεν από ξαρχής τ' αγώνα του κοσιένα
και θα πέσει μαχόμενος στο κοσιέξι μέσα.
Η αρμοδία επιτροπή θε να τον κατατάξει
μέσα στων αξιωματικών την τέταρτη την τάξη.

* * *

Ο Καλαμπαλίκης ο Γιάννης, από το Μεσολόγγι
πολέμησε μεσ' του Μεσολογγιού την τρίτη πολιορκία
ως πυροβολητής μεσ' του Μακρή την
για κάπου μήνες δεκατρείς. Μα τελικά θα πέσει
μαχόμενος για λευτεριά της σκλάβας του πατρίδας.

* * *

Ο Καλαμπαλίκης Δημητρός από το Μεσολόγγι
Ως πυροβολητής πολέμησε στην τάπια Λόρδου Σιέφιελδ
και θα πέσει μαχόμενος μέσα στο Μεσολόγγι.

* * *

Ο Καλαμπόκας Αναγνώστης που μέσα καταγόταν
απ' την κώμη Καρβασαρά, πήρε στις μάχες μέρος
μ' οδηγητές του τον Βελή και τον Γιάννη τον Ράγκο,
τον Αναγνώστη Καραγιάννη, τον Διαμαντή τον Ζέρβα,
στο Καρπενήσι, Καλορύτες, στην Άρτα και στην Πλάκα

και μέσο του Μεσολογγιού τις τρεις πολιορκίες,
στις μάχες της Αράχωβας, στου Πειραιά τις μάχες.

* * *

8480 **Ο Καλαντζής ο Θανάσης**, από του Ξηρομέρου
την Κώμη Τρόφου, πρόσφερε στον Ιερόν αγώνα.
Μέρος σε μάχες έλαβε, με Τσόγκα στις Βονίσσας
και στη μάχη του Λουτρακιού με Γιώργο Βαρνακιώτη
καθώς και στο Ξηρόμερο και μεσ' τον Άγιο Ηλία.
Μ' οδηγητή του τον Βέρκη μπήκε στο Μεσολόγγι
κι εκεί μέσα πολέμησε, μέχρι και της εξόδου
τη νύχτα την αιματηρή, της φρουράς απ' την πόλη.
Κι αφού, στερνά, διασώθηκε, μέσ' τον Μωριά θα φτάσει
με της φρουράς τα λείψανα· μετά θ' ακολουθήσει
τον Ζαΐμην πρωταρχικά κι αργότερα τον Γρίβαν
και μαζί του στράφηκε στην Στερεάν Ελλάδα.
Γενναία αγωνίστηκε μέσ' σε διάφορες μάχες:
στις μάχες της Αράχωβας, στων Αθηνών τις μάχες.
Η αρμοδία επιτροπή τον έχει κατατάξει
μέσ' τους Υπαξιωματικούς την πρώτη μέσα τάξη.

* * *

8500 **Ο Καλαντζής Νικόλαος**, που μέσ' απ' της Βονίσσας
την κώμην Ανακτόριου καταγότανε, μπήκε
μ' οδηγητή τον Λακατά στον Ιερόν αγώνα
και για να πάρει σε μάχες του κοσιένα μέρος·
στις μάχες Ασπροποτάμου, Αιτωλικού, Τζουμέρκων,
στις μάχες του Μεσολογγιού. Μ' οδηγό τον Σαφάκη
πολέμησε στις Παπαδιάς τη θέση των Κραβάρων·
Πολέμησε κι αργότερα στο Καρπενήσι μέσα
μ' οδηγητή του κι αρχηγό τον Γιώργο τον Γιολδάση
στης Καροπούλας στ' Άγραφα με τον Καραϊσκάκη
και με τον ίδιον αρχηγό στο Σοβολάκο μέσα.
Στερνά, στις μάχες Σάντεκνου, Καρβασαρά, Βονίσσας
πολέμησε μ' οδηγητή και μ' αρχηγό τον Τσόγκα

* * *

Ο Καλιανέζης ο Γιάννης από το Μεσολόγγι
υπηρέτησε μ' αρχηγούς τον Ιωάννη Ρόγκο
και με τον Ραζικότσικα τον Θάνο, την πατρίδα.
Όμως τη νύχτα τη δεινή της έξοδου απ' την πόλη
της φρουράς του Μεσολογγιού, αιχμάλωτος επιάστει
και μέσ' της νύχτας τη σκλαβιά μέσα θα παραμείνει
για μιαν ολόκληρη τετραετία μέσα.

* * *

Ο Καλιανέζος ο Γιώργος, από της Μακρυνείας
τη μικρή κώμη Σόβιστα, καταγότανε μέσα.
Πολέμησεν απ' την αρχή τ' αγώνα του κοσιένα
ίσαμε το κοσιενιά κι υπό τις οδηγίες
του Δημήτρη του Μακρή και Καλογερή Χρήστου
8520 και σ' όλες παραβρέθηκε τις μάχες που ο Δημήτρης
με το Σώμα του ανέλαβε: στο Βραχώρι, Ζαπάντι,
Καρβασαρά, το Κομπότι, στην Άρτα και στο Πέτα,
και μέσα στου Μεσολογγιού τις τρεις πολιορκίες.
Παρευρέθει, συνέχεια, και μέσ' τις άλλες μάχες
μέσα στις Ανατολικής της Στερεάς: Πλατάνου,
του Μύκκα, Δερβέκιστας, της Παπαδιάς Κραβάρων.
Μέσ' τη νυχτιά της έξοδου από το Μεσολόγγι
τόσον του ίδιου οι γονείς, όσον και της συζύγου
καθώς και τρία αδέρφια του, πέσανε μέσ' τον κάμπο
της πόλης του Μεσολογγιού, τον αιματοβαμμένο.

* * *

Ο Καλιακούδας ο Νίκος, μέσ' από τη Βονίτσα
πολέμησεν από ξαρχής τ' αγώνα του κοσιένα.
Με τον βαθμόν εκατόνταρχον πήρε μέρος σε μάχες:
στην άλωση τ' Αγρίνιου, και στη μάχη του Πέτα
μ' οδηγητή του κι αρχηγό τον Θεωδωράκη Γρίβα,
στον αετόν Ξηρόμερου με τον Γιώργο τον Τσόγκα,
στον Αχελούαν τη μάχη και πάλιν με τον Γρίβα
και με τον ίδιο αρχηγό μέσα στο Καρπενήσι
και μέσα στο αιτωλικό με τον Καραϊσκάκη
μεσ' τη μάχη του Λεσινιού και της Ποδοβολίτσας

μέσ' τις μάχες του Μαχαλά με τους Μακρή και Τσόγκα.
Και σ' άλλες μάχες βρέθηκε με τον Καραϊσκάκη
του Κώστα του Βλαχόπουλου όπως και με τον Τσόγκα.

* * *

Ο Ανδρέας Καλογεράς από το Μεσολόγγι
βαθύπλουτος και πλούχοντας και προεστός της πόλης
Την πρώτην επανάσταση στα χίλια εξακόσια
του εξήντα ενιά με πάθος συνδαυλούσε
εκδαπανώντας, μάλιστα, ποσά πολύ μεγάλα
Χάνοντας, μάλιστα, κι ένα γιο μέσ' τη στάσην εκείνη

8550 Ο γιος αιχμαλωτίστηκε και πίσω δεν εστράφει
ενώ η επανάσταση απότυχε στο τέλος.
Τώρα η περιουσία του ολοσχερώς εχάθει.
Περιουσία ανεκτίμητη, που την αποτελούσαν
εννέα εργαστήρια κι ένα ελαιοτριβείο
καθώς κι ένας υδρόμυλος κι απέραντα αμπέλια
όπως και σταφιδάμπελα και απέραντα λειβάδια
αγρούς μεγάλης έκτασης, ελιές και έξι ημιόνους,
οχτώ σπίτια γεωργικά, πρόβατα πεντακόσια
κάπου διακόσια γελάδια και «δεκατρία ζεύγη»
βοδιών. Πρόσθετα καταστράφηκε κι ο πλούτος όλος
μιας ακριβής, πολύτομης, σπάνιας βιβλιοθήκης
μ' έργα Ελλήνων κι Ιταλών, Λατίνων συγγραφέων
κι ένα πλήθος μ' έπιπλα και βαρύτιμα σκεύη
από ασήμι και χρυσό, μ' αξία π' ανερχόταν
σ' οχτώ κι ακόμα πιο πολλές σ' ενετικά φλορίνια
χιλιάδες. Δημητριακά καρποί δέκα χιλιάδες γρόσια
Σ' αυτά να συνοπολογιστούν και οι τρεις οι
Κι όλα αυτά

* * *

Ο Γιώργος ο Καλογεράς από της Τριχωνίας
την Σπαρτιά καταγόταν, πήρε μεσ' τον αγώνα
μέρος, πληρώνοντας ένα Σώμα με χρήματα δικά του
με στρατιώτες· και μ' αυτούς σε μάχες παραυρέθει
στο Βραχώρι, στο Ζαπάντι, στο Καρπενήσι μέσα

και στις μάχες της Ναύπακτου και στην πολιορκία
της πόλης του Μεσολογγιού απ' τον Ομέρ Βρυώνη,
μέσ' τις μάχες της Ναύπακτου και το Κεφαλοβρύσου
της πόλης του Καρπενησιού· στη μάχη Καλιακούδας
μεσ' τη μάχη της Άμπλιανης και μέσ' το Πετροχώρι
ενάντια στον Κιουταχή με τον Καραϊσκάκη.
Η αρμοδία επιτροπή θα τονε κατατάξει
στην έβδομη των υπαξιωματικών μέσα την τάξη.

* * *

Ο Καλογεράς ο Σταθάκης και ο γιος τ' Αντρέα
και μέλος της επιτροπής των πρόκριτων της πόλης
στην υστερνή της ιερής πόλης πολιορκία
θα χάσει όλη την κινητή περιουσίαν που είχε
άφθονην, πολυτάνατη, καθώς κι ένα της μέρος
της μεγάλης ακίνητης περιουσίας που είχε
για τιςτης φρουράς με' στην πολιορκία.
Μέσ' τη νύχτα της έξοδου από το Μεσολόγγι
8590 νεκρός θα πέσει και αυτός στον ματωμένο κάμπο
Η αρμοδία επιτροπή θα τονε κατατάξει
στην τέταρτη των αξιωματικών μέσα την τάξη.

* * *

Ο Κώστας ο Καλόγηρος από τ' Ασπροποτάμου
απ' όπου και μελώκησε στην κώμη της Υπάτης
πολέμησεν από' ξαρχής του Ιερού τ' αγώνα
μ' οδηγητή τον Λιακατά· στη μάχη πήρε μέρος
ενάντια στον Σκόδρα πασάν, όπου κι ετραυματίσθει.
Επίσης παραυρέθηκε μέσ' του Ντολμά τη μάχη
όπου κι εκεί πληγώθηκε· μετά θα πολεμήσει
στην πόλη του Μεσολογγιού, την πολιορκουμένην.
Τη νύχτα τη δραματική της έξοδου απ' την πόλη
μπόρεσε και διασώθηκε· κι έτσι θα συνεχίσει
να πολεμάει εξωψυχής για την ελευθερία
της σκλάβας της πατρίδας του, για να χαρεί μια στάλα
της λευτεριάς τη ροδαυγή, π' αργούσε τόσα χρόνια
να ροδαυγέσει αλλα ξανά στη γη του Μαραθώνα

Στο τέλος η επιτροπή θε να τον κατατάξει
στη Δεύτερη των Υπαξιωματικών μέσα την τάξη.

* * *

8610 **Ο Καλογήρου Αντώνιος του Πασχάλη**, που ήταν
κάτοικος του Μεσολογγιού, όταν ο αδελφός του
ο Γιώργος, συναγωνιστής στον Ιερόν Αγώνα
πήρε εντολήν να μεταβεί στο Μεσολόγγι μέσα
από τ' Ανάπλι, πρόστρεξε να μεταβεί μαζί του
κι ο αδελφός του, Αντώνιος, όπου θα πολεμήσει
ενάντια στον Κιουταχή και Ιμπραήμ γενναία
ως τη νύχτα της εξόδου της φρουράς απ' την πόλη
οπότε θα πέσει νεκρός, μαχόμενος, στον κάμπο
της πόλης του Μεσολογγιού, στο κοσιέξι μέσα.

* * *

8620 **Ο Καλογήρου ο Βελισσάριος**, ο αδελφός τ' Αντώνη
πήρε μέρος στον Ιερόν του κοσιένα αγώνα.
Πολέμησε μέσ' σε μάχες και μέσ' το Μεσολόγγι
θε να βρεθεί μέσα στις δυο δεινές πολιορκίες.
Η αρμοδία επιτροπή θα τονε κατατάξει
στην Πέμπτη αξιωματικών θέση μέσα την τάξη

* * *

Ο Καλογήρου ο Γιώργος, ο αδελφός τ' Αντώνη
πρόσφερε στην πατρίδα του πάμπολλες εκδουλεύσεις
γι' αυτό και η προσωρινή Διοίκηση της Ελλάδας
του τίμησε με τον βαθμό της Αντιστρατηγίας.
Μέσα στο κοστέσσερα διατάχθηκε να σπεύσει
από τ' Ανάπλι και να μπει στο Μεσολόγγι μέσα.
Για τούτο παραυρέθηκε και στην πολιορκία
την ύστατη κι αιματηρήν, όπου και θε να πέσει
μεσ' της νυχτιάς την έξοδο στο ματωμένο κάμπο
της πόλης του Μεσολογγιού, μαχόμενος μ' ανδρείας

* * *

Ο Καλογήρου ο Κώστας, αδελφός των πιο πάνω
πολέμησεν από'ξάρχης στον Ιερόν Αγώνα.
Σε μάχες επολέμησε και σε πολιορκίες

και μέσ' τις τρεις πολιορκίες ευρέθει
της πόλης του Μεσολογγιού, γενναία πολεμώντας.
8640 Μπήκε, μετά, στα τάγματα, όπου θα παραμείνει
ίσα με το τριάντα δύο, που θ' αφυπηρετήσσει.
Η αρμοδία επιτροπή θα τονε κατατάξει
στην έκτη των αξιωματικών μέσα την τάξη.

* * *

Ο Καλπάκας ή Κώστας, όπως κι αλλιώς λεγόταν
ο Γιώργος, καταγότανε από της Τριχωνίας
την κώμη μέσα του Βλάχο. Και στον αγώνα μέσα
πολέμησε μ' οδηγητή τον Μπότσαρη τον Μάρκο
καθώς και με Βλαχόπουλο, τον αρχηγό, τον Κώστα
ενώ, συνέχεια, με τον Μακρήν, τον Δημήτρην εμπήκε
στο Μεσολόγγι κι έδρασε μεσ' την πολιορκίαν.
Συνέχεια, παραυρέθηκεν υπό τον Νίκο Στράτου
στις μάχες της Αρόβανης της Ναυπακτίας μέσα,
στις μάχες στο Ζελίχοβο. Και με οδηγητή του
τον Κώστα τον Βλαχόπουλο, στις μάχες της Αθήνας
Δύο αδελφοί του, μ' άγνωστα τα μικρονόματά τους
τραυματιστήκανε βαρειά μεσ' την πολιορκία
της πόλης του Μεσολογγιού· μετά από λίγες μέρες
κι οι δύο τους αποβίωσαν, ενώ και μια αδελφή του
μ' άγνωστο το μικρόνυμον αιχμάλωτη επιιάσσει
8660 Στάθηκεν όμως τυχερή, μιας κι απελευθερώθει
αφού καταμετρήθηκαν σ' αυτόν που την κρατούσε
καμιάν χιλιπεντακοσιάν γρόσια για εξαγορά της

* * *

Ο Καλτσάς ή Καλτσής, όπως κι αλλιώς λεγόταν
ο Γιάννης καταγότανε απ' της Ευρυτανίας
την κώμη το Τρίκελο, όπως ονομαζόταν.
Μ' οδηγητή του και αρχηγό τον Γιάννη τον Γιολδάση
στο Καρπενήσι ενάντια σε Τούρκος εντοπίους
και στη συνέχεια θα μπει μεσ' τη Σκάλα του Τέρνου
όπου πιάστηκε αιχμάλωτος ο Σέρβανης ο Νούρκος
μαζί μ' όλο το Σώμα του από τρακόσιους άντρες.

Κάτω απ' τις διαταγές του Γιάννη του Γιολδάση
στη μάχη του Μεγαλοχωριού επίσης παραυρέθει
ενάντια του Μαχμούτ πασάν, τον Δράμαλη συνέχου
μέσα στο κοσιδού και στο κοστρία μέσα
στη μάχη Κεφαλόβρυσου μέσα στο Καρπενήσι
ενάντια στου Μουσταφά πασά, γνωστό πασά της Σκόδρας
Στης Καλιακούδας ύστερα τη μάχη παραυρέθει
ενάντια στους ίδιους εχθρούς. Με τον Γιολδάση
συνέχεια θε να βρεθεί ξανά· και μέσα στο Κρεμμύδι
στη γνωστή μάχη θα βρεθεί, ενάντια στον Μωραϊτη
Τη νύχτα την αιματηρή της έξοδου απ' την πόλη
της φρουράς του Μεσολογγίου, στο στήθος τραυματίσει
πολύ βαρειά, εξαιρετικά, γι' αυτό και θα πεθάνει
μετά από μόλις δυο μήνες από τα τραύματά του.

* * *

Ο Καλύβας Δημήτριος από το Μεσολόγγι

μπήκεν από'ξαρχής στον Ιερόν Αγώνα
και μ' αρχηγός του τον Μακρή και Κώστα Βλαχοπούλου
και τον πεντηκοσίαρχο τον Καλογήρου ακόμα

8690 στις μάχες παραυρέθηκε Βραχοχωριού, Ζαπάντι
τις μάχες του Ξηρόμερου, Μακρυνόρους, Κομπότι
τ' Αιτωλικού, της Βόνιτσας και στις πολιορκίες
στο Μεσολόγγι, στις μάχες Λιδορικού και Πλάκας,
στη μάχη της Λαμποτινάς, κατά του Αχμέτ πρεβίστα
και στη μάχη στα Σάλωνα. Με τον Καραϊσκάκη:

στο Ζεμενό, σ' Αράχωβα, στο Τουρκοχώρι μέσα,
στη Λεπρνού, συνέχεια με τους συγχωριανούς του
σαράντα συμπολεμιστές υπό τις προσταγές του.

8700 Στις μάχες καταφρόναζε κινδύνους· κι επληγώθει
στ' αριστερό βραχίονα, στην παρκάν, στο στήθος

* * *

Ο Καλύβας ο Γιάννης, απ' του Μεσολογγίου

την κώμη μέσα τη Γουριά καταγότανε, πήρε
μέρος στον ένδοξον αγώνα του κσιόνα.

Μ' οδηγητές του τους Μακρή, Καλογήρου και Κώστα

Βλαχόπουλο, πολέμησε συνέχεια στις μάχες:
απ' το κοσιένα και μετά κι ως το κοσιεννέα
τ' Αγρίνιου, του Ζαπάντι Μαχαλά, Μακρυνόρους,
στην Πλάκα και στη Βόνιτσα, στις τρεις πολιορκίες
στην πόλη του Μεσολογγιού κι Αιτωλικού, στις μάχες
των Σαλώνων, Λαμποτινάς, του Πλάτανου, Ναυπάκτου,
του Δίστομου, Αράχωβας, καθώς και της Αθήνας.

8712 **Ο Κωνσταντίνος Καλυβάς**, που μέσ' από τον Βάλτο
καταγότανε, στον αγώνα του κοσιένα πήρε
μέρος και με οδηγητές της Μπότσαρη, Μαλάμο,
τον Δεληγιώργη, τον Ζέρβα, στις μάχες παρευρέθει
του Καρπενησιού· μέρος στις μάχες πήρε επίσης
του Κεφαλόβρυσου, Αθήνας και μεσ' τ' Αγίου Βλάση.
Τη νύχτα την αιματηρή της έξοδου επιάστει
αιχμάλωτη κι η σύζυγος του Κώστα, η Βασίλω
κι η μάνα της συζύγου του και τρία της αδέλφια.
Κι ύστερα από εφτάχρονη δουλειάν η Βασίλω
λυτρώθηκεν απ' του εχθρού τη βάρβαρη ομηρία.

* * *

Ο Κάλυβας ο Λουκάς π' από το Ζευγαράκι
της πόλης του Μεσολογγιού καταγότανε μέσα
πολέμησε στους αγώνες για την ελευθερίαν
μ' οδηγητές του αρχηγούς: Μακρή και Χατζηπέτρο·
Με τον Δημήτρη τον Μακρή παραυρέθει στις μάχες;
μεσ' το Βραχώρι, Ζαπάντι, στο Μακρυνόρος, Πέτα,
και στη μάχη του Λεπενιού, στις τρεις πολιορκίες
8730 της πόλης του Μεσολογγιού. Τη νύχτα της εξόδου
σώθηκε με τον αρχηγό, αφού «διήλθε ξιφήρης
εν μέσω εχθρικού πυρός, αραβικω'ν λογών και ίππων».
Με τον Χριστόδουλο τον Χατζηπέτρο πήρε
μέρος στις μάχες των Θηβών και στις μάχες της Πέτρας
- όπου κι εκεί πληγώθηκε βαρεία, μα διεσώθει -
στο Δίστομον, Αράχωβα, στις μάχες της Ναυπάκτου.
Όλη η περιουσία του, πάρα πολύ μεγάλη,
κατεστράφει απ' τον εχθρόν, όλη διαρπαγείσα

* * *

Ο Καλύβας ο Σπύρος από το Μεσολόγγι
πολέμησε συνέχεια στις μάχες του Κοσιένα
και τελικά προάχθηκε ως πεντηντακοντάρχης.
Η χήρα, τώρα, σύζυγος του Σπύρου, Αικατερίνη
συνελήφθει αιχμάλωτη μεσ' των εχθρών τα χέρια
για να λευτερωθεί μετά από πολλά χρόνια.
Η αρμοδία επιτροπή κατέταξε τον Σπύρον
στη Δεύτερη των Υπαξιωματικών την τάξη μέσα.

* * *

Ο Καλύβας ο Σταύρος π' απ' του Μεσολογγίου
την κώμη τη Γουριά καταγότανε μέσα
κάτω απ' τις διαταγές Μακρή και Βλαχοπούλου
καθώς και Βελησσάριου του Καλογήρου, πήρε
μέρος στις μάχες Βραχωριού, του Μαλά, Ζαπάντι
στου Πέτα και στο Κομπότι, στον Μύτικα, στην Πλάκα
της πόλης του Μεσολογγιού κι Αιτωλικού, Ναυπάκτου,
μεσ' τις μάχες του Πλάτανου, Λαμποτινάς, Σαλώνων
του Ζεμενού, Αράχωβας και μεσ' το Τουρκοχώρι.

* * *

Ο Καλαβιώτης Βασίλης, π' από του Αγρινίου
την κώμη προερχότανε, τα Καλύβια, πήρε
μέρος σε αρκετές πολιορκίες, εκστρατείες
Πολέμησε μ' οδηγητή τον Μακρή τον Δημήτρη:
σ' Αγρίνιο, σε Ζαπάντι, στου Πέτα, στο Κομπότι
στον Μύτικα, τη Βόνιτσα, Κατοχή Ξηρομέρου
μέσα στο Κεφαλόβρυσο, στις Παπαδιάς Κραβάρων.
Με τον Κώστα Βλαχόπουλο στις τρεις πολιορκίες
της

8.7.63.

ΕΠΙΜΕΤΡΟΝ

(Μνήμη των ξίφει τελειοθέντων / πεσόντων / διασωθέντων Μεσολογγιτών
και άλλων Δυτικοηπειρωτών αγωνιστών κατά τη θρυλική πολιορκία του
Μεσολογγίου) *

- 1 Πρώτος λαμπρός αγωνιστής ο **Γιώργος Αβαρκιώτης**
που είλκε την καταγωγή από της Τριχωνίδας
το Αβαρικό, βρέθηκε σε πάρα πολλές μάχες
σε Μεσολόγγι, Αιτωλικό, Σάλωνα, Καρπενήσι
στην Άμπλιανη, στη Λειβαδιά, σε πάρα πολλές άλλες
για να διακριθεί παντού για τη διαγωγή του
την άμεμπτη, τον άσβεστο ζήλο του που συνέιχε
όλες τους τις προσπάθειες, κι ύστερα τραυματίσται
στης κεφαλής το δεξιό του μέρος, ενώ πήρε
10 σύμφωνα και με δεύτερον έγγραφον που υποβλήθει
ρόλο πολύ σημαντικό και στην πολιορκία
την υστερνή, σημαντική, τρίτη πολιορκία
στο Μεσολόγγι, σαν αυτό στενά πολιορκούσαν
ο Κιουταχής κι ο Ιμπραήμ κι ο Γιώργος παρευρέθει
στην τρομερή την έξοδο τ' Απρίλη του κοσιέξι.
2 Για όλες όσες πρόσφερε στο έθνος εκδουλεύσεις
ανθυπολοχαγό τον έκρινεν επιτροπή αγώνων.

* * *

- Μέσ' από τ' Αγρίνιον ο **Κώστας Αβασιώτης**
- που είχε την καταγωγή απ' τη Λάκκα Σουλίου –
20 μέχρι τέλους πολέμησεν υπό τις οδηγίες
του Ζέρβα του Νικόλαου στις μάχες του Σουλίου
- η πρώτη στο κοσιένα κι η άλλη στο κοσιδύο –

* Μνημονεύονται μόνον όσοι σαφώς δηλώνονται ως μετασχόντες στην πολιορκία του Μεσολογγίου. Στοιχεία με βάση το τρίτομο σημαντικότερο έργο των Γεωργίου Μιλτ. Τσατσάνη «Δυτικοσομελιώτες αγωνιστές του 1821 «σύμφωνα με τα τηρούμενα στα Γενικά Αρχεία του Κράτους στοιχεία των αγωνιστών, όπως αυτά υποβλήθηκαν στην Επιτροπή Αγώνων και Θουσιών», εκδόσεις «Βεργίνα», Αθήνα, Δεκ. 2005.

κι απέ στο Κεφαλόβρυσο, ψηλά στο Καρπενήσι
ενάντια στον πασίγνωστο τον Μουσταή τον Σκόδρα.
Στην Άμπλιανη, συνέχεια και στην πολιορκία
πήγε των Παλαιών Πατρών κι απέ στο Μεσολόγγι
αμέσως πίσω στράφηκε, ως το πολιορκούσε
ο Κιουταχής κι ο Μπράημας· κι εδώ θα παραμείνει
ίσαμε και την έξοδο· κι ύστερα θε να τρέξει
30 σ' Αράχωβα και Δίστομο, στις μάχες της Αθήνας
δίπλα στον άξιον αρχηγό τον μέγα Καραϊσκο
κι ολοστερνά στις Βόνιτσας το φρούριο θα τρέξει
ίσα με το κοσιενιά, οπότε και στον Ζέρβα
το φρούριο θα παραδοθεί και θε να ιδιωτεύσει
όταν πια διαλύθηκαν μέσ' το τριάντα τρία
όλα τα σώματα στρατού που' χε σ' αυτά θητεύσει.

* * *

Κι όταν ο **Αγαθάγγελος** από τη Ναυπακτία
όντας στην Ιερά Μονή της Αμπελακιωτίσσης
40 μονάχος (κι από μοναχός) έτρεξε να συνδράμει
κι αυτός την επανάσταση και θε να πολεμήσει
μ' οδηγό τον οπλαρχηγό τον Ανδρίτσο Σαφάκα
θε να στραφεί στην ιερή πόλη, το Μεσολόγγι
να το συνδράμει παρευθύς, μιας κι επολιορκείτο
από στεριά και θάλασσα στενά απ' τον Μπραήμη
και τον Κιουτάγια απόδιπλα· μα σαν θα προσπαθήσει
στην πόλη μέσα για να μπει, θε να πιαστεί κι αμέσως
θε να κατακρεουργηθεί από τους αιμοβόρους
αδίστακτους κι αιμοδιψείς τύραννους της πατρίδας.

* * *

50 Ένας ακόμη μαχητής, ο **Αγγελής ο Γιώργος**
μέσα απ' τη Σαρδίνια του Βάλτου θε να τρέξει
να βοηθήσει μ' οδηγούς τον Ίσκο και τον Ζέρβα
την θρυλικήν εξέγερση και θε να πολεμήσει
σε Μακρυνόρος και μετά στις μάχες της Λαγκάδας
στη μάχη, στη συνέχεια του Πέτα και συνέχου
στις μάχες του Μεσολογγιού και στα στερνά θα πέσει

στη θρυλική την έξοδο, μαχόμενος με θάρρος
και ηρωισμό πρωτόφαντο, μέσ' τον πλατύ τον κάμπο
της πόλης του Μεσολογγίου, όπως και τόσοι άλλοι.

* * *

60 **Ο Νικόλας ο Αγγελής** κι αυτός από τον Βάλτο
αδελφί μυριαγαπητό του Γιώργου, θ' ακλουθήσει
με ίδιο κι απaráμμilon ενθουσιασμό και θάρρος
και τους ίδιους αρχηγούς μα και στις ίδιες μάχες
θα πέσει στη διάρκεια της ίδιας πορείας
της πόλης του Μεσολογγίου στερνής πολιορκίας

* * *

Ο Αγγελολιάννος Παναγής απ' την αρχή τ' αγώνα
πρόσφερε ολοπρόθυμα τον εαυτό του όλον
για την απελευθέρωση της σκλαβωμένης γης μας.
Με κεφαλή του τον Μακρή, σύμβουλο κι οδηγό του
70 πολέμησε στ' Αγρίνιο, Ζαπάντι, Μακρυνόρος
στον Μαχαλά, στη Βόντισσα, Κομπότι και στο Πέτα
στη μάχη μέσ' τη Ναύπακτο, Καστέλι, Μεσολόγγι
εκεί που και πληγώθηκε σε μάχη στο κεφάλι,
σε Κρυονέρι, Ναύπακτο και πλείστες άλλες μάχες
περιφρονώντας θαρρετά το θάνατο προσφέρει
το είναι του ολοκαύτωμα για τη σκλάβια πατρίδα.

* * *

Άλλος ένας αγωνιστής από της Μακρυνείας
ο Στασής Αγγελόπουλος της Ματαράγκας θρέμμα
σε μάχες παραβρέθηκε με τ' αρχηγού το Σώμα
80 τ' αρχηγού Δημήτρη Μακρή και καθοδήγησή του
σε μάχες μεσ'τ' Αγρίνιο, τον Μαχαλά, Ζαπάντι
σε Μακρυνόρος, Κομπότι, σ' Αιτωλικό, στην Πλάκα
σ' Αράχωβα, στα Σάλωνα, στο Πέτα, Κρυονέρι
σε μάχες μέσ' τη Ναύπακτο, Ζεμενό, Λιδορίκι
καθώς και μέσα στις τρανές στο Μεσολόγγι μάχες
πάντα προκινδυνεύοντας, παντού καταφρονώντας
το θάνατο, προσφέροντας πάντα τον εαυτό του
θυσιά κι ολοκαύτωμα για τη γλυκειά πατρίδα

90 Ο **Γιάννης Αγγελόπουλος**, που πρωτοκαταγόταν
μέσ' απ' της Κουρίτιδας τη Μάκιστα την πόλη
πήρε μέρος σ' αμέτρητες μάχες: εις το Βραχώρι
Ξηρόμερο, σ' Αιτωλικό, Ζαπάντι κι άλλες μάχες:
την Άμπλιανη, σ' Αράχωβα, Ναύπακτο, Πετροχώρι
στις μάχες του Απόκουρου, σ' Αθήνα Μεσολόγγι.
Ο Γιάννης τότε δούλεψε κάτ' απ' τις οδηγίες
του Καραϊσκού, Σιαδήμα, και του Χρήστου Μακρόκου.
Στούτο σ' όλο το μεταξύ επέδειξε και ζήλο
και πίστη στην πατρίδα του για τον ξεσκλαβωμό της
όντας τότ' επικεφαλής με δέκα στρατιώτες.
100 Εξάλλου, κι ένα δεύτερο σημείωμα αναφέρει
τις μάχες π' αδιάκοπα έδωσε και με σθένος
με τον πεντακοσίαρχο Γιάννη Μπαϊρακτάρη:
Όταν ο Αγγελόπουλος με ζήλο πολεμούσε
στις μάχες Πέτρας Λειβαδιάς, στο φρούριο της Ναυπάκτου
στις μάχες του Καρβασαρά, Ρίγανης, Καστελίου
της Ναύπακτου, Καρπενησιού, της Δόμβραιναις, Αγράφων
στις μάχες της Αράχωβας κι έξ' απ' το Μεσολόγγι
ενάντια στον Κιουταχή που το πολιορκούσε.

* * *

110 Ο **Γιάννος Αγγελόπουλος** π' απ' τη Γουριά κρατούσε
της πόλης του Μεσολογγιού, πρόθυμα θ' ακλουθήσει
τον Μακρή, τον οπλαρχηγό, μαζί του για να δώσει
μάχες σ' Αγρίνιο, Λεπενού, στον Μαχαλά, στο Πέτα
στη Βόνιτσα, Μακρυνόρος, στην Πλάκα, στο Καμπότι,
στα Σάλωνα, τον Ζεμενό, Ναύπακτο, Κρυονέρι,
Λομποτινά, σ' Αράχωβα, σ' Αιτωλικό κι ακόμη
μέσα στις τρεις τις τρομερές στο Μεσολόγγι μέσα
πολιορκίες· στον Ντολμά κι εδώ πέρα πληγώθει
σ' αριστερό βραχίονα, πάντα περιφρονώντας
το θάνατο που συνεχώς φτεράκιζε σιμά του.

* * *

120 Ερχόταν απ' τη Ναύπακτον Ο **Άγγελος Αγγέλου**
παίρνοντας μέρος μέσα σε πολλές κατά των Τούρκων μάχες

για να πέσει μαχόμενος ηρωϊκά στην ντάπια
στην ντάπια την Τερίμπιλε, την αιματοβαμμένη
στην υστερνήν, οδυνηρή, μάχη στο Μεσολόγγι
που το πολιορκούσε Κουτάγιας και Μπραήμας.

* * *

Γιος του Αγγέλου ήτανε ο **Πάνος ο Σορέλας**
που πάντοτε πολέμαγε γενναία κι επληγώθει
στ' αριστερό το χέρι του μέσα στο Μεσολόγγι
Ήταν πληγή που τ' άφησε άσβεστα τα σημάδια
130 ενώ ξαναπληγώθηκε στις Τερίμπιλε ντάπια
όπου και τραυματίστηκε ξανά, πάνω στο σώμα
κι ακόμη τραυματίστηκε στην ίδια την ντάπια,
στην ντάπια την Τερίμπιλε, στην κεφαλή, στο πόδι.
Πολέμησε σ' Αράχωβα με τον Καραϊσκάκη.
Πολέμησε στον Πειραιά τον Μουσταή τον Μπέη.
και γι' όλ' αυτά τιμήθηκε με χάλκινο αριστείο.

* * *

Ο Πάνος ο Λαλάπανος π' απ' τη Γουριά κρατούσε
προσέφερε με τον Μακρή πολλές υπηρεσίες
Πολέμαγε αδιάλειπτα από το κοσιένα
140 ίσαμε το κοσιενιά μ' ευπείθεια και ζήλο.
Κι όταν από την έξοδο σώθηκε, πολεμούσε
πάντοτες με τον ίδιο το ζήλο και το πάθος.
Έχασεν όλο του το βιος, στα χρόνια του αγώνα
ενώ ένας του αδελφός μ' άγνωστα όμως στοιχεία
που πιάστηκεν αιχμάλωτος στις ώρες του αγώνα
υπήρξεν αγνοούμενος και δεν επιστημάνθει.

* * *

Ο Αγγελούλης, αδελφός αγαπητός του Πάνου
ο **Γιάννης**, που πολέμησε σε πλείστες όσες μάχες
σε Μεσολόγγι κι όπ' αλλού, θα πέσει πολεμώντας,
150 στη μάχη της Αράχωβας, γενναία και με πάθος

* * *

Ο Γιώργος ο Αγραφίτης από της Ναυπακτίας
τη Δορβιτσά πολέμησε μ' υπακοή και ζήλο

ίσαμε τη στερνή στιγμή του ιερού τ' αγώνα.
Στη μάχη του Αιτωλικού, κι ενώ συμπολεμούσε
και θαρρετά αγωνίζοταν μ' οδηγητή τον Ράγκο
πληγώθηκε πολύ βαειά. Κι ύστερις από χρόνια
η σύζυγος και τα παιδιά μ' αίτησή τους ζητάνε
κάποιαν αποκατάσταση για τις θυσίες του όλες

* * *

- 160 **Ο Αγραφιώτης Δημητρός** από το Μεσολόγγι
με τον Γρηγόρη Λιακατά και τον Μακρή θα δώσει
μάχες πολλές ως μπουλουκσής σ' Άγραφα, Καρπενήσι
κατά του Σκόρδα του πασά κάτ' απ' τις οδηγίες
του Γρηγόρη του Λιακατά, ενώ στο Μεσολόγγι
θα σπεύσει να διαφεντέψει την Ιερή την Πόλη
μ' οδηγητή του τον Μακρή στην ύστερη την πάλη.
Με τον Γρηγόρη Λιακατά θε να αντιμετωπίσει
με πάθος απροσμέτρητο και εχθρικές εφόδους
λυσσώδεις κι αλλεπάλληλες ενάντια στο νησάκι
το γνωστό και παγκόσμια, τι σύμβολο είχε γίνει
170 της πάλης της ασίγαστης μα κι ένδοξης συνάμα
Μιλάμε για την ένδοξη του Ντολμά το νησάκι
άμυνα, που τη φήμη της τη σφράγισεν ο χρόνος.
Κι όταν θα πέσει ηρωικά ο Λιακατάς, θα πάει
μετά κι από την ένδοξη έξοδον απ' την πόλη
της φρουράς του Μεσολογγιού θε να ακολουθήσει
τον αρχηγό του, τον Μακρή, μαζί του για να δώσει
τις μάχες εις την Δόμπραινα, τα' Σάλωνα, τις Θήβες
στο Δίστομο και τελικά στη μάχη της Φοντάνας

* * *

- 180 **Ο Γεωργίου Αδάμης** από τη Ναυπακτία
θα σπεύσει ολοπρόθυμα με στόχο να συνδράμει
κι αυτός στην επανάσταση του γένους που παλεύει
μ' ολάκερο το είναι του για την ελευθερία
Πρώτα στου Κεφαλόβρυσου τη μάχη θε να σπεύσει
κατά του Ισμαήλ πασά, του Πλάσια και στ' Αγρίνι
ενάντια στους τουρκικούς παράγοντες της πόλης

και στο Σκαλί Μεσολογγίου κατά του Ομέρ Βρυώνη.
Στο Καρπενήσιν έπειτα ενάντια στον Σκόδρα.
στη μάχη κόντρα Κιουταχή έξω απ' το Μεσολόγγι
για να 'μπει στη συνέχεια στην ιερή την πόλη.

190 Τάχθηκεν από την φρουράν στη φοβερή την Τάπια
στην τάπια την Τερίμπαιλε κι εκεί, στερνά, θα πέσει
μαχόμενος ηρωικά ενάντια στους δυνάστες.

* * *

Ο Σαλαμούρας ο Νάσος από της Ναυπακτίας
το Νιόκαστρο, πολέμησε με τον Κώστα Χαρμόβα
σε Ναύπακτο κι Αγρίνιο· κι υπό τον Δήμο Τσέλιο
πολέμησε στις Ναύπακτου μέσ' τον Πλατανίτη
κάτω απ' τις διαταγές του Κώστα του Καινούργιου
και μ' αρχηγό τον Μπότσαρη πήγε στο Καρπενήσι
κατά του Μουσταφά πασά ή του πασά της Σκόδρας.

200 Πήρε μέρος, συνέχεια, στη μάχη Καλιακούδας
κάτω απ' τις διαταγές του Κίτσου του Τζαβέλα
όπου σ' αυτόν εντάχθηκε κι ο Κώστας ο Καινούργιος.
Μαζί τους και στις Άμπλιανης τη μάχη των Σαλώνων
ενάντια στον Δερβίς πασά, μετά, θα πολεμήσει.

Συνέχου θα παρευρεθεί έξω απ' το Μεσολόγγι
στη μάχη κατά του Κουταχή και συνέχου θε να μπει
στην πόλη του Μεσολογγίου και εδώ θα παραμείνει
ίσα με και την έξοδο, για να σωθεί στο τέλος

210 και να μετάσχει σε πολλές μάχες με τον Φαρμάκη
και τον Τζαβέλα απόδιπλα, τον Κίτσο, για να πάρει
στη μάχη της Λαμποτινάς ενάντια στον Πρεβίστα
μέρος, και συνακόλουθα στις Τέρνοβας τη μάχη
ενάντια στον Χουσεΐν και τον Ασλάν τον μπέη.
Ολοστερνά θα κινηθεί και θε να συμμετάσχει
στην υστερνή της Ναύπακτου πτώση του φρούριού της.

* * *

Ο Σπύρος Αδαμόχρηστος από τη Ναυπακτία
μεσ' τον αγώνα δούλεψε με τον Κώστα Χορμόβα
και μαζί του πολέμησε στην πρώτη πολιορκία

της Ναύπακτου και τ' Αντίριου, ενώ απ' το κοστρία
220 κι ίσαμε και το κοσπέντε πολέμησε με πάθος
και δύναμη πρωτόγνωρη, με τους Γιάννη Φαρμάκη
και Καραϊσκό και μαζί πήρε μέρος στη μάχη
έξω από την ιερή πόλη, το Μεσολόγγι
ενάντια στον Κουταχή· κι ύστερα πήρε μέρος
στη μάχη του Μακρύνορους ενάντια στον Μπανούση
τον Σέρβανη· και βαθιά να τραυματισθεί στη μάχη.
Στην ίδια τούτη τη χρονιά μπήκε στο Μεσολόγγι
σαν την πολιορκούσανε Κιουτάγιας και Μπραήμης
Στήριξε μ' όσες δυνάμεις είχε, κι όσο μπορούσε
230 την άμυνα της Ιερής ετούτης πολιτείας
Κι όταν κι εδώ διασώθηκε πήρε σύντομα μέρος
στη μάχη της Βαρνάκοβας κατά του Μουσταμπέη,
στη μάχη του Πλατανίτη κι υπό τις οδηγίες
του Δημητρίου του Μακρή· κι ακόμα μέρος πήρε
στης Σκάλας του Μαυροματιού τη μάχη με του Πάνου
Αλέξιου-Βενέτικου την καθοδήγησή του,
ενάντια σε διάφορα αποσπάσματα Τούρκων,
ενώ μεσ' το κοσιενιά της Ναύπακτου βρισκόταν
- στην υστερνή την άλωση γενναία πολεμώντας
240 μ' οδηγητή του κι αρχηγό τον Κίτσο Τζαβέλα.

* * *

Ο μαχητής **ο Αδραχτάς ο Γιάννης** καταγόταν
απ' το χωριό Βελβίτσαίνα, χωριό της Ναυπακτίας.
Πήρε στην επανάσταση μέρος και παρευρέθει
σε πλείστες μάχες 'φήνοντας έντονη τη σφραγίδα
της έντονης προσπάθειας και του μεγάλου αγώνα
πού 'δωσε για τη λευτεριά και για τη σωτηρία
της τρισχιλιοταλαίπωρης, της φίλτατης πατρίδας.
Κάτω απ' τον ηγούμενο Δαμιανόν ευρέθει
στην πρώτη πολιορκία Ναυπάκτου κι Αντιρίου.
250 Ακόμα παρεβρέθηκε και στην πολιορκία
την πρώτη του Μεσολογγιού απ' τον Ομέρ Βρυώνη,
στη γέφυρα τ' Αλάμπη, στη μάχη τ' Αγγρινίου.

- Κι ακόμα μέρος έλαβε στη μάχη τ' Αχελώου
ενάντια στις δύνამες τ' Ομέρ Πασά Βρυώνη
π' υποχωρούσαν έντρομες από το Μεσολόγγι.
Τότες που και ο Γουνάρης, κυνηγός του Βρυώνη,
στη φρουράν αποκάλυπτε το μυστικό το μέγα
της προσχεδιαζόμενης επίθεσης των Τούρκων
ανήμερα Χριστούγεννα στην Ιερή την Πόλη.
- 260 Πνίγηκαν τότες άμετροι Τουρκαλβανοί στο ρεύμα
- το πλείστον του στρατεύματος τ' Ομέρ πασά Βρυώνη –
τ' Αχελώου π' ορμητικά κυλούσε τα νερά του
στο έντονο Δεκεμβριανό το ξέσπασμα του κείνο.
Μεσ' το κοστρία βρέθηκε μέσα στην Καλιακούδα μέσα
σε μάχη ενάντια στον πασά τον Μουσταφά της Σκόδρας.
Μεσ' το κοστρία βρέθηκε στην Καλιακούδα μέσα
σ' άλλη μια μάχη ενάντια στον Μουσταφά της Σκόρδας
Ο Αδραχτάς πολέμησε μαζί με τον Σαφάκα
τότες, στο εικοστέσσερα, ενάντια στον Μπανούση
- 270 τον Σέβρανη και φθείροντας τις τούρκικες δυνάμεις
στο Τσακαλάκιν αφ' ενός μα και σ' άλλες πολλές μάχες
οπού 'δωσεν δυναμικά στην επαρχίαν όλη
των Κράβαρων, στιγμή καμιά χωρίς να σταματήσει
φθείροντας αδιάλειπτα τις τούρκικες δυνάμεις.
Κι ύστερα στο κοσιοχτώ με τον Γιάννη Φαρμάκη
στη μάχη μέρος έλαβε ενάντια στον Πρεβίστα
τη μάχη της Λαμποτινάς, ενώ και σ' άλλη πάλι πάλη
σε λίγο ξαναβρέθηκε: στις Τέρνοβας τη μάχη
ενάντια στους Χουσεϊν Πασά και τον Χασάν τον Μπέη.
- 280 Ξανά ενάντια στους δυό ετούτους πολεμάρχους
θα πολεμήσει ο Αδραχτάς μέσα στο Καρπενήσι.
και θε να φθείρει σοβαρά στην άγρια κείνη μάχη
τη μάχη που'μεινε γνωστή σαν «Μάχη στα Καγκέλια».
Ολοστερνά θε να βρεθεί και στην πολιορκία
του φρούριου της Ναύπακτου κι ως την παράδοσή του.
Και μέσ' σ' αυτή την τελική, την ύστατή του πάλη
άλλη μια θα λάβει πληγή, στερνό παράσημό του.

* * *

Ο Σωτήρης Αθανασάκης απ' της μεριάς του Βάλτου
το Σύντεκνο, πολέμησε σε πλείστες όσες μάχες,
290 Μισθοδοτούσε, μάλιστα, μ' ίδια έξοδά του
τους πλείστους του αγωνιστές όπου μ' αυτούς μαχόταν.
Πολέμησε στην Στερεάν Ελλάδα μ' οδηγίες
των Σιερεοελλαδιτών της εποχής εκείνης
οπληρχηγών και τελικά στο κοσιπέντε μέσα
μπήκε στην Ιερή, του Μεσολόγγι πόλη
όπου και τραυματίστηκε, ενώ θ' ανδραγαθήσει
στη μάχη της Αράχωβας. Έτσι θα τον τιμήσει
η τοπινή κυβέρνηση και θα του απονεμίσει
τον τίτλο του χιλίαρχου και θα τον κατατάξει
300 στην έκτη αξιωματικών τη βαθμίδα και τάξη.

* * *

Απ' του Βάλτου τη Λεπενού τ' **Αθανασίου ο Γιώργος**
πολέμησεν ηρωϊκά καθ' όλον τον αγώνα.
Ο Γιώργος επολέμησαν σε: Κομπότια, Λαγκάδα
στο Μακρυνόρος, στον Σταυρό, Ξηρόμερον, στην Άρτα
στο Βουλγαρέλι, Απόκουρο, στην Πλόκα και στο Πέτα,
στον Άι Βλάσιο και στις τρεις μέσα στο Μεσολόγγι
τις τρομερές, πολύνεκρες, γνωστές πολιορκίες
πεισματικά πολέμησε· κι όταν, στερνά, διεσώθει
απ' την πολύνεκρη έξοδο πολέμησε ως το τέλος
310 τ' αγώνα για τη λευτεριά της δούλης του πατρίδας.

* * *

Η Μάνθα Παντολέοντος, του Οικονομόπουλου

το γένος, απ' την Ιερή Πόλη, το Μεσολόγγι
ενώ ακόμα βρίσκοταν σε βρεφική ηλικία
συλλήφθηκεν αιχμάλωτη τη νύχτα της εξόδου.
Αιχμάλωτη στην Αίγυπτο θα ζήσει εννιά χρόνια.
Σαν, επιτέλους, γύρισεν απ' την αιχμαλωσία
δε βρήκε μήτε τους γονείς κι ούτε τους αδελφούς της
Παντρεύτηκε κι απέκτησε και τρεις της θυγατέρες
με σύζυγον αγωνιστή για την ελευθερία

320 μα τελικά από πάθηση ανάπηρος θα μείνει
ο σύζυγος κι έτσ' ζητά την κρατική βοήθεια

* * *

Ο Παλούτας Νικόλαος από της Ναυπακτίας

τη Δορβιτσά πολέμησε στου Ναύπλιου την πρώτη
πολιορκία και μετά στο Λιδορίκι πήγε.

Στη μάχη ύστερα βρέθηκε τότες της Καλιακούδας
κατά τον Μουσταφά πασά του γνωστού σ' όλους Σκόδρα.

Συνέχου απ' το κοστέσσερα κι ίσαμε το κοσιέξι
και από τον Κίτσο Τζαβέλλα θα ξαναπολεμήσει

ενάντια στον Δερβίς πασά στην Άμπλιανη Σαλώνων,

330 στη μάχη της Αράχωβας, στο Δίστομο συνέχου.

Στο Μεσολόγγι στράφηκε και έχοντας μαζί του

Σώμα κάπου κοσπέντε ανδρών, πολέμησε μ' αντρεία

Στη πόλη μέσα υπέφερεν τις κακουχίες όλες.

Ακόμα παραβρέθηκε στις Κλείσοβας τη μάχη

όπου κι εκεί πληγώθη στ' αριστερό του χέρι.

Στην έξοδο διασώθηκε και στράφηκε στ' Ανάπλι

με τα λείψανα της φρουράς μ' άπρακτος δε θα μείνει

κάτω απ' τις διαταγές του Σταματελοπούλου

ενάντια σ' Ομάρ πασάν, άρχοντα της Καρύστου

340 Κάτ' απ' τους ίδιους αρχηγούς θε να βρεθεί κατόπιν

στην πολυαίματη, πικρή, τη μάχη του Φαλήρου.

Κι ακόμα παραβρέθηκε και στη μάχη του Σένιου

την άγρια, πολύδακρη στην Ακρόπολη δίπλα.

Μα δεν σταμάτησ' ως εδώ. Κι ευθύς τραβά και πήρε

μέσα στο εικοσιοχτώ μέρος στην εκστρατεία

της Κρήτης, με τον άξιο, τον Χατζημιχάλη ηγέτη

Κι εκεί θε να παρευρεθεί στις πιο μεγάλες μάχες

που 'χαν τότες διεξαχθεί μέσ' το μεγαλονήσι.

Στην ίδια μέσα τη χρονιά μεσ' τη χιλιαρχία

350 του Ευμορφόπουλου θα μπει και με αυτήν θα πάρει

μέρος στις μάχες Λειβαδιάς (της Πέτρας) κι Αταλάντης.

Τέλος και στην υστερινή στενή πολιορκία

της Ναύπακτου θε να βρεθεί κι απέ θα σταματήσει

* * *

Απ' της Ναυπακτίας την Ασπριά καταγόταν μέσα
ο **Νικόλας Αθανάσιου** που είχε πολεμήσει
με αρχηγό τον μαχητή τον Ανδρίτσο Σαφάκα.
Στο Λιδωρίκι πρόστρεξε και πήρε ενεργό μέρος
στην άλωσή του παρευθύς θε να βρεθεί απ' τους πρώτους
στην Ναύπακτον στην αρχική, πρώτη πολιορκία.

360 Θε να βρεθεί στ' Αντίριου και στις Οξιάς τη μάχη
κι απέστον Κεφαλόβρυσο, μετά στην Καλιακούδα
ενάντια στον Μουσταφά, γνωστό πασά της Σκόδρας
και κατά του Δερβίς πασά στις Άμπλιανης τη μάχη.
Συνέχεια υπηρέτησε με τον Παναγιωτάκη
τον γνωστόν Σωτηρόπουλο, κατ' άλλους Κραβαρίτη.
και πήρε μέρος μ' αρχηγό τον Κίτσο τον Τζαβέλα
στη μάχη που διεξάχθηκε έξω απ' το Μεσολόγγι.
Λίγες μέρες στενότερα στο Μεσολόγγι μπήκε.
Στο χρόνο που διάρκεσε τότε η πολιορκία

370 πήρε μέρος στις Κλείσοβας την ένδοξη τη μάχη
Κι εδώ θα λάβει σοβαρή πληγή στο δεξί πόδι
που θα τον κάνει ανίκανο για άλλες επιχειρήσεις
όταν, πια, διασώθηκε τη νύκτα της εξόδου.

* * *

Άλλος ένας **Νικόλαος** (κι αυτός) **Αθανασίου**
π' από μέσα το Ναύπλιον απ' όπου καταγόταν
έφυγε και μετώκησεν εις των Θηβών τα Βάγια.
Από πολύ σημαντικό της Ναύπακτου ένα τζάκι
ο Νίκος προερχότανε, μ' ακίνητα μεγάλα
Απ' την αρχή της έκρηξης τ' αγώνα θα προσφέρει
380 με ζήλο κι αυταπάρνησην όλο τον εαυτό του.
Δέχτηκε σοβαρή πολύ πληγή στο δεξί χέρι
π' ανάπηρο παντοτεινά τον άφησε στο τέλος
ετότες που πολέμαγε στην Ιερή την Πόλη.

Οι στρατιωτικές του εκδούλευσες από τον Καραϊσκον
καθάρια μνημονεύονται κι απ' άλλους πολεμάχες
τον Νότην – εν πρώτοις – Μπότσαρην, τον Κίτσο τον Τζαβέλα

μα κι από άλλους αρχηγούς· κι όλα κατατεθήκαν
στην αρμοδία επιτροπή που θα τον κατατάξει
μέσ'των αξιωματικών την έβδομη την τάξη.

* * *

- 390 Άλλος ένας αγωνιστής απ' το Ευηνοχώρι
ο μπολουκλής **Ανδρίκαρδος ο Αθανασοπούλου**
με αρχηγό του τον Μακρή σε μάχες μέρος πήρε
σ' Αγρίνιο, στο Ζάμπαντι, στο Πέτα, στο Καμπότι
Κεφαλοβρύσου, Γαβαλού και στου Μεσολογγίου
τις τρεις πολιορκίες του, όπου να τραυματίσει
στην ύστατη, καθοριστική, δεινήν πολιορκία.
δυο φορές στο κεφάλι του. Κι ακόμα παρευρέθει
στις μάχες που διεξάχθηκαν στον Μύτικα, στην Πλάκα
στη Βόνιτσα, στην Κατοχή, στην Παπαδιά Πλατάνου
- 400 Δερβέκισταν, Αράχωβαν, Φοντάνα, Τουρκοχώρι
μα και σ' άλλες πολύνεκρες μάχες σε μέρος πήρε.
Ήταν απ' το Κράσοβον ο **Κώστας Ακαρέπης**
Μπήκε στον Ιερόν, τιάνιον αγώνα
έχοντάς στις διαταγές του δέκα στρατιώτες
και τρεις έχοντας αρχηγούς: Μακρή, Ντόβα, Τζιερπέλη.
Πολέμησε σ' Αγρίνιο, Ζαπάντι και στο Πέτα,
Γαλανού Κεφαλόβρυσου, στον Μύτικα, στην Πλάκα
στη Βόνιτσα, Δερβέκιστα, τον Πλάτανο, Κομπότι
κι ακόμα στου Μεσολογγίου τις τρεις πολιορκίες.
- 410 Ο Κώστας διακρίθηκε για τη φιλοτιμία
τον ζήλο, την υπακοήν εις τους ανώτερους του·
και σ' υπαξιωματικό θε να τον κατατάξει
δεύτερης τάξης· και μισθούς θε να του καταβάλει
- μ' εξαίρεσην εννιά μηνών – από το κοσιένα
μέχρι και το κοσιενιά, το τέλος του αγώνα
η επιτροπή που στήθηκε των θουσιών τ' αγώνα

* * *

Μεσολογγίτης ήτανε κι ο **Ακριβής ο Ζώης**
που πολυδιακρίθηκε στις τρεις πολιορκίες
της πόλης του Μεσολογγίου, για να πέσει στο τέλος

420 ηρωϊκά μαχόμενος στην έξοδο απ' την πόλη.
Ακόμη ένας **Ακριβός** από το Μεσολόγγι
ο **Γιώργος**, ο αγωνιστής για λεύτερη πατρίδα.
Πήρε κι ο Γιώργος και στις τρεις πολιορκίες μέρος
κι έπεσεν στην έξοδο, τη δραματική τη νύχτα
μαχόμενα ηρωϊκά κι ως τη στερνή πνοή του.

* * *

Μεσολογγίτης ήτανε κι ο **Γιάννος ο Ακρίτας**
έλκοντας την καταγωγήν από το χρυσοβέργι
Γενναίος κι αυτός μαχητής της λευτεριάς του έθνους
θε να πέσει μαχόμενος τη νύχτα της εξόδου

* * *

430 **Ο Γιάννης Αλαϊτωνής** από το Μεσολόγγι
μεγάλως διακρίθηκε στις τρεις πολιορκίες,
της πόλης του Μεσολογγιού, μας λέγει ο Κλεφτοδήμος.

* * *

Μέσ' από τη Γιαννιτσού ο **Γιώργος Αλειφτήρας**
πρόσφερε στον ξεσηκωμόν υπό τις οδηγίες
και του Φραγκίστα Γιαννάκη και του Καραϊσκάκη.
Με πίστην, εντιμότητα κι υπακοήν μετέσχε
σε πλείστες όσες γίνανε μάχες: στο Πετροχώρι
Απόκουρου, του Ρίπιου, Γυριάς και Καροπούλας
και σ' Αετό, Διπόταμο, Νεόκαστρο, Κρεμμύδι,

440 εις την Μονήν τ' Αγάθωνος, Κραβασαράν κι Υπάτη,
στο Δίστομο κι απέ, στερνά, στο Μεσολόγγι μέσα
όπου κι ένας του αδελφός στις μάχες εφονεύθει
ωσάν μαχόταν άτρεμα κι υπό τις οδηγίες
του Μήτσου του Κοντόγιαννη· τ' όνομά του ξεχάσται.

* * *

Μέσ' από τ' Αγγελόκαστρον ο **Δημήτρης Αλεξάκης**
ως μαγγατζιής πολέμησεν απ' το εικοσιένα
ίσαμε το κοσιενιά, στο τέλος του αγώνα.
Κι όταν σχηματιστήκανε πρώτες χιλιαρχίες
διορίσται πεντηκόνταχος κι υπό τις οδηγίες

450 τ' οπλαρχηγού κι αγωνιστή, του Μακρή του Δημήτρη

για να παρευρεθεί μαζί σ' όλες τις εκστρατείες,
πολιορκίες και μάχες, όπου 'ταν και το Σώμα
τ' οπλαρχηγού του, του Μακρή, όπως: εις το Βραχώρι
Ζαπάντι, Καρβαρασαρά, Κομπότι, Μακρυνόρος,
στο Πέτα, Κεφαλόβρυσο, στην Πλάκα, Κρυονέρι
καθώς στις τρεις τις ένδοξες του Μεσολόγγι Πόλης
πολιορκίες· δυνατά με πάθος πολεμώντας.

Μα τη στερνή, τη φοβερή, δεινή πολιορκία
πληγώθηκε στο δεξιό το πόδι από μπάλα
460 μυδράλιου. Κι αυτός, στερνά, στην έξοδον εσώθει.
Μα χάθηκεν οριστικά όλη η οικογενειά του
άφαντη κι αγνοούμενη ως το εξήντα πέντε
δεν είχε καν σημεία ζωής ίσαμε τότες δώσει.
Όμως ο Δημητρός, ξανά, δίπλ' απ' τον αρχηγό του,
συνέχισε να πολεμά· κι έτσι παρευρέθει
στις μάχες της Αράχωβας, της Θήβας, της Δομπραϊνας
του Δίστομου, Καλάβρυτων, της Ναύπακτου, Φοντάνας
και στις μάχες του Ναύπλιου, Κραβάρων μα και σ' άλλες
μέχρι και της ανάκτηση της Ιερής της πόλης
470 της πόλης του Μεσολογγιού απ' των τυρράνων χέρια.
Στο τέλος η Επιτροπή θε να τον κατατάξει
στων υπαξιωματικών μέσα στην πρώτη τάξη.

* * *

Μέσ' από το Αιτωλικόν ο **Νίκος Αϊβαλιώτης**
πρόσφερν ολοπρόθυμα τον εαυτόν του όλον
για της πατρίδας την τιμή και την ελευθερία.
Μέσ' τον στολίσκο τ' Άστιγγα κι υπό τις διαταγές του
πολέμησε στου Αιτωλικού τη μεγάλη μάχη
Εκεί τότες πληγώθηκε κι ο Άστιγγας στη μάχη.
Η σύζυγος τ' αγωνιστή Νίκου Αϊβαλίπτη
480 που σε χηρεία διατελεί, ζει σε μεγάλη φτώχεια.
Ο σύζυγός της πέθανε· και στις δεκαέξι Μαρτίου
μεσ' το σαράντα τέσσερα τιμήθηκε πρεπόντως:
με αριστείο σιδηρούν και σ' ένα κάππου, χρόνο
τιμήθει και με χάλκινο τ' αγώνα αριστείο.

Η σύζυγος τ' αγωνιστή της λευτεριάς, Τασούλα,
διακοινότανε κι αυτή για το μεγάλο θάρρος
κι υψηλή γενναιότητα. Πήρε, μάλιστα, μέρος
στην άλωση του Βραχωριού, ύστερα θα προσφύγει
σ' ένα ερμομονάστηρο, κοντά στον Αχελώο
490 και σαν την αδελφοποιητή, κλέφτικη ζωή ζούσε.
Πολέμησε στην έξοδο τότες στο Μεσολόγγι
μάλιστα καταφέροντας μόνη να διασώσει
τον άντρα της που σοβαρά λαβώθηκε στη μάχη
και στ' Αχελώου τη μονή συνέχεια τον πήγε.

* * *

Μέσ' από την Κεχρινιά στου Βάλτου καταγόταν
ο **Αστραχάς Αλέξιος** ή κι άλλως **Αλεξίου**.
Στο Μεσολόγγι σαν αυτό, τότες πολιορκείται
από τον Μουσταφά πασά της Σκόδρας εσκοτώθει

* * *

Απ' του Βάλτου τη Λεπενού ο **Αλεξανδρής Γυφτάκης**
500 θα πολεμήσει απ' την αρχή του Ιερού τ' αγώνα
με οδηγίες των αρχηγών: Ίσκου, Καραϊσκάκη
τ' Αναγνώστη Καραγιάννη. Όμως δεν αναφέρει
τις μάχες που πολέμησε «γιατί», κι όπως τονίζει,
«πολλάκις» τις ανέφερε. Να τονισθεί μονάχα
ότι κατά την έξοδον από το Μεσολόγγι
σκοτώθηκε ο Αλεξανδρής, πατέρας του Γυφτάκη.
Του κοσπέντε τον Φλεβάρη τιμήθηκε και πήρε
τον βαθμό του ταξίαρχου και στο τριάντα πέντε
τ'αργυρό Νομισματόσημο. Και θα τον κατατάξει
510 μέσα στους αξιωματικούς, στην έβδομη την τάξη.
η κρατική επιτροπή των θυσιών κι αγώνων.

* * *

Ο αδελφός του Ανδραχά, **Αλέξης Αλεξίου**,
απ' του Βάλτου την Κεχρινιά σκοτώθηκε στην πρώτη
της πόλης του Μεσολογιού πολιορκία τότες
από τον Μουσταφά πασά, τον Σκόδρα, το κοστρία.

* * *

Ο **Αλεξίου Βασίλης** και αδελφός τ' Αλέξη
μαχόμενος ηρωικά θα σκοτωθεί επίσης
στη δεύτερη της Ιερής πόλης πολιορκία
απ' τους Κιουτάγια κι Ιμπραήμ στο κοσπέντε-κοσέξι
520 μαχόμενος ηρωικά, σ' αιφνίδιες εξόδους
των μαχητών της πόλεως ενάντια στους Τούρκους
που την πολιορκούσανε μεσόνυχτα απ' ολούθε

* * *

Ο **Γιώργος Αλεξόπουλος** π' από την Μπαμπίνη
Ξηρόμερου καταγόταν – άλλως πως και **Μπετζιάρης** –
πολέμησεν απ' την αρχή του Ιερού τ' Αγώνα
μ' οδηγητές τους αρχηγούς: Γρίβα, Καραϊσκάκη,
τον Γιώργο Δράκο και μαζί με τον Χρίστο Τασούλα
πήρε μέρος σε πάμπολλες μάχες κι επιχειρήσεις
πολεμικές· και θα βρεθεί στο Μεσολόγγι μέσα
530 σε δυο μέσα της Ιερής Πόλης πολιορκίες
καθώς και στις Αράχωβας και της Αθήνας μάχες

* * *

Ο **Νίκος Αλεξόπουλος** π' απ' του Μεσολογγίου
τον Γαλατά κατάγεται, μέρος εις τον αγώνα
του κοσιένα ανέλαβε και τελικά θα χάσει
τα μέλη τα χιλιάκριβα της οικογένειάς του
και μόν' αυτός θα διασωθεί τελικά στον αγώνα.

* * *

Ο **Σπύρος Αλεξόπουλος** από το Μεσολόγγι
που τόσο διακρίθηκε μεσ' την πολιορκία
της πόλης του Μεσολογγίου, τελικά θε να πέσει
540 στην τρομερή, τη φονική, τη νύχτα της εξόδου.

* * *

Ο **Χρήστος Αγγελόπουλος**, άλλως πως και Φραγκούλλης
σε μάχες πήρεν αρκετές το μέρος και θα πέσει
μαχόμενος ηρωικά στις Κλείσοβας τη μάχη.

* * *

Μέσα από το Βενέτικο της Ναυπακτίας θά'ρθει
κι ο **Αλεξοσωτηρόπουλος ο Γιώργος**· θ' ακλουθήσει

τον Πάνο τον Βενέτικο· και στην πολιορκία
τη Δεύτερη, της Ιερής της Πόλης διαπρέπει.

* * *

Κι αυτός από το Βενέτικο της Ναυπακτίας θάρθει
ο Αλεξοσωτηρόπουλος ο Λούκας ακλουθώντας
550 τον αρχηγό Βενέτικο, τον Πάνον Αλεξίου
για να διακριθεί κι αυτός, όπως κι ο αδελφός του
στη Δεύτερη της Ιερής Πόλης πολιορκία.

* * *

Ο Κωνσταντίνος Αλερτάς από της Μακρυνίας
την πόλη, τη Γραμματικού, στον Ιερόν Αγώνα
θε να εμπλακεί δυναμικά με τον Μακρή αρχηγό του
θα πολεμήσει αδιάκοπα απ' το εικοσιένα
ίσα με το κοσιενιά και μέρος θε να λάβει
στις μάχες του Αγρίνιου, Ζαπάντι και του Πέτα
τη Γιαβουλούν, Αράχωβα, Λαμποτινά, Κομπότι,
560 και σ' άλλες μάχες Παπαδιάς, τις μάχες του Πλατάνου,
στο Πετροχώρι, Κράβαρα, το Δίστομο, Φοντάνα
για να βρεθεί στη δεύτερη, στενή, πολιορκία
της πόλης του Μεσολογγιού, που δυο πληγές θα πάρει
στ' αριστερό της κεφαλής και στο δεξί του χέρι.
Κι όταν, πια, σχηματίστηκαν, στερνά, χιλιαρχίες
ως εικοσιπένταρχος θα διοριστεί σε δαύτες
για να δουλέψει κι απ' εδώ με ζήλον, όπως πάντα,
με στόχο τη διάλυση των άτακτων σωμάτων.
Κι όμως μ' όλες αυτές τις εθνοεκδουλεύσεις
570 αβαθμολόγητο στερνά το κράτος θα τον 'φήσει.

* * *

Ο Αλεσκτάς Νικόλαος από το Μεσολόγγι
αμέσως με την έκρηξη του Ιερού τ' αγώνα
έτρεξεν ολοπρόθυμα, με στόχο να προσφέρει
τον εαυτό του στη λαμπρήν αυτήν εθνεγεργίαν.
Γι' αυτό και παραβρέθηκε στις τρεις πολιορκίες
της πόλης του Μεσολογγιού· τη νύχτα της εξόδου,
ξηφήρεις, διασώθηκε για να φτάσει στ' Ανάπλι

όπου και με του Τζιώρτζ σχετικές οδηγίες
μαζί του παραβρέθηκε στις μάχες της Αθήνας,
580 σ' Ακαρνανία, αιτωλικό στερνά στο Βασιλάδι
μέχρι και την αποκατάσταση της τάξης, της ειρήνης.
Και σ' όλες, αναφέρεται, τις μάχες διακρίθει
στις μάχες του Μεσολογγιού, για τον μεγάλο ζήλο
που πάντοτες επέδειξε. Και σ' όλο τον αγώνα
πολέμησε χωρίς μισθό κανένα για να πάρει
γι' αυτές τις εκδουλεύσεις του και τις υπηρεσίες

* * *

Μ' επιστολή της εκζητούν βοήθεια για να ζήσουν
η **Αλευρά Λάμπρου** από το Μεσολόγγι
η κόρη κι εξαδέλφη της – πεντάχρονη όντας μόλις –
600 αιχμαλωτίστηκαν μαζί τη νύχτα της εξόδου
της Φρουράς του Μεσολογγιού· προκειμένου να ζήσουν.

* * *

Ακόμα μνημονεύεται από τον Κελφτοδήμο
ο **Μήτσος Αλευράς** από το Μεσολόγγι
που τόσο διακρίθηκε στις που γινήκαν μάχες
στην πόλη του Μεσολογγιού και σ' όλες τους τις φάσεις

* * *

Ο **Σταμούλης Αλογιάννης** που κι αυτός καταγόταν
μεσ' από τ' Αιτωλικό, σε πλείστες όσες μάχες
τ' αγώνα διακρίθηκε και στις πολιορκίες
της πόλης του Μεσολογγιού, ως αρχηγός που ήταν
610 ενός Σώματος μαχητών. Τελικά κατατάχτει
απ' τη γνωστήν επιτροπή των θυσιών κι αγώνων
στη δεύτερη, των Υπαξιωματικών, αγωνιστών την τάξη.

* * *

Ο **Αλπεντζάς Δημήτριος** που απ' τους Παπαδάτες
της Μακρυνείας καταγόταν, κάτ'απ' τις οδηγίες
των Δημήτρη Μακρή και τοΥ Μήτρου του Ντόβα
όντας υπαξιωματικός, πολέμησε στις μάχες
τ' Αγρίνιου, Καρπενησιού, στα Σάλωνα, στην Πλάκα
σ' Αράχωβ και θε να μπει και μεσ' το Μεσολόγγι

όπου κι εδώ πολέμησε με το γνωστό του πάθος.

620 Όμως θα χάσει μεσ' εδώ την οικογένειά του
στο χρόνο της κατάπικρης, στυγνής πολιορκίας.
Πέθανε και καμιάν ποτές του δεν επήρε
για όλη του την προσφορά στον ιερόν αγώνα.
Ενώ και κάποιον έγγραφο θα μας πληροφορήσει
πως κι ενιακόσα έδωσε γρόσια για τον αγώνα:
στη μάχη του Βραχωριού, ν'αγοραστεί απ' το Σώμα
τ' οπλαρχηγού του, του Μακρή, πυρίτιδα, μπαρούτι
Στο τέλος η Επιτροπή θενά τον κατατάζει
σε θέση Υπαξιωματικών στη δεύτερη την τάξη.

* * *

630 Ο **Αλπιντζής Γεώργιος** π' από την Κανδύλα
Ξηρόμερου καταγόταν, και με τις οδηγίες
τ' οπλαρχηγού του, Κουσουρή, και μ' άλλους στρατιώτες
- και με τις οδηγίες του – πήρε στις μάχες μέρος
στου Βραχωριού και στο Πέτα και μέσ' την τελευταία
πολιορκία τη δεινή, στο Μεσολόγγι μέσα
πολέμησε μ' ηρωισμό κι αφάνταστην αντρεία.
Μάλιστα μνημονεύεται: «Εξήλθεν του φρουρίου
τόσο προς καταδίωξη και απομάκρυνσή τους
των Τούρκων, που πλησίασαν πάρα πολύ στο κάστρο
640 κι ύστερα από μάχη σκληρή, πεισματική, μεγάλη
σκοτώθηκεν, σαν «έδειξεν» πρωτόγνωρην «ανδρείαν».
Η κρατική επιτροπή των θυσιών κι αγώνων
τον εκατέταξε στερνά μέσα στην πρώτη τάξη
των Υπαξιωματικών του λεύτερου, πια, κράτους

* * *

Μέσα από τον Πλάτανον προερχόταν ο **Κώστας**
ο Αμιλής π' απ' την αρχή κι ίσαμε και το τέλος
πήρε στην επανάσταση του κοσιένα μέρος
Ως μπουλουκσής πολέμησε στη μάχη τ'Αγρινίου
με στόχο τον αποκλεισμό της πόλης απ' τους Τούρκους
650 τους ντόπιους· μέρος έλαβε, συνέχεια, στις μάχες
του Μακρυνόρους κατά του γνωστού του πασά Πλάσια

- μ' οδηγίες του Γρίβα και με τους στρατιώτες
που βρίσκονταν προσωπικά απ' τις διαταγές του.
Ως μπουλουκσής στο κοσιδύο πολέμησε και πάλιν
κάτω απ' τις διαταγές του Θεοδωράκη Γρίβα
στις μάχες: Άρτας, Λουτρακίου, Ξηρόμερου και Πλάκας
Ποδοβολίτσας, τ'Αετού, του Βάλτου· στο κοστρία
στα γιοφύρια τ'Αλάμπη πολέμησε τους Τούρκους,
στον Αχελώο ποταμό κατά του Ομέρ Βρυώνη
660 και στη μάχη μετά, κείνη της Καλιακούδας
κατά του Μουσταφά πασά, γνωστού πασά της Σκόδρας
κι υπό του Κίτσο τον γνωστόν πολαρχηγό, τον Γιώργο,
ενώ μές το κοστέσσερα, με τον Θεοδωράκη
τον Γρίβα θα παρευρεθεί και στην πολιορκία
κείνη των Παλαιών Πλατρών, καθώς και σ' άλλες μάχες
Στη μάχη του Νεόκαστρου θα πάρει στο κοσπέντε
μέρος και πάλιν μ' αρχηγό τον Γιώργο τον Τζαβέλα,
Στο κοσιέξι θα βρεθεί με τον Κίτσο Τζαβέλα
στην πόλη του Μεσολογγίου, ενώ πολιορκείται
670 από Κιουτάγια κι Ιμπραήμ. Κι όταν θε να ξεφύγει
από της πόλης τη γνωστή, δεινή, πολιορκία
θε να παρευρεθεί ξανά σε μάχες: στα Γιοφύρια
τ' Αλήμπη και σε πολλές, συνέχεια, άλλες μάχες
Σίμου Γραβάρων, Νιόκαστρο, πού'ναι στη Ναυπακτία,
στην κακή Σκάλα, μεταξύ Ναυπάκτου-Γαβρολίμνης
καθώς και στη στερνή στενά πολιορκία
της Ναύπακτου, μ' οδηγητή ξανά τον Κραβαρίτη
τον Γιάννη, τον Μακρυγιάννη. Στο τέλος κατατάχτει
υπαξιωματικός απλά, και της δεύτερης τάξης
* * *
- 680 Ο **Αθανάσιος Ντελής**, αλλιώς κι Αμπαλιανίτης
μέσα απ' την κώμη Απλιανή της Ευρυτανίας
που στα στερνά μετοίκησε μέσ' το Ευηνοχώρι
μεσ' τον αγώνα δόθηκεν από την έναρξή του
κι ίσαμε και την άφιξη τ' Όθωνα στην Ελλάδα
Μ' οδηγητή του τον Μακρή πήρε στις εκστρατείες

πολιορκίες και μάχες μέρος, και στις οποίες
πήρε το Σώμα του Μακρή, όπως: εις το Αγρίνι,
τον Καρβασορά, Μακρυνόρος, Κομπότι και το Πέτα,
την Άρτα, Πλάκα, Ζαπάντι και σ' άλλες τόσες μάχες
690 καθώς και μέσα στις γνωστές δεινές πολιορκίες
της πόλης του Μεσολογγιού· κι όταν, πια, διασώθει
απ' τη γνωστή την έξοδο, πάλιν θ' ακολουθήσει
τον αρχηγό του, τον Μακρή, και σ' όλες του τις μάχες
τόσο στην Ανατολική τη Στερεάν Ελλάδα,
στη μάχη της Αράχωβας κι όπου εκεί πληγώθει.
Κι όταν κάπως αργότερα πολύ, σχηματίστηκαν
τα ελαφρά τα τάγματα, αμέσως κατατάχτει
στον πρώτο λόχο κι όπου κει με ζήλο θα δουλέψει
ίσαμε που τα τάγματα στερνά καταργηθήκαν.

* * *

700 Ο **Αμπλανίτης Γιαννάκης**, άλλως πως και **Μπαλάφας**
καταγόταν απ' του Μεσολογγιού την κώμη το Μποχώρι
Όμως σύμφωνα με σωστή κάποια ετυμολογία
το Αμπλάνι της πιο σωστό επώνυμό του να'ναι
μιας και από την Αμπλάνην ο Γιάννης καταγόταν
την κώμη όπου ευρίσκεται μέσ' την ευρυχνία
κι ύστερα να μετοίκησε κι έφτασε στο Μποχώρι.
Ο Αμπλανίτης έλαβε μέρος σ' όλες τις μάχες
οπού'χει δώσει του Μακρή, τ' αρχηγού, το Σώμα:
στο Μακρυνόρος, Ζάπαντι, Βραχώρι και Καμπότι
710 στην Άρτα, Πέτα και Πλάκα και στην πολιορκία
της πόλης του Μεσολογγιού και μέσ' την τελευταία
τη φοβερή την έξοδο, τρεις φορές μέσ' τα χέρια
ο Μπαλάφας πληγώθηκε κι όταν πια διεσώθει
θε ν' ακλουθήσει τον Μακρή σ' όσες μάχες θα δώσει:
στην Ανατολική τη Στερεάν Ελλάδα, όπως:
στη Θήβα, την Αράχωβα, Παλαιοπαναγιά κι άλλες

* * *

Από την πόλη Ναύπακτο ο **Αναγνώστης** ήταν
ο **Αναγνωστόπουλος**, που στον αγώνα πήρε

720 ενεργό μέρος σε πολλές μάχες, πολιορκίες
μ' αρχηγό του τον άξιο τον Διαμαντή Χορμόβα
της Ναύπακτου, τ' Αντίρριου και μέσ' το Μεσολόγγι
θε να'μπει, για ν' αγωνιστεί σαν πάντοτες γενναία.
Όμως θα πέσει σαν στενά την πόλη περισφίγγει
ο στρατιωτικός κλοιός των Ιμπραήμ, Κιουτάγια.

* * *

730 Απ' τη Φουρνιά των Άγραφων προερχόταν ο **Κώστας**
Αναγνωστόπουλος κι αυτός, που θε να μετοικήσει
στο Άργος μέσα του Μωριά· κι υπό τις οδηγίες
πανάξιων οπλαρχηγών: του Κίτσου του Τζαβέλα
και του Σταματελόπουλου, του Χατζηχρίστου κι άλλων
θα πάρει μέρος εξ αρχής στον Ιερόν Αγώνα
σε πλείστες όσες κρίσιμες του γένους περιπτώσεις
Στο Καρπενήσι βρέθηκε με τον Καραϊσκάκη
μέσ' τη μάχη των Καγκελιών· και θε να πολεμήσει
στο Νιόκαστρο με αρχηγό ξανά τον Καραϊσκο.
Στο Μεσολόγγι θα βρεθεί με τον Γιαννάκη Ράγκο
και μέσα στον Καρβασαρά με Ράγκο και Φαρμάκη
Στην Κρήτη θε να κατεβεί κι εκεί θα πολεμήσει
κάτω απ' τις διαταγές τ' οπλαρχηγού του Γιάννη
Χατζημιχάλη και, μετά, στων Αθηνών τις μάχες
740 αντάμα μ' Αρχοντόπουλο τον Νοταρά τον Γιάννη.
Είχε κι ο ίδιος μαζί κάτ' απ' τις προσταγές του
κάπου μια δεκαπενταριάν άντρες και που μαζί τους
τρέχει παντού και βοηθά, συνδράμει όσο μπορεί
όπου η πατρίδα τον καλεί, δείχνοντας στον αγώνα
αντρεία απαράμιλλη, πίστη και καρτερία.
Στη δεύτερη υπαξιωματικών την τάξη τον εντάσσει
η αρμοδία Επιτροπή των θυσιών κι αγώνων.

* * *

750 Επίσης απ' τη Ναύπακτο καταγόταν κι ο **Στάθης**
ο Αναγνωστόπουλος παιδί 'ταν τ' Αναγνώστη,
όπου με τον πατέρα του, τον Λούκαν, αδελφόν του
και με τα δυο ξαδέλφια τους κι άλλους του συμπολίτες

πολέμησε στη Ναύπακτο κατά του Ισλαμπέη
ως και των Τούρκων κάτοικων της ίδιας της πόλης
Πολέμησε, συνέχεια, στη μάχη τ' Αντιρρίου
Εκεί κι όπου σκοτώθηκεν ο άξιος αρχηγός του
ατρόμητος οπλαρχηγός, ο Παντελής Χορμόβας.
Στο κοσιδυό πολέμησε μαζί με τον Σαφάκη
στη μάχη του Λιδωρικιού, καθώς και σ' άλλες μάχες.
Μεσ' το κοστρία βρέθηκε μέσ' τη ναυτομαχία
760 στο Καρπενήσι, μ' αρχηγό τον Μήτσο Κοντογιάννη
κι απέ'τρεξε και βρέθηκε μέχρι την Καλιακούδα
κατά του Μουσταφά πασά του Μουσταή της Σκόδρας.
Και μέσα στο κοστέσσερα, με τον Τζαβέλ' αντάμα
τον Κίτσο, με τους άντρες του στην Άμπλιανης τη μάχη
πολέμησεν ως μπουλουκσής, έχοντας δέκα άντρες
ενάντια στον Δερβίς πασά και στο κοσπέντε μέσα
μεσ' το κρεμμύδι βρέθηκε 'κει πέρα πολεμώντας
ενάντια στον Ιμπραήμ πασά και το στρατό του,
τη στρατιάν απ' Άραβες· μετά θα πολεμήσει
770 στην ίδια μέσα τη χρονιά μ' αρχηγό τον Τζαβέλα
τον Κίτσο και συναρχηγό τον μέγα στρατηλάτη
τον άξιον αγωνιστή, τον Γιώργο Καραϊσκό
θα πολεμήσει, με σκοπόν μια ανάσα για να δώσει
στην πόλη του Μεσολογγιού· πουν' πολιορκημένη
από Κιουτάγια κι Ιμπραήμ· θα μπει σε λίγες μέρες
για να συνδράμει τη φρουρά της Ιερής της πόλης
Στο Μεσολόγγι μια σταλιάν ανάσαση να δώσει.
Ο Στάθης και το Σώμα του, κείνο που διοικούσε,
τέθηκε στις διαταγές του Χρήστου Φωτομάρα.
780 Μέχρι το τέλος έμεινε στο Μεσολόγγι μέσα
κι όταν στερνά διασώθηκε τη νύχτα της εξόδου
θε να φτάσει με της φρουράς τα λείψανα στ' Ανάπλι.
Κι ενώ βρισκόταν στον Μωριά, με τον Παπαγιωργάκη
πολέμησεν εις τη Δαβιά, στη μάχη στα Λαχούρια
της Τρίπολης και μ' αρχηγό τον Θεωδωράκη Γρίβα
και κατ' απ' τις διαταγές, συνέχεια, του Γενναίου

μπήκε μέσα σε πάμπολλες μεσ' του Μωριά κινήσεις
και μέσα στο κοσιενιά πήρε μέρος ακόμα
και στη στερνή της Ναύπακτου στενή πολιορκία
790 ενάντια στον Κιόρ πασάν καθώς και σ' άλλους Τούρκους.
Κι ενώ μέσα εις τον Μωριά βρισκότανε ακόμα
μέρος εις την εκπόρθηση τ' Αντίρριου θα πάρει
και τέλος, στην ανάκτηση της Ιερής της Πόλης.
Στο πάρτι του θα τραβηχτεί κι οριστικά θα μείνει.
Ο Στάθης «ειανθ'ων έπραξε» για τη δούλη πατρίδα
τελικά τον πληροφορούν πως ο βασιλιάς Όθων
«ημδόκησεν» ανθυπολοχαγόν να τονε διορίσει
«Επίτιμον της Φάλαγγος». Κι έτσι καταξιώθει
η μέγιστη, πολυάθλη τ' αγωνιστή πορεία.

* * *

800 Κι ο **Χρήστος** παιδί θρέμμα της ήταν της Ναυπακτίας
ο **Αναγνωστόπουλος** της Βαϊτσάς της Κώμης
πολέμησε μ' οπλαρχηγούς : Σαφάκη, Σκαλισοδήμο
Τζαβέλα, Σωτηρόπουλο, Γιολδάση, Μποτσαράκους
τον Γιάννη τον Μακρόγιαννη κι άλλως πως Κα????
Γιαλδάση Γιάννη, κεφαλή στον Γιώργο Καραϊσκό
παίρνοντας μέρος σε πολλές και σημαντικές μάχες:
στη μάχη της Καλιακούδας, εδώ που είχαν πέσει
και στρατιώτες Έλληνες τα ??????????
κάποιοι πολύ σημαντικοί. Και στην πολιορκία
810 της πόλης του Μεσολογγιού, κι απ' όπου διεσώθη
τη νύχτα κείνη της πικρής, πολύνεκρης εξόδου
κι έσπευσε και πολέμησε σε πάμπολλα άλλα μέρη.
έτρεξε στην Αράχωβα κατά του Μουσταμπέη,
στο Δίστομον ενάντια σ' Ομέρ πασά Καρύστου.
Κι ακόμα παραβρέθηκε σε μάχες της Αθήνας.
Μέσα και στο κοσιοχτώ στη μάχη της Πρεβίστας
και στη μάχη της Τέρνοβας κατά του Χουσεϊν Μπέη.
Στο τέλος η επιτροπή τον είχε κατατάξει
στη δεύτερη των υπαξιωματικών την τάξη

* * *

820 Ο **Αναστασίου Δημητρός** απ' τ' Ευηνοχώρι
του νομού του Μεσολογγιού, θα πάρει στον αγώνα
ενεργό μέρος εξ αρχής κι ίσαμε και το τέλος.
Με καθοδήγηση Μακρή, Πέτρου Καρβέλα, Ντόβα
πήρε μέρος σε διάφορες μάχες κι αναμετρήσεις
στ' αγρίνιο, στο Ζαπάντι, το Πέτα, το Κομπόκι
Γιαβολού, Κεφαλόβρυσο, στις τρεις πολιορκίες
της πόλης του Μεσολογγιού – όπου κι εκεί πληγώθει –
στον Μύτικα, τη Βόνιτσα, την Κατοχή, την Πλάκα,
την Παπαδιά, Δερβέκιστα, τον Πλάτανο και σ' άλλες.

* * *

830 Ο **Γιάννης Αναστασίου**, άλλως πως **Γιαννακούζος**
αξιωματικός πυροβολικού και μ' οδηγίες
του Μήτρου του Δελήγιωργη, πολέμησε με σθένος
για κάπου δεκατρείς μήνες στην Ιερή την πόλη
την πόλη του Μεσολογγιού, στη δεύτερη τη μάχη
ενώ πολιορκότανε με Κιουταχή – Μπραϊμή

* * *

Η **Αναστασίου Σταυρινή** και η μικρή της κόρη
που πιάστηκαν αιχμάλωτες στην έξοδο απ' την Πόλη
την πόλη του Μεσολογγιού, τότε στο κοσιέξι
και τελικά λυτρώθηκαν απ' την αιχμαλωσία

840 ζητάνε λιγοστό ψωμί, ας είναι να τους δίνουν
στον τόπο της διαμονής μεσ' τ' Αναπλιού την πόλη.

* * *

Ο **Αναστασίου** κι ή **Τζάμης, Τασιανής/ Σασάμης**

από της Βόνιτσας μεριά και με καταγωγή του
αλβανική, δεν άφησε σημείωμα κανένα.

Υπάρχει μόνον αίτηση στο εξήντα πέντε μέσα
από την κόρη του Τζιάκη, που σ' αυτήν αναφέρει.

πως ο «θανών» πατέρας της παντού είχε πολεμήσει
τρέχοντας αδιάλειπτα κι όπου τον εκαλούσε

- πάντοτ' επικεφαλής πολλών στρατιωτών του –

850 η πρόσκληση για λευτεριά της σκλάβας της πατρίδας
καθώς και στους αποκλεισμούς στο Μεσολόγγι μέσα

προσθέτοντας πως τελικά γι' αυτούς του τους αγώνες
με τον βαθμό του λοχαγού τιμήθηκε, τον πρώτον,
και με θέση υποδιοικητού στη χιλιαρχία Ζέρβα.

Στο έγγραφο τονίζεται το παράδοξο τούτο:

μ' όλο που κατατάχθηκε ως λοχαγός, στο τέλος
για σκοπούς προικοδότησης τον έχουν κατατάξει
σε θέσην υπολοχαγού, αποστερώντας του έτσι
τα συνταξιοδοτικά τα δικαιώματά του.

* * *

- 860 Ο **Χρήστος Αναστασίου**, πληροφορεί ο Κολύμβος,
θα πέσει στην ηρωική την έξοδο απ' την πόλη
- στις κοσιέξι τ' Απριλιού – από το Μεσολόγγι

* * *

Απ' τη Γρανίτσα Ναύπακτου προερχόταν ο **Αντώνης
Αναστασόπουλος** και που θα υπηρετήσει
με προθυμίας άμετρη στον Ιερόν αγώνα.

Κατ' απ' τις διαταγές του Κίτσου του Τζαβέλα
μαζί του θα παρευρεθεί τότες στο Καρπενήσι
στη μάχη κατά του Μουσταφά του πασά της Σκόδρας,
στη μάχη της Καλιακούδας, της Αμπλιανης Σαλώνων

- 870 ενάντια του Δερβίς πασά στου Κρεμμυδιού τη μάχη
ενάντια στ' αραβικό στράτευμα του Μπραϊμή.

Θα πολεμήσει, συνέχου, σε μάχη που διεξήχθει
έξω απ' το πολιορκούμενο τότες απ' τον Κιουτάγια
το Μεσολόγγι, όπου θα μπει σε λίγες μόνον μέρες
μέσα στην πόλη με στόχο τη φρουρά να συνδράμει.

Στο χρόνο που διάρκεσεν όλη η πολιορκία
πήρε μέρος στη φονική μα κι ένδοξη συνάμα
γνωστή μάχη της Κλείσοβας κι όταν θε να ξεφύγει
και θα διασωθεί, στερνά, στην έξοδο απ' την πόλη

- 880 θα πάρει μέρος μ' αρχηγό και πάλιν τον Τζαβέλα
μέρος στην πολυφωνικότατη, γνωστή, μάχη του Ξένιου
οπού είναι στην Ακρόπολη των Αθηνών σιμά της.

Κι όταν συγκροτηθήκανε στερνά απ' τον Κυβερνήτη
τον Γιάννη Καποδίστρια πρώτες χιλιαρχίες

στην πρώτη κατατάχτηκε, του Κίτσου του Τζαβέλα
και μ' αυτήν παρατάχθηκε κατά τ' Αχμέτ Πρεβίστα
στη μάχη της Λαμποτινάς· εκεί κι όπου το Σώμα
του Πρεβίστα εξοντώθηκε κι ο ίδιος συνελήφθει
στην Βαρνάκοβαν αιχμάλωτος, όντας επροσπαθούσε
890 να διαφύγει, σπεύδοντας ν' ασφαλιστεί στ' Ανάπλι.
Πολέμησε στην Τέρνοβαν, ακόμα, των Κραβάρων
κατά του Χουσεϊν πασά και κατά τ' Αλλαμπέη
για να βρεθεί, συνέχεια, και στην πολιορκία
την υστερνή της Ναύπακτου κι εδώ θα τερματίσει
τη δράση την πολεμική και θα ιδιωτεύσει.

* * *

Μέσ' από την Δερβέκιστα της Τραχωνίας ήταν
ένας λαμπρός αγωνιστής, γεμάτος από ζήλο,
ο **Αναστασόπουλος Δημήτρης**, που θα τρέξει
σε πλείστα όσα μέτωπα, πολεμικά, να δώσει
900 και τη δική του συνδρομή στον Ιερόν αγώνα.
Μ' αρχηγό τον οπλαρχηγό Απόκουρο Σιαδήμα
τον Κώστα, και τους άντρες του πολέμησε στ' Αγρίνι
ενάντια σ' εντόπιους Τούρκους και στο Ζαπάτι.
και στην πρώτη της Ναύπακτου στενή πολιορκία,
στη μάχη του Ξηρόμερου, Βόνιτσας, Λουτρακίου
κι απέστο Κεφαλόβρυσο τ' Αιτωλικού συνέχου
και στη μάχη της Άμπλιανης, της γνωστής των Σαλώνων,
μετά στο Κεφαλόβρυσο στο Καρπενήσι μέσα.
κατά του Μουσταφά πασά, του Μουσταή, της Σκόδρας
910 στη μάχη της Καλιακούδας, σ' ίδιους εχθρούς κόντρα,
στο Πετροχώρι Απόκουρου, στην Καροπούλα Αγράφων.
Πήρε μέρος, συνέχεια, και στην πολιορκία
την υστερνή της ένδοξης πόλης, στο Μεσολόγγι.
Στη θρυλική την έξοδο τ' Απρίλη του κοσιέξι
πήρε ένα τραύμα στο μηρό κι απ' το βαρύ το τραύμα
σε λίγες μέρες πέθανεν εις το χωριό του μέσα,
όπου, στερνά, κατάφερε σερνάμενος να φτάσει.

* * *

Μέσα από τη Δερβέκιστα της Τριχωνίας κι άλλος
ένας αγωνιστής· πάλιν κι αυτός **Δημήτρης**
920 **Αναστασόπουλος**, απ' την αρχήν παρών τ' αγώνα
πρόσφερε στην πατρίδα του τον εαυτόν του όλον
ως στρατιώτης αρχικά και για να συνεχίσει
και ως αξιωματικός με πλείστους στρατιώτες
κάτ' απ' τις οδηγίες του. Και μ' αρχηγούς Τζαβέλα,
Φωτομάρα, Δημητρίου, τον Κώστα τον Σιαδήμο
μα κι άλλους στη συνέχεια με σθένος πολεμάει
στην Άμπλιανη των Σαλώνων, Βραχώρι, Καρπενήσι
Καλιακούδα, Ζαπάντι, Μεσολόγγι, που θα πέσει
ως αξιωματικός στην Ιερή την πόλη.

* * *

930 Μέσ' από το Ζελίχοβο Θέρμου, ο **Θοδωράκης**
κι αυτός **Αναστασόπουλος** θα τρέξει να συνδράμει
την ένδοξη επανάσταση με τ' όπλο του στο χέρι.
Θα πολεμήσει σε Ζαπάντι και στις μάχες
του αγίου Νικολάου-τόπο του Ξηρομέρου-
στο Καρπενήσι ενάντια στον Σκόδρα με τον Μάρκο
τον Μπότσαρη· στη Ρίγανη μετά θα πολεμήσει
Ύστερα με τον Στάικο τον Γιάννη παρευρέθει
στου Μεσολόγγι της γνωστής λαμπρής πολιορκίας.
Απ' τ' αρχικό της στάδιο, ταγμένος στη «Λουνέτα»,
940 στη «Μαρμαρού», συνέχεια, κι έμεινεν ως το τέλος
τη ματωμένη έξοδο κι απέ θα συνεχίσει
με τον Γιάννη τον Στάικο τη δράση στον αγώνα.

* * *

Ακόμα δυο **Αναστόπουλοι**, ο **Νίκος** κι ο **Πάνος**
από το Μεσολόγγιν ο πρώτος κι από την Τριχωνία
την κώμη της Δερβέκιστας, ο δεύτερος, θα πέσουν
μαχόμενοι μ' ηρωισμό στο Μεσολόγγι μέσα.
Ο Νίκος υπαξιωματικός. Χωρίς άλλα στοιχεία
ο Πάνος και που τελικά στη δεύτερη την τάξη
θε να καταταχθεί απ' την Επιτροπήν ο Νίκος

* * *

950 Ο **Αναστέλλου Παναγής** από το Μεσολόγγι
που στις πολιορκίες ενεργό ρόλο θα λάβει:
ως πυροβολιστής στις μάχες πήρε μέρος
της Ιερής της πόλεως. Και στο τέλος θα πέσει
στη δεύτερη κι αιματηρή, στενή, πολιορκία
σαν πολεμούσε άτρεμα στο Βασιλάδι πάνω

* * *

Μέσ' από το Κεράσοβο Μεσολογγίου ήταν
Ο **Βάσος Ανδρεόπουλος**, π' απ' την αρχή τ' αγώνα
θε να προσφέρει πρόθυμα πολλές υπηρεσίες
κάτω απ' τις διαταγές και με τις οδηγίες

960 του μπουλουκσή πατέρα του· και τ' αρχηγού αρμάτων
της Αιτωλίας, του Μακρή Δημήτρη και μαζί τους
σε πολλές παραβρέθηκε μεγάλες εκστρατείες,
πολιορκίες μπόλικες, μα και σε πλείστες μάχες:
στο Μακρυνόρος, Ζαπάντι, Κρυονέρι, στο Βραχώρι,
στο Πέτα και στη Βόνιτσα, στις τρεις πολιορκίες
της πόλης του Μεσολογγίου. Την ώρα της εξόδου
συλλήφθηκεν αιχμάλωτος με τη μάνα μαζί του,
και μόνο σαν διαβήκανε κάπου δώδεκα χρόνια
μπόρεσαν να λευτερωθούν, σπίτι τους να γυρίσουν.

* * *

970 Άλλος ένας **Ανδρεόπουλος, πατέρας του Βασίλη**
τον εαυτό του πρόσφερε για την ελευθερία
της σκλαβωμένης πατρίδας. Σε μάχες μέρος πήρε
και έπεσε μαχόμενος τη νύχτα της εξόδου.

* * *

Μέσ' από το Αγρίνιο κι ο **Ζαχαρίας** ήταν
ο **Ανδρεόπουλος**, που μ' οδηγίες του Μάρκου
του Μπότσαρη σε αρκετές μέρος θα λάβει μάχες:
στ' Αγρίνι και στο Ζαπάντι, στη μάχη Μακρυνόρους
και μ' αρχηγό τον ίδιο τον Μπότσαρη και πάλιν
στη μάχη του Καρπενησιού, όπου σ' αυτήν θα πέσει

980 ο θρυλικός ο Μπότσαρης, οπλαρχηγός ο Μάρκος.
Συνέχεια θα παρευρεθεί και στην πολιορκία

της πόλης του Μεσολογγίου, στο εικοσπέντε μέσα
κι ένα χρόνο στερνότερα, στην Κλείσοβας τη μάχη
π' ας γνωστόν διεξάχθηκε στις κοσπέντε Μαρτίου
του κοσιέξι μέρες πριν την έξοδο μονάχα.

* * *

Ο Γιάννης Ανδρέοπουλος από μέσα στ' αγρίνι
ευθύς μετά την κήρυξη για λευτεριά τ' αγώνα
από την τούρκικη σκλαβιά θα τρέξει να συνδράμει
και τη δική του προσφορά στη σκλάβια την πατρίδα
990 Μ' οδηγίες τ' οπλαρχηγού, Βλαχόπουλου του Κώστα,
πολέμησε στ' αγρίνιο, Ζαπάντι, Μακρυνόρος,
στη Μάχη του Μεσολογγίου μέσα στο κοσιδύο
έχοντας καθοδηγητή τον Μπότσαρη τον Μάρκο.
Μέσ' το κοστρία βρέθηκε και μ' αρχηγό και πάλιν
τον Μπότσαρη, θε να βρεθούν μαζί στο Καρπενήσι
Ενάντια σε Σκόδρα πασά και μέσ' τον ίδιο χρόνο
το Μεσολόγγι θα βρεθεί ενάντια και πάλιν
στον πασά Σκόδρα, μ' αρχηγό τον Βλαχόπουλο πάλιν
και μ' οδηγούς του, τώρ' εδώ, τους Ράγκο και τον Ίσκο
1000 στην υστερνή της Ιερής πόλης πολιορκία
που την πολιορκούν στενά Κιουτάγιας και Μπραήμας.
Ο Γιάννης ακόμα θα βρεθεί στην Κλείσοβας τη μάχη,
ένδοξη και περίφημη, στις κοσπέντε Μαρτίου
και πάλιν στις διαταγές του Κίτσου του Τζαβέλα.
Κι ο Γιάννης εξεπλήρωσε το χρέος του με ζήλο
περισσό, και φιλότιμο πάρα πολύ μεγάλο.

* * *

Ο Χρήστος Αγγελόπουλος, μέσ' από τ' αγρίνι
σαν ξέσπασε η έκρηξη τ' αγώνα του κοσιένα
μέσα στα χέρια του άρπαξε τα όπλα και με ζήλο
1010 πρωτόφαντο πολέμησε, μ' οδηγητή τον Γιάννη
τον Στάϊκο παραβρέθηκε στις μάχες τ' αγρινίου
και του Ζαπάντι ενάντια στους εντοπίους Τούρκους.
Και μ' οδηγό του ευθύς μετά τον Γιώργο τον Κοφήνα
στο Μεσολόγγι βρέθηκε απ' την αρχήν ως το τέλος.

Στην έξοδο όμως της φρουράς στο χέρι τραυματιστεί
κι ακόμα πιο χειρότερον αιχμάλωτος επιιάσει
κι ύστερα μεταφέρθηκε στο Τεπελένι μέσα
απ' όπου όμως μπόρεσε, στερνά, να δραπετεύσει.

1020 Στην έξοδο όμως πιάστηκαν η μάνα κι αδελφή του
Μ' άγνωστο τόπο κράτησης μα κι άδηλη την τύχη
Σαράντα χρόνια αργότερα μετά τη σύλληψή τους.

* * *

Ο **Αθανάσης Ανδρέου** από του Μεσολόγγι
την κώμη τη γνωστή Γουριά και αδελφός του Σπύρου
θε να πέσει μαχόμενος μέσα στο Μεσολόγγι
στην τελευταία, φοβερή, της πύλης πολιορκία.

* * *

Ο **Ανδρέου Θανάσης** άλλως πώς και Φαντούλης
που απ' του θέρμου καταγόταν, την κώμη τη Ζαγάνη
από την πρώτη τη στιγμή της έκρηξης τ' αγώνα
θε ν' αποδειχθεί σωστός, γενναίος και με ζήλο.

1030 Πολέμησεν ηρωικά και στο τέλος θα πέσει
στη στερνή του Μεσολογγιού, στενή, πολιορκία.
Απ' τους Κουτάγια κι Ιμπραήμ που την πολιορκούσαν

* * *

Ο **Ανδρέου Αναστάσης** από το Μεσολόγγι
σαν ήχησε της λευτεριάς η σάλπιγγα, προσήλθε
με τ' όπλον εις τα χέρια του κι άρχισε να προσφέρει
συνέχεια κι από 'ξαρχής πολλές υπηρεσίες
στη σκλάβα την πατρίδα του μέχρι τη λευτεριά της.

1040 Μ' οδηγητή του τον Μακρή Δημήτρη παρευρέθει
στις μάχες του Αγρίνιου, Ζαπάντι και του Πέτα
στις μάχες Κεφαλόβρυσου, στη Γιαβαλού, Κομπότι.
Και με τον Ραζηκότσικα Θανάση οδηγητή του
μέλος θα γίνει της φρουράς της Ιερής της πόλης
όπου και θε ν' αγωνιστεί με πάθος και με ζήλο
στις τρεις της πόλης φοβερές, στενές, πολιορκίες.
Στην έξοδο, διασωθείς, θα τρέξει να προσφέρει
υπηρεσίες σε πολλές μάχες κι αναμετρήσεις

χωρίς στιγμή να φείδεται της ίδιας της ζωής του.

Μέρος ποτέ δεν έλαβε με τις ολιγαρχίες

κι ούτε μισθόν, έστω μικρόν, για τις υπηρεσίες

1050 που στην πατρίδα πρόσφερε, σ' όλα τούτα τα χρόνια.

* * *

Απ' τη Γιουριά Μεσολογγιού κι η αδελφή του Σπύρου

και του Θανάση, η **Ανδρέου Ανάστα**, συνελήφθει

στη φοβερή την έξοδο τη νύκτα από την πόλη

κι η τύχη της είν' άγνωστη, σαράντα τώρα χρόνια.

* * *

Απ' τη Γιουριά Μεσολογγιού κι η αδελφή του Σπύρου

και του Θανάση, η **Ανδρέου Ανάστα**, συνελήφθει

στη φοβερή την έξοδο τη νύκτα από την πόλη

κι η τύχη της είν' άγνωση, σαράντα τώρα χρόνια.

* * *

Απ' τη Γιουριά Μεσολογγιού κι ο **Αποστόλης** ήταν

1060 τ' **Αντρέου**, που πολέμησε σε μάχες κι εκστρατείες

και σε πολιορκίες αρκετές υπό τις οδηγίες

των αρχηγών των αρμάτων· Μακρή – της Αιτωλίας –

κι απόδιπλα Καλόγηρου και του Βελισσαρίου.

Πήγε στις μάχες που'δωσεν και του Μακρή το Σώμα:

στο Μακρυνόρος, Βραχώρι, Ζαπάντι και Καμπότι

στο Κεφαλόβρυσσο, Σκαλί, στου Πέτα, Άρτα, Πλάκα

όπως και στου Μεσολογγιού τις τρεις πολιορκίες

τη νύχτα όμως της έξοδου πληγώθει στο κεφάλι

ενώ κι από τους Άραβες λογχίστηκε στο χέρι

1070 και πιάστηκε αιχμάλωτος, απ' όπου μεταφέρθει

στον Μοθοκόρωνα κι εκεί δυο χρόνια θε να μείνει

Όμως μέσ' απ' τα χέρια τους νύχτα θα δραπετεύσει.

Θα φτάσει στην Τριπολιτσά, που φρούραρχός της ήταν

ο Μήτσος ο Δεληγιώργης· κι υπό τις οδηγίες

ξανά του Βελισσαρίου, θα πολεμήσει πάλιν

μετέχοντας στις Βόνιτσας πολιορκίες, μάχες

ως τη στιγμή της άλωσης οριστικά της πόλης

τελικά τέρμα θέτοντας στον όλο του τον άθλο.

* * *

1080 Ο **Ανδρέου Απόστολος**, αδελφός του Γρηγόρη
κι αυτός από την Γαβαρού, πολέμησε μ' ανδρεία
σε μάχες· και φονεύθηκε μέσα στο Μεσολόγγι
όντας κοσιπεντάχρονος, όπως στο φάκελό του
συναφώς αναφέρεται κι όντας επολεμούσε
στο χρόνο που την Ιερήν πολιορκούσαν πόλη
τα τούρκικα στρατεύματα, όπως μέσ' του Γρηγόρη
το φάκελο αναφέρεται, ποτίζοντας με αίμα
στην αλύτρωτή του γη, για τον ξεσκλαβωμό της.

* * *

1090 Ο **Αντρέου Γεώργιος – Καλόγηρος** και άλλως
από την κώμη της Γουριάς ήταν της Τριχωνίας
Κι όταν κάποιτ' ανδρώθηκε, μπήκεν εις τον αγώνα
κάτ' απ' την καθοδήγηση του Χόρμοβα του Κώστα
Πολέμησεν δυναμικά στις τρεις πολιορκίες
της πόλης του Μεσολογγιού απ' την αρχή ως το τέλος.
Στις μάχες του Καματερού πήρεν επίσης μέρος
κάτ' απ' την καθοδήγηση του Σπύρου του Κολιάντζα.
Μέρος επίσης έλαβεν εις την πολιορκίαν
των Αθηνών, όταν τότες στενά πολιορκείτο
το φρούριο απ' τον Κιουταχή και μέρος 'κόμα πήρε
στις μάχες και τις συμπλοκές γύρω' από την Αθήνα
1100 μέχρι και τον θανάσιμο τραυματισμό τ' ανδρείου
τ' απέθαντου οπλαρχηγού, Γιώργου Καραϊσκάκη.
Και πήρε στη συνέχεια στις Μάνινας τη μάχη
του Άγιου Νικολάου τ' Αιτωλικού και σ' άλλες,
μέρος· όπου πολέμησεν γενναία κι όπως πάντα.
Στερνά θε να καταταχτεί μέσ' τη χιλιarchία
τον Κώστα του Βλαχόπουλου, όπου θα δώσει μάχες
στη Βόνιτσα και Ναύπακτο και για ν' αποχωρήσει
απ' όλη αυτή τη μάχιμη, την έντονη τη δράση.
Σ' άλλα πιστοποιητικά δηλούται η μετοχή του
1110 στις μάχες του Μεσολογγιού, Αράχωβας, Διστόμου.
Μεσ' το σαράντα τέσσερα χάλκινον αριστείο

τ' απονεμήθηκε γι' αυτές τις εκδουλεύσεις τ' όλες.

* * *

Ο Αντρέου Γρηγόριος από της Μακρυνείας

τη Γαβαλού, θε να βρεθεί σε πλείστες όσες μάχες

μ' οδηγητές του τον Μακρή, τον Ντόβα και Τζερπέλη.

Μόλις δεκατριάχρονος θα μπει μέσ' τον αγώνα

και θε να παρευρεθεί σε πάρα πολλές μάχες.

Στο Βραχώρι, το Ζαπάντι, την Πλάκα και το Πέτα

σε Μακρυνόρος, Κομπότι και στις πολιορκίες

1120 και στις τρεις του Μεσολογγιού· κι όταν στερνά διεσώθει

πολέμησε σ' Αγρίνιο, σ' Αράχωβα, Φοντάνα

στην πολιορκία και πτώση του κάστρου του Ναυπλίου

του Ρίου· και ξανά μέσ' το κοσιεννέα

και στην ανακατάληψη της Ιερής της πόλης.

Σε μάχες παραβρέθηκε σε Πειραιά κι Αθήνα

μ' οδηγητή τον Νοταράν Αρχοντόπουλο Γιάννη

απού πεσεν μαχόμενος ηρωικά σε μάχη.

Κι όταν συγκροτηθήκανε κάποτ' οι νομαρχίες

στου Γιάννη Στράτου εντάχθηκε μέσ' τη χιλιαρχία

1130 Μόνιμα· κι έμεινε μέσα 'κει ως τη διάλυσή της.

* * *

Ο Ιωάννης του Φώτου τ' Ανδρέου κι ή Κωστάκης

φαίνεται να σκοτώθηκε καθώς αγωνιζόταν

κάτω απ' τις διαταγές και με τις οδηγίες

του Θάνου Ραζικότσικα, όπως σαφώς μας λέγει

μεσολογγίτικο έγγραφο τ' Αυγούστου του κοσπέντε.

* * *

Ο Νικόλαος Ανδρέου, άλλως πως και Ταμπούρος

απ' τη Γουριά Μεσολογγιού κι υπό τις οδηγίες

του Δημητρίου του Μακρή, για την πατρίδα τάχθει.

Πολέμησ' ανεξάιρετα σ' όλες όπου του σώμα

1140 του Γιάννη Μακρύ συγκρούσες και τις φονικές μάχες

έδωσε· και δυναμικά πήρεν επίσης μέρος

στις τρεις της Ιερής πόλης καυτές πολιορκίες.

* * *

Απ' τη Συβίσταν ήτανε ο **Σπύρος ο Ανδρέου**
την κώμη του Μεσολογγίου· και με τις οδηγίες
Μακρή, Ντόβα, Τζιερπέλη, μέρος εις τον αγώνα,
αρχικά κι ως τη λήξη του το εικοσιεννέα
πήρε· και παραβρέθηκε σε πλείστες όσες μάχες·
στ' Αργίνιο, στο Ζαπάντι, στο Πέτα, στο Κομπότι,
Γιαβαλού, Κεφαλόβρυσσο και στις πολιορκίες
1150 και στις τρεις του Μεσολογγίου, στου Μύτικα τις μάχες,
της Πλάκας και της Βόνιτσας, Ντερβέκιστας, Πλατάνου
του Μύτικα, της Παπαδιάς, της Κατοχής και σ' άλλες.
Στις μάχες του Μεσολογγίου η μάνα αιχμαλωτίσκει
κι έπεσεν ο πατέρας του. Μόλα τούτα καμία
δεν του δόθηκεν αμοιβή, στερνά, απ' την πατρίδα

* * *

Άλλος ένας με τ' όνομα το ίδιον, **ο Ανδρέου**
ο Σπύρος, από τη Γουριά, κώμη Μεσολογγίου,
που μ' αρχηγό του τον Μακρή και με τις οδηγίες
του Κώστα του Βλαχόπουλου και του Βελισσαρίου
1160 πολέμησεν ηρωικά σε πάμπολλες τ' αγώνα
πολιορκίες και μάχες: σ' Αργίνιο, Ζαπάντι
τον Μαχαλά, Μακρύνορος, στο Κομπότι, στο Πέτα,
στην Πλάκα και στη Βόνιτσα και στις πολιορκίες
και μέσ' τις τρεις εβρέθηκε στο Μεσολόγγι μάχες
και στις μάχες τ' Αιτωλικού, που τρεις φορές πληγώθει
και στον Ντολμά του Αιτωλικού, καθώς και μέσ' τη νύχτα
της ματωμένης έξοδου από το Μεσολόγγι.
Κι όταν στερνά διασώθηκε τη φοβερή τη νύχτα
της έξοδου, πολέμησε και σ' άλλες πολλές μάχες
1170 των Σάλωνων, Λαμποτινάς, Πλατάνου, της Ναυπάκτου
του Δίστομου, Αράχωβας, στις μάχες της Αθήνας
πρόσφερεν ολοκαύτωμα πάντα τον εαυτόν του
στο βωμό της ελευθερίας της σκλαβωμένης γης του.
Σαν στήθηκαν τα τάγματα, μέρος σ' αυτά δεν πήρε.
Μα τράβηξε στο σπίτι του και μόνος εργαζόταν
για να κερδίσει το ψωμί, τα μικροέξοδά του.

* * *

Η Αντζλοπούλα Θανάσω από το Μεσολόγγι
αφού 'χασε τα πιο πολλά πολύτιμα, αγαθά της
στον μακροχρόνιο πόλεμον ενάντια στους τυράννους
1180 κι αφού αιχμαλωτίστηκε τη νύκτα της εξόδου
μαζί με τη μητέρα της και με τις δυο αδελφές της
αφού 'παθεν τα πάνδεινα και βλάβητκ' ο οφθαλμός της
μ' όλες αυτές τις προσφορές, τα πάνδεινα, θυσίες,
καμίαν αντιπαροχή δεν έλαβε απ' το κράτος
όπως σαφώς πιστοποιεί με σχετικό έγγραφό του
σ' εξήντα πέντε και στις δυό τ' Ιούνη τ' ίδιου χρόνου
ο στρατηγός Βλαχόπουλος που τα στοιχεία βρήκε

* * *

Μέσ' απ' τ' αγγελόκαστρο της Αιτολοακαρνανίας
ο **Γιώργος ο Αντωνάκης**, πήρε μέρος σε μάχες
1190 καθώς και μέσ' τη δεύτερη δεινή πολιορκία
της πόλης του Μεσολογγίου, όπου κι εκεί σκοτώθει

* * *

Ο Γιάννης ο Αντωνάκης απ' του Μεσολογγίου
την κώμη τ' Αγγελόκαστρου καταγόταν, θα λάβει
μέρος από την αρχή στον ιερόν αγώνα
μ' οδηγητές τον Μακρή και τον Πέτρο Τζερπέλη
και μαζί τους πολέμησε σε πλείστες όσες μάχες
σ' Αγρίνιο, στο Ζαπάντι, Κομπότι και στο Πέτα
Γαβαλού, Κεφαλόβρυσσο και στις πολιορκίες
τις τρεις του Μεσολογγίου. Στης έξοδου τη νύχτα
1200 αιχμάλωτος θα συλληφθεί και θε να στραφεί πίσω
στη λεύτερη την πατρική γή, μέσα σε τρία χρόνια
αφού γνώρισε τα δεινά στυγνής αιχμαλωσίας.
Τη νύχτα τη δραματική της έξοδου θα πέσει
ο ακριβός πατέρας του μα κι ένας αδελφός του.

* * *

Ο Νίκος ο Αντωνάκης, γιος τ' Αντωνάκη Γιώργου
π' απ' του Δημήτρη του Μακρή τις οδηγίες πήρε
μέρος σε μάχες διάφορες και στην πολιορκία

δεύτερη του Μεσολογγίου, όπου σ' αυτήν θα πέσει
ηρωικά μαχόμενος ενάντια στους δυνάστες.

* * *

- 1210 **Ο Γιάννης ο Αντωνίου**, από το Μεσολόγγι
πολέμησεν απ' την αρχή του ιερού τ' αγώνα
κι ως το τέλος της λαμπρής κείνης εποποιίας.
Μέλος υπήρξε της φρουράς στο Μεσολόγγι μέσα
Μαζί σαν πυροβολιστής «κατά θάλασσαν» κάποιο
διάστημα· μα στα κανονοστάσια γι άλλο.
Χρονογράφοι: Βλαχόπουλος, Μαυρομάτης και άλλοι
υπογραμμίζουν αφ' ενός την τιμιότητά του
και τις πιστές του, ειλικρινείς, στον τόπον εκδουλεύσεις

* * *

- 1220 **Ο Φώτης Χρήστου Αντωνίου** από την Τζιαβελιάσαν
ασκώντας το χειρουργικόν επάγγελμα «νηπιόθεν»
μαζί με τον πατέρα του, τον χειρουργόν, τον Χρήστον
συνέτειναν στη γιατρείαν άμετρων πληγωμένων
που πληγωθήκανε βαρειά στις μάχες της πατρίδας
και μάλιστα τονίζονταν οι μάχες που συμβάλαν
στη θεραπείαν πάμπολλων μαχητών πληγωμένων:
οι μάχες της Καλιακούδας, Αγράφων, Καροπούλας,
της Ρήγανης, Αράχωβας και του Μεσολογγίου
και της Γραβιάς κι άλλων πολλών π' όλοι οι πληγωμένοι
θεραπεύονταν απ' αυτούς και αποκαθιστούνταν.

* * *

- 1230 **Ο Αντωνόπουλος Αναγνώστης** από της Ναυπακτίας
τη Βεταλίστα μετέσχε στ' αγώνα πολλές μάχες
κάτω απ' τις διαταγές του Διαμαντή Χορμόβα.
Κι οι δύο τους, Αντωνόπουλος μαζί με τον Χορμόβα
μετέσχαν στην επίθεση κατά του Αντιρρίου
του φρούριού της, που σ' αυτήν ο Διαμαντής σκοτώθει
μιας και παράτολμα πολύ προχώρησε στη μάχη
Πήρε μέρος, συνέχεια, με τον Γιώργο Πιλάλα
μέρος εις του Μεσολογγίου πρώτη πολιορκία
τότες που το Μεσολόγγι στενά επολιορκείτο

- 1240 από τον Τούρκο στρατηγόν, Ομέρ πασά Βρυώνη.
Πήρε συνέχεια, ενεργό μέρος μέσ' τ' Αग्रίνιου
τη μάχη π' ακολούθησε· μετά στον Αχελώο
τον ποταμόν ενάντια στ' άτακτα υποχωρούντα
τα τουρκικά στρατεύματα τότες που στο ποτάμι
οι πλείστοι των στρατιωτών σ' αυτό μέσα πνιγήκαν.
Ήταν τότες π' απέτυχαν αιφνίδια να πέσουν
τη μέρα των Χριστούγεννων στο Μεσολόγγι πάνω
προσμένοντας αφρούρητη την πολιτεία νά 'βρουν
μιας κι όλοι οι Χριστιανοί στις εκκλησιές θε νά'σαν
- 1250 Μα πρόλαβεν ο Γούναρης το μήνυμα να δώσει
με τα γνωστά τα σύνδρομα που έχουμε αναφέρει.
Ίσαμε το κοσιεφτά κι απ' το κοστρία κιόλας
δούλεψε με διαταγές του Κίτσου του Τζαβέλα
και τ' αδελφού του, Γεώργιου· και μέρος θε να λάβει
στη μάχη του Καρπενησιού κι ενάντια στον Σκόδρα
τον γνωστόν Μουσταφά πασά· στη μάχη των Σαλώνων
ενάντια στον Δερβίς πασάν· στη μάχη της Νεοκάστρου
κάτω στην Πελοπόννησον ενάντια των Αράβων
καθώς και μέσ' του Κρεμυδιού τη μάχη με τον Κίτσο
- 1260 ενάντια στου Μπράημα, το στρατό των Αράβων
ενώ μέσ' το κοσιεφτά και με τον Κίτσο πάλι
πήρε στη φονικότατη γνωστή μάχη του Σένιου
Και μέσα στο κοσιοχτώ στη χιλιαρχία μπήκε
του Κίτσου, για να παραστεί μαζί του και στην μάχη
τη γνωστή της Λαμποτινάς κατά τ' Αχμέτ Τρεβίστα
και στη μάχη, συνέχεια, της Τέρνοβας Κραβάρων
του γνωστού Χουσεΐν πασά, καθώς και τ' Αλημπέη.
Πολέμησε, συνέχεια, μέσα στο Καρπενήσι
με τους ίδιους και πάλι εχθρούς· μετά και στις Ναυπάκτου
- 1270 την υστερνή και τελική, δεινή, πολιορκία.
Μέσα στο εικοσιενιά στο Τάγμα του Φαρμάκη
πήγε και κατατάχτηκε· μέχρι που διαλυθήκαν
τα σώματα τ' αλαφριά, μέσ' το τριάντα τρία.

* * *

Ο Γιώργος Αντωνόπουλος και αδελφός του Γιάννη
απ' την κώμη της Μακρυνούς θα λάβει στον αγώνα
του κοσιένα και σ' αυτόν στην Στερεάν Ελλάδα
τη Δυτική πολέμησε· και τελικά θα πέσει
μαχόμενος ηρωικά στο Μεσολόγγι μέσα.

* * *

1280 Πατέρας ήτανε των αδελφών του Γιώργη και του Γιάννη
ο **Δημήτριος Αντωνόπουλος** που καταγόταν
απ' την κώμη τη Μακρυνού, που και με τα παιδιά του
πήρε μέρος στον Ιερόν Αγώνα του κοσιένα
για να πέσει μαχόμενος στ' Αιτωλικού τις μάχες.

* * *

Ο Γιάννης Αντωνόπουλος που κι αυτός καταγόταν
από την κώμη Μακρυνού της Μακρυνίας πήρε
μέρος εις τον αθάνατο του κοσιένα αγώνα
και μ' αρχηγό του τον Μακρή θε να βρεθεί στις μάχες
του Βραχωριού, του Ζαπάντι, Βόνιτσας, Μακρυνόρους
του Μαχαλά και μέσ' τις τρεις, μετά, πολιορκίες
1290 Μεσολογγιού κι Αιτωλικού· μετά στο Λιδωρίκι
σ' Αράχωβα και σ' άλλες πολλές αιματηρές μάχες:
Σαν ο αγώνας τέλειωσε, τραβήχτηκε στο σπίτι
κι εργάζετον νυχθημερόν για να επιβιώσει.

* * *

Ο Πάνος Αντωνόπουλος από τη Γαβρολίμνη
της Ναυπακτίας, έλαβε μέρος εις τον αγώνα
μ' οδηγίες τ' οπλαρχηγού, του Κώστα του Χορμόβα
στην πρώτη μέσ' τη Ναύπακτο σκληρή πολιορκία·
κι ύστερα στην επίθεση κατά του Αντιρρίου
σε μάχη θε να μπει μετά μέσα στον Πλατανίτην
1300 της Ναύπακτου κι ενάντια των Ναυπακτίων Τούρκων
Για τρία χρόνια ολάκερα με τον Κίτσο Τζαβέλαν,
στο Καρπενήσι πολεμά κι ενάντια στον Σκόδρα·
και στη μάχη της Άμπλιανης μέρος μετά θα λάβει
έναντια στον πασά Δερβίς· κι ευθύς απέ θα τρέξει
στη μάχη τη δυναμικήν έξ' απ' το Μεσολόγγι

ενάντια στον Κιουταχή που το πολιορκούσε
μέρα και νύχτα· για να μπει στο Μεσολόγγι μέσα
σε λίγες μέρες ύστερα· και θε να υποφέρει
κει μέσα'κει τα πάνδεινα κι όλες τις κακουχίες.

- 1310 Κι αφού, στερνά, διασώθηκε, μέρος συνέχεια πήρε.
μέσα στη φονικότατη, γνωστή του Σένιου μάχη.
Ύστερα κατατάχτηκε μέσ' τη χιλιαρχία
τ' αρχηγού του, του Τζαβέλα, τ' οπλαρχηγού, του Κίτσου
και πήρε στις Λαμποτινάς κατά του Αχμέτ Πρεβέστα
τη μάχη μέρος· και μετά στις Τέρνοβας τη μάχη·
και τελικά στις Ναύπακτος τη μάχη τη μεγάλη
μέχρι και την οριστική του φρούριού της πτώση.

* * *

Ο **Αθάνασιος Αξιώτης** από το Μεσολόγγι
μαχόμενος σκοτώθηκε στην κραταιάν την πάλη.

- 1320 Του Αξιώτη η σύζυγος, Αικατερίνη, που'χε
στην έξοδο αιχμαλωτισθεί και στερνά λευτερώθει
Πήρεν απ' την επιτροπή βοήθεια, για να πάει
στην Αίγυπτο, προκειμένου ν' αναζητήσει να 'βρει
τα παιδιά της που κι αυτά στην έξοδο πιαστήκαν
και σύρθηκαν στις Αραπιάς σ' αγνώστους μέσα τόπους.

* * *

Ο **Αξιώτης Κωνσταντής**, από το Μεσολόγγι
κάτω απ' τις διαταγές και με τις οδηγίες
του Μήτσου του Δεληγιώργη στην τελευταία πήρε
πολιορκία της λαμπρής κι αντρειωμένης πόλης

- 1330 της πόλης του Μεσολογγιού κι όπου θα πολεμήσει
ως πυροβολιστής λαμπρός, για πάνω από οκτώ μήνες.

* * *

Η Χρυσάνθη η Απίστου, μ' άγνωστ' άλλα στοιχεία
που συνελήφθει αιχμάλωτη μαζί με το παιδί της
το δίχρονο κατά την τρομερή τη νύκτα της εξόδου
της φρουράς του Μεσολογγιού τον ματωμένο Απρίλη
και μετά με συνεισφορές τελικά λευτερώθει
ζητά από την επίτροπο βοήθεια για να ζήσει.

* * *

1340 Ο **Γιάννης Αποκορίτης**, μ' άγνωστα άλλα στοιχεία
πλήν ότι είν' του Στράτου γιος· με κάποια δεδομένα
διακηρύχθηκε για τη σωστή, την άξια συμβολή του
στη δεύτερη του Μεσολογγιού γνωστή πολιορκία.

* * *

Ακόμη ένας, δεύτερος, **Αποκορίτης Στράτου**,
ο **Κώστας** διακρίθηκε - κατά τον Κλεφτοδήμο -
στη δεύτερη του Μεσολογγιού, δεινή, πολιορκία

* * *

Μέσ' από την Μπροστοβάν τ' Απόκουρου Τριχωνίας
ο **Στράτος Αποκορίτης**, που πήρε στον αγώνα
μέρος και διακρίθηκε στο Μεσολόγγι μέσα.

* * *

1350 Ο **Αναγνώστης Αποκορίτης** π' απ' του Βάλτου
την Λεπενού, κοινότητα, μέσ' τον αγώνα μπήκε
και μ' αρχηγό πρωταρχικά τον Κώστα τον Σιαδήμα
σε μάχες παραβρέθηκε στη Δυτικήν Ελλάδα·
σ' Αγρίνι και στον Αετό του Ξηρομέρου, Πλάκα
στο Βουλγαρέλι· κι ύστερα με τον Γιάννη τον Ράγκο
πολέμησε μέσ' το Μικρό Χωριό· και τέλος με τον Μάρκο
τον Μπότσαρη πήρε μέρος σην άμυνα της πόλης,
του ένδοξου Μεσολογγιού. Επίσης παρευρέθει
και στη στερνή, πολύνεκρη, πολιορκία μέσα
της πόλης του Μεσολογγιού, όπου κι αυτός θα πέσει
ηρωικά μαχόμενος για λευτεριά και δίκιο.

* * *

1360 Μέσ' από της Λεπενούς την κώμη καταγόταν
ο **Αποκορίτης Βασίλης** που μπήκε στον αγώνα
από τα πρώτα στάδια κι ως τον τερματισμό του.
Κάτω απ' τις διαταγές του Κώστα του Χορμόβα
τ' οπλαρχηγού, πολέμησε στις μάχες τ' Αγρινίου
στον Αετό και σε πολλές μέσα σε άλλες μάχες.
Στο Βουλγαρέλιν αρχικά με τον Γιάννη τον Ράγκο
και μέσα στο Μικρό Χωριό με τον Μπότσαρη Μάρκο.

- Επίσης στου Μεσολογγιού πρώτη πολιορκία
και σ' όλη τη διάρκεια της φοβερής διαπάλης
1370 όπου σ' αυτήν σκοτώθηκε τότες κι ο αδελφός του,
όπως πιο πριν σημάνθηκε· μα κείνος διασώθει
και μ' άλλους συναγωνιστές, κάπου είκοσι πέντε
που κάτ' απ' τις διαταγές βρισκόντουσαν του ίδιου,
πήγε στην Πελοπόννησον, όπου με τον Σισίην
πολέμησε τους Άραβες στη μάχη της Γαστούνης
όπου κι εκεί πληγώθηκε στο δεξιό το πόδι
κι υπέφερε «πολυειδώς» σε όλη τη ζωή του.
Μετά κι από το Ναύπλιο, προστάχθηκε να πάει
κάτω απ' τις διαταγές του Γιώργου Καραϊσκάκη.
- 1380 Μαζί τότες πολέμησε σ' όλες μέσα τις μάχες
που γίνανε των Αθηνών, μέχρι που θε να πέσει
ο θρυλικός πολέμαρχος στη μάχη του Φαλήρου.
Ο μυθικός ο στρατηγός Γιώργος Καραϊσκάκης.
Τον Καραϊσκο ακλούθησε με κάπου τριάντα άντρες
κι όπου ως αξιωματικό τον είχε κατατάξει.
Το κράτος δεν τ' απέστειλεν, όπως παραπονείται,
το δίπλωμά του· αντίθετα με τον Καραϊσκάκη
που του'δωσε προσωπικά, δίπλαμα εκατοντάρχου.
Κι όταν σχηματιστήκανε «επί Καποδιστρίου»
- 1390 οι πρώτες χιλιαρχίες, του πρότειναν τη θέση
και τον βαθμό κοσπένταρχου, που δεν τον αποδέχτει
και στράφηκε στο σπίτι του για να ιδιωτεύσει.
Όλη τούτη την προσφορά βεβαιώνει κι ο Ίσκος
Αντρέας, υποστράτηγος, με πιστοποιητικό του
που έκδωσε την «τριακοστήν του Ιανουαρίου»
στον χίλια κι «οκτακόσια» σαράντα κι έξι χρόνου.

* * *

- Γεννήθηκε στ' Αργίνιου ο **Αποστολιάς Θανάσης**.
Πήρε στην επανάσταση του κοσιένα μέρος
και πήρε μέρος σε πολλές και διάφορες μάχες.
1400 για να πέσει μαχόμενος στο Μεσολόγγι μέσα
σαν το πολιορκούσανε Μπραϊμης και Κιουτάγιας.

* * *

Μεσολογγίτης ήτανε κι ο μαχητής **Ανδρέας Αποστολόπουλος** και που τη νύχτα θε να πέσει ηρωικά μαχόμενος την ώρα της εξόδου.

* * *

- από την Κώμη Σαργιάδα και την Ευρυτανία καταγόταν ο **Βασίλειος του Αναγνωστοπούλου** π' απ' την αρχή του ιερού τ' αγώνα συμμετέσχε κάτω απ' τις διαταγές του Μπότσαρη του Μάρκου και τ' αειμνήστου αρχηγού, Γιώργου Καραϊσκάκη
- 1410 θα παραστεί σε διάφορες και πλείστες όσες μάχες: στις μάχες του Καρπενησιού, μετά της Καλιακούδας, τ' Άι Βλάση Ευρυτανίας και στον Ανηφορίτη της Θήβας και στις τριγύρω τις μάχες της Αθήνας πήρε, καθώς και μέσ' τις δυο πολιορκίες μέρος της πόλης του Μεσολογγιού· κι επέδειξε σε όλες ζήλο και γενναιότητα ξεχωριστή, μεγάλη· κι έχοντας υπό πρόσταγμα κάπου τριάντα άντρες συνέχειαν, ως μπουλουκσής κι ως το τέλος τ' αγώνα
- 1420 Η επιτροπή σ' αξιωματικούς της Δεύτερης της τάξης τελικά τον κατέταξε. Μα για τις εκδουλεύσεις όλες όσες επρόσφερε, καμιά αμοιβή δεν πήρε.

* * *

- Από την πόλη Ναύπακτο καταγόταν ο **Γιώργος Αποστολόπουλος**, π' ευθύς στον Ιερόν αγώνα μπήκε· κι υπηρέτησε στα δυό τα πρώτα χρόνια με Σκαλισοδήμο· βρέθηκε στις Ναύπακτου την πρώτη πολιορκίαν· κι ύστερα σ' επίθεση στ' Αγρίνι στο Τσακαλάκι βρέθηκε τη μάχη κι εναντίον του Μπονούση του Σέβρανη· μετά, στην Μουσουνίτσα ενάντια στον Αμπάζ πασά και στο κοστρία μέσα
- 1430 κάτω κι απ' τις διαταγές του μπουλουκμπάση Σίφα που μπουλουκσής του Σκαλτοδήμου ήταν, παρευρέθει στην άγρια και τη σκληρή γνωστή νυχτομαχία στο Καρπενήσι, ενάντια στον Μουσταφά τον Σκόδρα.

Και μέσα στο κοστέσσερα στις Άμπλιανης ευρέθει
τη μάχη, την ενάντια στον Δερβές πασά συνέχου
και μέσα στο κοσιπέντε, έξ' απ' το Μεσολόγγι
κι ενάντια στου Κιουταχή το στράτευμα συντάχθει
που πολιορκούσε ασφυκτικά κι από παντού την πόλη.
Λίγες μέρες στερνότερα θα μπει στο Μεσολόγγι
1440 όπ' έμεινε ως την έξοδο τ' Απρίλη του κοσιέξι
Κι όταν στερνά διασώθηκε, πήρε μέρος στου Σένιου
τη φονικότατη, γνωστή, την ανδροκτόνα μάχη.
Και μέσα στο κοσιοχτώ μπήκε στη χιλιαρχία
την πρώτη που συστάθηκε, του Κίτσου του Τζαβέλα
και μ' αυτήν παραβρέθηκε και μέσ' σ' άλλη μια μάχη
τη μάχη της Λαμποτινάς κατά του Αχμέτ Πρεβίστα
κι ύστερα παραβρέθηκε στη μάχη στα Καγκέλια
στο Καρπενήσι, ενάντια Χουσεΐν κι Ασλαμπέη.
Τέλος, βρέθηκε στη στερνή πολιορκία μέσα
1450 της Ναύπακτου, μέχρι και που στα χέρια του να πέσει.

* * *

Ο **Αποστόλου Βασίλης**, από τη Σαργιάδα
Ευρυτανίας ήτανε· κι απ' την αρχή τ' αγώνα
προσέφερε τις στρατιωτικές όλες του εκδουλεύσεις
στην πατρίδα του μ' αρχηγό Σωτήρη Γκοτζαμάνη
με τον οποίο βρέθηκε στις μάχες τ' Αγγρινίου
και του Ζαπάντι. Κι ύστερα, με τον Καραϊσκάκη
πολέμησεν ενάντια στους Ισμαήλ και Πλάσια
στη μάχη της Κορομηλιάς μέσ' τ' άγιου Βλασίου.
Με τον Γεώργιο Πεσλή και στις διαταγές του
1460 στο Καρπενήσι βρέθηκε κι εκεί θα πολεμήσει
ενάντια στον Σκόδρα πασά και με τον Καραϊσκο
ως αρχηγό και τον Πεσλήν οπλαρχηγό από δίπλα
στο Μεσολόγγι βρέθηκε· κι εκεί θα πολεμήσει
ενάντια στον Κιουταχή, που το πολιορκούσε.
Κι απ' το κοσιέξι και μετά κι ως το κοσιεννέα
θα πάρει μέρος σε πολλές και διάφορες μάχες,
πάντοτε κάτ' απ' τις διαταγές τ' οπλαρχηγού του Γιώργου

Πεσλή, για να διακριθεί για τη φιλοπατρία
και τον πολύ τον ζήλο του, παντού που μέρος πήρε.

- 1470 Εξάλλου και σε δεύτερο φάκελο του ιδίου
σαφέστατα αναφέρεται πως εστρατολογούσε
ευθύς μετά την έκρηξη τ' αγώνα του κοσιένα
κάπου τριάντα μαχητές. Και πήρε στον αγώνα
μέρος μέσ' του Καρπενησιού σφοδρή πολιορκία,
στις μάχες της Καλιάκουδας, Αράχωβας, Δομπραΐνας
μα και σε διάφορες και πλείστες όσες μάχες.
Στο τέλος η επιτροπή θα τονε κατατάξει
ως ανθυπολοχαγό στην έβδομη την τάξη
τη γνώριμη αξιωματικών τη τάξη που συστάθει.

* * *

- 1480 **Ο Αποστόλου Μετσαβός ο Γιάννης** προερχόταν
απ' των Αγράφων τη μικρή την κώμη, την Καΐτσα.
Απ' την αρχή του ιερού τ' αγώνα μέρος πήρε
για την απελευθέρωση της δούλης της πατρίδας
απ' τον βαρύ τον τούρκικο ζυγό, που χρόνια τώρα
τη βάραινε κι ανέκοπτε την κάθε προκοπή της.
Ο Γιάννης παραβρέθηκε και στην πολιορκία
της Υπάτης και, συνέχεια, στη μάχη στο Κρεμμύδι
κι ύστερα στο Νεόκαστρο κι απ' όπου θα γυρίσει

- 1490 στην Ελλάδα την Στερεάν και μέσ' το Μεσολόγγι,
την πόλη, θα παρευρεθεί· κι εκεί θα πολεμήσει
ίσαμε και την έξοδο· και θε να ξαναρχίσει
τον αγώνα ενάντια στην ξένη δεσποτεία
για να παρευρεθεί μετά σε μια μάχην ακόμα
στη μάχη των Τριζωνιών, όπου θα τερματίσει
τις μάχες, μιας και λεύτερη την είδε την Ελλάδα.

* * *

- Ο Κώστας ο Αποστόλου** από της Οινιάδας
τη Ρίγανη, τονίζει πως μετέσχε στον αγώνα
καθώς και στις σημαντικές μάχες στο Μεσολόγγι.
Μετά κι από την έξοδο, συνέχισε τις μάχες,
1500 τις μάχες στην Αράχωβα, στο Κερατσίνι κι άλλες.

Μπήκε στις Οροφυλακής αργότερα στο Σώμα.

* * *

Ο Σπύρος ο Αραπάκης, από τ' Ευηνοχώρι
επαρχίας Μεσολογίου, πολέμησε σε μάχες
απ' ακόμα το κοσιδού και ίσαμε το κοσιέξι
κάτ' απ' οδηγίες κι εντολές που'παιρνε από τον Νέτα.
Πήρε και μέρος στη στερνή, δεινή, πολιορκία
της πόλης του Μεσολογγίου, απ' όπου τραυματίσται
και μέρος στην Ακρόπολη, συνέχεια, τη μάχη
Συνέχισε να υπηρετεί μ' ευπείθεια την πατρίδα
1510 ίσαμε που συστάθηκαν τα τάγματα στο κράτος,
Τα πιο πάνω πιστοποιούν ο Γιώργος ο Βουλπιώτης,
ταγματάρχης κι ο στρατηγός Βλαχόπουλος ο Κώστας
μ' έγγραφό τους που'δωσαν μέσ' το εξήντα πέντε

* * *

Ο Αράπης, ή Φούντζηλας, Γιώργος, απ' τη Γρανίτσα
της Ναύπακτου, πολέμησεν υπό τις οδηγίες
των Σκαλτσοδήμου, Τζαβέλα του Κίτσου, τους Γριβαίους
γι' αυτό και παραβρέθηκε σε πλείστες μέσα μάχες.
Στην Άμπλιανη στα Σάλωνα, στη μάχη του Διστρόμου
και μέσα στην πασίγνωστην Αράχωβας τη μάχη.
1520 Πολέμησε και στον Μωριάν, στη μάχη στο Κρεμμύδι
καθώς και στου Μεσολογγίου τις οδυνηρές μάχες.
Λίγο πριν απ' τη λευτεριά πήρε μέρος σ' αγώνα
για την απελευθέρωση της πόλης της Ναυπάκτου
Μπήκε στο τάγμα τ' αλαφρύ του Γαρδικιώτη Γρίβα
όπου και υπηρέτησεν ως το τριάντα τρία.
Στη Δεύτερη Υπαξιωματικών θε να τον βάλει τάξη
η αρμοδία επιτροπή των θυσιών κι αγώνων,

* * *

Ο Αραπογιάννης Διονύσης από το Μεσολόγγι
ως πυροβολιστής πολέμησεν υπό τις οδηγίες
1530 του Μήτρου του Δεληγιώργη μέσ' την πολιορκία
τη Μεγάλη, και στο κανονιοστάσιο του «Ρήγα»
τον Απρίλη του κοσπέντε. Τελικά διεσώθει

στην πολυσήμαντη έξοδο. Στο «Ρήγα εφτά» επίσης
κι ο γιος του θε ν' αγωνιστεί, όπου κι εκεί πληγώθει

* * *

Ο Γεράσιμος Αραπούλης, από το Μεσολόγγι,
έπεσε στην ηρωϊκή τη νύχτα της εξόδου

* * *

Ο Γιώργος ο Αραπούλης, από το Μεσολόγγι
δούλεψε πυροβολιστής, υπό τις οδηγίες
του Μήτρου του Δεληγιώργη· πολέμησε στου «Ρήγα»

1540 το κανονιοστάσιο, όπου κι εκεί πληγώθει
αφού εκεί πολέμησεν για κάπου οκτώ μήνες
ακόμα και στο επάκτιο το κανονιοστάσι
Της Δαγάνας πολέμησε με ζήλο και με θάρρος
και, τελικά, μαχόμενος, στην έξοδο θα πέσει.

* * *

Ο Αρνιαδίτης Δημητρός μέσ' από τ' Αγρίνι
πολέμησεν ηρωϊκά στο Μεσολόγγι μέσα
κι όπως το πιστοποιητικό του Στάικου του Γιάννη
συνταγματάρχη, δηλώνει, στις μάχες παρευρέθει:

1550 σ' Αγρίνιο, το Ζαπάντι, στην Άρτα, Μακρυνόρος
στον Άγιο Νικόλαο του Ξηρομέρου, Σκάλας,
στη Λαγκάδα, Ζελίχοβο κατά του Ομέρ Βρυώνη
σ' άλλες πολλές, διάφορες, μάχες στην επαρχία
κι «υπό τας οδηγίας του αδελφού του Ευσταθίου».
Κι όπως τονίζει ο Στάικος, θα δώσει στην πατρίδα
πάμπολλα βοηθήματα σε χρήματα και σ' είδος.
Χρήματα για την αγοράν και πολεμοφοδίων
χρήματα γι' αποπληρωμές στρατού μισθοδοσίας
τρόφιμα σε στρατεύματα και κάθ' άλλη βοήθεια.

Δηλούνται χαρακτηριστικοί κι επώνυμοι οι πιο κάτω:

1560 Ο Καραϊσκος αρχηγός, το Σώμα του Γενναίου,
καθώς κι ο Μάρκος Μπότσαρης, Μαυροκορδάτος κι άλλοι.

* * *

Ο Γιάννης ο Αργαδίτης από το Μεσολόγγι
κι όπως πιστοποιήθηκε κι από ανώτερούς του

που κάτ' απ' τις διαταγές τους βρισκόταν ο Γιάννης
πολέμησε εντιμότητα με, καρτερίαν, ζήλο
σ' όλες τις μάχες που'γιναν στη Δυτικήν Ελλάδα
όπως και στου Μεσολογγιού τον τρομερόν αγώνα.

Το πιστοποιητικόν επώνυμοι το υπογράφουν:

οι λοχαγοί: Μαυρομμάτης, Κοφινάς, Φερεντίνος.

- 1570 Μ' άλλο'να πιστοποιητικό για τον Γιάννη δηλούται
πως μέσα ακόμα στον Μωριά μάχες έχει δοσμένες.
Τη δεύτερη τη δήλωση τούτη προσυπογράφουν:
και οι: Ναστούλης ο Νταγκλής, Ραζικότσικας Γιάννης.

* * *

Ο Αρμάγος Γεώργιος από της Ναυπακτίας

της Μεγάλης Λαμποτινάς απ' την αρχή τ' αγώνα
υπηρεσίες πρόσφερεν υπό τις οδηγίες

διάφορων οπλαρχηγών· και κατ' απ' τον Σαφάκα

στη μάχη παραβρέθηκε του Μαραφέντη μέσα

ενάντια στον Βελήμπεη· μετά στο Τσακαλάκι

- 1580 ενάντια στον Σέρβανη Μπανούση· Καρπενήσι
ενάντια του Μουσταφά, γνωστό πασά της Σκόδρας
και στη γνωστή της Άμπλιανης Σαλώνων μέσα μάχη
ενάντια στον Δερβίς πασά· και στο κοσπέντε μέσα
κάτω απ' τις διαταγές των Κραβαρίτη Πάνου,
του φίλου Σωτηρόπουλου – του και συγχωριανού του –
στη μάχη παραβρέθηκε έξω απ' το Μεσολόγγι.

Σε λίγες μέρες, μάλιστα, μπήκε στην πολιτεία

με τους πιο πάνω αρχηγούς, για να ενδυναμώσει

την πόλη τη μαρτυρική, την πολιορκημένη

- 1590 απ' το στρατό του Κιουταχή. Κι εδώ θε να υποφέρει
τα πάνδεινα της φοβερής αυτής πολιορκίας.

Στην έξοδο διασώθηκε. Στον άλλο χρόνο πάλιν

μέσα στη φονικότατη θε να βρεθεί τη μάχη

Σένιου, που στην Ακρόπολη βρίσκεται παραδίπλα.

Και μέσα στο κοσιοχτώ, μέσ' τη χιλιαρχία

του Τζαβέλα θε να ενταχθεί· και μ' αυτήν παρευρέθει

και στη γνωστή της Ναύπακτου στερνή πολιορκία.

Κι όταν μέσ' το κοσιενιά τότες οργανωθήκαν
τα Ελαφρά τα Τάγματα από τον Αυγουστίνο
1600 Σ' έναν από τα είκοσι που συστάθηκαν τότες
μέσ' το δέκατον όγδοο, τον Γιάννη του Φαρμάκη,
πήγε και κατατάχτηκε· κι εδώ θα παραμείνει
τέσσερα χρόνια ακριβώς, όταν ξανά θα πάει
στην πόλη του, τη Ναύπακτο, κι εκεί θα παραμείνει.
Σχετικό πιστοποιητικό των υπηρεσιών του
το υπογράφει στις οκτώ τ' Ιούνη εξήντα πέντε
ο Δημήτρης ο Φασίσας, αντισυνταγματάρχης

* * *

Ο Αρμύρης ο Γιάννος μέσ' από την Μπουρλέσα
την κώμη της Μακρύνειας είναι που καταγόταν.
1610 Σύμφωνα με βεβαίωση οπλαρχηγών, ο Γιάννος
χρημάτισ' αξιωματικός με δέκα στρατιώτες
απ' την αρχή της Ιερής, της μακρυνής πορείας
τ' αγώνα του μαχητικού κατά της τυραννίας.
Σε πολλές μάχες βρέθηκε, όπως μέσ' του Ζαπάντι,
τ' Αγρίνιου, του Μαχαλά, Ρήγανι, Δραγαμέστου,
Βόνιτσας, της Λαμποτινάς, Κραβάρων, της Ναυπάκτου
της Άμπλιανης και μέσ' τις τρεις γνωστές πολιορκίες
της πόλης του Μεσολογγιού· κι εκεί μέσα θα πέσει
κι ένας στη μάχην αδελφός· κι ο ίδιος πληγώθει
1620 στ' αριστερό το χέρι του· μα θε να διαφύγει
στη φοβερή κι αιματηρή τη νύχτα της εξόδου.
Δεν εντάχθει σε τάγματα και σε χιλιαρχίες
κι όπως στο πιστοποιητικό π' οπλαρχηγοί εκδίδουν,
ο Χρήστος ο Καλογεράς κι ο Πέτρος ο Τσερπέλης,
ο Αρμύρης «επέδειξε καθ' όλον τον αγώνα
και ζήλον και υπακοήν εις τους ανώτερους του
χωρίς καμιάν ανταμοιβήν για όσες στην πατρίδα
νυχθημερόν προσέφερε υπηρεσίες τόσες.

* * *

Μέσ' από το Κεράσοβο της Μακρυνίας ήταν
1630 ο μαχητής της λευτεριάς ο **Νάσος ο Αρνάκης**.

Ο Νάσος παραβρέθηκε σε πλείστες μέσα μάχες:
στ' Αγγρίνιο, στο Ζαπάντι, τον Μύτικα, την Πλάκα,
τη Βόνιτσα, την Κατοχή, την Παπαδιά Κραβάρων,
Ντερβέκιστα, τον Πλάτανο και στις πολιορκίες
της πόλης του Μεσολογγίου στις τρεις μέσα μετέσχε
Δεν κατατάχθηκε στερνά μέσ' τις χιλιαρχίες
κι ούτε μέσα στα τάγματα που διοργανωθήκαν.
Σύμφωνα με βεβαίωση – που κι ο Πέτρος Τσερπέλης
κι ο Μήτρος Ντόβας, κάτοικοι κι οι δυο Μεσολογγίου –
1640 που δίνουν στον Αρνάκη, «επέδειξεν υπακοήν»
σ' όλους τους ανωτέρους του και, καθηκόντως, «ζήλον».

* * *

Ο Κωνσταντίνος Αρσένης από την Κομποθέκνα,
το χωριό καταγότανε, του Νομού Αμβρακίας.
Ο Κωνσταντίνος βρέθηκε μέσ' σε πάμπολλες μάχες:
του Μακρυνόρους, του Πέτα, της Άρτας και της Πλάκας,
της Λάσπης και μέσα στις τρεις στενές πολιορκίες
της πόλης του Μεσολογγίου κι υπό τις οδηγίες
τ' Αναγνώστη Καραγιάννη και του Αντρέα Ίοκου.
και στις μάχες των Αθηνών με τον Καραϊσκάκη.
1650 Αργότερα πάρα πολύ και μέσ' τ' εξήντα πέντε
ο γιος τ' Αρσενη υπεβαλε μ' έναν υπόμνημά του
όλα τα λίγα τα πιο πριν στοιχεία που συνθέτουν
τη δράση του πατέρα του, που τελικά κι ο Ίσκος
μ' ένα του πιστοποιητικό κι αυτός τα βεβαιώνει
μαζί με μια υπογράμμιση πως ο Κώστας Αρσένης
έδειξε στη διάρκεια όλου τ' αγώνα ζήλον
όπως και γενναιότητα κι ευπείθειαν προς όλους
όσους εις τους αγώνες του είχαν διατελέσει
ανώτεροί του κι απ' αυτούς δεχόταν οδηγίες

* * *

1660 **Ο Αρτικός Δημήτριος** που από την Καρίτσαν
των Κτημένων του νομού Ευρυτανίας ήταν
και κάτ' απ' τις διαταγές και με τις οδηγίες
του Γιώργου του Βελή και του Γιαννάκη Ράγκου

και από το κοστέσσερα και ίσαμε το κοσιέξι
πήρε μέρος σε διάφορες κατά των Τούρκων μάχες
καθώς και με τους Άραβες, ενάντια: στο Κρεμμύδι
όπως και στου Μεσολογγιού πήρε στις μάχες μέρος
όταν πολιορκούσανε ασφυκτικά την πόλη
Κιουτάγιας με τον Ιμπραήμ κι εδώ αιχμαλωτίσται
1670 χωρίς να μνημονεύεται πότε' ελευθερώθει.

* * *

Ο Πάνος Βλαχοθανάσης κι Αρχοντοθανάσης

π' απ' την Τρύφου κατάγετον της Ακαρνανέας
πήρε ενεργό στον ιερόν αγώνα του κοσιένα
μέρος κι έπεσε τελικά μαχόμενος μ' αντρεία
μέσ' του Ντολμά τ' Αιτωλικού τις φοβερές συγκρούσεις
Μέρος επίσης έλαβε και στην πολιορκία
της πόλης του Μεσολογγιού όταν πολιορκείτο.
Και μαζί του κι ο Λιακατάς, αρχηγός του, θα πέσει

* * *

Απ' το Μεσολόγγι καταγόταν ένας ήρωας 'κόμα.

1680 **Ο Αναγνώστης Ασημακόπουλος** π' επήρε
μέρος στον ιερόν αγώνα του κοσιένα.
Ο Αναγνώστης έλαβε σε μάχες πολλές μέρος
μ' αρχηγούς τους οπλαρχηγούς Λιακατά και Δημήτρη
Μακρή. Κι ως πεντηκόνταρχος, μαχόμενος, θα πέσει
στη γνωστή μάχη του Ντολμά: και μαζί του θα πέσει
κι ο γιος του, εικοσάχρονος, ενώ και μια του κόρη
αιχμάλωτη συλλήφθηκε: κι ως το σαράντα έξι
άγνωστη ήταν, αδήλωτη, η τύχη της κοπέλας.

* * *

Απ' την κώμη Λαμπατινού, Μεγάλη, προερχόταν
1690 ο **Δημήτρης Ασημακόπουλος** και που μ' οδηγίες
των Λογοθέτη Κανναβιού και του Γιαλδάση κι άλλων
οπλαρχηγών πολέμησε με σθένος στον αγώνα:
στις μάχες του Μεσολογγιού κάτ' απ' τις οδηγίες
των αρχηγών Σαφάκα και Φαρμάκη: και στις μάχες
του Πειραιά και μ' αρχηγό τον Γιώργο Καραϊσκό.

Κι ακόμη μέσ' τη φονική, γνωστή, μάχη του Σένιου
βρέθηκε και πολέμησε, καθώς και σ' άλλες μάχες.
Κι όταν μετά συστάθηκαν και οι ταξιαρχίες
οι ελαφρές, διέμενε στο τάγμα του Φαρμάκη
1700 Όμως πιστοποιητικά, σχετικές αποδείξεις
γι' αυτή τους την κατάθεση, όλα μαζί χαθήκαν.

* * *

Απ' το χωριό την Ασπριά κατάγετο ο **Δημήτρης
Ασημακόπουλος**: που κι αλλιώς λεγόταν **Τηλιγάδας**.
Πολέμησεν από ξαρχής στον Ιερόν Αγώνα
ανάμεσα κοσιένα και κοσιδυό, σε μάχες :
Μέσα στο Χάνι της Γραβιάς με Οδυσσέα Ανδρούτσο
ενάντια στο στράτευμα τ' Ομέρ πασά Βρυώνη
που πορευόταν νικητής, με στόχο να χτυπήσει
τον επαναστατικό στρατό στην καρδιά του την ίδια,
1710 στην πόλη της Τριπολιτσάς, που μόλις λευτερώθει.
Ο Δημήτρης πολέμησε μετά στις Θερμοπύλες
ενάντια σε τέσσερις πασάδες, στους οποίους
ένας ήτανε κι ο γνωστός Ομέρ πασάς Βρυώνης.
Ο Δημήτρης συνέχεια στη μάχη στο Χαλάνδρι
θε να βρθεί αντιμέτωπος τ' Ομέρ πασά Καρύστου
το κοστρία, κοστέσσερα κι υπό τις οδηγίες
των Θύμιου Ξύδη κι Ανδρίτσου Σαφάκα πολεμάει
στη μάχη του Καρπενησιού κι ενάντια στον Σκόδρα.
Στην Καλιακούδαν ύστερα κι ενάντια στον ίδιο,
1720 στη Μουσουνίτσα ενάντια τ' Αμπάζ πασά: κατόπιν
ενάντια στον Δερβίς πασά, στην Άμπλιανη Σαλώνων.
Και στο κοσπέντε μ' αρχηγό τον Κίτσο τον Τζαβέλα
βρισκόταν στη γνωστή στο Μεσολόγγι αντάμα
με Πάνο Σιδηρόπουλου ή κι αλλιώς Κραβαρίτην
κατά του Κιουταχή πασά: μετά από λίγες μέρες
με τον ίδιο αρχηγό, στο Μεσολόγγι μπήκε
για να στηρίξει τη φρουρά της μαχομένης πόλης.
Πήρε κι ενώ βρισκότανε στο Μεσολόγγι μέσα
μέρος και μεσ' της θρυλικής της Κλείσοβας τη μάχη.

- 1730 Μαχόμενος παρέμεινε στο Μεσολόγγι μέσα
ως τη γνωστή, τη θρυλικήν έξοδο της φρουράς του.
Κι όταν, στερνά, διασώθηκε, συνέχισε τη δράση:
Με αρχηγό του τον γνωστόν, τον Γιάννη τον Φαρμάκη
στη μάχη της Αράχωβας κατά του Μουσταμπέη
και μέσα στον κοσιεφτά στου Δίστομου τη μάχη
ενάντια και πάλιν στον γνωστόν Ομέρ πασά Καρύστου.
Μέσα στο εικοσιοχτώ με τον Γιάννην Δημάκη
και στη μάχη της Τέρνοβας μέρος και εναντίον
των Χουσεΐν πασά και τ' Ασλαμπέη· τέλος,
1740 πολέμησε και στη στερνή, στενή πολιορκία
της Ναύπακτου· και ύστερα απ' όλο αυτόν τον άθλο
στράφηκε στην πατρίδα του, στα ειρηνικά του έργα.

* * *

Ο Ασπιώτης Θανάσης από το Μεσολόγγι
πήρε μέρος στον Ιερόν αγώνα του κοσιένα
και διακρίθηκε πολύ στις τρεις πολιορκίες
της πόλης του Μεσολογγιού, σ' όλο το φάσμα μέσα.

* * *

- Από τον Ασπροπόταμο, κάτοικος της Υπάτης
ήτανε κι ο **Απόστολος, ο Ασπροποταμίτης**.
Πολέμησε στον Ιερόν αγώνα του κοσιένα
1750 ως μπουλουκσιής και έχοντας υπό τις διαταγές του
πέντε με δέκα μαχητές, που με πολλές θυσίες
τους έδινε προσωπικά και την αντιμισθίαν.
Σε μάχες παραβρέθηκε με τον Νίκο Στουρνάρη
τον Στρατηγό· και βρέθηκε μέσα στ' Ασπροποτάμου
την πόρτα· και συνέχεια μέσ' τη μάχη της Πέτρας
κατά του Σκόδρα και μετά θα ξαναπολεμήσει
μέσα στην Πελοπόννησο με Χατζηπέτρο αντάμα
στις μάχες που γινήκανε στο Ναύπλιον απέξω
και σ' όσες διεξάχθησαν στην ίδια μέσα πόλη
1760 ενάντια στον Ιμπραήμ· και σε μάχες στο Κλήμα
στου Λιδωρίκι το στενό· και στη συνέχεια πάει
στην εκστρατεία στ' Άγραφα με τον Καραϊσκάκη,

συνέχου στου Κραβασαρά του Ξηρομέρου μάχη.
Αρίστευσε, συνέχεια, και στην πολιορκία
της πόλης του Μεσολογγιού, για να σωθεί κατόπιν
στην ένδοξη την έξοδο με τ' όπλον «ανά χείρας».
Επίσης παραβρέθηκε στη μάχη της Φοντάνας
όπου κι εκεί διακρίθηκε· μετά θα πολεμήσει
στο Δίστομο, στη 'Ράχωβα κατά του Μουσταμπέη
1770 και στις μάχες των Αθηνών με τον Καραϊσκάκη
όπου κι εκεί σκοτώθηκεν ο μέγας στρατηλάτης.
Όλα τούτα πιστοποιούν με τις υπογραφές τους
οι: Χατζηπέτρου, Περραιβός και ο Δυοβουνιώτης
οι στρατηγοί που γνώρισαν προσωπικά τον άντρα
και την πλούσια δράση του στον Ιερόν αγώνα.

* * *

Από το Ξηροχώριον τ' Ασπροποτάμου ήταν
ο Νίκος ο Δημητρίου ο Ασπροποταμίτης.
Ο Νικόλας πολέμησε στους τύραννους ενάντια
σε μάχες που πιστοποιεί και ο Νίκος Κριεζώτης
1780 ο στρατηγός, μα κι άλλοι τρεις που τα ονόματά τους,
- ως είναι δυσανάγνωστα - δε θα παρατεθούνε,
σε Μεσολόγγι, Αταλάντη, καθώς και σ' άλλες μάχες
και σ' όλο το διάστημα, καθώς πιστοποιείται:
«εφέρθει μ' επιμέλειαν, ζήλον για την πατρίδα»
κι ακόμη «κι ως τα σήμερα», μέσ' το σαράντα τρία
υποφέρει από τα τραύματα που μέσ' τις μάχες πήρε

* * *

Από τον Ασπροπόταμο κι ο **Ασπροποταμίτης**
ο Σίτος, που «εμόχθησε» πολύ για την πατρίδα
ως μπουλουκσιής με είκοσι κι ως και τριάντα άντρες
1790 που πλήρωνε πολλές φορές απ' τη δική του τζέπη
και θυσιάζοντας, γι' αυτό, περιουσίαν όσην
και κινητή κι ακίνητην είχε στην κατοχή του.
Με τον Νικόλα Στορνάρη πολέμησε στην Πόρτα
τ' Ασπροποτάμου κι ύστερα βρέθηκε και στις Πέτρας
τη μάχη και ενάντια του Μουσταφά της Σκόδρας.

Με τον Χριστόδουλο, μετά, τον Χατζηπέτρου βρέθει
κάτω στην Πελοπόννησο, σε μάχες που γινήκαν
μέσα κι έξω απ' το Ναύπλιον, ενάντια στον Μπραϊμή
στο Κλήμα, μετά, στο Στενό κι απέ στο Λιδωρίκι,
1800 στ' Άγραφα, Ξηρόμερο, Καρβασαρά, συνέχου,
και όπου'κει με τη λαμπρή την έξοχή του δράση
τη θρυλική, ξεχώρισε· κι όταν, στερνά, ξεφεύγει
με τ' όπλο του στο χέρι του, θα διαπρέψει πάλιν
στις μάχες της Αράχωβας, της Λειβαδιάς, Φοντάνας
ενάντια στον Μουστάμπεη και μέσ' την εκστρατεία
της Αττικής με προσταγές του Γιώργου Καραϊσκού.
Η Ανωτάτη επιτροπή των θυσιών κι αγώνων
τελικά τον κατέταξε στην δεύτερη την τάξη
των υπαξιωματικών για την όλη του δράση.

* * *

1810 **Ο Αυγέρης Κωνσταντίνος** από το Μεσολόγγι
ή κι **Ακρίδας** άλλως πως, στο Μεσολόγγι μέρος
στην άμυνα της πόλης του από 'ξαρχής λαμβάνει
με τον βαθμό εκατόνταρχου και τελικά θα πέσει
στη φονική την έξοδο στον ματωμένο κάμπο
της πόλης του Μεσολογγιού. Μα κι η οικογένειά του
όλη αιχμαλωτίστηκε και στην αιχμαλωσία
θα μείνει ως χρόνια πολλά· και λύτρωση θε νά'βρει
με συνδρομή χριστιανών που την εξαγοράσαν.
Όμως ο γιος του Κωνσταντή αιχμάλωτος κρατιόταν
1820 μ' άγνωστην ως κι αδήλωτη την παραπέρα τύχη
δεκάξι χρόνια ολάκερα, μετά τη σύλληψή του.
Μέσ' άθλια υποστατικά βρισκόταν κι η Κρυστάλλω
η νόμιμή του σύζυγος, μέσ' τα γεράματά της
Όλα τούτα πιστοποιούν με τις υπογραφές τους
οι: Στάθης Στάικος κι ο Σπύρος ο Κορφιάτης, όπως
κι οι: Οικονομόπουλος, ο Μπότσαρης, Τζαβέλας
κι ο Χρήστος ο Φωτομάρας, ενώ και μ' έγγραφό τους
οι Βάρης, ο Λαμπρόπουλος, Βλαχόπουλος και άλλοι
διαβεβαιώνουν πως ο Ακρίδας ο Κώστας, ο Αυγέρης

- 1830 πέρα κι απ' τη συμμετοχή στον Ιερόν Αγώνα
πολέμησε στ' Αργίνιον απ' την αρχή τ' αγώνα
κι επίσης παραβρέθηκε σε μάχες στο Ζαπάντι
ενώ για τα στρατεύματα τ' αγώνα είχε προσφέρει
εκατοντάδες πρόβατα, ενώ και σε νησάκι
πάνω της λιμνοθάλασσας, εκατοντάδες άλλα
για τη φρουρά Μεσολογγιού· τονίζοταν ακόμα
πως σ' έξοδο σκοτώθηκαν τ' αδέρφια της Κρυστάλας,
της σύζυγου του Ακρίτα· κι εκεί δέκα χιλιάδες
δραχμές διαρπαγήκανε, όπως διαρπαγήθηκαν
1840 ασημικά κι αρματωσιές, χαλκώματα μα κι άλλα
π' αρπάχτηκαν απ' τον εχθρό με την πτώση της πόλης.
Το ίδιο συνέβηκε με γυναικάδελφό της
οπού 'πεσε στην έξοδο, στη φοβερή τη νύχτα,
σύζυγος του και παιδιά όλα αιχμαλωτιστήκαν.
Από την πατρική γενιά, τη γενιά της Κρυστάλλως
την κάπου δωδεκάμελη, μόν' η Κρυστάλω σώθει
καθώς κι ένα μόνο παιδί και μια της θυγατέρα.
Όλοι οι λοιποί σφαχτήκανε ή κι άδηλοι είν' ακόμα
Στο τέλος η επιτροπή θα τάξει τον Αυγέρη
1850 Στην πρώτη υπαξιωματικών τη σχετική τη λίστα.

* * *

Ο Κώστας Βαγγελόπουλος από το Μεσολόγγι

Προσέφερε στον Ιερόν αγώνα υπηρεσίες
και μέσα σε διάφορες μάχες έλαβε μέρος

* * *

Ο Πάνος Βαγγελόπουλος από το Μεσολλόγι

τιμήθηκε με σιδηρό του Κράτους αριστείο
για την όλη του προσφορά στον Ιερόν Αγώνα

* * *

Η Κατερίνη, σύζυγος Κώστα Βαγγελοπούλου

με ζήλον αγωνίστηκε στο Μεσολόγγι μέσα
για λευτεριά, προστρέχοντας μέσα στις μάχες όλες

- 1860 της πόλης του Μεσολογγιού, στο τέλος θε να πέσει
στα χέρια μέσα του εχθρού που θε να την πουλήσει

εφτά φορές συνολικά. Με συνδρομές κι εράνους
στερνά απελευθερώθηκε. Και τώρα υποφέρει
από τελείαν ένδειαν. Ζητούν τη στήριξή της
ο Γιάννης Ραζικότσικας μα κι άλλοι συμπολίτες.

* * *

Ο Βαγενάς Ιωάννης π' απ' του Μεσολογγίου
τη Γαβαλού προέρχονταν, πήρε μέσ' τον αγώνα
μέρος σε μάχες διάφορες – και με τις οδηγίες
τόσον τον Δημήτρη Μακρή κι ακόμα μ' οδηγίες
1870 του ταγματάρχου Τζερπέλη, του ταγματάρχη Ντόβα –
όπως: Βραχώρι, Ζαπάντη, την Πλάκα, στο Κομπότι
στο Μεσολόγγι και στις τρεις πολιορκίες μέσα
στην πόλη του Μεσολογγίου, δείχνοντας στον αγώνα
ζήλο και πατριωτιστά χωρίς καμιά να πάρει
ανταμοιβή για όλες του τις άμετρες θυσίες.

* * *

Ο Βαγενάς Χριστόδουλος, π' απ' του Μεσολογγίου
Την κώμη το Κεράσοβο προέρχονταν, επήρε
απ' την αρχή του Ιερού τ' Αγώνα ενεργό μέρος.
Κάτω απ' τις διαταγές και με τις οδηγίες
1880 τόσον του Δημήτρη Μακρή, καθώς και μ' οδηγίες
πέραν από τον ίδιο τον στρατηγόν κι επίσης
μ' οδηγίες των Ντάβου και του Πέτρου Τζερπέλη
πολέμησεν ως μπουλουκσής και έχοντας μαζί του
ίσαμε μίαν εικοσαριά δικούς του στρατιώτες
Μέσ' το Βραχώρι πολεμά, Ζαπάντι και στην Πλάκα,
στο Κομπότι, Μακρυνόρος και στις πολιορκίες
της πόλης του Μεσολογγίου, δείχνοντας ζήλο σ' όλες
και πατριωτισμό ψηλό, χωρίς ποτέ να τύχει
και μιας κάποιας ανταμοιβής ίσαμε μέχρι τώρα.

1890 Γίνεται, έτσι, εισήγηση να του δοθούν στο τέλος
όλοι οι μισθοί αναδρομικά από το κοσιένα
κι ίσαμε το κοσιενιά· να του δοθεί ακόμα
βαθμός ανθυπολοχαγού για τις εκδούλευσές του.

* * *

Ο Βάγιας Αναστάσιος από το Μεσολόγγι
υπηρετεί στον Ιερόν Αγώνα απ' τη θέση
κείνης του υπονομοποιοῦ μέσ' τις πολιορκίες
της πόλης του Μεσολογγίου και σ' όλες της τις φάσεις.
Πέρ' από υπονομοποιοῦς και μέρος θα λάβει
στην τρομερή κι αιματηρή της Κλείσοβας τη μάχη.

1900 Στην ένδοξη την έξοδο από το Μεσολόγγι
ο ίδιος διασώθηκε, μα μέσ' σ' αυτήν θα πέσουν
η μάνα κι ο πατέρας του, μαζί και δυο του αδέρφια
Ο Βάγιας διασώθηκεν, ακολουθώντας πάντα
τον αρχηγό του Γεώργιο, τον Ρούτσαν και μαζί του
θα συμμετάσχει τελικά και στην Ακαρνανίας
την εκστρατεία μ' αρχηγό τον στρατηγό τον Άγγλο
τον Τζώρτζ, γνωστό φιλέλληνα τ' αγώνα του κοσιένα.
Κι όλη η περιουσία του, να τονισθεί ακόμα,
ίσαμε χίλια τάληρα, απ' τους εχθρούς εκλάττει.

* * *

1910 Μέσα απ' του Ξηρόμερου του Μαχαλά κρατούσε
η σκούφια του **Σταύρου Βαζούρα**, που μέρος θα πάρει
μέσα εις τον πανίερον από ξαρχής αγώνα
που τον κρατάει συνεχώς ίσαμε και το τέλος
και σε πολλές κι αιματηρές μάχες θα λάβει μέρος :
στ' Αγρίνιου, του Ζαπάντι και στην πολιορκία
της Ναύπακτου· στη Βόνιτσα πούν' στο Λουτράκι μέσα
κι απέ στον Κεφαλόβρυσο Καρπενησιού, συνέχου:
τ' Αιτωλικού, της Άμπλιανης Σαλώνων, Καλιακούδας
Πετροχωριού τ' Απόκουρου, στην Καροπούλα Αγράφων.

1920 Θα λάβει στου Μεσολογγίου κι από ξαρχής τις μάχες
μέρος κι ως την ηρωικήν έξοδο της φρουράς του
κάτ' απ' τις διαταγές του Κώστα του Σιαδήμα.
που θε να πέσει ηρωικά τη νύχτα της εξόδου.
Κι ύστερα κι απ' το θάνατο του Κώστα του Σιαδήμα
ακλουθά τον πολέμαρχο Γιώργο Καραϊσκάκη
κι ύστερα κι απ' τον θάνατο κι αυτού, θε ν' ακλουθήσει
τον αρχηγό Χρήστο Μακρή και σ' όλο τον αγώνα

θα δείξει γενναιότητα, ευπείθεια και ζήλο.

* * *

- 1930 **Ακόμη ένας μαχητής ο Χρήστος ο Βαζούρας**
που καταγότανε κι αυτός όπως κι ο αδελφός του
μέσα από τον Μαχαλά Ξηρόμερου, θα πάρει
μέρος κι αυτός στις λευτεριάς τον Ιερόν Αγώνα.
Μέρος σε μάχες αρκετές συνέχεια θα πάρει
Στ' Αγρίνιο, στο Ζαπάντι Σαλώνων, Καρπενήσι
στο Πετροχώρι Απόκουρου, στην Καροπούλα Αγράφων,
στο Ναύπλιο, στου Μεσολογγιού στις τρεις πολιορκίες.
Κι όταν μέσα στην έξοδο σκοτώθηκε ο Σιαδήμας
θε ν'ακλουθήσει τον Μακρήν ως το τέλος τ' αγώνα

* * *

- 1940 **Ο Βακράκης ο Κωνσταντής και ο Βακράκης Χρήστος**
αδέλφια από τη Λεπτενού, που μπήκαν στον αγώνα
μ' οδηγητή τον γνώριμο τον Ίσκο τον Αντρέα
στις μάχες πολεμήσανε: Λαγκάδας, Μακρυνόρους
του Πέτα – που φονεύθηκε ο οπλαρχηγός Σκαρμούτσης –
της Άρτας, Πλάκας και μετά Σταυρού Βουλγαρελίου
καθώς και μέσα στη δεινή, καυτή, πολιορκία
της πόλης του Μεσολογγιού· και μόλις «λυτρωθήκαν»
στη θρυλική την έξοδο, στο στρατόπεδο πήγαν
μαζί μ' άλλους συγχωριανούς, όλοι τους Λεπτενιώτες
- 1950 μπήκανε στο στρατόπεδο, μαζί, τ' Αποκορώνου
που στο χωριό Δερβέκιστα βρισκότανε στημένο.
Μ' αρχηγό, στη συνέχεια, τον Γιώργο Καραϊσκό
πήσανε στις Αράχωβας μέρος, όλοι, στη μάχη.
Κι ύστερα σ' όλες τις μάχες τις έξω απ' την Αθήνα
δυναμικά πολέμησαν· και 'μείναν ως το τέλος
μάχιμοι, ετοιμοπόλεμοι, σε κάθε προσκλητήριο.
Κι όταν σχηματιστήκανε, στερνά, χιλιαρχίες
Ο Κώστας ως χιλίαρχος και ως υπηρετήσας
με συνοδούς, συμμαχητές, είκοσι στρατιώτες
- 1960 μα κι άλλοτε και πιο πολλούς, δε δέχτηκε να πάρει
αυτήν που του προτείνανε, θέσην εκατοντάρχου.

Δυσανεστήθηκε γι' αυτό και με τον αδελφό του τράβηξαν για τον Κάλαμο, στις οικογένειές τους που διαβιούν ως σήμερα, ως το εξήντα πέντε που υπέβαλαν την αίτηση και που συνυποβάλλει μ' αυτήν και πιστοποιητικά ο Ίσκος ο Αντρέας.

* * *

Ο Βαλανδρέας Βασίλης από το Νεοχώρι τ' Αιτωλικού κατάγοταν, θα πάει να πολεμήσει μέσα στην Πελοπόννησο και κάτω απ' τον Σισίνη.

- 1970 Κι αφού, τέλος του κοσιδού, στο Μεσολόγγι πήγε εκεί θε να παρευρεθεί στην άμυνα της πόλης όταν πολιορκήθηκεν απ' τον Ομέρ Βρυώνη. Στο Μεσολόγγι οδηγητή, συμμαχητή του είχε τον Θάνο Ραζικότσικα. Και γύρω στο κοσπέντε και στο κοσιέξι βρέθηκε μέσ' του Ντολμά τη μάχη μ' οδηγητή τον Λιακατά· κι όταν μετά θα πέσει και το νησάκι του Ντολμά, στο Αιτωλικό θα πάει. Κι εκεί, με Ντούλια οδηγητή, ξανά θα πολεμήσει. Στην πτώση του Αιτωλικού, ο Βάσος συνελήφθει
- 1980 για να μεταφερθεί μετά αιχμάλωτος στην Άρτα απ' όπου λευτερώθηκε μετά από κάποιο χρόνο για να βρεθεί στα γνώριμα τ' Αιτωλικού τα μέρη. Μ' οδηγητή, συνέχεια, τον θρύλο Καραϊσκό μαζί του θε ν' αγωνιστεί στις μάχες της Αθήνας για να στραφεί οριστικά στο Νεοχώρι πίσω. Τη δράση του πιστοποιεί κι ο Βλαχόπουλος Κώστας με πιστοποιητικό που τού'δωσε μέσα στο εξήντα πέντε και που πιστοποιεί ρητά πως σ' όλον τον αγώνα καμιάν, μα ούτε και μικρήν, ανταμοιβή δεν πήρε.

* * *

- 1990 **Ο Βαλανδρέας ο Γιώργος** απ' του Μεσολογγίου τον Γαλατά κατάγεται, μέσ' τον αγώνα πήρε μέρος, με τον Βλαχόπουλο τον Κώσταν οδηγό του σε πλείστες μέσα τις μάχες: Βόνιτσας, Μακρυνόρους και στις πολιορκίες όλες της ιερής πόλης

απ' όπου και ξιφούλκησε νύχτα και διεσώθει
της θρυλικής της έξοδου· μα μόν' αυτός εσώθει·
τ' άλλα της οικογένειας, συνολικά εννιά μέλη
όλα τους σφαγιάστηκαν τη φοβερή τη νύχτα.
Ακόμα κι η μητέρα του αιχμάλωτη θα πέσει
2000 για να γευτεί τ' ολόπικρο ποτήρι της δουλείας
ίσα με μια σαρανταριάν απάνω-κάτω χιόνια

* * *

Ο Βαλαντώνης ο Γιώργος, που κι αυτός καταγόταν
μέσ' απ' του Μεσολογγιού, τον Γαλατά, την κώμη
μέρος στην επανάσταση της σκλαβωμένης γης του
πήρε· σ' όλες τις φοβερές στο Μεσολόγγι μάχες
έχοντας κι όλας αρκετούς πολεμιστές μαζί του
π' αυτός τους καθοδήγαγε· τη νύχτα της εξόδου
αυτός μεν θα διασωθεί· μα η οικογένειά του
όλη θε να σφραγιστεί από τους αιμοβόρους.

* * *

2010 **Ο Γιάννης Βάλβης** κατάγοταν από το Μεσολόγγι.
Μπήκε σ' όσες γενήκανε στην Στερέαν Ελλάδα
μάχες, και στου Μεσολογγιού τις τρεις πολιορκίες,
σ' Αιτωλικόν ως κεφαλή μιας κανονιοστοιχίας.
Κι ενώ θε να θυσιαστεί για την ελευθερία
της σκλάβας πατρικής του γης, γι' άμετρα, πολλά, χρόνια,
καμιά αμοιβή δεν έλαβε από την πολιτείαν.

* * *

Ο Βάλβης Παντολέοντας από το Μεσολόγγι
στον Άγιο Σπυρίδωνα ήτανε ιερέας
ενώ και της Μητρόπολης Μέγας της Οικονόμος.
2020 Βρέθηκε μέσα και στις τρεις της Ιερής της Πόλης
πολιορκίες και «χειρί ποδί» μαχόμενος να πείσει
μικρούς, μεγάλους κάτοικους ν' αδράξουν στον αγώνα
όπλα και να τα στρέψουνε στον ξένο τον δυνάστη,
στη φοβερή την έξοδο δεύτερος πορευόταν
μετά του Ιωσήφ Ρωγών και τελικά θα πέσει
στον κάμπο του Μεσολογγιού, τις ιερές κρατώντας

εικόνες και τα λείψανα αγίων και οσίων

* * *

- Ο Σωτήρης Βαλέριος** από το Μεσολόγγι
πολέμησε στον Ιερόν Αγώνα του κοσιένα
2030 με οδηγητές του τους: Μακρή, τον Τζερκέλη και Ντόβα
ως μπουλουκσής από ΄ξαρχής του ένοπλου τ' αγώνα
και μέχρι και τη λήξη του, μέσ' το κοσιεννέα
πολέμησ' αδιάλειπτα με δέκα στρατιώτες
στις μάχες του Αγρίνιου, του Ζαπάντι, τον Πέτα,
Κεφαλοβρύσου, Γιαβαλού, Κομπότι, Μεσολόγγι,
και στις μάχες της ένδοξης της Κλείσοβας κατόπιν.
Έχασε τον πατέρα του, τις δυό τις αδελφές του
ενώ και μια του αδελφή αιχμάλωτη κρατιόταν
εδώ και χρόνια δέκα οκτώ από τους Αραπάδες.
- 2040 Μα και σ' άλλες πολεμικές έλαβε μέρος μάχες:
Στον Μύτικα, τη Βόνιτσα, την Κατοχή, την Πλάκα,
την Παπαδιά, Ντερβέκισα, καθώς και σ' άλλες μάχες.
Σ' άλλο'να'κομα φάκελο τονίζονται και τούτα:
Στην τοτινή την έξοδο από το Μεσολόγγι
έπεσε στου Μεσολογγιού τον κάμπον ο πατέρας
ενώ δύο αδέλφια του, μια του αδελφή κι η μάνα
αιχμάλωτοι πιαστήκανε μέσ' του εχθρού τα χέρια.

* * *

- Ο Βαλιάνος Θεόδωρος**, π' απ' της Ευρυτανίας
την Άμπλιανη κατάγοταν πήρε μέρος σε μάχες
2050 πάμπολλες και πολέμησε με πάθος και με ζήλο
για την απελευθέρωση της σκλάβας του πατρίδας:
σε Καρπενήσιν αρχικά και με τις οδηγίες
του Ευρυτάνα οπλαρχηγού, Γιαλδάση, στο κοσιένα
στη Λάσπη κατά Δράμαλη, στο κοσιδύο μέσα.
Μετά στο Κεφαλόβρυσον ενάντια στο Σκόδρα
όπου κι εκεί φονεύθηκεν ο Μπότσαρης ο Μάρκος
στην Καλιακούδαν που 'πεσεν ο Νίκος Κοντογιάννης
στη Σκάλα Τέρνου, όπου κει θα συλληφθεί ο Νούρκας
ο Σέβρανης, αιχμάλωτος, στο κοσιένα μέσα

- 2060 σε μάχη ενάντια στον γνωστό Τούρκο, τον Αλαμπέη
σε μάχη στο Νεόκαστρο· στου Κρεμμυδιού τη μάχη,
στα Καγκέλια Καρπενησιού, στο κοσιένα μέσα
στον Αετόν Αγάθωνος, αλλιώς και Γυφτοχώρι
κάτω απ' τις διαταγές του Γιώργου Δυοβουνιώτη
στην Άμπλιανη των Σάλωνων και με τις οδηγίες
του Ευαγγέλου – τ' αδελφού του Νίκου – Κοντογιάννη
στον Μεσολογγιού τη δεύτερη, στενή, πολιορκία
και κάτ' απ' τις διαταγές του Κίτσου του Τζαβέλα
στο Δίστομο με κεφαλή τον Γιώργο Καραϊσκό
2070 καθώς και σ' άλλες αρκετές και διάφορες μάχες.

* * *

Ο Γιωργάκης ο Βαλτινός από το Μεσολόγγι
διακρίθηκε ιδιαίτερα στην Κλείσοβας τη μάχη
μάχη που διεξάχθηκε στις κοσπέντε του Μάρτη
του κοσιέξι· σαν μαζί μ' αλλό 'να σύντροφό του,
τον Καρακώστα Δροσίνην απ' τις γραμμές περάσαν
τις εχθρικές και τλικά μέσ' το νησάκι φτάσαν
της Κλείσοβας, προσφέροντας στους υπερασπιστές της
τρόφιμα, μ' άφθονο νερό και με μπαρουτοβόλια.

* * *

- 2080 **Ο Δήμος**, πάλιν **Βαλτινός**, από το Μεσολόγγι,
πήρε μέρος δυναμικά για την ελευθερία
της σκλάβας πατρικής του γης για τετρακόσια χρόνια
κι έφτασε μέχρι τον βαθμό τ' αντισυνταγματάρχη.

* * *

- Απ' τη Γουριά Μεσολογγιού ήτανε ο **Θανάσης**
ο Βαμβακάς, που τρέχει ευθύς στον Ιερόν Αγώνα
τις μάχες μέρος παίρνοντας: σ' Αγρίνι, Μακρυνόρος,
της Πλάκας Πέτα, Μάνινας του Άγιου Νικόλα
μ' οδηγητή του κι αρχηγό τον Μακρή τον Δημήτρη.
Μπήκε μέσ' τη συνέχεια στο Μεσολόγγι μέσα
παίρνοντας μέρος μάχιμο μέσ' την πολιορκία
2090 μ' οδηγητή του στις μάχες τον Γιώργο Καλογήρου
ίσαμε και την έξοδο απ' όπου διεσώθει

για να βρεθεί άλλη μια φορά στα μετερίζια πάλιν
παίρνοντας στην Αράχωβα τη μάχη ενεργό ρόλο
κάτω απ' τις διαταγές του Κώστα Καλογήρου.
Μ' οδηγητή τον ίδιο στις μάχες της Αθήνας
του Άγιου Νικόλαου τ' Αιτωλικού κι ακόμα
στη μάχη τώρα τ' Αστακού, μέσα, στου Δραγαμέστου.
Κι όταν συγκροτηθήκανε, στερνά, οι χιλιαρχίες
πήγε και κατατάχτηκε· με τις οποίες πήρε
2100 στην Βόνιτσας μέρος τη μάχη κι ίσαμε και την πτώση
την τελική της. Κι ύστερα θα πάρει επίσης μέρος
στης Ναύπακτου την τελική κι αυτής πολιορκία.

* * *

Ο Βαμβακάς ο Παναγής από το Μεσολόγγι
πυροβολιστής πολέμησε στην πολιορκία
της πόλης του Μεσολογγίου και τελικά θα πέσει
μαχόμενος ηρωικά τη νύκτα της εξόδου.
Η σύζυγός του πιάστηκε αιχμάλωτη· στο τέλος,
μ' άλλες ελευθερώθηκε· λίγο ψωμίν αιτούσαι
σε βάση καθημερινή και τούτο, απλά, να ζήσουν.

* * *

- 2110 **Ο Βαμβακάς ο Στεφανής** από το Μεσολόγγι
απ' την αρχή της έναρξης τ' αγώνα πήρε μέρος
κι ως λοχίας πολέμησεν υπό τις οδηγίες
του Κώστα του Βλαχόπουλου στις μάχες: τ' Αग्रινίου,
και του Ζαπάντι, της Σπλάντζας, συνέχεια και του Πέτα
και στου Μεσολογγίου μετά τις τρεις πολιορκίες
γενναία επολέμησεν και στη στερνή της πόλης
πολιορκία μ' Ιμπραήμ και Κιουταχή φρουρούσε
μαζί μ' όλους τους άντρες του, πάν' στη μεγάλη τάπια
Μέσ' της εξόδου της φρουράς τη νύχτα θε να πέσει
2120 μαχόμενος ηρωικά μέσ' της πόλης τον κάμπο.
Σκοτώθηκαν στην έξοδο και τα δυό τα παιδιά του
η σύζυγος του, Ράνια, και μια του θυγατέρα
απ' του εχθρού αιχμάλωτες πιαστήκανε στα χέρια
κι αιχμάλωτες κρατήθηκαν για κάπου δέκα χρόνια.

Κι όταν η Ράνια γύρισε πίσω στο Μεσολόγγι,
σχεδόν τυφλή, μετέφερε πίσω στην πολιτεία
την κόρη που τυφλώθηκε μέσ' την αιχμαλωσία
που ρίχτηκε, στην Αίγυπτο. Και για τούτο «αιτούνται
της χάριτος» να τους δοθεί λίγο φωμί να ζήσουν
2130 μιας κι η περιουσία τους, πάρα πολύ μεγάλη,
σε τάληρα, για πάνω κι από οκτακόσια αρπάχτει
απ' τους Οθωμανούς ωσάν στερνά στην πολιτεία μπήκαν
Κι υπαξιωματικός, στερνά, της δεύτερης της τάξης
θα κρίνει η επιτροπή του κράτους που διορίσκει,
τον υπεράξιο μαχητή της λευτεριάς του έθνους.

* * *

Ο Κωνσταντίνος Βαρβάτος, ο του Αθανασίου

από την κώμη Γιαννιτσά, Αγράφων καταγόταν.
Ατύχησεν ως πιάστηκεν από τις πρώτες ώρες
αιχμάλωτος, μα μπόρεσε στερνά να διαφύγει
2140 κι αμέσως παραβρέθηκεν ενάντια στον Σκόδρα
του Μουσταφά πασά, σε μάχη που διεξάχθει,
στην Καλιακούδαν, μ' αρχηγό τον Νίκο Κοντογιάννη.
Μ' οπλαρχηγό τον ίδιο μπήκε στο Μεσολόγγι
κι εκεί πέρα πολέμησε μέσ' την πολιορκίαν
Κι ύστερα και μ' οδηγητή, τον Γιώργο Καραϊσκό
πολέμησε στο Νιόκαστρο κι απέ και στο Κρεμμύδι.
Του Νιόκαστρου κι ενάντια και πάλιν στον Μπραήμη.
Σ' Αράχωβα της Λειβαδιάς θα πολεμήσει πάλι
και κάτ' απ' τις διαταγές του Νίκου Κοντογιάννη
2150 θε να στραφεί, συνέχεια, στην πόλη της Αθήνας·
θα πολεμήσει μ' αρχηγό τον Γιώργο Καραϊσκό
και στα Τριζόνια μ' αρχηγό ξανά τον Κοντογιάννη
θε να στραφεί, συνέχεια, στην πόλη της Αθήνας·
θα πολεμήσει θαρρετά και γενναία, σαν πάντα.
Στην τρίτη χιλιαρχία και μέσ' τον τρίτο λόχο
μ' εκατόνταρχο τον Θαλή θα πολεμήσει πάλι
στα Κράβαρα κι ενάντια σ' Οσμάν πασά, Αλαμπέη
στα Καγκέλια Καρπενησιού κατά Καραφιλιμπέη

Ολοστερνά στη Ναύπακτο μέρος κι εδώ θα πάρει
2160 στην τελική την έφοδο κατά του φρούριού της

* * *

Απ' τη Γουριά Μεσολογγιού ο **Σπύρος ο Βαρέλλας**
προσέτρεξε ν' αγωνιστεί για τη σκλάβα πατρίδα
Μ' οδηγητή τον Στρατηγό Μακρή, θα πολεμήσει
στις μάχες του Αγρίνιου, του Μακρυνόρους, Πλάκας,
του Πέτα τ' άγιου Νικόλαου της Μάνινας· επίσης
θα τρέξει στου Μεσολογγιού την άμυνα να δώσει
χέρι βοήθειας στη φρουρά που μάχεται με πάθος
ν' ανεβάσει πιο ψηλά της λευτεριάς τον ήλιο.

2170 Στην έξοδο θα διασωθεί κι αμέσως θε να τρέξει
μέρος μέσ' της Αράχωβας τη μάχη για να λάβει
με τον Κώστα Καλόγηρον, άριστο οδηγητή του.
Μ' οδηγητή τον ίδιο, θε να βρεθεί στις μάχες
Αράχωβας, των Αθηνών, και τ' Άγιου Νικόλαου
Αιτωλικιού συνέχεια· κι ύστερα Δραγαμέστου.
Στου Κώστα του Βλαχόπουλου μέσ' τη χιλιαρχία
θε νά μπει και μ' αυτήν θα μπει στις Βόνιτσας τη μάχη
ίσαμε και την πτώση της· κι υστερινά θα λάβει
μέρος μέσα στην τελική της Ναύπακτου τη μάχη.

* * *

2180 Μεσολογγίτης ήτανε και ο **Βαρθολομαίος**
ο Θάνος που πολέμησε εις τον αγώνα μέσα
του κοσιένα, μέτοχος, σε πλείστες όσες μάχες.

* * *

Ο Βαρσάμης Καραταΐρης π' απ' της Ευρυτανίας
την κώμη του Κεράσοβο, μέσ' τον αγώνα πήρε
και μάλιστα αξιωματικός ενεργότατο ρόλο.
Στις μάχες παραβρέθηκε: Διστόμου, Καλιακούδας,
του Πέτα, Κεφαλόβρυσου, Καρπενησιού μα κι άλλες

* * *

Ο Βαπλάκης Ευστάθιος από την Αμβρακίαν
του Βάλτου, κάτω από διαταγές των: Ίσκου, Ράγκου,
και Καραγιάννη, στρατηγών, σε μάχες συμμετέχει

2190 της Πλάκας, Πέτρας και μετά στο Μεσολόγγι σπεύδει
και μάχεται με τη φρουρά μέχρι την έξοδό της
για να βρεθεί, συνέχεια, σε νέα μετερίζια
μ' οδηγητή τον αρχηγό, Γιώργο Καραϊσκάκη:
Πολέμησε, παράλληλα, και κάτ' από οδηγίες
του Γρηγόρη του Λιακατά και του στρατηγού Τσόγκα.
Τελικά κι η επιτροπή των Θυσιών κι Αγώνων
στην πρώτη των αξιωματικών θε να τον κατατάξει.

* * *

Ο Νικόλας Βασιλάκης απ' της Ακαρνανίας
τη Βόρνακα καταγόταν, πήρε σε μάχες μέρος
2200 ενώ και μέρος έλαβε και στην πολιορκία
της πόλης του Μεσολογγιού, ως αντικαταστάτης
και στρατηγών κι άλλων πολλών ανώτατων βαθμούχων.
Ενώ, ως αναφέρεται, κι αδέλφια του έχουν πέσει
σε μάχες του Μεσολογγιού, σφοδρά παραπονείται
πως ενώ οι ομοιόβαθμοί του πήρανε θέσεις
όπως Συνταγματάρχου, Ταγματάρχου καθώς κι άλλες,
γίνηκε μόνο λοχαγός, ενώ μέσ' το κοσπέντε
διορίστηκε χιλιάρχος· και για την προσφορά του
γνώστες είναι οι στρατηγοί Χατζηπέτρου και Ράγκος

* * *

2210 **Ο Βασιλάκης Παναγιώτης** απ' το χωριό Μπουρλέσα
του Ζυγού καταγότανε, μέσ' τον αγώνα πήρε
μέρος σε μάχες αρκετές: στην Πλάκα, στο Βραχώρι,
στο Πέτα και στον Πλάτανο και μέσ' το Μεσολόγγι
στις μάχες παραβρέθηκε, καθώς και σ' άλλες μάχες:
σ' Αιτωλικό κι Αράχωβα, έχοντας επιδείξει
όπως διαβεβαιώνουνε κι οι : Πέτρος ο Τζερπέλης
κι ο Μήτρος Ντόβας και ζήλον και υποταγή μεγάλη
χωρίς όμως «ανταμοιβής να τύχει ουδεμίας»

* * *

Ο Βασιλείου Αργύριος π' από της Ηπείρου
2220 την Κόριζα κατάγετο πολέμησε σε μάχες
κι αναμετρήσεις πάμπολες: στην Άμπλιανη Σαλώνων

ενάντια στον Δερβίς πασά στο κοστέσσερα μέσα
κι ύστερα στην πασίγνωστη μέσ' το Κρεμμύδι μάχη
ενάντια στ' αραβικό στράτευμα του Μπραήμη.

Πολέμησε στην Ιερή πόλη, το Μεσολόγγι
Ενάντια στους Κιουταχή και Μπράημα τους άντρες
π' από στεριά και θάλασσα της είχαν περισφίξει.

Στην έξοδο, διαδοχικά, πολέμησε στις μάχες:
Αράχωβας της Λειβαδιάς κατά του Μουσταμπέη·

2230 Στην εκστρατεία Αττικής μέρος, ακόμα, πήρε·
μπαίνοντας στου Κερατσινιού, πρώτα, μέρος στη μάχη
και μέσ' τη φονικότατη μάχη, γνωστή, του Σένιου.

Κι ενάντια στις εχθρικές όλες κείνες δυνάμεις
που περισφίγγανε στενά το φρούριο της Αθήνας.

Και μέσα στο κοσιοχώ, μέσ' τη χιλιαρχία
την πρώτη κατατάχθηκε· του Κίτσου του Τζαβέλα
για να παρευρεθεί μ' αυτήν σε πλείστες όσες μάχες.

Όμως, παρά την προσφοράν του αγωνιστή την τόση
και τον βαθμό αξιωματικού που στον αγώνα είχε

2240 Η επιτροπή δεν έστερξε να τον βαθμολογήσει

* * *

Ο Βασιλείου ο Γιώργος π' απ' του Μεσολογγίου
την Γαβαλού κατάγοταν, στον Ιερόν Αγώνα
από την πρώτη τη στιγμή σ' αυτόν μέρος επήρχε.
Και πρωτοπαραβρέθηκε σε μάχες: στο Βραχώρι,
στο Ζαπάντι, στη Λεπενού, στον Μαχαλά, Καμπότι,
στο Πέτα, Πλάκα, Βόντισσα και στις πολιορκίες
και τις τρεις Μεσολογγιού κι Αιτωλικού, Ναυπάκτου,
Κρυονερού, Λιδορικού, Λαμποτινάς, Πλατάνου,
του Ζεμενού Αράχωβας και του Χαϊδαρίου

2250 που σ' αυτήν τραυματίστηκε στ' αριστερό το πόδι.

Στον αγώνα της λευτεριάς τη μάνα του, Βασίλω
την Ευφροσύνη αδελφή, τον αδελφόν Αντώνη
θα χάσει. Θε να ενταχθεί μέσ' τη χιλιαρχία
του Χατζηχρίστου και Βάτη την εκατονταρχία
του Μήτρου κι υπό τον ταγματάρχη τον Λιάλο Δήμο.

Όμως αβαθμολόγητο τον Γιώργο θε ν' αφήσει,
στο τέλος, η επιτροπή των θυσιών κι Αγώνων.

* * *

- 2260 **Ο Βασιλείου Δημητρός** από της Μακρυνείας
τη Σύβιστα θε να βρεθεί απ' την αρχή τ' αγώνα
μέσα στις αγωνιστικές επάλξεις και θα σπεύσει
μέσα σε μάχες να βρεθεί: στ' Αγρίνι, στο Ζαπάντι,
στο Πέτα και στο Κομπότι, Μύτικα, Μακρυνόρος
Βόνιτσα, Κεφαλόβруσο, τη Γιαβαλού, την Πλάκα
τον Πλάτανο, Δερβέκιστα, 'Ραχωβα, Μεσολόγγι
όπου κι εδώ πληγώθηκε, στη Ναύπακτον ακόμη.
Στη σχετικήν αναφοράν που υπογράφουν πάλι
οι Πέτρος Τζερπέλης καθώς κι ο Μήτρος Ντόβας
τονίζεται πως έδειξεν ανδρείαν μα και ζήλον.
Όμως, κι αυτόν η επιτροπή δεν θα βαθμολογήσει.

* * *

- 2270 **Ο Βασιλείου ο Γιάννης** από της Μακρυνείας
την κώμη το Κεράσοβο, πολέμησε με ζήλο
χωρίς καμιάν ανταμοιβή να πάρει από κανένα.
Μ' οδηγητές του τον Μακρή, τον στρατηγό τον Ντόβα
πολέμησε τους τύραννους όπου τους απαντούσε.
Πολέμησε και μέσ' τις τρεις τρανές πολιορκίες
της πόλης του Μεσολογγιού, όπου και συνελήφθη
αιχμάλωτος ο ίδιος και είν' άγνωστη ως την ώρα,
ίσαμε και τον Μάιο, του εξήντα πέντε ακόμα,
σαράντα σχεδόν συναπτά από τα τότες χρόνια,
2280 η τύχη του κι η μοίρα, ενώ γονείς κι αδέρφια
όλοι τους σφαγιάστηκαν τη νύχτα της εξόδου.

* * *

Ο Βασιλείου Παναγής από το Μεσολόγγι
πήρε στην επανάσταση του κοσιένα μέρος
και σε μάχες διάφορες, σημαντικές, ευρέθει

* * *

Ακόμη ένας **Παναγής** (κι αυτός) του **Βασιλείου**
απ' το χωριό Μεσάριστα από το Μεσολόγγι

μ' οδηγητή του τον Μακρή, τον στρατηγό μα κι άλλους
πήρε σε μάχες αρκετές και δυναμικά μέρος:
Πετραχωριού, Αράχωβας, Βαρνάκοβας, Ναυπάκτου,
2290 στις μάχες του Μεσολογγιού, απ' όπου διεσώθει
στη φονική την έξοδο. Στο πιστοποιητικό του
π' εξέδωσεν αργότερα ο ταγματάρχης Ντόβας
τονίζεται πως έδειξεν υπακοή και ζήλο
χωρίς να τύχει ουδεμιάς ανταμοιβής για όλα
τα όσα αφειδώλευτα στο έθνος είχε δώσει.

* * *

Ο Χρήστος ο Βασιλείου από της Ναυπακτίας
την Κόνιτσα, πολέμησε για κάπου οκτώ χρόνια
απ' το κοσιένα και μετά κι ως το κοσιεννά
όντας κι επικεφαλής σ' ένα μικρό του Σώμα
2300 δεκαπέντε στρατιωτών, που τους καθοδηγούσε
Πήρε μέρος σε διάφορες μάχες κι επιχειρήσεις
πολεμικές. Με οδηγητές: Συφάκα, Ξύδη, Τζαβέλα
τους Χατζηπέτρου και Πανά μέρος στις μάχες πήρε:
Στη Ναύπακτο συνέχεια μ' όλο το θάρρος μπήκε,
στην πόλη του Μεσολογγιού με ζήλο πολεμώντας
κι έχοντας μιαν κοσπενταριά δικούς του στρατιώτες
όπου τους καθοδήγαγε σ' όσες γινήκαν μάχες·
κι αφού στερνά διασώθηκε τη νύχτα της εξόδου
προσφέροντας συνέχεια κι από το κοσιέξι
2310 ίσαμε το κοσιοχτώ, με τον Γιάννη Φαρμάκη
οδηγητή του σε πολλές και σ' ανδροκτόνες μάχες
κι επέδειξε για πάντα του υπακοή και ζήλο
καθώς και γενναιότητα σ' όλες τις περιπτώσεις.
Στο τέλος η επιτροπή θε να τον κατατάξει
ως υπαξιωματικό στη δεύτερη την τάξη.

* * *

Ο Βασιλογεωργακόπουλος ή Καρβούνης Δημήτρης
που μέσ' από την Κόνιτσα της Ναυπακτίας ήταν
πολέμησε στο κοσιδυό με τον Θωμά τον Ξίδη
και παραυρέθηκε μ' αυτόν εις την πολιορκία

- 2320 την πρώτη που διεξάχθηκε, στις Ναύπακτου το Κάστρο
πήρε μέρος, συνέχεια, και στην πολιορκία
τ' Αντίρριου, όπου σ' αυτήν πληγώθηκεν ο Ξύδης.
Μέσ' το κοστρία, αργότερα, και μεσ' τον άλλο χρόνο
πολέμησε στις Παπαδιάς, αλλιώς και Τσακαλάκι
ενάντια στον Σέβρανη, γνωστό πασά Βρανούση,
στη μάχη του Καρπενησιού κι ενάντια στους ίδιους
και στη μάχη της Άμπλιανης Σαλώνων και συνέχου
ενάντια στον Δερβίς πασά και στο κοσπέντε μέσα
και κάτ' απ' τις διαταγές του Κίτσου του Τζαβέλλα.
- 2330 Είς το Κρεμμύδι του Μωριά θε να βρεθεί με στόχο
να πολεμήσει ενάντια στον Ιμπραήμ' συνέχου
και με τον ίδιο αρχηγόν έξ' απ' το Μεσολόγγι
σφιχτοδεμένο από παντού απ' τον πασά Κιουτάγια.
Σε λίγες μέρες θε να μπει στο Μεσολόγγι μέσα
όπ' απ' εκεί θα πολεμά με ζήλο και με πάθος
ίσαμε και την έξοδο της θρυλικής φρουράς του.
Κι όταν, στερνά, διασώθηκε τη νύχτα της εξόδου
μπήκε και στις Αράχωβας της Λειβαδιάς τη μάχη.
Μέσα στο εικοσεφτά θε να βρεθεί στη μάχη
- 2340 του Δίστομου και κατά του Ομέρ πασά Καρύστου,
κι ύστερα μέσα στη γνωστή σ' όλους αψιμαχία
του Φαληρέα Αττικής κι όπου εκεί λαβώθει
ο απέθαντος αρχηγός, Γιώργος Καραϊσκάκης
Κι ύστερα θα παρευρεθεί με τον Κίτσο Τζαβέλα
στη φονικότατη, γνωστή, του Σένιου μέσα μάχη.
Μέσα στο εικοσοχτώ, μέσ' τη χιλιарχία
την πρώτη κατατάχτηκε, του Κίτσου του Τζαβέλα.
Και μ' αυτήν παρατάχθηκε στη σημαντική μάχη,
τη μάχη της Λαμποτινάς κατά τ' Αχμέτ Πρεβίστα,
- 2350 στη μάχη, στη συνέχεια, της Τέρνοβας Κραβάρων
κατά του Χουσεϊν πασά και κατά τ' Ασλαμπέη,
στα Καγκέλια Καρπενησιού στους ίδιους ενάντια
και την ολοστερνή φορά και στην πολιορκία
του φρούριου της Ναύπακτου κι ως την παράδοσή του.

* * *

Ο Βασιλόπουλος Σταύρος από το Μεσολόγγι
πήρε μέρος στον Ιερόν αγώνα του κοσιένα
και συμμετέσχε δραστικά σε μερικές του μάχες

* * *

- 2360 **Ο Βδοκάκης Ιωάννης** απ' του Μεσολογγίου
το χωριό το Μεσάριστα μέσ' τον αγώνα μέρος
θα πάρει κι αυτός σύντομα και θε να πολεμήσει
με αρχηγό του τον Μακρή στις μάχες τ' Αग्रίνιου,
του Ζάπαντι και του Πέτα, στις μάχες του Κομπότι,
μετά σε Κεφαλόβρυσσο, στη Γιαβαλού, στην Πλεύνα,
στον Μύτικα, στη Βόνιτσα στην Κατοχή Κραβάρων,
Ντερβέκιστας, του Πλάτανου, καθώς και σ' άλλες μάχες,
Και τελικά θ' αγωνιστεί στο Μεσολόγγι μέσα
στις τρεις πολιορκίες του, όπου και θε να πέσει
τη νύχτα της ηρωικής εξόδου της φρουράς του
Αφήνοντας στην ορφανιά τ' ανήλικα παιδιά του,
2370 τους γιους του: Πανταλέοντα, τον Σπύρο, τον Βασίλη
και τις δύο θυγατέρες του, Ανίκα, Κατερίνη
και χήρα τη γυναίκα του, Ελένη αφήνοντάς την.
Πολέμησε, σαν γράφουνε Τζερπέλης μα και άλλοι
με ζήλο και μ' υπομονή, «ευπείθειαν, μεγάλη»
καθ' όλη τη διάρκεια του Ιερού τ' αγώνα.
Όμως, στερνά η επιτροπή των θυσιών κι αγώνων
Δε βρήκε χρόνον αρκετό ν' ασχοληθεί μαζί του.

* * *

- 2380 Απ' τα Παρακαμπύλια της Χούνης προερχόταν
ο Βελαντσίκος ή κι αλλιώς Βελέντσικος ο Γιώργος
μέσα από τον ευρύτερο νομόν Ευρυτανίας
που πήρεν από την αρχή στον Ιερό αγώνα
μέρος και παραβρέθηκεν ως μπουλουκσής στις μάχες:
τ' Αग्रίνιου, του Ζαπάντι, υπό τον Γκοτσαμάνην,
στη μάχη της Κορομηλιάς με τον Καραϊσκάκη
κι υπό την αρχηγίαν του κι ενάντια στον Σκόδρα.
Επίσης παραυρέθηκε και στην πολιορκία

της πόλης του Μεσολογγίου, με τον Καραϊσκάκη
καθώς και σ' άλλες αρκετές μάχες κι επιχειρήσεις
με τον Πεσλήν ως αρχηγόν. Κι ως διαβεβαιώνουν
2390 κι οι αξιωματικοί: Πεσλής, Μπότσαρης και Ζέρβας
εκπλήρωσε στ' ακέραιον το χρέος στην πατρίδα.

* * *

Ο Βελβιτσιάνος ο Γιώργος από το Μεσολόγγι
πολέμησε σε διάφορες στο κοσιένα μάχες
χωρίς να υπάρξει αναφορά σε ποιες συγκεκριμένες

* * *

Η Βελβιτσιάνου Παρασκευή, σύζυγος Γεωργίου
στην έξοδο είχε συλληφθεί κι ύστερα μεταφέρθει
- οκτάχρονη, στην έξοδο, παιδούλα μόλις ήταν
μαζί με τη μητέρα της, Αικατερίνη – πέρα
στην πόλη τ' Αργυρόκαστρου κι εκεί θα παραμείνει
2400 δώδεκα χρόνια αιχμάλωτη· και σαν ελευθερώθει
γυρίσανε κι οι δυο μαζί πίσω στο Μεσολόγγι.
Παντρεύτηκε η Παρασκευή, μετά, τον Βελβιτσάνο
Γεώργιον, αγωνιστήν κι αυτόν του κοσιένα.
Από το γάμο απέκτησε και δυο ανήλικα τέκνα
π'ορφάνεψαν από νωρίς σαν πέθανε ο πατέρας.
Τονίζεται στην αίτηση τη συναφή πως τότες,
τη νύχτα της ηρωικής εξόδου σκοτωθήκαν
αρχικά ο πατέρας της, σύζυγος Κατερίνας
και μεσ' την ίδια τη νυχτιά σκοτώθει ο Θεοχάρης
2410 αδέλφι της Παρασκευής και γιος της Κατερίνης.

* * *

Ο Βεληνικόπουλος ή Καζαντζής ο Μήτσος
που κάτοικος Αβόρανης της Ναυπακτίας ήταν
κάτω απ' τις διαταγές οπλαρχηγών σπουδαίων
όπως των: Διάκου, του Μακρή, των αδελφών Σαφάκα
πολέμησεν απ' την αρχή τ' αγώνα κι ως το τέλος
και μάλιστα σε κρίσιμες πολύ κι οριακές μάχες
όπως: στο Χάνι της Γραβιάς με Οδυσσέα Ανδρούτσο
στη μάχη της Αλαμάνας με τον μάρτυρα Διάκο,

στη μάχη των Βασιλικών και στην πολιορκία
2420 της πόλης του Μεσολογγίου, όπως και σ' άλλες μάχες
του Δίστομου κι ενάντια σ' Ομέρ πασά Καρύστου
με ζήλον και υπακοήν πάντοτες σ' ανωτέρους.

* * *

Ο Πάνος ο Βενέτικος τ' Αλέξιου π' απ' την πόλη
τη Ναύπακτο καταγόταν, απ' την αρχή τ' αγώνα
οργάνωσε ξεχωριστό, δικό του ένοπλο τμήμα
με τον δικό του νταϊφά. Πολέμησε μ' ανδρεία
με στόχο την ελευθεριά της σκλάβας του πατρίδας
Πρωταρχικά πολέμησε με τον Θανάση Διάκο
μέσ' τη γνωστή κι οδυνηρή μάχη της Αλαμάνας
2430 και π' ο Διάκος ζωγήθηκε και στερνά θανατώθει
με τρόπο οδυνηρότατο. Συνέχεια στο Χάνι
της Γραβιάς και μ' αρχηγό του τον μεγάλο Ανδρούτσο.
Στις Θερμοπύλες ύστερα, καθώς και σ' άλλες μάχες
που μέσ' την ίδιαν εποχή σε Φθιώτιδα, Φωκίδα
συγκροτηθήκαν. Και μετά, στο κοσιδύο, πάλιν,
με τον Ανδρούτσο πολεμά στη μάχη της Στυλίδας
και στη συνέχεια πολεμά στη μάχη Αγιάς Μαρίας
Με τον Ανδρούτσον έλαβε μέρος στ' Ευριπονήσι
την εισβολή, όπ' ο αρχηγός Διαμαντής ορίσκει
2440 Στη μάχη π' ακολούθησε, είχαν υπερισχύσει
τα εχθρικά στρατεύματα. Έτσι υποχρεωθήκαν
οι ελληνικές οι δύναμεις με τον Δυοβουνιώτην
τον Γιώργο, και στη Λειβαδιά, στερνά, να καταφύγουν.
Ύστερα στρατοπέδευσε με τον Δυοβουνιώτην
στη Βάριναν της Φθιώτιδας και απ' εκεί κατέβει
κάτω στην Πελοπόννησο. Και μπήκε στου Ζαΐμη
το Σώμα· και στο κοστρία στην Αττική θα πάει
και όπου είχαν ήδη ο Γιουσούφ πασάς εισβάλει
Όμως, στερνά, πετύχανε και απ' εκεί τον διώξαν.
2450 Στου κοστρία την άνοιξη μέσ' τη Ναύπακτο φτάνει
κι αντάμα με τον Ζαγανάν Αντρέα συνεχίζουν
την πόλη να πολιορκούν και μέσα στο κοσπέντε

στο Μεσολόγγι πρόστρεξε, βοήθεια για να δώσει
στην πόλη που μαχότανε κλεισμένη απ' ολούθε,
ύστερ' από διαταγή του Γιώργου Καραϊσκού.

Μαζί του τότες μπήκανε κι όλοι, σαράντα πέντε,
οι άντρες που πολέμαγαν στου νταϊφά του μέσα.

Απ' αυτούς σκοτωθήκανε μέσ' την πολιορκίαν
και τη γνωστή τη φονική τη νύχτα της εξόδου

2460 οι δέκα· όμως τελικά ο ίδιος διεσώθει.

Θε να βρεθεί κοντά στον Αυγουστίνο, μ' ένα Σώμα
πολύ σημαντικό στρατού, απ' όπου διετάχθει
να μεταβεί στη Ναύπακτο, μέσ' την πολιορκία
την τελική της πόλης του, όπου θα πολεμήσει
με σθένος και συνέπεια για την ελευθερία.

Γι' αυτό και η Διοίκηση της Τρίτης Περιόδου
τον έκανε χιλίαρχο, για να στρατολογήσει
εκατόν άντρες· κι απ' αυτούς πήρε σαράντα πέντε
και μπήκε στου Μεσολογγιού, ολοστερνά, την πόλη.

2470 Απ' το προσωπικό ταμείο του πολλές χιλιάδες γρόσια,
καμιά τριανταπενταριά ξόδεψε· για να πάρει
από το κράτος, μοναχά κάπου πέντε χιλιάδες.

Ο Πάνος ο Βενέτικος διακρίθει στον αγώνα
για την πολλή την τόλμη του, τη γενναιότητά του
αλλά και για τη σύνεση, που είχε επιδείξει.

Για τους λόγους όλους αυτούς πολλές φορές εκλέχτει
βουλευτής· και η επιτροπή τον είχε κατατάξει
και στους αξιωματικούς της πέμπτης τάξης μέσα

* * *

Ο Βεργίνης Δημήτριος π' απ' του Μεσολογγίου

2480 τον Γαλατά κατάγοταν, πήρε μέρος σε μάχες
απ' το κοστρία και μετά κι ως το κοσιεννά
μ' οδηγητή του τον γνωστό οπλαρχηγό Θανάση
τον ήρωα Ραζικότσικα, για να βρεθεί στις μάχες
που γίνανε στ' Αγρίνιο, Ζαπάντι, Κρυονέρι
καθώς και σ' όλες τις τρανές μέσα πολιορκίες
της πόλης του Μεσολογγιού· κι αφού, στερνά, διεσώθει

με τα λείψανα της φρουράς· και θε να συνεχίσει
να πολεμά, να μάχεται, για την ελευθερία
και με του Ραζικότσικα τις σοφές οδηγίες
2490 να πολεμά, να μάχεται για την ελευθερία.
Απ' τον Μωριά θε να στραφεί στη Δυτική Ελλάδα
τη Στερεάν, κι Αιτωλικού τις μάχες θε να πάρει
μέρος στις μάχες ενεργό και συνέχου
με του Κώστα Βλαχόπουλου τις σοφές οδηγίες.
Επέδειξε υπομονή κι υπακοήν προς όλους
τους αρχηγούς κι οπλαρχηγούς του ένδοξου αγώνα
δίχως καμιάν ανταμοιβήν ποτές κι από κανένα.

* * *

Ο Τάσος ο Βεργίνης π' απ' του Μεσολογγίου
τον Γαλατά κατάγοταν, πήρε εις τον αγώνα
2500 μέρος δραστήριο εξ αρχής κι ίσαμε και το τέλος
πήρε σε μάχες διάφορες: στη μάχη τ' Αγγρινίου
του Ζάπαντι, Κρυονεριού κι υπό τις οδηγίες
του Θάνου Ραζικότσικα. Και στη συνέχεια μπαίνει
στην πόλη του Μεσολογγιού κι όπου κει παρευρέθει
στις τρεις πολιορκίες του· για να σωθεί τη νύχτα
της θρυλικής της έξοδου· κι απέ θα συνεχίσει
μαχόμενος ηρωικά στου Αιτωλικού τη μάχη
και στη συνέχεια τ' Άστεγγα, κάτ' απ' τις οδηγίες
του Κώστα του Βαλχόπουλου. Παρά την προσφοράν του
η αρμοδία επιτροπή των θυσιών κι αγώνων
τον άφησε, τέλος, κι αυτόν χωρίς βαθμολογίαν.

* * *

Ο Βεργούλας Νικόλαος, π' απ' του Μεσολογγίου
τη Γουριά καταγόμενος, σε μάχες πολλές πήρε
μέρος, όπως: σ' Αγγίνιο, το Ζαπάντι, την Πλάκα,
τον Μαχαλά, Μακρυνόρος, τη Βόντισα, το Πέτα,
στα Σάλωνα, Λαμποτινάς του Πλάτανου κι ακόμα
στις τρεις μέσα τις φοβερές, δεινές πολιορκίες
της πόλης του Μεσολογγιού, στη Ναύπακτο, σ' Αθήνα,

Αράχωβα και Δίστομο και μέσα σ' άλλες μάχες.
Όμως, στερνά, η Επιτροπή των θυσιών κι αγώνων
αβαθμολογήτον κι αυτόν, σαν κι άλλους, θε ν' αφήσει

* * *

Ο Βέρρης ο Κωνσταντίνος, π' απ' της Ακαρνανίας
τον Μύτικα καταγόταν, στο κοσιένα πήρε
μέρος μεσ' τον πανίερων αγώνα της πατρίδας.
Στις μάχες παραβρέθηκε: της Άρτας, της Βονίτσας
τ' Αετού Κεφαλόβρυσου, στις τρεις πολιορκίες
της πόλης του Μεσολογγιού, όπου μέσα πέσαν
πάνω κι από τους εκατόν δικόι του στρατιώτες
που κάτω απ' τις διαταγές του ίδιου βρισκόνταν.
Πέρα απ' αυτούς σκοτώθηκαν και πλείστοι συγγενείς του
τη νύχτα τη δραματική της εξόδου απ' την πόλη.
Προσωπικά εκδαπάνησε κάπ' εκατό χιλιάδες
γρόσια, χωρίς ποτέ ανταμοιβήν 'πο πουθενά να πάρει
Στο τέλος η Επιτροπή των θυσιών κι αγώνων
στην τέταρτη τάξη αγωνιστών θε να τον κατατάξει
Όμως κάπως αργότερα, στου Όθωνα τα χρόνια
θα προαχθεί, για να πάρει θέσην Αντιστρατήγου.

* * *

Ο Παναγιώτης ο Βέρρης, τ' αδέλφι Κωνσταντίνου
πολέμησεν από 'ξαρχης στον θρυλικόν αγώνα
Σε μάχες πολλές βρέθηκε και στις πολιορκίες
της πόλης του Μεσολογγιού καθώς και σ' άλλες μάχες
Μέσα στο εικοσιοχτώ σκοτώθηκεν στους Άργους
τους Μύλους. Κι η επιτροπή θε να τον κατατάξει
στη δεύτερη υπαξιωματικών μέσ' τη βαθμίδα θέση.

* * *

Ο Βέρσης ο Κωνσταντίνος από το Μεσολόγι
σε μάχες παραβρέθηκε τότες στο κοσιένα
ενάντια στην κατοχική τούρκικη τυραννία

* * *

Ο Βερτσόπουλος Αναστάσης από το Μεσολόγι
πήρε στις επανάστασης τον Ιερόν αγώνα

θέση. Κι άλλότες στην ξηρά με καθοδηγητή του
τον Θάνο Ραζικότσικα, μα κι ως πηδαλιούχο
άλλότες μέσ' τη θάλασσα με μύστικο του ιδίου,
του Θάνου Ραζικότσικα, στην πόλη κουβαλώντας
τροφές για τους αγωνιστές στο Μεσολόγγι μέσα
που με το μύστικο συχνά έπαιρνε απ' τις Σκρόφες.
Στο κοσιέξι πέθανε απ' το βαρύ το ψύχος.

* * *

Η Βερτσοπούλου Ευγενία, σύζυγος τ' Αναστάση

τη νύχτα τη δραματική της έξοδου επιάστει
αιχμάλωτη μαζί με το πολύ μικρό παιδί της
που βίαια της άρπαξαν από την αγκαλιά της
χωρίς έκτοτε να το δει, είκοσι χρόνια τώρα
Η Ευγενούλα έχασε τότες και τον πατέρα
κι ένα της 'κόμα αδελφό στα χρόνια του αγώνα

* * *

Ο Βίδρας Δανιήλ πήρε στου κοσιένα μέρος
τον αγώνα κι ηρωικά τη νύχτα θε να πέσει
στις μάχες τις πολύνεκρες
της εξόδου απ' την πόλη
της φρουράς της απέθαντης, μέσ' απ' το Μεσολόγγι

* * *

Ο Βίδρας Τριαντάφυλλος απ' του Μεσολογγίου
την κώμην Αγγελόκαστρο, του Δανιήλ αδελφι
μ' οδηγητή του τον Μακρή, σε μάχες πήρε μέρος
σ' Αγρίνιο, ω Ζαπάντι και στις μάχες του Πέτα,
στο Κομπότι, στη Βόνιτσα, στον Μύτικα, στην Πλάκα
την Κατοχή, την Παπαδιά, τη Γαβαλού κι ακόμα
μέσα στον Κεφαλόβρυσο και στις πολιορκίες
της πόλης του Μεσολογγιού· μετά θα συμμετάσχει
στης Ναύπακτου, του Πλάτανου, Αράχωβος μα κι άλλες
μάχες, που διεξάχθηκαν στη Στερεάν Ελλάδα

* * *

Ο Βιτάγιας ο Βασίλης από το Μεσολόγγι
υπηρεσίες πρόσφερε στον Ιερόν αγώνα.

Πήρε μέρος σε διάφορες και σημαντικές μάχες.

* * *

Ο Βλαχογιαννόπουλος ο Σπύρος προερχόταν

μέσ' από του Μεσολογγιού την Ιερή την πόλη.

Σε πλείστες έλαβεν εις τον αγώνα μέρος

- μ' οδηγητή του τον Μακρή, τον στρατηγό Δημήτρη –

καθώς και στου Μεσολογγιού της Ιερής της πόλης

την υστερνή, δραματική, τρίτη πολιορκία

απ' την οποία σώθηκε· δείχνοντας προθυμία

και ζήλο στην εκτέλεση κάθε καθήκοντός του.

* * *

Ο Βλαχογιαννόπουλος ο Χρήστος, που λεγόταν

κι αλλιώς Δεληγιωργόπουλος Χρήστος και καταγόταν

που μέσ' απ' της Μακρύνειας την κώμη Ματαράγκαν

σε πλείστες και διάφορες μέσ' τον αγώνα πήρε

μάχες και στου Μεσολογγιού τις τρεις πολιορκίες.

Διασώθηκε στην έξοδο· και σ' όλο τον αγώνα

που κατ' από τις διαταγές πολέμαρχων βρισκόταν

του Δημητρίου του Μακρή, του Στάικου Ιωάννη

επέδειξεν εξαίρετη διαγωγή και ζήλο.

* * *

Ο Βλάχος ή Κουζέλης ο Γιώργος που μέσ' από τ' Αγρίνι

καταγόταν, πολέμησεν απ' την αρχή τ' αγώνα

του κοσιένα, θα βρεθεί σε πλείστες όσες μάχες.

Επίσης παραβρέθηκε και μέσ' το Μεσολόγγι

στις μάχες, όπου κι έπεσε στο φρούριο πολεμώντας

ενάντια στους κατακτητές, στο κοσιέξι μέσα.

* * *

Ο Βλήσμας ο Δημήτριος, ο Αιτωλός, θα πάρει

απ' τους πρωταρχικούς βηματισμούς κι όλας τ' αγώνα

μέσ' σε μάχες· και στις τρεις στενές πολιορκίες

της πόλης του Μεσολογγιού, όπου στερνά, θα πέσει

ηρωικά μαχόμενος στην Τρίτη πολιορκία.

Η επιτροπή των θυσιών κι αγώνων θα τον τάξει

τελικά μέσ' τη δεύτερη υπαξιοματικών την τάξη.

* * *

Ο Βλήσμας ο Προκόπιος από το Μεσολόγγι
κατά τον απελευθερωτικό κι επίμονον αγώνα
υπήρξε σταθερός και μόνιμος ενισχυτής τ' αγώνα.

* * *

Ο Βλαχαϊτόπουλος Ανδρέας καταγόταν
μέσ' απ' του Μεσολογγιού την ένδοξη την πόλη.
Μ' οδηγητή του τον λαμπρό, πανάξιο καπετάνιο
οπληρχηγό Αθανάσιο - κι αυτόν Μεσολογγίτη –
τον γνωστό Ραζικότσικα, θα πολεμήσει σ' όλο
τον χρόνο του αποκλεισμού από Ιμπραήμ, Κιουτάγια
της πόλης του Μεσολογγιού. Κι όπου θα διαπρέψει
στη θρυλική την έξοδο. Το έγγραφο υπογράφουν
ο Κώστας ο Βλαχόπουλος κι ο Κώστας ο Κουβέλης

* * *

Ο Βοϊνός Ασημάκης, από το Μεσολόγγι
μ' οδηγητή του σταθερόν τον Μήτηρο Δεληγιώργη
ως δεινός πυροβολιστής πολέμησε μ' ανδρείαν
στην πόλη του Μεσολογγιού, όπου κι εκεί θα πέσει.

* * *

Ο Βοϊνός Ιωάννης, από το Μεσολόγγι,
ως πυροβολιστής, λαμπρά θα υπηρετήσει
στο κανονιοστάσιο, το «Ελαιοτριβείον»
μέσ' τον μεγαλοπόλεμο, στο Μεσολόγγι μέσα,
μέσ' το κοσπέντε-κοσιέξι, όπου θα διαπρέψει.

* * *

Ο Βορίλας ο Κώστας, παιδί απ' το Μεσολόγγι
μόλις δεκαεξάχρονο, μπορεί και
τον αιγυπτιακό κλοιόν, στερνά και μεταφέρει
με τη μικρή τη βάρκα του, στις Κλείσοβας επάνω
τον Κίτσο, τον οπληρχηγό, τον θρυλικό Τζαβέλα
με λίγα παλικάρια του· κι εδώ θα διαλάμψει
μέσ' τα παγκόσμια χρονικά της Κλείσοβας το έπος
όταν ο θρυλικός Λαμπατιανίτης ήρωας,
ο Πάνος Σωτηρόπουλος, πολέμησε με σθένος

με εκατόν είκοσι γενναία παλικάρια
ενάντια στις πέντε τις χιλιάδες των Τούρκων
κι Αιγυπτίων στρατιωτών, κατατοπώνοντάς τους
με τους εχθρούς να χάνουνε νεκρούς ως δυο χιλιάδες
χώρια κι οι εκατοσταριές οι άλλοι τραυματίες
κι ολόστερνα η Κλείσοβα οριστικά, να μείνει
αδούλωτη κι ελεύθερη στα χέρια των Ελλήνων

* * *

Ο Βορέλας ο Ντάσης από το Μεσολόγγι
και στις τρεις παραβρέθηκε στο Μεσολόγγι μάχες.
Διασώθηκε στην έξοδο κι αφού 'φτασε στ' Αγρίνιο
με της φρουράς τα λείψανα, ξανά στις μάχες μέσα
θε να ριχτεί, μ' οδηγητή τον Γούτσον ως το τέλος.
Επέδειξε στις μάχες όλες που'λαβε και ζήλον
και αντρείαν, χωρίς να λάβει αμοιβήν ποτές κι από κανένα
Η σύζυγος του πιάστηκεν, αιχμάλωτη ως δυο χρόνια
στα χέρια των εχθρών θα παραμείνει μέσα

* * *

Ο Βορίλας ο Γλέτσος από το Μεσολόγγι
μπήκε στην επανάσταση το κοσιένα αμέσως
και σε μάχες διάφορες πήρεν ενεργό ρόλο.
Μέρος επίσης έλαβε και στις τρεις πολιορκίες
της πόλης του Μεσολογγιού καθώς και μεσ' της μάχης
τη θρυλική, της Κλείσοβας, που θα νε θριαμβεύσει
γενναίος αγωνιζόμενος. Στην έξοδον, εξ' άλλου
θε να επιδείξει πάλιν την ίδια γενναιότητα
Η αμρόδια επιτροπή θε να τον κατατάξει
στερνά, στην πρώτην την υπαξιωματικήν την τάξη.

Ο Βούλγαρης ο Αργύρης π' απ' του Μεσολογγίου
την κώμη τα Σταμνά μέσα, προερχόταν,
μπήκε με τρία αδέρφια του στον Ιερόν αγώνα
απ' την αρχή της έκρηξης τ' αγώνα του κοσιένα
κάτω απ' του Βλαχόπουλου τ' οπλαρχηγού οδηγίες
και παραβρέθηκαν μαζί στις μάχες στο Βραχώρι
όπου σ' αυτήν σκοτώθηκαν και δύο του αδέρφια.

Συνέχεια παραβρέθηκαν στη μάχη του Ζαπάντι
όπου σ' αυτόν σκοτώθηκε κι ο τρίτος αδελφός του.
Συνέχεια πολέμησε και στη μάχη του Πέτα
Επίσης παραυρέθηκε στις τρεις πολιορκίες
της πόλης του Μεσολογγιού, απ' όπου διεσώθει
στη θρυλική την έξοδο της ένδοξης φρουράς του
ακολουθώντας της φρουράς τα λείψανα θα φτάσει
στ' Ανάπλι· και μ' οδηγητή του πάντοτε τον Κώστα
τον Βλαχόπουλο, συνέχισε κι επέκρινε τη δράση
μπάινοντας μέσ' τη Δυτική τη Στερέαν Ελλάδα
παίρνοντας μέρος σ' αρκετές μάχες και σ' εκστρατείες.
Η γνωστή μας επιτροπή θε να τον κατατάξει
μέσ' τους υπαξιωματικούς της δεύτερης της τάξης

* * *

Ο Βούλγαρης Δημήτριος π' από της Βονίσσας
την κώμη καταγότανε, του ιππικού υπήρξεν
υπαξιωματικός κάτω απ' τις οδηγίες
του αρχηγού του ιππικού, Χρήστου Χατζημιχάλη
και κάτω απ' οδηγίες τον πήρε στις Κρήτης όλης
την εκστρατεία ενεργό συμμετοχή και σ' όλες
όσες συγκροτηθήκανε μάχες κι αψιμαχίες
μ' οδηγητή τον ίδιο παραβρέθηκ' ακόμη
στη μάχη του Νεόκαστρου, μέσ' τον Μωριάν κι ενάντια
του Ιμπραήμ, π' από παντού στενά πολιορκούσε
το Κύστρο και πολέμαγε, ωσότου θε να πέσει.
Πήρεν μέρος πιο ύστερα στις μάχες της Θαήνας
με τον ασίδιμο αρχηγό, Γιώργο Καραϊσκάκη
της Παλαιοπαναγιάς της Λειβαδιάς, και της Θήβας
Μεσολογγιού, της Λειβαδιάς και, τέλος, της Ναυπάκτου
Η αρμόδια επιτροπή των θυσιών κι αγώνων
στη δεύτερη των αξιωματικών τον έχει κατατάξει

* * *

Ο Βούλγαρης ή Ζέρβας ο Νίκος καταγόταν
μέσ' απ' του Μεσολογγιού την πόλη του κοσιένα
τον αγώνα μέρος ενεργό πήρε· και σε μάχες

διάφορες, μα κι αρκετές το μέρος είχε πάρει.

* * *

Ο Βούλγαρης ο Χρήστος, π' από του Αγρινίου μέσα την πόλη καταγότανε, μα κι ως Μεσολογγίτης σε έγγραφο που βρίσκεται στον φάκελο του μέσα συναφώς ονομάζεται, θα λάβει στον αγώνα εξαρχής μέρος ενεργό και θε να πολεμήσει με αρχηγό του τον Μακρή, στις μάχες στο Ζαπάντι του Βραχωριού, καθώς και σ' όλες μέσα'κει μάχες διεξάχθηκαν, ως πυροβολιστής ταγμένος. Συνέχου, με τον Μπότσαρη τον Μάρκο θε να πάρει μέρος στις μάχες του Πέτα κι ακολούθως στην Πλάκα. Στην πρώτη του Μεσολογγιού, γνωστή, πολιορκία από τον τούρκικο στρατό, με τον Ομέρ Βρυώνη διορίστην επικεφαλής απ' τον οπλαρχηγό Μάρκο άλλων δέκα στρατιωτών με στόχο να φυλάττει όλες τις θέσεις που από και προς την πόλη μέσα οδηγούσανε· και με μια πασάρα εξοπλισμένη κατάλληλα, και κανονοφόρο, τις θέσεις όλες αμέως παραφύλατε. Στη δεύτερη της πόλης πολιορκία απ' τον πασά της Σκόδρας θε να λάβει αμέσως εκεί μέρος ταυτόχρονα θα πάρει και στην τρίτη πολύνεκρη της πόλης πολιορκία. Επίσης παραβρέθηκε και στη γνωστή τη μάχη της Κλείσοβας κι όπου κι εκεί ξανά θα πολεμήσεις με την κανονοφόρα του πασάραν με ανδρείαν όπου και θε να πληγωθεί στον δεξιόν τον ώμο. Στην υστερνή, τη φοβερή, στο Μεσολόγγι μάχη «έχασεν», όπως μαρτυρεί, «όλην την ύπαρξη του». Συγκεκριμένα έχασεν όλη τη φαμελιά του: τη σύζυγο του, και τις δυο του κόρες κι ένα γιο του» κι ακόμη καταστράφηκεν όλη του η περιουσία οπού 'χεν ως κι η πάσαρά του η κανονιοφόρα. Η επιτροπή π' ορίστηκε των θυσιών κι αγώνων στη δεύτερη υπαξιωματικώ'ν θα τον ορίσει τάξη.

* * *

Ο Χρήστος ο Βουλιμιώτης από το Μεσολόγγι
με τους κοσπέντε άντρες του, που τους καθοδηγούσε
σε μάχες πήρε διάφορες το μέρος κι ακόμα
στο Μεσολόγγι βρέθηκε μέσ' την πολιορκία·
παράλληλα και στου Ντολμά πολέμησε τη μάχη
και κάτ' απ' του Βλαχόπουλου του Κώστα οδηγίες
καθώς και του Δελιγιώργη Δημήτρη και συνέχου
μαζί με τον απόδημο Γιώργο Καραϊσκάκη
θα πολεμήσει στη γνωστή των Αθηνών τη **μάχη**
όπου επέδειξεν κι εκεί πρωτόγνωρην ανδρείαν.
Μετά και τον αδόκητο, τραγικό θάνατό του
θα πολεμήσει μ' οδηγούς στρατηγούς διαφόρους
ίσαμε και την άφιξη του πρώτου κυβερνήτη.
Στη δεύτερη υπαξιωματικών θε να βρεθεί την τάξη.

* * *

Ο Βουλιμιώτης Αθάνατος, που κι αυτός προερχόταν
απ' την πόλη του Αιτωλικού, μέρος ευθύς θα λάβει
Στον Ιερόν κι υπέρτατον της λευτεριάς αγώνα
Ηγούμενος μιας δύναμης από πενήντα άνδρες
που κάποτε προσέγγιζεν και τους εξήντα ακόμα
και μ' οδηγούς του οπλαρχηγούς διάφορους θα πάρει
μέρος και σε διάφορες πάρα πολλές μάχες
Στη μάχη πρώτα του Πέτα μέσα στο κοσιδύο
στην πολιορκία τ' Αιτωλικού στο κοσιτρία μέσα
και μέσα στο κοστέσσερα στις Κεχρινιάς τη μάχη
και στη μάχη του Κρεμμυδιού στον επόμενο χρόνο
ενάντια στον Ιμπραήμ· κι ύστερα θα συντρέξει
στην Τρίτη και στην πιο σκληρή, στενή πολιορκία
της πόλης του Μεσολογγιού, που την πολιορκούσαν
Κουτάγιας με τον Ιμπραήμ, για να σωθεί κατόπιν
στην επική την έξοδο από το Μεσολόγγι.
Συνέχου, στις Αράχωβας θε να βρεθεί τη μάχη
ενάντια στον Μουσταή και στην πολιορκία
των Αθηνών απ' τον Κιουτάγια πάλιν

μ' οδηγητή του τον λαμπρό, Γιώργο Καραϊσκάκη.
Κι όταν σχηματιστήκανε, μετά, χιλιαρχίες
τιμήθηκε με τον βαθμό του εικοσιπεντάρχου
της τρίτης χιλιαρχίας με την οποία βρέθει·
Και στη μάχη στα Κράτερα κι ειδικού του Τέρνου
ενάντια στον Αυλάμπη, συνέχεια, στη Θήβα
μαζί με τον εξαίρετο Δημήτριον Υψηλάντη.
Στο χέρι θε να πληγωθεί στη μάχη αυτή της Θήβας.
Συνέχεια θα παρευρεθεί και στη μάχη της Πέτρας
ενάντια στον Νισάμπασα και σ' όλους τους αγώνες
που διεξήγαγε, θε να επιδείξει ζήλο
κι ευπείθειαν ξεχωριστή προς τους ανώτερους του.
Ξόδεψεν εξ ιδίων του για μισθοτροφοδσία
του στρατιωτικού σώματος π' οδηγούσε
πιο πολλά κι από τις είκοσι κάπου χιλιάδες γρόσια.
Για όλη του την προσφοράν μ' άργυρον αριστείο
τιμήθηκε, όπως ξανά, και στο κοσπέντε μέσα
θα τιμηθεί ως χιλίαρχος για την όλη του δράση.
Η αρμοδία επιτροπή θε να τον κατατάξει
στην πρώτη υπαξιωματικών του στρατεύματος τάξη

* * *

Ο Βουρβάχης ο Ανδρέας από το Μεσολόγγι
πήρε μέρος στον εθνικό, μεγαλειώδη αγώνα
ενάντια στην τουρκική κατοχή της πατρίδας
και έπεσε μαχόμενος στο Βασιλάδι πάνω
όπου φρούραρχος στο νησί τούτον υπηρετούσε
Κι άφησε πίσω του ορφανές τις δυο του θυγατέρες
ενώ κι όλο το σώμα τουεγίνει
(της τρομερής) ασίγαστης φωτιάς που'χε ξεσπάσει
την ανδροφάγα, φοβερή, τη νύχτα της εξόδου

* * *

Ο Βουρδανάτσος Δάφυλλος κι αλλιώς και **Βουρδουνάτσος**
που μέσ' από την ιερή την πόλη καταγόταν
την πόλη του Μεσολογγιού, απ' την αρχή τ' αγώνα
και κατ' απ' τις διαταγές του Μήτσου Δεληγιώργη

πήρε σε μάχες διάφορες και μέσ' το Μεσολόγγι
ενεργό μέρος και στις τρεις γνωστές πολιορκίες.
Διέπρεψε ως πυροβολιστής. Και διεσώθει
στην ηρωικήν έξοδο, φτάνοντας ως τ' ανάπλι
με της φρουράς τα λείψανα. Και θε να συνεχίσει
ίσαμε και τη λύτρωση της σκλάβας του πατρίδας.

* * *

Ο Βράγος ο Βασίλειος ή κι άλλως πως και **Δράτσος**

που προερχότανε απ' την κώμη του Βάλτου
τόσον ως μπουλουκσής καθώς κι επικεφαλής των άλλων
μέρος επήρε και στις τρεις δεινές πολιορκίες
της πόλης του Μεσολογγίου και σαν εδιεσώθη
στην ένδοξη την έξοδο, πήρε στις μάχες μέρος
των Αθηνών - και κάτω απ' τις διαταγές του Γιώργου Καραΐσκου -
και ίσαμε μέσ' των εχθρών, συνέχεια, τα χέρια
την πτώση της Ακρόπολης· οπότε τερματίζει
την πολυτάραχα, τη στρατιωτική του δράση.

* * *

Ο Βρακογιαννόπουλος Γεώργιος, που λεγόταν
κι **αλλιώς Βλαχογιαννόπουλος**, και αδελφός του Γιώργου

θε να πέσει μαχόμενος τη νύχτα της εξόδου.
Μαζί του θε να σκοτωθεί κι ένα απ' τα παιδιά του
κι η σύζυγος του θα πιαστεί μαζί με δυο παιδιά της
αιχμάλωτη· και στη δεινήν αιχμαλωσία μέσα
θα κρατηθεί στην Καστοριά σχεδόν είκοσι χρόνια.
Στερνά θε να λευτερωθεί, μα στην αιχμαλωσία
οριστικά θα μείνουνε τα δυο μ.....παιδιά της,
μ' άγνωστο τόπο κράτησης, μα κι άδηλη την τύχη.
Ακόμη, θε να σκοτωθεί στις εξόδου τη νύχτα
κι ο πατέρας της Άλτανης, της σύζυγου του Γιώργου

* * *

Ο Βράκας Γιάννης, π' απ' του Μεσολογγίου
την πόλη καταγότανε, πολέμησεν στον Ιερόν Αγώνα
κι η αρμοδία επιτροπή τον είχε κατατάξει
στην τάξη των αξιωματικών για την συνεισφορά του

* * *

Ο Βραχωρίτης Βασίλης, που από το Βραχώρι την πόλη καταγότανε, μέσ' τον αγώνα μπήκε και διακρίθηκε πολύ στις τρεις πολιορκίες της πόλης του Μεσολογγιού, σύμφωνα με του κράτους τ' αρχεία των αγωνιστών, όπως υποβληθήκαν στην αρμοδία επιτροπή των θυσιών κι αγώνων.

* * *

Ο Βραχωρίτης Τριαντάφυλος, που από του Βραχώρι την πόλη καταγότανε, μέσ' τον αγώνα πήρε μέρος πολύ δυναμικό και πιότερο διακρίθει στις πόλεις του Μεσολογγιού τις τρεις πολιορκίες.

* * *

Ο Βρετός Γεράσιμος από το Μεσολόγγι πήρε μέρος στ' αρχικά στάδια του αγώνα κάτω από την επίβλεψη του Κώστα του Χορμόβα στα δυο τα πρώτα χρόνια και μετά κάτω απ' τις οδηγίες του Θάνου Ραζικότσικα και Κώστα Τοτριγώτη.

Μέλος υπήρξε της φρουράς της ιερής της πόλης Διασώθηκε τη δραματική τη νύχτα της εξόδου κι έφτασε με τα λείψανα της φρουράς ως τ' Ανάπλι

2950 Συνέχισε να πολεμά για την ελευθερία μέχρι και τη στερνή στιγμή της ενοπλης της πόλης. Η σύζυγος κι η μάνα του στην έξοδο πιαστήκαν κι οι δυο κι αιχμαλωτίστηκαν, μ' ελλείποντα στοιχεία

2954 για τη μεταγενέστερη, την άδηλη τους τύχη.

????????????????

Εξάλλου και ητ' αγωνιστή η στην έξοδο χτυπήθηκε με σφαίρα πυροβόλου κι η πληγή που άνοιξεν η σφαίρα, θα πεθάνει

3988 Ο Βρετός στη διάρκεια τ' αγώνα θα επιδείξει και ζήλον και υπακοήν προς τους ανώτερούς του

χωρίς να λάβει ανταμοιβήν ποτές κι από κανένα

* * *

- 2960 απ' του Βάλτου τη τεπενού κατάγετο ο **Δημήτρης ο Βροκολάκας**, π' ενεργό μέσ' τον αγώνα μέρος επήρε κι επολέμησε με τον Καραϊσκάκη κάτω απ' τις διαταγές του θρύλου πολεμάρχου και βγήκε απ' τη δεκάχρονη την πάλη στερνά σώα όμως η οικογένεια, που μέσ' το Μεσολόγγι τη νύχτα τη δραματική της εξόδου βρισκόταν όλη αιχμαλωτίστηκε. Η σύζυγος, Βασίλω, που πιάστηκε αιχμάλωτη μαζί με τα παιδιά της και την κρατούσε βάνουσα ο Τσέλιος Πομαρίτσας στην Αλβανία για οκτώ συνεχόμενα χρόνια την άφησεν ελεύθερη και πίσω στην πατρίδα
- 2970 στο τέλος στράφηκε κι αφού τα χίλια, τόσα, μύρια τα πάνδεινα υπέφερε· όμως ο Κωνσταντής της και μία θυγατέρα της, π' ονομαζόταν Σίφω μέσ' το Μισίρι βρίσκονταν κι ως το σαράντα έξι. Πρόσθετα, κι άλλη μια της κόρη, η Μαρία κρατιώταν στην Αρβανιτιάν, αιχμάλωτη επίσης μ' άγνωστη και των τριών κι αδήλωτη τη μοίρα.

* * *

- 2980 **Ο Γαβαλιώτης** που κι αλλιώς **Γαβελιώτης** λεγόταν **Αντώνιος τ' Αναστάσιου**, και που προερχόταν από την κώμη διαβαλού μέρος σε μάχες πήρε πάμπολλες μεσ' τη Δυτική, την Στερεάν Ελλάδα καθώς και μέσα και στις τρεις τρανές πολιορκίες της πόλης του Μεσολογγιού, όπου στερνά θα πέσει
- 2983 μαχόμενος ηρωικά στ' Αιτωλικού τις θέσεις

* * *

Ο Γαβαλιώτης ή κι αλλιώς Γαβελιώτης λεγόταν **Γεώργιος τ' Αναστάσιου** και που προερχόταν απ' τον επάνω τον Ζυγό και πουήταν πήρε απ' την αρχή της έναρξης του μεγάλου αγώνα

2990 τα όπλα και μ' οδηγητή τον Μακρή το νΔημήτρη
πολέμησε στο Βραχώρι, Ζαπάντι, Μακρυνόρος
στον Μαχαιρά Ξηρόμερου κι απέ στο Κρυονέρι
μέρος επήρε και στις τρεις τρανές πολιορκίες
της πόλης του Μεσολογγιού, όπου και θε να πέσει
στις μάχες του Αιτωλικού, μαχόμενος μ' αντρεία
Η αρμόδια επιτροπή θε να τον κατατάξει
στην πρώτη μέσα των αξιωματικών την τάξη

* * *

Ο Γαβαλιώτης, π' ή κι αλλιώς **Γαβελιώτης** λεγόταν
Θόδωρος τ' Αναστάσιου πήρε μέρος σ' όλες
τις μάχες με τ' αδέρφια του στον ιερόν αγώνα
Στις μάχες του Μεσολογγιού, μέσ' την πολιορκία
3000 θε να πέσει κι ο Γεώργιος μαχόμενος μ' αντρείαν.

* * *

Ο Γαβαλιώτης, που κι αλλιώς **Γαβελιώτης** λεγόταν
ο Γιάννης τ' Αναστάσιου, και του Θόδωρου αδέλφι
θα πολεμήσει ηρωϊκά, όπως και τ' άλλα αδέρφια
και θε να πέσει πλάι τους στον ίδιο τον τόπο.

* * *

Ο Γαβρελόπουλος Βασίλειος, από το Μεσολόγγι
τη νύχτα την πολύνεκρη της έξοδου θα πέσει
3007 στον κάμπο του Μεσολογγιού, στην έξοδο απ' την πόλη

* * *

3008 **Ο Γιάννης Γαβριλόπουλος** από το Μεσολόγγι
στην έξοδο θα συλληφθεί κι αιχμάλωτος θα πέσει

3010 στα χέρια των Αγαρηνών, χωρίς κανείς να ξέρει
και πότες λευτερώθηκεν απ' την αιχμαλωσία

* * *

Ο Γαϊδουροδημητρόπουλος ο Γιώργος, προερχόταν
μέσ' από το Ευνηοχώριο του Μεσολογγίου
πολέμησε μ' ηρωισμόν πρωτόγνωρο και πάθος
κι έχοντας μίαν τρανταριά δικούς του στρατιώτες
με τον Μακρήν αρχηγόν του και με τις οδηγίες
του ιδίου, πολέμησε σε μάχες πολλές όπως:

Στ' Αγρίνιο, στο Ζαπάντι, τη Ναύπακτο, Καστέλλι,
στον Πέτα και στις τρεις πολιορκίες μέσα
3020 της πόλης του Μεσολογγίου, σ' Αράχωβα κι ακόμα:
στις μάχες της Δερβέκιστας, του Πλάτανου, Φραγκίστας
Τρανό χωριό, στον Γαλατά, Μαραγιά Καρπενήσι,
Λομποτινά, στη Ναύπακτο, Ντέκε Βραχωριου
Ξανά στη Ναύπακτο μετά για λευτεριά της πόλης

* * *

Ο Γαϊτάνης ο Νάσος π' απ' την Κουσίνα
καταγόταν του Μεσολογγίου κι υπό τις οδηγίες
του Δημήτρη του Μακρή, ως μπουλουκσής μετέχει
- κι έπειτα ως κοσπένταρχου – σε πλείστες όσες μάχες
πολιορκίες, εκστρατείες, καθώς κι αψιμαχίες
3030 στις μάχες: του Βαρχοχωριού, Ζαπάντι, και του Πέτα
Καρβασαρά, Μακρυνόρους, του Κομποτιού, της Άρτας
καθώς και στου Μεσολογγίου στις τρεις πολιορκίες
και σαν εδιδεσώθηκε τη νύχτα της εξόδου
πάντοτε με τον αρχηγό Μακρή, ξανά ,πίσω στις μάχες
της Θήβας, της Αράχωβας, «όπου και αυθίς πληγώ θη»,
της Ναύπακτου, της Βόνιτσας, ξανά Μεσολογγίου.

Η αρμόδια επιτροπή θε να τον κατατάξει
3038 στους υπαξιωματικούς τη δεύτερης της τάξης

3039 **Ο Γαϊτάνης Νικόλαος**, που μέσ' απ' την Κουσίνο
Μεσολογγίου καταγόταν, μετέσχε στον αγώνα
και παρευρέθει σε πολλές εκστρατείες και μάχες
καθώς και μέσ' τις τρεις δεινές πολιορκίες
της πόλης του Μεσολογγίου, κατέχοντας τη θέση
πάντοτ' υπαξιωματικού. Κι αυτόν θα κατατάξει
η αρμόδια επιτροπή των θυσιών κι αγώνων
μέσα στη δεύτερη των υπαξιωματικών την τάξη.

* * *

Ο Γαλάνης Αντώνιος κι αλλιώς του Μεγαπάνου
απ' την κώμη του Μαχαλά της Ακαρνανίας
οργάνωσεν απ' την αρχή του ένοπλου αγώνα
3050 τμήμα που μ' αυτό βρέθηκε σε πλείστες μέσα μάχες.

Ο Αντώνης θε να βρεθεί στο Μεσολόγγι μέσα
μαζί με τον πατέρα του, όταν τότ' ο Κιουτάγιας,
ανάμα με τον Ιμπραήμ, το επολιορκούσαν.
Τότες κι οι δυο αιχμάλωτοι, κι ο γιος, και ο πατέρας
πιαστήκανε στο Αιτωλικό, όταν αυτό θα πέσει
Κι οι δυο μαζί ν' αιχμάλωτοι, θε να οδηγηθούνε
στην Άρτακι, όπου εκεί θα εκτελεστεί ο Πάνος
ενώ ο Αντώνης μπόρεσε στερνά να δραπετεύσει
3060 και να σωθεί με τη φυγή στον ελεύθερο χώρο.

* * *

Ο Γαλάνης ο Γιαννακός του Κώστα, καταγόταν
απ' τη νκώμη του Μαχαλά Ξηρόμερου. Στην έξοδο εσώθει
όμως η οικογένεια στην ίδια νύκτα μέσα
αιχμαλωτιστήκανε· κι ελεύθερη μέσ' το κοστρία αφέθει
η σύζυγος με συνδρομές των συγγενών και φίλων.

* * *

Ο Γαλάνης Γεώργιος απ' του Μεσολογγίου
την κώμη το Κεράσοβο μπήκε μέσ' τον αγώνα
μ' οδηγητή του τον Μακρή και σε μάχες μπήκε
στης μέσ' του Αιτωλικού τη μάχη συνελήφθει
3070 για να ξεφύγει όμως μετά και για να συνεχίσει
3071 ως το τέλος την προσφορά τη σκλαβωμένη γη του
Στης έξοδου τότε της Φρουράς τ' Απρίλη του κοσιέξι
σκοτώθηκε ο πατέρας του και ένας αδελφός του
ενώ η μάνα κι ο αδελφός ένας άλλος ακόμη
αιχμαλωτίστηκαν· μ' ελείποντα άλλα στοιχεία.

* * *

Ο Γαλάνης ή Καραβιάς Γιώργος, που καταγόταν
από της Σίμου την κώμη, της Ναυπακτίας, πήρε
μέρος στον μεγαλόπνοον αγώνα του κοσιένα
με καθοδηγητές Σκαλτσοδήμο και Μακρυγιάννη
3080 Γιάννη, και στον Λιδωρικόν την άλωση μετέσχε
συνέχεια στης Ναύπακτου πρώτη πολιορκία,
στο Φρούριον της Ναύπακτου, μετά πολιορκίαν
κι απέ στις μάχες Παπαδιάς καθώς και Μαραφέντη.

- Στο Τσακαλάκι Παπαδιάς, π' ο αγώνας στρεφόταν
ενάντια στον Σέβρανη Μπανούση· στο κοστρία
μ' οδηγητή τον μπουλουκσή του Σκαλτσοδήμου Σίλα,
στη μάχη του Καρπενησιού κι ενάντια στον Σκόδρα,
στη μάχη της Καλιακούδας ενάντια σε Σκόδρα
και σε Μπανούση Σέβρανη κι απέ της Μουσούνιτσας
3090 ενάντια στον Αμπάζ πασά. Στον άλλο χωρόνο πήρε
μέρος στη μάχη Άμπλιανης Σαλώνων, που στρεφόταν
ενάντια στον Ομέρ πασά, σατράπη της Καρύστου.
Μέσ' το κοσπέντε μ' οδηγό τον Πάνο Κραβαρίτη
και κάτ' απ' τις διαταγές του Κίτσου του Τζαβέλλα
πολέμησε και στη γνωστή μάχη Μεσολογγίου
τότες, που διεξάχθηκε στο Μεσολόγγι απέξω
ενάντια στον Κιουταχή νπου επολιορκούσε
την πόλη του Μεσολογγιού και μέσ' σε λίγες μέρες
μπήκε κι ο ίδιος μαζί και με τους δυο αρχηγούς του
3100 στην πόλη του Μεσολογγιού κι όπου θα παραμείνει
ίσαμε την ηρωική την έξοδο απ' την πόλη.
Κι όντας κι εδώ διασώθηκε, τη νύχτα της εξόδου,
πρόστρεξε και πολέμησε με τον Καραϊσκάκη
στη μάχη τη σημαντική, την πολύ γνωστή κιόλας
3105 τη μάχη της Αράχωβας κατά τον Μουσταμπέη.
3106 και μέσα στο κοσιέξι και μ' αρχηγό τον ίδιο
πολέμησε στο Δίστομο κατά του Ομέρ Καρύστου.
Συνέχεια πολέμησε στο Κερατσίνι μέσα
ενάντια στον Κιουταχή· μετά στου Φαληρέα,
3110 - μάχη και καθοριστική και τραϊκή, μοιραία –
π' οδήγησε στον ξαφνικό θάνατο τ' αρχηγού του
από μια σοβαρή πληγή, π' αναπάντεχα 'δέχτει
που'κόμα και σήμερα αμφισβητείται ο δράστης.
Ξανά, μετά, ακλούθησε τον Κίτσο τον Τζαβέλλα
και πήρε μέρος ενεργό στη φονική τη μάχη
της Καλλιρόης, πουν' σιμά στο κάστρο της Αθήνας
3117 το κάστρο της Ακρόπολης, στολίδι όλου του κόσμου
3118 άφθαστο κι αξεπέραστο μνημείο του ανθρώπου

- 3119 μοναδικό εγκαλλώπισμα της ανθρώπινης στέγης
3120 Συνέχεια εντάχθηκε στην πεντακοσταρχία
του Γρίβα του Γαρδικώτη και στο τριάντα ένα
π' αποσύρθει οριστικά από κάθ' ενεργό δράση.

* * *

Ο Γαλάνης Γρηγόριος, αλλιώς και Μεγαπάρνος

με Σώμα που οργάνωσε, προσωπικά, δικό του
στο κοσιέξι βρέθηκε, στις κοσπέντε Μαρτίου,
ως αξιωματικός, στις κλείσοβας τη μάχη.
Πολέμησε μ' ηρωισμό πρωτόφαντο, μ' ανδρεία
και τελικά σκοτώθηκε στη δοξασμένη μάχη.
και χήρα πίσω αφήνοντας τη σύζυγο Τασιούλα,
πεντάρφανη και τη μικρή την κόρη του, Μαρούλα.

* * *

- Ο Γαλάνης Ιωάννης**, που μέσ' από τ' Αγρίνι,
3130 την πόλη καταγότανε, πολέμησε σε μάχες
του Μακρυνόρους, της Πλάκας, της Βόνιτσας, του Πέτα
καθώς και στου Μεσολογγιού τις μάχες που γινήκαν
ως το κοσπέντε. Και μετά θα συμμετάσχει, κάτω
απ' τις διαταγές του Τζιώρτζ, με καθοδηγητή του
τον Γιώργο τον Βαρυακιώτη: στου Μανωλά τη μάχη
κι απέ μέρος στις Βόνιτσας τη μάχη θε να λάβει.
Η επιτροπή, η γνώριμη, των θυσιών κι αγώνων
στη δεύτερη υπαξιωματικών θα τον κατατάξει θέση

* * *

- Ο Κώστας Γαλανόπουλος**, από το Ζευγαράκι
3140 της πόλης του Μεσολογγιού, θα λάβει στον αγώνα
μέρος κι υπό τον αρχηγό τον Μακρή τον Δημήτρη
σε μάχες θα παρευρεθεί στη Στερεάν Ελλάδα
καθώς και μέσα και στις τρεις δεινές πολιορκίες
της πόλης του Μεσολογγιού, όπου θε να επιδείξει
παντού και πάντα λεβεντιάν, ευπείθειον, ανδρείαν,
ως τούτο βεβαιώνουνε: Μπαϊρακτάρης κι άλλοι
καθώς και οι : Βλαχόπουλος και Θάνος Κουτουνίκας.

* * *

Ο Βαγγέλης ο Γαλανός, από το Μεσολόγγι
3150 του κοσιένα αγωνιστής, θε να ανδραγαδήσει
και μέσα στην ξεχωριστή της Κλείσοβας τη μάχη
και στο πεδίο της τιμής, συνέχεια, θα πέσει

* * *

Ο Γαλανός Γεώργιος απ' του Μεσολογγιού
την Κώμη το Κεράσοβο, που μέχρι και το κοσπέντε
πολέμησε με τον Μακρή, οπότε αιχμαλωτίσκει
Θα δραπετεύσει τελικά και θε να συνεχίσει
και μ' αρχηγό του τον Μακρή, θα ξανασυνεχίσει
Στη φοβερή και φονική τη νύχτα της εξόδου
θα σκοτωθεί ο πατέρας του και ένας αδελφός του
3160 ενώ η μάνα κι αδελφή αιχμάλωτες πιαστήκαν.

* * *

Ο Γαλανός Δημήτριος από το Μεσολόγγι
τιμήθηκε με τ' αργυρούν τ' αγώνα αριστείον.
Μέσ' τη γνωστή κι ηρωική τη νύχτα της εξόδου
τελικά διασώθηκε και πάλιν μέσ' τ' αγώνα
3165 την πάλη ξαναρίχτηκε κίσαμε και το τέλος.

* * *

3166 **Ο Γαλανός ο Πάνος** μέσ' την έξοδο απ' την πόλη
της φρουράς του Μεσολογγιού, αιχμάλωτος θα πέσει
στα χέρια μέσα των ανδρών του Ιμπραήμ θα πέσει
κι ας ήταν δεκατετράχρονος, για να καταλήξει
3170 μέσα στην ίδια την αυλή του Μωχάμετ Αλή
ο Πάνος εξελίχθηκε, συνέχεια, κι εγίνει
Υπουργός Εξωτερικών και Μέγας Τελετάρχης
Αργότερα κι η μάνα του καθώς και τα δυο του αδέρφια
πήγαν κι αυτά σην , όπου εγκατασταθήκαν.

* * *

Ο Σπύρος ο Γαλανός, τη νύχτα της εξόδου
αιχμάλωτος επιιάστηκε πεντάχρονος κι ας ήταν
και σύρθηκεν αιχμάλωτος στην Αλβανία μέσα
Συνέχου, με τη μάνα του, και με τον Ασημάκη
πήγαν κοντά στον αδελφό, τον πιο μεγάλο, Πάνο

3180 όπου κι εγκατασταστάθηκαν οριστικά 'κει πέρα.

* * *

Ο Γαλανός ο Συμεών, αλλιώς και Ασημάκης

που πιάστηκε αιχμάλωτος τη νύχτα της εξόδου
εφτάχρονος, μόλις, κι αυτός, πουλήθηκε σε λίγο
στην Αίγυπτο, μ' αγοραστή του, ξένο διπλωμάτη,
τον Πρόξενο της Αυστρίας, έναντι αντιτίμου
του ποσού των πενήντα χρυσών, ναπολεονίων.

Στερνά λευτερωθήκανε· μάνα και γιος γυρίσαν
στο Μεσολόγγι πίσω και μέσ' σε λίγα χρόνια
η μάνα με τ' αγόρια της, Ασημάκη και Σπύρο

3190 πήγαν στην Αλεξάνδρεια, όπου εγκατασταθήκαν
οριστικά, πολύ κοντά, στου Πάνου, αδελφό τους.

Ο Κώστας, ο πατέρας του, μαχόμενος θα πέσει

3193 τη νύχτα της πολύνεκρης κι ηρωϊκής εξόδου.

* * *

3194 **Ο Γιάννης ο Παλατιανός**, από το Μεσολόγγι

που μέρος στον πανίερο του κοσιένα αγώνα
πήρε και μάλιστα'ξαρχής, στην έξοδο θα πέσει
ηρωϊκά μαχόμενος μέσ' τον πλατύ τον κάμπο
της πόλης του Μεσολογγιού, τη ματωμένη νύχτα.

Η σύζυγος τ' αγωνιστή, στην έξοδο επιιάσει

3200 αιχμάλωτη· με συνδρομή φιλόνητων και φίλων
όλης της οικογένειας, λυτρώθηκε στο τέλος.

* * *

Ο Γαλατσίδας Δημητρός, π' απ' του Μεσολογγίου

τη Μακρυνού κατάγετον την κώμη, παρευρέθει
μ' οδηγητή του τον Μακρή, στις μάχες τ' Αग्रινίου,
του Ζαμπάντι, του Πέτα, του Λεσινιού, της Πλάκας,
του Αιτωλικού και μέσ' τις τρεις τρανές πολιορκίες
της πόλης του Μεσολογγιού· συνέχου, της Ναυπάκτου
κι ύστερα στις Βαρνάκωβας μάχη.

Μέσα στους υπαξιωματικούς της δεύτερης της τάξης

3210 εκατατάχτηκεν απ' την επιτροπήν αγώνων.

* * *

- Ο Γαλής Κώστας τ' Αθανασίου** θα πολεμήσει
ως μπουλουκσής για πλιότερες από είκοσι μέρες
στη Ρεντίνα· κι ευθύς μετά μέσ' τα Κονιαροχώρια
της Θεσσαλίας: τη Σέλιανη, Υπάτη, τον Μουρίλο
μ' οπλαρχηγό τον άξιο Γιάννη τον Κοντογιάννη.
Στο κοσιδυό πολέμησε με τον Καραΐσικάκη:
στ' Άγραφα, στη Νεκρόπολη και στην Αγιά Τριάδα.
Στο κοστρία πολέμησε με τον Γιάννη Φραγκίστα
στην Ποταμούλα του Ζυγου, Γαβαλού, Σοβολάκο.
- 3220 Στη Λεπενού, συνέχεια, και στον Άγιο Βλάση.
Μέσα στο εικοστέσσερα με τον Καραΐσικάκη
πολέμησεν εις τ' Άγραφα κι ενάντια στον Σκόδρα.
Στάλθηκε, στη συνέχεια, απ' τον Μαυροκορδάτο
σ' Υπάτη και Διπόταμα αγράφων, να χτυπήσει
και τον Μαρτίνη από τη μια, μα και τον Ασλανάκη.
Και τελικά απόστειλε στο Λιγοβίτσι μέσα
εκεί όπου βρισκότανε τότε' ο Μαυροκορδάτος
καμιά δεκαπενταριάν από τούρκικα κεφάλια.
- 3230 Μέσα στην ίδια χρονιά στρέφεται στον Μαυρίλο
3231 που στενά τον πολιορκεί και στο κοσπέντε μέσα
κερνά στην Πελοπόννησον ενάντια στον Μπραΐμη
Στις μάχες τότε που'δινε μέσ' του Μωριά τα μέρη
ορίστηκε χιλίαρχος για την όλη του δράση.
Στο κοσιέξι σαν φ.....του Μεγαλοσπηλαίου
με Πετζεμά και Νοταράν: απ' όπου και περάσαν
μέσ' την Αθήναν, όπου κι εκεί σε μάχες πολλές μέσα
πολλούς συντρόφους έχασε και συγγενείς και φίλους
και μέσα στο κοσιοχτώ με τον Κολοκοτρώνη
- 3240 τον Γενναίο πολέμησε: Διακοστό, Λιθαράκι
και στη Βοστίτσα συνέχου, μέχρι που θε να φτάσει
στον τόπο ο Καποδίστριας, ο πρώτος Κυβερνήτης
Στην ίδια μέσα τη χρονιά, μέσ' τη χιλιαρχία
- μπήκεν ως πεντηκόνταρχος – του Ιωάννη Στράτου
Κι από και μέσ' σ' ένα σωρό πολέμησε σε μάχες.
Στα Κράβαρα, στην Τέρνοβα, Μ....., τα Καγκέλια

ενώ μέσ' το κοσιενιά μέσ' σε πολιορκίες
και μάχες παραυρέθηκε: της Ναύπακτου, Σαλώνων,
και στου Μεσολογιού στερνάτέλος

- 3250 σαν στήθηκαν τα τάγματα τα ελαφριά θε να'μπει
στο πέμπτο τάγμα λοχαγός θα προαχθεί κατόπιν
σε υποσταγματάρχη και μετά μέσ' το τριάντα δύο,
θα καταλάβει τελικά τη θέση ταγματάρχη
Η αρμοδία επιτροπή των θυσιών κι αγώνων
στην πέμπτη αξιωματικών θέση θα τον εντάξει.

* * *

Ο Γιαλατσάς Σωτήριος ή κι άλλως πως και Βίδρας

- που μέσ' απ' τ' Αγγελόκαστρο Μεσολογγιού θα πάρει
μ' οδηγητή τον στρατηγό Μακρή, μέσ' τον αγώνα
3260 μέρος από ξαρχής, και θε να συμμετάσχει σ' όλες
όσες κι ο Μακρής επιχειρήσεις κι αψιμαχίες,
3262 πρόσωπο ανέλαβε: στις μάχες Βραχωρίου
3263 Ζαπάντι, του Καρπενησιού, στου Πέτα, στο Κομπότι,
του Μακρυνόρους, της Πλάκας και των Κρυονερίου
Κεφαλοβρύσου, Καρβασερά και στις πολιορκίες
της πόλης του Μεσολογγιού κι όπου, στην τελευταία,
πήρε σε μάχες δυο πληγές, σε πόδι, σε κεφάλι.
Στην έξοδο διασώθηκε τη φοβερή τη νύχτα
όμως ένας τ' αδελφός, κι η οικογένειά τ' όλη
3270 στον κάμπο του Μεσολογγιού όλοι νεκροί θα πέσουν.
Συνέχεια πολέμησε στις μάχες της Δομπρένας
κι Αράχωβας, του Δίστομου, Φοντάνας, μα και σ' άλλες.
Ως πεντηκόνταρχος θα μπει μέσ' τη χιλιαρχία
του Δημητρίου του Μακρή και πήρε μ' αυτούς μέρος
μέσ' τις μάχες της Ναύπακτου, Κραβάρων και στις μάχες
γι' ανάκτηση της Ιερής πόλης, το Μεσολόγγι.
Κι ως υπαξιωματικό μέσ' την τάξη την πρώτη
η αρμοδία επιτροπή θε να τον κατατάξει

* * *

Ο Γαλιωτός ή κι Αγγουρος, ο Πέτρος, καταγόταν

- 3280 από το Μεσολόγγι και μπήκε στον αγώνα

Με σθένος απαραμίλλο, πρωτόγνωρο το θάρρος
κι οδήγησε τη βάρκα του στην Κλείσοβα, γεμάτη
νερό και μπαρουτόβολα στους υπερασπιστές της
στην άγρια, συγκλονιστική, την τιτανομαχία
της εικοστής πέμπτης του Μαρτιού μέσ' το κοσιέξι.
Ταυτόχρονα μετάφερνε μέσ' τη μεγάλη μάχη
και μέσα στις δραματικές,ώρες

3288 της τουρκικής επίθεσης κι αγωνιστές δυο άξιους

3289 τους Βαλτινό Γεώργιο, Δροσίνη Καρακώστα.

3290 Όμως η βάρκα βλήθηκε και μέσ' σ' αυτή σκοτώθει
από οβίδες εχθρικές τούρκικου πυροβόλου
και ο λαμπρός αγωνιστής, ο Γαλιωτός ο Πέτρος.

* * *

Ο Γαμβρέλης ο Βασίλης από τους Παπαδάτες
της πόλης του Μεσολογγιού, μ' αρχηγό τον Δημήτρη
μέσ' το Βραχώρι πολεμά, Ζαπάντι κι άλλες μάχες
κι ακόμα και στις τρεις στενές πολιορκίες
της πόλης του Μεσολογγιού. Μα στην πολιορκία
την τρίτη του Μεσολογγιού και σ' άγρια μια μάχη
ο Γαμβρέλης σκοτώθηκεν, ενώ τρία παιδιά του
3300 συλλήφθηκαν αιχμάλωτα τη νύχτα της εξόδου.

* * *

Ο Γάντζος Γιάννης, που μέσ' απ' το Λεσίνη
Ξηρόμερου καταγόταν, πήρε μέρος σε μάχες
στη Δυτική τη Ρούμελη και σ' όλες διεκρίθει
πήρε στις μάχες μέρος: Τ' Αγρίνιου, Μακρυνόρους
του Πέτα, και σ' άλλες πολλές μάχες, αψιμαχίες,
στο Μεσολόγγι αργότερα, στις τρεις πολιορκίες
όπου και διακρίθηκε, συνέχισε τη δράση:
στις μάχες της Αράχωβας, στις μάχες της Αθήνας.

* * *

3310 **Ο Γαρίδας ο Γιώργος** που μέσ' απ' της Βονίσσας
τ' Ανακτόριο καταγόταν, έλαβε στον αγώνα
από ξαρχής σε μάχες πολλές μέρος: στα Τζουμέρκα.
στις μάχες τ' Ασπροπόταμου, τ' Αιτωλικού και μπήκε

στην πόλη του Μεσολογγιού, στις τρεις πολιορκίες
Συνέχεια και μ' αρχηγό τον Στρατηγό Σαφάκα
πολέμησε στα Κράβαρα, στης Παπαδιάς τη μάχη,
στο Καρπενήσι αργότερα με τον Καραΐσικάκη
συνέχεια, με τον ίδιο, στις μάχες Καροπούλας
3320 στο Σοβολάκο, μα κι αλλού σ' αψιμαχίες, μάχες.
Πήρε σε μάχες ύστερα κι υπό τον Γιώργο Τσόγκα
μέρος: Καρβασαρά, του Σύντεκνου, Βονίτσας
Η αρμόδια επιτροπή τον έχει κατατάξει
μέσα στους υπαξιωματικούς της Δεύτερης της τάξης

* * *

Απ' το Βραχώρι κι ο **Γαρτζιάς Ανδρέας** που επήρε
στης πόλης του Μεσολογγιού, σκληρή πολιορκία,
στη δεύτερη τη φάση της, σκοτώθηκε σε μάχη.

* * *

Ο Γαρτζιάς ο Δημήτριος και αδελφός τ' Ανδρέα
στη Δεύτερη σκοτώθηκε μέσα πολιορκία
3330 της πόλης του Μεσολογγιού, όπως κι ο αδελφός του

* * *

Ο Γκαρτζιάς Κωνσταντίνος, κι αδελφός του Δημήτρη
σκοτώθηκε στη Δεύτερη Πολιορκία μέσα
της πόλης του Μεσολογγιού, όπως τα δυο τ' αδέρφια

* * *

Ο Γκαρτζιάς Νίκος, αδελφός των Δημήτρη, Κώστα, Ανδρέα
πολέμησε μ' ηρωισμό στις μάχες Βραχωρίου
και του Ζαπάντι αργότερα, όπου και διεκρίθει.
Πολέμησε συνέχεια και στην πολιορκία
στη Δεύτερη Μεσολογγιού, διούν κι εκεί θα πέσει.

* * *

Ο Γκατζής Αθανάσιος κι άλλως πως και **Γατζάκης**
3340 π' απ' της Ακαρνανίας την Μπαμπινη καταγόταν
επήρε σε διάφορες μάχες που διεξαχθήκαν
αποξαρχής της έναρξης τ' αγώνα του κοσιένα
μέρος· και στη συνέχεια μπήκε στο Μεσολόγγι
παίρνοντας μέρος ενεργό στις τρεις πολιορκίες

τη νύχτα της αιματηρής, πολύνεκρης εξόδου
πληγώθηκε πολύ βαρειά σε πόδι και κεφάλι
και σώθηκε απροσδόκτα, για να μετάσχει πάλιν

3348 σ' αγώνες αξιέπαινος για λευτεριά και δίκιο.

3349 **Ο Γάτζος ο Γιάννης** π' απ' της Ακαρνανίας την κώμη

3350 Παλαιοκαντούντα πήρε σε πλείστες μάχες μέρος
κάτω απ' τις διαταγές του Γιώργου Βαρνακιώτη:

Σ' Αγρίνιο, Μακρύνορος, Ζαπάντι, Πέτρα, Πλάκα.

Στο Μεσολόγγι θε να μπει και στις πολιορκίες

κι ίσαμε και την έξοδο, υπό τις οδηγίες,

των Αποστόλη Κουσουρή και του Δήμου του Τσέλιου.

Πολέμησε στερνότερα στων Αθηνών τις μάχες

κάτω απ' τις διαταγές του Γαρδικιώτη Γρίβα

και στην καθοριστική της Αράχωβας μάχη.

Μέρος επίσης έλαβε μέσα και σ' άλλες μάχες

3360 υπό τον ίδιο αρχηγό, τον Γαρδικιώτη Γρίβα

μέχρι και τη διάλυση των Ελαφρών Σωμάτων.

* * *

Ο Γιάννης ο Γατζώρης, που από του Ξηρομέρου

καθώς και από του Λεσικού την κώμη καταγόταν

πολέμησε σε Δυτικήν Ελλάδα, Μεσολόγγι,

κι ευθύς μετά την έξοδο, θε να ακολουθήσει

τον θρυλικόν οπλαρχηγόν, Γιώργο Καραϊσκάκη

για να διακριθεί στη θρυλική, τη φονική τη μάχη

τη μάχη της Αράχωβας, καθώς και σ' άλλες μάχες

* * *

Ο Γατζώρης Γεώργιος π' απ' της Ακαρνανίας

3370 καταγότανε, την Παλιο....., μετέσχεν,

ως υπαξιωματικός, α[ί] την αρχή τ' αγώνα

κι ίσαμε και το τέλος του, υπό τις οδηγίες

του Γαρδικιώτη του Γρίβα, στις μάχες τ' Αγρινίου,

του Ζαπάντι, Μακρυνόρους και μέσ' το Σοροβεγλι

και στη μάχη του Κρεμμυδιού, κάτω απ' τον Κατσούρου,

τον Αποστόλην Κουσουρήν και υπό τον Δήμον Τσέλιον

Πήρεν επίσης ενεργό μέσ' την πολιορκία

της πόλης του Μεσολογγίου κι ίσαμε και τη νύκτα
της ηρωικής της εξόδου. Και σαν εδισώθει
3380 πάλιν ξανά πολέμησεν από τον Γαρδικιώτη
τον Γρίβα, μέσ' τις μάχες των Αθηνών και συνέχου
στη γνωστή της Αράχωβας, ολοστερνά τη μάχη
3383 μέχρι και τη διάλυση των ελαφρών Σωμάτων.

* * *

Β' Γραφή:

Ο Γιώργος Ο Γατζώρης π' απ' της Ακαρνανίας
καταγότανε, την Παλαιοκαντούνα, μέρος πήρε
απ' την αρχή της έναρξης τ' αγώνα του κοσιένα
ως υπαξιωματικός και μ' αρχηγό τον Γαρδικιώτη Γρίβα
στις μάχες: Ζαπάντι, Αγρίνι, Μακρυνόρος,
στο Συροβίγλι κι ύστερα στου Κρεμμυδιού τη μάχη
με τους: Κατσούρον, οδηγητές, και τον Δημήτρη Τσέλιο,
στο Μεσολόγγι αργότερα κι υπό τις οδηγίες
του Αποστόλου Κουσουρή, ίσαμε και τη νύχτα
της θρυλικής της εξόδου, απ' όπου διεσώθει
και μ' αρχηγό πολεμιστή τον Γαρδικιώτη Γρίβα
στις μάχες της Αράχωβας, στις μάχες της Αθήνας
μέχρι και τη διάλυση των ελαφρών ταγμάτων

* * *

3384 **Ο Γάτος Αθανάσιος** από 'ξαρχής τ' αγώνα
πολέμησε μ' αρχηγό του τον Θοδωράκη Γρίβα
κατά του Ισμαήλ πασά, του Πάσια, μέσ' τη μάχη
του Μακρυνόρους· και μετά στη μάχη της Δραμπάλας
ενάντια στους ίδιους εχθρούς· μετά στου Πέτα
στη γνωστή μάχη, κι άτυχη, όπου των Φιλελλήνων
3390 το σώμα δεκατίστηκε. Συνέχου παρευρέθει
στην πρώτη του Μεσολογγίου γνωστή πολιορκία
από πλευράς τ' Ομέρ ΠΑ'σα, Βρυώνη και συνέχου
ενεργό μέρος έλαβε στη μάχη τ' Αχελώου
και στην οποία πνίγηκαν μέσ' το βαθύ ποτάμι
που'κείνα τα Χριστούγεννα κατέβηκε γεμάτο
δουο χιλί'δες τ' Ομέρ πασά Βρυώνη στρατιώτες

- όταν εγκαταλείψανε πανέμφοβοι το Κάστρο
της πόλης του Μεσολογγιού, για να στραφούν στην Άρτα.
Στη μάχη του Καρπενησιού με τον Κίτσο Τζαβέλα
3400 μέρος θα πάρει ενάντια στου Μουσταή της Σκόδρας
ενώ μέσ' το κοστέρσερα, στις Άμπλιανης Σαλώνων
ενάντια στον Δερβίς πασά τη μάχη μέρος πήρε.
Μετά στην Πελλοπόννησο, στο Κρεμμυδιού τη μάχη
ενάντια στον Ιμπραήμ, μέρος κι εκεί θα πάρει
κι ολοστερνά στις φονικές, γνωστές, του Σένιου μάχες
δίπλα από την Ακρόπολη της πόλης της Αθήνας
3407 ρόλον και πάλιν ηρωικό κι εκεί θε ν' αναλάβει
3408 **Ο Γιάννης ο Γεράνης** που από το Μεσολόγγι
καταγότανε, από ξαρχής τ' αγώνα μέρος πήρε
3410 σε πλείστες όσες μάχες και στις τρεις πολιορκίες
της πόλης του Μεσολογγιού, όπου'χε υπηρετήσει
λοχίας πυροβολικού στο φρούριο της πόλης.
Και στη στερνή της ιερής πόλης πολιορκία
πολέμησεν ηρωικά στηντης Λουνέλας
όπου κι εκεί σκοτώθηκε, μαχόμενος μ' ανδρείαν
και θάρρος απαράμιλλο. Προστίθεται ακόμα
πως κι η γυναίκα του, Σταμούλα, συνελήφθει
αιχμάλωτη στην έξοδο και που θα παραμείνει
στα χέρια των τυράννων της μια δωδεκαετία.
3420 Όλη η παρουσία τους, από πολλά γελάδια,
ίσαμε μια διακοσαριάν, απράχτηκε απ' τους Τούρκους

* * *

- Ο Γεράνης Δαφίλος** κι αδελφός του Γιάννη, πήρε
μέρος και στις τρεις δεινές πολιορκίες
της πόλης του Μεσολογγιού, κι επίσης παρευρέθει
στης ένδοξης της Κλείσοβας, την περίφημη μάχη
όπου και τραυματίστηκε πολύ βαριά κι έτσ' όταν
ακλούθησεν η έξοδος σε λίγες μέρες μέσα,
ο γενναίος αγωνιστής, που μεταφέρθηκε ήδη
στην πόλη του Μεσολογγιού, λόγω του τραύματός του
3430 δε θα μπορούσε, αδύνατος, το δρόμο να τραβήξει

της λευτεριάς, με τους λοιπούς συντρόφους εξοδίτες
επάνω στις βουνοκορφές και τα ψηλά γεράνια
κλείστηκε με τον ήρωα, τον Χρήστο τον Καψάλη
όπου κι αφού πολέμησεν ως το στερνό φυσίγγι
ο Χρήστος έβαλε φωτιά στην πυριταποθήκη
κι αμέσως κατακάηκαν όλοι τους, προτιμώντας
τον ένδοξον το θάνατον αντίς αιχμαλωσία.

* * *

Ο Γεράνης ο Θόδωρος, αδελφι του Δαφίλου
πολέμησεν ηρωικά, όπως τα δυο του αδέλφια
3440 στις τρεις γνωστές κι ηρωικές πολιορκίες μέσα
της πόλης του Μεσολογγιού· πολέμησεν ακόμα
και στις μάχες της Κλείσοβας, όπου, τραυματισμένο
πολύ βαρειά, τον φέρανε στο Μεσολόγγι μέσα.
Έτσι, θε να κλειστεί κι αυτός στην πυριταποθήκη
απ' όπου θ' αναντιναχτεί μαζί με τον Καψάλη
τον αδελφό του Δαφίλο, και συμπολεμιστές του.

* * *

Ο Γεράρης ο Πάνος, το τέταρτο τ' αδελφι
της ένδοξης κι απέθαντης των Γεραρών φαμίλιας
θε να τραυματισθεί κι αυτός στις Κλείσοβας τη μάχη
3450 βαρειά, για να μεταφερθεί κι αυτός στο Μεσολόγγι
και να κλειστεί κι αυτός με τ' άλλα δυο του αδέλφια
τον Δαφίλο και τον Θόδωρο στην πυριταποθήκη
μιας κι εντελώς ανήμπορος ήτανε ν' ακλουθήσει
τα μέλη της ηρωικής φρουράς τη νύκτα της εξόδου
στα Κράκουρα, τις ρεματιές, στα ραϊδιά, στις λόχμες
3456 κι επέλεξε την ένδοξη θυσία, αντίς δουλεία.

* * *

Ο Κώστας ο Γεραντώνης, από το Μεσολόγγι
διακρίθηκε και στις τρεις πολιορκίες μέσα
της πόλης του Μεσολογγιού, υπό τις οδηγίες
3460 ως πυροβολιστής, του Μήτρου Δεληγιώργη
για να πέσει μαχόμενος τη νύχτα της εξόδου.

* * *

Ο Γερασίου Κωνσταντής, από την κώμη Τρύφου του Ξηρομέρου, τάχθηκν από 'ξαρχής τ' αγώνα κάτω απ' τις διαταγές τ' οπλαρχηγού του Τσόγκα του Γιώργου· και μέρος σε διάφορες μάχες πήρε: του Μοναστηρακιού, της Βόνιτσας, του Άγιου Ηλία, Ξηρόμερου, του Πέτα, της Χελώνας και της πόλης του Μεσολογγιού, απ' τον Ομέρ, πρώτη πολιορκία αιχμάλωτος θε να πιαστεί στον Μύτικο τη μάχη

3470 για να λευτερωθεί σε λίγους μήνες μέσα προσφέροντας συνέχεια στη δούλη του πατρίδα· και κάτω απ' τις διαταγές του Διαμαντή του Ζέρβα θε να παρευρεθεί μετά μέσ' την πολιορκία της Βόνιτσας κι ευθύς μετά στη μάχη Μακρυνόρους. Σ' όλη τη διάρκεια τ' αγώνα θα επιδείξει μέγιστη στρατιωτική δεξιότητα, ζήλο κι εξαιρετη διαγωγή, παντού όπου συμμετέσχε.

* * *

Ο Πάνος ο Γερέας, π' απ' της Καρυάς την κώμη εκαταγότανε, της Αιτωλοακαρνανίας

3480 σε μάχες παρευρέθηκε και μέσ' το Μεσολόγγι πολέμησεν ηρωϊκά σε πλείστες περιπτώσεις

* * *

Ο Γεροδημήτρης ο Στάθης, άλλως πως και **Πιτζίπας**

απ' την Κανδύλα Βόνιτσας την κώμη καταγόταν και κάτω απ' τις διαταγές του Γιώργου Βαρνακιώτη πολέμησεν από 'ξαρχής στον Ιερόν αγώνα στις μάχες: Πέτα, Αετού, καθώς και στο Βραχώρι.

Κι ύστερα με τον Κουσουρή τον Αποστόλη, πήρε μέρος σε μάχες διάφορες κι ως την πολιορκία

της πόλης του Μεσολογγιού, όπου κι από λοιμώδη

3490 τύφο, στερνά, θα προσβληθεί κι απ' αυτόν να πεθάνει

- καθήκοντα έχοντα φροντιστή - τον Μάρτη του κοσιέξι

Η αρμοδία επιτροπή θε να τον κατατάξει

στη Δεύτερη των υπαξιωματικών την τάξη.

* * *

Ο Γεροθανάσης Αθανάσιος ή κι αλλιώς και Γιάννος

απ' το Καρβασαρά θε να στρατολογήσει
μαζί με τ' άλλα αδέρφια του γυμνασμένους άντρες
και μαζί τους πρόσφερε στη δούλη του πατρίδα
πολλές ως και πολύτιμες στον τόπο υπηρεσίες.
Πήρε μέρος σε διάφορες μικρές, μεγάλες, μάχες
3500 καθώς και στου Μεσολογγιού στερνή πολιορκία
για να παρευρεθεί και μέσ' της Κλείσοβας τη μάχη
όπου κι εκεί μαχόμενος ηρωικά, θα πέσει
έχοντας τ' αντιστράτηγου τον τιμημένο τίτλο.

* * *

Ο Γιώργος Γε..... που κι αυτος καταγόταν

απ' τον Καρβασαράν, όπως κι ο αδελφός του
ο Θανάσης, που'πεσε στις Κλείσοβας τη μάχη.
Διετέλεσεν οπλαρχηγός τις μάχες του κοσιένα
παίρνοντας μέρος σε πολλές και σημαντικές μάχες
Ο τίτλος του χιλίαρχου θα του δοθεί, κατόπιν.
3510 Κι όταν μέσα στις Κλείσοβας τις μάχες θε να πέσει
ο αδελφός του, ο Θανάσης, οι στρατιώτες όλοι
θ' ανακηρύξουν για αρχηγό, τον αδελφό του Γιώργο
Μέσ' την εθνοσυνέλευση την τέταρτη θε να'μπει
3514 μέλος, ως πληρεξούσιος, εκπρόσωπος του Βάλτου.
3515 Θα πολεμήσει αργότερα, με τον Καραϊσκάκη
και σ' όλες μέσ' τον Πειραιά τις πολύδακες μάχες
αργότερα η επιτροπή των θυσιών κι αγώνων
στην τρίτη τάξη υπαξιωματικών θε να τον κατάξει

* * *

Ο Γεροθανάσης Δημήτριος ο αδελφός του Θανάση

3520 παρευρέθει σε πολλές μάχες στις πολιορκίες
όλες του Μεσολογγιού, πάντα με στρατιώτες
κάτ' απ' τις οδηγίες του. Κατά την τελευταίαν
κα..... προς υπεράσπισιν κινδύνου επικειμένου
φονεύθηκε μαχόμενος, κι απ' έξω του Φρουρίου
την ίδια μέρα που πεφτε κι ο Θάνος ο αδελφός του
μέσ' τη γνωστή κι ηρωική της Κλείσοβας τη μάχη,

ένα βαθμό του Στρατηγού κατείχεν ο Δημήτρης

* * *

Ο Γεροθανάσης Κωνσταντίνος κι άλλως και Γεροπάνος

3530 που μέσ' απ' του Ξηρόμερου την κώμη καταγόταν
σε μάχες παραυρέθηκε στον Ιερόν Αγώνα
όντας επικεφαλής Σώματος στρατιωτών του
μαχόμενος θα φονευθεί τη νύχτα της εξόδου
στον κάμπο του Μεσολογγίου, με δεκαπέντε άλλους
συγγενείς του που βρίσκονταν υπό τις διαταγές του.
Ο Κώστας – σύμφωνα μ' όσα δόθηκαν στην επιτροπή
απ' τον ίδιο του αδελφό, σφάχτηκε απ' τους Τούρκους.
Η αρμοδία επιτροπή θα το νε κατατάξει
στην έβδομη αξιωματικών τη τάξη μέσα

* * *

Ο Γεροκίτσος Βασίλης από το Μεσολόγγι

3540 ως στρατιώτης, αρχικά, πολέμησε σε μάχες
κι ως πεντηκόνταρχος, μετά, κι υπό τις οδηγίες
του Δημήτρη του Μακρή στ' Αγρίνι, στο Ζαπάντι,
και σ' άλλες πλείστες μάχες και μέσ' τις πολιορκίες
της πόλης του Μεσολογγίου. Στην έξοδο απ' την πόλη
της Φρουράς στη γνωστή πολύνεκρη, τη νύχτα
θα πιαστεί αιχμάλωτος με την οικογένειά του.
Στο Μεσολόγγι γίνανε μ' ενέργειες μεγάλες
του Γιάννη Καποδίστρια. Κι αν κι είχε πολεμήσει
ως πεντηκόνταρχος, όμως ως απλό στρατιώτη
θε να τον 'φησει τελικά η επιτροπή η αρμοδία.

* * *

3550 **Ο Γεροκίτσος ο Χρήστος και γιος του Βασίλη**

επιάστηκε αιχμάλωτος τη νύχτα της εξόδου
μ' όλη του την οικογένεια. Μα κι ως το εξήντα πέντε
κανένα ως τότε ζωής δεν έδωσε σημείο.

* * *

Ο Γεροκίτσου Βασίλης, π' απ' του Μεσολογγίου
την κώμη τα Στάμνα καταγόταν, σε μάχες μπήκε
μέσα, καθώς και μέσ' τη θρυλική, στενή πολιορκία

της πόλης του Μεσολογγίου. Και θε ν' ακολουθήσει
τον Κανναβό στην έξοδο, φθάνοντας ως τ' Ανάπλι.
Όμως ενώ προσπάθησε να ξαναμπεί στην πόλη
3560 με στόχο την ανεύρεση της οικογένειάς του
που μέσ' την πόλη ξέμεινε τη νύχτα της εξόδου,
ένα του γιο, καθώς και μια του κόρη, την Ελένη,
εννιάχρονη ως ήτανε τη νύχτα της εξόδου,
πιάστηκε μέσα αιχμάλωτος· κι απε'κει μεταφέρθει
μέσ' τη Μεθώνη· κι ύστερα από αιχμαλωσίαν
ενιάμηνη, λυτρώθηκε μ' αυστριακό καράβι
Μέσα στο εικοσιενιά ζητά απ' τον κυβερνήτη,
3568 τον Γιάννη Καποδίστρια, θερμά, μεριμνήσει
3569 για ν' αφεθεί ελεύθερη, η κόρη του Ελένη
3570 που την κρατά αιχμάλωτη, στο Τεπελένι μέσα
ο Αλβανός ο καφετζής Οσμάν και που ζητάει
λύτρα πολλά, για να δεχτεί να την ελευθερώσει.
Μα όσο για τον γιο του, καμιάν κίνηση δεν έχει
για τον τόπο της κράτησης και ποιος τονε κρατάει
Ο Κυβερνήτης απαντά στον Γεροκίτζον ότι
θε να φρονώνει όσο μπορεί για να τον βοηθήσει

* * *

Η Γεροκίτζου Ελένη θυγατέρα της Γκόλφως
είχε κι αυτή τ' ατύχημα να συλληφθεί τη νύχτα
της εξόδου και με τους γονείς και με τον αδελφό της
3580 και μέχρι και το εξήντα πέντε πίσω δεν εστράφει
απ' την πικρή της τη σκλαβιά, τη μαύρη αιχμαλωσία.

* * *

Ο Γεροκώστας ο Μήτρος, π' απ' της Ευρυτανίας
μέσ' την κώμη της Φρουριάς καταγότανε, πήρε
απ' την αρχή του σηκωμού τα όπλα κι αγωνίστει,
- μ' οδηγητές διάφορους οπλαρχηγούς – σε μάχες.
Συνέχεια πολέμησε στο Μεσολόγγι μέσα
ίσαμε και την πτώση του. Μετά στο κοσιέξι
πολέμησε μ' οδηγητή τον Γιαννάκη τον Στράτου.
Στις μάχες διακρίθηκε για το πολύ τον ζήλο

3590 και για την αντανίλεκτη τη γενναιότητά του.

* * *

Ο Γερονικολού Αποστόλης από την Κουνοπίνα
Ξηρόμερου καταγόταν, πήρεν από 'ξαρχής τ' αγώνα
μέρος σε μάχες πάμπολλες, υπό τις οδηγίες
του Στρατηγού κι οπλαρχηγού Γιώργου του Βαρνακιώτη
στις μάχες της Μακρύνειας, του Βραχωριού, Ζαπάντι,
3596 του Λουτρακιού, Ξυλόκαστρου, τ' Αγίου Λαυρεντίου
3597 Κι αργότερα πολέμησε με τον Κίτσο Τζαβέλα,
απ' το κοστρία κι ύστερα κι ίσαμε το κοσπέντε·
επίσης παραβρέθηκε στις Άμπλιανης τη μάχη
3600 του Κρεμμυδιού Νεόκαστρου, στη Μάχη Πέντε Ορίων
των Σάλωνων. Και θα βρεθεί στο Μεσολόγγι μέσα
στην πρώτη και τη δεύτερη της πόλις πολιορκία.
Πήρε, μετά την έξοδο, με τον Κίτσο Τζαβέλα
μέρος στου Πετροχωριού τη μάχη· στο κοσιέξι
και μετά, μέρος με τον Καραϊσκάκη, στις μάχες:
της Ντομπραΐνας, Αράχωβας κι ύστερα στο Κλιμάκι
Λιδωρικού, στο Ντερβένι, Φοντάνα, του Διστόμου
και στις μάχες των Αθηνών. Μετά του Κυβερνήτη
την άφιξην ετέθηκαν υπό τις οδηγίες
3610 του Τσάμη του Γριβογιώργου, κι ως φροντιστής, εξάλλου,
στις μάχες του Καρπενησιού, συνέχου της Ναυπάκτου
με πληρεξούσιο τοποτηρητή του Αυγουστίνου
τον Καποδίστρια και θα διοριστεί και πάλιν
ως φροντιστής με διαταγή του Τσάμη Γριβογιώργου.
Και σ' όλη τη διάρκεια τ' αγώνα θα επιδείξει
ζήλο και γενναιότητα κι άφταστη προθυμία.
Μ' όλα αυτά η επιτροπή θε να τον κατατάξει
στην πρώτη τάξη αξιωματικών, μ' όλη την πλούσια δράση.

* * *

3620 **Ο Γερονικολού Γιωργάκης**, αδελφός τ' Αποστόλη
σκοτώθηκε στην της Φουράς τον Απρίλη
στις δεκαέξι του μηνός στο κοσιέξι μέσα

* * *

- Ο Σπύρος Γερονικολού**, αδελφός του Γιώργακη
θε να πέσει μαχόμενος τη νύχτα της εξόδου
3625 τη νύχτα τη δραματική, από το Μεσολόγγι
* * *
- 3626 **Ο Γεροκοαναγιωτόπουλος, ο Παπαχρήστος** ήταν
απ' της Αποδοτίας την ΑΜώρανη την Κώμη
απ' την αρχή της ένοπλης εξέγερσης του γένους
συγκόπησε προσωπικόν ολόδικό του Τμήμα
3630 από πενήντα ένοπλους που τους μισθοδοτούσε
από δικά του χρήματα και που τους διοικούσε
ως αξιωματικός και για τη συντήρησή τους
ξόδεψε μέρος πολύ σημαντικόν απ' την κατάστασή του
την οικονομική, φροντίζοντας προσεκτικά για τη διατήρησή του.
Ίσαμε το κοστέσσερα με τον Αποκουρίτη
τον Τριαντάφυλλο συνέχεια θε να πολεμήσει
κι ίσαμε το κοσιοχτώ με τον Σαφάκα Ανδρίσο.
Μ' αυτούς τους δυο οπλαρχηγούς θα πολεμήσει πρώτα
σε Μεσολόγγι· κι ύστερα στην Άμπλιανη Σαλώνων
3640 ενάντια στον Δερβίς πασάν. Κι ύστερα μέρος πήρε
στη μάχη της Αράχωβας κατά τον Μουσταμπέη
και στη μάχη της Ναύπακτου καθώς και σ' άλλες μάχες.
Η αρμόδια επιτροπή θε να τον κατατάξει
στη Δεύτερη των υπαξιωματικών την τάξη μέσα.

* * *

- Ο Γερούκης ο Γιάννης** π' απ' την Συβίσταν ήταν
της πόλης του Μεσολογγιού, θε να υπηρετήσει
από την πρώτη τη στιγμή της έναρξης τ' αγώνα
κι ίσαμε στο κοστέσσερα κάτ' απ' τις οδηγίες
του Στρατηγού του Μακρή· μαζί του θα μετάσχει
3650 στο Μεσολόγγι· και στι τρεις πολιορκίες μέσα
ενώ πιο πριν πολέμησε στις ακόλουθες μάχες:
στις μάχες μέσ' το Ζαπάντι, στο Πέτα, στο Κομπότι
Κεφαλόβρυσου, Γιαβαλούς κι όταν θα διαφύγει
απ' τις γνωστές, αιματηρές τις της εξόδου τις μάχες
της πόλης του Μεσολογγιού μέσ' τη νυχτιά τ' Απρίλη

θα πολεμήσει από 'ξαρχής και μ' αρχηγό του πάντα
τον Στρατηγό κι οπλαρχηγο τον Μακρή τον Δημήτρη,
στις μάχες της Αράχωβας, της Ναύπακτου, της Θήβας
κι ύστερα στου Μεσολογγιού, για επανάκτησή του.

* * *

?????????

- 3650 **Ο Γερούκης ο Μητσόπουλος**, απ' τη Σπολάιτα Βάλτου
πήρε μέρος από ξαρχής στον Ιερόν Αγώνα
και θα προβιβαστεί στο κοστέσσερα μέσα
σε υποχιλίαρχο· και θα πέσει πολεμώντας
μέσ' του Μεσολογγιού τη στερνή πολιορκία
ενώ δυο γιοί του αιχμάλωτοι θε να πιαστούν των Τούρκων.
Η αρμόδια επιτροπή θα τονε κατατάξει
στους Υπαξιωματικούς της πρώτης τάξης μέσα.

* * *

- 3660 **Ο Γερούκης Νάσιος** που μέσ' απ' τη Συβίστο
της πόλης του Μεσολογγιού καταγότανε, πήρε
μ' οδηγητή του τον Μακρή, στις πιο κάτω μάχες μέρος:
Ζαπάντι, Κεφαλόβρυσο, στο Πέτα, στο Κομπότι
στη Γαβαλού και μέσ' τις τρεις άγριες, βροτοκτόνες
πολιορκίες, τις γνωστές, στο Μεσολόγγι μέσα.
Στην τελική τση πόλης, όμως, πολιορκία,
ο Νάσιος θα σκοτωθεί, ενώ κι οι δυο γιοί του
αιχμάλωτοι θα συλληφθούν στην έξοδο απ' την πόλη
3667 κι ως το σαράντα έξι μ' άδηλη την πάρα πέρα τύχη.

* * *

- 3668 **Ο Γέρτσος ο Δημήτριος**, που μέσ' από τ' Αग्रίνι
την κώμη καταγότανε, πήρε μέρος σε μάχες
3670 για να πέσει τελικά μέσα στο Μεσολόγγι

* * *

Ο Γέρτσος ο Κωνσταντίνος, αδελφός του Δημήτρη
μπήκε μέσα σε διάφορες μέσ' τον αγώνα μάχες
και μέσα στου Μεσολογγιού τις μάχες εφονεύθει

* * *

Ο Γέρτσος ο Νικόλαος, παρευρέθει σε μάχες
απ' την αρχή κιόλας τ' αγώνα του κοσιένα
κι ιδιαίτερα στο Μεσολόγγι μέσα
όπου κι οι δυο του αδελφοί, 'δω μέσα σκοτωθήκαν.
Μετά κι από την έξοδο, με τον Αποκορίτη
πήρε σε μάχες που 'γιναν μέσα στην Επαρχία
3680 του Μεσανδρίνου· κι ύστερα, κι υπό τον Χατζηπέτρο
πήρε σε μάχες διάφορες ενεργότατο ρόλο.
Η αρμόδια επιτροπή θα τονε κατατάξει
στους Υπαξιωματικούς της Δεύτερης της τάξης.

* * *

Ο Γεωργάκης ο Σταύρος μέσ' την πολιορκία
της πόλης του Μεσολογγιού την τελικήν ευρέθει
όπου κι εκεί πολέμησε· στην έξοδο πιαστηκαν
αιχμάλωτες σύζυγος του και η μάνα, που με τ' Αμπάζη
του Ταχίρ συνεισφορές κι άλλων φίλων του Σταύρου
στο τέλος λευτερώθηκαν απ' την αιχμαλωσία.

* * *

3690 **Ο Γεωργάκης Σωτήριος**, από το Μεσολόγγι
στο Ζαπάντι πολέμησε και στις μάχες του Πέτα
όπου και διακρίθηκε και στις δυο τούτες μάχες.
Κι ύστερα μέρος έλαβε στην Αττικής τις μάχες
3694 μαζί με τον πολέμαρχο Γιώργο Καραϊσκάκη

* * *

3695 **Ο Γεωργάκης ο Χρήστος** απ' της Γαβαλούς την κώμη
μέσα στη Στερεά πολέμησεν Ελλάδα
Δυτική κι ανατολική όπου και διεκρίθει
στις μάχες όλες που έλαβε και στις δυο επαρχίες.
Διακρίθηκε επίσης και στις τρεις μέσα πολιορκίες
3700 της πόλης του Μεσολογγιού, της Ιερής της Πόλης

* * *

Ο Γεωργακόπουλος Βασίλειος που μέσ' απ' το Βραχώρι
την κώμη καταγότανε, από 'ξαρχής τ' αγώνα
όντας και τριαντάχρονος κι αξιωματικός συνάμα
τα όπλα τ' εντός αδραξε και πήρε στις Κορίνθου

τη μάχη μέρος με Μακρήν, αρχηγό, τον Δημήτηρη.
Μετά, κι ως εκατόνταρχος, εις τον Μωριά θα τρέξει
ενάντια στον Δράμαλη κι ως την καταστροφή του
κι ενάντια στον Ιμπραήμ, μέχρι τη συντριβή του.
Μέρος επίσης έλαβε και στην πολιορκία

- 3710 της πόλης του Μεσολογγιού· κι ευθύς μετά στις μάχες
του Πειραιά, όπου κι εκεί θα διαφεύγει πάλιν.
Στο τέλος η Επιτροπή θα τονε κατατάξει
μέσα στους αξιωματικούς την πρώτη, μέσα, τάξη

* * *

- Ο Γεωργακόπουλος Σωτήριος**, που καταγόταν
απ' την κώμη της Γαβαλούς και θε να πάρει μέρος
και μ' αρχηγό του τον Μακρήν, από ξαρχής τ' αγώνα
σε μάχες: στο Βραχώρι, Ζαπάντι, Πλάκα, Καμπότι,
στο Μακρυνόρος και μετά, στις τρεις πολιορκίες
της πόλης του Μεσολογγιού· συνέχου στη Φοντάνα,
3720 σ' Αράχωβα κι ευθύς μετά, στην Παπαδιά Κραβάρων.
Στη Ναύπακτο, στερνότερα, στο Ρίο και, στο τέλος,
στις μάχες επανάκτησης και του Μεσολογγιού
επέδειξεν ευπείθειαν, καθώς κι εξαίρετο ζήλο
σ' όλη τη διάρκεια του ηρωϊκού αγώνα.

- Στο τέλος η Επιτροπή θα τονε κατατάξει
3726 μέσ' των υπαξιωματικών τη δεύτερη την τάξη

* * *

- Ο Πάνος Γεωργακόπουλος**, που μέσ' από την κώμη
της Γαβαλούς καταγόταν, πήρεν απ' το κοσπέντε
κι ίσαμε το κοσιενιά, μέρος εις τον αγώνα.
3730 Μ' αρχηγό του τον Μακρήν, μαζί θα πολεμήσει
στην πόλη του Μεσολογγιού. Μέρος στις μάχες πήρε
της Παπαδιάς των Κράβαρων και στις πολιορκίες
της Ναύπακτου, τις υστερνές και στις μάχες του Ρίου.
Στον αγώνα διακρίθηκε για πειθαρχία, ζήλο.

* * *

Ο Γεωργαντάς Νικόλαος, από το Μεσολόγγι,
πήρε σε μάχες διάφορες για την ελευθερία

απ' τη σκλαβιά και τη φρικτή των Τούρκων τυραννία.

* * *

Ο Γεώργιος Απόστολος από το Μεσολόγγι

Μέσ'όλες θα παρευρεθεί στο Μεσολόγγι μάχες

3740 καθώς και μέσ' τις τρεις πολιορκίες μέσα.

Λίγο μετά την έξοδο θε ν' αποβιώσει,

ενώ κατά την έξοδο, τη φοβερή, τη νύχτα,

η σύζυγός του, Παγώνα, αιχμάλωτη επιάστει

και θα λευτερωθεί μετά μ' ομογενών τα λύτρα

* * *

Ο Γεωργίου Θανάσης ή κι άλλως Μπεγιωργάκης

που μέσ' απ' του Μεσολογγιού τη πόλη καταγόταν

αιχμάλωτος θα συληφθεί τη νύχτα της εξόδου

και θ' απαχθεί στην Αίγυπτον, απ' όπου ελευθερώθει

ύστερα από εφτάχρονη βαρειάν αιχμαλωσία.

* * *

3750 **Ο Γεωργίου Αναγνώστης** από το Μεσολόγγι

αρχιπυροβολιστής ήταν μέσα στο Μεσολόγγι

3752 όπου στερνά σκοτώθηκε, γενναία πολεμώντας.

3753 **Ο Γεωργίου Ασημάκης, άλλως πως και Ταράσας**

και π' απ' της Ακαρνανίας την κώμη καταγόταν

την κατοχή Οινιάδας, πήρε σε πλείστες μάχες

μέρος, μ' οδηγητές: Βλαχόπουλο και τον Τσέλιο τον Δήμο

και με τον Τσόγκαν αρχηγό στις μάχες τ' Αग्रινίου,

του Δομοκού και της Άρτας, του Πέτα, της Λαγκάδας

του Μακρυνόρους ενάντια στον Μουσταφά τον Πλιάσα,

3760 στη Γέφυρα τ' Αλάμπη, ξανά κατά του Πλάσα

καθώς και στου Μεσολογγιού πρώτη πολιορκία

3762 στα γεφύρια τ' Αλάμπη ενάντια στον ίδιο

3764 στον Ομέρ πασάν Βρυώνη, όπου στον Αχελώο

3765 τον ποταμό εχάθηκε το πλείστον του στρατού του

3766 Στη μάχη ακόμα βρέθηκε στο Λιγοβίτσι μέσα

3767 και «αρχηγούντος τ' Αλέξανδρου του Μαυροκορδάτου».

Μέσ' το κοσπέντε βρέθηκε ξανά στο Μεσολόγγι

στην υστερνή της Θρυλικής πόλης πολιορκία

3770 ίσαμε και την έξοδο στις δώδεκα τ' Απρίλη
του κοσιέξι. Και στα δυό που' ακολουθήσαν χρόνια
θε να παρευρεθεί μέσ' τη γνωστή τη μάχη του Σένιου
υπό τον ίδιον αρχηγό, τον Βλαχόπουλο Κώστα
ενάντια στον Κιουταχή κι ολοστερνά θα πάρει
μέρος εις τον αποκλεισμό του φρούριου της Βονίτσας
ενάντια στον Τζαούση μέχρι και του φρουρίου
την τελική την πτώση του. Και πάντα διακρίθει
και για τη γενναιότητα και την ευπείθειά του.

* * *

Ο Γεωργίου Βασίλης, που απ' της Μακρυνείας
3780 την κώμη του Γραμματικού καταγόταν, επήρε
μέρος στην επανάσταση – κι υπό τις οδηγίες
και του γνώριμου τ' αρχηγού, μετέχοντας στις μάχες
στο Βραχώρι, Ζαπάντι, της Πλάκας και του Πέτα,
στο Κομπότι, Μακρυνόρος και στις πολιορκίες
και στις τρεις του Μεσολογγιού, όπου στην τελευταίαν
κι όμως για να λευτερωθεί σε λίγο χρόνο μέσα
3789 μέσ' τον Μωριά να κατεβεί, όπου θα πολεμήσει
σε μάχες μέσα διάφορες· συνέχεια στις Αθήνας
τις μάχες θα παρευρεθεί, όπως και στις Ναυπάκτου
μέχρι την τελική πτώση του φρούριου της·
στις μάχες λίγο αργότερα θε να βρεθεί του Ρίου
καθώς και για την επανένταξη στη λεύτερη Ελλάδα
της πόλης του Μεσολογγιού, τις σχετικές τις μάχες

* * *

Ο Γιάννης ο Γεωργίου, από το Καρπενήσι
θα πολεμήσει σε πολλές μέσ' τον αγώνα μάχες:
Στο Καρπενήσι, Καγκέλλα, στην Καλιακούδα μέσα
Κεφαλοβρύσι Αιτωλικού, στο Νιόκαστρο, τη Θήβα,
3800 στο Στόκοβο, στις Λειβαδιάς την Πέτια
Υπογραμμίζει, πρόσθετα και σ' ένα υπόμνημά του
και τον ολοκληρωτικό χαμό της οικογένειάς του
καθώς και την απώλεια στο Μεσολόγγι πάλιν
άλλης μιας οικογένειας συγγενικής, του θείου του,

συγκείμενος από πολύ αγαπημένα μέλη
πέντε συνολικά τον αριθμόν που εξαφανιστήκαν
προσθέτοντας τον θάνατο τ' αδελφού του, Δημήτρη
και κάτ' απ' τις διαταγές του Σπύρου Κοντογιάννη
3810 το κράτος του απέδειξε τ' αγώνα τ' αριστερού
ενώ και η Επιτροπή θε να τον κατατάξει
στη Δεύτερη Υπαξιωματικών μέσα στην τάξη.

* * *

Ο Γεωργίου Δημήτρης και που η καταγωγή του
προήρχετ' από την Κεχρινιά του Βάλτου την κώμη
στράτευε μ' οδηγίες του είκοσι στρατιώτες
και γενναία πολέμησε στην Άρτα και στην Πλάκα
στην πρώτη και στη δεύτερη πολιορκία μέσα
στην πόλη του Μεσολογγιού, μετά στο Καρπενήσι,
στην Κάρυστο, σ' Αράχωβαν, στ' Αγρίνι, Μακρύνορος
3820 με τους εκάστοτε αρχηγούς : Καραγιάννη Αναγνώστη,
3821 Αναγνώστη Καραγιάννη, Γιάννη Ράγκο και Ίσκο,
Κιούτσαρη Μάρκο και Ζέρβα, Γιώργο Καραϊσκάκη
τον Φαβιέρο και στερνά τον Γαρδικρύτη Γρίβα.
Πήρε τον πεντηκόνταρχον βαθμό, του σιτιστή συνέχου
Ενώ και η επιτροπή των θυσιών κι αγώνων
στην πρώτη των υπαξιωματικών θέση τον κατατάσσει.

* * *

Ο Γεωργίου ο Κώστας άλλως πως και Ματσούκας
π' από το Κεράσοβο την κώμη καταγόταν
πολέμησε με τον Μακρήν από ξαρχής τ' αγώνα
3830 και μέσα σε διάφορες μάχες μπήκε: στ' Αγρινίου,
στο Ζαπάντι, Κεφαλόβρυσο, τη Γαβαλού, την Πλάκα
στη Βύνιτσα, στο Μύτικα, Δερβεκίδα, Καμπότι,
καθώς και μέσα και στις τρεις δεινές, πολιορκίες
της πόλης του Μεσολογγιού, τη νύχτα της εξόδου
συλλήφθηκεν αιχμάλωτος με τρία άλλα μέλη
- μάνα, αδελφό και αδελφή – της οικογένειάς του.
Κι αυτός μεν λευτερώθηκε, μετά από έξι χρόνια
όμως οι άλλοι τρεις, ποτές, δε θα ξαναβρεθούνε.

* * *

Ο Γεωργίου Νικόλαος, άλλως πως και Τσιγάρας

- 3840 που απ' του Καρπενησιού την κώμη καταγόταν
πολέμησεν από ξαρχής τ' αγώνα μ' οδηγίες
από τους Σπύρο και Μήτσο, γνωστούς Κοντογιάννης.
Με τον Σπύρο πολέμησε στο Μεσολόγγι μέσα
μεσ' τη στερνή της ιερής πόλης πολιορκία
3845 όταν ο Σπύρος έπεσε τη νύχτα της εξόδου
3846 ενώ ο Νικόλαος μπόρεσε, μόλις, να διαφύγει.
Ευθύς ως διασώθηκε σε μάχες πήρε μέρος
διάφορες μ' οπλαρχηγούς τους: Ανδρίτσο Σαφάκα,
τον Κωνσταντίνο Γιαλδάση, τον Βέικο τον Λάμπρο,
3850 καθώς κι υπό τον Στρατηγό, τον Χρήστο Χατζηπέτρο.
Κι όταν, μετά, οι πρώτες χιλιαρχίες
μπήκεν ως υπαξιωματικός μέσ' τη χιλιαρχία
του Χατζηπέτρο. Κι όταν, μεταγενέστερα, κάποι' οργανωθήκαν
Τα ελαφρά τα Τάγματα, μπήκε μέσ' του Φαρμάκη
το τάγμα, όπου υπηρέτησεν ως τη διάλυση τους.
Στη Δεύτερη Υπαξιωματικών θε να τον κατατάξει
η αρμοδία επιτροπή των θυσιών κι αγώνων

* * *

- Μέσ' απ' τη Γαβαλού της Μακρυνείας ήταν
ο **Γεωργίου Νικόλαος**, που κι άλλως πως λεγόταν
3860 **και Γεωργακόπουλος** που στου Μακή το Σώμα μπήκε
κι υπό οδηγίες έχοντας κοσπέντε στρατιώτες,
και πήρε, νεαρότατος, κι ως μαγκατζής, στις μάχες
μέρος: στο Ζαπάντι, στο Βραχώρι, στην Πλάκα, Πέτα,
στο Μακρυνόρος και στις δυο πρώτες πολιορκίες
της πόλης του Μεσολογγίου, καθώς και σ' άλλες μάχες.
Μέρος επίσης έλαβε και στην πολιορκία
την Τρίτη του Μεσολογγίου, απ' όπου διεσώθει
στην έξοδο, για να βρεθεί και μέσα σ' άλλες μάχες:
Στη Δόμπραιναν, Αράχωβαν, Φοντάνα, των
3870 και τελικά, στον Δομοκόν με τον Καραϊσκάκη.
Κι όταν μέσ' το κοσιοκτώ ο στρατός συστάθει

από τον Καποδίστρια, μπήκε στη φρουρά μέσα
του Υψηλάντη και μ' αυτήν πολέμησε στις μάχες
της Τέρνοβας συνέχεια της Κλέπας των Κραβάρων
κάτω απ' την καθοδήγηση του Ιωάννη Στράτου.

- 3877 Επίσης μέρος πήρε στις μάχες μεσ' τη Θήβα,
3878 και στη συνέχεια θα μπει και στις μάχες της Πέτρας
με τον πεντακοσίαρχο Γιάννη Μπαϊρακτάρη
3880 Και όταν, πια, και τ' ελαφρά Τάγματα συσταθήκαν
στο τάγμα κατατάχτηκε με τον Μπαϊρακτάρη
και στον λόχο του λοχαγού Δημήτρη (;) ΣΚυλοδήμου
όμως αβαθμολόγητον στο τέλος τον αφήκε
η αρμοδία επιτροπή των θυσιών κι αγώνων

* * *

Ο Γεωργόπουλος ο Γιάννης καταγόταν
από την πόλη Γαλατά και μπήκε στον αγώνα
κάτω απ' τους οπλαρχηγούς Μακρήν και Ζαγκανάν Ανδρέα
Με τον πρώτον πολέμησε στην Αιτωλία μέσα
3890 και μέσα στο Βενέτικο μαζί με τον Αντρέα
Επίσης παραυρέθηκε και στις πιο κάτω μάχες:
τ' Αγρίνιου, του Ζαμπάτι, Ναύπακτου, Καστετίου
Κρουονερίου και στις τρεις μέσα πολιορκίες
της πόλης του Μεσολογγιού, πάντα περιφρονώντας
τον θάνατον· και με αυτοθυσίαν ως το τέλος
του αγώνα της λευτεριάς, χωρίς καμιάν να πάρει
ανταμοιβήν για όλες του αυτές τις εκδουλεύσεις

* * *

- Ο Γεωργόπουλος Χαράλαμπος** που κι αυτός καταγόταν
από την κώμη Γαλατά, που θε να πολεμήσει
υπό τους ίδιους αρχηγούς και μέσ' τις ίδιες μάχες
3900 και αυτός πολέμησεν ο αδελφός του, Γιάννης
Καμιάν δεν ζήτησ' ανταμοιβήν, όπως κι ο αδελφός του.

* * *

- Ο Γιώργος ο Γεωργούσης**, απ' την Κώμη του Βάλτου
3903 πολέμησεν ως μπουλουκσής στο Καρπενήσι μέσα
3904 καθώς και μέσα στους Σταύρο Τζιουμέρκων, Καλαρύτες

για να διακριθεί ιδιαίτερα στο Μεσολόγγι μέσα

* * *

- Ο Γεωργούσης Νικόλαος**, π' από της Ναυπακτίας
την Ασπριάν καταγότανε πήρε μέρος
μ' οδηγητή του τον Γιώργο Πιλάλα, κι αρχηγό του
τον Σκαλτσοδήμου, έλαβε μέρος μέσ' της Ναυπάκτου
3910 την πρώτη πολιορκία, καθώς και τ' Αντιρίου
Κι ακόμη πολέμησε στο Μαραφέντη μέσα
ενάντια στους πολεμιστές τους Τούρκους της Ναυπάκτου
που απ' το Κάστρο βγήκανε· συνέχεια στις Αιράμας
τη μάχη μέρος έλαβε με αρχηγό τον Πόντο
ενάντια στον Δράμαλη· κι ύστερα μέρος πήρε
στη μάχη του Καρπενησιού ενάντια στον Σκόδρα,
στη μάχη της Καλιακούδας ενάντια στους ίδιους
κι ενάντια του Αμπάμ πασά, στη μάχη Μουσουνίτσας
μ' αρχηγό τον οπλαρχηγό τον Πάνο Κραβαρίτη
3920 πολέμησε τον Κιουταχίν έξω απ' το Μεσολόγγι
μ' αρχηγό της επίθεσης τον Κίτσο του Τζαβέλα.
Λίγες μέρες στερνότερα μπήκε στο Μεσολόγγι
για να τονώσει τη φρουρά· κι εκεί θα πολεμήσει
ίσαμε και την έξοδο της θρυλικής φρουράς του.
Διασώθηκε στην έξοδο· κι ενάντια στον Μουσταμπέη
μέρος στη μάχην έλαβε με τον Καραϊσκάκη
στη μάχη της Αράχωβας, στη μάχη του Διστόμου
ενάντια σ' Ομέρ πασάν Καρύστου· και στη μάχη
τη γνωστή, τη φονική, τη μάχη του Φαλήρου.
3930 Πολέμησε στη φονική, γνωστή του Ξένιου μάχη
και μέσα στο κοσιοχτώ με τον Γιάννη Φαρμάκη
στη μάχη της Λαμποτινάς, μ' αρχηγό τον Τζαβέλα
κι ενάντια στον Αχμέτ πασάν, παρεβίστα πήρε μέρος.
Στα Καγκέλια Καρπενησιού μέρος θα λάβει ακόμα
3935 κατά των· Χουσεϊν πασά και κατά τ' Ασλαμπέη
3936 Κι ολοστερνά στις Ναύπακτος τη μάχη μέρος πήρε
Κι όμως αβαθμολόγητο στερνά θα τον αφήσει
Η αρμοδία επιτροπή των θυσιών κι αγώνων

* * *

Ο Γιαγής Βασίλειος από το Ελληνοχώρι

- 3940 πήρε μέρος στον ένδοξο για λευτεριάν αγώνα
κι έπεσε μαχόμενος ηρωικά τη νύχτα
της τρομερής της εξόδου από το Μεσολόγγι
Αιχμάλωτες στην έξοδο θε να πιαστούν στο τέλος
η σύζυγος και δυο παιδιά, που κι ως το κοσιέξι,
είκοσι χρόνια κι ύστερα απ' τη νύχτα της εξόδου
κανένα, πια, δεν έδειξαν για τη ζωή σημάδι.

* * *

Ο Μήτρος ο Γιαγής ή κι άλλως πως και **Γιώγης**

- μέσ'απ' το Ευηνοχώριον του Μεσολογγίου
γιος του Βασιλείου, που'πεσε στις εξόδου τη νύχτα
3950 υπό τον Στρατηγό Μακρή μαζί θα πολεμήσει
στις μάχες του Αγρίνιου, Ζαπάντι και του Πέτα
Κομπότι, Κεφαλόβρυσου, στη Γιαβαλού, στην Πλάκα
στις τρεις μέσα τις φονικές, γνωστές πολιορκίες
της πόλης του Μεσολογγιού, στου Μύτικα τις μάχες,
της Βόνιτσας, της Κατοχής, της Παπαδιάς Κραβάρων,
στις μάχες της Δερβέκιστας κι Αράχωβας, Πλατάνου.
Κι όταν σχηματιστήκανε, στερνά, οι χιλιαρχίες,
και τα ελαφρά τα τάγματα, υπό του Υψηλάντη
συνέχισε να υπηρετεί στη στρατιωτική θητεία.
3960 Επέδειξεν ευπείθειαν σ' όλους τους ανωτέρους
άφθαστη γενναιότητα, ξεχωριστή, μεγάλη.
Η αρμοδία επιτροπή θε να τον κατατάξει
στη δεύτερη των υπαξιωματικών την τάξη μέσα.

* * *

Ο Γιαγκούλης ο Γιάννης, από το Μεσολόγγι

- πολέμησεν ηρωικά σε πάρα πολλές μάχες
κι έδωσεν πλείστα δείγματα ηρωισμού και ανδρείας
σε όσες μάχες έδωσε, και στις πολιορκίες
3968 της πόλης του Μεσολογγιού, απ' όπου διεσώθει
3969 Η μάνα του κι η σύζυγος τη νύχτα της εξόδου
3970 αιχμαλωτίστηκαν κι οι δυο, για ν' απελευθερωθούνε

όταν κατέβαζε γι' αυτές πολύ μεγάλα λύτρα.

Στων υπαξιωματικών θε να ταχθεί στη δεύτερη την τάξη

* * *

Ο Σπύρος ο Γιαγκουλλής μέσα στους «φονευμένους»

τους κανονιέρους φέρεται από τον Αθανάσιο

τονπου μέσ' το απ' τις κοσιέξι

του εικοσπέντε έγγραφον από το Μεσολόγγι,

καθώς και σ' ονομαστικό κατάλογο που συντάχθει

των πυροβολιστών που πέσανε μέσα στο Μεσολόγγι.

* * *

Ο Γιακόπουλος Νικόλαος από το Μεσολόγγι

3980 πήρε μέρος στις μάχες: στ' Αγρίνιο, στο Ζαπάντι

στην πρώτη και στη δεύτερη μέσα πολιορκία

της πόλης του Μεσολογγιού. και μέσ' το Βαντλάδι

ηρωϊκά μαχόμενος σε μάχη θε να πέσει.

Και στης φρουράς την έξοδο, τη μοιρόγραφη νύχτα

αιχμαλωτίσκει ολόκληρη η οικογένειά του

και για τη λύτρωσή της όλη η περιουσία

που είχε ξεπουλήθηκε. Στη Δεύτερη τη τάξη

των Υπαξιωματικών απ' την Επιτροπή εντάχθει.

* * *

Ο Γιαλομάτης Γεώργιος, άλλως πως και **Μπαρμπούλιας**

3990 π' απ' του Μεσολογγιού καταγόταν την πόλη

πολέμησεν απ' την αρχή τ' αγώνα του κοσιένα

για να παρευρεθεί σ' εκστρατείες και μάχες

και σε πολιορκίες, πρόσθετα, υπό τις οδηγίες

τ' αρχηγού Ραζικότσικα. Στις μάχες μέρος πήρε

της Ηπείρου: στη Σπλάντζα, του Μούρτου, στο Φονάρι

καθώς και μέσ' τις τρεις δεινές πολιορκίες

της πόλης του Μεσολογγιού. Στην έξοδο πληγώθει

κι αιχμάλωτος επιάσκει κι απ' εκεί μεταφέρθει

3999 μέσα στο μα μέσ' σε δυο-τρεις μήνες

4000 και μόλις η κατάλληλη ευκαιρία εδόθει

δραπεύευσεν κι ευρίσκοντας ξανά τη λευτεριά του

κατέφυγε στην τρίπολη και απεκεί στ' Ανάπλι

και για να βρει, ελεύθερος, ξανά τον αρχηγό του,
τον Γιάννη Ραζικότσικα και που με οδηγό του
και μ' αρχηγό τον θρυλικό Γιώργο Καραϊσκάκη
πολέμησε σ' Αράχωβα, καθώς και στην Δόμπραϊναν
- ενάντια σε Μουσταήν και σε Κεχαγιαμπέην –
και στις μάχες της Φόντανας, στις μάχες του Διστύμου.
Κι ακόμα μέρος έλαβε στις μάχες της Αθήνας

- 4010 κι ίσαμε και τον θάνατο, στη μάχη του Φαλήρου
τ' αρχηγού του, του λαμπρού, Γιώργου Καραϊσκάκη.
Και μέσα στο κοσιοχτώ, στη χιλιαρχία μπήκε
του Γιάννη Στράτου και μ' αυτήν παραβρέθει στις μάχες
των Κράβαρων στην Τέρνοβαν ενάντια στους Χουσεΐν
κι Ασλάμπειην· στις μάχες της Αβόρανης, της Συνίστας κι άλλες.
Όμως παρά τη δράση του στερνά δε θα διοριστεί.
Η αρμοδία επιτροπή να μην τον κατατάξει
σε καμιάν τάξη· κι αβαθμολόγητο τον άφηκε.

* * *

Ο Μήτσος Γιανιτζόπουλος, από του Μεσολογγίου

- 4020 τη Μεσάριστα την κώμη προερχόταν
με αρχηγό του τον Μακρή, μπήκε στο Μεσολόγγι
και παραυρέθηκε μ' αυτόν μέσ' τις πολιορκίες.
Στο Μεσολόγγιν έχασεν και έναν αδελφό του
καθώς και μια του αδελφή. Σε όλο τον αγώνα
επέδειξεν υπακοήν εις τον οπλαρχηγό του.

* * *

- 4026 **Η Δημητρούλα Γιάπαινα**, από το Μεσολόγγι
μ' εντολήν Καποδίστρια προς της οικονομίας
την αρμοδία επιτροπή να της παραχωρήσουν
εκατόν φοίνικες με σκοπό την αναχώρησή της
στην Αλβανία για να βρει και ν' απελευθερώσει
4030 την κόρη της που Αλβανοί είχαν αιχμαλωτίσει

* * *

Η Μαρία Γιάνναινα από το Μεσολόγγι

Δόθηκε αρμόδια εντολή να της παραχωρήσουν
δραχμές «τριάκοντα» για την μετάβασή της

στην Αίγυπτο, με βασικό σκοπό να ελευθερώσει
τα παιδιά της που αιχμάλωτα βρίσκονταν εκεί πέρα

* * *

- Ο Γιαννάκης Γεωργίου** π' από της Τριχωνίας
του Θέρμου τα λιγοστιανά μέσα, καταγόταν
μπήκεν μέσα από ξαρχής στον Ιερόν Αγώνα
4040 κάτω απ' τις διαταγές οπλαρχηγών τ' αγώνα
σε μάχες παραβρέθηκε κάτω απ' τον Μαρκάκη
τον Χριστόδουλο· σ' Αγρίνιο, στις μάχες στο Ζαπάντι·
και κάτω απ' τις διαταγές του Γεωργίου Δράκου
και «αρχηγεύοντος» του Μπότσαρη του Μάρκου
στις μάχες Κεφαλόβρυσου και του Καρπενησιού
καθώς και στην επόμενη μάχη, της Καλιακούδας.
Με τον Βασίλη Μαστραππά μπήκε στο Μεσολόγγι
παίρνοντας μέρος δυνατό μέσ' την πολιορκία
τη Δεύτερη, απ' την αρχήν κι ίσαμε και το τέλος.
4050 Ο Γιώργος διασώθηκε με άλλους οκτώ, μόλις,
από'να εικοσαεξαμελές Σώμα που βρισκόταν
πολέμησε στο Δίστομο με τον Καραϊσκάκη
και στις μάχες των Αθηνών
4054 και σ' άλλες πολλές μάχες
4055 **Ο Γιάννου Νικόλαος**, από το Μεσολόγγι
Στα χέρια μέσα του εχτρού αιχμάλωτος θα πέσει
Τη νύχτα της ηρωικής, μοιρόγραφτης εξόδου.
Πρόσθετα κι οι δυο γονιού και τα δυο του τ' αδέλφια
σκοτώθηκαν μέσ' τη γνωστή τη νύχτα της εξόδου
4060 Ο Νικόλας θε ν' απαχθεί αιχμάλωτος στη Σόφια
για μian ολόκληρη σκληρή, δεινή, πενταετία.
Ως θα λευτερωθεί μετά· μα πίσω σαν στράφει
Κανένα, πια, συγγενικό πρόσωπό του δε βρήκε.

* * *

Ο Γιανακόπουλος Θανάσης ή κι αλλιώς και **Κιούτος**
ευθύς μόλις εσήμανε ο αγώνας του κοσιένα
τα όπλα αμέσως άδραξε και με τους αρχηγούς του
τους Ζαχαρία Γιαλδάση, Γιώργο Καραϊσκάκη

και με τον Κίτσο Τζαβέλα, καθώς μαζί και μ' άλλους
πολέμησε σε πλείστες όσες μάχες: Σε Καρπενήσι
4070 και στο Μεγάλο το Χωριό, στον Δράμαλην ενάντια
στού Άι Βλάση ευθύς μετά με τον Καραϊσκάκη
ενάντια στον Ιμέρ πασάν κι ύστερα στην Υπάτη.
Στο κοστρία πολέμησε στο Καρπενήσι μέσα
Συνέχεια πολέμησε μέσα στην Καλιακούδαν
ενάντια στον Σκόδρα πασά και μέσ' τον άλλο χρόνο
σε μάχη μέρος έλαβε μέσα στο Καρπενήσι
έχοντας πάλι για αρχηγό του τον Καραϊσκάκη
Μέσ' το κοσπέντε μ' αρχηγό τον ίδιο και πάλιν
στη μάχη μέρος έλαβε εδώ απ' το Μεσολόγγι
4080 ενάντια στον Κιουταχίν που το πολιορκούσε
Μέσα στο κοσιεφτά πήρε στις μάχες μέρος
των Αθηνών ενάντια στον Κιουταχίν και πάλιν
αντάμα με τον Παντελή Χορμόβα κι αρχηγό του
τον γνωστόν οπλαρχηγό, τον Κίτσου του Τζάκλα
4085 Στερνά, μέσ' το κοσιοχτώ θα ξαπολεμήσει
4086 στο Καρπενήσι ενάντια στον Καραφιλήν

* * *

Ο Γιαννακόπουλος Δημήτριος, π' από των αγράφων
την Καστανιά προερχόταν, πολέμησε σε μάχες
μέσ' του Μεσολογγιού και Νιόκαστρου γνωστές πολιορκίες
κάτω απ' τις διαταγές του Χρίστου Χατζηπέτρου.
4092 Πολέμησεν ηρωικά στο Καρπενήσι μέσα
4093 καθώς και μέσ' των Αθηνών τη γνωστήν εκστρατεία
Ως μπουλουκσής πολέμησεν στον Ιερόν Αγώνα
σ' όλες όσες προσωπικά τις μάχες μέρος πήρε
Στις μάχες της Ακρόπολης, σκοτώθηκε ο πατέρας
κι όλη η περιουσία του από μόλους κι αμπέλια
κι από χιλιάδες ζωντανά παντελώς κατεστράφει.
Στο τέλος η Επιτροπη θα τονε κατατάξει
4100 στην έβδομη των αξιωματικών την τάξη μέσα.

* * *

Ο Γιαννακόπουλος ο Χρήστος, που απ' την Μακρυνεία

- την κώμη καταγότανε μπήκε μέσ' τον αγώνα
και μ' αρχηγό του τον Μακρή, πήρε μέρος
- και έπεσε μαχόμενος μέσ' την πολιορκία
της πόλης του Μεσολογγίου κι οι δυο του θυγατέρες
Βασίλω και Αγγελική, όπως κι η σύζυγός του
αιχμάλωτες πιαστήκανε. Κι η μέν σύζυγός του
κάποτες ελευθερώθηκε. Όμως οι δυο του κόρες
χρόνια μετά τον αγώνα, κι ως το εξήντα πέντε
- 4110 κι όταν τα πιστοποιητικά της δράσης υπογράφουν
Ο Ζέρβας και ο Μπότσαρης καθώς και ο
- 4112 σημάδι, αν εξούσανε, δεν έδειξαν κανένα
- 4113 **Ο Γιαννακού Νικόλαος** από το Μεσολόγγι
ως υπαξιωματικός, πολλές υπηρεσίες
πρόσφερεν εις τον Ιερόν Αγώνα του κοσιένα.
Σε μάχες παρευρέθηκε και στις πολιορκίες
της πόλης του Μεσολογγίου. Τη νύχτα της εξόδου
πατέρας, μάνα κι αδελφοί νεκροί στον κάμπο μέσαν
για ν' ακολουθήσει σύντομα τη μοίρα των δικών του.
- * * *
- 4120 **Ο Γιαννέλος ή και Γιανελόπουλος ο Γιάννης**
και που καταγότανε απ' την κώμη Μπερίκου
πήρε μ' οδηγητή τον Κώστα τον Σιαδήμα
μέρος στη μάχη Βραχωριού· μ' οδηγητή στον ίδιο
πολέμησε στη Ναύπακτο, στο Καρπενήσι, Πέρα
κι ακόμα παραυρέθηκε στην Κοροπούλα αγράφων για
το Βουλγαρέλι αργότερα και με τον Γιάννη Ράγκο
μπήκε και παραυρέθηκε στο Μεσολόγγι μέσα
Συνέχεια θ' αγωνιστεί με τον Καραϊσκάκη
υπό τις οδηγίες του, στις μάχες της Αθήνας
- 4130 Σε πιστοποιητικό που εξέδωσεν ο Δήμος της Αθήνας
τονίζεται πως ο Γιαννέλος ο Γιάννης διοικούσε
λόχου των εκατόν αντρών, με κι άλλοτε πιότερους
που με την επιφάνειαν την οικονομικήν όπου'χε
τους έτρεφεν ο ίδιος και τους μισθοδοτούσε
κι επίσης μνημονεύονται οι μάχες στις οποίες

ο Γιάννης μέρος έλαβε: μάχες Βραχωρίου
του Ζάπαντι, της Ναύπακτου μετά της Καλλιδρόμης
τις μάχες του Καρπενησιού, της Στερεάς Ελλάδας
τηςενάντια σ'Ομέρ, στην Πλάκα
4140 κι ολόστερνα στις φονικές στο Βουλγαρέλι μέσα.
Η αρμοδία επιτροπή θε να τον κατατάξει
σε θέση ανθυπολοχαγού για την όλη του δράση.

* * *

Ο Γιαννέτας ο Γιάννης από την Παλαιοκατούνα
Ξηρόμερου και μ' αρχηγό τον Γιάννη Βαρνακώτη
πολέμησε στη Βόνιτσα, Καρβασαρά, στο Πέτα
4146 σε Μακρυνόρος, Καμπότι καθώς και σ' άλλες μάχες
4147 ενώ μ' αρχηγό τον Γιώργο Τσόκα πήρε
μέρος στις μάχες: Βόνιτσας ξανά, και στο Λεσίφι
ενώ στη μάχη τ' Αετού πήρε, συνέχεια, μέρος
4150 και μέσα στου Μεσολογγιού πρώτη πολιορκία
και μ' αρχηγό μέσα σ'αυτήν τώρα τον Δήμο Τσέλιο
θα πολεμήσει ηρωικά τη νύχτα της εξόδου
Τελικά διασώθηκε για να βρεθεί και πάλιν
μέσ' τις επάλξεις μαχητής για την ελευθερία.
Μ' οδηγητή, συμμαχητή στη νέα τούτη φάση
της έντονης, κι αδιάλειπτης πολεμικής του δράσης
τον Κώστα τον Βλαχόπουλο θα πολεμήσει σ' όσες
μάχες διεξάχθηκαν στην ανατολικήν Ελλάδα:
της Θήβας, της Αράχωβας, τις μάχες της Ναυπάκτου
4160 στις μάχες του Μεσολογγιού για επανάκτησή του.
Κι όταν οργανωθήκανε, στερνά, οι χιλιαρχίες
θα παρατείνει μόνιμα – κι ως τη διάλυσή τους –
στον Κώστα τον Βλαχόπουλο μέσ' τη χιλιαρχία

* * *

Ο Γιαννέτας Κωνσταντίνος απ' την Παλαιο-καντούνα
κάτω απ' τις διαταγές των: Γρίβα, Χατζηπέτρου
καθώς κι άλλων οπλαρχηγών, πήρε μέρος στις μάχες
σε Βραχώρι, Μακρυνόρος, στο Κομπότι, στην Άρτα
Κραβασαρά, τη Βόνιτσα, Ξηρόμερου Λουτράκι

- και στην μάχη του Αετού κι ή του Προφήτη Ηλία
- 4170 Ο Κωνσταντίνος, πρόσθετα, μπήκε στο Μεσολόγγι
στην πρώτη κι από τον Ομέρ πασάν πολιορκία
κι απ' εκεί αγωνίστηκεν ενάντια στους Τούρκους·
πολέμησε, συνέχεια, στη μάχη τ' Αχελώου.
Στην τρίτη επίσης βρέθηκε δεινή πολιορκία
- 4175 της πόλης του Μεσολογγιού κι ως την καταστροφή της.
- 4176 **Ο Γιάννης ο Ιωάννης**, π' απ' της Ευρυτανίας
το Κρίκελο καταγόταν, πολέμησε σε μάχες
και πάμπολλες και δύσκολες στον Ιερόν Αγώνα.
Κι όλας απ' τον Ιούνιο του κοσιένα πήρε
- 4180 στην πόλη του Καρπενησιού πρώτη πολιορκία
ρόλο ενεργό, δυναμικόν υπό τους Γιολδασαίους·
κι ενάντια στον Δράμαλη μέσ' τη μάχη της Λάσπης
στο κοσιδουό, μ' οδηγητές πάλιν τους Γιολδασαίους.
Στη μάχη Κεφαλόβρυσου, στο Καρπενήσι μέσα
μ' οπλαρχηγό κι οδηγητή τον Μπότσαρη τον Μάρκο.
Στου'κοστρία τον Αύγουστο πήρε και πάλιν μέρος.
Μέρος επίσης έλαβε και μέσ' της Καλιακούδας
τη γνωστή μάχην όπ' έπεσεν ο Νίκος Κοντογιάννης.
Μέσ' το κοσπέντε βρέθηκε και στη μάχη του Τέρνου
- 4190 όπου εκεί πιάσται αιχμάλωτος ο Σέρβανης ο Νούρκας
Πολέμησε στου Νιόκαστρου τη μάχη, στο Κρεμμύδι,
κάτω απ' τις διαταγές των Γολδαιρίων και πάλιν
Στα Καγκέλια Καρπενησιού, στο Γυφτοχώρι μέσα
- τον αετόν τ' Αγάθωνα – κι υπό τον Δυοβουινιώτη.
Πολέμησε επιπρόσθετα στην Άμπλιανη Σαλώνων
κάτω απ' τις διαταγές τ' αρχηγού Κοντογιάννη.
Και μέρος μέσ' τη δεύτερη πήρε πολιορκία
της πόλης του Μεσολογγιού μ' αρχηγό τον Τζαβέλα
κι όταν από της έξοδου τη νύχτα διεσώθει
- 4200 στο Δίστομο πολέμησε με τον Καραϊσκάκη
καθώς και σε διάφορες, ποικίλες άλλες μάχες
Όμως αβαθμολόγητο στερνά θα τον αφήσει
η αρμοδία επιτροπή των θυσιών κι αγώνων

* * *

Ο Γιαννόπουλος Ευστάθιος απ' της Αποδοτίας

τη Λεπτοκαρυάν ευθύς πρόστρεξε στον αγώνα

4205 και κάτ' από σπλαρχηγούς κι αγωνιστές γενναίους

4206 Καραϊσκάκη, Σαφάκα, Μπότσαρη, Σκυλοδήμο

τον Ξύδη, τον Μακρυγιάννη, τον Θεωράκη Γρίβα

πολέμησε μέσ' σε πολλές και σε μεγάλες μάχες:

στο Τσακαλάκι, το βουνό, πάνω απ' το χωριό του

4210 στο Μεσολόγγι και στις τρεις μέσα πολιορκίες

κι ευθύς, μετά την έξοδο, στις μάχες της Αθήνας·

Όμως και μέσα στον Μωριά, στη μάχη στο Κρεμμύδι

ενάντια στους Άραβες του Ιμπραήμ, μετέσχε.

* * *

Ο Κώστας ο Γιαννόπουλος που μέσ' το Μεσολόγγι

πήγε κι εγκαταστάθηκε, πρόσφερε υπηρεσίες

πάμπολες στρατιωτικές, ως απλός στρατιώτης

στον Ιερό της Λευτεριάς αγώνα του κοσιένα.

* * *

Ο Γιαννόπουλος Τριαντάφυλλος από τη Βετοψίστα

της Ναυπακτίας, από 'ξαρχής της ένοπλης της πάλης

4220 ενάντια στην κατοχή του δουλωμένου γένους

με πάθος αγωνίστηκε, με ζήλο και με τόλμη.

Στο κοσιένα, κοσιδύο πολέμησε στην πρώτη

πολιορκία της Ναυπάκτου, κι ευθύς και τ' Αντιρρίου

από τον Κώστα Χορμόβα κι απέ στου Μαυραφέντη

απ' την πόλη της Ναύπακτου. Μαζί με τον Σαφάκη

πολέμησε στις Παπαδιάς, το βουνό των Κραβάρων.

Απ' το κοστρία και μετά κι ίσαμε το κοσιέξι

4230 πολέμησε στις διαταγές του Κίτσου του Τζαβέλα

στο Καρπενήσι, ενάντια στον Μουσταφά της Σκόδρας,

στη μάχη της Καλιακούδας, ενάντια στους ίδιους

κι ευθύς μετά στης Άμπλιανης Σαλώνων

ενάντια στον Δερβίς πασά· κι έξω απ' το Μεσολόγγι

ενάντια στον Κιουταχή· κι ευθύς μετά τη μάχη

μπήκε μέσ' το θρυλικό, απέθαντο Μεσολόγγι

4237 όπου και κατατάχθηκε στον προμαχώνα πάνω
 4238 το γνωστό μας τερρίπιλε, τον αιματοβαμμένο
 όπου κι αντιμετώπιστηκε τις φοβερές τις μάχες
 4240 τις συνεχείς κι ανίλεες από πρωί κι ως το βράδυ.
 Στην έξοδο διασώθηκε και με τον Κραβαρίτη
 τον Γιάννη, παραυρέθηκε κατά των Ναυπακτίων
 των Τούρκων και ξανά κινούνταν εναντίον
 των θέσεων των ανταρτών στα κράσπεδα της πόλης
 Μέσα στο εικοσιοχτώ με τον Κίσο Τζαβέλα
 μέσ' της Λαμποτινάς, τη μάχη παρευρέθει
 ενάντια στον Αχμέτ Πρεβίστα· θα βρεθεί συνέχου
 μέσ' τη μάχη της Τέρνοβας Κραβάρων κι εναντίον
 των τουρκικών δυνάμεων: Χουσεΐν κι Αλαμπέη·
 4250 στα καγκέλια Καρπενησιού, ενάντια στους ίδιους
 κι ως τη στερνή της Ναύπακτου στενή πολιορκία
 κι ίσαμε και την τελική πτώση του φρουρίου της
 και μ' όλ' αυτά η Επιτροπή βαθμό

* * *

Ο Χρήστος ο Γιανόπουλος, από το Μεσολόγγι
 μ' οδηγητή του τον Μακρή, πήρε στις μάχες μέρος
 του Βραχωριού, του Ζάπαντι, της Πλάκας και του Πέτα
 στο Κομπότι, Μακρυνόρος, σ' Αράχωβα, Φοντάνα
 στις πολιορκίες Ναύπακτου, Μεσολογγιού, του Ρ.....
 ακόμη παραυρέθηκε μέσ' της Πελλοπονήσου
 4260 τις μάχες που διεξάχθηκαν· στον Πειραιά κι Αθήνα
 κάτω απ' την καθοδήγηση, σε Πειραιά κι Αθήνα
 του μεγάλου οπλαρχηγού, Γιώργου Καραϊσκάκη.
 Κι ως εσχηματιστήκανε, μετά, χιλιαρχίες
 θε να ενταχθεί πρωταρχικά μέσ' τη χιλιαρχία
 του Κριεζώτη, για να μπει στο τάγμα της Ναυπάκτου
 - σχηματίστηκαν μες απ' τις χιλιαρχίες -
 4267 του Κώστα του Βλαχόπουλου, κι ως τη διαταγή τους.
 4268 **Ο Χρήστος Γιάννου** π' απ' τη Γουριά την κώμη καταγόταν
 της πόλης του Μεσολογγιού, πολέμησε γενναία
 4270 στις μάχες του Βραχωριού, Ζαπάντι, Μακρυνόρος

της Λεπενούς του Μαχαλά, στο Κομπότι, στο Πέτα
στην Πλάκα και στη Βόνιτσα και στις πολιορκίες
Μεσολογγίου κι Αιτωλικού, όπου κι ετραυματίσται
και με την καθοδήγηση του Κώστα Βλαχοπούλου
δούλεψε μ' αφοσίωση και ζήλο ως δεκανέας

* * *

Ο Γιαννούλης Βασίλειος π' απ' το Αστακού την κώμη
τον Πρόδρομο καταγόταν, πολέμησε γενναία
σ' όσες μάχες ευρέθηκε μέσ' τις μάχες του Πέτα
και στις μάχες που γίνηκαν μέσ' τον Προφήτη Ηλία
4280 στην πόλη του Μεσολογγίου, μέσ' την πολιορκία.
Στην έξοδον αρίστευεν έχοντας γι' αρχηγό του
τον Κ.....Απόστολοστης Αθήνας
τις μάχες πρωτοστάτησε, με τον Καραϊσκάκη
Μετά τον θάνατό του κι υπό του Σκαλτσοδήμου
πολέμησεν ηρωικά στις Βόνιτσας τις μάχες
μέχρι και την τελική πτώση του φρούριού της

* * *

Ο Γιαταγάνας Δημητρός, από τον Άι Βλάση
της κώμης Παρακαμπήλια της Ευρυτανίας
είχε για καθοδηγητές στον ένδοξον αγώνα
4290 τους: Καραϊσκάκη, Μπότσαρη και τον Μπαϊρακτάρη
και σε μάχες πολέμησε: στις δυο πολιορκίες
της πόλης του Μεσολογγίου· μετά στον Άι Βλάση
σε Καλιακούδα και μετά μέσ' τον Αντιφορήτη
της Θήβας, στο Καρπενήσι, στις μάχες των Αγράφων
στις μάχες της Αράχωβας, της Λειβαδιάς και σ' άλλες
γύρω από τον Πειραιάν, Αθήνα, Χαϊδάρη.
4298 Στις μάχες καθοδήγαγε τριάντα στρατιώτες
4299 και σ' όσες μάχες βρέθηκεν επέδειξεν ανδρείαν
4300 Στο τέλος η επιτροπή θα τονε κατατάξει
ως υπαξιωματικό στη δεύτερη την τάξη.

Ο Γιαραγάνης Ιωάννης που απ' του Ξηρομέρου
τον Μύτικα καταγόταν, από ξαρχής τ' αγώνα
κι έχοντας μ' οδηγίες του σαράντα στρατιώτες

και με τον Τσέλιον αρχηγό πολέμησε σε μάχες
διάφορες και δύσκολες· στο Πέτα και στην Πλάκα
στην Καλιακούδα. Κι έγκλειστος μπήκε στο Μεσολόγγι
που το πολιορκούσανε Κιουτάγιας και Μπτραήμης
και πολεμώντας έμεινε στην Ιερή την πόλη
4310 ίσαμε την ηρωικήν έξοδο της φρουράς της.
Πολέμησεν, αργότερα, με τον Καραϊσκάκη
μέσ' του Χαϊδαριού την επική τη μάχη.
Έγκλειστος στην Ακρόπολη και με τον Κιρε.....
πολέμησεν ηρωικά κι από τη θέση τούτη.
Εκατόνταρχος απ' τον Τζιώρτζ, συνέχεια, διορίσκει
κι απ' τη νέα θέση του πολέμησε σε μάχες:
της Βόντισας, Καρβασαρά, στερνά, του Μακρυνόρος.
Πήρε για τη συμμετοχή σ' όλες τούτες τις μάχες
και τρεις πληγές συνολικά: σε Μεσολόγγι, Αθήνα
4320 κι άλλη μιαν οδυνηρή πληγή, στο Χαϊδάρι.
Υπήρξεν εμπειρότατος,και γενναίος.
Η αρμοδία επιτροπή θε να τον κατατάξει
στη θέση υπαξιωματικών στη δεύτερη την τάξη.

* * *

Ο Κώστας ο Γιαταγάνας από το Σακαρέτσι
του Βάλτου καταγότανε. Και μ' αρχηγό τον Ράγκο
μέσ' σε μάχες διάφορες πολέμησε μ' ανδρεία:
Στις μάχες του Μεσολογγιού και στην πολιορκία
4328 από ξαρχής κι ως τη στιγμή που η πόλη θε να πέσει
4329 πολέμησε μ' ένθεο πάθος και άμετρο ζήλο
4330 και θα πέσει μαχόμενος τη νύκτα της εξόδου.
Η αρμοδία επιτροπή θα τονε κατατάξει
στην έβδομη υπαξιωματικών την τάξη μέσα.

* * *

Ο Γιατζίμης ο Γιάννης που από το Καρπενήσι
πήρε στην επανάσταση του κοσιένα μέρος
και παραυρέθηκε, αρχικά, στις Βόντισας τις μάχες
στις μάχες του Μεσολογγιού, στερνά, της Βοιωτίας.

* * *

4340 **Ο Γιώργος Φώτης** π' απ' τ' Αργινίου την πόλη καταγόταν
μ' ατομικά του χρήματα, εξόπλισε ένα Σώμα
τριάντα στρατιωτών· στις μάχες πήρε μέρος:
τ' Αι Βλάση, Κορυβηλιάς Ριβίου Ακαρνανίας
καθώς και στου Πετροχωριού Κουρίτιδας, τη μάχη,
στη θρυλική την Έξοδον από το Μεσολόγγι
καθώς και σ' άλλες μ' αρχηγό τον Γιώργο Καραϊσκό.
Η αρμοδία επιτροπή θε να τον κατατάξει
στην πρώτη των Υπαξιωματικών την τάξη μέσα.

* * *

4350 **Η Γιαννούλα Αθανασίου**, από της Μακρυνείας
της κώμης της Συβίστας, μ' έγγραφό της ζητάει
απ' την αρμοδία επιτροπή μικρήν, έστω, βοήθεια.
Πληγώθηκε στον έξοδο κι αιχμάλωτη κρατήθει
ίσαμε και το εξήντα δυο στις Πρεβέζας την πόλη.
Στη Συβίστα γυρίζοντας είχε μαζί της φέρει
και την Οθωμανίδα κόρη της, που είχαν αποκτήσει
με τον Οθωμανό της σύζυγο και που βιαίως
την πήρεν ως γυναίκα του. Η κόρη της βαφτίσκει
με της Μαρίας τ' όνομα μ' άστεγη η ίδια μένει
4359 κι άπορη· και βοήθειαν προς τούτον εκζητώντας.

4360 **Η Γιωργάκη** – μ' άγνωστο το μικρό τ' όνομά της
σύζυγος του Θωμά Γιωργάκη – και που αιχμαλωτίζεται
τη νύχτα τη δραματική της εξόδου απ' την πόλη –
απ' την αρμοδία επιτροπή ζητάει να της δίνουν
και λιγοστόν, ας είν' ψωμί για τη διάσωσή τους
σε βάση καθημερινή, για ν' αντιμετωπίσουν
τον θάνατο π' ολημερίς δίπλα τους ελλοχεύθει
από την πείνα τη βαρκάν, όπου τους ταλανίζει.

* * *

Η Γιωργάκαινα μ' άγνωστα άλλα στοιχεία εκζητάει
μ' άλλες Μεσολογγίτισσες λίγο ψωμί τη μέρα
και, στερνά, λευτερώθηκε σ' ένα, περίπου, χρόνο –
4372 για ν' αποφύγουν, τελικά, τον θάνατο απ' την πείνα

* * *

4373 **Ο Γεώργιος ή/και Γεωργαράς**, όπως κι αλλιώς λεγόταν
Απόστολος καταγόταν από το Μεσολόγγι.
Πήρε μέρος στο νιερόν αγώνα του κοσιένα.
Τη νύχτα τη δραματική της εξόδου απ' την πόλη
η σύζυγος του πιάστηκεν αιχμάλωτη για χρόνια
και στερνά λευτερώθηκε με λύτρα που δοθήκαν.

* * *

4380 **Ο Γιώτης ο Γιαννάκης**, π' απ' το Αιτωλικό ερχόταν
σε μάχες παραυρέθηκε στον Ιερόν Αγώνα
Ακόμη παραυρέθηκε και μέσ' το Μεσολόγγι
Κι όταν ο Στρατηγός κι αδελφός του Γιάννη, Σωτήρης
απ' τις στερήσεις τις πολλές κι από τις κακουχίες
πέθανε στο αιτωλικό, τ' αρμόδιο Υπουργείο
διέταξε τον Γιάννη – που προβιβάστηκε ήδη
σε θέσην Ανιστράτηγου – το Σώμα τ' αδελφού του
να παραλάβει και ταχθεί στο Σώμα, μέσα τ' Ίσκου
εκείνος ακολούθησε τη μοίρα τ' αδελφού του
αφού κι αυτός σκοτώθηκε μέσ' την πολιορκία
4390 μαχόμενος ηρωϊκά, με πρωτοφάντα ζήλο.
Η αρμοδία επιτροπή θα τονε κατατάξει
στην Πέμπτη αξιωματικών την τάξη μέσα.

* * *

Ο Γιώτη ο Σωτήρης που απ' του Αιτωλικού καταγόταν την πόλη
από ξαρχής της έναρξης τ' αγώνα του κοσιένα
αμέσως εξεστράτευσεν ενάντια στους Τούρκους
τ' Αγγρινίου, μπαίνοντας επικεφαλής σ' ένα δικό του Σώμα,
δεκαμελές, που μόνος του μισθοτροφοδοτούσε
Παρέμεινε ως την άλωση Αγγρινίου και Ζαπάντι
4400 Συνέχεια προχώρησε και κατάρτισε Σώμα
από τρακόσιους μαχητές, π' απ' αυτούς, τους πλείστους
ο ίδιος προσωπκά μισθοτροφοδοτούσε
4405 κι αμέσως εξεστράτευσεν ενάντια των Άγραφων
4406 Τότες π' αιχμαλωτίστηκεν και ο Βελής ο Κώστας
και προχωρούσε ακάθεκτο, ρημάζοντας τα πάντα
κι ότι μπροστά του τύχαινε, το Τούρκικο τ' αστέρι

Ο Γιώτης στρατοπεύδευσε τότε στην Καροπούλα
 4410 κι αφού μαζί συντάχθηκαν συμμαχητές του κι άλλοι
 ο Σπύρος ο Κοντογιάννης, Γκοτσαμάνης, Γιαλδάσης
 οι Τούρκοι οπισθοχώρησαν στον κάμπο Θεσσαλίας.
 Εκεί τους καταδίωξαν ο Γιάννης με τους άλλους
 τους τρεις του συμπολεμιστές, που δώσανε τρεις μάχες
 και κάψανε δυο τούρκικα χωριά και το τζαμί τους.
 Σε λίγα κοσπετράωρα και μ' εντολή που πήρε
 από τη Γερουσία της Δυτικής Χέρσου Ελλάδας
 στρατολόγησεν ευθύς ως πεντακόσιους άντρες
 4420 κι αμέσως πολιόρκησε της Ναύπακτου το Κάστρο.
 Όμως, με νέαν εντολή φεύγει για το Βραχώρι
 κι ύστερα νέων εντολών να καταλάβει θέσεις
 του Μακρυνόρους, που'χανε πιο πριν εγκαταλείψει
 στο Μακρυνόρος έφτασε, τις εντολές τηρώντας
 Εκεί κι αφού παρέμεινε για υπεραρκετό χρόνο
 - κι αφού στο μεταξύ χιλίαρχος ορίσθει –
 σε εκστρατεία κίνησε με άλλους χιλιάρχους
 προς τ' Άγραφα. Όμως στρατιώτες που ζητούσαν
 επίμνονα να πάρουν τους μισθούς τους
 4430 μα με ταμείον, άδειον, ως ήταν, οδήγησε τον Γιώτη
 στο τέλος, πια, ν' απευθυνθεί προς του Μαυροκορδάτου
 που τον εφοδίασε με σχετικό έγγραφό του
 να προβεί σ' ανάληψη των καθυστερημένων.
 Ταυτόχρονα εντέλλεται για να μετακομίσει
 απ' το κομπότι και να πάει, τώρα, στο Καρπενήσι
 Σ' όλες αυτές που γίνανε, επιχειρήσεις, μάχες,
 μα κι εκστρατείες, τελικά, ο Γιώτης θα ξοδέψει
 ίσα με δεκατέσσερις, τόσες, χιλιάδες γρόνια
 δίχως να λάβει τίποτε, απ' όσα είχε ξοδέψει
 4440 παρά μονάχα, απλά, κάποια αποδεικτικά στοιχεία
 Κι όταν Φλεβάρη του κοσιοχτώ μέσα στο κοσιέξι
 4442 υπάγεται σε Στρατηγό, κι εντολή μαζί παίρνει
 4443 να καταμετρήσει τους στρατούς: του Μπότσαρη του Νότη
 του Γιάννη Σούκα και μετά τους στρατιώτες όσους

βρίσκονταν κάτω απ' τις διαταγές του Σπύρου Μήλιου.
Στις δεξαέξι του Μαρτιού του κοσιέξι μέσα
εντέλλεται να επαγρυπνεί, γιατί στο Βασιλάδι
φάνηκαν πλοία εχθρικά, κάποια, να περιπλέουν
στο Βασιλάδι· κι αμέσως νέαν εντολή παίρνει
4450 να φύγει στον Καραβασαράν και κάτ' απ' οδηγίες
σε κάθε μίαν που θα φανεί ύποπτη παρουσία.
Στο σπί του στο Αιτωλικό γίνηκε η συνεδρία
εκείνη που εκήρυξε ένοχον προδοσίας
τον στρατηλάτη τον λαμπρόν, Γιώργο Καραϊσκάκη.
Πέθανε στο αιτωλικό, ενώ επολιορκείτο
απ' τους στρατούς του Κιουταχή καθώς και του Μπραήμη
Το Σώμα το στρατιωτικό προστάχθει ν' αναλάβει
ο αδελφός ο Γιάννης· Και θα τον κατατάξει
η αρμοδία επιτροπή των θυσιών κι αγώνων
4460 Στη θέση αξιωματικών, αυτήν του ταγματάρχη

* * *

Ο Γκαμαλέτσος Γεώργιος από το Μεσολόγγι
πήρε μέρος στον ένδοξον αγώνα του κοσιένα
και σε μάχες διάφορες πολέμησε γενναία

* * *

Ο Γκιανιάς Γεώργιος, π' απ' του Μεσολογγίου
την κοινότητα της Γουρνιάς καταγότανε μέσα
σκοτώθηκε μαχόμενος τη νύχτα της εξόδου
μέσ' του Μεσολογγιού το ματωμένο κάμπο

* * *

Ο Γκιανιάς Νικόλαος, πατέρας του Γεωργίου
τη μοίραν ακολούθησε κι εκείνος του παιδιού του
4470 πέφτοντας στου Μεσολογγιού τον κάμπο μέσ' τη νύχτα
της φοβερής, της ένδοξης εξόδου απ' την πόλη
4472 κι η κόρη του πιάστηκεν αιχμάλωτη, η Μαρία
θα ζήσει στη φρικτή σκλαβιά κοντά σ' είκοσι χρόνια.

* * *

Ο Γκέκας Δημητρός του Γιάννη, που προερχόταν
απ' της Ευρυτανίας το μικρό χωριόν, επήρε

- κάτω απ' οπλαρχηγούς διάφορους, μ' οδηγίες –
μέρος στην επανάσταση, ενάντια στους Τούρκους.
Στο Μεσολόγγι βρέθηκε, μέσ' την πολιορκία,
αντάμα με τον οπλαρχηγό τον Κοντογιάννη
4480 όντας, μάλιστα, επικεφαλής συμπολεμιστών του.
Στη μάχη του Καρπενησιού ενάντια στον Σκόδρα
πολέμησε με αρχηγό τον Μπότσαρη τον Μάρκο.
Στη μάχη της Καλιακούδας επίσης μέρος πήρε
με κεφαλή της σύγκρουσης τον Νίκο Κοντογιάννη.
Πολέμησε, συνέχεια, στην Άμπλιανη Σαλώνων
με αρχηγό τον Πανουριάν. Και με τον ίδιο, πάλιν,
μέσ' τις μάχες Λειβαδιάς και μέσ' το Στεβενίκο
και μ' αρχηγόν, αργότερα, τον Χρήστο Χατζηπέτρον
μέσα στις μάχες Αθηνών, στις μάχες Νεοκάστρου

* * *

Ο Γκέκας Ζήσης π' απ' τ' Άγραφα την κώμη καταγόταν
4490 μ' οδηγητή τον ίδιο, μα και πάντα ακλουθώντας
οπλαρχηγούς πανάξιους, τους: Πανουργιά, Γιολδάση,
Καραϊσκάκη Γεώργιο, καθώς και Σκαλτσοδήμο
θα δώσει μάχες αρκετές εκεί όπου το χρέος
προς την πατρίδα τον καλεί για να την
στον Άι Βλάση βρέθηκε, μετά στο Καρπενήσι,
στην Καλιακούδα, Δίστομο, Άμπλιανη, που λαβώθει.
Στο Μεσολόγγι βρέθηκε στις τρεις πολιορκίες
4498 Στις μάχες όλες τρεις πληγές συνολικά θα πάρει.

* * *

4499 **Ο Γκέλης Ναστούλης**, από καταγωγή Σουλιώτης
4500 κάτω απ' τις διαταγές του Κίτσου του Τζαβέλα
στα κοσιένα, κοσιδυό πολέμησε στο Σούλι.
Μέσα στο Σούλι βρέθηκε όταν πολιορκήσει
και μέσ' σ' άλλες επιδρομές: Στα Πέντε τα Πηγάδια
στο Βούτσι, στα Χαλάσματα, Χανόπουλο της Άρτας
ενάντια στον Χουρσίτ Πασάν. Και πάλιν με τον Κίτσο
στη μάχη του Καρπενησιού, ενάντια στον Σκόδρα
στην Καλιακούδα ενάντια στους ίδιους επίσης,

στη μάχη της Άμπλιανης, στον Δερβίς πασάν ενάντια
4510 και στις μάχες, παράλληλα, στα Πέντε Όρια μέσα.
Μπήκε μετά στη θρυλική πόλη, το Μεσολόγγι,
κι ενίσχυσε την άμυνα ως την επική νύχτα
της εξόδου, π' ολοστερνά σώθηκε μεν ο ίδιος
μα όχι κι η γυναίκα του που πιάστηκε απ' τους Τούρκου
χωρίς κανένα ίχνος της, αν ζει, να έχει δώσει
κι ίσαμε και το εξήντα ενιά αδήλωτη είν' ακόμα
Ο Γκέλης εσυνέχισε τον ανάντιν αγώνα
και με του Κίτσου Τζαβέλα πήρε μέρος επίσης
στη φονικότατη, γνωστή, του Σένιου μάχη μέσα
όπου και θε να πληγωθεί στο μέτωπο· κι ακόμα
4520 όταν εκατατάχθηκε στου Κίτσου του Τζαβέλα
4521 την πρώτη χιλιαρχία, ωσάν εσυσταθήκαν
4522 στην υστερνή της Ναύπακτου, πολιορκίαν πήρε
4523 μέρος κι ως τη στερνή του φρούριού της πτώση
4524 Η αρμοδία επιτροπή θα τονε κατατάξει
4525 στη Δεύτερη υπαξιωματικών την τάξη μέσα

* * *

4526 **Ο Γκερτοβίτης ή κι αλλιώς Κιούσης**, όπως λεγόταν
4527 Μέσ' από της Τριχωνίας, την Κώμη Χρυσοβίτσα
4528 Επήρε μέρος σε πολλές στο κοσιένα μάχες
4529 και στις μάχες του Βραχωριού και μέσ' το Μεσολόγγι
4530 **Ο Γκέκας Νάτζιος** που από τη Χειμάρια
4531 καταγότανε κι απέ στ' Αγρίνιο εγκαταστάθει
4532 σε μάχες παραυρέθηκε και σε πολιορκίες
4533 όπως του Μεσολογγιού, Καρπενησιού, Αθήνας
4534 Αράχωβας κι άλλες πολλές και στις οποίες μέρος
4535 επήρε, και πολέμησε κι ο Στρατηγός ο Ζέρβας
4536 που μέσα εις το Σώμα του απ' την αρχή τ' αγώνα
4537 κι ίσαμε και το τέλος του εντάχθηκεν ο Γκέκας.
4538 Στις γραμμές υπαξιωματικών στην πρώτη τάξη μέσα
η αρμοδία επιτροπή θε να τον κατατάξει.

* * *

Ο Γκιώνης Γιώργος π' απ' του Μεσολογγίου την κώμη

τη Γραβαλού καταγόταν, τη νύχτα της εξόδου
όντας στου Δημήτρη Μακρή το Σώμα, κατεσφάγει
απ' τους αδίστακτους φονείς κι αιμοδιψείς τυράννους.

* * *

Ο Γκλαβίστας Κώστας π' απ' τον Πρυ..... Ευρυτανίας ήταν
4540 όντας επικεφαλής Σώματος παρευρέθει
μέσ' σε μάχες διάφορες στο κοσιένα μέσα
Μ' οδηγητήν επάξιο τον αρχηγό Γκιουβέλη.
Ύστερα από διαταγή του αρχηγού Γιουβέλη
πρόστρεξε μ' άλλους δώδεκα πολεμιστές που είχε
κάτω απ' την καθοδήγηση και τη διαταγή του
να ενισχύσει τη φρουρά στο Μεσολόγγι μέσα
Μέσ' τη νυχτιά της εξόδου σκοτώθηκε στου κάμπου
της πόλης του Μεσολογγιού, μαχόμενος μ' αντρεία
Η αρμοδία επιτροπή τον έχει κατατάξει
στην έκτη μέσα των αξιωματικών την τάξη

* * *

4550 **Ο Γκλοβανός ή Γκαλαβανός Θανάσης** καταγόταν
από την πόλη Μεσολογγιού· και στον αγώνα πήρε
μέρος σε μάχες διάφορες ενάντια στους Τούρκους.

* * *

4553 **Ο Γκλαβανός ή κι άλλως Γκαλαβανός Βασίλης**
4554 της λιμνοθάλασσας διαπρεπής ναυμάχος
εκείνης του Μεσολογγιού· κι αυτός Μεσολογγίτης
Μέρος επίσης έλαβε στις Κλείσοβας τη μάχη.

* * *

Ο Γκόγκος ο Χρήστος π' από την κώμη καταγόταν
τ' Ασπροποτάμου, στρατεύθηκε στον Ιερόν Αγώνα.
Κάτ' απ' τις οδηγίες του υπήρχαν δεκαπέντε
4560 πολεμιστές αξιόμαχοι και θαρραλέοι άντρες
και μ' αρχηγούς, οπλαρχηγούς: Στορνάρη, Χατζηπέτρου
πολέμησε μέσ' σε πολλές πολιορκίες, μάχες:
σε Μεσολόγγι, Νιόκαστρου κι Αράχωβας, Διστόμου
και σ' άλλες, όπου επέδειξε γενναιότητα, ζήλο
ευπειθείαν στους αρχηγούς μ' εκείνους π' αγωνίστει.

Η αρμοδία επιτροπή, στερνά, τον κατατάσσει
στην πρώτη αξιωματικών την τάξη μέσα.

* * *

- Ο Γκόλιας Αναστάσιος**, από το Μεσολόγγι
με τον βαθμό του λοχαγού και κάτ' από οδηγίες
4570 των Γιάννη Κότσικα και Μήτσου Δεληγιώργη
πήρε μέρος από'ξαρχής στον επικόν αγώνα.
Μαζί τους παραυρέθηκε στις μάχες της Ηπείρου
και στις μάχες Φαναριού, της Σπλάντζας και του Μούρτου
Φαναριού, Κεφαλόβρυσου, Αιτωλικού και σ' άλλες.
Πήρε και στου Μεσολογγιού τις τρεις πολιορκίες
μέρος, κι αφού διασώθηκεν, έφτασεν ως τ' ΑΓρίνι
με της φρουράς τα λείψανα, μετά την έξοδο της.
Κάτω απ' τις διαταγές του Μήτσου Δεληγιώργη
δούλεψε μέσ' το φρούριο στ' Ανάπλι και στους Μύλους
4580 και τ' Άργους, στη συνέχεια. Πήρε και σ' άλλες μάχες
επίσης, μέρος ενεργό: Μέσ' τη μάχη των Μύλων
4582 ενάντια στον Ιμπραήμ, εκεί που κι επληγώθει.
4583 **Ο Γκόλιας ο Γρηγόριος**, από την Χρυσοβίτσα
Ξηρόμερου, σκοτώθηκε μέσα στο Μεσολόγγι.

* * *

Ο Γκόλιας ο Δημήτριος, π' από την Κανδύλα
Ξηρόμερου καταγόταν, μέσ' την πολιορκία
τη δεύτερη Μεσολογγιού, πολέμησε σε μάχες
μέσ' τις οποίες έπεσε, γενναία πολεμώντας

* * *

- Ο Γκόλιας ο Ευστάθιος** από τη Χρυσοβίτσα
4590 Ξηρόμερου, πολέμησεν απ' την αρχή τ' αγώνα.
Μ' οπλαρχηγούς διάφορους πολέμησε σε μάχες
και στις πολιορκίες της πόλης του Μεσολογγιού,
όπου κι εκεί σκοτώθηκε, μαχόμενος μ' αντρεία,
στην τελική της πόλεως, δεινή, πολιορκία.

* * *

Ο Γκόλιας ο Κωνσταντίνος και αδελφός του Στάθη
πολέμησεν ηρωικά για την ελευθερία

της δούλης πατρικής του γης: Μέσ' τις πολιορκίες
της πόλης του Μεσολογγίου, όπου κι εκεί θα πέσει.

* * *

4600 **Ο Γκολφίνος ο Ανδρέας**, π' απ' του Μεσολογγίου
το Γκοφλινέικο την κώμη, καταγόταν
πολέμησε από'ξαρχής στην ένοπλη την πάλη
του δουλευμένου Ελληνισμού για την Ελευθερία.
Μ' οδηγητή του τον Μακρή, παρευρέθει σε μάχες
όλες όσες και του Μακρή το Σώμαν είχε δώσει
καθώς επίσης και στις τρεις δεινές πολιορκίες
της πόλης του Μεσολογγίου, είχε κι εκεί μετάσχει.

* * *

Ο Γκολφίνος ο Βλάχος, που απ' το Κολφενίκο
του Ζυγού προερχόταν, πήρε μέρος σε μάχες
4610 με αρχηγό του τον Μακρή, στ' Αγρίνιο, Ζαπάντι
στην Πλάκα, Κεφαλόβρυσσο, στις τρεις πολιορκίες
της πόλης του Μεσολογγίου, καθώς και μέσ' τις μάχες
4613 της Γιαβαλούς, Πετροχωριού, Αράχωβας και σ' άλλες
4614 Όταν οργανωθήκανε, μετά, οι χιλιαρχίες,
στον Γιάννη Στράτου εντάχθηκε μέσ' τη χιλιαρχία.
Κι όταν οργανωθήκανε, στερνά, και της Ναυπάκτου
εντάχθηκε, κοσπένταρχος, στο τάγμα Κώστα Βέρρη.
Η αρμοδία επιτροπή θα τονε κατατάξει
στην Πρώτη Υπαξιωματικών μέσα την τάξη.

* * *

4620 **Ο Γκολφίνος ο Κώστας** από την Γιαβαλού, την κώμη
πήρε μέρος στον απελευθερωτικόν αγώνα
του κοσιένα υπό τον Στρατηγόν Μακρή στις μάχες:
Αγρίνιου και Ζαπάντι, Ναυπάκτου, Μακρυνόρους,
Καρβασαρά και μέσ' τις τρεις δεινές πολιορκίες
της πόλης του Μεσολογγίου κι όταν, στερνά διεσώθει
έφτασε κάτω στον Μωριά κάτω απ' τις οδηγίες
του Στρατηγού του Νοταρά και στις τρομερές μάχες
των Αθηνών πολέμησε με του Γιάννη το τμήμα
Στον Γιάννη Στράτου εντάχθηκε μέσ' τη χιλιαρχία

4630 και κάτω απ' τις διαταγές του ταγματάρχη Βέρρη

* * *

Ο Κώστας Γκολφινόπουλος, της Αιτωλοακαρνανίας
την κώμη μέσα, τον Ζυγό, που κάτοικός της ήταν
τον Πάνο τον Βενέτικο πιστά ακολουθώντας
διακρίθηκε ιδιαίτερα στη δεύτερη τη φάση
της φοβερής, αιματηρής, στενής πολιορκίας
της πόλης του Μεσολογγίου, καταξιώνοντάς τον.

* * *

Ο Γκούης του Νικόλαου, ο Στράτος, προερχόταν
4640 μέσ' από τ' Αγρίνιου την κώμη, τα Καλύβια.

Πήρε μέρος στον Ιερόν Αγώνα του κοσιένα

4642 και μπήκε και στο ηρωικό το Μεσολόγγι μέσα

4643 που είχε ήδη αποκλειστεί. Κι έμεινε ως τ' Απρίλη

την ηρωικήν έξοδο απ' την πόλη, της φρουράς της

Και μιας και δεν το μπόραγε για ν' ακολουθήσει

τους εξοδίτες, αιχμάλωτος πιάστηκε μέσ' την Πόλη

κρατήθηκεν αιχμάλωτος για κοστέσσερα χρόνια.

* * *

Ο Γκόρπας ο Γεώργιος, από το Μεσολόγγι

μέρος επήρεν εξ αρχής στον Ιερόν Αγώνα

4650 κάτω από διάφορους πολεμικούς συμβούλους

Θανάση Ραζικότσικα και Μήτσου Δεληγιώργη

μα κι άλλους· κι επικεφαλής είκοσι μαχητών του

θα μπει ως πυροβολιστής στο Μεσολόγγι μέσα.

Κι υπερασπίστηκε το πυροβολοστάσιο του

που μέσ' τη θέση «Παναγιά» που τούτο βρισκόταν

μ' άφθαστη γενναιότητα και

Επίσης παραβρέθηκε στις Κλείσοβας τη μάχη.

Πήρεν ακόμα και σ' άλλες, μα και καίριες θέσεις

4660 μάχες, για τη λευτεριά της δόλιας της πατρίδας.

Στη δεύτερη της πόλεως δεινή πολιορκία

στάληκεν από τους αρχηγούς στις Σκρόφες για να φέρει

στην πόλη μέσα τρόφιμα, ενώ τριγύρω.....

τούρκικα τριγυρίζανε, έτοιμα να ξεράσουν

- βόλια, φωτιά και σίδηρο σ' όποιο κι αν ξεθυμούε
καράβιελληνικό τριγύρω τους φαινόταν
4666 ωστόσο τα κατάφερε, όσο κι αν η ζωή τους
πολλές φορές κινδύνεψεν απ' τα πυρά των Τούρκων
4668 Στο τέλος τραυματίστηκε απ' το εγχείρημα τούτο.
4669 Στην έξοδο διασώθηκε τη φοβερή τη νύχτα.
4670 Η αρμοδία επιτροπή στο τέλος τον εντάσσει
στη δεύτερη υπαξιωματικών την τάξη μέσα.

* * *

- Ο Γκερτοβίτης ο Τάσος**, π' από της Τραχωνίας
την κώμη το Ζελίχοβο καταγόταν, επήρε
μέρος σε μάχες διάφορες, υπό τις οδηγίες
τ' Αλέξανδρου Βλαχόπουλου, όπως : του Αγρινίου,
του Ζαμπάτι, στο Κομπότι, στην Παλιολαγκάδα
στον Άγιο Νικόλαο Ξηρομέρου, στο Πέτα.
Στον άγιο Νικόλαο Ξηρόμερου, στον Κιουταχίν ενάντια
σε μάχη στο Ζελίχοβο σ' Ομέρ πασάν ενάντια
4680 υπό τον Γιάννη Στάικο μπήκε στο Μεσολόγγι
κι εκεί μέσα πολέμησε σε

* * *

Ο Γκόρπας ο Δημήτριος, από το Μεσολόγγι
μ' οδηγητή τον αρχηγό Δημήτρη Δεληγιάννη
πολέμησε στη δεύτερη πολιορκία μέσα
της πόλης του Μεσολογγιού για κάπου έντεκα μήνες
γενναίος ως πυροβολιστής κανονιοστασίου
έπεσε μαχόμενος στις έξοδου τη νύχτα

* * *

- Ο Γκόρπας Αθανάσιος**, από το Μεσολόγγι
ως μπουλουκσής πολέμησε μέσα στο Μεσολόγγι
4690 με οδηγητή του τον αρχηγό τον Μήτρο Δεληγιώργη

* * *

Ο Γκόρπας ο Θωμάς από το Μεσολόγγι
παρευρέθει από 'ξαρχής στις μάχες του κοσιένα.
Πολέμησε στου Βραχωριού τις μάχες, στο Ζαπάντι
κι εστάληκε, συνέχεια, στις Τσαμουριάς την Σπλάντζα

αντάμα με το Σώμα του, από τον Δεληγιώργη.
Πολέμησε, συνέχεια, και μέσ' τις τρεις τις μάχες
στο Κρυονέρι «δείχνοντας μοναδικήν ανδρείαν».
Πολέμησεν, ευθύς μετά, στο Μεσολόγγι μέσα
παίρνοντας μέρος και στις τρεις δεινές πολιορκίες.

- 4700 Κι ως αρχιπυροβολιστής, από τον Δεληγιώργη,
στάληκε μέσ' το αιτωλικόν ενάντια στον Σκόδρα.
Τη νύχτα την αιματηρή της έξοδου απ' την πύλη
αιχμαλωτίσται η σύζυγος κι όλη η οικογένειά του.
Ο ίδιος ακολούθησε τον Μήτσο Δεληγιώργη
και φτάνοντας στο Ναύπλιο, στο Μπούρτζι διορίσται
μέλος του Κάστρου της φρουράς από τον Δεληγιώργη.
Μέσα στο εικοσιενιά με χρήματα δικά του
μπόρεσε κι ελευθέρωσε την οικογένειά του.
Η επιτροπή η αρμόδια των θυσιών κι αγώνων
4710 τον έταξε στη Δεύτερη υπαξιωματικών τάξη.

* * *

Ο Γκόρκας ο Κωνσταντίνος, από το Μεσολόγγι
πολέμησεν απ' την αρχή του Ιερού Αγώνα
μ' οδηγητή του κι αρχηγό, πάντοτες, τον Θανάση
τον Ραζικότσικα· κι ακόμα μέρος πήρε
στη θρυλική, μοναδική, της Κλείσοβας τη μάχη
4716 με αρχηγό κι οδηγητή τον Κίτσο τον Τζαβέλα.

* * *

- 4717 **Ο Κωνσταντίνος ο Γκουβάς**, από το Καρπενήσι
πήρε μέρος στον ένδοξο αγώνα του κοσιένα
κάτω απ' τους οπλαρχηγούς Νικόλαου και Σπύρου
4720 Κοντογιάννην. Ευθύς μετά στις Καλιακούδας πήρε
μέρος στις μάχες, κι όπου κει σκοτώθηκε ο Νικόλας
ο Κοντογιάννης, μα' κείνος διεσώθει.
Πήρε μέρος, συνέχεια, και στην πολιορκία
της πόλης του Μεσολογγιού, όπου κι εδώ σκοτώθει
κι ο Σπύρος ο Κοντογιάννης, ενώ κι αυτός πληγώθει.
Στις μάχες του Μεσολογγιού τη μάνα του θα χάσει
καθώς και δυο του αδελφές. Τη νύχτα της εξόδους

τελικά διασώθηκε· κι ως πληγωμένος ήταν
μέρος στις μάχες έλαβε με τον Καραϊσκάκη
4730 του Δίστομιου, Αράχωβας, των Σάλωνω, της Πέτρας
Μέσα στο τριανταενιά πήρε το σιδερένιο
τ' αριστείο το Κρατικό για την όλη του δράση.

* * *

Ο Γκοντοβίτης Ανδρέας ή και Κιουπής, όπως κι αλλιώς λεγόταν
από τη κώμη Κερτοβό της Τριχωνίας μέσα
πολέμησε μ' οδηγητές: τον Δερβενιώτη, τον Βελή, τον Κώστα τον Σιαδήμα
τον Μακράκη από δίπλα, Ράγκο, Καραϊσκάκη
στις μάχες της Καλιακούδας, Ζαπάντι, Μακρυνόρους,
κι απέ του Κεφαλόβρυσου, της Άμπλιανης Σαλώνων
του Ζηνονίου, Πειραιά, Βελίτσα, Τουρκοχώρι,
4740 της Παλιοβράχας, ανηφορίτη Χαλκίδας, της Θήβας
4741 μέσα στου Μεσολογγιού στις τρεις δεινές
4742 και στις μάχες του Πειραιά, τις μάχες της Αθήνας
4743 Στο τέλος η Επιτροπή των θυσιών κι αγώνων
4744 θα τον εντάξει στη Δεύτερη Υπαξιωματικών τάξη
4745 **Ο Γκρέκος ο Σταύρος** που μέσ' απ' της Βόνιτσας
του Μοναστηριού την κώμη, μέσα, καταγόταν
από τα πρώτα βήματα του Ιερού τ' αγώνα
πήρε μέρος σε κρίσιμες, καθοριστικές, μάχες.
Πολέμησε στο Τρίκερι, όπου κι εκεί πληγώθει
4750 μ' αρχηγό του κι οδηγητή τον Δημήτρη Μπιστέκη,
στη μάχη του Αιτωλικού, μ' αρχηγό τον Γρηγόρη
τον Λιακατά· στ' Ασπροπόταμο κι εκείνης των Τζουμέρκων
κι έπειτα του Μεσολογγιού και μ' αρχηγό τον ίδιο.
Πολέμησε στην Παπαδιά Κραβάρων με Σαφάκα.
Με Καραϊσκάκη βρέθηκε στη μάχη Καροπούλας
στο Σοβολάκου, έπειτα, καθώς και σ' άλλες μάχες
με τον Γιαλδάσην αρχηγό, στο Καρπενήσι μέσα
θα πολεμήσει ηρωϊκά, γενναία, όπως πάντα,
και με τον Τσόγκον αρχηγό στις μάχες της Βονίτσας,
4760 Καρβασαρά και Σύντεκνου. Στον αγώνα ακόμη
μια, κι αυτήν τεράστια, περιουσία χάνει.

- Ο Δημήτρης Γλαβόπουλος**, από της Ναυπακτίας
 την κώμη την Αμόρανη καταγόταν μέσα
 πήρε στην επανάσταση του κοσιένα μέρος
 από τα πρώτα βήματα της ιστορικής πάλης
 Πήρε μέρος πρωταρχικά μέσ' του Γηροκομείου
 της Πάτρας μέσα τη μάχη μ' ανδρείαν πολεμώντας.
 Μετά και στου Μεσολογγιού την άμυνα θα τρέξει
 για να συνδράμει την φρουράν π' απ' τον Ομέρ Βρυώνη
- 4770 η πόλη του Μεσολογγιού στενά επολιορκείτο.
 Θε να τρέξει ευθύς μετά στις Άμπλιανης τη μάχη
 ενάντια στον Δερβίς πασάν, καθώς κι ευθύς κατόπιν
 μέσ' τη μάχη της Άμφισσας εις τον Προφήτη Ηλία.
 Αργότερα θε να βρεθεί στη μάχη στο Κρεμύδι
- 4775 κι έχοντας ως αρχηγό τον Γιάννη Κραβαρίτη
 4776 Και με τον ίδιο αρχηγό θα ξαναπολεμήσει
 ενάντια στον Κιουταχίν έξ' απ' το Μεσολόγγι.
 Στη μάχη της Αράχωβας μετά θα συμμετάσχει
 και στη μάχη της Λειβαδιάς κατά του Μουσταμπέη
- 4780 και στο Καματερό Αττικής τη μάχη θα μετάσχει.
 Μπήκε μέσ' το κοσιοχτώ μέσ' τη χιλιαρχία
 - όταν αυτές συστάθηκαν – του Κίτσου του Τζαβέλα
 και ακόμα ειδικότερα, μέσ' την πεντηκοσιαρχία
 του Γιάννη του Φαρμάκη· και με τον οποίον μέρος
 στη μάχη της Λαμποτινάς, ενάντια στον Πρεβίστα
 θα λάβει ,ενώ προσπάθαγαν στη Ναύπακτο να φύγουν·
 Συνέχεια στις Τέρνοβας θε να λάβει τη μάχη
 κατά των Χουσεϊν πασά κι ενάντια σ' Ασλαμπέην.
 Κι ολοστερνά μέρος σε μάχη θε να λάβει
- 4790 στις Ναυπάκτου την τελική πολιορκία μέσα
 κι έπειτα στου Αντίρριου τις μάχες μέρος πήρε
 καθώς και στου Μεσολογγιού τις τελικές πτυχές τους
- 4793 για την ανάκτησή τους απ' των εχθρών τα χέρια
Ο Γουβγελής ή Γιουβιελής, όπως κι αλλιώς λεγόταν
ο Δημήτριος π' απ' του Μεσολογγιού την πόλην ήταν

πολέμησε στον Ιερόν αγώνα του κοσιένα
κάτω απ' τις διαταγές του Κότσικα Γιαννάκη
και σ' όσες κι οπληρχηγός τις μάχες παρευρέθει
πολέμησε κι ο ίδιος, στην εκστρατεία μέσα
4800 της Ηπείρου, και στις μάχες: της Σπάντειας,
του Φαναρίου, στον Μούρτον, Σκαλί, Κρυονέρι
καθώς και μέσ' τις τρεις πολιορκίες μέσα
της πόλης του Μεσολογγιού, κι όταν, στερνά, διεσώθει
στην επική την έξοδο της θρυλικής φρουράς του
ακλούθησε τον αρχηγόν μέσ' τον Μωριά και Στερεάν Ελλάδα
την ανατολική για να βρεθεί, μετά, στη μάχη
στους Μύλους και της Δόμπραινας και τις μάχες μέσ' τ' Άργος
καθώς και της Αράχωβας, των Αθηνών, Διστόμου
4809 μ' αρχηγό τον Γεώργιο τον Καραϊσκάκη
4810 και στις μάχες του Πειραιά, όπου κι εκεί εφονεύεθι
ο θρυλικός του αρχηγός, Γιώργος Καραϊσκάκης
Συνέχου παραυρέθηκε στις μάχες των Κραβάρων
της κώμης της Αβόρανης, στις μάχες της Σιπίστας
καθώς και μέσ' τα καγκέλια και σ' άλλες μέσα μάχες
όπως και την ανάκτηση της Ιερής της πόλης,
της πόλης του Μεσολογγιού, που για υπεράσπισή της
τόσο μεγάλος αριθμός ανδρείων είχε πέσει.

* * *

Ο Γιουβέλης Αναστάσιος του Τριανταφύλλου

ή και **Χαλτούκης** άλλως πως, απ' της Ευρυτανίας
4820 την κώμη του Προυσού, πήρε μέρος σε μάχες
καθώς και μέσ' την τελική, δεινή, πολιορκία
της πόλης του Μεσολογγιού, απ' όπου διεσώθει
τελικά η αρμοδία επιτροπή τον είχε κατατάξει
στην έβδομη τάξη Υπαξιωματικών της μέσα.

* * *

Ο Γιουβελής Γεώργιος, αδελφός τ' Αναστάση

πήρε μέρος στον Ιερόν αγώνα του κοσιένα
και μ' αρχηγό τον οπληρχηγό τον Γιάννη (;) τον Μαράσκο
4828 μέρος πήρε σε πολλές και διάφορες μάχες

- 4829 καθώς και μέσ' την τελική, δεινή πολιορκία
4830 της πόλης του Μεσολογγιού. Τη νύχτα της εξόδου
θε να πέσει μαχόμενος, όπως κι ο αρχηγός του.

* * *

Ο Γιουβελής ή Μπακάλης, όπως κι αλλιώς λεγόταν,
Ιωάννης του Τριαντάφυλλου, αντάμα με τ' αδελφια του
τον Γιώργο κι Αναστάση, πολέμησεν απ' την αρχή τ' αγώνα
μαζί με τον οπλαρχηγό, τον Ιωάννη Μπράσκο
πήρε μέρος σε σκληρές, διάφορες, μάχες
όπως και μέσ' την τελική, γνωστή, πολιορκία
της πόλης του Μεσολογγιού, όπου κι εκεί θα πέσει
τη νύχτα της ηρωϊκής εξόδου της φρουράς του.

* * *

- 4840 **Ο Γούζιος ο Δημήτριος** απ' της Ευρυτανίας
την κώμη το Κεράσοβο και μ' αρχηγό του Ράγκου
εργάστηκε μεθοδικά για την επιτυχία
της εθνικής εξέγερσης μέσ' την Ευρυτανία.
Οι Τούρκοι που ψηλιάστηκαν τότες τα γεγονότα
στείλανε τον Χουρσίτ πασάν, που επολιορκούσε
στα Γέννενα, μέσα, τον Αλή κι απ' τ' Άγραφα περνώντας
πήρε μαζί τον Προεστό, τον Κωνσταντίνο Γούζιο
όπως κι άλλους παράγοντες από τη Θεσσαλία
- 4850 καθώς και τη Φθιώτιδα, κλείνοντα'ς τους στα Γιάννινα.
Σύντομα ο Ομέρ πασάς ζήτησεν απ' το Γούζιο
μαζί να εκστρατεύσουνε ενάντια στον Διάκο
που είχε με τα στρατεύματα της Λειβαδιάς, πια, πάρει
την Αλάμαν, στήνοντας εκεί το αρχηγείο.
Κι ο Γούζιος με την πρόφασιν ότι αποδεχόταν
την πρόταση, εκστράτευσε μέσα από τον Βάλτο
- 4857 με στόχο, δήθεν, τελικά τον Διάκο κι Αλαμάνο.
- 4858 Μα όταν ο Ομέρ πασάς στη Φθιώτιδα είχε φτάσει
ο Γούζιος τότε κήρυξε την έναρξη τ' αγώνα
- 4860 σε Καρπενήσι κι Άγραφα, με τον λαό να παίρνει
τα όπλα του ξεσηκωμού μ' ενθουσιασμό και θάρρος.
Στο Καρπενήσι απόσπασμα θε ν' αφήσει ο Γούλιος

μ' επικεφαλής τους Καραχρήστο, Κατσαρούδης,
ενώ στ' άγραφα κεφαλή πεθήκανε: Βελής, Σώτος.
Ύστερα απ' όλα αυτά, ο Γούζιος επιστρέφει
κι επαναστατεί Βάλτο, Ροδοβίξη Τζουμέρκων
ενώ, παράλληλα, κινεί στην Ήπειρο εκστρατεία
Ο Γούζιος επολέμησε και μέσ' το Μεσολόγγι
καθώς και μέσ' την Αττική. Γι' αυτό και τ' ασημένιο
4870 το νομισματόσημο το Κράτος θα του δώσει.

* * *

Ο Γούλας Αθανάσιος, απ' της Ευρυτανίας
την κώμη μέσα του φουρνά, θα μπει μέσ' τον αγώνα
κάτω απ' τις διαταγές τ' οπλαρχηγού Σκαλτσοδήμου.
Πολέμησε τον Δράμαλη μέσα στο κοσιδύο
και στο κοστρία στον πασάν ενάντια, το Σκόδρα
στης Καλιακούδας τις μάχες. Στο κοστέσσερα μέσα
ενάντια στον Δερβίς πασάν, στην Άμπλιανη Σαλώνων.
Μέσα στα δυό επόμενα τα χρόνια, στο κοσπέντε
και στο κοσιέξι θα βρεθεί μέσα στο Μεσολόγγι
4880 Στο κοσιέξι θα βρεθεί με τον Καραϊσκάκη
σε Καρπενήσι, Αράχωβαν, όπου θα πολεμήσει
ενάντια στον Κιουταχή μα και στον Μουσταμπέην
μ' αρχηγό του τη δύσκολη, ετούτη δω τη μάχη
τον Στρατηγό (;) τον Γεώργιο (;) τον Δυοβουνιώτη
4885 Πολέμησε και με τον Τζιώρατζ στο Αιτωλικού τη μάχη
4886 και την επόμενη χρονιά στην Άλωση Ναυπάκτου
κι ολοστερνά στις Βόνιτσας, την άλωση, που εγίνει
μέσα στο εικοσιενιά· κι ο Γούλας τερματίζει
την τόσο πλούσια δράση του, που, ατυχώς, θα μείνει
4890 απ' την αρμοδία επιτροπή χωρίς βαθμολογία.

* * *

Ο Γούλας, ο αγωνιστής, **ο Γιάννης**, καταγόταν
από την Αράχωβα Παρακαμπύλια Ευρυτανίας.
Σε μάχες μέρος έλαβε: Σ' Αγγίνιο, Ζαπάντι
μ' οδηγητή τον οπλαρχηγό τον Θεωδωράκη Γρίβα
και μ' αρχηγό τον Γεώργιο τον Καραϊσκάκη

πολέμησε κατά πλιάσα στον Άι Βλάση.

Στη μάχη του Καρπενησιού παραυρέθει ακόμα
κατά του Σκόδρα του πασά. Πολέμησεν επίσης
μ' οδηγητή του τον Πεσλή σε διάφορες μάχες

4900 επίσης επολέμησε και στις πολιορκίες
της πόλης του Μεσολογγίου, στον Κιουταχίν ενάντια.

* * *

Απ' την Σεβίσταν **ο Σπανός ο Γούλας** καταγόταν
την κώμη του Μεσολογγίου. Μ' αρχηγό τον Δημήτη
τον Μακρή, τον οπλαρχηγό, μέρος σε μάχες πήρε
διάφορες, σ' ολάκερη τη Στερεάν Ελλ'δα
καθώς και μέσ' τις Τρεις δεινές πολιορκίες
της πόλης του Μεσολογγίου. Και σ' όσες μάχες πήρε
4908 μέρος, επέδειξεν ηρωϊσμόν, ζήλο, τόλμη.

* * *

4909 **Ο Γουλέμης Αθανάσιος του Χρήστου** καταγόταν
4910 απ' την πόλη τ' Αιτωλικού. Και θε να υπηρετήσει
ως αξιωματικός την σκλάβα του πατρίδα.
Και μέσα στον πανίερο του κοσιένα αγώνα
μέρος επήρεν εξ αρχής και είχε συμμετάσχει
στις μάχες του Μεσολογγίου και του Αιτωλικού συνάμα
μέχρι και την ηρωϊκήν έξοδο της φρουράς του.
Η επιτροπή των Υπαξιωματικών τη δεύτερη την τάξη
τον είχε για το έργο του εκεί μέσα εντάξει.

* * *

Ο Γουλέμης Κωνσταντίνος, αδελφός τ' Αθανάση
έχοντας κάποτε εκατόν και κάποιες εξήντα
4920 κάτω απ' τις προσωπικές διαταγές του και φροντίδες
απ' την αρχή του Ιερού αγώνα του κοσιένα
πολέμησε σε διάφορες στη χώρα μέσα μάχες
καθώς και στου Μεσολογγίου τρίτη πολιορκία
όπως και στην πασίγνωστη της Κλείσοβας τη μάχη
όπ' έπεσε μαχόμενος τον Μάρτη του κοσιέξι.

* * *

Ο Γουλεμής Γεώργιος, π' απ' του Αγγελοκάστρου

την κώμη του Μεσολογγίου καταγόταν, επήρε
μέρος μέσ' τον πανίερο του κοσιένα αγώνα.
Και μ' αρχηγό του τον Μακρή στις μάχες πήρε μέρος
4930 τ' Αγγίνιου· και μέσ' τις τρεις δεινές πολιορκίες
της πόλης του Μεσολογγίου, πάντοτες δαπανώντας
από δικά του χρήματα, για όσους στρατιώτες
είχεν υπό προσωπική φροντίδα κι εποπτεία.
Μετά και του Βασιλαδιού την τελική την πτώση
και λίγα κοστετράωρα πιο πριν από τη νύχτα
της ηρωϊκής της εξόδου της φρουράς απ' την πόλη
βγήκε με προτροπή θερμή του ίδιου τ' αρχηγού του
4938 μέσ' απ' του Μεσολογγίου την ηρωϊκή την πόλη.
4939 Στο Μεσολόγγι αιχμάλωτη πιάστηκε κι η μητέρα
4940 του Γιώργου. Κι αμοιβή για όλα όσα είχε προσφέρει
καμιάς ποτέσ δεν έτυχε. Κι η επιτροπή η αρμοδία
στη δεύτερη αξιωματικών τάξη τον κατατάσσει.

* * *

Ο Γουλεμής Κωνσταντίνος, αδελφός του Γιώργου
πήρε μέρος στις λευτεριάς τον Ιερόν αγώνα
όπ' έπεσε μαχόμενος στις Κλείσοβας τη μάχη.

* * *

Ο Πέτρος Γουλεμής π' απ' το Αγγελόκαστρο,
την κώμη του Μεσολογγίου, καταγόταν, επήρε
μέρος στην επαναστατική του πάλη
Πρόσφερε μέσ' τη διάρκεια της πολιορκίας
4750 της πόλης του Μεσολογγίου πολλές υπηρεσίες
χρήσιμες και πολύτιμες στην πορεία τ' αγώνα
τη νύχτα όμως της εξόδου, μαχόμενος, θα πέσει

* * *

Ο Γουναράκης ο Ανδρέας, του Γιάννη καταγόταν
απ' του Μεσολογγίου την πόλη· πήρε μέρος
στον Ιερόν από 'ξαρχής αγώνα του κοσιένα
μαζί μ' όλη ανεξαίρετα την οικογένειά του
και στη θέση «Καρβούνη ελιές» έξω απ' το Μεσολόγγι
μαχόμενος ηρωϊκά, στο τέλος θε να πέσει

* * *

- Ο Γουναράκης Απόστολος Γιάννη**, στον αγώνα
4960 κάτω απ' τους οπλαρχηγούς, τους Μήτρο Δεληγιώργη
και με τον Ραζικόσικα παρευρέθει σε μάχες:
και σε πολιορκίες διάφορες: Βαρχώρι και Ζαπάντι,
μέσ' τη Σπιάντζα και στις τρεις πολιορκίες μέσα
4964 τη πόλης του Μεσολογγιού, απ' όπου διεσώθει.

* * *

- 4965 **Ο Γουναράκης ο Γιάννης** από το Μεσολόγγι
πήρε με διάφορους οπλαρχηγούς μέρος
στον απελευθερωτικόν του κοσιένα αγώνα
και παρευρέθει σε μάχες και σε πολιορκίες
καθώς και στου Μεσολογγιού τις τρεις πολιορκίες.
4970 Τη νύχτα της ηρωϊκής εξόδου εφονεύεθι.
Σύμφωνα με διάφορες εκθέσεις που δοθήκαν
στην αρμοδία επιτροπή για αξιολόγησή του
ο Γουναράκης έδειξεν απaráμιλλο ζήλο,
κι άφθαστη γενναιότητα κι αγάπη στην πατρίδα

* * *

- Ο Γουναράκης Παναγιώτης**, τρίτος γιος του Γιάννη
πολέμησεν ηρωϊκά ν' αναστηθεί η πατρίδα
που δουλευμένη βρίσκοταν μέσ' τα χέρια των Τούρκων
σχεδόν αιώνες τέσσερις, σαράνταπληγιασμένη.
Και παρευρέθει σε μάχες και σε πολιορκίες.
4980 Τη νύχτα της ηρωϊκής εξόδου από την πόλη
θα πέσει στου Μεσολογγιού τον ματωμένο κάμπο
Κι έτσι σε τέσσερις νεκρούς μέσ' απ' το ίδιο σπίτι
στο τέλος, ανεβάζοντας, σπονδή για την πατρίδα,
στις μάχες του Μεσολογγιού, της έξοδου απ' την πόλη.

* * *

Ο Γουναράκης ο Σπύρος, τέταρτος γιος του Γιάννη
πήρε στην επανάσταση μέσ' τη Μολδοβλαχία
όπου εκεί βρισκότανε, στ' αρχές του κοσιένα
κι εντάχθηκε στον Ιερό Λόχο του Υψηλάντη
κι έπεσε μαχόμενος στο Δραγατσάνι μέσα.

4990 Από την οικογένεια του Γιάννη Γουναράκη
Ένας μονάχα σώθηκεν, ο πέμπτος, ο **Αποστόλης**,
που τους εχθρούς πολέμησε στη Δυτικήν Ελλάδα·

4993 αλλά και μέσ' την Ήπειρο πολέμησε μ' ανδρεία.

4994 Παράλληλα, μια θεία τους, αδελφή του πατέρα
που πιάστηκεν αιχμάλωτη τη νύχτα της εξόδου
σαράντα χρόνια αργότερα, κι ως το εξήντα πέντε
κανένα, πια, δεν έδωσε ζωής κάποιιο σημάδι.
Κι όμως η Επιτροπή των θυσιών κι αγώνων
κατάταξε τον πέμπτο γιον ως απλό στρατιώτη.

* * *

Ο Γούναρης ο Χρήστος, που μέσ' από την πόλη
τ' Αργίνιου καταγόταν, πολέμησεν αντάμα
με τον Μάρκο τον Μπότσαρη, τότες, στο κοσιένα
Στην πρώτη μέρος έλαβε, μέσα στο κοσιδύο
πολιορκίαν στο κλεινόν το Μεσολόγγι μέσα.

* * *

Ο Γιώργος Γουναρόπουλος, που μέσ' απ' το ΑΓρίνι
καταγόταν, συμμετέσχε στον Ιερόν Αγώνα.

Πήρε μέρος σ' αρκετές πολιορκίες μέσα:

του Μακρυνόρους, της Άρτας, του Πέτα, των Τζουμέρκων,
της Πλάκας, καθώς και της δεινής τρίτης πολιορκίας

5010 του Μεσολογγιού και μ' αρχηγούς Βλαχόπουλος και Ίσκιο.

* * *

Ο Γουναρόπουλος Κώστας του Γεωργίου ήταν

μέσ' από τ' Αργίνιο· και στον αγώνα πήρε

μέρος πολύ δυναμικό και με οδηγητή του

τον Αλέξη Βλαχόπουλο, στις μάχες παρευρέθει·

του Βραχωριού, του Ζάπαντι, Κομπότι, τ' Άι Βλάση.

Συνέχεια πολέμησε με Βλαχόπουλο Κώστα

στην Πλάκα, και μέσ' τη στερνή, δεινή, πολιορκία

της πόλης του Μεσολογγιού· κι όταν στερνά διεσώθει

πολέμησε σε Τέρνοβα, Κλεπά, Τρία Πηγάδια

5020 κι αργότερα με προσταγές του Νίκου Παλιογιάννη

παρευρέθει στην Ναύπακτου στερνή πολιορκία

5023 και στις μάχες που στόχευαν, σ' ανάκτηση του Ρίου
καθώς και του Μεσολογγίου, της ηρωικής πόλης.

- 3040 νά πολεμᾶτε ἄδικα μέ τσάπες καί μέ φτυάρια ·
ντροπή σας νά ξεφτίζετε ἔτσι τό τουρκολόι.
Μά δέν πατοῦνε εὐκολα τή φλούδα αὐτή οἱ Τοῦρκοι
καί ψύχραιμα ἀπόκρίνονται μέ ὄλο τους τό πάσο:
-- Ἐχουμε ἕνα γωμικό, κι ἂν θέτε μάθετέ το·
- 3045 λέει πῶς πᾶμε πάντ' ἄργά ἐμεῖς οἱ Ὀσμανλήδες.
Γιαβάζ- γιαβάζ ὡς πᾶμε μεῖς, σερνά πιάνουμε πάντα
μέ τόν ἄργό μας ἄραμπ' τό σιγανοπερπάτη
τό φτεροπόδαρο λαγό, τό μικρομουστακίτο.
-- Ὁρέ ποιανοῦ τά λέτε αὐτά; Δέν ἔχετε τά κίτσια·
- 3050 κι ἀπαντοχή καὶ δύναμη νά κάμετε γιουρούσι.
-- Τή βία δέν τή στέργουμε. Ἐδῶ πού ἔχουμε ἔβθει
τό κάστρο τό λαβαίνουμε ὅποτε μᾶς γουστέρνει.
Μόνο ἂν θέτε σίγουρα ἀπάνω στό κορμί σας
νά στέκει τό κεφάλι σας, πρέπει νά προσκυνῆστε.
- 3055 Ἄκοῦνε οἱ ἀγωνιστές νά τοὺς ἀντροκαλᾶνε
οἱ Τοῦρκοι γιά προσκύνημα καί γίνονται θηρία
κι ἀπό παντοῦ ἀνοίγουνε εὐθύς τό ντουφεκίδι

iii Πόλεμος στή λιμνοθάλασσα

- Ἄπάνω στό σουρούπωμα σίς τέσσερις τοῦ Ἰούλη,
μπαίνουνε δυό πολεμικά μές τό λιμάνι πλοῦτα
- 3060 πού σπιουνιάζουν, γράφουνε, ξεβγάζουνε, μαθαίνουν
καί φεύγουνε νά δώσουνε ρατόρτο εἰς τόν Τοῦρκο.
Μονάχα τά αὐστριακά τά πλοῦτα εἰν' ἄραγμένα
ἀκίνητα, ἀσάλευτα, σάν μόνιμοι σπιοῦνοι.
Καί βολιτετζάρουν στά νερά ἔξω ἀπ' τό Μεσολόγγι
- 3065 τά πλοῦτα τοῦ Τοπάλ Πασᾶ, σάν πούδαμε πιό πάνω.
Περνάνε καί τήν ἴδια τή μέρα τοῦ Ἰούλη
πού φύγαν τά Ἐγγλέζικα σκαριά ἀπ' τά νερά μας
τήν μπούγκα τοῦ Ἁ Σωστιοῦ καί σιγανοφουντέρνου
μέ περηφάνεια καί πομπή μπροστά στό Βασιλάδι,
- 3070 ἀπ' ἔξω / ^{πάνω} ἀφήνοντας γιά νά παραφυλᾶνε
καί νά πηγαينوέρχονται μονάχα δυό σκαριά τους.
Πρωῖ ἀκόμα ἦτανε σίς ἔξη τοῦ Ἰούλη

- δταν στό Προκοπανιστό χτυπάνε τά νησάκια
κι απέ ντισμπάργκο κάνουνε στά δυτικά τῆς λίμνης
3075 καί μάχονται ἀπ'τά δυτικά νά πιάσουν τά νησάκια.
"Ομως οί λίγοι ἀγωνιστές πού τά διαφεντεύουν
μάχονται πεισματάρικα καί τελικά τούς διώχνουν.
Τοῦτο τό σάλτο ὁ πασάς τόκανε γιά νά μπάσει
στή λιμνοθάλασσα ἀπ'ἐκεῖ βάρκες καί κανονιέρες '
3080 μά καί τά σάλια, μιὰ καί πού τά κανόνια
στό Βασιλάδι πέρα, μέ τίς ἀπανωτές βολές
δέ τά ἀφήνουν νά περνοῦν μέσα ἀπό τ'αύλακι
πού βρίσκεται ἀπόκοντα σέ τοῦτο τό νησάκι.
Κατά τό δελίλι οί τοβρκικες φρεγάδες συκοφτάνουν
3085 βαρᾶν τοῦ Προκοπανιστοῦ τά ὄμορφα νησάκια
καθώς κι ὅσα ψαρεύουνε δλόγυρα πρυάρια.
"Ομως καζούρα κάνοντας τῶν ἀνταρτῶν τό φύλλο
γράφει γιά τούτη τή δουλειά τοῦ τούρκικου τοῦ στόλου:
"Νά, ποῦ κατάντησε στερνά ὁ τούρκικος ὁ στόλος
3090 νά ἀντιπαρατάσσεται καί πόλεμο ν'ἀρχίζει
μέ τά φτωχομονόξυλα τῶν Χριστιανῶν ψαράδων"
Ντισμπάργκο οί Τοβρκοί κάνουνε τήν ἄλλη τήν ἡμέρα
στοῦ Ἁη Σώστη τή μεριά καί γιά νά σιγουρέψουν
τήν μπούκα κεῖ τοῦ λιμανιοῦ, στήνουν τήν ἴδια μέρα
3095 δυό κανονιοστάσια καί σύγκαιρα ζυγώνουν
μαζί μέ τά καράβια τους κατά τό Βασιλάδι
καί τό χτυποῦν ἀλύπητα μέ μπάλες καί μέ μπόμπες.
Μά τά νερά εἶναι ρηγά, δέν μποροῦν νά σιμώσουν
κι ἔτσι στό βρόντο τό χτυποῦν κι ἄδικα τό βαρᾶνε.
3100 Κάνουνε μόνο λιγοστή ζημιὰ στό Βασιλάδι
πού οἱ ἀντρειωμένοι ἀγωνιστές δέν τήνε χαμπαρίζουν.
Στέλλει γιά τοῦτο ὁ Τοπάλ γύρω στό μεσημέρι
νά ἀνοίξουνε ἀπό κοντά φωτιά καί πυκνό βόλι
τίς βάρκες-κανονιέρες του, γιά ν'ἀνοιχτεῖ ὁ δρόμος.
3105 Ἐνα κανόνι βρίσκεται τότε στό Βασιλάδι
μεγάλο καί στενόμακρο, στήν ἐποχή του πέρα
περίφημο: καί ξακουστό, γνωστό σάν κολομπρίνα.

Καί ἐκεῖ
βρίσκονται
κανόνια

τὴν κολομπρίνα δούλευε ὁ Ἀναγνώστης Ράφτης
κανονιέρης περίφημος ἀπὸ τὸ Μεσολόγι.

3110 Ἡ πρώτη κιάλας μπάλα του πέφτει μέσα στοὺς Τούρκους
πού δὲν τὴν ἀπαντέχουνε, τί δέ τὸ λογαριάζαν..

Βλέπουνε οἱ ἀγωνιστές ἀπὸ τίς ντάπιες πέρα
κι δλόγουρα τους ὁ λαὸς ἀπὸ τὴν παραλία
ἐτούτη τὴν παράξενη, τὴν ἄνιση τῆ μάχη

3115 ἀναμεσίς σ' ἓνα παλιὸ κανόνι, ξεχασμένο
καί σέ μιά ἀρμάδα δλόκληρη, λαμπρά ἀρματωμένη
Μέ ἄκρατο ἐνθουσιασμό, μά καί μά ἀγωνία
βλέπουνε πάλι τὸ Δαβίδ τὸ Γολιάθ νά ρίχνει
χαμαί στή γῆ καί νικητῆς αὐτός στερνά νά βγαίνει.

3120 Μ' ἓνα στόμα φωνάζουνε, μαντήλια ἀνεμίζουν
σφυρίζουνε ἀπὸ χαρά, καταχαλᾷ τὴν πλάση:
-- Βάρε τους, Κολομπρίνη μου, φωνάζουν ὡς τὰ οὐράνια
καθὼς δυὸ κόμα μπάλες του, ἴσιες καί ζυγιασμένες
κάνουνε πάλι τοῦ ὄχτροῦ τίς βάρκες- κανονιέρες

3125 πίσω νά ἀποτραβηχτοῦν κατασυντρομαγμένες.
Ὅμως σέ λίγο ἔρχονται ξανά, συντροφεμένες
κόμα καί τὴν ἄκατο τοῦ τούρκικου τοῦ στόλου,
τὸν Κατσαμπᾶ σάν ἔλεγε, στό στόμα του ὁ λαὸς μας,
πού μέσα του κάποιος τρανός ἦτανε καί μεγάλος

3130 ἀπὸ τὸν τούρκικο στρατό γιά νά τοὺς δίνει θάρρος .
Τὸν κατσαμπᾶ σημάδεψε ξανά ὁ Κολομπρίνης
καί πέφτει ἡ μπάλα δίπλα του καί τὰ νερά σηκώνει.
Τὸν περεχᾶνε τὰ νερά καί καί τὸν κατατρομάζουν
ἐνῶ χιλιάδες στόματα δίπλα πανηγυρίζουν:

3135 -- Τὸν πέτυχε τὸν κατσαμπᾶ ξανά ὁ Κολομπρίνης!

Τῶν Τούρκων τότες κέβονται τὰ γόνατα, λυγᾶνε
καί λάμνοντας μέ δύναμη ξανά πισωγυρίζουν
γιά 'ν' ἀποφύγουν κι ἄλλονα ρεζίλεμα καί μπούγιο
καθὼς βλέπουν νά ἔρχονται, νά τοὺς κοντοζυγώνουν

3140 τρία πρυάρια λιγοστοί μά αξίοι άντάρτες.

Σάν εΐδε πώς άστόχησε νά πάρει τά νησάκια
έκειστού Προκοπανιστού κι απέκει νά χτυπήσει
τό βασιλάδι, ό πασάς, άλλο σχέδιο βγάξει.
καί τότες μηχανεύεται νά μπάσει τήν άρμάδα

αλλά τότε νά ληβ άμ

3145 μέσα στή λιμνοθάλασσα, για νά τήν άποκόψει.

Πλήθος ανθρώπων πρόσταξε στίς πλάτες νά σηκώσουν
κανονιέρες-βάρκες όχτώ καί νά τίς διαπερίσουν
άπ'τά ρηχά τής θάλασσας κι έτσι νά άποκόψει
όσους στού Προκοπανιστού βρισκόντουσαν άντάρτες.

3150 Κι ως τροφοδότη έχουνε μόνο τό Μεσολόγγι

τί από κεΐθε τό νερό καί τίς τροφές τους παΐρναν
νά τραβηχτοϋν άπ'τά νησιά καί νά τά παρατήσουν
στό τέλος άναγκάζονται οί υπερασπιστές τους .

Ντισμπάργκο έτσι κάνουνε τότες μέ μις οί Τουρκοί

3155 μπόζοντας μέσα εύκολα όχι μονάχα κι άλλες
βαρκοϋλες- κανονιέρισσες, μά μίστικα καί σάλια.
Βρίσκονται έτσι τοϋ έχτροϋ τριανταέξη πλοΐα

μέσα στή λιμνοθάλασσα, πού κόβουνε τήν πόλη
κι άπ'τή μεριά πού έμενε λεύτερη ως τά τώρα .

3160 Ψιλιάζονται οί έγκλειστοί τό τί τούς άναμένει

άν τελικά άφήσουνε τήν τουρκική άρμάδα
λεύτερη κι άνεμπόδιστη για νά τούς ταλανιάσει.

Στά σβέλτα άρματώνουμε έξη μικρές πασσάρες
καί στέλουν τες νά άντιβγοϋν μέ τήν ψιλή φωτιά τους

3165 σά τρανταέξη τοϋ έχτροϋ τά μίστικα καί σάλια.

'Ακουμπάν τίς έλπίδες τούς περσότερο στήν τέχνη

σάν ξέρουν άνακατωτά κι άπόξω τά αϋλάκκα

πού κάνει η λιμνοθάλασσα, παρά είς τήν φωτιά τους.

Όσο πού γίνονταν αυτά, πέρα άπ'τό βασιλάδι

3170 ξαναλαλάει ή ιστορική, η αξία κολομπρία

χτυπάει άσταμάτητα τά τουρκικά καράβια

οί σαΐρες της σφυρίζουνε άνάμεσα άπ'τά ξάρτια

- τόσο πολύ τρομίζουνε τὰ τούρκικα τὰ πλοῖα
μπροστά στίς φλόγες καί φωτιές πού ρίχνει ὁ Κολομπρίνης
3175 πού δέν τοῦς μένει δύναμη ν' ἀρχίσουν τήν μπατάλια .
Κι ἔτσι σηκώνει ὄρντινο ὁ Τοῦρκος καπουτάνος
κι ὄλα μαζί φουνταίρουνε πίσω κι ἀνεμερίζουν.
"Ὅλα τους τὰ πλεούμενα πισωδρομοῦν καί φεύγουν
σ' ἓνα μόνο κανόνι μας, παλιό καί ξεχασμένο.
- 3180 -- Νά ζήσεις, Κολομπρίνη μας, δλοῦθε τοῦ φωνάζουν
μέ μιὰ ψυχή καί μιὰ καρδιά , δλόχαρα οἱ κλεισμένοι.
x Ἦσυχες καί ἀκίνητες, οἱ βάρκες - κανονιέρες
μένουν ἴδύο μέρες μοναχά ὡς νά ἔτοιμαστοῦνε.
Μά ἓνα δεῖλι ξεκινᾶν καί φτάνουν ὡς τήν Σκύλλα
- 3185 ἓνα νησάκι μιὰ στάλια κι δλοῦθε τό μπλ.ο.κέρνουν .
Τρέχουνε κατά πάνω τους οἱ ἔξη οἱ πασάρες
νά τοῦς μποδίσουν νά διαβοῦν, νά πᾶνε πάρα πέρα
κι ἀνοίγουνε μιὰ φοβερή, μά ἄνιση μπατάλια .
Γιομίζεει τότες μέ βροντές ἡ λιμνοθάλασσα ὄλη
- 3190 καί ὄπου πέσουν τοῦ ὄχτροῦ καί οἱ δικές μας μπάλες,
σηκώνονται πανύψηλες θαλασσινές κολῶνες
τί τὰ νερά εἶναι ρηχά καί ξέβαθα περίσσια.
Χάσκουν μπροστά στό θέαμα κι ἀπό τὰ δύο κέρια
ἔτοῦτο τό παράξενο, τό θαμαστό πού βλέπουν,
- 3195 ὄχι μόν'οἱ χαλδούπηδες, μά καί οἱ δικοί μας
παιδιά τοῦ λόγγου, τοῦ βουνοῦ, σκληρόκαρδοι, βουνίσιοι.
Μπήγουν καί ἀπ' τῆς δύο μεριές φωνές γκαρδιωμένες:
Στοχεύουν νά ψυχώσουνε τὰ τσοῦρμα τοῦ Μαχμούτη
μέ τῆς φωνές τους οἱ ὄχτροί καί τό νησί νά πάρουν
- 3200 καί οἱ δικοί μας προσπαθοῦν νέα πνοή νά δώσουν
στούς λιγοστούς πολεμιστές στίς πασάρες ἀπάνω.
Μά ἀπ' τήν πολλή ἀπόσταση καί τό μεγάλο βρόντο
κανένας δέν ἀκούγεται ἀπό τὰ δύο τὰ τσοῦρμα
κι οὔτε πού βγαίνει νικητής ἀπό τὰ δύο τὰ μέρη
- 3205 οὔτε οἱ Τοῦρκοι μπόρεσαν αερνά νά προχωρήσουν
μήτε οἱ δικοί μας πέτυχαν μιὰ ἴντζα νά τοῦς διώξουν.
Ἔτσι τό βράδυ ἄραξαν οἱ βάρκες- κανονιέρες
μέσα στῆς Σκύλλας τό μικρό, ἤσυχο λιμανάκι.

- Τὴν ἄλλη μέρα τὸ πρῶτ' τοῦ Τούρκου οἱ φρεγάτες
3210 χτυπᾶνε πάλε ἀπανωτά κατὰ τὸ Βασιλάδι
ἐνῶ ὁ Μαχμούτης στέκεται στὴν Σκύλλα ἀραγμένος
κι ἡ σκέψη του στ' Ἀντελικοῦ τὰ μέρη γυροφέρνει
πάν' ἀπὸ δυὸ λέβγες μακρὰ κι ἀπέκει τὰ ξεκρίνει.
Κινᾷ τ' ἀπομεσήμερο τῆς ἴδιας τῆς μέρας
3215 καὶ πρῶρη βρίζει γιὰ νὰ πᾶ σ' Ἀντελικὸ καὶ Πόρο.
χτυπιέται τότες ἀπὸ μῆς, πού τέσσερις πασσάρες
μὰ μ' ὄλο πού τὸ πᾶσχισαν, στερνά δέν τὸ μπορέσαν
γιὰ νὰ τὸν ἀντικόψουνε καὶ ἔτσι καταφέρνει
νὰ μπάσει, τέλος, τὴ μικρὴ ἀρμάδα στὸ αὐλάκι
3220 πούφερνε ἀπ' τ' Ἀντελικὸ ἴσα στὸ Μεσολόγγι.
Προχωράει τ' ἄλλο πρῶτ' καὶ εὐκόλα θά φτάσει
ἔξω ἀπ' τὴν πόλη καὶ φωτιά πάνω στά σπίτια ἀνοίγει
μπάλες καὶ μπόμπες ρίχνοντας, ρημάζοντας, χαλώντας.

iv. Στὸ διάβολο νὰ πᾶνε

Στό διάβολο νά πᾶνε

- Κοντά στά ξημερώματα, θάταν ἐνιά τοῦ 'Ιούλη
322S -ὄταν ἀκούστηκε βαθιά ἀπ' τό ὄρδι τοῦ τούρκου
ἡ κανονιά γιά τήν αὐγή, σημάδι γιά τ' ἀσκέρι
πὼς ἔπρεπε νά σήκωθεῖ τόν πόλεμο ν' ἀρχίσει-
σάν ἄρχινίσανε μιά μιᾶς κανόνια καί λουμπάρδες
καί νά βαρᾶνε σταυρωτή φωτιά τήν πολιτεία.
- 3230 Τίς μποῦκες τους τίς ἔχουνε γυρμένες κατά πάνω
- γιά νά τραβᾶν ἀνήφορο οἱ μπόμπες τους κι οἱ μπάλες-
καί σμίγοντας στόν οὐρανό μέσ τή μεριά τήν ἴδια
νά πέφτουνε ὀμαδιαστές κι ἔτσι ζημιᾶ νά κάνουν.
Μέ τοῦτο τους τό σκέδιο τά Τούρκικα ἀσκέρια
323S σκοτώνουνε ἕνα σωρό ἀπ' τοὺς δικούς μας ἄντρες
κι ἀνέμεσις τους τό Γιωργή, τόν καπετάνιο Μπίνια.
Τό δεῖλι μᾶς ξαναβαρᾶν μέ τό γνωστό τους σκέδιο
μά στήνουν τά κανόνια τους μέ τέτοιο ἕνα τρόπο
πού στέλλαν ὅλη τή φωτιά πᾶ στή Μεγάλη Μτάπια.
- 3240 Ἄργά τήν νύχτα σῶπασε τ' ἄγριο κανονίδι
μά μόλις πού ξεφύτρωσε τήν ἄλλη μέρα ὁ ἥλιος
ξαναχτυπᾶνε ἄγρια μέ μάνιτα καί πάλι.
κι εἶν' τότε πού σκοτώνεται ἀπ' τοῦ ἐχτροῦ τίς μπόμπες
παλληκαράκι ἀληθινό καί ἄφομος ἀντάρτης
324S π' ὄλοι τόν ἐχτιμούσανε καί τόν ἐλογαριάζαν.
Λεπενιωτάκης λέγετοιν ὁ ἄξιος καπετάνιος
πού στέρησέ του τή ζωή τό τούρκικο τό βόλι.
Μιάς πού οἱ Τοῦρκοι μπόραγαν κι εἶχαν τήν εὐκαρία
γιά νά βαροῦν ὅσ' ἤθελαν τήν ἀντροπολιτεία
- 3250 στοχίστηκαν στό ὕστερο νά τήν κατακάψουν .
Ρίχνουν μπαλάστρες τῆς φωτιᾶς ἐπάνω ἀπό τά σπίτια
καί βάζουνε γιά στόχο τους φωτιά γιά νά τοὺς δώσουν.
Ὅμως ἀστόχησαν κι' ἐδῶ, τί ἦσαν γερά τά σπίτια
κι ὅπου φωτιά ξεφύτρωσε τήν ἔσβηνε ὁ κοσμάκης,
325S πού ἔτρεχε ἀπό παντοῦ ὅπου φωτιά θυροῦσε.

Μά ἄλλος ἦταν κίνδυνος· τί ὁ ἐχθρὸς μποροῦσε .
σάν ποῦχε φτάσει στή φραχτὴ νά κάμει τὸ ρεσάλτο
ὀπότε τοῦ γουστάριζε, στὸ ξαφνικὸ κι ἀμέσως.
Γιὰ τοῦτο ἀναγκάζονται ὀλημερίς νά στέκουν

3260 καὶ νά τηρᾶνε τὸν ὀχτρό μέσα ἀπ' τὶς πολεμιστρες·
μά ἔως νά τὸ βαστάζουνε ἐτοῦτο τὸ μαρτύριο
σὲ τόπο ποῦν κατάστενος κι ἀνίτερος ἀκίμα
μέ τὸν ἥλιο νά τοὺς βαρᾶ ἀπ' τὸ πρωῖ ὡς τὸ βράδυ
στήν ντάλα τοῦ καλοκαιριοῦ , νά τοὺς ἐξουθενώνει;

3265 Φτιάσανε ἔτσι μέ κλαδιά ξερά, μικρές καλύβες
καὶ βρίσκουνε στὸν ἴσκιο τοὺς μιά κάποια προστασία.
Μέ τὶς μπαύστρες τῆς φωτιᾶς πού ρίχνουνε οἱ Τοῦρκοι
στεκόταν φόβος, ὡς ἡ μιά ἦταν κοντά στήν ἄλλη,
ὄλες μαζί νά ἀνάψουνε κι ὕστερις νά φουντώσουν.

3270 Ἐτσι θά ἀναγκάζουνταν τότες ν' ἀναμερίσουν
ὄσοι στὰ τεῖχη βρίσκονταν , γιὰ πίσω ἀπὸ τὶς ντάπιες
ἀπ' τὶς φωτιές πού θάζωναν ἀπὸ παντοῦ τὸ κάστρο.
Τότε ὄμως θεὸν βρῖσκαν τὸ εὐκαιρό οἱ Τοῦρκοι
καὶ μ' ὄλη τους τὴν ἄνεση θάφταναν ὡς τὸ τεῖχος

3275 καὶ θά τὸ καβαλίκεβαν μέχρι νά πεῖς κρεμμύδι.
Ἐτσι βαλθηκαν στή στιγμή καὶ τὶς καταχαλᾶνε
καὶ φοῦρμες μπ' γουνε στή γῆ κι ἀπλώθουν πάνω ψάθες .
Ἐτσι κι ἂν ἔπαιρνε φωτιά κάποτε καμιά φούρκα
μποροῦσνε στὰ γρήγορα νά τὴν ἀποτραβήξουν

3280 στὸ χῶμα νά τὴ ρίξουνε κατ' τὴ φωτιά νά σβήσουν.
Ὅλες τὶς ψάθες πήρανε πού βρήκανε στήν πόλη
μά σά δέ φτάσανε κι 'αὐτές, εἶπαν νά στείλουν κάποιο
ἴσαμε τὸ Ἄντελικό, νά μάσει ὄσες ἔβρει.

Ὁ Τοσόγκης, πού ἀνάγειρε τὸν κόσμο γιὰ νά φύγει

3285 μά πάντα τοῦ ἀρνιόντουσαν ἄδεια νά τοῦ δώσουν
σκέσθηκε τότες τὴ φοφῆ, γνωστὴ μας παροιμία
πού λέει πὺς πάντα τὸ καλὸ κι' ἄξιο παλληκᾶρι
πάντα τοῦ ξέρει ἄλλο στρατὶ καὶ κρυφιο μονοπάτι.

Καμώθηκε πώς ἄλλαξε καί πρόθυμος φαινόταν.

- 3290 Ὅμως κρυφά καί μυστικά τὰ εἶχε συνταιριάξει
μ' ἕνα ἄλλο ψευτοἄρρωστο, τὸ Ράγκο καί τὰ ψῆσαν.
Ὁ Ράγκος, πού λαχτάριζε καί χτύπαγε ἡ καρδιά του
σάν πού χτυπάει τοῦ λαγοῦ στό φοβισμένο στήθος
ἡ μικροσκοπική καρδιά σάν πέσει σέ παγάνα
- 3295 καί νείρετον στόν ὕπνιο του μά καί στό ξύπνιο κόμα
νά φύγει τὸ γοργότερο ἀπὸ τὸ Μεσολόγγι
ὅταν μάλιστα ζύγωσε ὁ Κουταχῆς στό φράχτη-
τοῦτο τὸ πάθος τοῦ φευγιοῦ τοῦ γίνηκε μανία.
Ἔτσι κι οἱ δύο συμφώνησαν στήν πρώτη εὐκαιρία
- 3300 πού θάβρισκαν ἀπρόσμενα, νά μὴν τὴ χαραμίσουν
μά νά τὸ σκάσουν παρευθὺς, τοὺς ἄλλους παρατώντας.
Σάν ἀπογύρεψε λοιπόν ἡ πιτροπή νά στείλει
κάποιο μέσα στ' Ἄντελικό, ψάθες νά βρεῖ καί φέρει
πρῶτος παρουσιάστηκε ὁ Τσόγκας πού καυχῆθει
- 3305 πὺς πέρα θε νά ἔβγαζε καί πῶ καλὰ ἀπ' ὅλους
τούτη τὴ δύσκολη δουλειά· κι ὅλοι τὸν ἐπιστέψαν .
Πίσω ἀπ' τὸν Τσόγκα πρόβαλε δειλά-δειλά κι ὁ Ράγκος
πού ψευτομιξοκλαίγοντας τάχα πὺς θέλει ἄερα
ν' ἀλλάξει γιὰ νά γιαιτρευτεῖ κι ἔτσι νά πολεμήσει
- 3310 πίσω εὐθὺς ὡς γύριζε καί τ' ἄλλαζε τὸ κέφι.
Ἔτσι κι αὐτὸς τοὺς ντούμπαρε καί τούδωσαν τὴν ἄδεια .
Νύχτα μπαίνουν σέ πάσσαρα, στίς δέκα πῶ Ἰούλη
καί φτάνουν στό Ἄντελικό, σάν πὺς τὸ πεθυμοῦσαν.
Μά σάν ποδάρι πάτησαν στό λεύτερο τὸ μέρος
- 3315 περνᾶνε σ' ἄντικρυ μεριά καί χάνονται μοὶ δύο τους
καπνὸς γίνονται κι ἄφαντοι, οἱ νέοι φαντομάδες
κι ἄδικα τοὺς προσκαρτεροῦν μέσα στό Μεσολόγγι .
- Ἄς πᾶνε εἰς τὸν κόρακα, κι ἀπέ κατά διαβόλου
λέγανε ὅλοι οἱ ἀγωνιστὲς σάν ἔμαθαν τί κάμαν.
- 3320 Στά σίγουρα λιγότερο κακό κάναν πού φύγαν
καί λάκκισαν στόν ξαποδῶ, οἱ δειλαιοὶ κιοτῆδες

- παρά μέ τά μισόλογα. τά ψιψιρίσματά τους
ὅσο μαζί μας βρίσκονταν καί ρουφανιές ἐκάναν.
Μέ τούτη δῶ τήν ἀφορμή βρῆκε τήν εὐκαιρία
3325 ξανά ὁ Νόντης Μπότσαρης κι εἶπε μιά παροιμία
πού πολύ τή συνήθιζε σέ τέτοιες περιστάσεις
-Βάζεις, μωρέ, πά στό θεό, τή μύγα κολαοῦζο;
"Εἰ τόττες μέ τό ἔλκιο της στή χροιά θά σέ πάγει.
"Ὅμως κανείς δέν ἔφυγε ἀπό τό νταϊφά του"
3330 τοῦ Τσοῦγκα οἱ ἀγωνιστές μεῖναν στό Μεσολόγγι
μέ τό Χορμόβα κεφαλή κι ἀκόμα μέ τό βλέψη
διαφεντέψαν καί πάλαιψαν σάν τιμημένοι ἄντρες
τή θρυλική, τήν ξακουστή, τοῦ Μεσολόγγι πόλη
καί κράτησαν καί βάσταξαν τά πῶστα πῶ τοὺς δῶσαν
3335 μέχρι πού στή Τερλίμπιλε μῆκε στερνά ὁ Τζαβέλας.
Σβήσανε ἔτσι οἱ ταπεινοί ἀγωνιστές τοῦ Τσόγκα
μέ λεβεντιά καί μέ πνοή μά καί μέ τή ζωή τους
τ'ἀνάξιο τό φέρισμο κοτζάμ καπεταναίου
κι ἀπόχτησαν στερνά τιμή, ὑπόληψη καί δόξα.

Διπλωματία

- 3340 Κεῖνο πού σεναχόραγε πιά πολύ τοὺς δικούς μας
πιότερο κι ἀπό τό φευγιά τοῦ Τσόγκα καί τοῦ Ράγκου
ἦταν τό μπλόκο πούστησε ἀπ'τό θαλάσσι ὁ Τοῦρκος +
καί τοῦτο γιατί σάν εἶδαμε ψευτοπολιτικάντες
δέ φρόντισαν ὄσ'ἀνοιχτός βρισκόταν κόμα ὁ δρόμος
3345 νά στείλουν τίς προμήθειες ποῦχε ἀνάγκη ἡ πόλη
νά μπόρει μόνη ν'ἀντιβγεῖ λίγες, ἔστω, βδομάδες.
"Ἄδικα στενοχώραγαν σταλμένοι τῆς φουρᾶς μας
τοὺς / ^{μικρο} ψευτοπολιτικούς ποῦναι κλειστοῖς σ'Ἀνάπλι
καί παραστείνανε: σ'αὐτούς τή χρεῖα πῶχει ἡ πόλη
3350 Μά τόττες ἡ Διόκηση οὔτε πού χαμπαρίζει
οὔτε πού σκέφτεται στιγμή πῶ δόλω Μεσολόγγι
- θά πέσει τοῦ Μεσολογγιοῦ ἡ πόλη. τοὺς ἐλέγαν

- Καί τί μ'αυτό; τούς άπαντοῦν , μέ άδιαφορία
όλη 'Ελλάδα γίνηκε κάστρο καί Μεσολόγγιι
- 3355 "Ομως κακά εἶν'τά ψέματα καί κούφια εἶν'τά λόγια .
Κέλνη τή άσκοληχρονια παιζόταν μπρός στό φράχτη
ή τύχη τοῦ 'Ελληνισμοῦ τοῦ έπαναστατημένου.
Σέ τοῦτο δῶ τό στενωπό σύντομα ὁ Σουλτάνος
θά ρίξει καί τ'άσκέρια του κι ὅλες του τίς άρμάδες.
- 3360 'Αντί νά τρέξουν πού παντοῦ νά δώσουν ἕνα χέρι
άφήνει κηΔιοέκηση τούς θρασιμένους άντρες
μόνους τους κι άπροστάτευτους , χωρίς ψωμί, μπαρούτι.
"Ετσι ή φρουρά μας ἔτρεξε καί πιάνει άπ'τό καράβι
τό πούδαμε τ'αύστριακό ὄλο τό παξιμάδι
- 3365 κι ἄς ἦταν σκουλικιάρικο καί μύριζε πού μούχλα.
"Ομως μπαρούτι δέν ἔχουν, ἔξ'άπό ἔξη κάσιες
άπό φυσέκια πού φυλᾶν σάν ἑκατόφθαλμοι"Αργοι
κι ὄμως τούτη τήν ἔλλειψη οἱ κεφαλές τῆς πόλης
κρατῶν κλειστή καί μυστικιά, δέν τήνε μολογᾶνε
- 3370 μήπως τυχόν καί μερικοί στερνά λιγοψυχήσουν
ἄμα καλά συλλογιστοῦν κι'όλα τά βάλουν κάτω
- καί βροῦν πώς κι εἶναι κίνδυνος, ἄν ἴσως τά καράβια
δέ τούς προλάβουνε νά ρθοῦν, νά σκάσουνε τό μπλόκκο-
σάν ἔθει ὦρα κι ή στιγμή πού πρέπει ν'άντιβγοῦνε
- 3375 μέ τίς χιλιάδες τοῦ ἔχτροῦ, τίς μπόμπες καί γρανάτες
καί τ'ἄμετρα ντουφέκια του, σάν θά τούς σημαδεῦουν,
κι αὐτοί θά πρέπει ν'άντιβγοῦν μονάχα μέ τίς πάλες.
Κι ἔτσι γιά νά βολέψουνε τά πράγματα, ποῦν σκούρα
ψάχνουν παντοῦ στά μαγαζιά στά σπίτια καί στούς στάβλους
- 3380 νά βροῦν παντοῦ δπούχουνε κρυμένο λίγο νίτρο.
Φτιάδουν καί κάνουνε μ'αυτό τεχνίτες καί μαστόροι
μπαρούτι γιά τόν πόλεμο κι ὅλες του τίς ανάγκες.
"Ομως μέ δέκα τό πολύ, πού βγάζουνε οκάδες
μέ σ'ένα κοσμετριάρο καί μ'όλη τους τή βία
- 3385 οὔτε κί/προφταίνεται τόσο μεγάλο άσκέρι
πού μέ χοντρή καί μέ ψιλή φωτιά άντιπαλαίει
κι άσίγαστο τόν πόλεμο μ'ἔτσι ἔχτρο κρατάει.

- Βάζουν για τούτο τά παιδιά κι άκόμα τίς γυναίκες
νά ψάχνουν και νά βρίσκουνε τά τούρκικα μολύβια
3390 ὅσι από πίσω πέφτουνε στίς ντάπιες και στά τείχη
κι απέ τά ξαναχύνουνε βόλια τά ματακάνουν.
Λείπουν για τά κανόνια τους, κόμα κι αυτές οί μπάλες
γι'αυτό μαζεύουν τοῦ ἔχτροῦ τίς μπάλες, ὅσες βρίσκουν·
ὅμως και πάλι τ'ἔφελος εἶναι μικρό και λίγο
3395 τί εἶν'τά κανόνια τοῦ ἔχτροῦ χοντρά, πολύ μεγάλα
και στά δικά μας δέν χωρᾶν οί μπάλες τους νά μποῦνε
ἐξ'ίν μέ μία ἐξαίρεση, 'πού δυό-τρία κανόνια·
ἔτσι θένε, δέ θέλουνε, κάνουν οἰκονομία
κι ἀντιχτυπᾶνε τόν ἔχθρο μέ μετρημένα βόλια.
3400 'Απ'τή μεριά του ὁ Κιουταχῆς πληθαίνει τίς βολές του
μιά κι ἔχει βόλια ἄμετρα και μπόλικα μπαρούτι
πού τούφερε· κόμα προχθές ἡ τούρκικη ἀρμάδα·
Γράφουν και στούς φιλογενεῖς άκόμα τῆς Ζακύνθου
τά μέλη τῆς ἐπιτροπῆς και τούς παρακαλᾶνε
3405 μ'ὅποιονε βροῦνε, μυστικό, τρόπο για νά προφτάσουν
τήν πόλη τοῦ Μεσολογγιοῦ μέ βόλια και μπαρούτι.

- Φρόντισαν οἱ Ζακυνθिनοί, μά φτάνουνε μονάχα
πέρα κατά τόν Αύγουστο, μετά κι' ἀπ' τό ρεσάλτο
πού εἶχε κ' νει ὁ Κουταχῆς καί τότε στρέψαν πῶσω
3410 οἱ μυθικοί μας ἥρωες, μ' ἄδεια σχεδόν τά χέρια
κι' ὅταν τόν μιλόκηκο σπάσανε καί μπάσανε στήν πόλη
τά ζακουστά καράβια μας πλούσια πολεμοφόδια.
Σέ τέτοια χάλια βρῖσκετο τό λαβυμένο κάστρο
δίχως ψωμί δίχως νερό καί ἄχως τό μπαρούτι,
3415 πού πρόσμενε ν' ἀναφανεῖ κάθε λεπτό κι' ἡ μπόρα
κι' ἀνάμενε κάθε στιγμή νάρθει καί καταιγίδα.
Κι' ἄν οἱ ἔχτροι δέν πάτησαν τό θρυλικό τό κάστρο
-μ' ὄδες του τίς ἀτέλειες τήν ἐγκατάλειψη του-
τοῦτο ἡ πόλη το χρωστᾷ στή φράση τῶν προγόνων
3420 ὅπου ἔχει μένει κλασσική γνωστή στόν κόσμο ὄλο:
" Ἄνδρες ἡ πόλις, οὐ τείχη"· κι' αὐτόνε πού ταιριάζει
στήν πόλη τήν περήφανη τή μυριοδοξαμένη.
Γιατί κι' ὁ περίφημος ὁ φράχτης πού τή ζώνει
πού μόλις τό ξέρναγε τό μπόδι ἑνός ἀνθρώπου
3425 εἶν μοναχά χαλάσματα κι' ἕνας σωρός μέ χῶμα.
Κι' οὔτε πού ἔχουν, ἔστω, πιά τά σῦνεργα πού πρέπει
νά τό μερεμετίσουνε νά ψευτοπρρευθοῦνε.
Κι' οὔτε πολύ σκοτίστηκε νά στείλει τό γκουβέρνο
σανίδια, φτυρία καί τσαπιά, καρφιά καί λίγα ξύλα'
3430 γυρεῦσαν ἀπ' τοὺς ἔγκλειστους πέρα γιά νά τά βγάλουν
μόνοι νά κίμουν τή δουλειά, μ' ἐκεῖνα πού βρισκόταν.
Ὁ Κουταχῆς πού κάτεχε σέ ποιά ἄθλια κατάντια
πέσανε πιά οἱ ἔγκλειστοι, στέλλει μαντατοφόρο
καί προσκαλᾷ ν' ἀρχίσουνε μαζί συνομιλίες .
3435 Πρωτάτα εὐθύς συνάζονται κι' ὄλοι οἱ καπεταναῖοι.
Κι' ὅπως κι' ἄλλοτες κᾶνανε μέ τόν Ὅμερ Βρυώνη
τό ρίχνουν στήν πολιτική γιά νά κερδίσουν χρόνο
Ὅριζουν μιάν ἐπιτροπή, πού τήν ἀποτελοῦνε
θανάσης Ραζικότσικας κι' ὁ Μῆτρο Κοντογιάννης,
3440 οἱ Γιώργης Βάγιας, Βέικος, θανάσης Ψαροδήμος
μαζ' κι' οἱ Νώτης Μπότσαρης, Νικόλας ὁ Στουρνάρης
πού βγαίνουνε ἀπ' τό καστρί καί σμίγουν μέ τοὺς Τούρκους
ἀναμεσίς τῆς Μαρμαροῦς καί ντάπιας τ' Ἀνανία.

3444 Μέ τή ειρά του ο Κιουταχής στέλλει Τατρ. 'Αμπάζη,
 3445 "ΑγοΒασιάρη του 'Ισμαήλ Πλάσα πασά τό θετο
 καθώς καί τόν Παπάζογλου, Ρωμιό γραμματικό του
 πούν' τουρκολάτρης Ξακουστός άπ' τά Ζαγοροχώρια·
 μά άπ' όλους ο Τατραγάς εΐναι ο πιο καπάτσος
 τί έκαμε χρόνια πολλά μέ τούς Ρωμηούς στό Σούλι
 3450 καί γνώριζε τούς πιο πολλούς άπ' τούς καπεταναλούς.
 "Ττσι, άφοϋ σταμάτησε ο πόλεμος κι οι μάχες
 βγήκανε πρώτα οι Ρωμιόι καί πλώ τους οι Τούρκοι
 κι άφοϋ χαιρετιστήκανε μ' ευγένεια περίσσια
 ρωτήσανε για τήν γειά· ο ένας τους τόν άλλο
 3455 κι άπέ τό λόγο φέρανε για τή μεγάλη κάψα
 καί τέλος φτάσαν στό ψητό καί στό καυτό τό θέμα
 καί πρώτος ο Τατρ άγάζ τό λόγο άρχινάει :
 -- Μέ τούς πιοτερους άπό σάς ψωμί· φάγα κι άλιτί
 καί σάν πού είμαι φίλος σας βαριαστεναχωριέμαι
 3460 μ' όσα τραβάτε έσεΐς κακά μέσ' τά τειχιά κλεισμένοι·
 πώς θά χαθεΐτε άδικα τό βλέπει ο κάθε ένας
 για τοϋτο στό βεζΐρη μας κήγα πριν λίγες μέρες·
 τί καλληκάρια είσαστε τοϋ τώχω άνιστορήσει
 καί μιΐς καί κάνετε ώς έδω ο, τ' άνθρωπος μπορούσε
 3465 κι ο, τι σάς υποχρέωνε τό χρέος κι η τιμή σας
 τώρα πρέπο νά πέσουμε σε κάποιες συμφωνίες
 γιατί εΐναι κρίμα νά χυθεΐ ποτάμι κι άλλο αίμα
 καί νά χαθεΐτε άδικα για ένα σας γινάτι .
 Μιΐς κι εΐν' τόσο πονόψυχος ο άξιός μας Βεζΐρης
 3470 όσα τοϋ εΐπα δέχτηκε μέ προθυμία μεγάλη
 άν καί καλά τό ξέρετε στό χέρι του πώς εΐναι
 νά πάρει σ' οποιαδήποτε στιγμή τό κάστρο θέλει
 είσαστε, καί τό βλέπετε, στενά μπλοκαρισμένοι
 άπό στεριά καί θάλασσα χωρίς καμμιά έλπίδα
 3475 κι οϋτε βοήθεια καμμιά πό πουθενά θά έρθει.
 Σάν άρκαντάσης σας παλιός καί γνώριμος σας πόβμαι
 σας δρμηνιάζω δείξετε πολλή έμπιστοσύνη

στοῦ πολυχρονεμένου μας βεζύρη καί πασά μας
τίς σκέψεις καί τίς πρότασες καί κερδισμένοι θάστε.

3480 Καί τ' ἀποκρίνονται μέ μιᾶς ἐτότες οἱ δικοί μας.

- Ἐμεῖς δέν τό γυρέψαμε νά κάμουμε κουβέντα
γιατί καμμιά δέ βιάζει μας ἀνάγκη, μήτε χρεῖα
τί τό καστρί εἶναι ἐρό, ταμπούρι πού δέν πέφτει
καί ζαῖρέδες ἔχουμε γιά μῆνες καί γιά χρόνια.

3485 Μαζί σας ὅμως βγήκαμε νά συναπανηθοῦμε
νά δοῦμε τή διάθεση, τίς σκέψεις τοῦ βεζύρη
κι ἰνάλογα νά πράξουμε, κατὰ πού μᾶς συμφέρνει.
Ἄν δοῦμε, γιά παράδειγμα, πώς τίμια λογιαριάζει
καί συμφωνίες καθαρές, συμπεριτικές προτείνει

3490 μιᾶς καί πού κάμαμε καί μεῖς τό χρέος τό δικό μας
τότε μαζί σας πιάνουμε εὐτύς μουτακερέδες.

Κά κι ἄν ἄλλοιῶς στοχάζεται, τόν πόλεμο ἀρχινᾶμε
- Τούτη εἶναι, μά τόν Ἀλλάχ, κι ἡ σκέψη τοῦ βεζύρη
κι ἡ μόνη του ἐπιθυμία, μαζί σας συμφωνίες

3495 τίμιες καί ξεκάθαρες νά κλείσει τό ζητάει,
τούς βεβαιώνουνε μέ μιᾶς μέ τόν Ἀμπάζη οἱ Τοῦρκοι
Ἐἰ τότες εὐτύς τους ἀπαντοῦν γρήγορα οἱ δικοί μας
χρεῖα νά γίνουν δλ' αὐτά μέ ρέγουλο καί τάξη
νά ξεθυμάνουνε πιδ πρίν καλά τᾶ δυό τ' ἀσκέρια

3500 πού ἔχουν τόσο ματωθεῖ κι εἶν' ἀναστατωμένα.

Γιά τοῦτο τό καλύτερο ὁ πόλεμος νά πάγει
γιά' να εἰκοσαήμερο, ὡς νά συμφωνηθοῦνε
μέσα σέ τοῦτο τόν καιρό ὅλα μέ ἡσυχία.

Κ' ἄλλα λόγια προσπαθοῦν ἀνακωχή νά πιάσουν

3505 σ' αὐτόν τόν κρίσιμο καιρό γιά εἴκοσι μόν' ἡμέρες.

Μπᾶς καί τό κονομήσουνε τό λιγοστό μπαρούτι.

Κά εἶν κι οἱ Τοῦρκοι πονηροί καί φίνοι διπλωμάτες
κι ἔτσι δέν πέφτουν εὐκόλα σέ τούτη τήν παγίδα.

- Τζάνεμ, τούς ἀποκρίνονται, γιατί χασομερᾶτε;

3510 - Γιατί ἄν εἶναι καθαρῆ ἡ σκέψη τοῦ βεζύρη

τότες, γιατί νά μή δεχτεί τόν πόλεμο νά πάψει;
Πότε τους δέν προκόβουνε βιαστικές κουβέντες
τί μέσ σέ τοῦτο τό κακό καμμιά μεριά δέν μπόρει
ἐλεύτερα νά στοχαστεί καί ψυχραιμα, σάν πρέπει.

3515 Πρῶτο μας ὄλων μέλημα καί πρώτη μας φροντίδα
νά πάψουμε τόν πόλεμο γιά λίγες μόνο μέρες.
Μπροστά στήν τόση θέληση, τοῦ δείχνουν οἱ δικοί μας
οἱ Τούρκοι φανερώνουνε πώς μόνοι δέν μποροῦνε
κι οὔτε περνᾶ ἀπ'τό χέρι τους ὁ πόλεμος νά πάψει.

3520 Εἰς πρῶτα τό βεζύρη τους θά δοῦν καί θά μιλήσουν
ὄσα μαζί κουβέντιασαν κι ἀπέ θά τοὺς μηνύσουν
ὅποια κι ἂν εἶν', ἡ βούληση κι ἡ σκέψη τοῦ πασᾶ τους.
Χωρίσαν, ἀφοῦ φηγήθηκαν ὁ ἕνας τους στόν ἄλλο
καλή τύχη κι ὦρα καλή ἀπό τά δῶ καί κέρα.

3525 Ὁ Κουταχῆς δέν ἔπесе στό λάκκο πού τ'ἀνοῖξαν
καί γύρευαν μέ μαστοριά μέσα νά τότε ρίξουν.
Κά πᾶ καί στέλλει μιά γραφή, σύντομη καί σταράτη
ὅπου σ'αὐτήν ἀνιστορεῖ σέ ὅλους τοὺς κλεισμένους
πώς τό'να πῶδι τόχει το κι ὄλας στό Μεσολόγγι

3530 καί πιά δέν τοῦ ἀπόμεινε καί τ'ἄλλο/νά βάλει.
Ζητᾶ γιά τοῦτο παρευθύς τοῦτα τά πάρα κάτω:
νά παραδώσουν τό καστρί σέ δέκα μόνο μέρες,
νά παρατήσουνε γερά λουμπάρδες καί κανόνια
κι ἀπείραχτους ν'ἀφήσουνε ὡς καί τοὺς ζαῖρέδες

3535 καί ὄλα τά πλεούμενα καί τοὺς τζεμπιχανέδες
καθῶς, καί ὁ, τ'ἄλλο πιδ πρίν ἀνῆκε στό χιουβέρνο.
Ὁ Κουταχῆς δεχότανε ρεέμια νά τοὺς δώσει
δώδεκα ἀπ'τά ρετζάλια του, τά πιδ σημαντικὰ του
πού θά διαλέγαν μόνοι τους, γιά τήν ἀσφάλειά τους.

3540 Ζητᾶει κόμα ὁ Κουταχῆς ἐγγύηση νά δώσουν
πὼς θά φυλάξουνε κι αὐτοί πιστά τή συμφωνία
καί νά τοῦ παραδώσουνε Μιάλη Ντάπια καί Εἰόρτα
γιὰ νά μπορέσει τελικά καί σύντομα νά μπάσει
κάπου τριακόσιους νοματούς στό κάθε ἕνα πῶστο.

- 3545 θάδινε τά ρεέμια του, ποφταξε στους κλεισμένους,
τήν ώρα πού τ'άσκερι του θάμπαινε μέσ τήν Ντάπια .
Νά σταματήσουν οι δουλιές, ζητούσε πάρα πέρα
σ'όλα τά χαρακώματα καί σ'όλα τά ταμπούρια.
Μόνον σάν γίνουν όλα αυτά κι ο πόλεμος θα πάψει .
- 3550 Ευχώραγε μέ τ'άρματα νά βγοῦν ὅσοι τά ἔχουν
πρίν ἀπό τόν ξεσηκωμό: ἄρματωλοί καί κλέφτες
καθώς κι ὅσοι τους βρίσκονταν μέσ τό καστρί Σουλιῶτες
κι ὄριζε μέ τίς φαμελιές νά πάνε ὅπου θένε.
Ὅσοι ραγιαδες ἦσαν, χάριζε τή ζωή τους,
3555 πού σήκωσαν ἐόν Πάτισάχ καί σ'όλο τό ντοβέτι
κεφάλι τὸς ἀνήφιστα, χωρίς περίσσια σκέψη
μά ζήταγε νά δώσουνε τ'άρματα πού κατεῖχαν
καί θά πληρώνανε, μαθές, κι ὅλα τους τά χαρακίσια
πού χρώσταγαν ἀπό ξαρχῆς, τότες ὅπ'εἶχ'ἀρχίσει
3560 τοῦτο τό μιάλο ρεμπελίδ, π'ἀπλώθηκε στή χώρα.
Ἄκόμα θά προμήθευε μέ ἔξοδα δικά του
καρέβια στους ἄρματωλούς, στούς κλέφτες καί Σουλιῶτες
νά πάν ὡς τά Ἐφτάνησα κι ὅπε ὅπου γουστάρουν.
Γυρεύει ἔτσ'ὸ Κλουταχῆς τρικλοποδιά νά βάλει
3565 σ'άρματωλούς, ἀφήνοντας ὅλη τή λευτεριά τους
κι ὅλα τά φυσεκλίκια τους καί τήν ἄρματωσιά τους
ν'ἀφήσουν μόνους κι ἔρημους τοὺς δύστυχους τοὺς ντόπιους.

- Συνάξονται, σάν πήρανε τό μήνυμα, οἱ κλεισμένοι
νά συναγροικηθοῦν μαζί κι ἀπόκριση νά δώσουν.
- 3570 Μιά καί τό κόλπο πούβησαν δέν μπόρεσε νά πιάσει
νά σταματήσει ο πόλεμος, ἔστω γιά λίγες μέρες
λίγο νά κοιμηθῶνε μπαρούτι, πού δέν εἶχαν,
ἀποφασίζουνε μέ μιᾶς νά ποῦν στό σερασκέρη
πὼς ὅλα τοῦτα πού ζητᾶ, δέν εἶν'πολύ καθάρια
3575 γιά τοῦτο τό καλύτερο, πού ἔχει γιά νά κάμει
εἶν'νά φρουτίσει τό ταχύ καί τ'ἄλλο του τό πόδι

μέσα νά βάλει στό Καστρί σάν πούβαλε τό ἕνα,
μά μέ τιμή κι ὑπόληψη καί τό σπαθί του πρῶτα.
Εὐθύς σάν εἶδε τήν πικρή ἀπάντησή τους τούτη

3580 πού κρυβε κόμα σαρκασμό καί παλληκαροσύνη,
δίνει διὰ τὰ δ' Κιουταχῆς τίς ντάπιες νά βαρέσουν
μέ ὄλες τίς ~~λα~~μπύρες του κι ὄλα του τά κανόνια
σύγκαιρα καί μέ μιᾶλη βιά κάνει ἐτοιμασίες
γιά τό μεγάλο κήδημα καί τό στερνό ρεσάλτο.

3585 Ὅπως πιά τόσο σέμωσαν μεταξύ τους τά πρῶτα
κουβέντα πιάνουνε μαζί οἱ Τούρκοι κι οἱ κλεισμένοι.
Σ' ἕνα ἀπό τούτα τά συχνά μικροκουβεντολόγια
κάποιοι τούρκοι παινεύονται γιά τίς παλληκαριές του.

Σίν τ' ἄκουσε τό παίνεμα ὁ Γιώργας ὁ Τζαβέλλας
3590 ποῦχε εὐκόλο τό κόρωμα, θυβῶνει καί φωνάζει:
"Ὁρέ, κιοτήδες, αὔριο θαρῶ νωρίς τό βράδυ
καί θίμπω στά ταμπούρια σας καί νά μέ καρτερεῖτε.
- Ἐλα ὀρέ ἄν σου βαστᾷ ὁ κώχος, τοῦ φωνάζουν.
- Θάρῶ, μωρέ, τοὺς ἔπιντῆ μέ μόνο τό τσιμπούκι

3595 τί τ' ἄρματ' δέν θά κρατῶ κι ἄμᾳ ρῶ θί σᾶς πᾶρῶ."
Σίν τ' ἄλλο βράδυ ἔπεσε ὁ Γιώργας ὀδηγᾷ
τ' ἄξια τά παληκάρια του καί ξεκινᾷ καί πᾶει
κρατώντας μέσ τό στόμα του τό μακρυνό τσιμπούκι.

Σίν οἱ δικοί μας ζύγωσαν τό τούρκικο ταμπούρι
3600 τοὺς παίρνουν μυρωδιά οἱ ὀχτροί κι ἀπάνω τους τραβᾶνε
χιτυᾶν κανένα-δυό 'πό μᾶς, μά δέν ξαναπροφτάνουν
ἄλλο τά καριοφίλια τους νά τά ξαναγεμίσουν
γιατί ὁ Γιώργας πρόφτασε μ' ὄλα τά παληκάρια
κι ἀπάνω τους ξεχύνεται σάν ἀστραπή κοφιάμπει

3605 μέσα στή μαύρη τῆ νυχτιά κι ἄγρια καταιγίδα
κρατῶν σπαθιά στά χέρια τους, γυμνῶνουν γιαταγάνια
κι ἔμα φτασαν στό τούρκικο τῆπόστο ἀπό κάτω,
ἀιλῶς ὁ Γιώργας παρευθύς τό χέρι του καί βίχνει
μέσα στό τούρκικό τ' ὀρδί τ' ὄμορφο του τσιμπούκι.

3610 Γηδᾷ μέ τοὺς συντρόφους του μέσα καί ξεπαστρεύει
ἀπό τοὺς Τούρκους μερικούς ποῦχε βάλει στό μάτι
καί παίρνει τό τσιμπούκι τους σάν ἀστραπή καί φεύγει.

Δύσκολες μέρες

Όσα στην πόλη γίνηκαν στις μέρες που ακολουθάνε
τέ γράφει σ' ένα φύλλο της, τό μόνο που τυκώθει

(εις)

615 σέ μιιά μιιάλη περίοδο: δεκαοχτώ ημέρες
μά κι δώ' άλλοῦ μαθαίνουμε τίς δύσκολες τίς ἔρες
μά καί τίς ἴδια ὄμορφες καί τόσο δοξασμένες.
Θῶταν περίπου δώδεκα τ' Ἰούλη κι ὅλη νύχτα
χιτυπάει μέ τά πιό χοντρά κανόνια του τήν πόλη

620 χωρίς ἀνάσα ὁ ἔχτρος, βαρώντας μέ μανία.
Σημάδι βάζει σίγουρο μέ τρόπο πού νά ξύνει
μέ τίς μπαλιές του τοῦ καστριοῦ τή βέργα, καί νά ρίχνει
καί νά γκρεμίζει σταθερά, σιγά-σιγά τό τεῖχος.

Παραφυλάξν οἱ ἀγωνιστές πρὸς ἀπ' τίς πολεμιστρες
625 καί μέ τοὺς λίθους σηκωτοὺς ψάχνουν γιά νά βαρέσουν
κάνα σαρλίκι τούρκικο σάν βγεῖ ~~κατάντι~~ τους.
Γυρεύουν ἔτσι ν' ἀντιβγοῦν στά τούρκικα κανόνια
μέ τούτη τήν ψιλή φωτιά κι ἔτσι νά καταφέρουν
ἔστω καί λίγο τόν ἔχτρο νά τό χασομερίσουν

κατένοντι τω

630 νά τόν κρατήσουν, ἂν μποροῦν, σά πόσταση ἀπ' τό φράχτη.
Ἡ ἄδικο τό πασιζουνε, γιατί μ' ἔτσι μιζέριες
ἀδύνατο νά κρατηθεῖ μακρά τους τόσο πλήθος.

Γιόμισε κιόλας μέ τουρκιά τό πρῶτο τό χαντάκι
πού βρίσκεται ~~κατα~~προστά ἀπ' τοῦ Μακρῆ τήν Ντάπια

635 κι ἔφτασαν κιόλας στό κλό, στό ~~καλαυτό~~ χαντάκι
καί μέσα ρίχνουν χόματα, πέτρες νά τό γεμίσουν.

Τά ἄλλα χαρακώματα σιεπάζουν μέ σανίδια
κι ἀκίνω τους σφωιάζουνε μερόνυχτα τό χόμα
κι ἔτσι μποροῦν μ' ἀσφάλεια, λίγες ὀργιές μονάχα

640 ἀπ' τό τειχί, νά πάλεμᾶν κι ἀκόμα νά δουλεύουν
ἐλεύθερα μέσα σ' αὐτά καί μ' ὄλο τους τό πάσο
δίχως, ἀλοίμονο, ποκεῖ νά μπόρουν οἱ δικοί μας
νά βλάψουν ἕνα ἀπ' αὐτούς κι ἄς τό ζητοῦσαν τόσο!
Ἡ καί οἱ μπόμπες τῆς μικρῆς ἀρμάδας τοῦ Γαχρούτη

645 πού μπόρεσε, σάν πού δαμε ἀπ' τό λιμνοθαλάσσι

νά φτάσει καί νά αεριωθεῖ στήν ^{1/2} α^α τους ἄντικρυ
 σταυρώνονται μέ τίς μπαλιές π' ἀπ' τή στεριά ἀμολιοῦνται
 κι ἔτσι χτυπιέται ἀπό παντοῦ τώρα τό Μεσολόγγι.
 Τό κανονίδι πούρχεται ἀπ' τό λιμνοθαλάσσι

3650 Δέν καταστρέφει μονάχα τά σπίτια, μέ χτυπεί
 πιασάλατα ἀγωνιστές, πού 'ναι σειρή ταγμένοι
 ἀπ' τήν Πάπια τῆς Κλεισόβας καί στή Παρμαρού φτάνουν.
Μά τοῦτο τ' ἀνακάντεχο κακό ἄλλο' να μεγιλώνει:
 Σάν τό καστρί εἶν' ἀτεχνα βαρμένο καί φτιαγμένο

3655 Ξανοῖγουν-ὅσοι βρίσκονται δεξιά-τ' ὀχτροῦ ἄντρες +
 ἄνετα κι ἀνεμπόδιστα ἀπ' τή Μεγάλη Πάπια
 ἴσαμε τήν Τερζμπιλε καί πιδ μακρά ἀκόμα.
 Τι ὅσοι ζερβά βρισκόντανε, ξανοῖγαν ἀπ' τήν Πόρτα
 κι ἀπό τήν Πάπια τοῦ Μακρή κι ἀπ' τοῦ Πορμάν ἀκόμα.

3660 Ἔτσι ὡς ἐκινδύνευε κανένα ἀπό τά πόστα
 καί τρέχανε βοήθεια νά δώσουν ἀπό τ' ἄλλα,
 τοὺς ζέριναν σιά εὐκόλα οἱ Τοῦρκοι ἀπ' τίς ντάκιες
 καί τοὺς βαράγαν γρήγορα κι ἀλάθευτα ἀπ' τά πλάγια.
 Κι ἔτσι πολλοὺς τοὺς ἔτρωγε τό μαῦρο τό σκοτάδι.

3665 Μόνο σά μεσφυρήνησε κελνη τή μέρα ὁ ἥλιος
 κι ἄναβε κιά φῶση, ντουνιάς, κόπασε κι ἡ ἀντάρτα
 λιγίκι καταλάγιασε καί γίνηκε γαλήνη.

Τή νύχτα, δυό τουλάχιστο, σάν σκοτείνιασε ὤρες
 βροντήζανε τοῦ Κιουταχῆ καί πάλιν τά κανόνια

3670 κι ὅπως οἱ Τοῦρκοι σίμωσαν σ' ἓνα σωρό ~~μας~~ μέρη,
 ρίχνουν παντοῦ κι ἀδιάκοπα πᾶ στό καστρί γρανάτες.
 Πολλές ἀρπᾶνε κι ἀπό μᾶς πολλοί, καί τίς πετᾶνε
 πίσω στίς ἐχθρικές σειρές, χωρίς νά φοβηθοῦνε
 πῶχουνε τό φυτίλι του ἀπ' ὦρα ἀναμμένο.

* * * * *

3675 Ὅσα καράβια βρίσκονταν τ' ἐχθροῦ στό Βασιλιάδι
 πανιά κᾶνουν καί φεύγουνε καί μέν' ἡ κωπιτάνα
 κι ἄλλα ἐννια μόνο σκαριά, γιά νά κρατᾶν τό μπλόκκο.

- Μοναδικά διέξοδο, πού βλέπουν οι δικοί μας
 σ'έτσι πιά κατάσταση σάν βρίσκονται για μήνες
 3680 είν'τό ρεσάλτο του έχτρού, νά πάρουν και νά δώσουν .
 " -Πού πήγες και μās κρύφτηκες; φωνάζουν κάθε λίγο,
 και τό ρεσάλτο αποξεχνās όπου μās φοβερίζεις
 μέ δαυτό αδιάνοπα, αφαντε **ερασιερέη;**
 Κι αν κανείς αποκριθεῖ και πεῖς πώςέ νά γίνει,
 3685 -Μακίρι , τούς ανταπαντάν, μαλ μεῖς προσκαρτερούμε .
 τούτη τή μέρα μέ χαρά σάν τήν Λαμική του Πάσα.
 Σωπαίνουν ὄλο τό πρωῖ στίς δεκατρεῖς τ'Ιούλη
 οἱ κανονιέρες του έχτρού, νουφένια και λουμπάρδες.
 γά αὔγατίζει μέ θυμό, μέ μάνητα και βία
 3690 τούς σκληρωμένους τούς Ρωμιούς, τούς ἴτιχους ἐργάτες
 και προχωράει γρήγορα μέ μιᾶλη γρηγοράδα
 και στήνει τά ταμπούρια του, γιομίζει τά χαντάκια
 Εἶχε μεσημεριάσει πιά και εἶπαν ν'ἀνακατοῦνε
 μιᾶ στάλα και οἱ ἀγωνιστές, ἀφοῦ πιά πρίν ἐφάγαν
 3695 τό κατασκευηκίλικο, πού τρῶνε παξιμάδι
 και ἤπιαν νερό νά ἴδρουσιτοῦν λίγο οἱ νεφραμιές τους
 μέ τότες ἐβρουχθησαν τά τούρκικα κανόνια
 και ὄλα μαζί βαρέσανε, ἴπό θάλασσα και ξέρα.
 Τότ'οἱ κλεισμένοι βλέπουνε πόσο πολύ τούς βλάπτει
 3700 τούτ'ἡ φωτιά πού δέχονται ἀπ'τό γιαλό, καρσί τους
 και ὄλοι ἀνασκουμπώνονται, γέροι, νέοι, γυναῖκες
 ν'ἀσκώσουνε κατέναντι ἐφτά κανονοσιάσια
 καιά τή λιμνοθάλασσα, τόν Τοῦρκο ν'ἀντιπλήξουν.
 Γουβάλησαν ἀπ'τά τειχιά και ἀπό τίς γύρω ντάπιες
 3705 κανόνια, πού πῆστησανε μέ τάξη και σβελτάδα.
 Κι ὅταν ἀπό τίς μπουκιες τους τινάχτηκαν οἱ μπάλες
 μέ μιᾶς ἀποτραβήχτηκε και ἡ μικρή ἀρμάδα
 πού βάραιγ' ἀνενόχλητη ἀπ'τό λιμνοθαλάσσι
 και ἔτσι χτυπᾶ ἀπόμακρα, χωρίς ἐπιτυχία.

- 3710 Περνοῦν ἀκόμα τή μεριά, πέρα τοῦ Ἄη Ἐώστη
διαβαίνουνε τήν μπούκα του ἀκόμα καί δυό μπρίκια
κι ἀράζουνε μαζί μέ μιά φρεγάδα τοῦ Μωχάμετ
στό Βασιλάδι καί ζητᾶν καταφυγιά καί σκέπη.
Γύρω στ'ἀπομεσήμερο λουφάζουν τά κανόνια
- 3715 μά πάλι πρὸς τό σούρουπο ξερνᾶνε τή φωτιά τους.
Δουλεύουν τίς χουμπάρδες τους οἱ Τοῦρκοι καί βαρᾶνε
ρίχνοντας ψηλορεμμαστά μπόμπες στίς ντάπιες πάνω
μά πού χτυπᾶν ταυτόχρονα καί μέσ τήν πολιτεία.
Κεῖνη τήν ὥρα βρίσκουνε καί τρεῖς καπεταναῖοι
- 3720 ὁ Σούκας καί ὁ Βέλικος καί ὁ Ἀντρέας Ἴσκος
καί μολογᾶνε φανερά πὼς δέν ὑπάρχει ἐλαϊδα
κι ὅτι συμφέρνει πιά νά δοῦν φάτσα τό τί ναι πρέπο
καί μόνο πού ἀπόμεινε εἶναι νά βροῦνε τρόπο
νά πέσουν μέ τόν Κλουταχή σέ κάποιες συμφωνίες
- 3725 γιατί ἀλλοιῶς θά πάρουνε τό δρόμο καί θά φύγουν.
Προστίξ'ὁ Σούκας, μάλιστα, γιά νά τοῦ πεταλώσουν
τ'ἄλογό του, πού βρίσκονται ἔτοιμο γιά πηγάλα.
Καί σάν πού ἦσαν κι οἱ τρεῖς τρανοὶ καπετναῖοι
καί κατ'ἀπ'τίς διάτες τους εἶχανε πολλοὺς ἄντρες
- 3730 ἦμα καταμαθεύτηκε τοῦτ'ἡ ἀπόφασή τους
ἀνταρξήτικ'ἡ φρουρά καί καταθορυβήθει
Τρέχουν οἱ πιό νεότεροι ἀπ' τοὺς καπεταναίους
βρίσκουν τό ραζηκότσινα, μαζί συγγρηκοῦνται
καί μυστικά βουλευοῦνται νά δοῦμε τί θά κάμουν.
- 3735 Στοχάζονται νά στείλουνε σ'αὐτοὺς πού θέν νά φύγουν
τοὺς πιό καλοὺς τοὺς φίλους τους γιά νά τοὺς μεταπείσουν
καί σύγκαιρα ν'ἀσφαλιστοῦν γυρεύουν νᾶβρουν τρόπο
μὴν κάθουνε κάνα κακό, κεῖ πού δέ τό προσμένουν.
τί στή μετάλη τήν Ντάπια ὁ Ἴσκος εἶν'ταγμένος
- 3740 τήν Ντάπια πού τή γύρευε ἀπ' τοὺς Μεσολογγίτες
ὁ Κλουταχής, σάν πούδαμε λίγο πιό πρὶν ἀκόμα
κι ὁ Σούκας δίπλα φύλαγε τό μυστικό κορτί της.
Γυρίζουνε στίς πόστια τους κι ὀγωνιστές βρίσκουν

- νά ξενυχτίσουν ὅλοι τους γύρω στή Μιάλη Ντάσια
3745 καί μέ τούς λύκους σηκωτούς νάχουν τ'αὐτί στημένο
μέ προσταγή νά ρίξουνε ἄλυπητα σάν δοῦνε
Ἕκοπτο κάνα κίνημα ἀπ' τή μεριά τοῦ Ἴσκου.
Πῆραν καί τήν ἀπόφαση γιά νά ξεκαθαρίσουν
μιά καί καλή τά πράγματα, νάξέρουν ποῦ πηγαίνουν:
- 3750 τ' ἄλλο πρῶτ' νά κάμουνε σύναξη πιό μεγάλη
κι ὅποιος ξεκάθαρα ταχτεῖ γιά νά παραδοθοῦνε
νά τόν σκοτώσουν παρευτός, χωρίς πολλές κουζέντες.
Τή δύσκολη κείνη νυχτιά, σάν ἦσαν ἄνω κάτω,
μηδέ μιάν ὥρα ὁ ἐχτρός ἤσυχους δέν τοὺς φῆκε.
- 3755 τί σάν σκοτείνιασε καλά, πλήθουνε τή φωτιά του
κι ἀπό στεριά καί θάλασσα βαρᾶ σά μιανιασμένος.
Οἱ καίηροί πολεμιστές, πού πάντα πολεμᾶνε
κι ἰδρωκοπᾶν μέ τά τσαπιά καί μέ τά φτυάρ' ἀκόμα
γιά νά μερεμετήσουνε χαλάσματα καί τρῦπες
- 3760 ἄδεια κιά προσηκαρτερᾶν νάρθει γι' αὐτούς ἡ νύχτα
νάβρεῖ κάποια ξεκούραση τό δόλιο τό κορμί τους
καί νά ξεδώσει μιὰ σταλιά κάποτε κι ἡ ψυχὴ τους.
Οἱ Τοῦρκοι ὅμως, μηρηγκιά, κι ἄμετρο τόσο κλήδος
συχνά-πυκνά μετάλαζαν φρουρές καί μπροστινέλλα.
- 3765 Ἄκίρι φέρνουν ἄμετρο φρέσκο κι ὀρδινιασμένον
καί στέλλουν νά ξεκουραστοῦν τοὺς ἄλλους ἀπ' τίς μάχες
μέσ σέ τσαντέρια ἀκόμακρα πού βρίσκουνε ραχάτια.
Σά διάβηκ' ἡ στενάχωρη καί ἡ νυχτιά ἐτούτη
κι ἦλθε τό ἄλλο πρωινό, σέ σύναξη μεγάλη
- 3770 μαζώχτηκαν ἀγωνιστές λύση κάποια νά βροῦνε
στά τόσα τους προβλήματα πού δέρνουν τή ψυχὴ τους.
Μέσα στήν τόση σύναξη δέν ἔβλεπε κανένα
μητε πού νά χαμογελά, νᾶν καλοκαρδισμός
κι ὅλα θλιμμένα ἦσανε κι αὐτές κόμα οἱ πέτρες.

- 3775 Πρώτα μιλοῦν ξεκάθαρα οἱ μικροκαπετάνιοι
πῶς προτιμοῦν τὸ θάνατο σωστό καὶ δοξασμένο
παρὰ στὰ χέρια τοῦ ὀχτροῦ καὶ νὰ ἀτιμαστοῦνε
-ἤωρέ, γέροι, φωνάζουνε, τόσο πολὺ κρατᾶτε
εὐτή τὴν ἔρμη σας ζωῆ; ἔμεῖς κούμαστε νέοι
3780 καὶ δέν τὴ στοχαζόμαστε, γιὰ χάρη τῆς πατρίδας.
Οἱ πιά, τότες, ἐπίσημοι σηκώνονται καὶ λένε
ὄσα βαθιά στοχαζονται καὶ βεβαιώνουν ὅλους
πῶς δέ θὰ προσκηήσουνε τὸν Κιουταχὴ ποτὲ τους
μὰ πῶς θὰ μέλουνε πιστοὶ στὸν ὄρκο πῶχουν δώσει
3785 γιὰ λευτεριά γιὰ θάνατο καὶ τέποτε πιά πέρα.
Σειρὰ τῶν Σούκα, Βέικου καὶ τοῦ Ἄντρεά Ἰσκου
γιὰ νὰ φωνάζουνε κι οἱ τρεῖς μ' ἓνα μόνο στόμα
πῶς πρέπει ἡ πόλη νὰ σωθεῖ, νὰ κρατηθεῖ ἀκόμα
ὡς τὸ στερνὸ ἀγωνιστῆ, τὸ τελευταῖο βόλι.
3790 Τότ' οἱ καρδιές ξελάφρωσαν κι οἱ σκέψεις ξεαστερῶσαν.
Τὸ τί'χε τρέξει, μεταξύ, δέν τὸ ξεκαθάρισαν
ἀλλ' εἶπαν πῶς τὴ μηχανὴ τὴ στήσανε κι οἱ τρεῖς τους
χρήματα γιὰ νὰ πάρουνε ἀπ' τὴν ἐπιτροπὴ τους
μὲ κρυφομεσολαβητῆ τὸν Κίτσο τὸν Γεωργάκη.
3795 Μιὰ ἄλλη ἡμῶς ζήτηση δίδει καλὴ κι ὁ Μίχος
πού φαίνεται νὰν πιά σωστή καὶ πιά καλοβαλμένη .
Καμπόσοι ἀπ' τοὺς ἀρχηγούς κι ἀρχικαπεταναλούς
ἀφοῦ δελεαστήκανε ἀπὸ τίς ὑποσχέσεις
πού ἀφειδώλευτ'. ἔδινε πανθοῦ ὁ σερασκέρης
3800 καὶ βλέποντας σὰν τί ζημιές εἶχαν οἱ ντάπιες κάθει
καθὼς καὶ τὸ πολὺ στενὸ τὸ τούρκικο τὸ μπλόκκο
τὴν ἔλλειψη ἀπὸ τροφές κι ἀπὸ πολεμοφόδια
δέν ξέραν τὴν ἀπόφαση πού ἔπρεπε νὰ πάρουν.
Ἔτσι ἔρχισαν νὰ σκέφτουνται μὴ καὶ δέν ἔμεν' ἄλλο
3805 παρὰ κι αὐτοὶ νὰ πέσουνε σὲ κάποιες συμφωνίες.
Μάλιστα ἓνας ἀπ' αὐτούς, ὁ γεροντότερός τους
κράταγε μὲς τὰ χέρια του ἔτοιμη τὴ συνθήκη
ἔτοιμος γιὰ ὑπογραφή καὶ κλείσιμο τ' ἀγῶνα.

*Σίγαν κηλίσαν
δὲν πῶς...*

- Μ' ἄμα κι ὑποψιάστηκαν τούτη τήν πρόθεσή τους
3810 μαζεύτηκαν οἱ κεφαλές ἀπ' τοὺς Μεσολογγίτες
θανάσης Ραζηκότσικας καὶ Μητρος Ντεληγιώργης
καὶ συναγρικηθῆκανε μ' ὅσους θέν ν' ἀκούσουν
τίποτε γιά παράδοση καὶ συνθηκολογήσεις.
Μαζὶ τους τότε ἔχοντας καὶ τοὺς καπεταναλοὺς
3815 πού τοὺς βαπτίσανε μικροὺς, τῆς δεύτερης τῆς τάξης,
καὶ τὰ πρωτοπαλλήκαρα, τοὺς μαχητὲς ἀκόμα,
φοβέρισαν τοὺς λιγοστοὺς τοῦ Ἰσκού καὶ τοῦ Σούκου.
ἔτσι καὶ τοῦτοι βλέποντας ἐναντιὰ τους ὅλους
ἄλλαξαν γνώμη παρευθὺς καὶ δέν ξαναμιλήσαν
3820 μήτε πιά γιά παράδοση καὶ ἀρσίμο τῆς πόλης.
"Ὅσο κράταγ' ἡ σύναξη, κρῖσιμη καὶ μεγάλη
τὰ τσοῦρμα ὅλαν φώναζαν κι οἱ κάμποι ἀχολογοῦσαν
ἀπ' τίς φωνές πού ἔβγαλιναν ἀπ' τοῦ ἐχτροῦ τὸ στόλο
τίς βάρκες-κανονιέρηδες τους, ποῦ στείλε ὁ Μαχμούτσης"
3825 καὶ στοὺς κλεισμένους φώναζαν, πὼς ἄδικα παρὰίξαν
νά διαγεντέκουν τὰ τειχιὰ ὡς τὸ Μεσοχώρι
καὶ πὼς μόνον τοὺς διάφορο ποῦ θάχουν ἀπ' τὴν πόλη
θάναι νά λυώσουν ὄλ' ἐκεῖ, μιά μέρα ὀλίγως ἄλλο.
-Τί καρτεράτε ἀλλ' ὦρῆ; γιὰ τί νά χαλαστεῖτε;
3830 ἂν θέτε τὰ κεφάλια σας, τίς δόλιες σας φαμίλιες
πέστε καὶ τὸ πιὸ σύντομο, ὦρ' σέ μουτακερέδες.
Κ' ἔθε φορὰ πού προκαλοῦν οἱ Τοῦρκοι τοὺς δικούς μας
καὶ κράζουν γιά παράδοση καὶ γιά προσκυνητάρια
γίνοντ' ἀνήμερα θεριά, τοὺς βρίζουν, τοὺς μουντζώνουν
3835 κιοτῆδες καὶ μπαμπέσηδες ἀκόμα τοὺς φωνάζουν.
3836 - ὦρῆ Τοῦρκοι, ἂν σῆς βασιτῆ, κάντε ὦρῆ γιουρούσι
τί μέ τὰ λόγια μοναχὰ δέν μπαίνετε στὴν πόλη.
Οἱ ταπεινοὶ κι ἀνώνυμοι ἀγωνιστὲς ἐτοῦτοι
ποῦ τόσο βάρος ἔπεφτε σ' αὐτούς, τόση θυσία
3840 κατάσταση δέν εἶχανε ἔξδν πῶνα ντουφέκι
3841 τὸ γιαταγάνι, μιά ^{καὶ} πάλια ^{καὶ} παλιομπιστόλα
κι ἔχουν μοναδικιὸ προικιὸ μιά παλιοπουκαμίσα

- πού τήν φοροῦν , μπαλλώνουν την καί τήν ξαναφορᾶνε
κι ἀπέ ξαναμπαλώνουν την ὡς πού κι αὐτή νά λυώζει.
- 3845 Ἔνα ψωμί τούς δίνανε, ὅσο κι αὐτόβρισκόταν
καί καρτεράγαν μέ κρυφή λαχτήρα κάθε μέρα
πότε θεέ νά τούς ἔστελλαν, στή χάση καί στή φέξη
ἀπ'τό χκουβέρο μιά δραχμή, νά φτιάξουν τά τσαρούχια
καί νά γοράσουν κάτι τισ ἀπ'ὅσα ἐπιθυμοῦσαν.
- 3850 Προσφάι, πού τό ἔχουνε πολυσυνηθισμένο
στίς μέρες τους τίς πιόκαλές, ἡ σκορδαλιά στεκόταν.
Καθ' ἑνας ἔχ' ἕνα γουδί κι ἕνα μπουκάλι λάδι
-κι ὅταν καθόταν μιά σταλιά , ν' ἀναπαυτεῖ λιγάκι
ἀπ' τοῦ πολέμου τή φωτιά κι ἀπ' τή βαριά τή τσάπα-
3855 τή χτύπαγε, τήν ἔτρωγε μέ μπόλικο νεράκι.
Ὅλοι αὐτοί, πού δέν εἶχαν τίποτε γιά νά χάσουν
θεριά γινόνταν ἄγρια, μόλις ἀκούγαν κάποιο
ἄποιος κι ἀνῆτανε αὐτός, ἐχθρός χ' ἀκόμα φίλος,
νά τοῖς καλεῖ νά πέσουνε, νά τουρκοπροσκυνήσουν.
- 3860 Σάν ἄκουσαν στή σύναξη τά τσοῦρμα νά φωνάζουν
μέσα ἀπό τίς βάρκες τους καί νά τούς προσκαλᾶνε
σέ συμφωνίες νά πέσουνε καί σέ μουτακερέδες
ἕνα καινούργιο ἔλιγμό σκέφτονται τά πρωτάτα.
Λένε στό Ραζηκότσικα, πῶ τούχωνμπιστοσύνη
3865 μέ τό Μαχμούτη νά βρεθεῖ καί νά τοῦ παραστήσει
πῶς οἱ κλεισμένοι ἰπεθμοῦν, τάχα, νά παραδώσουν
μέ συμφωνίες καί χαρτιά καί τίμιες συνθήκες
→ τήν πόλη γιά νά πᾶμε οἱ ἄσκηες θυεῖες
μά δέν ἔχουν πεποίθηση καμμιά στό σερασκέρη
3870 γιατί ὅσα τούς γύρεψε, ἴσες δέν εἶν' κουβέντες
καί μιᾶς καί ἔχουν ἀκουστά γιά τόν θασά Μαχμούτη
πῶς εἶναι ἄντρας μπεσαλής, σωστός καί μιालωμένος
γιά τοῦτο καί στοχάστηκαν μαζί του νά τά βροῦνε
νά ρθοῦν σέ συνεννόηση, καί σέ μουτακερέδες.

- 3875 Τό κόλλο δέν ήταν κακό κι ἄν ἔπιανε ὡς θέλαν
Θέ νᾶριχνε τούς δύο τρανοὺς πασάδες σ' ὑποφύες
σέ μιάλο ἀνταγωνισμό ἀνάμεσα στοὺς δύο τους
γιά τό ποιός Θε νά εἶχε τήν τιμή καί τή μεγάλη δόξα
πώς ἐπροσκύνησε ε' αὐτόν τ' ἄπαρτο. Μεσοζόγγι.
- 3880 Ἔτσι ἄν ἕνας ἀπ' τούς δύο, Κιουτάγιας ἢ Μαχμούτης,
δεχότανε ὁ πόλεμος λίγο νά σταματήσει
κᾶνα εἰκοσαήμερο καί νά κερδίζαν χρόνο

"Εταιάν άπαντήθηκε μαζί με τό Μαχμούτη
δ θάνος Ραζηκότσικας , δ Ίούρκος υποσχέθηκε
3885 πώς όσα κουβεντιάσανε ταχιά θά παραστούσε
στόν καπουτάν Πασά κι αυτός άμέσως θ'άπαντούσε.

Μά πάλι δέν κατάφεραν τούς Τούρκους νά τυλίξουν
τί η γραπτή άπόκριση πού έστειλ'δ Μαχμούτης
στ' όνομα του Τοκάλ Πασά μέσα της περικλούσε
3890 όσα γύρευε δ Κλουταχής κι έτσι αποφάνει
πώς ως κι δ καπουτάν πασάς βρισκότανε στή διάτα
καί κάτω άπ'τήν έξάρτηση του Τούρκου σερασκέρη .
"Ετσι ή φρουρά άποκρίθηκε με γράμμα στό Μαχμούτη
πώς δέν έχουν νά κάνουνε καμμιά δουλειά μαζί του
3895 και τό ντουφέκι μόνο του τή λύση άς τή δώσει.
"Ετσι δ Ραζηκότεγκας μηνάει στό Μαχμούτη
- Κι αν τό καστρί μας τελικά στά χέρια μας δέν μένει
θέ νά κρατήσουμε γερά, χωρίς νά φοβηθούμε
τό θάνατο πού φτερανά πάνω στήν κεφαλή μας .
3900 Μέσα στά σπίτια τά γερά θέ νά κλειστούμε όλοι
καί στόν άέρα. αν χρειαστεϊ, θέ ν'άνατιναχτούμε
μά θά προλάβουμε και σās, σαν μπειτε με στήν πόλη,
μαζί μας νά σās πάρουμε στόν άλλοτε τον κόσμο.
- Βρέ κακοκέφαλοι, Ρωμιοί, βρουχάται δ Μαχμούτης
3905 είστε θεριά άνήμερα και μανιασμένοι ταύροι
νά θέτε τόσο άδικα νά φάτε τόσο κόσμο.
Τό κρίμα σας θάναι βαρύ κι άσήκωτο, μεγάλο
και νά μου τό θυμόσατε' άπ'τόν 'Αλλάχ θά βρεϊτε

- Σάν πήρε κι ὁ Τοπαλ Πασάς τοῦτο τό θρασεμένο
3910 μά καί περήφανο χαρτί τῶν πολιορκημένων
δαγκώθηκε ἀπό θυμό κι ἔμπηξε τίς βλαστήμιες
κι ἀμέσως ὄλους πρόσταξε στίς βάρκες -κανονιέρες
μ'ὄλες μαζί τίς μπουκιές· τους τήν πόλη νά βαρέσουν.
Βάζουε μέσ τίς μπουκιές τους λίγο μόνο φυτίλι
3915 τόσο πού πιά νά μήν πέφτουν βαθιά στή γή, στό χῶμα
μά στόν ἀέρα νά σκορπᾶν τά βλήματά σάν-σκᾶνε.
Ὅσο πού ἀκατάπαυτα ἀπ'τό λιμνοθαλάσσι
βαρᾶνε φοβερή φωτιά οἱ βάρκες-κανονιέρες
ἀρχίζουν ἀσταμάτητα κι ἀπ'τήν ξηρά βαρᾶνε
3920 καί τά κανόνια τῆς στεριάς, βαριά φωτιά ξερνώντας.
Λιγότεψε σάν νύχτωσε ἀπ'τῆ στεριά ἡ φωτιά τους
μά ὁ Μαχμούτης ἔβγα βαρᾶ μέ τή δική του
ἴσα μέ τά μεσάνυχτα καί πιό ἀργά ἀκόμα,
Κι ὡς κόντευε νά σβῆσει ὁ ἀχός ἀπ'τό λιμνοθαλάσσι
3925 ὁ βροῦχος ξαναντήχησε ἀπό τό σερασκέρη.
Μόλις ἡ μέρα χάραξε, ὠρίν κόμα γέφ' ὁ ἦμος

Πόλεμος άνελέητος

"Αμ' άρχισε τ' άλλο πρωί τό ππούσι ν' άραιώνει
οί έγκλειστοι μέσ τά τειχιά καί πίσω άπό τίς ντάπιες
βλέπουν στή λιμνοθάλασσα κι άλλα νά φεύγουν πλοΐσ.

3930 Στο βασιλάδι μένουνε φουνταρισμένα μόνο
ή καπιτάνα του όχτρού καί λιγοστά καράβια
Ίσα μέ τρία -τέσσερα κι οί δόλιοι οϊκλεισμένοι
δέν ξέρουν νά ξηγήσουνε τούντα φερσίματά τους·
μικρή μονάχα έλπίδα τους πώς Ίσως καί νά 'φτάσουν

3935 άς είναι καί για μία στιγμή, κι άπέ άς ξαναφύγουν
καί τά δικά τους τά σκαριά, της θάλασσας γλαρόνια·
μά πάλι δέν έχουν καμμιά στά σίγουρα κουβέντα.
Οι τοβρηκοι σάν γεμίσανε χαντάκια μπρός στις ντάπιες
προχώρησαν τά σηκωτά τά χαρακώματά τους

3940 καί βρίσκονταν πιά μονάχα τρεις όργιές άπ' τό τεΐχος.
Σάν έφτασαν Ίσα μ' αυτό άρχίζουε άμέσως
ν' ασκώνουν ντάπιες άντικρύ καί φάτσα στους δικούς μας
νά τίς ψηλώνουν ύστερα κι άπέ τίς μετρούνε
καί νά τίς φτιάχνουν άλφαδιά κι Ίσια μέ τίς δικές μας.

3945 Στα μάτια πιά τών έγκλειστων έχει ξεκαθαρίσει
τό σχέδιο του Κιουταχΐ κι ό τελικός σκοπός του
θά κάνει τό ρεσάλτο του άπό τίς ντάπιες τούτες.

"Έτσι άποφασίζουε, για νά τότε προλάβουν
ν' άνοξέξουν πίσω άπ' αυτές καινούριο ένα χαντάκι

3950 καί νά τού μπάσουνε νερό κι άπέ ντάπια νά φτιάξουν
όμοια μέ τήν μπροστινή, Ίδια κι ισάξιά της·
Έτσι κι αν κάνει ό έχτρός ρεσάλτο νά τήν πάρει,
ξάφνου κι όλόμπροστα ναρθεΐ σ' ένα βαθύ χαντάκι
καί μπρός σέ ολοκαίνουργια καί δυνατή μία ντάπια.

3955 Οι κουρασμένοι, νηστικοί, ξάγρυπν' άγωνιστές μας
άμπάνε τότες πρόθυμα, τσάπες, κασμάδες, φτυάρια
κι άλλοι εκάθουν ν' άνοίξουε ένα ηξατό χαντάκι
καί άλλοι νά σφριάσουνε πά στις καινούριες ντάπιες
τό χώμα, πού τό βγάζουε άπ' τό βαθύ χαντάκι.

- 3960 Κι όλα αυτά γινόντανε κάτ' άπ'τό κανονίδι
καί τήν άσβγαστη φωτιά, μερόνυχτα, του Τούρκου.
Γύρω στ' άπομεσήμερο φεύγει κι η καπιτάνα
καί πιά δέν άπομένουνε μπροστά στό Μεσολόγγι
παρά μονάχα τέσσερα πολεμικά καράβια.
- 3965 Τήν άλλη μέρα σύχασαν μέχρι τό μεσονύχτι
μ' όσ' έγειρε τό μέσωμα τής νύχτας, ξαναρχίζουν
ξαναχτυπών από στεριά και θάλασσα και πάλι.
Δύσκολη ή περίσταση μιās κι έλειπαν οι μπάλες
κι έτσι μέ μισδράλια γουμίζουν τά κανόνια*
- 3970 Μά 'ναι καλά σάν ξεσκεπος όρμα κι ομαδιασμένος
για τό γιουρούσι ο έχτρός και πέφτει θερισμένος
άπ'τή φωτιά τών κανονιών, πού σπέρνουν τά μισδράλια.
Τώρα, σάν προστατεύεται πίσω από τίς ντάπιες
καί μέσ τά χαρακώματα' π'όλοϋθε σκεπασμένα
- 3975 καμιά δέν τούς κάνουν ζημιά, τί είν' καταχωνιασμένοι.
Γι' ένα-πού δουλεύουνε λαγούμι, ~~οι δικοί μας~~
μειστηκαν ώς έβγαζαν μέ βιά, ~~μεγάλη~~ οι Τούρκοι
κάτω απ'τή Μιάση ακριβώς τήν Ντάπια τί δική μας.
'Ετσι' οι δικοί μας βάζουνε έργάτες για ~~να~~ ν'άνοιξουν
- 3980 μι'ά μπούκα, βάζοντας σκοπό 'πό κεϊ νά προχωρήσουν
κάτω άπ'τή τής άρκουδιστά, νά βροϋνε άπ'τό λαγούμι
νά κλέψουν τό μπαρούτι του, πού τόσο τ'όχουν χρεζα
Απαρατάνε ταχτικά, κάθε τόσο, οι έργάτες,
τά φτιάβια, τίς άξίνες τους, τ'αυτιά χαμαί κοχλώντας
- 3985 ν'άναφουγκραστοϋν καλά, ν'άκούσουνε τούς χτύπους
πού κάνουνε άνοιγοντας οι Τούρκοι τό λαγούμι.
Και νά, τ'άπομεσήμερο τής ίδιας τής μέρας
έκοϋν τούς Τούρκους τά τσαπιά μέ βιάση νά δουλεύουν.
'Ετσι' οι δικοί μας διαμνηοϋν στους πόξω πώς φυγώνουν
- 3990 γι αυτό τό νοϋ τους νάχουνε, σά θά τούς χρειαστοϋνε.
'Ομως κι οι Τούρκοι άκουσαν νά σκάβουν οι δικοί μας
καί για νά τούς προλάβουνε βουχώνουν τό λαγούμι
καί βγαίνουν έξω, άποϋ περνοϋν, μέ βιάση τό φυτόλι.

Μά μ' ὄλη τή φελτάδα τους καί τήν καπατσοσύνη
3995 πού δείχνουν οἱ φιλότομοι τοῦτοι Μεσολογγίτες
ὅπου γυρεύουνε νά φᾶν τό λίγο κόμα τόπο,
τήν ἴδια κελνή στιγμή βάζουν φωτιά κι οἱ Τοῦρκοι
καί πρῶτα τό λαγούμι τους καί ὕστερα τό κάστρο
τραντάζεται καί ἡ φωτιά μέσ' ἀπ' τή γῆς πηδάει.
4000 Γιά πάντα θάφτηκαν ἐκεῖ οἱ πέντες μας ἐργάτες·
μά τούτη ἡ θυσία τους χαμένη δέν πηγαίνει
γιατί οἱ ἐχθροί στή βιάση του καί πᾶ στή συγχυσή τους
δέ τίτανε σάν πού πρεπε, τοῦ λαγουμιοῦ τό φοῦρνο
κι ἔτσι ἄμα τινάχτηκε μαζί μέ τό λαγούμι
4005 δέν ἀναποδογύρισε, σάν ἔλπιζαν, τήν ντάπια
πού τή διαφεντεύανε μέ πάθος οἱ δικοί μας
μά κατά πίσω κλώτσησε μέρος τῆς δύναμῆς μας του
κι ἔβλαψε καί μακέλεψε τοὺς ἴδιους τοὺς Τοῦρκους.

Σάν ξάνοιξε ἀπ' τόν καπνό κι ἀπό τό χῶμα ὁ τόπος
4010 μιᾶλη χαράστρα φάνηκε πάνω στή Μιᾶλη Ντάπια.
Βλέπουν οἱ πολιορκητές ἐτοῦτες τίς χαλάστρες
καί μπήγουν ἄγριες φωνές κι ἔξω πηδᾶν ἀμέσως
πρῶτ' οἱ μπατραχτάρηδες καί σύνεφο 'να μαῦρο
τ' σκέρι ὄλο ἀκλουθᾶ σάν οἰστρηλατημένο.
4015 Καβαλικεύουν τό τειχί καί στήνουν μπαῦράκια
πάνω στήν ντάπια ἄμετρα κι ὁ πόλεμος ἀνάβει.
'Απ' τ' ἄλλα πόστα τρέχουνε βοήθεια νά δώσουν
στήν ντάπια, πού κινδύνευε κάθε λεπτό νά πέσει.
Βλέπει τό μισοφέγγαρο σέ μύρια μπαῖράκια
4020 νά κυμματίζει στό τειχί δλόχαρα ὁ Μαχμούτης
καί στρέφεται στά τσοῦρμα του καί τά ἐγκαρδιώνει.
Τίς βάρκες-κανονιέρες του ζυγώνει στ' ἀκρογιάλι
καί ἀπ' ἐκεῖ καταχτυπά πισώπλατα τήν πόλη.
θεριά γίνοντ' οἱ ἀγωνιστές κι ἀπόφαση πιά πέρνουν
4025 ἢ νά γκρεμίσουν τοὺς ἐχτροὺς ἀπ' τό τειχί τους κάτω
εἴτε νά λυώσουνε ἐκεῖ μέχρι τόν τελευταῖο.

Τά γιαταγάνια άστράφτουνε, άστράφτουνε κι οί μπουκιες
άστράφτουν τί ντουφέκια τους και οί παλιομπιστόλες .
Μαυρίζει ολοϋθε ό ούρανός και σκοτινιάζει ή μέρα
4030 κι ή άγρια χλαπαταγή θεριεύει του πολέμου
ένω φωνές ντερβίσηδων ξεσκίζουν τόν άχέρα
παράλληλα γκαρδιωτικές κραυγές, βρισιές και διάτες
άκούγονται σαν λαίλαπαςκι ' από τά δώ τ'άσκερία
και τρόμο σπέρνουν στον ντουριά, φόβο κι άστροπελέκι.
4035 Πλήθος γρανάτες γυάλινες ρίχνουν άπαντ'όξ Τουρκοί
μά κι οί δικοί μας τίς βαστούν, τίς πιάνουν στον άχέρα
κι έτσι κόμα πριν έκραγοϋν , τίς εξαποστέλουν πίσω.

Όπως ο τόπος είν' στενός, πολλοί δέν καταφέρνουν
σειρά νά πάρουν και νά βροϋν καιρό νά ντουφεκίσουν
4040 κι άρπανε μέσ τή λύσσα τους πέτρες πού τίς πετάνε
κατέναντι είς τούς έχτρούς π'όλο και αύγαταίνουν.
Βλέπουνε τά παιδόπουλα πώς άρχισε και πάλι
άγριος πετροπόλεμος κά στη Μεγάλη Ντάπια
και τρέχουνε από παντού κι άρχίζουν ν'άμολανε
4045 βροχή 'πό πέτρες βαρετές κι άσήκωτες κοτρῶνες
πού τίς πετάν με δύναμη και μαστοριά μεγάλη
πού πᾶν και προσγειώνονται στά τουρκικά κεφάλια.
Μπροστά στο πεῖσμα, τήν όρμή έτούτη τής φρουράς μας
τσακίζουν, τέλος, οί έχτροί και καταματωμένοι
4050 γυρνάνε στα ταμπούρια τους με τήν ούρά στα σκέλια
μά και ζημιές πάθαν πολλές, καθώς ομαδιασμένα
έξ'άπ'τά χαρακώματα και τίς ντάπιες κυνηζαν
και βρέθηκαν κατέναντι στῶν κανονιῶν τίς μπουκιες
πού βάραγαν κά στο ψαχνό με τά μισοδράλιά τους.
4055 Τό φύλλο του Μεσολογγιού λέει πώς σκοτωθήκαν

καθώς καί πώς λαβώθηκαν ἴσα μέ πεντακόσιοι
ἀπ' τὸ λεφούσι τοῦ ἐχτροῦ σέ τοῦτο τό ρεσάλτο.
Ἄπ' τοὺς δικούς μας χάθηκαν πέντε μόνο νομάτοι
καί πληγώθηκαν βαριά κόμ' ἄλλοι δεκαπέντε.

4060 Μέσα σ' οσοὺς πληγώθηκαν εἶν' καί δύο καπετάνιοι
ὁ Γιάννη Γκιώνης κι ὁ Δῆμος ρηνιάσας, ὁ Σουλιώτης
γνωστός γιά τήν ἀντρέια του τήν παλληκαροσύνη
σέ λίγες ^{μέρες} πέθανε καί μέ τιμές τόν θάψαν
μέσα σέ λύπη ἀληθινή κι' ἀπέραντη ἄδύνη.

4065 Εὐθύς σάν καταλάγιασε ὁ πόλεμος κι ἡ ἀντάρα
ἀμέσως ὅλοι τρέχουνε νά κλείσουν τή χαλάστρα
κι εὐθύς νά σιγουρέψουνε τά πόστα μπάς καί κάνουν
κι ἄλλο γιουρούσι οἱ ἐχτροί κι ἀνέτοιμους τοὺς βροῦνε.
Ἄρπᾶνε, σάν γιό λαφριά, στρώματα, προσκεφάλια
4070 τά ρίχνουνε στό ἄνοιγμα κι ἀπέ τά περιδένουν
μέ ξύλα καί μέ σανιδιές γιά νά καλοκρατᾶνε.

Λιπλή οἱ κλεισμένοι τή χαρά σήμερα εἶν' πού παίρνουν
δέν εἶν' πού πανηγύρισαν καί διώξανε τοὺς Τούρκους
παρά 'φτάσαν καί γράμματα ἀπ' τόν Καραϊσκάκη
4075 μά καί ἀπ' τή Διοίκηση, πού γράφουνε πώς φτάνουν
σέ λίγο τά καράβια μας νά σπάσουνε τόν μπλόκκο
ἀπ' τή μεριά τῆς θάλασσας καί νά τοὺς ἀλαφρώσουν.
Τό γράμμα ἀπ' τὸ Θρυλικό, τόν ἀρχικαπετάνιο,
ἔλεγε πώς στά Σάλωνα, πού βρίσκεται τ' ἄσκέρι,
4080 εἶν' ἔτοιμο νά κινηθεῖ, τόν Τοῦρκο νά χτυπήσει,
πισώπλατα κι ἀπρόσμενα τὸν Κιουταχίετ' ὀρδί του.

Ἄντριξέτ' ἔτ' ἡ ἀπόφαση τῶν πολιορκημένων
 νά διαφεντέψουν τὰ τειχιά, ἄφοβα, ὡς τό τέλος
 κι ὅσοι κιοτῆσαν μιά στιγμή, γιομίσανε μέ θάρρος
 4085 κι ἄλλες δέν ἄκουγες μιλιές, παρὰ γιομάτες πλοστη
 πῶς θ' ἀντιβγοῦν στόν κλουταχή καί θά τόν ρεζιλέψουν:
 - Μωρέ θά φᾶμε τόν Πασά, σάν φάγαμε τόν ἄλλοι
 Τήν ἄλλη μέρα τό πρωί κι ἀπάνω εἰς τές ντάπιες—
 πού νήλωσαν λίγες ὀργιές μακρυά ἀπ' τῆς δικές μας—
 4090 στήνουν κανόνια οἱ ἐχθροί καί μέ αὐτά βαρᾶνε.
 Κι ὅπως χτυπᾶν τόσο κοντά, κάμνουν ζημιές μεγάλες
 οἱ μπάλες τους πά στό τειχί, πού τό καταχαλᾶνε
 οὔτε πιά μέρα δέν περνᾶ πού νά μή σκοτωθοῦνε
 δέκα κι ἴσα μέ εἴκοσι ἀγωνιστές δικοί μας.

4095 Μπαλάστρες σέρνουν οἱ ἐχθροί, στά στρώματα ἀπάνω
 στά μαξιλάρια στά στουπιά καί στό σωρό μέ ξύλα
 πού τή χαλάστρα κλείσανε πά στή Μεγάλη Ντάπια
 λίγες μονάχα μέρες πρὶν μέ κόπο οἱ δικοί μας.
 Ἄνάβουν οἱ μπαλάστρες τους, φωτιά παίρν' ἡ χαλάστρα
 4100 μά τρέχουνε ἀπό παντοῦ οἱ πολιορκημένοι
 νερό καί χῶμα ρίχνουνε καί τελικά τῆς στήνουν.
 Μά οἱ ἐχθροί δέν παρατᾶν τόν τελικό σκοπό τους
 καί στή χαλάστρα ἀνάβουνε ὅλο φωτιές κοινούργιες
 ἀδιάκοπα κι ἀπό παντοῦ γιά νά τοὺς γονατίσουν.
 4105 Ζύγκαιρα καί ὀμαδιαστά βαρᾶνε τὰ κανόνια.
 Ἐάφνου, οἱ μπάλες σταματοῦν, σπαλίνουν οἱ γρανάτες
 καί μιά σκηνή βαθιάς σιγῆς γιά μιά στιγμή κλουθάει·
 τότες οἱ πολιορκητές πηδᾶν ἀπ' τὰ ταμπότρια
 κι ὀρμᾶνε σάν τό σίφουνα στήν γκρεμισμένη ντάπια.
 4110 Καβαλλικεύουν τό τειχί, χύνονται πά στήν ντάπια
 στήνουν τὰ μπατράκια τους καί κάνουν νά σαλτάρουν·

μά σύγκαιρα οἱ ἀγωνιστές γυμνώνουνε τίς πάλες
τραβᾶν τὰ γιαταγάνια τους κι ἀπάνω τους χυμᾶνε.
"Ἔ τίς φωνές "ἀπάνω τους", "τούς φάγαμε, ἀδέλφια"
4115 στά χέρια καταπιάνονται εὐθύς μέ τούς ἐχτρούς τους.
Τά δυό ἀσκέρια μάχονται νά φάει τό 'να τ'ἄλλο
κι ἄλλο κανεῖς δέν ἄκουγε παρὰ σπιαθιῶνε χτύπο
καί βογγητό καί στεναγμούς τῶν βαριολαβωμένων.
Μπρός σέ μιά τέτοι' ἀπόφαση, πάλι οἱ ἐχτροί κωλώνουν
4120 ἀνάμεσα στούς πού 'πεσαν εἶναι κι ὁ 'ιδάννης Τσοῦκκας·
μά τ'ἀπομνημονεύματα τ'ἀγωνιστῆ τοῦ Μεχου
γράφουν πώς ἦταν ἔτοιμος στούς Τούρκους νά περάσει
κι ἔπεσε ἀφοῦ .. βλήθηκε πού σφαῖρα πού τοῦ ρίξαν
δικοί μας. γιά " νά μή βρεθεῖ "Ἕλληνας ν'ἀτιμάσει
4125 τό Ἕλληνικό τό ὄνομα" κι ἔτσι ἔφυγε κι ὁ Σούκας.
* * * * *
Τήν κλεισοβα προσπάθησαν νά πάρουνε σέ λίγο
καί πέφτουνε πά στή νησί οἱ βάρκες -κανονιέρες.
Μά ἡ φρουρά της ἡ μικρή μέ θάρρος ἀντιβγαίνει
κι ἐξαναγκάζει τόν ἐχτρό στά πίσω νά τραβήξει
4130 πρὸς τήν παλιά τή βέση του ἀπ'ὄπου καί ἀνοίγει
πεισματικά καί ἄπαφτη φωτιά στήν πολιτεία.
Λυσάσει τότε ὁ Κιουταχῆς, π'ἄδικα προσπαθοῦσε
καί δυό φορές δοκίμασε κι ἀσπτόχησε νά πάρει
τή μιᾶλη Ντάπια καί νά μπεῖ 'πό κεῖ στό Μεσολόγγι.
4135 Φωνάζει τὰ ρετζάλια του σέ σύναξη μεγάλη
καί τοῦτο τό στρατήγημα στοχάζονται νά κάμουν:
Καλά καί μ'ἄκρα σιωπή, νά ὀρδινιαστεῖ τ'ἀσκέρι
καί τότες πιά νά πάψουνε νά βάζουν τὰ κανόνια
καί ἡσυχία νά ἄπλετη ν'ἀφήσουνε νά γίνει·
4140 κι ἄμα θ'ἀνάβει ὁ ντουνιας, ντάλα πιά μεσημέρι
οἱ κλεισμένοι θά θάρρεβαν πώς πιά καταλαγιάζει
πόλεμος καί χλαπαταγή, κι ἔτσι μπαίχνοντιόμένοι
σάν ἦσαν, θά ξαπλώνανε ν'ἀναπαυτοῦν λιγάκι
καί τότε θά ξεχύνετον ξάφνου ἡ μπροστινέλλα
4145 κι ἄσφαλα θέ νά πάταγαν ντάπιας καί πολιτεία

κι ἔτσι ὡς τὰ λογάριασαν , ἔτσι καί κινήθησαν.

Ἄμα καί μεσουράνησε δλόθερμος ὁ ἥλιος
κι ἄχνιζε ἀπ' τὴν κάψα του ἡ γῆς κι ὁ κόσμος ὅλος
καί ἡσυχία ἀπλώθηκε σάν τὴν ἀγαπημένη

4150 γλυκιά καί μυριοπόθητη, κολύφερη, μοιράια,
ξέπνοοι τότε ὡς ἦσανε καί ξάγρυπνοι οἱ δικοί μας
πού δυό μέρες καί δυό νύχτες πολέμαγαν τὸν Τοῦρκο
καί πᾶ στὴν Ντάπια μάχονταν κι ὅλο χερρομαχοῦσαν
ἀποτραβήχτηκαν εὐτύς κάτω ἀπ' τὶς τσαρδάκες.

4155 τὸ κουρασμένο τους κορμί λίγο νά ξαποστάσουν·
μά πάντα ἀναπαύονταν μὲ τὴν καχυποψία
στὸν πόλεμο τὸ 'να τους 'φτί ἔχοντάς το σσημένο·
κι ὡς ἔχυμῆξαν οἱ ἐχτροί καί καβαλῶν τὸ εἶχος,
πετιοῦνται σάν τὴν ἀστραπή καί πιάνουνε τὴν Ντάπια

4160 τὴν μέσα κεῖ πού ψήλωσαν κι ἀνοίγουνε ντουφέκι.

'Ακοῦν εὐθύς τὸ σαματὰ ἀπὸ τὰ ἄλλα πῶστα
καί γκαρδλωτικὲς φωνές μπήγουν συντροφιασμένες
καί τρέχουνε βοήθεια σά σίφωνες νά δώσουν.

Σάν εἶδαν πὼς δέν μπόρεσαν οἱ Τοῦρκοι νά ξαφνιασουν

4165 παίρνουν τὸ δρόμο τοῦ φευγιοῦ κι ἀρχίζουν τὴν πηλάια
καί μὲς τὴν Ντάπια παρατοῦν ὡς εἴκοσι κουφάρια .

Τέσσερις μποτίλιες ρούμι

- Πώς φτάνουν τὰ καράβια μας τὸ μά^{κι}θανελοὶ τοῦρκοι
τί εἶχε παντοῦ τζασίτηδες ὁ Κιουταχῆς δικούς του
πού τοῦ χεῖαν καλεπτῶς τί κάνουν οἱ δικοί μας.
- 4170 Κι ἡ καρδιά του λαχτάρησε, τί μῆνες γυροφέρει
μέρα καὶ νύχτα ἄπαφτα, τριγύρω στά ταμπούρια
γκαρδιώνοντας τ'ἀσκέρια του, σχέδια μελετώντας.
Τρεῖς μῆνες δέ σταμάτησε οὐδέ στιγμή τῆ σκέψη
κι ὄλο καὶ νά στοχάζεται τί μηχανές νά στήσει
- 4175 μιά ὥρα ἔτσ'ἀρχίτερα τὴν πόλη νά πατήσει.
Ποιὸς σερασκέρης σάν κι'αὐτόν ἔκαμε μύρια τόσα;
καὶ ποιὸς βεζίρης δούλεψε μέ τόση μιάλη θέρμη
ὡσάν κι'αὐτόν, πού πρόσφερε στὸν Παπασάχ τὰ πάντα;
Καὶ νά, τώρα κι' ἂν φτάσουνε αὐτοὶ οἱ σατανάδες
- 4180 μέ τὰ σιτοκαράβια τους, πού τὰ 'καναν ἀρμάδα.
οἱ Ρούμηδες καὶ πολεμᾶν κάλλιο κι' ἀπ' τὰ δικά τους
κινδύνευαν οἱ κόποι του, οἱ τόσες τὼ θυσίες
κι οἱ τόσοι πού ξοδεύτηκαν τοῦ ντοβλετιοῦ παράδες
ὄλοι στό φοῦντο γιὰ νά πᾶν καὶ νά χαθοῦν γιὰ πάντα.
- 4185 Πόξω φυλᾶνε, βέβαια, φρεγάδες καὶ τὰ μπρίκια
πού ἔστησ' ὁ Τοπάλ Πασάς, ἡά ποιὸς τοὺς ἔχει πλοτη;
Ὁ Σερασκέρης λαχταρᾷ μὴν τὸν ἀπαρτήσει
στή βιάση του ὁ Τοπάλ Πασάς καὶ στήν ἀπελπισιά του
σάν τῶν χαϊνηδῶν φανοῦν τὰ φοβερά καράβια
- 4190 μέ κεῖνα τὰ μπουρλότα τους, πού δέν κάνουν ἄστεϊα.
Τ'ἀναθιβάνει δλ'αὐτὰ μέσα στό νοῦ του πάντα
καὶ νοιώθει πὼς στά σύντομα θά πρέπει πιά νά πάρει
μά καὶ νά δώσει, γιὰ νά βρεῖ κάποτε καὶ μιά λύση
καιρό ἂν εἶχε μπόλικο, ἔπρεπε νά προσμένει
- 4195 πὼς θά'λυωνε στίς στέρησες μιά μέρα τοὺς κλεισμένους
καὶ θά'μπαινε σιγά-σιγά μέσα στήν πολιτεία
μ'ἀσφάλεια καὶ σιγουριά, δίχως πολλές θυσίες,
μέ τὸ βουνό πού περπατᾷ, ἔχοντας μπροστινέλλα.
Μ' ὡς ἦρθανε τὰ πράγματα δέν τ'ἀπομένει ἄλλο

- 4200 ἔξδν ρεσάλτο ἄν ἔκανε τήν πόλη νά πατήσει
 κι ἀπό τίς τέσσερις μεριές κι ἄφ χάνετουν ἀσκέρι
 ὅσο πολύ κι ἄν ἤθελε χαθεῖ μέσα στή μάχη.
 Μά πάλιν ξαναστρέφεται καί ξανασυλογιέται
 τό στῆθος πού φανέρωσαν τοῦν τὰ σκυλιά στήν Νπάπια ,
- 4205 τή δύναμη πού δειξανε, τήν τόση ἀποκοτιά τους
 στή φωτιά καί σιό θάνατο καί κόβει ἡ ὄρεξή του.
 "Ἄν ἀστοχήσει, πού λόγο στόν Πατισάχ θά δώσει
 καί ποιά ἐξήγηση θά βρεῖ, ποιά δικαιολογία
 γιατί κόμα δέν μπόρεσε μέ τά τόσα φουσάτα
- 4210 πού τοῦ μπιστεύθηκε τυφλά, τοῦν τό Μαντρί νά πάρει.
 Ἄναθυμᾶται σύγκαιρα^{κόμα} καί τή λαφράδα
 ὅπου ἔχε σάν μέ τό στερνό "μετζέλη" διαμνηοῦσε
 στόν Πατισάχ στήν Ἰσταμπούλ, τήν κούφια τή κουβέντα
 ὅπου ξεστόμησε καί δῶ στους πολιορκημένους
- 4215 πῶς τό ἔνα πόδι τό ἔβαλε κιόλας στό Μεσολόγγι
 καί πιά δέ τοῦ ἀπόμεινε καί τ'ἄλλο του νά βάλει.
 Κι ἔτσι τώρα θά καρτερᾷ ὁ Μέγας ὁ Βεζίρης
 νά τοῦ φέρουν τήν εἶδηση καί τά καλά χαμπέρια
 πού τόσο ἄργησαν ναρθοῦν ἀπό τό Μεσολόγγι
- 4220 κι ἀπέ νά τρέξει παρευθός κι ἀφοῦ πρίν προσκηνησει
 τόν πολυχρονεμένο του Σουλτάνο, καί νά δώσει
 τό μήνημα τό λιόχαρο, πῶς τό καστρί ἐπάρτη.
 Πρέπει , γιά τοῦτο, παρευθός τρόπο νά βρεῖ, νά πάρει
 τούτη τή μάντρα γιαντ' ἄλλιως δέν στέκεται νά νοιώθει
- 4225 καλά πάνω στους ὤμους του τό δόκιμο του κεφάλι
 καί θά πληρῶσ' ὄλ' αὐτός ὅσ' αὐτόν θε νά ξεσκάσει
 τό μίσος κι ἡ βαθιά ὀργή τῆς πόρτας τῆς Μεγάλης
 πῶς στάθει τόσο μπόσικος. τί σ' ὄλωνε τόν κόσμο
 ρεζέλεψε στά μάτια του κοτζάκ τρανό ντοβλέτι.
- 4230 Πρίν ὅμως τό ρεσάλτο του γι' ἄλλη φορά τό κάνει
 ἀποφασίζει καί φορᾷ στερνή φορά ἀκόμα

- τή μάσκα τ'άνοιχτόκαρδου καί τοῦ καλοσυνάτου
καί στήν καρδιά, μιᾶς ἀλεποῦς βάζει τήν πονηράδα.
Μηνᾶ καί στό Μουράτοβιτς, τόν ξένο τόν Ιππότη
4235 τόν κυβερνήτη της γνωστῆς φρεγάτας " Καρολίνα."
νά μεσητέψ'ἀνάμεσα στούς ἀντιμαχομένους.
Δέχετ'αὐτός μέ προθυμίᾳ καί στέλλει στούς κλεισμένους
γραφή, ὅπου τοὺς προσκαλᾶ γιά νά παραδοθοῦνε.
Καί τότες τ'ἀποκρίνονται πῶς ἄδικα κοπιάζει
4240 καί πῶς γιά νά στηθοῦν ψηλά, στίς ντάπιες καί σφά κάστρα,
τῆς πόλης τοῦ Μεσολογγίου τά τούρκικα μπατράκια
θά πρέπει πρῶτα νά διαβοῦν ἀπάνω ἀπ'τά κορμιά τους.
Μετά πού πάλ'ἀπότυχε τ'αὐστριακοῦ ὁ λόγος
φωνάζει τότε ὁ Κιουταχῆς καί πάλι τόν Ἄμπάζη
4245 τ'ὀμολογᾶ τοὺς δισταγμούς καί τοὺς κρυφοὺς του φόβους
καί στέλλει τονά δεῖ ξανά μέ τρόπο τοὺς κλεισμένους
νά βάλ'ὄλη τήν τέχνη του, ἴσως καί τοὺς τυλῶξει,
κρυφά τάζοντας πλούσια πεσκέσια στοὺς δικούς του
νά παραδώσουν τό μαστρί δίχως πολέμους ἄλλους.
4250 Τρέχει τότε ὁ Ταΐραγας καί μπρός στήν ντάπια βγαίνει
τή γνώριμη Τερίμπιλε καί λέει τί γυρεύει.
Ζητάει στή συνέχεια κουβέντα γιά νά πιάσει
μ'ἀντιπροσώπους τῆς φουρᾶς, νά πέσουν σ'ὀμιλίες.
Βγάζουν τότες ἀπ'τά τειχιᾶ οἱ κλεισμένοι σταλμένους
4255 νά δοῦν μονάχα τί θέλει, δίχως νά συζητήσουν
γι αὐτά πού θέλει νά τοὺς πεῖ καί νά τοὺς ἀναπτύξει.
Ἄρχίζει ὁ Ταΐραγας, εὐγένειες χεῖμάτος,
νά τοὺς θυμίζει τά παλιά πού ζήσανε στό Σούλι
καί δίνει τή βεβαίωση πῶς ἔρχεται σά φίλος
4260 καί πῶς τή μεσολάβηση ἀνάμεσα στοὺς δυό τους
δέχτηκε γιατί, σίγουρα, τόν πόναγ'ή καρδιά του
πού δίχως ενα διάφορο ἄδικα καταχρόνταν
ἀπ'τούς κλεισμένους ἄπαντα δεκάδες παλληκάρια.

Κι είχανε στήν περίπτωση πιό πρίν το μελετήσει
γι αυτό και στόν Ντελή Γιωργή το Μήτρο παραγγείλαν
5300 νά 'πιστατέφει και καρφιά να φτειάξει πεντακόσια
για νά βουλώσουνε μ'αυτά τά τούρκικα κανόνια
πλήν, όπως αποδείχτηκε, πολύ λεπτά τα φτιάξαν
όπως για τούτο μαρτυρά στερνά κι ο Σπυρομήλιος.
Έτσι κοιτάν του Κιουταχή με λύπη τα κανόνια
5305 κι οι μαχητές μας με θυμό και λύπη τά τηράνε,
π'απειραχτα τ'αφήνουνε κι αχάλαστα θα μείνουν
για νά ξερνούν καθημερίς φωτιές πάνω στα τείχη.
Μόνο κιάτ'από να απ'αυτά ξερά βάζουν κλωνάρια
και τ'άναγαν πρίν φύγουνε, μέ στόχο να πυρώσουν
5310 την μπούκα και τό σώμα τους κι έτσι να τά στρεβλώσουν.
Μ'αλλο πειά δέν φροσαρκείνται με καρδιά πούν'μαύρη
ξανα ωισωγνευονε και μπαίνουνε στο φράχτη.
Μ'άς δούμε πώς κινήθηκαν κι οι 'πόξω και τί κάμαν:
Νά πιάσει διατάζουνε τόν καπετάν Σιαφάνα
5315 με το δικό του νταϊφά το δρόμο απ'τό Μποχώρι
και π'ολοῖσια οδήγαγε στ'ορδί του σερασιέρη.
Μεσ'τό Μποχώρι βρίσκουνε όλη η καβαλλαρία
κι εδώ ο Σιαφάνας θα'στηνε γιά τόν οχτρό παγόνα,
που θε νά τόν εμπόδιζε νά'φευγε, να συντρέξει
5320 κι έτσι στ'ορδί του Κιουταχή μιντάτι νάν του δώσει.
Από τήν άλλη κι ο καπτάν ο Βαλτινός ο Γιώργης
θά'μενε στή Βοράσοβα με το δικό του τσούρμο
χέρι βοήθειας νά'δινε στούς άλλους, που γιουρούσι
είχαν ταχτεί να κάμουνε, σά δεν τό καταφέρνα γ
5325 και πισωδρόμαγαν στερνά, διωγμένοι από τον Τούρκο.
Και Καραϊσκος, Τζαβέλας κι ο Χρήστος Φωτομόρας

ειν' τέτοιος, που συγκόφτασε, γιά να τ'απαρτήσει
καθώς πετάχτει ο Κιουταχής, σάν ξύπνησε απ' τον ύπνο
βγαίνει να δει σάν τι τρέχει και ξάφνου φωτιές βλέπει
να προχωράν ^{απάνω} του και νάν τότε ζυγώνουν.
Και τότες ~~πια~~ κατάλαβε το πόσα κινδυνεύει.

5355 τι να τον πιάσουν ζωντανό θάτανε ρεζιλίκι
το λαμπρό τούτο στρατηγό και μέγα σεσημασμένη
του δοξασμένου του Μαχμούτ, του ξακουστού σουλτάνου.

Ο Κιουταχής ολόγυρα στ'ορδί του είχε σηκώσει
για νάναι σιγουρότερος ένα κλειστό ταμπούρι'

5360 και μέσα σ'αυτό βρίσκονταν πάντα τζοχανταραίοι
ως δυό χιλιάδες διαλεκτοί πολεμιστές - αθέρας
απ' ~~όπου~~ τό ντοβλέτι ^{της Τουρκίας} ~~της~~ με προσοχή σταλμένοι
αρπάνε τούτοι τ'αρματα κι ευτύς τρέχουν κι ανάβουν
δαδιά, για να κοιτούν καλύτερα στο στόχο.

5365 Πιάνουν τα πόστα με σκοπό να σώσουν τον βεζύρη
με τη μεγάλη απόφαση να σκοτωθούνε κάλιο
παρά τέτοιο ρεζίλεμα και τέτοια ^{καίρα} ~~καίρα~~
να πέσει πάνω στήν Τουρκιά, που ~~δεν~~ ^{δεν} ~~εφαλαγίνει!~~
Καθώς ομαδιακά τραβούν οι τετρακόσοι πάντα

5370 ομαδιασμένοι κι άφοβα, με σύστημα και τάξη
μοιάζουν με βράχο που κυλά στη θάλασσα και πάει.
σκορπά ^ω ~~α~~ ολούθε το νερό, στούτο το πέρασμά του
που στό στερνό τούτ'όμως ^{δω} ~~ξανακλει~~ ξωπίσω.
Τρέχουνε κιόλας στη ^{καρδιά} του τούρκικου φουσαίου

5375 από παντού ^α ~~α~~ αγριους περιτριγυρισμένοι
τζοχανταραίους, που διφούν να δείξουνε το σέβας
και τήν αγάπη στήν Τουρκιά, σώνοντας τό Βεζίρη.
Πρώτος ~~α~~ ορδί του Κιουταχή πηδά μέσ'ο Κιτσάκης

πούν παλληκάρι λεβεντιά, ξάδελφος του Τζαβέλα.

5380 Κι οχοσφιφοχυρίζοντας το γιαταγάνι ανοίγει
το δρόμο προς τον τελικό το στόχο, που σιμώνει.
Μα παρατιέται ξαφνικά, τ'είν' περικυκλωμένος
με στρατομάνι αμέτρητο και με τζοχανταραίους.
Χτυπιέται, μα κι αντιχτυπά, μέχρι στερνά που βρίσκει
5385 το δόξασμένο θάνατο, παράδειγμα θυσίας.

Σαν τους δικούς μας είδανε να μπαίνουν στό ταμπούρι
τις θήκες τότε των σπαθιών σαν οι τζοχανταραίοι

—ως δέν τη θένε τη ζωή μήνυμα και σημάδι —

και με τα γιαταγάνια τους μπροστά και τα ντουφέκια

5390 Φωνάζοντας πως πιά τιμή δέν τούς έχει ξεμείνει
κι "ούλλοι μαζί να πέσουμε μα τόν Αμέτ Μωάμετ"
ανάτρεφαν και στάθηκαν κι ως λιόντες πολεμάνε.

Οι τετρακόσιοι πολεμάν, μα δύσκολο κερδίζουν
έστω και λίγες δρασκελιές και σύγμαιρα τό νειώθαν

5395 από μπροστά και πίσω τους, κόμα κι από τα πλάγια
νάν τους τυλίγει του Μαχμουτ τ'ασκέρι σαν τ'αδράχλι
Κι είναι χαμένοι, σίγουρα, λίγ' αν χασομερίσουν
Κι έτσι παίρνουν απόφαση κι οι τρείς καπεταναίοι
ν'αυαχυρίσω βαρελούς σ'ην αρχιμιά λαο βάση.

5400 Και μ'ίδιο το που χύμηξαν λίγο πιό πρίν το στήθος,
ορμάν και ξανασκίζουνε το τούρκικο λεφούσι
πού πήγαινε σ'αγκάλισμα νάν τους κλείσει θανάτου.
Στης Βαράσοβας τά ριζά να σου σε λίγο φτάνουν
δίχως ν'αφήσουν τ'άρματα π'αρπάξαν απ'τους Τούρκους

5405 κι ουτ'όσους πιάσαν ζωντανούς, π'αναμεσίς τους ήταν
κι ένα μεγάλος και τρανός και ξακουσμένος μπέης.
Ενιά μονάχα ξέμειναν πίσω τους παλληκάρια

που σκοτωθηκάν στό τραχύ και ξέφρενο γιουρούσι.

Μεγάλη στάθηκε η ζημιά που 'χαν οι Τούρκοι πάθει,

5410 κι άς μήν πετύχαν το σκοπό που βάλαν στο ρεσάλτο.
Οι μαχητές μας ήντ Φρουράς στόν αρχιεό λαο στόχο.
Κι όπως ο τύπος μαρτυρά τής εποχής εκείνης.

εξόν που προμηθεύσανε τόν Αδη μ'εξακόσιους

περίπου άπιστους και γιούς τής Άγαρ, Οσμανλήδες,

πολλοί Αρβανίτες αρχηγοί μεσ'τήν απελπισιά τους

5415 τον Κιουταχήν αρχίνισαν να παραιτούν, να φεύγουν
από τ'ορδί σηκώνοντας ανθρώπους τους και τσούρμα.

Σε λίγες μέρες οι λαμπροί κι αθάνατοι του φράχτη

ανέβηκαν απ'του χαμού με μιάς τα σιαλοπάτια

π'ως τήν κορφή τής πιό λαμπρής τους οδηγάνε νίκης.

5420 Και τότες πιά πιστέφανε πως θέν ν'αποτραβιδίαν

παίρνοντας από μόνος του τ'ακέρι του ο Κιουτάγιας.

Κι άν τούτο δε γινότανε, στρνά θέν να τόν διώχναν.

Σαν όμως καλά που'ξερε μα κι άσφαλτα φοβόταν

ο σερασκέρης άδικα δεν προβληματιζόταν:

5425 Πώς φεύγοντας απ'το τειχί, θάχανε το κεφάλι.

Εκανε το μνημούρι του κι είπε πως και να φεύγαν

και νά τόν απαράταγαν όλοι τους κι ως τον ένα

αυτός θε νά'μενεν εκεί κι άς τόν εθάβαν μέσα.

Παράτησε όλη τη δουλειά σε ντάπιες και ταμπούρια

5430 και προγραμμάτιζε να μπει μέσα στό Μεσολόγγι

με " το βουνό που περπατεί" και μ'άλλονε κανένα

Η ΕΥΚΑΙΡΙΑ ΠΟΥ ΧΑΘΗΚΕ

- Γινότανε ξεκάθαρο πως στή λουρίδα τούτη,
- από τή λιμνοθάλασσα περιτριγυρισμένη -
δινόταν η πιο κρίσιμη μάχη του κοσιένα.
- 5435 Μ' αυτό το ξέρει κι ο Μαχμούτ, κι έτσι στο Μεσολόγγι
θά ρίξει όλα τ' ακέρια του κι όλες του τίς αρμάδες
πού'χει σ' Ασία κι Αφρική μα και ^{σ'} Ευρώπη 'κόμα
Κι όμως την πράξη του Μαχμούτ και τήν αιαρινήν αλήθεια
πού 'βγάζε μάτια και φωτιά κι είχε παντού σημάδια,
- 5440 μάτια δέν είχαν να τήν δούν τοτ' οι πολιτικοί μας.
Κι ούτε το χρειαζότανε διάγνωση νάν κάποιος
να υαλαγάθει στα στερεά πως σ' αλήθεια δώ' την ωόρη
μ' όλη γύρω της αιθέλου αερού τό λιμνοθάλασσα
στεκόταν μια φανταστική κι ασύχωρη ευκαιρία
για μιá νίκη περίλαμπρη, που θάν τούς οδηγούσε
- 5445 όχι μόνο πιο γρήγορα στή λευτεριά του τόπου
χωρίς τίς τόσες συμφορές, τίς άδικες θυσίες
μ' ακόμη μ' όρους άμετρες φορές καλύτερούς τους
Κι όπως κι ο Φάμπρ παρατηρεί τότες στα χρόνια κείνα
Αν, τελικά, συντρέχανε τούτη την πολιτεία
- 5450 μ' έξι χιλιάδες μοναχά, τότες οι μαχητές της
θα διώχνανε τόν κίουταχή χωρίς αμφιβολία
και του Μπραύμη η στρατιά θε νά καταστρεφόταν.
Κι υπήρχαν τέτοιες δύνάμες για τόσο φηλό στόχο
που θάφερνε τη λευτεριά σ' αλάικερη τη χώρα
- 5455 που στέναζε μεσ' τη σιλαβιά του Τούρκικου τ' Αττίλα
γύρω στις τρείς κατ' οσταριές χρόνους κι άλλους εζήντα
όταν στόν Τούρκο πρόσφεραν με τίς ενέργειές τους
μα και με τους ατέλειωτους καυγάδες κι έντρικές τους
οι δυό δελφίνοι πρίγκηπες, ο Θωμάς κι ο Αντρέας

- 5460 τα παλαιολογόπουλα, που σεβασμό κανένα
σε κείνη τήν υπέροχη θυσία δέν εδείξαν
του θειού τους, που πεθαίνοντας άφησεν υαυοθήες
στους δουλωμένους Έλληνες γι αντίσταση κι αγώνα
Κι όπως στερνά τ'ομολογεί κι η τούρκικη ιστορία
5465 τότες δε βγήκε νικητής στή μάχη για τήν Πόλη
μήτ'ο Μωάμεθ κι ο στρατός ο τούρκικος κι ο στόλος
όπου τήν περισφίξανε κι από παντού τήν ζώσαν
από στεριά και θάλασσα, καταδικάζοντάς την
σε μόνωση κι αποκλεισμό, καταμοναχιασμένη
5470 χωρίς καμιά βοήθεια κανέναν να τής δώσει.
Σίγουρος όμως νικητής στήν πάλη κείνη βγήκε
ο Κωνσταντής ο βασιλιάς, πού 'πέφτε πολεμώντας
που στό καστρού του Ρωμανού, στό χέρι του κρατώντας
το ξίφος εάν πολέμαγε μόνος με τίς χιλιάδες
5475 τους άντρες που παράταξε τότες εξ' απ'τά τείχη
της πικροβασιλεύουσας, πόλης τών Κωνσταντίνων,
ο ξακουστός πολέμαρχος τών Τούρκων στρατηλάτης.
Έτσι το στερνοκόμματο τής γής πού λευτερό'χε μείνει
κάτω στό άτυχο Μωριά, το στερνοδεσποτάτο
5480 το δεσποτάτο του Μυστρά, απ' όπου ο Κωνσταντίνος
ξεδίπλωσε και πρόβαλε τίς τόσες αρετές του
λου το προσφέρανε κι αυτό πεσκέσι του Μωάμεθ.
Γι ίδια μικροπολιτική τότες στό κοσιένα
ακολουθούν κι οι τοτινοί πολιτικάντηδες μας
5485 π'αντίς γι αυτό να ρίχνοταν στά κεί π'εντυλισσόταν
το πιό σκληρό και δύσκολο το δράμα της πατρίδας
μείνανε τότες απαθείς και βλέπανε τό δράμα
απόμακρα κι αλαργηνά, σάμπως και να 'σαν ξένοι.

- Για σ'εκστρατείες αχρηστες κι ανώφελες σταλθήμαν.
5500 Τρομαχτικές και φοβερές ειν'οι ζημιές του Τούρκου
μπροστά σε τούτο το τειχί, που τελειωμό δεν έχουν
Απ'τίς οκτώ, τις δέκα πές, χιλιάδες του Κοραΐμη
πού 'φερε κάτω απ'τό τειχί τούτης εδώ της πόλης
πιότεροι δε θα ξέμειναν από τίς τρείς χιλιάδες
5505 Σίγουρα για τόν Κιουταχή τα νούμερα δεν είναι,
σαν τούτος ταχτικό στρατό **θεν** είχε μα'ναι βέβαιο
πως ίσαμε τα δυό τρίτα θάχασε του στρατού του
Λίγ'ακόμη και στά στερνά θε νά στείκόταν τάφος
ο φράχτης του Μεσολογγιού και για τών δυό πασάδων
5510 **τ'ασκέρια, που κουβάλησαν σ'αμέτρητα μιλιούνια.**
Και πρώτος τ'ομολόγησε στόν Πτεριγνή μιλώντας
σαν πήρε τέλος κάποτες τουτ'η πολιορκία
ο ίδιος ο Μπραήμπασάς, πού δείχνοντας στό βάθος
κάτι κορφές χιονόσπαρτες, είπε τουν τίς αλήθειες.
5515-Ελέπεις το χιόνι στα βουνά, πώς κάθε λεπτό ζυώνει
Ετσι θα λυώνουμε κι εμείς τότες στό Μεσολόγγι,
αν λίγες στέλνανε τροφές στήν πόλη, γιά ν'αντέξει
ίσαμε ^{τελει}τό πιο πολύ, βδομάδες τόν αγώνα.
Μά 'ταν η τύχη μας βουνό κι ήθελε να σωθούμε
5520 από τό σφυροκόπημα, τ'άσβηστο κανονίδι
και τά ρεσάλτα τα συχνά, που τελειωμό δέν είχαν
κι ήταν γιά μάς ξολοθρεμμός και χάρος μακελλάρης
που ρούφαγε το γαίμα μας και χορταμό δεν είχε.
Σαν μεσ'τ'Ανάπλι μάθανε πως σύντριψε η φρουρά μας
5525 το μιαλό σάλτο του πασά, τότες δοξολογήσαν
τόν υφιστο, που βλόγησε τους κόπους και τούς πόνους
των μαχητών της λευτεριάς, και τό δίκιο τής πάλης.

Κι έτσι αποφασίστηκε δοξολογιά να γένει
πάνδημη και σεμνότατη στήν εκκλησιά της πόλης.

5530 Κι ομιλητής εκλέχτηκεν ένας έντιμος άντρας
αυτός που σάν ορίστηκε κάποτε να δικάσει
- χρόνια πολλά στερνότερα, μετά το κοσιένα-
τόν θρυλικό κι απέθαντο κι ήρωα τών Ελλήνων
τόν αρχιγέτη τών Ρωμιών και του Μωριά το Γέρο

5535 αρνήθηκε στίς απειλές τών Βαυαρών να στέρξει
και να στείλει στο θάνατο τόν αρχικαπετάνιο.
Κι έτο' από τότες στέκεται του νόμου το καμάρι.
Φάρος και δείκτης αντρείας καί λεβεντειάς μα κι ήθους.
Πρωτάρχησε το λόγο του τονίζοντας πως τώρα

5540-μετά τους ενθουσιασμούς στήν έναρξη τ' αγώνα-
σ' όλη τη χώρα δέν στέκει δίπλα στο Μεσολόγγι
άλλο νάν άξιο σάν κι αυτό, κι ουτ' έστω νάν τ' αγγίξει.
και πρόσθεσε στό λόγο του, τής αρετής ο βράχος.

Σε σε στρέφω το λόγο μου, πανένδοξη μας πόλη

5545 πανίερη και πάνσεπτη, που με βαθύ τό σέβος
πατώ, πετώντας με φτερό τής σκέψης απλωμένα
τ' αγια σου τα χώματα, τά μυριοδοξασμένα
και συλλογιέμαι τά λομπρά τά κατορθώματά σου.
και σε βαφτίσομε ιερή· κι είσαι στ' αλήθεια τέτοια,

5550 γιατί έμεινες ακέρατη κι ακίαντη κι ολόρη
χωρίς ποτές να δουλωθείς από βαρβάρων πόδια
από τη πρώτη τη στιγμή που εδθείς στόν αγώνα

Μ'ας δούμε τώρα τι 'καμαν για τούτη δώ την πόλη
οι κάλπικοι πολιτικοί, πουχ' απ' αυτούς γιομίζει
5555 η χώρα, κι ενώ χύνανε τό γαίμα τους καποι' άλλοι.

Ο δρόμος τών νδιών

Τέσσερις μέρες ύστερα, πιάν' ο Μαυροκορδάτος,
πού'τανε πρώτος συμβουλος στό Γιώργο Κουντουριώτη
τόν Έλληνα πρωθυπουργό και γράφει στους Εγγλέζους,
στό Βρετανό πρωθυπουργό, στό γνωστό Τζιόρτζι τόν Κάννιγκ
5560 για να τους πεί'μπιστευτικά, πως θάτανε η πατρίδα
εμπόδιο και φηλός φραγμός στη δύναμη των Γώσων
άν τελικά πετύχανε κι απελευθεωνόταν.
Άλλοτες, όπως έγραφε στό γράμμα του ^{δικός} μας
αποτελούσε το φραγμό το τούρκικο το κράτος
5565 αλλά τούτος ο πόλεμος περίτρανα 'χει δείξει
πως το κράτος το τούρκικο δέν τό δύναται τώρα
να παίξει αυτό το ρόλο του, τούτη, την εντολή του.
Και μιάς κι η πάλη τό 'δειξεν πως-μόλο λίγοι πού 'ναι-
στούς Έλληνες ή πρόνοια, σάν πού τό 'χει ταμένο,
5570 την πράξη τούτη ανέθεσε κι όχι σ' άλλο κανένα.
Και στά δικά της μοναχά τά χέρια θ' ακουμπάει
σε λίγο τήν ασφάλειά της ολόκαιρη η Ευρώπη.
Σύντομα ακόμα θο γενεί σύμμαχος με τήν Πύλη
και μιά τριπλέτα θά στηθεί κατέναντις τών Γώσων
5575 Ελλάδα Αγγλία και Τουρκιά·κι η Βρετανία θά ναι
της Ελλάδας η φυσική και μόνη της προστάτης

Κι από τούτη την ένωση πιο πολύ κερδισμένη
 η Βρετανία θέ νά βγεί, γιατί θάχ'εγγυήσεις
 όσες κι άν κάμει απόπειρες ο Ρώσος μα κι όποι άλλοι
 στοχεύοντες εμπόριο μα και κυριαρχία

5580 να βλάφουνε στήν Ινδική των Βρετανών συμμάχων
 Στόν ίδιο, πάντως, άνθρωπο βάλλει κι ο Σπυρομήλιος
 π'άφοβα τόν κατηγορεί πως πεθυμά να πέσει
 όχι μονάχα το καστρί τής ίερής της πόλης
 μά κι όλη η πέ^ρ απ'τόν Μωριά μαχόμενη πατρίδα .

5585 Έτσι θέν νάταν εύκολα να γίνει πριγκηπάτο
 μονάχα η Πελοπόννησο, σαν τη Μολδοβλαχία
 κι ο κο^ρματάρχης αρχηγός θέν να γινόταν "πρίγκηψ"
 Κι έτσι καθόλου ^{στα ελληνικά} σήμερα δε τη βρίσκει
 τούτη πού του βολόσυρε σφοδρή κατηγορία

5590 ο Σπυρομήλιος ο λαμπρός, πανάξιος στρατιώτης

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

(29 του Ιούνη 1825-13 του Απρίλη 1826. Διασκευή από το Δημήτρη Φωτιάδη, αφήγησης του Νικαλά⁸ Κασομούλη. Απόδοση ποιητικά από τον Πέτρο Στυλιανού)

Ξεκίνημα από τ' Ανάπλι

Γύρω στίς εικοσ τέσσερις του πρωτογιούνη μήνα πήραν τα διαβατήρια τότες απ' το γκουβέρνο όσοι στ' Ανάπλι στάληκαν από το Μεσολόγγι να δούνε τήν κυβέρνηση και βοήθεια να ζητήσουν.

5595 Αναμεσίς τους ήτανε κι ο Νίκος Κασομούλης που χάρη στό χειρόγραφο, πού'χε τότες αφήσει σέρνονται τούτες οι γραμμές, που τόσο φως σκορπίζουν για τούτα τα δραματικά κι ηρωικά συμβάντα.

5600 Έτσι στ' Ανάπλι αφήσανγειά, μά και στους Ανατλιώτες κι όλοι μαζί κινήσανε, Δυτικοελλαδίτες, γιά να στραφούνε στό λαμπρό κι άπαρτο Μεσολόγγι⁸ στη Μέρμπακα κοιμήθηκαν την ίδια νύχτα κιόλας κι αφού πρωτοπροσπέρασαν την άλλη την ημέρα

5605 τον Αη Γιώρκη, λάμνισαν, ολοστρατολατώντας από τη κοτεινή μεριά, ως την έχουν βαφτίσει, και φτάσανε στην Καστανιά και κεί μεσημεριάσαν.

Γύρω στ' απομεσήμερο, καθώς επορευόνταν στόν κάμπο τόν πυρόξανθο και στα Καλυβοχώρια

5610 στο πρώτο κιόλας το χωριό, π' απάντησαν μπροστά τους τους πρώτους συναπάντησαν του τόπου φευγαλάδες που τρέχανε κοπαδιαστά, σμάρια κατασκιαγμένα και ντουφεκοβολάγανε και πρωτοπαραβγαίναν

- ποιός θεν να πρωτοπροσπέραγε τόν άλλο στην πηλάλα,
Τούτο τόν αγριο πανικό τον είχε προκαλέσει
- 5615 το ξαφνικό το γύρισμα του Τούρκου σερασκέρη
π' άφησε τον αργίτικο τόν κάμπο και τραβούσε
κατά τον Αχλαδίο κάμπο, για να στρατοπεδεύσει.
Έτσι τότες πολλοί φευγιοί γύραν κατά την Κόρθο
όπου με διάτα ανοίχτηκε " Το μέτωπο πολέμου",
- 5620 σύμφωνα με το πρόσταγμα του δοξασμένου Γέρου,
του Θωδωρή, που σκέφτηκε πως ο πασάς των Τούρκων
θα προΰρούσε κατά κεί, λίγο να ξανασάνει.
Έτσι πήραν διαταγή για νάν τους εμποδίζουν
οι χωρικοί, σαν θά' βλέπαν τούτους τους φευγαλάδες
- 5625 νά τρέχουνε σάν ξέφρενοι στόν κάμπο να σωθούνε
Κι ακόμη νάν τους ντουφεκάν είχαν πρόσταγμα πάρει
για νά κοπεί το ξέφρενο φευγιό κι η κατρακύλα.
Σύγκαιρα τότες διάταγμα βγάλαν κι οι καπετάνιοι
πως όσους θα συλλάμβαναν να μεταλλάζουν πόστα
- 5630 θάν τους σκοτώναν παρευτός, χωρίς δεύτερη σκέψη.
Ομως σαν δέν το μπόρεσαν να τους αλικοντίσουν
τους άφηναν το λεύτερο για νά μεταδιαβούνε.
Έτσι από δαύτους μάθανε τη νίλα τ' ασκεριού μας
στον πόλεμο που γίνηκε στις κοσιδουό Γιούνη
- 5635 όπως και για τόν κίνδυνο πού βρέθηκε ο Ζαΐμης
μα κι ο Νικηταρόπουλος και πλήθος άλλοι τόσοι
που μόλις και που σώθηκαν από τους Ρουμελιώτες.
Παλληκαρίσια μονάχα ξανά' χει πολεμήσει
μέσα στίς τόσες τις φορές και πάλιν ο Γενναίος
- 5640 μ' αποτραβήχτηκε κι αυτός με σύστημα και τάξη

- σάν όλοι πιά το σκάσανε κι είχε ξεμείνει μόνος
Πιάστηκε και σκοτώθηκε τότες ο Παπατζώνης
κι άλλοι πολλοί σκοτώθηκαν στην άνιση την πάλη.
Κι ακόμη πως τα χάλασε ξανά με το γκουβέρνο
5645 ο Γέρος, π'αλικόντιζε φωτιές απ'τό θυμό του.
Έτσι χανότανε ξανά σιγά - σιγά το θάρρος
κι η πίστη τους σιγόσβηνε και κόβονταν οι ~~ελπίδες~~ ^{ελπίδες}.
Όμως η πίστη ξαναθεί και καταπλημμυρίζει
καρδιές και στη θεια και μυαλό, σάν στάθηκαν στους Μύλους
5650 ίσαμε μιά διακοσαριά πολεμιστές γενναίοι
που καταρεζιλέψανε το γαύρο σερασκέρη.
Ηταν μιά νίκη - βάλαμο Ψηλάντη - Μακρυγιάννη
που 'πρεπε ν'αναπτέρωνε την πίστη, την ~~ελπίδα~~ ^{ελπίδα}.
Κι όμως τ'ακράτητο φευγιό 'ποτελειωμό δεν έχει
5655 Κι άς ξεπερνάν τις δώδεκα χιλιάδες οι Μωραΐτες
αφήνουνε το πόλεμο, τα σπίτια και λακάνε.
Κανένας πειά δεν το μπορεί κουράγιο νάν τους δώσει.
Και ξέπλεσε κι υπόληψη και σεβασμός οπού'χαν
για τούς αντάρτες του Μωριά σ'αλάκαιρη τη χώρα.
5660 Έτσι την ίδια τη βραδυά κινάν κι οι Καλυβιώτες
τραβώντας στα ψηλώματα τ^ο ~~βίς~~ ^{βίς} και τις σοδειές τους.
Καβαλλικά στες κοσιοχτώ του Γιούνη ο Κασομούλης
μαζί μετους συντρόφους του το διάσελο και φτάνει
πιάνοντας το κατήφορο και γοργοπηλαλώντας
5665 ως του Ρουβιά τον ποταμό και το κεφαλόβρυσι
λημέριασαν σ'ένα παλιό και τούρκικο τσιφλίκι.
που μέσα κεί θερίζνε κι είχανε καραούλια
κατά το χάνι της Κυράς, μπάς και πλακώσουν Τούρκοι.

- Στο Σουαυλό κονέφανε τη νύχτα και διαβήκαν
5670 δίχως κανένα μπέρδεμα κι ήσυχα σηκωθήκαν
απ' τη μονή τ' αη Γιαννιού κι αυγή θιά συγκοφτάνουν
κατά Τριπόταμο μεριά κι αφού κι αυτόν διαβαίνουν
συναπαντούν μια φυλακή και στο κελλί ξεκρίνουν
τ' Αγίου Πατέρα τη μορφή και που κανοναρχούσε
5675 πως ο Μπραϊμης μόνος του χανότανε και χρεία
γιά νάν τον πολεμήσουνε καμιά πως δεν υπάρχει!
Κείνο που χρειαζότανε, κατά του αγιο Πάτερ,
ήταν νηστεία και προσευχή και το κακό σωνόταν!
Ο Παποβλάκος, ο γνωστός κι αλλιώς "Αγιοπατέρας"
5680 που κήρυττε πως έπρεπε κανείς να πειθαρχούσε
στο θεό και στους άρχοντες παρά προς τους ανθρώπους,
στο τέλος κατασφάχτηκεν από τους Αραπάδες
που διαγουμίσανε το βίος των χωρικών, σάν δώσαν
και κατά τούτη τη μεριά καταχαλώντας κόσμο.
5685 Στούτο το συναμεταξύ κι από τις παρηγόριες
και το φευγιό του πόλεμου που κήρυττε στα πλήθια
και τα πολλά τα θαύματα που πίστευαν πως κάνει
σύναζε καθημερινά του κόσμου τις βοήθειες.
Καί τούτο γιατί πιότερο χαιρόντουσαν τα πλήθια
5690 σαν τους κανοναρχούσανε τον πόλεμο να φεύγουν
που θάρρευαν πως κέρδιζαν έτσι την ευτυχία.
Όμως ποτές τόν πόλεμο δεν μπόρεις να **φεύγεις**
όταν τον επιβάλλουνε στον άνθρωπο συνθήκες
— ^{ασφαλή} πουν **λαξεπέραστες** μ' ό,τι κι άν ο προσπαθήσεις—
5695 κι όταν στερνά τον πόλεμο σου τον κηρύχνουν άλλοι.
Κάποτες κομητήκανε σ' ένα κεφαλοβρύσι
που κατωθιό της Κάπελης, ως δυό ώρες απ' την Δίβρη

- κι ήταν ~~τη θέση~~ δυνατή και φτειάχνανε ταμπούρια.
- 5700 Δεν πέρασαν απ' το χωριό, σου'λαν σεμά στο δρόμο
γιατί είχαν αειλήν υούραση και την σαγή εηάχα.
Αφανιστεί και τσακκιστεί κι είχανε καταρρεύσει.
- Λιγάκι πρίν απ' τό χωριό ξεκρίνανε μιά στάνη
και σάν εφήσανε τ' αρνί κι απόφαγαν, βαλθήκαν
παρηγοριά να δώσουνε και θάρρος ελιός τσομαίου
- 5705 πούχαν σχέδον απελπιστεί, μιάς και τους ζώσαν φίδια
από το φόβο του Μπραήμ, που κάλυψε τον κάμπο.
Ξενύχτισαν μεσ' το μαντρί, βάζοντας παραούλια
γιατί κλέφτες ξετρέχανε τότες την επαρχία
κι είχανε βλάβει αμέτρες φορές τους πεζολάτες.
- 5710 Μπορεί λεβέντες νάτανε στον πόλεμο κι αντρείοι.
Μα και λεβέντες να'τανε, δέν έπρεπε να κλέβουν!
Την άλλη μέρα φτάσανε - πρώτη του πρωτογιούλη-
ως τη Γαστούνη κι άκουγαν ασώπαστα να βγαίνει
αχός πολύς, ~~δέν~~ βάζανε κανόνια και ντουφέκια
- 5715 στο Μεσολόγγι, το τειχί σαν βάραγαν οι Τούρκοι
κι ως τους ανταπαντούσανε με θάρρος απ' το φράχτη.
Και θέλανε να μπόραγαν κοντά τους να βρεθούνε
μιάν ώρα το ταχύτερο μιντάτι να τους δώσουν.
Μεσ' τη Γαστούνη φτάνανε συχνά απ' τό Μεσολόγγι
- 5720 άνθρωποι π' ανιστόραγαν όλα τα που συμβαίναν.
Και μάθαν πως ο τούρκικος ο στόλος είχε φτάσει
πριν από κάπου τέσσερις με πέντε τώρα μέρες
κι είχε μπλοκάρει απ' το γιαλό το δόλιο Μεσολόγγι.
Μα πρόλαβε και στο καστρί μπήκε κι ο Γιώργης Κίτσος
- 5725 με νοματαίους αρκετούς, πάνω κι από διακόσιους
κι είν' η φρουρά θιά δυνατή κι ο πόλεμος βαστάει

- άγριος και νυχτόμερα , μα μέσα τον θωρούνε
σαν πανηγύρι ξέφρενο και δεν τον λογαριάζουν.
Μόνο χτυπάνε τον όχτρο κι αντραγαθιές συμπλάθουν
- 5730 μεγάλες και παράτολμες: Ρεσάλτα και γιουρούσια
Κείνες τις μέρες βάλανε φωτιά σ' ένα λαγούμι.
που τόχανε, μαθές, πινό πρίν έξοχα χαζιρέφει
κι απέ γιουρούσι, ^{υάνανε,} ~~α~~ περνώντας στο λεπίδι
πλήθος αρίφνητο τουρκιά και πήραν μπαϊράκια
- 5735 κι ~~άρματα~~ πήρανε χρυσά και πλιάτσικα περίσσια.
Και βγαίνουνα σταμάτητα και κυνηγάν τον Τούρκο
μόλο π' αυτός δε βρίσκεται παρά στο καστρί πλάι,
κι ίσα με τρία - τέσσερα το πινό πολύ δρασκέλια.
Κι απ' όλο τούτο π' άκουσαν, κατάλαβαν στο τέλος
- 5740 πως τούτοι π' αναλάβανε να πάρουν μουκατάδες
- το νοίκιασμα τ' αγροτικού του φόρου για το κράτος -
δε φρόντισαν πραγματικά κι έντιμα να ~~συνάξουν~~
το χρήμα, μά δεχόντουσαν ρουσφέτια και λουφέδες
κι έτσι μ' ανειλικρίνεια κι ανέντιμα ως κινούνταν
- 5745 δεν μπόρεσαν τα χρήματα να πάρουν, και το χρέος
όπου τους ανατέθηκε, το' χαν παραμελήσει
οι νοικιαστές αφήσανε σ' ένα χωριό τα νοίκια
κάποιο γιά νάν τα μάζευε, τόν Κίτσο το Σουλιώτη,
- 5750 μ' αυτός τα περιβούτηξε και ξέγνοιασε για τ' άλλα.
Και σ' άλλον ένα δώσανε ρεγάλο τρεφαρίκι
πούναι γνωστό σάν ιμαμέ σ' αυτούς όπου τραβάνε
το ναργιλέ και ξέρουνε τα μυστικά της πρέζας
- μαρκούτσι, που το στόμα του στολίζει κεχριμπάρι -
- 5755 κι έτσι τραβάν την πλερωμή σε μάκρος και χρονίζει.
Σάν όλα τούτα τ' άκουσε τότες ο Κασομούλης

έπεσε σ' άγριο καυγά μαζί τους και τους φέγει
πως καταπαραμέλησαν το χρέος π' αναλάβαν.

. Και πρωταπολογήθηκε τότε ο Γεροθανάσης

5760 π' ορκίζετον τον ιμαμέ πως τόν είχ' αγοράσει,

όρκους επίσης έδινε κι ο Κίτσος ο Σουλιώτης

- Αν έκανα κάνα χαλέ, κακιά να μ' εύρει μπάλα
σάν φτάσουμε με το καλό μέσα στο Μεσολόγγι.

Ο Κασομούλης πρόσταξε ^{του} Χρυσάνθου το γιό του

5765 π' ενάντια του τεσκερέ τούχε το κράτος στείλει

για να του δώσει δύναμη - σύμφωνα με πη διάτα

που το γκουβέρνο του στείλε - τους φόρους να μαζέψει

μ' όλους τους άλλους που βαλε ^{το υράλο} Α εκπροσώπους

των αρχηγών, με πρόσταγμα τα χρήματα να πάρουν

5770 για τη φρουρά που μάχετον την πάλη να κρατήσει.

Ομως αυτός δεν έδειχνε και προθυμιά μεγάλη

για να τους βγει βοήθεια τους, λίγο έστω να συνδράψει

στούτη την κρίσιμη πολύ την ώρα για την πόλη

μιάς κι ήτανε τότες αυτός γιός του μιανού και μόνου

5775 που' χε ξεμείνει νοιγιασής κι έτσι τους κογιονάρει.

Ο γέρο - Γιώργος Σισίνης όντας συνηθισμένος

από καιρούς αλλοτινούς, να παίρνει της Γαστούνης

κάθε σοδειά, δεν ήθελε να βγαίνουνε κι οι ξένοι

άλλες φορές από τα μπρός κι όλη την επαρχία

5780 αβέρτα να ξαγόραζαν με στόχο να του μένει

και το μαλλί και πρόβατο και κέρδη ν' αβγαταίνει.

Έτσι κι ως αξεδιάλυτο παρέμεινε το θέμα

ο Κασομούλης ζήτησε, στο τέλος, του Σισίνη

ή νάν του δώσει δύναμη το φόρο να μαζώξει

- 5785 Είτε νάν τ' ανταποκριθεί πως δύναμη δεν έχει
και τότες την οικονομιά κι απε το τρόπο βρίσκει
να πάρει αυτός τα χρήματα που χρώσταγ' ο κοσμάκης
κι αδέ στους άντρες να δοθούν πέρα στο Μεσολόγγι
πού τόσο τα ζητούσανε και τος' ανάγκη τα' χαν.
- 5790 Μα μ' άγριο τρόπο αντέδρασε τ' ο γέρο - Σισίνης
και με φωνή που σήμαινε πως άλλη δε σηκώνει
αντίδραση στο λόγο του, στον Κασομούλη λέγει:
- Τρελλός σε βάπτισε πασάς, φαίνεται, Κασομούλη,
Μιάς κ' όλα τούτα που ζητάς, καθώς καλά τό ξέρεις,
5795 να γίνουνε δεν το μπορούν. Βάλτο καλά στο νού σου!
Μ' αντε στο Χρυσάνθο να πάς, πέρα στη Μανωλάδα
και κεί σαν όλοι σιναχτούν, κάντε τα σάν πως θέτε .
Ετσι τραβήξανε και πάν ίσα στη Μανωλάδα
πού'χε τ' όρδί του ο Χρυσάνθος καλά κεί στηριγμένο
- 5800 με τετρακόσους νοματούς* κι ήρθε κει το μαντάτο
πως κατά την Αλωνίσταινα είχ' ο πασάς κινήσει
μα πέρα τον εκάνανε και τον κατανικήσαν.
Κι ήταν η πρώτη και καλή νίκη πού'χε κερδίσει
πάνω στόν Ιμπραήμ πασά του θοδωρή τ' ασκέρι.
- 5805 Ετσι, σάν στο Μαγιάπριλο που πέρασε και διάβει
Χωρίς μια νίκη ν' αουελει υι εσα υαγο χαμθέρι
- κι όταν σ' ολάκαιρο Μωριά δεν άκουγες μια μάχη
παρά μονάχα συμφορές, καταστροφές και πόνο -
αντίθετα στη Ρούμελη, Πρωτοδευτερογιούνη
άναφε ο πόλεμος φωτιές Σάλωνα - Μακρυνόρος
- 5810 με κέντρο της πολεμικής τ' άπαρτο Μεσολόγγι

όπου γινήκαν άμετρες αντραγαθίες, μεγάλες.

Οι Ρουμελιώτες μέτρησαν το βάθος των πραγμάτων
κι είδανε πως ανενεργοί με χέρια σταυρωμένα
δεν έπρεπε να μείνουνε· κι έτσι όλοι ριχτήκαν

5815 στων ταμπουριών το βάθαιμα· και ρίξαν μετερίζια
χωρίς να περιμένουνε το τούρκικο τ' ασκέρι.

Μα και καινούργια στήσανε ταμπούρια κι ορδιά ρίξαν.

Κι ως άλλο δεν προσμένανε νάρθει τούρκικο ασκέρι
οι Ρουμελιώτες που πρίν κάπως τάχανε χάσει

5820 από τον πασά τα ξαφνικά ξεσπάσματα και πράξεις
άρχισαν να συνέρχονται και να ξαναθαρρεύουν.

Κι ο πόλεμος γινότανε με τάξη και με πείσμα
και με συχνά χτυπήματα κι από τα δυό τα μέρη
σε Διδωρίκι, Σάλωνα κι όπου κι ορδί ριγμένο.

5825 Έτσι, σ' όλη τη Στερεά, μιάς κι οι δικοί μας είχαν
κερδίσει, τον που ζήταγαν, από καιρό, το χρόνο
κι είχαν τριγύρω και παντού φτειάσει γερά τα πόστα
στεκόταν πολύ δύσκολο στον Τούρκο να προκόψει.

Κι ανάσαμψε το φρόνημα κι είχε ανεβεί το θάρρος.

5830 Μόνο τ' ασκέρι του Μωριά φαινότανε πεσμένο
κι ανάλογα της δύναμης μα και της φήμης πού' χε
δεν το μπορούσε πράγματα να κάμει ωάξιά του
κι απόραγε και σκέφτετουν τότες ο κόσμος όλος
ποιά, τάχα, στάθηκε αφορμή τούτης όλης της πτώσης.

5835 Κι ακόμα ξανασύστησε στρατό με Ρουμελιώτες
κι ο πρίγκηπας Δημήτριος και κάνει αντραγαθίες.

Κι όσο που περιμένανε τότες στη Μανωλάδα
αφουγκραζόνταν άνετα ντουφέκια και κανόνια.

Ακούγανε τον πόλεμο στο Μεσολόγγι, πέρα

5840 νύχτα, σαν καταλάγιαζαν οι θόρυβοι κι ο σάλος. ✓

ΠΑΛΛΗΚΑΡΙΑ ΚΑΙ ΚΙΟΤΗΔΕΣ

Καθώς όμως ο Χρύσανθος ασφάλεια δεν κάνει,
κατά της Πάτρας τη μεριά γερή και μπεσαλήνα,
κατά τα ξημερώματα, τα μεσιακά, του Γιούλη
δυό χιλιάδες διαβήκανε Τούρκοι το μεσονύχτι

5845-στις δεκαπέντε του μηνός και πρός τις δεκαέξι-
πεζούρα και καβαλλαριά κι απ' άλλο δρόμο πάνε.

Κι αφού προσπέραν τ' ορδί του Χρύσανθου, τραβήξαν
στην Αντριβίδα, το χωριό, κι απέ'κει στη Γαστούνη.

Κι είχε σκορπίσει ξέγνοιαστος ο κόσμος μεσ' τον κάμπο

5850 ήσυχος μα και σίγουρος, γιατίς είχε πιστέψει
πως ο δικός μας ο στρατός ήταν μπροστά στον Τούρκο.

Στην Αντραβίδα τους βαστάν ως μιάν ώρα και πέρα
και μ' αντρείά τους κράτησαν ακόμα κι οι γυναίκες
που των αντρών αρπάζοντας στα χέρια τα ντουφέκια

5855 οι πιότερες κλειστήκανε σε σπίτι και βαρούσαν.

Ετσι, στερνά, δεν μπόρεσαν οι Τούρκοι να τις βλάφουν,
μα' να σωρό βουτήξανε προβατίνες και βόδια.

Ντελήδες κόμα κάμποσοι μέσ' την αυγή ξεκόφαν
και μπαίνανε μεσ' το χωριό χωρίς έγνοια για φόβο

5860 ως ξέγνοιστα κοιμόντουσαν όλοι στ' ορδί μας μέσα.

Κι ένας ζυγώνει τους ντελής καβάλλα στ' άλογο του
κι αρματωμένος. Βλέποντας δικούς μας που κοιμόνταν
ρίχνει την πρώτη ντουφεκιά, φωνάζοντας συνάμα:

- Γκιαούρ, γκιαούρ κερατιλάρ!

5865 Ευπνάν ευτύς κι αρπάζοντας ντουφέκια, τούς περνάγε

Ξοπίσω κυνηγώντας τους απ' αμπέλι σ' αμπέλι.
Εάφνου κυτάνε πίσω τους ολάκερο 'να τσούρμο
π' ασκέρι πάνοπλο, μαθές, καβαλλαριά, πεζούρα
και με τα ζά κατάφορτα, που τους υπολογίσαν
5870 πέντε χιλιάδες νάτανε και θάρρεφαν πως ήταν
κι 'ο σερασκέρης, πού σερνε μαζί του τούν' τ' ασκέρι.
Πισω^φλατήσανε γι' αυτό και στο χωριό στραφήκαν.
και πήγαν και κλειστήκανε μεσ' του χωριού τα σπίτια.
Μα νάν τους πολεμήσουνε δεν ήρθαν· βιάζόνταν
5875 να κρύφουνε το πλιάτσικο, που σέρνανε μαζί τους.
Κι είχαν βαλμένα ζωντανά κι ανθρώπους που ζωγήσαν
κατά τη μεσιανή μεριά κι ως πορευόνταν, δείχναν
πανέτοιμοι για πόλεμο· τα κέρδητα που κάναν
όλα νάν τα διαφεντέφουν, γιατί ήτανε μεγάλα
5880 Βλέποντας πούθε τράβαγαν, κατάλαβαν πως είναι
Πατρινοί Τούρκοι, μιάς και πάν ίσα κατά την Πάτρα,
ορμάν τότες απάνω τους με θάρρος οι δικοί μας
μα τελικά δεν το μπορούν τίποτες για να κάμουν
γιατί η καβαλλαριά τους μήτε να προσεγγίσουν
5885 μα κι ούτε να ξεκαμπίσουν στιγμή δεν τους αφήνει.
Έτσι και τούτο τους τ' ορδί το 'χει καταβρωμίζει
τοσ' αρπαγή και ζώγηση, το τόσο πολύ κρίμα!
Είδανε σ' όλα τα χωριά κι όλη την επαρχία
πως τίποτε δε χρώσταγαν γι ασκέρι κοιμισμένο.
5890 Είδε 'κόμα κι ο Χρύσανθος πως διάφορο δεν είχε
ο κάμπος με το φύλαγμα τής άβολης της θέσης
κι έτσι τ' ορδί του σήκωσε και κίνησε τραβώντας
από χωριό σ' άλλο χωριό· και κίνησαν αντάμα
Ο Κασομούλης κι οι λοιποί σύντροφοι πούν' μαζί του.

5895 Μά δεν κάνανε τίποτες άλλο, παρά να τρώνε,
να πίνουν και να τραγουδάν και να γλεντοκοπάνε,
κι άς η πατρίδα σπάραζε, πέρα στο Μεσολόγγι.
Σάν στη Γαστούνη γύρισαν, βρίσκουν 'ναν παλληκάρι,
που Χρύσανθο τόν λέγανε κι αυτόν, πού'χε περάσει

5900 ανήμεσα στα τούρκικα καράβια με καϊκι
και στο Σισίνη γράμματα και μήνυμα 'χε φέρει
απ'τους κλεισμένους στο καστρί, στο Μεσολόγγι μέσα,
που γράφανε πως θέλανε κι άλλα πολεμοφόδια

γιατί απ'τόν ακαταπαυτο τόν πόλεμο τελειώσαν
τα λίγα που τούς ξέμειναν ^{τα λίγα που τούς ξέμειναν} πώς άλλα δεν έχουν,

5905 τα λίγα που τούς ξέμειναν ^{τα λίγα που τούς ξέμειναν} πώς άλλα δεν έχουν,
εξόν όσα τους έμειναν στην καθεμιά μπαλάσκα,
και πως μπαρούτι βρίσκουμε μονάχα αυτό που βγάζουν
από το νίτρο° κι ειν'κι αυτό λίγα μονάχα δράμια:
γύρω στις έξη το πολύ, κι άν ξεβγάζουν οκάδες

5910 το καθεμέρα°μα κι αυτό πάντοτες δεν το βρίσκουν°
μόνο με τούτο φέρνουνε τον πόλεμο σε πέρας
μα νά συνεχιστεί πολύ σα δύσκολο φαντάζει.

το πράγμα κι ακατόρθωτο, σα δε σταλθεί βοήθεια,
Κι είναι για αυτό παράκληση μεγάλη νάν τους στείλουν

5915 όσο μπορούνε πιό πολύ μπαρούτι κι άλλα εφόδια.

Τα ίδια κιόλας γράφουνε το Νίκο Κασομούλη
κι ακόμα στη Διοίκηση, πέρα απ'το Λοιδορίκι.
Έτσι παρευτύς φρόντισε να κονομήσει νίτρο
όσο μπορούσε πιό πολύ° και τελικά το στέλλει

5920 ο' γερο Σίσινης ταχειά με μερικές κασέλες.

Μα κι ούτε δέκα κι είκοσι κασέλες τους φτουρούσαν
σ'ένα καστρί που πόλεμά βδομάδες τώρα, μήνες,
ασίγαστα, μερόνυχτα, χωρίς στιγμής ανάσα...

Κι ήτανε δεκατέσσερις, Δευτερογιούνη μήνα

5925 που κινημένοι απ' τ'ίς γραφές ετούτες των δικών μας
τρέχουνε σε βοήθεια τους ο Πάργος Καραϊσκος
μα κι ο Τζαβέλας, βλέποντας πως Μπότσαρης και Γκούρας
μπορούσα από μόνοι τους όξω ν'ανακρατήσουν
μα και να βλάψουν τους οχτρούς, ίσαμε να γυρίσουν.

5930 Διαβήκαν χαμηλότερα στ' ορδί πού'χαν οι Τούρκοι
στα Σάλωνα, κι απέρασαν ευτύς στο Λοιδωρίκι.
Στην Ύδρα χαζιρεύονταν και τα δικά μας πλοία
να βγούνε σε βοήθεια της, της άπαρτής μας πόλης
Κι ήρθε μαντάτο, σύντομα, πως ήταν πιά στο δρόμο.

5935 Έτσι κι οι δυό βοήθειες της, που θάλασσα και ξέρα
συνταιριαστά δρομίζανε, γιατί με τέτοιο ζήλο
π'όλους μαζί και μόνο του καθένα τους συνέχει
γιά την ομορφη κι άπαρτη του Μεσολογγιού πόλη
συνανταμώνει και τις δυό και γίναν τα που γίναν

5940 θάματα τέτοιας λεβεντιάς μα και μεγαλοσύνης.
Ανάμεσα στους έγκλειστους που'ταν στο Μεσολόγγι
ο Γιώργης Τσόγκας, και σ' αυτό και τ'άλλα πιά πρίν μπλόκα
ποτές του δε φανέρωσε τον πρέπο χαρακτήρα
επίμονο και τεριαστό, σκληρό και σιδερένιο

5945 σάν πως ταιριάζει σ'άξιο, μπλοκαρισμένο αντάρτη
Και τότες, μα και σήμερα, με χίλεες δυό προφάσεις
απόφευγε να κάθεται μέσα στο Μεσολόγγι
και τώρα που ξανάμπηκε, κι ως ο Τούρκος ζυγώνει
στο χάντακα, που δρασκαλιές δεν είναι μήτε δέκα,

5950 τόσο στεναχωριότανε, πιά δύστροπος γινόταν.
Τόχαν ως φαίνεται οι παλιοί κι αρχικαπεταναίοι
αρματωλοί, που πρόκριναν τά δάση και τα βούτσα,

στην πόλη να
είναι ασφαλισμένη
και να δέλε μαντρά

τις ρεματιές και τους γκρεμούς, τα ραϊδιά, στεφάνια
απ' όλα τούτα τα καστριά, τίς φαγωμένες ντάπιες
5955 τα μισογκρεμισμένα ορδιά και τ'αχαμνά τειχάρια.
Έτσι και δεν ησύχαζε λεπτό κι η στεναχώρια
κατάτρωγε τη σκέψη του, τρυπούσε την καρδιά του.
Μα και σε σκέψεις έπεσε και μαύρες υποφίες
πως θάν τον ξεπαστρεύανε κι έτσι έφευγε τις ντάπιες
5960 και φρόντιζε ποτές σ' αυτές μέσα τους να μή μένει.
Κι έτσι μια βάρκα 'πίτηδες βιάσταγε στο λιμάνι.
Αλλά κι ο Ράγκος δίπλα του, θές, γιατί κιοτής ήταν,
είτες γιατί δεν ένοιωθε ποτές του σιγουράδα
μα κι ούτε με τόν ίδιο του τον ενατόν ασφάλεια
5965 μπροστά στην τόση δύναμη κι υπόληψη και σέβας
που για τόν Ίσκο τρέφανε μέσα στό Μεσολόγγι,
-μιάς και ταγμένος ήτανε στο πιό κρίσιμο πόστο,
στη Μιάλη Ντάπια του καστριού, που'ταν και πρώτος στόχος -
κι έτσι σύξυλους άφησε στόν νταϊφά τους άντρες
5970 και μεσ' τόν Προκοπάνιστό καθόταν για να γιάνει!
Ομως όλους τους αρχηγους παιό πιότερο ποιό λίγο
τους είχε τ'αλμυρό νερό καταταλαιπωρήσει
κι αμέτρητα κοφίματα τους έχουνε πειράξει.
Καμώθει πως ζουρλάθηκε, τέλος, κι ο Δήμος Τσέλιος
5975 κι έξω τόν βγάλανε κι αυτόν, μα μέσα μείναν όλα
τα παλληκάρια π'όριζεν μέσα στόν νταϊφά του.
Και μιάς και τα καράβια μας κινήσαν για να φέρουν
στην πόλη του Μεσολογγιού την ποθητή βοήθεια
τόμαθε ο καπουτάν πασάς και το'πε στόν Κιουτάγια
5980 Οι Τούρκοι αναγκαστήκανε να κάνουνε ρεσάλτο
από σ'γριά και θάλασσα, κι όσο ταχειά μπορούσαν.

Δεμένα 'ταν από πιά πριν με τάξη τα λαγούμια
κι είχανε κατασκευαστεί σάν πρέπει τα χαντάκια
κι ακούμπησε πά στό τειχί "το χώμα που κουλιόταν".

5985 Κι ήτανε τόσο σίγουροι, πως θα πιάναν την πόλη
που σ'ομιλίες πέσανε με τους μπλοκαρισμένους
λέγοντάς τους "φιλόανθρωπα" να μη χυθεί τ'αδίκου
κι άλλο γαίμα, π'αχρείαστο, κι απ'ανθρώπους άθώους -
θα καταβάψει όλη τη γής, χωρίς λόγο κανένα

5990 Έτσι - τους διαμηνούσανε - το πιά καλύτερό τους
θάταν να προσκυνήσουνε τον Ίούρκο σερασκέρη
κι ορκίζονταν, μά τον Αλλάχ, πως ούτε μιά τους τρίχα
τίποτες δε θα πάθαινε και με τιμή θα ζούσαν.

Οι τουρκολάτρες οι γνωστοί: κι ο Ύτέριος ο Στουρνάρας

5995 κι ο Μήτσος Γώγου τρέξανε, σιμώσαν στο ταμπούρι
από τον Κιουταχή πασά ξεπίτηδες σταλμένοι.

Ομως από τους αγρυπνους κι έντιμους μαχητές μας
δεν ξέφυγε τούτη η γραμμή των άνθρωπων των τούρκων.

Κι είχε μηνύσει, μάλιστα, στους μαχητές ο Νίκος

6000 για νάν τόν ξεγελάσουνε κι απέ νάν τόν σκοτώσαν
τον Ύτέριο, τόν προδόταρο, κι άς ήταν αδελφός του.

Κι αρνήθηκε τότε η φρουρά τις προτροπές κι αβάντες
κι έμεινε απροσκύνητη, στο μετερίζι ολόρθη.

Κι ο Χρύσανθος που στάλθηκε και πήγε στη Γαστούνη

6005 έλεγε πως διχάζονταν οι γνώμες των απέξω
κι άλλοι τους να παραδοθούν στέργανε, μά'ταν κι άλλοι,
π'ούτε ν'ακούσουν δέχονταν ξανά τέτοια κουβέντα.

Μα νίκησε το πιάότερο, που 'γερνε με τους ντόπιους
κι έτσι ήταν που κρατήθηκε τ'άπαρτο Μεσολόγγι

6010 Μα κι άκαρπες ξεμείνανε των Ήούρκων οι προτάσεις
κι ατέλειωτες, μιάς και σ'αυτές κανείς αυτί να στήσει

δεν τόθελε, δεν τό'στεργε, πάρεξ' απ' τους προδότες.

Κι έτσι τ'αποφασίζουνε ρεσάλτο γιά να κάμουν
από στεριά και θάλασσα μα σύγκαιρα κι οι μέσα

6015 αποφασίζουνε με ψυχή και θάρρος να κρατήσουν
μ'επιμονή κι υπομονή κι ως το θάνατο'κόμα.

Την άλλη μέρα ακούστηκε, πέρα στο Μεσολόγγι
έναζ βαθύς και δυνατός κρότος κι όλοι απορέσαν
τι ν'απογίνηκε στερνά το δόλιο Μεσολόγγι.

6020 Γρικήσανε στις δεκαεφτά κι απάνω από το ζάντε
απόκουφο μπουμπούνισμα^ο κι είχαν τ'απεικάζει
πως φτάσαν τα καράβια μας και σέ πόλεμο πέσαν
με τόν εχθρό και χάρηκαν, γιατί το νοιώσαν όλοι
πόσο θάρρος θε νά δινε στους άντρες της φρουράς μας

6025 σαν ξέραν πως αρμένιζαν του στόλου τα γλαρόνια
μέσα στου κόλπου τα νερά, τόσο γειτονικά τους!
Ομως κανένα δεν ήρθε μετά τον κρότο 'κείνο,
π' ακούστηκεν κατά μεριά Μεσολογγιού να σκάει,
άλλο χαμπέρι χαρωπό και γρήγορο κοντά τους.

6030 Κι ως γνώριζαν ολότελα πως ήταν στερεμένοι
με ελλειψη τροφης, φαλιει με οσοι ωχληοθυδια
εν θωνο και οχι χη δεν είχαν παρηγόρια:

Ήτανε ζωντανοί - νεκροί, κατά την παροιμία.

Κι αρρώστησε πολύ βαρειά τότες ο Κασομούλης
τόσο βαρειά, π'ακάτεχος ήταν στο πού βρισκόταν

6035 Ζήτησε μόνο να τόν πάν πέρα, κατά Χλομούτσι,
κι εκεί νάν τόν αφήσουνε, στό μοναστήρι μέσα.

Έτσι γιά νάν σιμότερα στό δόλιο Μεσολόγγι
και να μαθαίνει αν ευτυχεί κι αν δυστυχεί κι αμεσως:

Όσο που κεί κατάκοιτος βρισκόταν στο Χλομούτσι

6040 στις κοσιμιά, πρόσ την αυγή, βρόντος και πάλι ακούσκει
ωσάν νάτανε 'κεί σιμά, πλάι στ'ακροθαλάσσι

στη μεριά να πει
στις κοσιμιάς

κούφιος μά και δυνάμενος, από το Μεσολόγγι.

Κι αχός απόκουφος ευτύς ακλούθησε κι αμέσως
το ντουφειίδι φούντωσε κι αγριοθρασομανάει.

6045 Μπήκαν όλοι στην εκκλησιά και στο θεό προσπέσαν
και τον παρακαλούσανε την πόλη να συντρέξει!

Χαρά'ταν, στοχαστήκανε, κι ευτυχισμένος κρότος
κειίνος που πρωτακούστηκε στον μήνα τις δεκάξι
γιατί ξανά - κι από σιγή πάνω από πέντε μέρες-

6050 καινούργιο αχό ξανάφερνε και χαρωπό τ'αγέρι
κι ήταν σημάδι φανερό πως είχε ξαστοχήσει,
όπως πίο πρίν, ως και σ'αυτήν τήν κίνησή του ο τούρκος.
Μα κι ως π'ακλούθησε ξανά μέσα σε πέντε μέρες
καινούργιος τούτος πόλεμος, που κράτησε πέντε ώρες

6055 κι έπειτα ξανασώπασε και σβήστηκε και χάθει
κάθε κροτάλισμα κι αχός, κάθε κλαγγή και χτύπος
ξανά τους καταπίκρανε, μιάς και δεν ξέρουν πάλιν

κι γίνηκε, τι σύντρεξε κι όλα καταλαγιάσαν
και κρυφοκαταλουφάξαν. Και πίστεψαν πως πήγε,

6060 σφαλίστηκε και χάθηκε της ρωμιοσύνης τ'αντρο
το κάστρο τής αντίστασης πού'χε φωτιές ανάφει
σ'όλου του κόσμου τις καρδιές και δώ και στην Ευρώπη.

Κι ούτε δυό δέν απέρασαν ημέρες και ταραχτει
τόσο πολύ, τόσο βαθειά και τόσο είχε πονέσει

6065 που, χε σχεδόν συγκλονιστεί, περίπου καταρρεύσει
κι ο τίμιος αγωνιστής, ο Νίκος Κασομούλης,
και πρόσμενε στο θάνατο! Μόνη παρηγοριά του
όπως κι ο ίδιος μολογά σ'ανιστορήματά του
του πόλεμου 'ταν νά'κουγε το βροντολάλημά του,

- 6070 σημάδι μόνο καθαρό πως βάσταγεν ακόμα
η πόλη του Μεσολογγίου στην άνιση την πάλη.
Κάθε, λοιπόν, αγωνιστής που δέχτηκε ν' ασκώσει
βάρη κοινά στον πόλεμο για τη γλυκειά πατρίδα
κι έλαχε σ' έτσι δύσκολες κι αγκουσεμένες ώρες
- 6075 απ' τους συντρόφους 'πόμακρα να βρίσκεται κομένος,
κι αυτοί καταματώνονται, πεινάνε κι υποφέρουν
μονάχα αυτός νογά σωστά τον πόνο του συντρόφου
του Κασομούλη κι ολωνών που βρίσκονταν μαζί του.
Τα δάκρυα και τα κλάματα μόνη παρηγοριά τους
- 6080 που ρίχνουνε μεσ' τήν καρδιά κάποιας μορφής συμπόνια.
Απ' του Χλομούτσι τη μονή περίμενε νά μάθει
από κάνα πλεούμενο το θλιβερό μαντάτο
πως όλα πιά τελειώσανε και πάρτηκε το κάστρο
μιάς και δεν τους απόμειναν μπαρούτι κι ούτε βόλια

ΟΙ ΑΕΤΟΙ

- 6085 Μά γύρω στις κοστέσσερις του μήνα, σα χαράζει
πέρα στο πέλαγος πανιά μόλις που ξεχωρίζουν
μεσ' την αχνάδα του πωρνού, τόνα σιμά με τ' άλλο.
Σωρός καράβια πρόβαλε τόσο που δεν μποράγαν
ούτε να ξεδιακρίνουνε πόσα στο τέλος νά ταν.
- 6090 Κι ως ήταν πλέρια απανεμιά, μπο' νάτσα και γαλήνη
όλα κι όλα δυό πλέανε, ξεχωρίστα από τ' άλλα
με πλήρη κατά το Ζάντε, μοιάζαν με προστινέλες
Κι έφεξε, κάποτες, καλά μα μόλις που φαινόταν
τ' αλικο χρώμα της αυγής φηλά στα μπαϊράκια.
- 6095 Δυό σχεδόν ώρες μάλλωναν, αν ήτανε δικά μας
η μήπως πάλιν τούρκικα, μιάς και δεν είχαν κιάλια.

- μόν'τά καράβια πύκνωναν, αυτίς αυτά ν'αραιώνουν.
Το τέλος καταλάβανε, κάπως κι απ'τους μανούβρες
που κάνανε, πως ήτανε λίγο - πολύ σκιαγμένα:
- 6100 Πότε στεκόνταν κι άλλοτες προχώραγαν με φόβο
τόσο που θλίψη αρίφνητη ζωγραφιστή φαινόταν
κειώνων που τα κυβέρναγαν και σε πανιά και σκάφες
Μοιάζανε, γι αυτό, με πουλιά που βλέπουν το γεράκι
και κρυφουμμαζεύονται, με δίχως να τηράζουν
- 6105 ξοπίσω τους και φεύγουνε, μη συναπαντηθούνε
μαζί του και κακός μελάς στο τέλος τ'απαντήσει.
Κι ακόμα βολτετσάριζαν μεκδηλη στεναχώρια
αγέρα περιμένοντας να βρούν, γιά να το σκάσουν,
κι ελληνικά λαχτάριζαν μήν είναι όσοι τα βλέπαν.
- 6110 Κι ο Κασομούλης μολογά στ'ανιστορήματά του:
"Ούτ' απ'τά μπαϊράκια τους μα κι ούτε από τις σκάφες
είχαμε μεις τη μάθηση νάν τα διαχωρίζουμε".
Ξέροντας όμως πως μικρά πολύ 'ταν τα δικά μας
απέικασαν ελληνικά πως δεν μπόρεγε να'ταν
- 6115 Όλος ετούτος ο σωρός μ'είκοσι-τριάντα κι όρτσα
με δυνατά πλεούμενα και καμαροφρονδάτα,
τόσο, γιά τούτο, κι απ'αυτό όσο κι απ'τίς μανούβρες
σηματοδότα κι έδειχνε πως δεν ήταν δικά μας
μά τούρκικα πολεμικά, διωγμένα, τρομαγμένα
- 6120 σκιαγμένα που πετάριζαν τον κίνδυνο νά φύγουν
σαν τά τρεμάμενα πουλιά που φεύγουν το σαχίνι.
Μπήκαν γιά τούτο στη γραμμή και μωαλαριές τρείς ρίξαν,
χαράς σημάδι και γιορτής και το θεό δοξάζαν
του Κασομούλη οι σύντροφοι κι όσοι ήταν στο Χλομούτσι.
- 6125 Το βραδυνό φανήκανε με μιάς και τα γλαφόνια
οι σταυραετοί μας να χυμάν απ'τις ψηλές κορφές τους.

Πήραν κατόπιν τόν οχτρό και κατά τ' ακρωτήρι
των ερεγγών και σείλιων των ναυονδών σε νε
κι έβλεπες πράγματα τρελά, που δεν τα βάζει ο νούς σου:

Τούν'τά μεγαλοκάραβα νά φεύγουν φοβισμένα

6130 και τα καράβια τα μικρά να τα καταδιώκουν.

Κι άλλα μικρά πλεούμενα τριγύρω στά δικά μας
με τ'ανταρταετοκάραβα, που σκίζουνε το κύμα
κι ολοχαροπασίχαρα κεντάν μ'αφρούς τις πλώρες
όμορφες σχηματίζοντας Γοργόνες κι Αμφιτρύτες

5135 κι ερωτευμένους Τρίτωνες, πανόμορφες Νηρηίδες,
Έτσι καθώς με τ'αγραφο κοντύλι τους τα πλάθουν,
Σμάρια τα μικροκάικα πετάν, πανηγυρίζουν
πλέουνε κι έρχονται μαζί με το δικό μας στόλο
σαν χελιδόνια που πετούν με γερανούς αντάμα.

6140 Κι αντίστροφα μ'ότι πιό πρίν παρατηρούσε κάποιος
- που ξέκρινε τη λύπηση στίς εχθρικές κινήσεις-
τώρα τηρά κυματισμούς χαράς και περηφάνειας
κι εκρήξεις αφραστης χαράς, σκιρτήματα της σκέψης,
στούτα τ'αλαφροκάϊκα, τ'άετοκάραβά μας

6145 που σ'όλων τίς κινήσεις τους ξεκρίνεται καθάρια
-μιάς κι αντικαθρεφτίζεται κι είναι ζωγραφισμένη
μ'άτμο χέρι κι έμπειρο θαλασσινού ζωγράφου-
η ξέφρενη, πρωτόγνωρη χαρά μα κι αναγάλια.

6150 Κι ωσάν δελφίνια τρέχουνε και παίζουνε στο κύμα
- στούς καταχιόνιστους αφρούς, που σκάν στο πέρασμά τους-
και διαγωνίζονται με βιά, ποιό να πρωτοπεράσει
τ' άλλο και τήν απρόσμενη να φέρει στους κλεισμένους
χαρά και μήνυμα μαζί λύτρωσης μα και νίκης

6155 στη θάλασσα και στη στεριά του δουλωμένου γένους.
Συνέφερε κι ο Νικολιός, ο καφοκασομούλης
και δίχως ν'αποθυμηθεί πως είχε να τελειώσει

υπόθεση σημαντική, πέρασε στη Γ'λαρέντζα
και μόλο που 'ταν στο κορμί κόμα ξασθενημένος
6160 όμως δεν αισθανόταν πιά το ψυχικό το βάρος
που του καταταλάνιζε και του 'τρωγε τα στήθια.
Έτσι καϊκι ναύλωσε την ίδια κιόλας νύχτα
νά τον περάσει το ταχύ κατά το Μεσολόγγι.
Απ' τη χαρά δεν ξέτασε κανένα, για να μάθει
6165 πώς άρχισε και τέλειωσε τ' αποστερνό γιουρούσι
τούφτανε πως θριαμβευτές βγήκαν οι μαχητές μας.
Μαζί τότες κινήσανε κι όλοι οι συνάδελφοί του
όπου στ' Ανάπλι στάληκαν απ' τους καπεταναίους.
Κι άφησαν έτσι σύξυλους να κουρευτούν: Σισίνη,
6170 μα και τους άλλους νοικιαστές, τους μικρολουφετζήδες.
Ο Κασομούλης μπάβκαρε, να πά στο Μεσολόγγι
στις κοσιέξι του μηνός και με μπονάτσα φτάνει
με δίχως συναπάντημα, σε τρείς ημέρες μέσα,
στο Βασιλάδι, το νησί, κι αρχίζουν να ξετάζουν
6175 με προσοχή τα πράγματα κι ακόμα να μωρίζουν
την καπνιά του μπαρουτιού, που σύγνεφο ξαπλώνει
πάνω στ' ορδί του Κιουταχή μα και στην πολιτεία.
Στο Βασιλάδι ως έφτάσαν, ευτύς εμφανιστήσαν
6180 στο φρούραρχο κι εξήγησαν με λιγοστές κουβέντες
την π' αναλάβαν εντολή και κατά πού 'χαν πάει.
Πρόσεξαν όμως, σύγχρονα, πως στο νησί δεν μείναν
πολεμισιές να το φρουρούν, γιατί φύγαν και πήγαν
μαζί μ' άλλους πολλούς απ' το νησί κατοίκους
6185 στην πόλη του Μεσολογγιού, π' ούτε στιγμή σιγούσεν
ο πόλεμος νυχτ' ημέρα στο κάστρο και στις ντάπιες.
Τέτοια μανία, πού 'χανε κι από τα δυό τα μέρη
π' ούτε στιγμή γινότανε μια στάλα νά' συχάσουν.

- Φτάσανε κάποτες κι αυτοί στο Μεσολόγγι μέσα
6190 κι ως πάτησαν το χώμα του, τους φάνηκε πώς μπήκαν
σε πανηγύρι της χαράς, διάπλατο χοροστάσι.
Κι άμα με τους γνώρίμους τους φιλήθηκαν και κλάψαν
από την ευχαρίστηση που ξανανταμωθήκαν
- που τους τηράν παράξενα κι όλο τους εξετάζουν
6195 σαν νάρθαν απ'τόν άλλονε, τόν κόσμο, τον απάνω -
βλέπουν με μάτι χαρωπό χώρους αγαπημένους
και πρόσωπα που τ'αγαπάν και τάχουνε σφραγίσει
μεσ'τις καρδιάς τον πιό βολύ και ^ωπιό σεπτό χώρο.
Μόλο που ξακολούθαγεν ο πόλεμος στις ντάπιες
6200 άμετρο πλήθος μαχητές και κάτοικοι προστρέξαν,
- αδιάφοροι κι ανέμελοι κι ωσάν σε χαροκόπι
να βρίσκονταν, κι ας σκάγανε τριγύρω τους ^ομπόμπες-
να τους ιδούν και να τους πούν πόσο πολύ τους λείψαν
και χίλια "καθώς ήλθε", για νά τους απευθύνουν
6205 Κράτάγαν μόνο τ'άρματα καθώς τόχαν συνήθεια
μα δεν ίδρωνέ τους τ'αυτί για των οχτρών το πάθος
να σπάσουν τίς αμυντικές γραμμές, πού'χανε στήσει.
Πιάσαν συνέχον καθένα κι απέ τους οδηγάνε
στα καλυβάκια, πουν σιμά στις ντάπιες, κεί που μένουν
6210 "κι άρχοντοκανακιάζουνε" Στουρνάρας κι άλλου ηγέτες.
Τραβώντας έτσι κατά κεί πού 'μεινε ο καπετάνιος,
βροχή τα βόλια πέφτουνε τριγύρω σα χαλάζι
και το μεγάλο πλάτωμα γεμάτο 'ναι με δαύτα.
Με χίλιους - μύριους κίνδυνους μικρά και φτωχομάνες
6215 αφού τα περιμάζεуαν, τα παραδίναν όλα
στους επιτρόπους, πού'βάλαν συντονιστές τ'αγώνα.
Κι όμως κανέννας απ'αυτούς, όσους εσουντυχαίναν
- πιτσιρικάδες άτρεμους μα και φτωχομαζώχτρες-

κανέννας με το σφύριγμα σε σκύβει το κεφάλι.

6220 Μόνος που σκύβει, τι θαρρεί πως όλα τόν στοχεύουν

ειν'ο γνωστός αγωνιστής, ο Νίκος Κασομούλης.

Σαν έφτασε στου φίλου του και τ'αρχικαπετάνιου

το καλυβάκι, που'τανε στημένο, σάν και τ'άλλα

κάτω απ'την ντάπια, μα ψηλά κι απ'το νερό πιό πάνω

6225 αγκαλιαστήκανε ζεστά, φιλήθηκαν, χαρήκαν

και δεν αποχορταίνανε να βλέπονται κι ακόμα

θερμά τα χέρια να κρατάν και να σφυκτοβαστιώνται.

Τρέξαν πολλοί ν'ακούσουνε κάνα σίγουρο νέο

για τον Μπραίμη απ'το Μωριά, μιάς και για κάνα μήνα

6230 είδηση δεν πήραν καμιά κι ας το διψούσαν τόσο!

Κι ήρθανε κι άλλοι φίλοι του να τον υποδεχτούνε·

μα πιότεροι τρέξαν ευθύς ρωτώντας για την υγείά του

σαν μάθαν πως αρρώστησεν ο καρδιακός τους φίλος.

Αναμεσίς τους ήτανε κι Μόστρας μα κι ο Ρόσνερ,

6235 Γερμανός, που σκοτώθηκε σε λίγες μέσα μέρες.

Κεφάτοι δείχναν όλοι τους, χαρούμενοι, σπιρτάτοι

καπετάνιοι κι αγωνιστές, κάτοικοι, μά κι όλοι

όσοι τήν τύχη την καλή να βρίσκονταν στην πόλη

είχανε, γι αυτό αθάνατοι σήμερα να λογιούνται.

6240 Κι όπως στερνά ανθομολογεί κι ανιστορεί συνέχου

μόνος εκείνος φαίνετον κομμάτι να δειλιάζει

κι άς γύρευε τον αδιάφορο τάχα να παρατήσει

μα μόν'η καρδιά του τόξερε το πόσο λαχταρούσε

το ντουφεκίδι τ'άπαντο μερόνυχτα ως νογούσε.

6245 Δώσαν κατόπιν τους μισθούς στους αρχικαπετάνιους

οι πληρεξούσιοι, κι αυτοί στους μαχητές τους δώσαν

την ίδια μέρα, μάλιστα κι ως ειν'ποφασισμένο.

Έτσι ο Στουρνάρας πλήρωσε, σύμφωνα με τήν τάξη

πόχει ο καθένας στο στρατό: Κάπου 'βδομήντα γρόσια

6250 και μέχρι τα διπλάσια, στους νοματαίους πό 'χει
πούναι καμιάν ογδονταριά λεβέντες ένας κι ένας.

Μιάς κι Γρηγόρης Λιακατάς λαβώθηκε στο μάτι
από της μπόμπας σίδερο, πού 'πεσε πά στην ντάπια
να κοιταχτεί στον Κάλαμο κείνες τις μέρες πήγε

6255 κι 'οι ξένοι δεν τόν άφησαν μέσα να μπει, να γιάνει,
- Εγγλέζοι 'ταν, που κλείσανε στο Λιακατά την πόρτα -
πρός το νησάκι τράβηξε τόν Πεταλά συνέχου
στοχεύοντας να γιατρευτεί κι έτσι κι αυτού τους άντρες
- ίσαμε μιάν εξηνταριά- ανάλαβε ο Στουρναράς.

6260 Ο Λιακατάς πουν ακουστός για την πολλή ομορφιά του
πες' των καδεξήη ως ελατωε ε λφη εν των καδε

θυμόταν πώς ήταν πιο πριν και κάθε που το δένει
μ'ένα μαντίλι κόκκινο τριγύρω στο κεφάλι,
για να το κρύφει θέλοντας από τα ξένα μάτια,

6265 αναστενάζει σύβαθα και κρυφομολογάει:

— Τι νάν τη θέλω τη ζωή, μιάς κι έχασα το μάτι
καλύτερα να μου τωαιρνεν' μπόμπα το κεφάλι!

Θε να μ'ε βλέπουν όμορφες κι αλλού θε νά γυρίζουν
τα μάτια τους, μη θέλοντας να με ξαναπαλεμώσουν!

- Κι άμα **Ι**ουρλός το δήλωσε και ξέφυγεν ο Ίσέλιος
τους άντρες του τους οδηγάν οι πιό κάτω βαθμούχοι:
Ο Κουσιουρής κι ο Μήτσαϊνας κι ο Βασίλης Χασάπης
6300 Κραβαρίτης και Κόπελος μα κι ο Νικόλας Ίσέλιος.
Πάνω στις ντάπιες το πλατώ φαινόταν χιονισμένο
ως ήταν κατασκέπαστο με χάρτη απ'τα φουσεκία.
Κι ως εξι οργιές απόμακρα βρισκόγτουσαν οι Τούρκοι
κι άλλοι τους ξεκουράζονταν - ως κάναν κι οι δικοί μας-
6305 κι άλλοι τους παραφύλαγαν με το ντουφέκι δίπλα
στημένο - σημαδεύοντας από την πολεμίστρα -
κι όλο και παραφύλαγαν να δούν τον ίσκιό κάποιου
για νάν του ρίξουν σάν τον δούν κάπου να ξεπροβάλλει.
Και μόλο που πολιορκητικό πόλεμο δε νογούσε
6310-κι ούτε κανείς απ'τους εχθρούς ν'ασκώσει το κεφάλι
κοτούσε, τί φοβότανε μπάς κι ύστερις το χάσει-
όλα τα πόστα μπόρεσε και τήραξε του Τούρκου.
Από 'δώ πέρα βρίζονταν κι ανέκδοτα διηγόνταν
τα δυό τ'ασκέρια μιάς κι ήταν το'να κοντά με τ'άλλο.
6315 Τρίτη ακλουθούσε του Νορμάν ή Γερμανών η ντάπια.
Σ'αυτήν βρίσκονταν διάφοροι καπεταναίοι κι άντρες
κι εδώ βοήθεια στέλλανε σχεδόν το κάθε βράδυ
απ'τ'άλλα πόστα του καστριού κι ήταν εδώ που τότες
οι Τούρκοι στο ρεσάλτο τους σκεπάσαν τα χαντάκια
6320 με το σωρό που ταν γνωστός "το χώμα που κυλιέται"
με ξύλα, δέντρα, χορτάρια, με στρώματα, με θάμνους,
χαλίκια κι άρμας και πετριές και μ'ό,τιδήποτε άλλο
βρίσκ^κανε τότες πρόχειρο να κλείσουν τα χαντάκια.
Αμα στην ντάπια σίμωσε τότες ο Κασομούλης
6325 ήταν ακόμη σκεπαστά και τα δυό της χαντάκια

- από την άκρη της τη μιά υι ίσα και με την άλλη.
Και τόσο κοντά βρίσκονταν οι Τούρκοι π'άν απλώθ'αν
από τη δώθε τη μεριά, κατά το κάστρο πάντα,
κι άν σύγκαιρα κι απ'τό καστρί τα χέρια κι οι δικοί μας
6330 απλώνανε, βαστάζοντας κι οι δυό τους γιαταγάνια
θέν νά χτυπούνταν, σίγουρα, μιας κι ήταν τόσο δίπλα.
Κι άκουγες τότες χωρατά σάν και τούτο δω το κάτω:
- Μιάν ίσκα, πάρε κι άναψε, που θέλω, το τσιμπούκι!
κι άς βρίσκονταν απέναντι τα τουρκικα κουφάρια
6335 πλήθος πολύ κι αμέτρητα σαν πέσαν στο ρεσάλτο
που κάνανε στις κοσιμιά του ίδιου τούτου μήνα
κι άλλοι πεσμένοι πλαγιαστά με τά σπαθιά στα χέρια
μπρούμυτα, κι άλλοι ανάσκελα στη μάχηως σωριαστήκαν.
Και για να βρίσκουν πλιάτσικο, σκάφαν τότε οι κλεισμένοι
6340 κάτω απ'την ντάπια κι έβγαλαν λαγούμι και ξεβγαΐναν
κλέβοντας και γυμνώνοντας κανένα σκοτωμένο.
Κόυεινιη η γής φαινότανε για μέρες απ'τό γαΐμα
που χύθει τότες άφθονο κι ο τόπος ομοιώθει
με χασαπιό που πρόσφερε πεντάφθονο το κρέας.
6345 Κείνη την ώρα ανέβηκε κι ένας Άγγλος βαθμούχος
που μοιαζε για αξιωματούς, κατά τον Κασομούλη
πούλαχε κείνη τη στιγμή και κείνος ωά'σ'τό τείχος
νάχει ανεβεί και τήραγε τις ντάπιες μ'υποψία
κι έμοιαζε με λιγόπιστος για τ'όλα που θρυλούνταν
6350 για τον σκληρό και κοντινό τόσο, πόλεμο τούτο!
Οι μαχητές τον μπόδιζαν να στέκει να κοιτάζει

- ώρα πολλή κι ακίνητα στην ίδια πολεμίστρα
τι κίνδυνος ήταν πολύς νάν τον καταβαρέσουν.
Κι ως ήταν πολύ θρασύς και τόλμησε να βγάλει
6355 απέξω το κεφάλι του, τήν ίδια στιγμή κιόλας
πέσαν πενήντα ντουφεκιές απάνω του, γιομάτες,
μόλις φάνηκε απέναντι το φάθινο καπέλο
- που φόραγε, μιάς και πολύς ήλιος καταβαρούσε-
και κόντεφε να σκοτωθεί για την αποκοτιά του.
- 6360 Τούτο το περιστατικό τον είχε βεβαιώσει
για την αλήθεια την πικρή και τη σκληρή που θώρε*
και θαύμαζε την αντοχή και την αντίστασή τους
των μαχητών, στα χαμηλά τούτα τους μετερίζια.
Οι μαχητές γελάσανε γι αυτό το πάθημά του
- 6365 σάν είδαν πόσο στα μυαλά ξαλαφρωμένος ήταν.
Ως οι δικοί μας βλέπουνε πως προχωρούσε ο Τούρκος
κατά την ντάπια του Νορμάν με χώμα και ταμπούρια
κι απ' αυτήν πως λογάριαζε να κάμει το ρεσάλτο
πρόλαβαν και στη μεσιανή πλευρά του καστριού χαντάκι
- 6370 ανοίξανε κι ασκώσανε κι άλλη προσόμοια ντάπια.
Και στήσανε κανόνια δυό κι έτσι, κι άν δεν βαστάγαν
την πρώτη, να τριαβιόντουσαν στη δεύτερη την ντάπια.
Μα δεν το φτάσανε ποτέσ σε τούτη την ανάγκη*
και το χαντάκι π'άνοιξαν στην καινούργια την ντάπια
με το χαντάκι τόσμιζαν της πρώτης ντάπιας πού'χαν.
- 6375 Και διάβαιναν και με τα δυό γιοφύρια πού'χαν φτειάζει.
Αηλούθαγε με πρόσωπο σ' Ανατολή στραμμένο
τέταρτη ντάπια του Μακρή, ως την αποκαλούσαν.
Κι ήταν ταγμένος πά σ' αυτήν με κάμποσον ασκέρι
ο καπτάν, ίδιος, ο Μακρής μ' υφάξιους καπετάνιους
- 6380 και θαρρετούς πολεμιστές κι είχαν στημένα πάνω
και δυό κανόνια που ξερνάν στη δεξιά την πλευρά τους

φωτιά κι ατσάλι απ'τό πλευρό των Γερμανών της ντάπιας
κι ίσαμε την Μανταλεβέργ φτάνει η εμβέλεια της.

Κι είχε σε τούτη τη μεριά γίνει ο χαμός των Τούρκων

6385 σαν κάναν το ρεσάλτο τους μεσ'το Δευτερογιούνη
και στις δεκάξι του μηνός' και πιάστηκαν στα χέρια
τ'ασκέρια, και πολέμαγαν και με τά γιαλαχάνια
και μπαγιονέτες, πού'χανε τοτ'οι δικοί μας φλιάξει
και τις καλομαστόρεφαν' και μεσ'ημάχη πάνω

6390 τόσο τις πολυδούλεφαν, - μιάς και δεν προλαβαίνουν
να ντουφεκίζουν τον οχτρό - κι όσο που τον στομώσαν
του σαρύξαν και του έρριξαν κάτω και του φλομώσαν.
Στο χαλασμό που του 'κάναν, τότες τους σεγοντάραν
οι μαχητές π'αριστερά, την ντάπια της Λουνέτας.

6395 Πέμπτη η Λουνέτα ακλούθαγε, που και του Γουλιέλμου
της Οράγγης, τη λέγανε, τριγωνικά φτιαγμένη
απ' Αγγλο στα κοστέσσερα, σαν ο Μαυροκορδάτος
στο Λιγκοβίστι βρίσκετον κι όταν είχ'αναλάβει
και Διοικητής της Στερεάς με το γνωστό τον τρόπο.

6400 Εξω τότες απ'το καστρί βρισκόταν, και μαζί του
μ'ένα γιοφύρι ενώνετον' κι εδώ'ταν που στεκόταν
πανάξιος καπετάνιος της ο Γιωργάκης ο Κίτσου
πού'χε πρωτοπαλλήκαρο' ποδίπλα του^{λο} Βάγια.

Κάπου τρακόσια μαχητές, απλοί μα και βαθμούχοι

6405 τη στήριζαν κι αντέρεισμα λαμπρό στους Τούρκους ήταν.
Ν'ασκώνουν τότες άρχισαν ενα ταμπάρι οι Τούρκοι
κατά την όξω τη γωνιά τής ντάπιας' κι ως ζυγώσαν
το πρώτο που συνάντησαν χαντάκι τ'αποφεύγουν'
δεν το δουλεύουν πιότερο και μεταλλάζουν δρόμο.

6410 Κι από την άλλη τη μεριά το προχωράνε τώρα

Εδώ π'αλάργα βρίσκονταν Τούρκοι και μαχητές μας
όσο'τανε το πλάταιμα δυό χαντακιών περίπου.
Κι είχανε τα ταμπούρια τους μα και τις βίγλες στήσει
άκρη του πρώτου χαντακιού κι από τα κεί *ιηεάγαν*
6415 όσα γινόντανε μεσ'τ'ορδιά του Τούρκου σερασκέρη.
Στο γενικό το ρεσάλτο στις κοσιμιά του μήνα
οι μαχητές μας με χοντρή μά και φιλή φωτιά τους
αστραποκάφαν τον οχτρό δεξιά κι αριστερά τους,
Εκτη ντάπια'ταν στη σειρά, του Ρήγα, που βρισκόταν
6420 σιμά στην *Πόρτα* τη χτιστή και στη Μεγάλη Ντάπια
που κι *άλλως* πως της Παναγιάς λεγόταν απ'τόν κόσμο.
Κι ήταν του Μάρκου Μπότσαρη τ'ατίθασου τ'αντάρτη
του θρυλικού και αξέχαστου κι αρχικαπεταναίου
η ντάπια τούτη και σ'αυτήν ήτανε συναγμένοι
6425 πρώτος ο Λάμπρος Βέικος, κι ο Γιάννο - Γκέλης δίπλα
κι ακόμα κι Αποστολάκης με διαλεχτούς αντάρτες.
Βλάφανε τότες τους οχτρούς, π'ορμήσανε στο πόστο,
μονάχα με φελή φωτιά, μα χτύπημα τους δώσαν
γερό, δυσκοξεχαστό, για νάν τ'αναθυμούνται
6430 κάθε που κάνουν έφοδο στο διαλεχτό το κάστρο.
Χτισμένη η *Πρώτη* από παλιά και πέτρινη, ακλουθούσε.
Τη μεγαλώσανε μετά και την εδυναμάσαν
και με ταμπούρια κι έγινε κι αυτή μιά μικρή ντάπια.
Στη θέση τούτη βρίσκουταν με τους πολεμιστές του
6435 ο Νίκος Ζέρβας, που κρατά λεβέντικα το πόστο.
Έρριξε τότε ο Κιουταχής όλη την προσοχή του
πιότερο κόμα κι απ'ό,τι στις ντάπιες του *Φεργαλίνου*

και του Νορμάν και δούλευε κι ακόμη και λαγούμια
κατά το μέσο του καστριού, π'άρχιζεν απ'την Πόρτα
6440 και τράβαγε και τέλειωνε στην ντάπια τ'άη Νικόλα.
Πέτρινο ως ήταν το καστρί κι απ'του Μακρή το μέρος
και πέτρινο συνέχιζε κι ως τον αη Νικόλα.
Κι ενα λαγούμι εργάστηκε με στόχο να τρυπώσει
μέσα στις δύο τις εκκλησιές, Παναγιάς κι αη Νικόλα
6445 όμως αστόχησε, γιατί σύγκαιρα και μαζί του
οι μαχητές δουλέφανε κι ανοίξανε χαντάκι.
Ώσπου νερό πετύχανε, και τον εκόψαν έτσι:
Οι Τούρκοι λαγουμιτζήδες βρεθήκαν από πάνω
κι από κάτω κι οι μαχητές, που θαν τ'ανατινάζαν.
6450 Έτσι αποτραβηχτήκανε κι οι Τούρκοι απ'το λαγούμι.
Μά μι λ'άλλα τρία δούλευε μαζί λαγούμια ο Τούρκος:
το'να κατά Τερίμπιλε και δ'ά νάν την γκρεμίσει,
και να ριχτεί με τ'άλλα δυέ, και να τ'ωσέ τ'έσ'του σόλη.
Μα βλέποντάς τον η φρουρά σ'αυ γιά ν'αναγκηρίσει
6455-στούτο το μέρος το τειχί, κι ύστερα με τ'χώμα
για να το καταπλάκωνε- τ'έ βιά σ'αυχοδε τ'ωσέ,
αγνάτια του έσ'α σήκωσε ταμπούρι, κι άλλο 'κόμη
πίσω απ' αυτό, και με γωνιές το σμίγει τ'έ σ'αυ τ'ωσέ
της Παναγιάς στην εκκλησιά μα και τ'άη Νικόλα.
Σύραν και τα κανόνια' κεί κι ανοίξανε χαντάκι
6460 στο μέσα μέρος του καστριού και τό'σμιξαν με τ'άλλο
- μ'εκείνο που το φτιάξανε, γιά νάν το σταματήσουν
το πρωτολάγουμο τ'οχτρού, πόχουμε πρίν σημάνει.
Το λαγούμι που ο Κιουταχής είχε με βιά τινάξει
μεσ' τις δεκάξι του μηνός, μόλο που'ταν μεγάλο,
6465 πανίσχυρο, που νόμιζες ζημιές θα προξενούσε

αρίφνητες, μέσ' το καστρί θα το καταχαλούσε.
όμως γιατί ατζαμίδικα το δέσιμό του φτιάξαν
και το τειχί τ'αναγειρε τ'απόξω κι έτσι δόθει
καιρός πολύς στους Έλληνες, που μάζεψαν καλάθια
6470 και στρώματα, που τάβαλαν στό ρήγμα πού'χε ανοίξει
του λαγουμιου το τράνταγμα, σαν πού'παμε πιό πάνω.
Και πολεμώντας άντεξαν και στόμωσαν τους Τούρκους.
Τότε ήταν που πληγώθηκεν ο Γιώτης Γκιώνης κι άλλοι
και πλακωθήκανε και τρείς άντρες λαγουμιτζήδες
6475 που προχωράγανε να βρούν το τούρκικο λαγούμι.
Σκοτώθηκε κείν τη στιγμή κι ο Δήμος ο Ρηνιάσης
όμορφος άντρας κι ήρωας π'ώς τον αναθυμόταν
όλη η φρουρά τον έκλαιγε για τα χαρίσματά του
Σαν φτιάχτηκε κι η δεύτερη ντάπια στο Μεσολόγγι
6480 την αναθέσανε κι αυτήν στον Ίσκο τον Αντρέα,
που-με τρακόσους Βαλτινούς πολεμιστές οωών'χε
παλιώνς λεβέντες κι ήρωες και μαχητές γενναίους -
έβλεπε κατά πρόσωπο τον Τούρκο και σ'αυτήνε
στήσανε μ'όρδινο πολύ και τάξη τα κανόνια.
6485 Ομως στ'ά πόστα τα παλιά και στη Μεγάλη Ντάπια
γίνονταν οι πολεμικές συγκρούσεις κάθε μέρα
κι εδώ'ταν που σταμάτησαν τους Τούρκους οι δικοί μας.
Κι ως ίσιωμα και πλάτῆμα γύρω το μέρος είναι
μόνο το ταμπούρι χώριζε τώρα και μπρός τ'ακέρια.
6490 Ασίγαστος κι ατέλειωτος ο πόλεμος βαστούσε
που πιό πολύ σιγά-σιγά γινόταν με γρανάτες,
Κι οι ντάπιες στη συνέχεια τους π'ακολουθούσαν ήταν:
Τ'Αη Νικόλα, Κοτσιούσκου και Τέλλου Γουλιέλμου
κι ύστερα κι στερνότερη, πούχαν ανασηκώσει

- 6495 λίγες βδομάδες πιά μπροστά - λίγες μονάχα μέρες-
ήτανε του ναυάρχου μας, του θρυλικού Μιαούλη,
που τ'ονομά του το'φέρνε, για την τιμή, το σέβος,
που νοιώθαγε κατά παντού στο ναύαρχο τον άξιο
- 6500 οι μαχητές σ'όλη τη γής της λεύτερης Ελλάδας.
Κι ήταν ταγμένοι πα σ'αυτές ο Μπόμπορης ο Φώτος
κι ο Σμπόνιας μα κι ο νταϊφάς του καπτα Γιάννη Σούκα,
κι άλλοι βαθμούχοι μα κι απλοί ^{και άνερο} λθε νά'σαν
κάπου διακόσιοι μαχητές, ασύγκριτοι κι ασήκες,
- 6505 όπ'αψηφάν τον πόλεμο και δεν τον χαμπαρίζουν
Μαζί μ'αυτούς βρισκότανε κι ο στρατηγός Θανάσης,
ντόπιος, ο Ραζηκότσικας με τους Μεσολογγίτες
αγωνιστές, που μάχονταν - μαζί με την πατρίδα-
να σώσουν τις φαμίλιες τους, τα σπίτια, την τιμή τους.
- 6510 Στούτον εδώ τον νταϊφά μαζί ειν'κι Σπυρομήλιος.
Ο Γιάννης Ζούκας έπεσε δεκάξη του ίδιου μήνα
κι απάνω του βρεθήκανε πολλές χιλιάδες γρόσια
- και για σαράντα χιλιάδες μεσ'τό καστρί μιλούσαν-
μα τούτο καταξόργισε τους αρχικαπετάνιους
- 6515 γιατί τους καθυστέραγαν πολλούς μισθούς και δίκιους
κι όμως ο Ζούκας πλούτισε σε λίγους μήνες μέσα.
Κι ήταν πολλοί - και τ'ό λεγαν χωρίς φόβο κανένα-
πως τα λεφτά του τα'στειλε τότε ο Μαυροκορδάτος.
Με χώματα το γιόμισαν οι Τούρκοι το χαντάκι,
- 6520 σ'αυτό π'όξω βρισκότανε, κι απέ κι απ'αυτό πάνω
περάσαν και το δεύτερο το σπέπασαν κι εκείνο.
Κι απ'τήν εκείθε τη μεριά του χαντακιού κρατούσαν
τις βίγλες τους, που σταθερά ψηλότερα τις στήναν
γιατί όπως φέρνανε βουνό το "κινητό το χώμα",
- 6525 που στ'αφήλου ξεπέρναγε τα μικροτάμπουρά μας,

οι βίγλες τους φηλότερα κι απ'τό καστρί βρισκόνταν.
Κι ως ήταν συνακόλουθο κι οι βίγλες οι δικές μας
ήτανε χαμηλότερα κι αυτό κίνδυνους είχε,
μα κι ανασφάλεια πολλή γεννούσε στις γραμμές μας.
6530 Κι ήταν η ντάπια του Φραγκλίν, η φοβερή, συνέχου
όπου για τους συχνά σκληρούς και τρομερούς πολέμους
καί ντάπια του Τερίμπιλε τη βάφτισε ο Κοκκίνης.
Κι αληθινά - μάς ιστορεί κι ο Νίκος Κασομούλης,
όσο κοντά της βρίσκετον - ο τρόμος του πολέμου
6535 δεν έπαυσε μήτε στιγμή, μιά στάλα άς ήταν μόνο.
Το πιό πολύ βουνόχωμα, π'ο Τούρκος το κυλούσε,
στην ντάπια την Τερίμπιλε, πάντα, το προχωρούσε.
Θωρώντας τότες κι οι κλειστοί το τόσο πολύ χώμα
- σάν το βουνό τον Παρνασσό στη σκέψη τους φαντάζει,
6540 και που'μέλλε, κάποια στιγμή, μέσα τους να θάφει -
σηκώσανε καταντικρύς, και στη μεριά τής ντάπιας,
τη μεσιανή, σαν πέταλο, κι αυτοί φηλό ταμπούρι.
Κι ένα χαντάκι σκάφανε και τρυπησαν τη βάση
του ταμπουριού και μπάσανε νερό, που μεταφέραν
6545 απ'το χαντάκι, που'χανε πιό πρίν, έξω²ανοίξει.
Και λείπανε στόν Κιουταχή μόν τρείς φγιές να φτάσει
και στο καινούργιο χαντάκι, το χώμα ν'ακουμπήσει
πα στο καστρί, κι ^ωτό'κανε, ρεσάλτο να προστάξει.
Κι ύστερις ακολουθαγε κι η ντάπια του Δεσπότη
6550 - κι οι Τούρκοι 'δώ βρίσκονταν είκοσι οργιές άλαργα-
όπου ταγμένοι ήταν σ'αυτήν ο Μήτσος Κουτογιάννης
κι ο Μάγερ, όπου σύντασσε το χρονικό τ'αγώνα
που και το στρατιωτικό το δίπλωμά του πήρε.
Κι ήταν η ντάπια Κοτσιοϋσκου, π'ερχότανε κατόπιν

6555 όπου κι εδώ στεκότανε κι νταϊφάς ^{του} Τσόγκα.

Κι ακλούθαγε, στερνότερη, κι η ντάπια τ'Ανανία
όπου σ'αυτήν στεκότανε κι ο Κώστας ο Χορμόβας.

Μα κι ο Σταματελοπουλος κάποτες, κεί βρισκόταν
όσπου πήρε το λεύτερο και στο Μωριά κατέβει

6560 τάχατες γιά να βρεί ^{χώρα} ~~χ~~μα δεν εματαφάνει

~~και~~ ούτε ποτές του τίποτες έγραψε σε κανένα.

Όλα τούτα τα σώματα που'ταν στίς ντάπιες μέσα
και πολεμούσαν τον οχτρό που μακρυνά κι αλάργα
τρέχανε στην Τερίμπιλε, για νάν το διασκεδάσουν

6565 άμα ξεσπούσε πόλεμος, χωρίς να τους προστάξουν.

Έτσι αφήφανε τον οχτρό και δεν τόν χαμπαρίζουν
που το θωρούνε σα γιορτή, χαρά και πανηγύρι
σάν ακουστεί κροτ^αλισμα των όπλων του πολέμου
των ντουφεκιών αντίλαλος και κανονιών βρουχίδι,

6570 που τους καλεί να τρέξουνε σιμά του, νά χαρούνε

τούτη τη ξέφρενη γορτή, που το γιορτάσι δίνει.

Ως ο Νικόλας έφτανε στις ντάπιες κειν'τις ώρες

και καθώς μάς ανιστορεί με τα θυμήματά του

μονάχα απ'τήν Τεριμπιλε τήν ντάπια τα ντουφέκια

6575 κι ίσα με την Μανταλεβέργ ασίγαστα λαλούσαν

και μόνο στούτη η μεριά με τόν εχθρό ντουφέκι

είχαν, ολάνοιχτο, βαρύ, που δέν αποσιγούσε

ούτε σχεδόν μιά σταλάμη, να πάρουν μιάν ανάσα

οι μαχητές, που κράταγαν στα χέρια τα ντουφέκια.

6580 Ο στόχος πού'χε ο Κιουταχής ήταν να προχωρήσει

με το χώμα που περπατά, σιμά σε μάς νά φτάσει

κι ως του καστριού μας ξάνοιγε τά πλάγια, ν'αναρτούσε

κανόνια, πάνω κει ψηλά, και τότες να βαρούσε

- τους μαχητές που βρίσκονταν στίς ντάπιες, διώχνοντάς τους.
6585 και νάν τους κόφει το νερό και σάν αποτραβιούνται
και λίγο πισωγύριζαν, απάνω τους να πέσει.
Έτσι τόν ορμηνέφανε τότε οι μηχανικοί του
σαν τ'άμετρα ρεσάλτα του πήγαν όλα στο βρόντο.
Ομως ξαναπατηθηκεν ο δόλιος ο Κιουτάγιας
6590 μιάς και σε γνώριζε καλά την τέχνη της φρουράς μας.
Έτσι γιά να θυμίσουμε ξανά τους αναγνώστες
ξαναλέμε στα σύντομα, ^{Πισί} ~~Λ~~ 'ταν σε κάθε ντάπια:
Σ'Ανανία ο Ώορμόβας ο Κώστας, και Δεσπότη
ο Κοντογιάννης ο Μήτσος, αντάμα με το Μαγιερ.
6595 Στην ντάπια την Τερίμπι~~λε~~ διάφοροι καπετάνιοι,
Μιαούλη Μπόνιας ο Γιωργής, στην Μπότσαρη την ντάπια
- κι ως τη~~λε~~ λέγανε πολλοί, στην ντάπια τη Μεγάλη,
Αντρέας Ίσκοσ κι ήταν και σής Παναγιάς την Ντάπια.
Και στη Νορμάν ή Γερμανών ταγμένος ο Λετσίσκι
6600 κι ακόμη θανάσης Σέρβος του Φαναράς Γαλάνης.
Αλέρτα Νότης Μπότσαρης και Κλείσοβα Στουρνάρας.
Κι ο κάθε'νας καπετάνιος είχε και νοματ~~ο~~λους:
Στουρνάρας μιά βδομήνταριά κι Λιακατσάς εξήντα
Μιά διακοσοπ~~ε~~νηνταριά θά'χε σχεδόν κι ο Νόντης,
6605 κι εκατόν είκοσι, κοντά, κι ^οΔήμος Τσέλιος είχε.
Τζοάνης Λέχος (Πολωνός χιλίαρχος Τζαρτζάφσι)
σχεδόν εξήντα μοναχά, τους πιό λίγους απ'όλους,
σ'αντίθεση με το Μακρή, που κι εξακόσιους είχε.
Τριακόσιους είκοσι κι έξη θάχ'ο Γιωργάκης Κίτσου,
6610 καμιά κατοντρια^οριά κι όρσα ο Νικόλας Ζέρβας
Τον Ισκο μνημονεύ~~ο~~με με διακόσιους πενήντα.
Διάφοροι άλλοι οπλαρχηγοί με διακόσιους πενήντα.
Μεσολογγίτες χώρια τους ως τρακόσιοι πενήντα.

Διάφοροι στην Τερίμπιλε κάπου εκατό νομάτοι.

6615 Μαγιερ' και με Κοντογιάννη το Μήτσο με διακόσιους.
Τσόγκας, με Βέρη υπαρχηγούς και το χορμόβα Κώστα
ίσα μ'εκατόν είκοσι. Χιόλα συναριθμούνται
δυό χιλιάδες κι οκτακόσιοι κι ογδόντα κι έξι αντάμα.

ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ

Συνήθεια τόχουν στη φρουρά το φτυάρι να κρατάνε
6620 και το ντουφέκι, και τσάκι νάχουν μαζί στο χέρι.
Μοναδικιά ξεκούραση στεκότανε να τρέχουν
απ'τόν πόλεμο στη δουλειά μα κι αντίστροφα πάλι.
Κι η μόνη τους διασκέδαση στεκόταν σαν φορώντας
το γιαταγάνι στη δεξιά ή και την παλα δίπλα
6625 όπου τους συντροφεύανε μεσ'τη σκληρή ζωή τους
και δεν τους αποδέλιπαν κι όλο τους συντρόφεύουν.
- Στο ζωνάρι τής μπιστόλης, είχαν πάντα μαζί τους -
κάνα κωστήρι μόνε κωστήρι μόνε κωστήρι κωστήρι
και το γουδί για σκορδαλιά δροσιά ναν τους χαρίζει
6630 και μαγειρεύουν που καν που κανά μικρό φαράκι.
Κι όλα τούτα στο πόστο τους κι όπου νύχτα και μέρα
εργάζονταν ακούραστα με χωρίς βαρυγνώμεις.
Βαθμούχοι και πολεμιστές είχαν καρτεροσύνη
ασύκριτοι στην αφοβιά στους πόνους και στους κόπους
6635 ασυγκριτικοί στο μόνοιασμα, μα και σε κακοπάθειες
Μοιάζουν την ώρα της σφαγής, τήν ώρα του πολέμου
με τα πιό τ'άγρια τα θεριά και τρομερά λιοντάρια
μα και μ'αγγέλους μοιάζανε στις μεταξύ τους σχέσεις
Με τα μανίκια τους δετά στις πλάτες τους ξοπίσω
6640 Μ'όξω τα μπράτσα τρέχανε να δώσουνε βοήθεια
όπ'ακουγόταν βγάταιμα και πλάταιμα πολέμου

- Κι ωσάν τυφλοί μεσ' τη φωτιά ~~εως~~ ~~σε~~ ~~φίαν~~ της μάχης
Λίγο ν'άναβε ^{και} ~~λοε~~ ~~καμιά~~ απ' τις ντάπιες το ντουφέκι
και παρατάγανε ~~χαδιά~~ πετσιά και τεσκερέδες,
6645 την κάπα, την καλύβα τους κι ευθύς επιλαλούσαν
να πιούν το γαίμα των εχθρών που σκλάβωσαν τη γή τους
Σ' όποιο ταμπούρι ν'άρχιζε το ντουφεκίδι πρώτο
γινόταν τόση σύναξη, π'όσοι σ' αυτό ταγμένοι
μόλις την πρώτη ντουφεκιά κατάφερναν να ρίξουν
6650 κι ύστερα αράδα δε βρίσκαν, για να ξαναβαρέσουν
Μα σάν εκαταλάγιαζε της μάχης η φουρτούνα,
τής μάχης τα παράξενα τότες ανιστορ ούσαν
Κι ένας γελούσε 'δώ κι άλλος εκεί κι άλλος φλογέρα τυράλα
6655 ~~αιετή~~ ~~και~~ ~~συχαληρό~~ και τελειωμό δεν είχε -
σκοπό πασιχαρούμενο για τη γλυκειά πατρίδα
και πέρα άλλος τραγουδαγε, χορεύαν άλλοι 'κείθε.
Κι οι Τούρκοι που βρισκόντουσαν λίγες οργιές παρέκει
κι ακούγανε τα χωρατά, τά γέλια των δικών μας
6660 ~~λα~~ ~~γινάτευε~~ ~~πιότερο~~ και, ^{και} ~~η~~ ~~τους~~ ~~λύσσιαζε~~ ~~ακόμα~~.
Το λαβωμένο παίρνανε πέντε - δέκα συντρόφοι
και με ~~λά~~ γέλια και χαρές τονε ~~ξ~~επροβοδούσαν
Και τούτος, πώς μιλιά να πεί, πως τον πονεί η πληγή του;
Και βλαστημάγαν, μάλιστα, πιό πολύ οι πληγωμένοι
6665 από τους άλλους, τον ~~ο~~χτρό, γιατί δεν το μπορούσαν
να παρουνε το δίκιο τους, κι έτσι στους άλλους λέγαν
- Φήνοντάς τους παραγγελιά μα κι εξορκίζοντάς τους -
εκδίκηση να πάρουνε , για τα παθήματά τους.
Αν πάλι κάποιος επεφτε, τους άκουγες να λένε:
6670 -Γάμος χωρίς νάχει σφαχτά, σεν το μπορεί να γίνει!
Κι είν παροιμία πουν γνωστή κι από παλιά λεγόταν
ανάμεσα στους Έλληνες, τους ~~νιού~~ ~~και~~ ~~σαρηνιάρια~~
τον σκοτωμένο ~~θα~~ ~~βαν~~ και τονε συγχωρνούσαν

και γύριζαν στον πόλεμο ξανά και στη δουλειά τους.

6675 Οι πιότεροι πληγωμένοι, μόνοι, χωρίς βοήθεια

— από πλευράς περίθαλψης, πεθαίνανε τ'αδίκου .

Ομως θε να το ξαναπώ κι άς τόχω πεί πιό πάνω:

Ο πόλεμος κατάντησε μιά μουσική στ' αυλιά τους

Σαν απ' τη ζέστη παύανε κανένα μεσημέρι

6680 κανονίδι και πόλεμος, το κάθε τις γινόταν

ανόρεχτο κι ανούσιο, μιάς κι είχε σταματήσει

τούτη η πηγή της έρωσης κι εγρήγορης συνάμα

Οπως πνιγμένοι στον καπνό, στη σκόνη και στον ιδρω

όλοι ως ήταν οι μαχητές με πρόσωπα αλειμμένα

6685 απ' το μπαρούτι, που τρωγαν σχεδόν με το κουτάλι

με βραχνιασμένη τη φωνή απ' τις πολλές κραυγές τους

που μπήγανε μεσ' τις φωτιές, σαν άναβαν, της μάχης,

μόλις το φίλο γνώριζες την ώρα του πολέμου

και τον αχνοξεχώριζες, αλλαγμένος ως ήταν

6690 Κι άλλοι, θες νάν απ' τους εχτρούς που πελεκοβαρούσαν

κι άλλοι ίσως ^{κι} από τους νεκρούς Έλληνες που σηκώναν

και τους τραυματισμένους μας, που τους μελακινούσαν

— κι άλλοι απ' αυτούς που το βόλι κι η μπομπα 'παιρνε κάποιον

από τα γύρω στέκια τους κι από τους σύντροφούς τους —

6695 φαίνονταν όλοι βουτηχτοί στο γαίμα και στον ιδρω

κι από τα πόδια ως την κορφή, μακελλάρηδες μοιάζαν.

Κι ως και της στέρνας το νερό κι από τους σκοτωμένους

απ' τα κανόνια 'κει σιμά, θολό 'χε καταντήσει

κι αλλόκοτο ανακατέμα μ' όσα μέσα της πέφταν:

6700 Αίμα, κεφάλια, σωθικά, μυαλά μά κι άλλα μέλη

από τ' ανθρώπινο κορμί, ριγμένα μέσα βρίσκεις

Κι όμως πίναν απ' το νερό της στέρνας κι υσσορέυαν

Μεσ' τά λαμπούρια γύριζαν σά σε κλουβιά λιοντάρια

- όπου ζητούν έξω να βγούν, να σκίσουν, ν' ασωχίσουν
6705 Κι άλλοι γιουρούσι γύρευαν, κι αν ένας ευευείλο
ξάφνου, και μόνος του να βγεί, θα τον ακολουθούσαν
κι άλλοι, για το φιλότιμο, και θάματα γινόνταν.
Έτσι, για το φιλότιμο, σκοτώθηκε κι ο φίλος—
ο Ρόσνερ ο Τριαντάφυλλος —του Νίκου Κασομούλη,
6710 όπου τότες στον Ολυμπο μαζί είχαν εκστρατεύσει
και πρόσφατα στόν νταϊφά βρισκόταν του Στουρνάρα
—"Ως πότε θε νά βλέπουμε το φτυάρι νά μας θάβει;",
βρουχήθηκε κι χύθηκεν ευτύς σά λιόνταS έξω
και του ακολουθήσανε κι άλλοι στην έξοδό του.
6715 Κι αφού, λίγο κυνήγησαν τον Τούρκο, πισωστρέφουν,
Μέ νεκρό της εξόδου τους μοναδικό τον Ρόσνερ.
Ο Τελονές, ο Γερμανός, μηχανικός μα κι άλλοι
ξένοι, πάλιν, πολεμικοί και φρόνιμοι και γνώστες
της τεχνικής του πόλεμου και των χαρακωμάτων
6720 άλλη πιά δεν ξεκρίνανε σανίδα σωτηρίας
κεί που 'χε φτάσει στο τειχί, το χώμα που κυλιόταν,
παρά μονάχα γιουρούσι, στο τέλος, αν εκάμναν.
Σε μιά τέτοια περίπτωση, στο σκεπτικό τους λένε :
"Αν, στερνά, δεν τους σφάξουμε, γιά κείνοι δεν μάς σφάξουν,
6725 κι αν ένας από μας τούς δυό, τους Έλληνες και Τούρκους,
στο τέλος δεν ξολοθρευτεί, ^{κι} κι αν δεν αποκάμει
τούτο το μαύρο μακελιό 'ποτελειωμό δεν έχει".
Εφτά μέρες περάσανε, σαν είχε τότες φτάσει
στην πόλη του Μεσολογγιού—που το ποθούσε τόσο,
6730 ο Κασομούλης, που 'γρεφε γονατιστός να φτάσει
κι ένα του χέρι βόηθειας στους αδελφούς να δώσει—
κι ακόμη δεν το μπόραγε καλά να διαχωρίσει
όλα τα μέρη της καλά και νάν τ'αναγνωρίσει,

- μολο που καθημερινά ~~είμωνα~~^{και} με χαρά ~~του~~ σιφώνει
6735 στα πιά ^{υψηλά} ~~σπιά~~ με τον εχθρό πόστα στο κάστρο πάνω
όπου κουβεντολόγημα με τον εχθρό γινόταν
πρόσθετα από τον πόλεμο και τη σφαγή την τόση.
Και μερικά'πο τούτα δυό, πιά κάτω αναθεβάνει ..
Ένας, κάποιος Αχμέτμπεης, π'από καιρό κουβέντα
6740 είχε στενή μα και πυκνή με το Γιώργη το Βαγια
πήγε και κείνη τη νυχτιά σιμά, κατά τις δέκα,
κι άρχισε πόξω του τειχιού στο Βάγια να φωνάζει:
- Ωρέ Βάγια, Ωρέ Βάγια!.. Να σου πώ κάτι θέλω!
- Εμ , Ωρε, τι θές και με ξυπνάς και μου χαλάς τον ύπνο;
6745 - Ε, πιά 'να σε χαρώ, κοιμάσαι, ωρέ σύ, τόσο νωρίς;
- Τί νά κάνω; Μή να κι εγώ - κι ωςάν κι εσάς-φοβάμαι,
κι ύπνος να μην ^{με} παίρνει; Κι εσύ, γιά δέν κοιμάσαι;
Και κείνη, μόλις, τη στιγμή βαρέσαν οι τρουμπέτες
απ'το τειχί, που ξάφνιασαν τον Τούρκο και ρωτάει:
6750 -Ωρε Βάγια, τι νά κρένουν ετούτα που λαλάνε,
-Αυτά μας λένε για φαΐ, κ'ί πότε για τον ύπνο
πότε θα πολεμήσουμε και πότε για γιουρούσι
πρέπει να χαζιφρεύουμε, πότε θα τραβηχτούμε.
- Ουά! Για ποιό γιουρούσι τσαμπουνάς; Τί ν'αυτά που κρένεις;
6755 Ο κώλος σας δε σας βαστά. Κι άκου και τον Αχμέτη.
- Κι άλλα γιουρούσια, θες εσύ; Μυαλό δεν έχεις βάλει;
- Καϋμενε, εσύ, παράτα ^{τω} τι δέν αυτοί οι ζουγνάδες;
- Δεν είν'ζουρνάδες, ωρ'Αχμετ: Και μόν'τρουμπέτες είναι!
6760 - Και τίν'αυτές οι τρουμπέτες; Σάμπως κι εγώ νογάω;
- Ε, νά μωρέ, σαν και μ'αυτά πού'χετε τουμπελέκια.
- Δεν τα χέζεις, ωρέ Βάγια, κείνα χαβά 'ναν έχουν!
κι άλλον δεν ξέρουνε να πούν, παρά κείνο μονάχα!
- Πώς έχει κι ο βεζίρης σας το κέφι κι οι αγάδες;

- 6765 -Τί να σου πώ, μωρέ Βάγια, μόνο πως, έτσι κι έτσι!
-Τι νά παθαν τα κέφια τους κι είν'έτσι λυπημένοι;
-Πες μου κι εσύ, σαν το ξέρεις, πού πήγε ο ντουναντός μας;
-Δεν έμαθες; Ξ'αλάνια μας σβάρνα το έχουν πάρει,
και του διαβάσανε, μαθές, και πα'κατά διαβόλου!
- 6770 -Ίσαλλα και στο διάβολο να πάν οι κερατάδες
νά μην ξαναγυρίσουνε ποτές οι πεζεβέγκες!
Τούρκοι κι Έλληνες γέλασαν, σαν άκουσαν τη φράση.
Κι ο Βαγιας απαντώντας του, πρόσθεσε μόνο τούτα:
-Αυτό λέμε κι εμείς, Αχμέτ' κι εσείς κόμα να πάτε
6775 και θάστε και πιό σίγουροι, σαν μας ξεφορτωθείτε!
-Μ'αυτό, τότες τ'απάντησε, μόν' ο θεός το ξέρει!
Πενταγουστιάτικα σειρά, για να στηθεί στην ντάπια
την τρομερή Ίερίμπιλε, ^{και} ναντη διαφεντέφει
γιόρτζ' ο Στουρνάρας, π'οδηγεί στα 'κει τον νταϊφά του.
- 6780 Μέρρες οκτώ θε νά σταθεί κι απέ κι αυτός θ'αλλάξει.
Κάπως γιαυτό ξεθάρεψε κι ο Κασομούλης τότες
κι άρχισε το ξεσήκωμα των άλλων του συντρόφων.
Πολύ το φχαριστήθηκε, που τό φερε έτσ'η τύχη
του καπετάνιου η αράδα του να τύχει να συμπέσει
6785 κι έτσι μαζί του να βρεθεί στο δυνατό το πόστο
το πιό πολύ πολεμικό, κι όμως λογαριαζόταν
γλέντι και χαροκόπημα, γιορτή να πανηγύρι
κάθε μέρα που πέρναγε σε τούτη δω την ντάπια.
Κι όλο το σώμα στήθηκε στην τρομερή την ντάπια
6790 και στην παλιά τη θέση τους, της Κλείσοβας την ντάπια
-μιάς και δεν ήταν πόλεμος- τους ψυχογιούς αφήσαν.
Δυό μέρες μόνο μείνανε στη φλογισμένη ντάπια
κι είχαν τ'αυτιά τους κουφαθεί, μιας κι είχανε βουλώσει
απ'το πολύ κι ασίγαστο, το χοντρό γτουφεκίδι.

- 6795 Μιάν οργιά κόμα θέλανε ν' αρχίσουν να γιομίζω^ω
και στη μέση τής ντάπιας μας, οι Τούρκοι τα χαντάκι
γιατίς κι από τις άκρες ^{την}είχανε προχωρήσει
κι έπεφτε πιά μέσα σ' αυτό κι από παντού το χώμα.
Πλήθουναν τους εργάτες τους και πρόκοβε η δουλειά τους.
- 6800 Κι όπως το χώμα ρίχνανε κοντά τους, τους φαινόταν
πως κάθε πούριχναν φτυαριά, μέσα τους παραχώνουν.
Κι ως μιά λουμπάρδα πούχανε των τριάντα κι εξη λίτρων
και μπόμπες άλλες κάμποσες της ίδιας της λουμπάρδας,
ο Τελονές, στοχεύοντας σε σύγχιση να βάλει
- 6805 μα και σε ταραχή πολλή των Τούρκων τους εργάτες,
το μπαρούτι της λιγόστεφε σε δέκα κι εξι δράμια
και τότες έτσι ρίχνοντας, οι μπόμπες πάν και πέφτουν
ανάμεσα στο τούρκικο τ'ασκέρι που δουλεύει
κι έμοιζε νάν τις αμολάν με το χέρι του κάποιος.
- 6810 Μα κάνουν τότες το ίδιο κι οι Τούρκοι σαν ^{αυ}βλέπουν!
Φέραν κι αυτοί και στήσανε ξοπίσω από το χώμα
Δυό λουμπάρδες, που βάραγαν όσο κι αυτοί δουλεύαν
Έτσι ^{αυ}τι κάναν στο τειχί, τ'αντίγραφαν κι οι Τούρκοι.
Στοχάζονταν πως κάποτες θέ νάν τους αναγκάζαν
- 6815 τους έγκλειστους μεσ' το τειχί για νάν τ'απαρατήσουν.
Κι ήταν ο τόπος μαλακός κι ως έπεφταν οι μπόμπες
χώνονταν ως και μιάν οργιάν βαθειά μέσα στο χώμα.
Μπηχτήκαν όμως μιά φορά φορά τόσο βαθειά στο χώμα
που βγάλανε καλό νερό την ώρα που'χαν σκάσει:
- 6820 Όμως οι μπόμπες οι μικρές με λιγότερο μπαρούτι
δε βουλιαζαν και στέκονταν πάνω στη γή, μπροστά τους
κι αυτό τους τα δυσκόλευε, βάζοντάς τους μελάδες
μα και τους στεναχώραγε, χαλώντάς τους τον ύπνο.
Όσο κοντά τους σίμωνε το χώμα που κυλιόταν

- 6825 κι ὕψωμα της ενῶσεως, ως τόβγαλε ο Κοκκίνης
τόσο και πιό ξεκάθαρος ο κίνδυνος γινόταν
Κάποια μέρα που κάθονταν ο Μήτσος Κοντογιάννης
κι ο Νικόλας ο Στουρνάρας, ο Ισκιός ο Αντζέλιος
ο Νικόλας κερσάρης σὺν τῷ φίλῳ καὶ τῷ
6830 που μόλις και τους χώραγε, ξάφνου μιά μπόμπα πέφτει
αναμεσίς τους, μά κανείς δε δείχνει να ταράξει,
προσμένοντας, σαν έσκαγε, την τύχη του καθέννας.
Μα ἔι ως νάταν *«κι ἄνω θεός»* και θάμα νάχε γίνει,
ξάφνου να καίγει παύ' ευτύς κι ὅλοι τους πιά γελάνε.
6835 γέλοιο χαράς, ως πίστεφαν πως ἦτανε χαμένοι.
Κι ἄλλη μιά μπόμπα απ' τις μικρές πέπτει κοντά στο Γιάχο,
ως παρανομαζότανε ένα απλός αντάρτης
που στούμπηε τη σκορδαλιά, μ'αυτός τη βλαστημάει
και την κλωτσεά ἰδιάφορα και πέρα τήνε κάνει
6840 μόλο που το φυτίλι της σιγόκαιγεν ακόμα.
Η μπόμπα μετακύλοσεν και σε λιγάκι σιάζει
μα δεν παθαίνει τίποτε· κι ο Γιάχος τη βαφτίζει
και πόρνη την αποκαλεί, ξεκαρδιστός στα γέλια.
Κι ένας Τούρκος απ' το Μωριά που ελληνικά γνωρίζει
6845 καλά και πεντακάθαρα, Ρωμιός κι αυτός σα νάταν,
ἄλλο δεν κανει ολονυχτίς, παρά να βλαστημάει
την Παναγιά και το Σταυρό, Μυστήρια, κολυμπήθρα
και δεν άφηνε τίποτες ἄγιο χωρίς βρισίδι.
Κι ένας οπού τον άκουγε μαχητής Κραβαρίτης
6850 από την ντάπια του Μακρή, το μάλλωσε και τούπε
την πίστη να μη βλαστημά μ'έτσι αρσέζικα λόγια·
μα κείνος ξακολούθαγε με πιό μεγάλη φόρα.
Τότες του λέγει ο μαχητής απ' του Μακρή την ντάπια.
-Απόσσωσες, ωρέ Τούρκε, να βλαστημάς, γι ακόμα;
6855 Μα κείνος είπε, ξανάπε κι ὅσα πολλά μπορούσε

και , τέλος, υπερήφανα πως, "έσωσε", φωνάζει
"Αηκου, λοιπόν, και συ νά δεις", φωνεί κι ο Κραβαρίτης
το "χέσιμο" στο κεντρικό του "λόγον" του ση-ξ-υ
βαζοντας το, και προχωρά να καταχέσει αβερτα:

- 6860 "Να χέσω το μωάμεθ σας, να χέσω τον Αλή σας,
να χέσω τη ζερίφ χανοϊή και τον Λαντζάκι Σερίφη
να χέσω και τους τάφους τους κι όλο το χατζηλίι
να χέσω το λουλτάνο σας και τα ρετζάλια τ'όλα
Να χέσω κόμα τα τζαμιά και τους τεκέδες όλους
- 6865 να χέσω το κοράνι σας, να χέσω το βεζίρη
τον Κιουταχή σας, τον Μεχμέτ, ή κι άλλως πως Κιουτάγια,
να χέσω τους πασάδες σας κι όλους τους μπιμπασιάδες
και τους μωουλνι-πασήδες σας μα κι όλα σας τ'ασκέρια.
Να χέσω και στα μούτρα σου, να χέσω στα μαλιά σου
- 6870 στα μάτια σου, στα φρύδια σου στη μύτη, στα μουστάκια
στο στόμα, και στα μάτια σου, να χέσω στο λαιμό σου
να χέσω στο ντουφέκι σου, στο γιαταγάνι πόχεις
να χέσω στο τσιμπούκι σου μά και στον ιμαμέ σου
και στο λουλέ, που ξέχασα κι αυτό να τονε χέσω
- 6875 κι ακόμα στη σακούλα σου που βάνεις τον καπνό σου
μα και τις φούντες να χέσω της σιατένιας σακούλας."
Και τάπε όλα με μια πνοή, σαν το νερό που τρέχει
κι όλοι παντού σωπάσανε κι Έλληνες μα και Τούρκοι
για ν'ακούσουν καλύτερα" κι ως άκουσεν ο Τούρκος
- 6880 τούτο τον αγριοχειίμαρρο, τίς φούντες της σακούλας...
" - Ουχ ο μασκαρο κερατάς, τίποτις δεν αφήκε
που νάναι κι ακατάχεστο! Νισάφι, βρέ", φωνάζει
" κι άλλη φορά δε βλαστημώ, μα τον Αλλάχ, σου λέγω!"
Ξεσπούν στα γέλια και τα δυό τ'ασκέρια για το κάζο.
- 6885 και στη συνέχεια βρίζανε κι οι Τούρκοι το δικό τους

γιατί πρώτος τον έδωσε το λόγο για βλαστημιες.
κι ήταν 'κόμη κι ένας Τούρκος που κάθε αυγή λαλούσε
σαν πετεινάρι της αυγής, πρίν σβήσει κάθε αστέρι.
κι ήταν κι ένας καλογερος, αγωνιστής Σουλιώτης
6890 που με την τρομερή φωνη ξεχώριζε στ'ασκέρια
κι ελληνικό και τούρκικο! τόσο 'ταν βροντολάλος!
Κι ο Τούρκος μα κι ο Σουλιώτης καλόγερος αφήσαν
πάρα πολλά κι ανέκδοτα, που στά χρόνια κατόπιν
τ'αναθιβάνανε πολλοί κι Έλληνες μα και Τούρκοι
6895 Εφταγουστιάτικο δώρο τους κάνουν τα καϊνία
σαν στο λιμάνι φερνουνε τον Κίτσο τον Τζαβέλα
και τον ισάξιο μαχητή, το Χρήστο Φωτομάρα
με πεντακόσιους άντρες τους' κι ήρθαν ευτύς στις ντάπιας.
Νύχτα ο Τζαβέλας κίνησε μ'όλο τον νταϊφά του
6900 και πήγε στην Τερίμπιλε την ντάπια, που κι ετάχτει.
Πά' στη Μεγάλη την Ντάπια διορίσκει ο Φωτομάρας.
Κόμα ο Τζαβέλας γύρεφε 'πω δώ και μπρός να γίνει
μόνος αυτός διαφεντευτής με το δικό του τσούρμο
της ντάπιας της Τερίμπιλε, χωρίς να μεταλλάξει.
6905 Μαζί τους ήρθε κι Γιωργής ο Βαλτινός, που τάχτει
πάνω στην ντάπια του Νορμάν μ'ογδόντα νομαζαίους.
πούν' στο δικό του νταϊφά, κι είχαν έρθει μαζί του.
Κι η θέση τούτη απόχτησε γέρο αρχηγό σεβάσμιο,
ανώτερο, κι αποδεχτό στους νιούς πολεμιστάδες
6910 Σαν έφτασε τούτη η φουρνιά κι η σεβαστή βοήθεια
ολάνερη τότε η φρουρά, που για την αντρεία τους
ήτανε τόσο σίγουρη, στα σύγνεφα πετούσε
από χαρά και θάρρητα και πίστη για τη νίκη.
μα και χαρά που πήρανε τις θέσεις λαβωμένων
6915 μ' κι όσων σκοτωθήκανε στην αντροφάγα μάχη

- Στις δέκα του ίδιου του μήνα μπήκε στο Μεσολόγγι
μ' άλλους πολλούς καπετάνιους και ναύτες ο Μιαούλης
και πήγαν στην επιτροπή και τρέξαν με μιάς όλοι
και στρατηγοί κι οπλαρχηγοί να τον επισκεφτούνε
6920 να δώσουν και να πάρουνε τα χίλια συγχαρίκια
για τόσες τους απανωτές νίκες μα και θριάμβους
Γυρέφαν οι θαλασσινοί στις ντάπιες για να πάνε
να δούν από κει τους οχτρούς, πούναι τόσο κοντά τους.
Παινεύαν οι θαλασσινοί τους στεριανούς και κείνοι
6925 τους ναύτες μας Παινεύανε για τις τόσες τους νίκες
Κι έλεγαν για τον πόλεμο και τι είδος ειν'καθένας.
Πόση και ποιά διαφορά π'αναμεσίς τους ήταν
τον κίνδυνο ζυγιάζανε του 'νού και τ'αλλου μέρους
των καραβιών και της ξηράς, και τους παραλληλίζαν.
6930 Κι άλλο τις στις κουβέντες τους δεν μπόραγες ν'ακούσεις
απ'αναγάλια και χαρά, καθώς ο ζήλος κάνει
για την πατρίδα τη γλυκειά που νείρεται πως θά 'δει
τη λευτεριά την ακριβή, τη χιλιολατρεμένη.
Σαν στρατηγοί κι οπλαρχηγοί χεραγκαλιες ανοίξαν
6935 και φιληθήκαν σταυρωτά μαζί με τον Μιαούλη
και τον Σαχτούρη και λοιπούς θαλασσοκαπετάνιους
τους έβλεπες στη σύναξη των νικητών του Τούρκου
θαλασσινούς και στεριανούς να κάθονται τριγύρω
μεγαλόπρεποι σαν θεοί κι εκεί να κουβεντιάζουν
6940 για περασμένα δύσκολα μα και δίσεχτα χρόνια
κι ανιστορώντας θάματα κι αντραγαθιές και νίκες.
Κι αφού πιά τέλος κάποτες και τούτα πήραν όλα,
ρώτησε κι ^οαθάνατος γέροβλύκος Μιαούλης
σαν ^{ώς} και ποιά κατάσταση βρίσκονταν με τον Τούρκο
6945 και τούπανε κι οι στρατηγοί για το πόσο προχώρα

με "το βουνό που περπατά" και ποιό το σχέδιό του
και ακόμα πως αναζητάν τρόπο ν'αλικοντίσουν
τον Ίούρκο: μα δε βρίσκανε το μέσο για την ώρα.

Κι άστραψε φως και φώτισε τη σκέψη του Μιαούλη

6950 κείνη την κρίσιμη στιγμή στη σύναξή τους μέσα.

-Δεν είναι και καμιά τέχνη, να κλέψετε το χώμα
από μέσα τραβώντας το, χωρίς να καταλάβουν;

Κι ο Βαλτινός ανάκραξεν: Αυτή είν' η μόνη τέχνη
κι ο τρόπος ο μοναδικός, ως κρίνω, να σωθούμε!

6955 κι αναθυμάμαι, μάλιστα, πως διάβασα πριν χρόνια

πως σαν ο Μεγαλέξαντρος πολέμαγε στην Τύρο

του κατακλέβανε συχνά το χώμα και με τρόπο

*ω' ω' να τ'άδου και να δα τι ρύων ηρτίαν
ωσπλάμι τού κελίτη χεόνω α'ω ε'ωρε η'ρ' τω.*
Κι αυτό καιρό σάν κράτησε, τον είχε δυσκολέψει.

6960 Έτσι γένηθηκε στερνά και το δικό μας σχέδιο,

που θα χαλούσε των εχθρών τα σχέδια πούχαν βγάλει.

Τους έλειπε όμως το μυαλό, που θάβαζε σε πράξη

τ'όμορφο τούτο σχέδιο του ναύαρχου Μιαούλη.

Μα βρέθηκε στερνά κι αυτός: Ο ^{ν'ος τ'ος} Κραβαρίτης

6965 ^{Γιάννης} Ζωιτηρόπουλος, πούχ'έρθει με τον Κίτσο

κι είχεν από τού φυσικού κλίση πρὸς τα λαγούμια

και στ'άλλα τ'οχυρώματα. Και δήλωσεν αμέσως:

-Εγώ το πιχειρίζομαι: *μά καλαδιές* κι ανθρώπους,
θά θελα να *μιά* δώσετε και τ'αποδέλοιπα άστε

6970 σε μένα και στους ώμους μου παίρνω το βάρος όλο.

-Όλη την έχεις τη φρουρά τ'απάντησαν αμέσως.

Κι ο ^{Μητρεός} Χτεληγιώργης, ο αρχικανονιέρης

τα καλάθια χαζιρεύει, συνάξει τους ανθρώπους

Κι έμμενε μόνο να σκεφτούν, το χώμα που τραβούσαν

6975 τι θάν το κάναν και στα πού στερνά θεν να τ'αδειάζαν.

- Τον Κοκκίνη φωνάζουνε κι αυτός τους συμβουλεύει
πως στά Κουτσουνιέικα τα σπίτια να το ρίχνουν
γιομίζοντας το'να απ'αυτά και πάνω του να στήσουν
κανόνια δυό, κατάντικρυς στου Κιουταχή το χώμα.
- 6980 Έτσι, στημένα πιό ψηλά κι απ'όσο τάχει ο Τούρκος,
ό,τι γιά μας μελέταγε, να το πάθαινε κείνος.
Να πώς επιχειρήστηκε την πράξη ο Κραβαρίτης:
Τρυπά πα στη δεξιά μεριά του ταμπουριού και κάνει
απ'τό χαντάκι πανωθιό καλόστεκο γιοφύρι
- 6985 Με το που κατατρύπησε με τρόπο το ταμπούρι
φτάνει με μιάς στο Τούρκικο το χώμα και τ'αγγίζει.
Πολλοί στέκονταν Έλληνες, ολόγυρα τηρώντας,
-μ'έτοιμο το ντουφέκι τους - νά μην ανασηκώσει
κανείς κεφάλι απ'τον οχτρό και να τηράξει αντίκρυ.
Κι είχαν ξεπίτηδες ταχτεί για το σκοπό μόν τούτο.
- 6990 Βάζει στερνά τους Έλληνες αράδα: κι απ'το χώμα
κι ως τα Κουτσουνιέικα τραβά το κομποσειύι.
όσο κοντά τους έταξε, να φτάνει ένας τον άλλο
και φάτσα σ'αυτούς έστηνε, για να γυρίζουν πίσω
τ'άδεια σακιλιά στα γρήγορα υι έρχους πολλούς αντρες.
- 6995 Βάζει και τριάντα νοματούς να σκάβουνε "το χώμα"
εκείνο "που κυλιότανε" και στα ριζά του κάτω
και να γιομίζουν τα σακιά και τά καλάθια που'χαν
Κι όλους ως ευθύς έβαλε μ'αυτήν έδω την τάξη
έμασε τα μανίκια του και μπαίνει στο σκαμμένο.
- 7000 Κι αρχίζουν απ'τό θεμελιό το χώμα να τραβάνε
κι ύστερις να το ρίχνουνε στα σπίτια λά σιό σάιω.
Δουλεύοντας πολύ σκληρά κι ίσαμε και τη νύχτα
τό'χαν μεσιάσει το "βουνό" κι από την πρώτη μέρα!

- Λιγότεφε τόσο πολύ, που'χαν κιόλας κερδίσει
7005 δυό κιόλας στη μέση τ'οργιές κι άλλη μισή στις άκρες
Κι οι Τούρκοι ρίχναν άπαντα το χώμα, μα δε φτάναν
μήτε καν και σε δυό μέρες να κουβαλήσουν τόσο
όσο τους ¹⁰ λιγότεφε σε μιά μονάχα μέρα
το σχέδιο μα κι η τακτική του Πάνου Κραβαρίτη
7010 Κι ακόμη τα μικρά παιδιά ¹⁰ έχουν πιά καταλάβει
του Κιουταχή το σκέδιο πως πά'κατά διαβδλου
Ο Γερμανός ο Ίελονές ευθύς ως τούτο το'δε
τρόμαξε το 'βρηματικό μυαλό, των ανταρτών τη σκέψη.
Κι ενω πιά πρίν κλαιγότανε πως με κανένα τρόπο
7015 ν'αντέξουν δεν μπορούσανε κι ό,τι τους είχε μείνει
ήταν με δόξα και τιμή να πέσουνε στη μάχη,
τώρα και μ'άφραστη χαρά παντού διακηρύσσει
πως άδικα παιδεύεται ¹¹ ο Κιουταχής ο δόλιος
και πιά πως το νικήσανε, μιάς κι άλλη τέχνη 'πό τούτη
7020 με το βουνό που περπατεί η μηχανική δεν έχει
κι αφού του τη χαλάσανε, σωθήκαν δίχως άλλο
Κι ο "τραγικός" ο Κιουταχής ¹¹ είναι καταδικασμένος!
(†) Μα κι Κοκώσης έτρεχε σ'όλους τους καπετάνιους
και κάπως έτσι τάλεγε και κείνος στους συντρόφους
7025 κι απ'τή χαρά τους βασταγμό κανέγανε σεν είχαν!
Ρίχναν οι Τούρκοι τη νυχτιά κι από κάνα ¹¹ γιδάρι
νομίζοντας πως έφτασε το χώμα στο χαντάκι
και για δαύτο λιγότεφε κι ελπίζανε ν'ακούσουν
κρότο της πέτρας στο νερό κι οι μαχητές γελούσαν.
7030 και φρόντιζαν με προσοχή μη τυχόν και τραβώντας
πιότερο και απ'όσο 'πρεπε, πέσει και τους πλακώσει
και φυσικό 'ταν να βρεθούν με τον εχθρό καρσί τους.
Κι έπρεπε νάταν έτοιμοι ναν του ριχτούν αμέσως

Κι άρχισαν ως και τ'αφουχα κέφι πολύ να κάνουν
7035 Πέταξε η φήμη στα νησιά, καταπαντού ρωτούσαν:
-Τί κάνουνε κι οι μαχητές στο Μεσολόγγι μέσα;
-Κλέβουν το χώμα του Ρεσίτ, απάνταγαν οι άλλοι!
Κι άν δεν τους το **ξη**ρούσανε, δεν το καταλαβαίνουν
τι σήμαινε το "κλέβανε" το χώμα του Κιουτάγια.

7040 Και *διὰ* *αυλοσυνέμια* σπίτια κοντοζυγώνει
κανονοστάσιο να βγούν τη ^{μια} μέρα *κι ως* άλλη.
Το βράδυ πριν απ'ή νύχτα, κι ως τό'χε λογαριάσει
θα'πρεπε πιά να σκεπαστεί της ντάπιας το χαντάκι
- και τότες **τα** κανόνια του πάνω κεί θε νά στήσει

7045 και να χτυπήσει και να μπει στην πόλη με ρεσάλτο -
ήρθε να δει κι ο Κιουταχής πως αβγατίζει η πράξη!
Μα του Ρεσίτ οι τεχνικοί δεν τό'χαν καταλάβει
τι τους σκαρώναν στο καστρί και μόνονε νόμίσαν
πως κι άλλο χρώμα θα'πρεπε να ρίξουν στο χαντάκι

7050 κι έτσι πληθύνανε πολύ τους ταχτικούς εργάτες
που κουβαλούσαν κι έριχναν μέσ'το χαντάκι χώμα.
Κι ως τούτοι ρίχναν απ'εκεί, κι από μέσα τραβούσαν
Έμνεσκε πάντοτε ο σωρός στην ίδια του τη θέση.

ΓΙΟΥΡΟΥΣΙ

Κάθησαν και λογάριασαν κάποτε οι καπετάνιοι

7055 πως **δε** γίνεται, ο Κιουταχής θα μάθαινε το κόλπο,
το μυστικό, που στο καστρί κρύβαν με τόσο ζήλο.
Βρίσκονταν **δά** στη δούλεψη του Τούρκου σερασκέρη
και τουρκολάτρες άμετροι του Κώστα Βαρνακιώτη.
Κι ακόμα καταλάβανε πως ο Τούρκος σκοπούσε
7060 στο τέλος νάν τους κούραζε μιάς κι ήταν τόση **χ**ρεία.
μερόνυχτα να πολεμάν, να κουβαλάνε χώμα.

Έτσι κι αυτοί λογάριασαν να κάμου ε γιουρούσι
μια και καλή να τέλειωνε το πράγμα και να κλείσει.
Κάποιος Βρίσας Θεοχάρης, Αρβανίτης αντάρτης

7065 του Γιώργου Κίτσου τον νταϊφά, πούρθε με Κασομούλη
απ'τη Γαστούνη στο καστρί, βάρθηκε να σκαρώσει
κάτω απ'το χώμα που κλεβαν μερόνυχτα του Τούρκου
ένα μικρό, μα δυνατό, καλόδετο λαγούμι,
γιά να χυμήξουν στον όχτρό την ώρα που θα σκούσε.

7070 Έτσι κι ο Βρίσας βάρθηκε ^{κι} όσο 'ξακολουθούσαν
το χώμα ναν το κλέβουνε, για να το χαζιρέφει.
το μπάσιμό του τ'άνοιξε πά στην άκρη της ντάπιας
στη μέση της προχώρησε, που 'χε έξη οργιές το μάκρος
και στο δεκαπενταγούστο τόχε 'ποτελειωμένο.

7075 Έτσι, σα χαζιρεύτηκε, σφραγίστει το λαγούμι
και σκαρφαστήκαν ύστερα να βάλουν στην αράδα
τέσσερις μπόμπες δυνατές των τριάντα ~~φέντε~~ ^{ουιάδων}
π'από δαίλο ρίχνανε στους θεμελιούς τριγύρω
στο χώμα που περπάταγε, που κι ως το 'χουμε γράφει

7080 κι ως κι "ύψωμα της Ένωσης" τόχαν κιόλας βαφτίσει.

Κι όπως τότες στοχάστηκαν οι μπόμπες τους που βάλαν
~~ολες θέ να φρακωνούταν αω' το φηύ το χωμα,~~
που 'σαμε τ'άλλο το πρωί θε νά'ριχναν οι Τούρκοι.

Φωτιές σ'αυτές θα βάζανε, πρίν δώσουν στο λαγούμι,

7085 κι άμα θα σκάγαν στη σειρά κι οι Τούρκοι θα ξετρέχαν
να διαφεντέφουν το βουνό, το "χώμα που κυλιέται",
θαν τούς αφήνανε νά'ρθούν, πολλοί να μαζευτούνε,
και τότες δίχως άργητα, θ'ανάβαν το λαγούμι!

Σαν όλα τα χαζίρεφαν, ξεδιάλεξαν τους άντρες

7090 απ'όλα τους τα σώματα, πολεμιστές, βαθμούχους
στο ποδάρι να βρίσκονται, στη χούφτα γιαταγάνια
κρατώντας, και προσμένοντας το σύνθημα να πέσουν

- πα στόν εχθρό, λιανίζοντας το Τούρκικο το τσούρμο,
μόλις οι μπόμπες σκάγανε κι έπεφτε το λαγούμι
7095 τοτ'η φρουρά μας έπιασε με σηκωτούς τους λύκους
πόστα στη βέργα του ^{υασίριού}κι απέ τη φωτιά βάζουν
στα φυτίλια που τάχανε δεμένα με τις μπόμπες.
Κι οι μπόμπες 'φτύς τινάσσονται, πιδό πίσω μια της άλλης.
Βαράν τρουμπέτες και με μιάς όλοι τους ντουφεκάνε.
7100 Τ'ακούνε τούν'τ' ομαδιαστό το ντουφεκίδι οι Τούρκοι
προτού δώσουν οι μαχητές φωτιά και στο λαγούμι
κι αποτραβιούνται παρευτύς όλοι τους απ'το χώμα.
Κι αρχίνησαν φωνές πολλές κι αλαλαγμοί και βρούχος.
Βροντάν κανόνια, ντουφεκάν κι ασίγαστα κινιέται
7105 ολόκληρο το Τούρκικο τ'ασκέρι κι αλαλάζει.
Κι απ'τον αχό και του καπνό κι οι μαχητές μεθάνε
και δίνουν, πάνω στις βρισιές, φωτιά **μέσ** 'το λαγούμι.
Ασκώνεται στον ουρανό και με τη γής η λάσπη
και πρίν πέσουν τα χώματα ξιφούληκαν κι ορμάνε
7110 με τα σπαθιά στα χέρια τους και με τα γιαταγάνια.
Ομως μέσα στο σύννεφο **δε** βρίσκανε κανένα
κι ούτε άλλο γύρω κεί κοντά και βγαίνουε παρόξω.
Περνάν χαντάκια, σφάζουε κι αδράχνουν **μπαϊράκια**
αρπάζου**ν** άρματα, βαστάν τόν πόλεμο τριγύρα
7115 στο μέρος που τινάχτηκε πρί λίγο το λαγούμι.
Κι ο πόλεμος από κοντά στρώνει κι ανάφτει πάλιν,
στα τούρκικα τα ταμπούρια, πούν' με ξύλα μπλεγμένα
κι αναμεσίς τους έχουε βαλμένο πολύ χώμα.
Μαζώνονται τότες ευθύς οι Τούρκοι και προστάζου**ν**
7120 να κάμουν κόντρα γιουρούσι κι έτσι ν'αλικικεντήσου**ν**
τους Έλληνες που πολεμάν τον Τούρκο στο ταμπούρι
που λίγο πρίν τινάχτηκε κι άλλοι'τανε στη λάκκα

που το ταμπούρι σήκωσε κι είχε μεγάλη ανοίξει.

Κι άλλοι σκορπάνε και πατάν το "χώμα που ~~κινιόταν~~".

7125 Και βλέπουν τότες το βουνό, που πάνω τους ερχόταν
και τρέξαν τόσο κίνδυσο να τους καταπλακώσει
ν' απλώθεται και να χαλά κι ίσιωμα να προβάλλει
Και μιά δουλειά που βάσταξε μέρες πολλές και μήνες
σε λίγες ώρες χάλασε και χάθηκε για πάντα!

7130 Ξαναχυμάνε και τα δυό τ'ασκέρια και στα χέρια
πιάνονται ακόμα μιά φορά και παλεύοντας σμίχουν
απ'τη μεριά του ταμπουριού τη μιά κι από την άλλη
Ελληνες και Τούρκοι μαζί γινήκαν ένα σώμα
Ισοσυγιάζει η δύναμη και πιά δεν το μπορούνε

7135 ούτε πιά Τούρκοι κι Ελληνες γιά να ξαναγιουργιάρουν
Κι ως αβγατάνει ο πόλεμος, ανάβουν τα ντουφέκια
Κι ήταν μόναχά 'νας πλεχτός στην κορφή πάνω φράχτης
π'ούτε το πάχος μιάς οργιάς ^{δεν} είχε και χωρίζει
τα δυό π'αντιμαχόντουσαν ασκέρια, με μανία

7140 και πότε οι Τούρκοι σήκωναν ψηλά τα γιαταγάνια
κι άλλοτες πάλιν οι κλειστοί μεσ'το καστρί μας άντρες*
και φοβερίζει κι απειλεί κι ο Τούρκος κι ο δικός μας.
Θ' ανάγκασε του Κλουταχή τ'ασκέρι τ'όλο νάρθει
να μαζωχτεί κει μέσα κεί, να σώσει την τιμή του

7145 που και πάλιν κινδύνευε στο ξαφνικό γιουρούσι.
Τους Έλληνες δεν τους χωρά τούτο το στενό μέρος
κι ομαδιαστά περίμεναν ξανά γιά να γιουργιέσουν
σάν ξέκριναν πως έφτασεν ο χρόνος που ζητούσαν.

Φτάνει κι η νύχτα κάποτες* κι ως το νογάν κι οι δυό τους
7150 πως δεν είναι ζορίασ κανείς τον άλλο ν'αμπωθήσει
αρχίζουν με τις γρανάτες, που δε'λέν να σιγήσουν

κι ο πόλεμος σα φούντωσε, πιάνει τα δυό^{τ'}λασκέρια
παροΰσμος πολεμικός και πάλης υστερία.

Ανάφταν τις γρανάτες τους οι Τούρκοι και τις ρίχναν

7155 στους 'Ελληνες' μα κι επειδής ήταν τόσο σιμά τους
της γρανάτας δεν πρόφτανε να δώσει το φωτιζι
αφού πιδ πριν καιγότανε, φωτιά μεσ' το μπαρούτι
κι έτσι οι *διμοί μας* τις πετούν ξανά πίσω στους Τούρκους
Κι έτσι αναμμένες, ως ήταν, σκάζανε στη μεριά μας

7160 για στη μεριά την τούρκικη *υάνονλας* *ζή* ζημιιά τους.
Πολλές γρανάτες άναφταν στα χέρια των δικών μας
που στον αγέρα τ' *αρπούν* σάν και ν' αρπάζαν μήλα.
Κι ο Κασομούλης μαρτυρά πως είδε μιιά να σκάει
μέσα σε χέρια μαχητή, του Γιώργη του Τζαβέλα.

7165 προτού προλάβει και ξανά πίσω να την πετάξει.
Πέφταν γρανάτες άμέτρες κι ο πόλεμος βαστούσε.
Γύρω στις πέντε βάσταξεν ώρες με τις γρανάτες
ο πόλεμος κι ατέλειωτος φαινόταν πως θα μείνει.
Στούτο τό *συναμεταβύ* και μπήραε *αμοζούσε*

7170 ο Τούρκος π' αναταραχή φέρνουνε στους δικούς μας.
Να λιώσουν όμως πήρανε βούληση κι οι δικοί μας
κι εκεί να μείνουν, άτρεμοι, το πόστο τους κρατώντας.
'Όσο που ξακολούθαγε το μακελιό κι η μάχη
άγρια μα κι ακατάπαυτη, σκέφτονται κι οι δικοί μας

7175 να καταρίψουνε με μιιάς τα τούρκικα ταμπούρια
στο φράχτη βάζοντας φωτιά για να χυθεί το χώμα
και να ξεμείνει στ' ανοιχτά το τούρκικο τ' ασκέρι.
Ξημέρωσε κι ο πόλεμος κόμα ξακολουθούσε
κατά παντού και πιδ σκληρές πολλές φορές γινόταν.

7180 Κατά τα ξημεράματα βάζουν φωτιά στις βέργες
οπού'ταν με τούτες μπλεκτό το τούρκικο ταμπούρι.
Το χώμα τους σωριάζεται κι ως φούντωσαν οι βέργες

- οι Τούρκοι αναμερίζουνε* και με την πράξη τούτη
αποτραβιέται ο πόλεμος και φεύγει από τη μέση
7185 μα από τα πλάγια φούντωσε, κορώνει και πυρώνει
Σ'όλο το τούτο τον πόλεμο που γίνει στα ταμπούρια
δεν έλειψε κι ούτε στιγμή και μας τον περιγράφει
σα μάρτυρας που τάχει δει με τα δικά του μάτια
ο Νίκος ο Κασομούλης, στ' ανιστορήματά του
7190 Είκοσι κράτησε και τρεις ώρες ο μακελλάρης
ο πόλεμος που γίνηκε και στούτον σκοτωθήκαν
δέκα κι επτά καν δεκαοχτω πολεμιστές δικοί μας
και λαβωθήκαν από μ τριάντα καν σαράντα,
απ'τίς γρανάτες που'πέσαν όλοι τους χτυπημένοι.
7195 Σκοτώθει κόμα κι ο γαμπρός του Βέικου του Λάμπρου
κι άλλοι που δεν τους γνώριζεν ο Νίκος Κασομούλης.
Κι ο σερασκέρης έπεσε σ'απελπισιά *μεγάλη*
σαν είδε πως τουτ'η δουλειά, που βάσταξε τρεις μήνες
χάλασε σ'ώρες μοναχά και χάθηκε και πήγε
7200 και κανένα δεν του μνέσκε στρατήγημα κι ελπίδα.
Για τούτο και ξανάρχισε μακρύτερα να σιάβει
το χώμα που κυλιότανε και *νά 2'ανασηκώνει.*
Όμως άλλο σκαρφίστηκε σχέδιο για την ώρα:
Να προχωρήσει φτιάχνοντας σύγκαιρα και ταμπούρια!

ΠΟΛΕΜΟΣ ΜΕ ΛΑΓΟΥΜΙΑ

- 7205 Ο Κώστας ο Λαγουμιτζής μπήκε στο Μεσολόγγι
σαν που'παμε προτύτερα, μ'όλα τα σύνεργά του.
Κι ήταν πιτήδειος τόσο που σε μιά και μόνο μέρα
μπορούσε να προχωρέσει και σ'είκοσι οργιές βάθος
ένα λαγούμι π'άλλοι τους θα θέλαν δυό βδομάδες
7210 κι αυτό κι άν το πετύχαιναν: νάναι τόσο δεμένο
και δυνατό, πανέτοιμο, που σαν πυροδοτιόταν

να σκόρπιζε το θάνατο σ' όσους σιμά βρισκόνταν

Ολά τα μέρη κοιταξε κι άρχισε να δουλεύει.

Στο' να ανοιξε την είσοδο πέρα σιμά στη Βρύση

7215 και των υπόλοιπων δυονών, πού'ταν και πιδ σπουδαία

στην ντάπια την Τερίμπιλε την είσοδό τους στήνει.

Μα κι οι Τούρκοι δουλεύανε με πιότερους εργάτες

και φτειάχνανε κι από πιδ πριν πιο στέργια τα ταμπούρια.

Ξανάρχισαν να προχωράν το χώμα που κινείται

7220 και π'όλο τ' ανασκάβανε και το μετακυλούσαν.

Όμως χωρίς ν' απαυδήσουν οι μαχητές του κάστρου

από το κακοπόρεμα, τους αρίφνηλους κόπους

και τον άπαυτο πόλεμο, ετοιμάζαν καινούργια

κι ένδοξα κατορθώματα και τρόπια μεγάλα.

7225 Οι Τούρκοι κοντοζύγωναν κι ο Κώστας τους αφήνει

άνεγνοιας να χερομαχάν, να βαριαγκομαχάνε,

Τους είπε να μην γνοιάζονται, μόν'νά χασομεράνε

νύχτα και μέρα τους εχτρούς στο μέτωπο στημένους.

Κι ως ο Χορμόβας δεν ήταν τόσο φχαριστημένος

7230 με μόνο σαν ανάγερνε το χώμα που κινιόταν

μά'θελε 'κόμα μιάν οργιά πέρα απ' αυτό να φτάσει

ίσαμε κεί που βρίσκειται στο τούρκικο τ' ασκέρι.

Κι από την ίδια τη μεριά πούχε και πριν δουλέφει

μερονυχτίς ξαναρχινά τόν ίδιο τον αγώνα

7235 Και μόλο που βρήκε νερό, συνέχεια τρυπάει

Ισια τραβά πρωταρχικά και στων εχθρών το πόστο

φτάνει' κι αφού το προσπερνά, το στρίβει το λαγούμι

κι απέ στο χώμα με αλφαδιά το σέρνει και το πάει.

Τόσο 'θιτήδεια και βαθιά το δουλεύει το πράγμα

7240 π'ούτε και νάν το μυριστούν οι Τούρκοι δεν μπορούνε

καθώς, μάλιστα, ξέρανε πως σε κείνο το μέρος

είχε νερό και μπόλικο, μ' ουδέ σαν υποψία

- να το σκεφτούνε δεν μπορούν και ξέγνοιαστα διαβαίνουν ,
Κι ο Κώστας ο Λαγουμιτζής στεριώνει το λαγούμι
7245 με ξύλα απ'τή μέσα μεριά στρωτά, γεροδεμένα
Κι άμα στο μέρος έφτασε, πού - σάν πού'χε λογαριάσει-
το τίναγμα του θάματα θάκανε το φαρδύνει,
το δυναμώνει, βάζοντας αμέτρητες οκάδες
- πάν' από μιά διακοσαριά - μπαρούτι στο λαγούμι.
7250 και τόδεσε με τομάρια - μέσ' πετσιά γιδίσια-
να το κρατήσει ανέπαφο και για να μη νοζίσει:
να μη χαλάσει απ'τη νοτιά κι από την υγρασία
Κι ο Χορμοβίτης τέλειωσεν ενιά μήνα Σεπτέβρη .
Τόχτισε και τ'απέρασε μ'όσα 'θελε φυτίλια.
7255 Σαν ο Κιουτάγιας σιάβοντας σιμώνει στο ταμπούρι
πούχανε στην Τερίμπιλε, 'κεί πού'χε πρωτοφτάσει
τότες που πρωτοκύλισε το "χώμα που περπάτα",
ο Κώστας πήγε κι άνοιξε πολύ μικρό λαγούμι
κι ήτανε τούτο κι έξυπνο στρατήγημα και κόλπο
7260 και χρήσιμο και σωστικό για τους κλειστούς στο κάστρο
που λογαριάζοντας σάν τί του μέλλυταν να πάθει,
και πόσα κι άμετρα κακά στον Τούρκο θα ξεσπούσαν,
δεν είχανε συγκρατημό στην τόση, πιά, χαρά τους
και να πειράζουν άρχισαν τους Τούρκους απ'αντίκρυ.
7265 Κι ως τέσσερα βροντάν πολύ κι αχό μεγάλο βγάζουν
ντουφέκια τούρκικα καλά, μαλαμοκαπνισμένα,
που τους ξεκούφαιναν τ'αυτιά κάθε φορά που ρίχναν,
άρχιζαν τότες να περνάν φιλό γαζί τους Τούρκους.
Ενας Κουτσιούμπας, κάποτες, κι αυτός Μεσολόγγιτης
7270 ως βρόντηξε και λάλησε τόνα, βαρύ, ντουφέκι,
βάζει τις χούφτες ^{τῶ}χωνί, σέρνει φωνή μεγάλη:
-Αχ, ντουφέκι ξώπρωτο, περήφανο, να σ'είχα

κι ατός μου νά σε κράταγα, νάσουν ολόδικό μου!

Κι ο Τούρκος, που τον άκουσε ξαφνιαάστηκε και λέγει:

7275 - Και τί το θές, ωρέ και εσύ, Δεν κάθεσαι σ' αυγά σου,
μόν' πας και κωλοτρίβεις σε βοσκαριού μαγκούρα;

- Γιατί, σε με' πρεπούμενο τέτοιο καλό ντουφέκι
να πέσει θέλει το κι ο θεός, κι **Ι**νσαλλαχ νάν αγά μου!

Ομως κι ακόμα κάτι **η**ς θάθελα για να ξέρεις!

7280 - Τι θές άλλο, μωρέ ^{υαι} σου, κι ακόμα κρυφά τό'χεις;

- Αγά μου, να με' συγχωράς, αλλά νάν το φυλάξεις
μόνο για με' κι υπόσχομαι πως άμα και σε πιάσω,
θά σου χαρίσω τη ζωή! Μα το χριστό, σου λέγω!

- Τις λές, ωρέ, ζουρλάθηκες, για παλαβός μην κι είσαι

7285 από το γεννοφάσκια σου και συ δεν το κατέχεις!

Και πώς θα μας γλυτώσετε, σαν είσαστε κλεισμένοι
κι αποκομμένοι στο καστρί σαν ποντικοί στη φάκα;

- Δεν κοκκινίζεις, ωρ' αγά, **γ**ιά να μας κρένεις έτσι;

Κάνε πως πο' νίζεσαι λίγο πρός τη μεριά μας

7290 και θεν να δεις τόν ουρανό και τα βουνά σφοντύλι

και τοτενες θεν να μου πεις πόσα'ν στο σάκκο απίδια

και ^{νι} θε νά βρεις, θέ να δεις, λίγο στα'δώ σαν κάνεις

- **Ε**ί θε να βρώ; Μα, θε νά βρώ το κούφιο σου κεφάλι.

Και θα στο πάρω, σίγουρα, σε λίγα λεπτά μέσα

7295 - Κι όμως έχω τα χέρια μου και ^{δε} **δ**ά στο χαρίσω

- Μα πρώτα το ντουφέκι σου θα πάρω κι απέ'σένα

- **Α**μ' έχω τις μπιστόλες μου' και πάλι δε σ' αφήνω

- Μα κι ^{νις κε} **λ**αυτές, ωρ' Κουτ'δουμπά, θεν να στις πάρω κιόλας

- **Α**μ τι **δ**ιο **δ**ιάλανο θαρρείς το γιαταγάνι μ' έχω;

7300 - Μήνα ζουρλός και παλαβός κατάντησες **μ**α' **ο**ύρνε,

και **γ**ια ζεβφέκη με περνάς και κουζουλό, **γ**ιά χάνο;

Δe θα **ρ**ιχτώ τ' απάνω σου, μα με τούτο το φτυάρι

και με το χώμα που κυλά, θε να σε κατατρέχω

Και θα σε πάρω ως τους Κορφούς κι εκεί θε'να σε θάψω
7305 Κι απέ με το χουζούρι μου παίρνω και τ'αρματά σου
Νάν μου το φυλάξεις καλά, θερμά παρακαλώ σε
το ξακουστό ντουφέκι σου, μιάς και στ'όνειρο τό'δα
πως θα στο πάρω, σίγουρα, χωρίς αμφιβολίες
-Να μου το φάς ολόφρεσκο, σερβιριστό στο πιάτο
7310 το πρωινό μου χέσιμο, μούργο, κερατοκλέφτη!
Μ'αυτό το τέλος στάθηκε της σύναξής τους τούτης
και της κουβέντας π'άρχισε, σαν που συνηθιζόταν
μ'ακροατές τους θεατές κι από τα δυό τά μέρη.
Που σε κοιτώνες κάθονταν, πέτρες κι άλλα στασίδια
7315 μιάς και στην μέσα πίστευαν Έλληνες μα και Τούρκοι.
Μα με τήν πρώτη τη βρισιά καταχαλιούνταν όλα.
Κι ο πόλεμος ξανάναφε, χωρίς άλλη κουβέντα
με μπαταριές και ντουφεκιές, φωνές απ'τά στασίδια.

X X X X X X X X X X

Οι πιότεροι παθαίνανε τίς μέρες που μιλάμε
7320 κοφίματα άμετρα, σπασμούς κι άλλοι δυσεντερία
απ'τα πολλά μικρόβια και τις ακαθαρσίες
Κι ούτε κείνος που στο χαρτί κατέγραφε τα πάντα
δεν ξέφυγε τους κίνδυνους απ'τή σκληρήν αρώστεια.
Μα μόλη την κατάσταση την άσχημή τους τούτη
7325 το φρόνημα δεν έπεφτε' 2ο μόνο που γνοιαζόνταν
ήταν η λευτεριά της γής, που τόσο την πονούσαν.
Και τήν ποτίζαν μ'άμετρες αιμάτινες σπονδές τους.
Ομως πολλοί κακόμοιροι τότες σά συχνοβγαίναν

γιά την ανάγκη τους νά πάν, σκοτώνονταν αβέρτα.

X X X

7330 Κι έβρισκαν τότες στο καστρί πιοτά πολλά και φρούτα
που τά'φερναν απ'τά νησιά, χωρίς πολλούς κινδύνους
μιάς κι άνοιξε τής θάλασσας ο δρόμος και μπορούσαν
απ'τή μεριά του λιμανιού να συχνομπαινοβγαίνουν
βαπόρια, φαροκάϊκα, σκούνες μά και γολέτες.

7335 Έτσ 'η φρουρά δεν έβρισκε καμιά, πιά, δυσκολία
ούτε φαγώσιμα νά βρεί, γιά γιατρικά και φρούτα.

Στις ντάπιες, πιά, γινότανε κάθε λογής παζάρι
κι ήτανε σάν να βρίσκεσουν σε κάποιο πανηγύρι.

Από τότες που γίνηκε κείν' η μεγάλη μάχη

7340 ο πόλεμος ξακλούθαγε κι ασίγαστος και λαύρος
στα τείχη, στά ταμπούρια μας άπαυτος νύχτα - μέρα.

Ως τίς ενιά του Σεπτέβρη χτίστηκε το λαγούμι
κι ίδιο το σχέδιο το παλιό και τώρ' ακολουθιόταν:

Οι διαλεγμένοι μαχητές στέκονταν "στο γελέκι"

7345 έτοιμοι νά ριχτούν με μιάς άμα θα τινάζόνταν
τα δυό λαγούμια και σφαγή ν'αρχίσουν και λεπίδι
ανάμεσα στ'αχάμπαρο τ'ασκέρι του Κιουτάγια.

Και με χαρά περίμεναν την κρίσιμη την ώρα
οι μαχητές που ξόφλαγαν καινούργιο χτυποκάρδι

7350 γιά τον οχτρό και ρέγονταν τον εξολοθρεμό του.
Τά πιά πολλά γιουρούσια μας απ'τή φρουρά γινόνταν
κατά τ'απομεσήμερο* κι αυτό γιατί τή νύχτα,
που φιλοκοντοζύγωνε, πιά καλά τη δουλεύουν
κι όφελιόνταν καλύτερα* κι απ'τό πηχτό σκοτάδι

- 7355 νά ξεγλυστρούν μπορούσανε καλύτερα του Τούρκου
-μιάς και το νυχτοπάλαιμα τόχουνε ψωμιόρι
σαν τό νυχτοπερπάτημα και το νυχτοσουλάτσο -
και βλάπτουν πάντοτες βαρειά τόν Τούρκο τούν τίς ώρες.
Κι αφού πιά χαζιρεύτηκαν σαν αστραπή οι "ξιφήρεις"
- 7360 και να ριχτούνε τάχτηκαν στα ξάγναντα τής ντάπιας
κείνης του Μάρκου Μπότσαρη, πούν εύκολο γιά νά'βγουν
και στά μπεντένια στήθηκαν πά στου καστριού τις ντάπιες.
Μονταλαβέργ κι από τα κεί στην ντάπια του Δεσπότη
κι άλλοι το ίδιο διαλεχτοί και μαχητές γενναίοι,
- 7365 στις τέσσερις τ'απόγευμα στις ενιά του Σεπτέβρη
φωτιά δίνει ο λαγουμιτζής ο Κώστας Κραβαρίτης
στο μικροπικρολάγουμο, που σκάζει κι αναγέρνει
χώμα και πέτρες και κλαδιά, ξύλα ξερά και χόρτα
κι ομαδικό ντουφέκισμα σκά' απ'όλες τις ντάπιες
- 7370 όπου το συνοδεύουνε και κανονιές και μπόμπες
μαζί μέ σουριχτές φωνές που μπήγαν οι δικοί μας.
Κι οι Τούρκοι στούντο ξαφνικό π'απρόσμενα τους βρήκε,
γιά δεύτερη πάλι φορά μέσα οι λίγες μέρες,
μεγάλο σώμα στείλανε μιντάτι για νά δώσει
- 7375 τριγύρω στήν Τερίμπιλε σ'όσους επολεμάγαν.
Και στράφηκαν κι ορδίνιασαν όλο τό στράτευμά τους.
Και τότες ξεμπουκαίρνουνε τά Τούρκικα τ'ασκέρια
απ'τά *τσανλήρια* τους με βιά κι απέ κατηφορίζουν
τρέχοντας σα δαιμονικά* κι ως απ'τίς φορεσιές τους
- 7380 τις κόκκινες που φόραγαν, σάν κόκκινοι φαντάζαν
κι ακόμη σαν τις κόκκινες του κάμπου παπαρούνες.
Κι άλλοι βγαίνανε μ'όρεξη κι άλλοι με σφήκες *μοιάζουν*
που σάν κάποιος αντιχτυπά κεί πούναι φωλιασμένοι
μέσ'τήν κουφάλα της εληάς ή τής μουριάς, *πετιούνται*

- 7385 και τρέχουν κατά πάνω του θέλοντας να τον φάνε.
Έτσι κι ευτύς ροβόλαγαν κι οι Τούρκοι απ'τά τσαντήρια.
Συνάχτηκαν και γιόμισαν τά πόστα πουν'ταγμένοι .
Μα στά ταμπούρια δεν χωράν κι ένα βρυγμό ξεκρίνεις
κι άκουγες νάρχεται από κεί σαν νάν από μελίτσι
7390 που χάνει την κυφέλη του και φάχνει νά'βρει τόπο
να φιλοκοντοστεγαστεί κι απέ σε φωλιά νά'μπει.
Κι αφού καλορδινιάστηκε τ'αμετρο τούτο πλήθος,
που το γιουρούσι πρόσμενε, μαζεύτηκε στο χώμα
— τσούρμο που θάτανε και δυό και τρείς χιλιάδες άντρες —
7395 πήγε και καλοστήθηκε κάτ'από το λαγούμι
που 'μελλε ν'ανατιναχτεί, σύμφωνα με το σχέδιο.
Φωτιά βάζει ο λαγουμιτζής, ο Κώστας Κραβαρίτης
κι ως ήτανε πολύ βαθειά μπηγμένο το φυτίλι
ολοστριφτό και γυριστό μα και καλά χτισμένο
7400 και το μπαρούτι μπόλιο κι ως η φωτιά πιά να'βγει
απ'τά βαθειά σπλάχνα τής γής, άρχισε να τραντάζει
και νά ταρακουνά τειχιά, ντάπιες και πολιτεία.
Κι ακούγονταν τριξίματα του κάστρου κι απ'τα σπίτια
σαν νάτανε το μουγκρητό κάποιου θεριού του μύθου
7405 και σά σεισμός που τράνταζε τή γής τα βάθια κάτω,
μεγάλος και πολύτρομος και που γιομίζει φόβο
ακόμα και τους μαχητές, π'απ'τήν τρεμούλα πέφτουν
όλοι στη γής κατάχαμα* κι ευτύς αντισηκώσται
μόλις που διάβηκε ο σεισμός γιομάτος ένας βρόντος
7410 και τρομερός τόσο πολύ π'όλους τους ξεκουφαίνει.
Κοιτάζουν τόν ανήφορο και βλέπουν κορμιά πλήθος,
μπαλώματα στον ουρανό μοιαζουν καθώς πετιούνται
μέσα σε κατασκότεινο καπνό και λασπωμένο.
Σκέλια, κουφάρια, σπάργανα, μπούτια, χέρια, κεφάλια

- 7415 πετιούνται κατά πάνω τους κι άλλα πάνω στους Τούρκους.
Μόλις κάτω σωριάστηκαν και λίγο συνεφέρνουν
σιμάν ευτύς και ρίχνονται στ'αντικρυνα ταμπούρια
όλοι οι "ξιφήρεις" Έλληνες, πού 'χαν ταχτεί στα πόστα
και κρυφολαχταράγανε το σύνθημα ν'ακούσουν.
- 7420 Οι Τούρκοι απ'τήν τρομάρα τους έχουν πισωγυρίσει
μα τους προφτάνουν οι κλειστοί στο κάστρο μαχητές μας
που ρίχνονται με βιά πολλή και στ'άλλα τα ταμπούρια.
Κι οι Τουρκαλλάδες φεύγανε σάν πρόβατα κι ελάφια
κυνηγημένοι απ'την οργή κι από το τόσο κρίμα
- 7425 από τους γιούς, λες, τής βροντής και τής στραπής το δίκνο.
Παράτησαν τα πόστα τους, τά πρώτα, που κατείχαν
κι ο πόλεμος γινότανε στόν ανοιχτό τόν κάμπο
κι ως τη νυχτιά πολέμαγαν σά μανιακά τ'ασκέρια

X X X

- θάτανε μιά, πές, τρανταριά που πλακωθήκαν Τούρκοι
7430 στο χώμα° και ξεχώριζες αλλού κάνα ποδάρι
κι αλλού το χέρι μοναχά, δυό πόδια, το κεφάλι.
Κι ήτανε κι ένας ξάδελφος του Σερβάνη Μπανούση
χωμένος μεσ'τα χώματα πάνω κι από τη μέση.
Κι ως τόν περιτριγύρισαν οι μαχητές του κάστρου
- 7435 απ'τό σελάχι του με βιά την μπιστόλα τραβάει
την ώρα που τόν ζύγωναν° και τότες νεκρο ρίχνει
το Σουλιο τοκαλόγερο, κείνο με τη φωνάρα
κι ευθύς άλλον ένα βαρά° κι αυτό νεκρό το'φήνει.
Μα τότες τ'αποκόφανε τ'όμορφό του κεφάλι.
- 7440 Τούτο τό περιστατικό μάς κάνει να δεχτούμε

- μα και νά διαλαλήσουμε τήν αντρεία των Τούρκων
γιατίς, πέρ' από το σκάψιμο, που σ' άλλους τ' αναθέταν.
είχαν τις κακοπάθησες τωνε δικών μας όλες.
Κι υπόφερναν μ' υπομονή και δίχως βαρυγυόμιες
7445 τά που τους βρίσκανε κακά στόν πόλεμο τόν άγριο.
Αποτραβήχτει κι η φρουρά τη νύχτα και βρεθήκαν
ως δεκαπέντε που΄ πεσαν και τόσοι λαβωμένοι.
Ήϊδαν, εξάλλου τήν αυγή πως τών εχτρών το τσούρμο
απ' ακεφιά πλακώθηκε και μαύρη βουβαμάρα.
7450 Κι ο Κουτσιούμπας τότες φωνεί τό φίλο του τόν Τούρκο.
κείνονε με τό λαμπρό ντουφέκι που βαρούσε
κι όλο το κάστρο σήκωνε στό πόδι με το βρόντο.
Και τόν ρωτά ν' αποκριθεί και τ' όνειρό του που΄ δε,
να του το πεί καί ξήγηση, τάχα, καμιά να βρούνε!
7455 Μ' απόκριση δεν έπαιρνε κι άς το ποθούσε τόσο!
Ως φάνηκε θ' απέρασε κι ο "πετεινός" και κείνος
ολόισα στόν άλλονε, τόν κόσμο του απάνω
κι έτσι να μήν μπορούσε, πιά, μαζί με τήν κουβέντα
όλον αυτόν τόν χαλασμό να τότε διορθώσουν.
7460 Λέγανε τότες στο καστρί πως όρνια θα γινήκαν
κάτι σάν γομαρα(γ)ετοί, και πέταξαν οι Τούρκοι.
Κοίταξαν κείνη τη στιγμή, που χύμηξαν, το χάος
όλη κείνη π' ανοίχτηκε τη λάκα τή μεγάλη
κι ευτύς τρομάρα πιάνει τους και σύγκαιρα καί ρίγος.
7465 Κι όλοι όσοι βγήκαν και περνούν, ολόγυρα προσέχουν
μήπως και ξαφνικά βρεθούν μέσα στά βάθεια κείνα.
Οι Τούρκοι τα ταμπούρια τους κείνα που δε βλαφτήκαν
τάχα, κι αυτά σκάφει βαθειά και με βέργες μπλεγμένα
και με πορτιά κοινώναγαν στό συναμεταξύ τους.

7470 Πολλά απ'άυτα τά γκρέμισαν οι άντρες τής φρουράς μας
και το σκαμμένο μέρος τους δε μοιάζει με ταμπούρι
μά σάν χαντάκι ξέβαθο κι ως τέτοιο το μπορούσες
νάν το διαβείς ελεύθερα και νάν το διαπεράσεις
και σά μέσ'σε λαβύρινθο νά κινηθείς στο τέλος

7475 και νά βρεθείς χωρίς ζημιές ή κι άλλες ταλαιπώριες
απ'τό'να στ'άλλο γρήγορα σά νά κάνες σουλάτσο.

ΜΙΑ ΠΛΕΧΤΡΑ ΣΥΚΑ

Όσο τό θάρρος άναβε στις τάξεις τής φρουράς μας
τόσο πολύ απελπίζονταν τα τούρκικα ^{7α}τσούρμα.

μα κι ο Βεζύρης που στερνά και συχναναρ ωτιόταν

7480 τι νά 'καναν για νά διαβούν του καμινιού τη φλόγα.

Κι από 'να ⁷κόμα χριστιανό, πού λάκισε, μαθαίνουν
πως ύστερα κι απ'τή στερνή τή νίκη των δικών μας
ο σερασκέρης φώναξε τόν ξένο τεχνικό του

το Γάλλο το μηχανικό, Ρικάρντ, και το ρωτάει

7485 με ποιό τρόπο, τάχα, μπορεί στερνά να προχωρήσει.

Και κείνος τ'αποκρίθηκε πως όσα πό'χει μάθει
στον πόλεμο και στο σκολειό, τάχε λά δοκιμάσει.

-Η τέχνη μου, ⁷κόμα θα πεί, πέραση μόνη πδ'χει
ως τη στιγμή πό'νας στρατός που ζώνει κάποια πόλη

7490 μπορεί και μέσα στο καστρί τ'αντίπαλού του μπαίνει.

Τα πάρα κάτω μένουνε στ'ασκέρι νάν τα κάνει.

Μπήκαμε και μας βγάλανε τρεις κι όρσα φορές τώρα
πολεμικά,μα και μαζί την τέχνη τη δικιά μου.

Άχρηστος σου'μαι, το λοιπόν, από τά δώ και πέρα

7495 γιατί μιά τέτοια απαντοχή μά κι ένα τέτοιο στήθος
πολεμιστών, δεν έλπιστα ποτέ να συναντήσω.

Ο Κιουταχής λυπήθηκε σάν τ'άκουσε όλα τούτα
κι αφού χιλιοφχαρίστηκε τον άξιο τεχνικό του
γιά την ως τότες δούλεψη, που τού'χε, μήνες, δώσει
7500 του'δωσε σάν ανταμοιβή γρόσια πολλά και δώρα.
Κι ως εμαθεύτηκε στερνά, σέ λίγες μέσα μέρες,
έφυγε κι ο μηχανικός από τον σερασκέρη.
Έτσι ο βεζύρης άφησε το χώμα, και θά στρέψει
τη μόνη του, πιά, προσοχή κι όλη τη δύναμή του
7505 να στήσει τα ταμπούρια του και νάν τά σφικτοδέσει.
Κείνες τις μέρες ξεκινά κι ο Γιώργος Καραϊσκος
μ'ως τρεις χιλιάδες νοματούς και στ'Άγραφα τραβάει
και ξεσηκώνει παρευτύς πολλά, πανάξια, κόλια
του γύρω τ'αρματολικιού και στρέφεται κατόπιν
7510 και πολεμά με δύναμη το Γάτσο το Σταμούλη
που'πεσε και προσκύνησε τον Τούρκο, γιά νά σώσει
το καπετανιλίκι του, πιάνοντας το λουφέ του
μα κι άλλα ασκέρια πολεμά τότε'ο Καραϊσκάκης
τούρκικα, που'ταν στ'Άγραφα γύρω στρατωνισμένα.
7515 Κατά το Βάλτο τράβηξε κατόπιν και περνάει
αναμεσίς στα τούρκικα ταμπούρια, πού ν'ριγμένα
μέσα στο Λασπομαχαλλα κι από τά'κει κινάει
κι ορδί ρίχνει κατοπινά πέρα στο Δραγομέτσο.

X

X

X

Ο Κώστας ο Λαγουμιτζής, ακούραστος σάν πάντα
7520 θέλοντας νά σιγουράρει το καινούργιο ταμπούρι,
κείνο που στήσανε στερνά με το κλεμμένο χώμα,
απ' "το βουνό που περπατά", στόν τόπο το γνωστό μας
κεί στά κουτσονικέικα τα σπίτια, μαστορεύει

- δουλεύοντας μερόνυχτα - κι άλλα γερά λαγούμια,
7525 στοχεύοντας να διώξουνε τους Τούρκους, που σιμώναν
στο καινούργιο ταμπούρι τους, κι ήταν κίνδυνος πάντα
νά'κάναν άξαφνο και κεί ρεσάλτο και να μπούνε
μέσα στην πόλη και σφαγή στ'αλύπητα ν'αρχίσουν.
Κι άνοιξε κι ένα αντικρυστά στη Μεγάλη τη Βρύση,
7530 που τ'αποτέλειωσε κι αυτό μέσα σε λίγες μέρες.
Το πήγε και το τράβηξε κατά τα πρώτα πόστα
τα τούρκικα, ξαγναντεντά πού'ταν στή Μιάλη Ντάπια
μα και κείνα που βρίσκονταν αντικρυστά στην Πόρτα,
και το'δεσε με μαστοριά, σάν πάντοτές του κάνει.
7535 Κι ήταν κι ένας αγαπητός σ'όλο το κάστρο μέσα,
ο Τσόλκας, πούν πασίγνωστος γιά την παλληκαριά του
την άμετρή του απλότητα, την τόση καλωσύνη
και τήν πολλή του προθυμιά, μα και τά χωρατά του
που πολυσυχνο πείραζε τους Τούρκους απ'αντίκρυ.
7540 με τον καιρό σχετίστηκε κι έτσ'επιασε κουβέντα
μ'ένα καλοσύνάτο αγά σχεδόν τήν κάθε μέρα.
Ο Τούρκος που γνωρίζοντας πως στό καστρί είχαν φρούτα
μά και ποτά και φαρικά πιότερα κι απ'τ'ασκέρι,
από τον Τσόλκα ζήτησε νά τούριχνε μιά πλέχτρα
7545 μ'ασπρα σύκα και βάλτικα και μιάν μποτίλια ρούμι.
Κι ο Τσόλκας, χωρατεύοντας τόν Τούρκο, τ'απαντάει:
-Τώρα τα'ραματιάζουνε κι ευτύς σά χαζιρέφουν
σού ρίχνω κάτω μιά αρμάθιά μαζί με την μποτίλια:
Μα κείνος γιά 'ραμάτιασμα στη σκέψη και στο νού του
7550 είχε το φυτιλιάρισμα του λαγουμιού και μόνο.
Κι ο καλοκάγαθος αγάς τότες ευχαριστεί του
προσμένοντας απ'τό'τειχί να δει κι αυτός την πλέχτρα
στην ώρα που τ'ορίσανε, να πέφτει με τά σύκα.

Κείνη τήν ώρα στις ενιά του μήνα, σαν ο Κώστας
7555 προσάναψε τη φυτιλιά, ο Τσόλκας φωνή βάζει
στο φίλο του ^{σου} (πρόσμενε τά σύκα με λαχτάρα
να βγεί λίγο στόν ξάγναντο, την αρμαθιά νά πάρει.
Μα μόλις ^{σου} ~~μου~~, χαρούμενος, πρόβαλε το κεφάλι
σειίστηκε, λές, η πάσα γής, που τρέμει και στενάζει.
7560 Χαμαί τότες κι ο δύσμοιρος αγάς πέφτει κι απλώθει.
Σκάζει κατόπιν πορευτύς με γδούπο το λαγούμι
κι έξω πηδάν οι μαχητές π'αντραγαθιές θά κάμουν
Χίλιες, μύριες, προσόμοιες μ'άλλες ιστορημένες
μα καί που και με πιότερα λόγια δεν το μπορούνε
7565 τα τόσ'αντραγαθήματα 'δώ ν'ανιστορηθούνε.
Αμα με τόσα πλιάτσικα οι μαχητές γυρίσαν
νικητές και χαρούμενοι κι οι Ήούρκοι βουβαθήκαν,
Τον Τσόλκα ο φίλος άρχισε -μιάς κι είχε σκαπουλάρει
από τη φοβερή σφαγή, την άλλη κιόλας μέρα
7570 *γυρεύοντας* : ν'αρχίσουνε κουβέντα-να φωνάζει.
Κι ο Ήσόλκας τ'αποκρίνεται, σά νόγησε το φίλο:
- Μπάς και καλά δεν ήτανε, φίλε μ'αγά, τά σύκα;
- Τέτοια σύκα, σύ νάν τα τρώς, ωρέ Τσόλκα, λεβέντη:

- Αμ' έχω κι άλλα μπόλικα ραματιαστά, χαζίρια

7575 κι έχε το νού σου, μωρ'αγά, μή σου τά ματαρπάξουν

όπως εγίνηκε προχτές, που σου τά πήραν άλλοι!

- Στ'αλήθεια τό λές, ωρέ σύ, γιά μπάς και χωρατεύεις;

- Μα τον Αλλάχ, τ'ανταπαντά κι ο Τσόλκας απ'τό κάστρο

θέν νά σου ρίξω μπόλικα, μόνο τό νού σου νάχεις!

7580- Ωρέ σεις, έχετε γειά* κι η μάνα μου-σά φάτω

άλλη φορά κι ωσάν κι αυτά π'απ'τό καστρί σας πέφτουν

σύκα μέσ'τις συκαρμαθιές -άλλονε δε γεννάει!

Φεύγω και παίρνω μαζωχτό το σόι μου κοντά μου.

X

X

X

Ο Κώστας ο Λαγουμιτζής με τή σοφή του τέχνη

7585 μπόραγε πολύ γρήγορα, χωρίς μεγάλο κόπο

όσα λαγούμια τό'θελε κατά παντού να φθειιάξει.

Έτσι πάντου που θώραγε πως ήτανε το μέρος

δύσκολο κι επικίνδυνο κι όπου πολλοί 'ταν Τούρκοι

ετοιμάζε στά σύντομα κι ένα γερό λαγούμι.

7590 Μα δεν τους χρησιμεύανε τόν Τούρκο να σκοτώνουν

μόνα τους με τήν έκρηξη και τη μεγάλη τρύπα

μα να χυθούνε σύγκαιρα, σά βαζαν στά φυτίλια

φωτιά, που τους επέτρεπε γιουρούσι ν'αρχινίσουν.

Τούν'τά ξαφνοπετάγματα τάχουνε πάρει φόβο

7595 οι Τούρκοι και τά τρέμουνε, σαν τρέμει το λιβάνι

ό 'ξαποδώ, που χάνεται μόλις που το μυρίσει.

Με τέτοια στρατηγήματα γυρεύουνε νά κάμουν

στους Τούρκους ό,τι θέλησαν κείνοι σ'αυτούς να κάμουν,

όταν το χώμα μάζεσαν, θέλοντας να τους διώξουν

7600 από τά πρώτα πόστα τους κι απέ στην πόλη να'μπουν.

Τώρα κι αυτοί πασχίζαγε με τα πολλά λαγούμια
και τα συχνά γιουρούσια τους μπροστά τους ν'αντιβγούνε
και νάν τον ξεμπροστίσουνε, νά πάρουνε μιά ανάσα
κάπως να ξελαφρώσουνε απ'τό κουλούριασμά του

ΧΑΛΛΑΛΙ ΣΟΥ ΝΑ ΓΕΝΕΙ

- 7605 Σε κάποιο απομεσήμερο του ίδιου πάλι μήνα
βγαίνει ξάφνου κι ένας αγάς, γυρεύοντας νά πιάσει
με τους καπεταναίους μας κάποια συνομιλία.
Κι οι καπετάνιοι κρίνουνε πως δεν ήτανε πρέπο
όλοι ν'απαρατήσουνε τα πόστα που βαστούσαν·
- 7610 μα πήραν τήν απόφαση να μαζευτούν στου Νότη
το μικροφτωχοκάλυβο, Τζαβέλας και Στουρνάρας
κι ακόμα Βέρης, Κουσουρής κι εκεί να προσκαλέσουν
τον Τούρκο για κουβεντιασμα κι ακόμη νά του πούνε
πως θα κρατούσε ο πόλεμος στου κάστρου όλες τις ντάπιες.
- 7615 Είπαν ακόμα στον αγά σε ντάπια αγνάντια νά'ρθει
όπου γεμάτα με νερό βρίσκονταν τά χαντάκια
κι έτσι με βάρκα νά διαβεί γιά να τους συναντήσει.
Κι αυτό γίνεει ξεπίτηδες, γιά νάν τόν ξεγελάσουν
και νά πιστέφει πως πεζοί δεν μπορούν να διαβούνε.
- 7620 Τον οδηγάν κατοπινά στό πού'παμε καλύβι
που βρίσκονταν οι αρχηγοί 'πό'χουμε μνημονέφει
κι άλλοι κόμα αξιωματικοί, που'χαν κι αυτοί σιμώσει.
Χαιρέτισε τότε ο αγάς και πρίν νά τόν ρωτήσουν
άρχισε, μόλις κάθησε να λέγει και ποιος ήταν.
- 7625 -Για νά με καταλάβετε καλύτερα, τους λέγει,

- Θε να σάς πω τ'ονομά μου και την εμπιστοσύνη
πόχει ο βεζίρης μας για με και πόσο μ'εχτιμάει.
Είμαι στ'ασκέρι μπίμπασης κι έξι χιλιάδες χάρτσια
είν'ο μιστός μου στο στρατό τ'ασκέρι το δικό μου
7630 είν'όλοι τους Γκέγκηδες δικοί μου πατριώτες.
Κι ένας ακόμ' από τους τρείς που πήγαν στο Σουλτάνο
και δώσανε τη γνώμη τους μ'ά και το σχέδιο κιόλας
για τούτο δώ στην πόλη σας που γίνηκε σεφέρι.
Εγώ, μαζί μ'άλλους ακόμα δυο κάναμε το σεφέρι.
7635 Και με το Γιάτζε Βέλικο, το Σέβρανη Μπανούση
σταθήκαμε πρωτύτερα και τώρα που μιλάμε
στεκόμαστε τα πιό σωστά νταγιάκα του βεζίρη.
Μα ψυχανεμιζόμαστε πως σά θα σάς χαλάσει,
σειρά στο μαύρο χαλασμό θα πάρει κι η μεριά μας
7640 κι απάνω στο κεφάλι της βλέπουν οι Αρβανίτες
να πέφτει το σουλτανικό το βάρος και το ξίφος.
Μα τρόπος, πιά, δεν ήτανε νά μη συστρατευτούμε
να μη στήσουμε, δηλαδή, κι εμείς μαζί ντουφέκι
μιάς κι έχουμε θρησκευτικό χρέος, που μάς προστάζει.
7645 Ομως κι εμείς π'ασίγαστα σάς καταπολεμάμε
Χαιρόμαστε που βλέπουμε την τόση προκοπή σας
και που πολύ προκόβετε σε τούτη δώ την πάλη
μιάς κι όφελος είν' και σε μάς όλα τα κέρδητά σας.
Μάπιστοι εμείς στις μπέσες μας φανήκαμε μαζί σας
7650 Εσείς, όμως, βαστάξαζε την παλληκαροσύνη
και την τιμή που, δυστυχώς, εμείς έχουμε χάσει
και ξεντροπιάζετε κι εμάς μπροστά σ'όλους ετούτους

- Τούς άτσαλους Χαλδούπηδες, τους αλαφροπιασμένους
Εγώ σας κρένω αληθινά, με την καρδιά του ντόπρου
7655 και του σωστού παλληκαριού* χαλάλι σας νά γένει!
Να ζάτε πάντα με τιμή και δόξα **ω** αντρειωμένοι
Ίνσαλλαχ στα 'πό 'δω και μωρός να μήνε ντροπιαστείτε.
Κι αφού σε σάς ξηγήθηκα σά φίλος κι αρκαντάσης
αποθυμώ τώρα με σάς τίμια να κουβεντιάσω
7660 σάν άνθρωπος πεμπάμενος και σά μαντατοφόρος.
Μά στέκεται σά δύσκολο σε νικητές ν' αρχίσω.
Τάπε τούτα και σώπασε* κόμπιαζε και διστάζει
άλλο νά πει* τι δεν μπορούν τα χείλη του κι η γλώσσα
συντροφιαστά κι ομαδιαστά να βγούν και να λαλήσουν.
7665 Κι έσπασε τότες τη σιγή, πού 'χε για λίγο πέσει,
απ' την πλευρά των μαχητών ο Νίκος ο Στουρνάρας
που με φωνή λιτή κι απλή λέ 'στο μαντατοφόρο:
—Όλοι το καταλάβαμε και πρίν νάν το χαράξεις,
το μήνυμα το πιάσαμε. Και μη σε σεκλητίξει.
7670 Εσύ 'σαι 'νας προξενετής, που βάρθεις να παντρέφεις
τη νύφη με το νιό γαμπρό κι από τά 'κει και πέρα
λόγος δεν πέφτει, πιά, σε σέ* μήν ντρέπεσαι για τούτο
λόγο να κάνεις στα προικιά κι ό,τι κι άν έχεις άλλο!
Κι άν μας αρέσει η νύφη σου, σ' ακούμε και τηράμε
7675 με προσοχή τα λόγια σου, καθώς θέ ν'αραδιάζεις
ένα πρός ένα τα σκουτιά και τά χαλκώματά σου.
Κι άν πάλι δεν το κρίνουμε πρέπο, σωστό κι ισάξιο,
κείνο που πρέπει, σίγουρα κι ευτύς θε νά στό πούμε.
Του σερασκέρη νόγησε τότε' ο μαντατοφόρος
7680 όλο τούτο το γριφικό μήνυμα του Στουρνάρα
Πήρε, λοιπόν, και μίλησε λεύτερα και σταράτα
με ντοπροσύνη κι ανοιχτά, που τόν τιμά περίσσια.

- Καλά που τ'απεικάσατε το πράγμα και χαλάλι
να σας γένει. Μέρεις, κόμα και χρόνια
7685 να σάς δίνει πολλά, καλά, κι άξια κι αντρειωμένα
ο παντοδύναμος Αλλάχ, που νάν μαζί σας πάντα.
Προξενετής είμαι κι εγώ και νά και το τί τρέχει:
Ο σερασκέρης βλέποντας πως άδικα κοπιάζει
να μπεί σε τούτο το καστρί, τ'άπαρτο Μεσολόγγι
7690 τούτον εδώ παράστησε τόν πόλεμο τόν γαύρο
στον Πατισάχ και γύρεψε κι άλλο νάρτει μιντάτι
νάν το κλεντάρει στο στρατό που χάθει ίσαμε τώρα.
'Ετσ' ο Σουλτάνος πρόσταξε γιαρντίμι τον Μπραϊμη
στο Ρούμελη το βαλεσί νάρθει και να τηράζουν
7695 συνταιριαστά κι ομαδιαστά και να καταχαλάσουν
το Μεσολόγγι π'άπαρτο στέκεται μέχρι τώρα.
Εσείς, τώρα, κι άν ξέρετε με πόση προθυμιά του
το χρέος του το τήραξε και πόσες πολλές τέχνες
ως τώρα καταπιάστηκε, μέχρι που νά σας πάρει
7700 ο σερασκέρης, μ'άδικα χαλώντας το στρατό του.
Και τούτο γιατί βρέθηκε μπροστά σ'αντρειωμένους
πιό πολύ απ'ό,τι πρόσμενε πως θε νά συναντούσε
Μ'αν κι από τη μιά μεριά λυπάται, μ'απ'τήν άλλη
το χαίρεται, μιάς κι είσαστε τέτοιοι λαμπροί λεβέντες
7705 γιατί κι αυτός ωσάν κι εσάς λαμπρό 'ναι παλληκάρι.
Να μη δεχθείτε, το λοιπόν, ν'ατιμαστεί ζητάμε!
Σαν όλα τούτα τ'ακουσαν στήνουν τ'αφτί τους όλοι
νά καταλάβουν τι τρέχει στους δυό τούτους τους άντρες
το σερασκέρη από τη μιά και τόν Μαχμούτ την άλλη.
7710 Έρχεται μα και με πολλά τ'ασκέρια του ο Μπραϊμης
ορδινιαστά και ρέμπελα και με τις δυό τ'αρμάδες.
'Ετσ' ο Κιουτάγιας άρχισε νά μπαίνει σ'υποφίες

8210 $\mu\epsilon\lambda\lambda\acute{\iota}\tau\epsilon$ $\lambda\alpha\beta\acute{\epsilon}\nu\mu\alpha$ $\epsilon\pi\alpha\lambda\theta\epsilon\upsilon\sigma$, $\omega\varsigma$ $\tau\acute{\alpha}\chi'$ $\alpha\epsilon\omega\delta\acute{\iota}'\omicron$ $\chi\acute{\alpha}\epsilon\sigma$,

$\Delta\upsilon\sigma$ $\omega\tau\eta$ $\lambda\alpha\beta\acute{\epsilon}\nu\mu\alpha$ $\mu\epsilon\lambda$ $\epsilon\acute{\iota}$ $\upsilon\lambda\alpha\sigma$ $\epsilon\acute{\iota}$ $\lambda\alpha\lambda\eta\sigma$

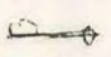
$\mu\epsilon$ \omicron $\omega\delta\lambda\epsilon\theta\epsilon$ $\lambda\iota\sigma\tau\epsilon\sigma$ $\omega\iota\phi$ $\lambda\iota\omega$ $\alpha\iota\tau$ $\nu\iota\phi$ $\mu\epsilon$ $\lambda\iota\sigma\tau\epsilon\sigma$

$\omega\delta\acute{\iota}'\chi\epsilon$ - $\upsilon\phi\alpha$ $\omega\varsigma$ $\lambda\iota\phi$ $\upsilon\lambda\epsilon$ $\omega\delta$ $\lambda\alpha\iota\omega$ - $\mu\epsilon$ $\chi\alpha\lambda\iota\sigma\tau\epsilon\sigma$

\omicron $\lambda\iota\omega\lambda\alpha\chi\alpha\sigma$, $\omega\varsigma$ $\upsilon\phi\epsilon\lambda\mu\alpha\sigma$ $\mu\epsilon\lambda$ $\upsilon\phi\alpha\lambda\alpha$ $\lambda\alpha\sigma$ $\mu\alpha\lambda\iota\sigma\tau\alpha$

8225 $\epsilon\upsilon\phi\epsilon\lambda\mu\alpha$ $\omega\delta\omega$ δ' $\alpha\iota\lambda\iota\sigma$ $\lambda\alpha$ $\omega\delta$ $\lambda\alpha\sigma\tau\alpha$ $\nu\epsilon\mu\epsilon\lambda$ $\lambda\omega$!

$\lambda\iota$ $\delta\epsilon$ $\delta\epsilon\lambda\tau\alpha$ $\lambda\alpha$ $\mu\epsilon\lambda$ $\lambda\iota\omega\lambda\alpha\chi\alpha\sigma$ $\mu\epsilon\lambda$ $\lambda\iota\omega\lambda\alpha\chi\alpha\sigma$

$\alpha\lambda\lambda\alpha$ $\omega\varsigma$ $\mu\epsilon\lambda$ $\lambda\iota\omega\lambda\alpha\chi\alpha\sigma$, $\delta\epsilon\lambda\tau\alpha$ $\omega\varsigma$ $\delta\omega\delta\epsilon\lambda\tau\alpha$

$\lambda\alpha$ $\lambda\iota\omega\lambda\alpha\chi\alpha\sigma$ $\omega\varsigma$ $\delta\omega\delta\epsilon\lambda\tau\alpha$ $\omega\varsigma$ $\lambda\iota\omega\lambda\alpha\chi\alpha\sigma$, $\omega\varsigma$ $\delta\omega\delta\epsilon\lambda\tau\alpha$

$\mu\epsilon$ $\delta\omega\delta\epsilon\lambda\tau\alpha$ $\lambda\iota\omega\lambda\alpha\chi\alpha\sigma$ $\tau\epsilon\lambda\epsilon\sigma$ $\delta\epsilon\lambda\tau\alpha$ $\lambda\iota\omega\lambda\alpha\chi\alpha\sigma$

8230

$\lambda\alpha$ $\mu\alpha\lambda\iota\sigma\tau\alpha$ $\lambda\iota\omega\lambda\alpha\chi\alpha\sigma$ $\mu\epsilon\lambda$ $\lambda\iota\omega\lambda\alpha\chi\alpha\sigma$ $\mu\epsilon$ $\lambda\iota\omega\lambda\alpha\chi\alpha\sigma$

$\mu\epsilon$ $\lambda\iota\omega\lambda\alpha\chi\alpha\sigma$ $\omega\varsigma$ $\delta\omega\delta\epsilon\lambda\tau\alpha$ $\omega\varsigma$ $\lambda\iota\omega\lambda\alpha\chi\alpha\sigma$ $\lambda\iota\omega\lambda\alpha\chi\alpha\sigma$

$\lambda\iota\omega\lambda\alpha\chi\alpha\sigma$ $\mu\epsilon\lambda$ $\lambda\iota\omega\lambda\alpha\chi\alpha\sigma$ $\mu\epsilon$ $\lambda\iota\omega\lambda\alpha\chi\alpha\sigma$ - $\lambda\iota\omega\lambda\alpha\chi\alpha\sigma$

$\lambda\iota\omega\lambda\alpha\chi\alpha\sigma$ $\mu\epsilon$ $\lambda\iota\omega\lambda\alpha\chi\alpha\sigma$ $\mu\epsilon$ $\lambda\iota\omega\lambda\alpha\chi\alpha\sigma$ $\lambda\iota\omega\lambda\alpha\chi\alpha\sigma$

$\lambda\iota\omega\lambda\alpha\chi\alpha\sigma$

$\omega\varsigma$ $\lambda\iota\omega\lambda\alpha\chi\alpha\sigma$ $\omega\varsigma$ $\delta\omega\delta\epsilon\lambda\tau\alpha$ - $\omega\varsigma$ $\lambda\iota\omega\lambda\alpha\chi\alpha\sigma$ $\mu\epsilon$ $\lambda\iota\omega\lambda\alpha\chi\alpha\sigma$

ν' ανωτερα ως ωστε να νιν τ' ανωτερον!

Σε τ' ανωτερον. ανωτερον σε ανωτερον τ' ανωτερον

να ανωτερον σε ανωτερον, να ανωτερον

8255 σε ανωτερον ανωτερον ως ανωτερον ανωτερον
ανωτερον, ανωτερον, οσα ανωτερον ανωτερον
ανωτερον ανωτερον ανωτερον ανωτερον
Σε ανωτερον ανωτερον ανωτερον ανωτερον
ανωτερον

ανωτερον ανωτερον ανωτερον ανωτερον ανωτερον

8260

ανωτερον ανωτερον ανωτερον ανωτερον ανωτερον

οσα ανωτερον ανωτερον ανωτερον ανωτερον ανωτερον

ανωτερον ανωτερον ανωτερον ανωτερον ανωτερον

Τωσα ανωτερον ανωτερον ανωτερον ανωτερον ανωτερον

ανωτερον ανωτερον ανωτερον ανωτερον ανωτερον

8265

ανωτερον ανωτερον ανωτερον ανωτερον ανωτερον

ανωτερον ανωτερον ανωτερον ανωτερον ανωτερον

- ανωτερον ανωτερον ανωτερον ανωτερον ανωτερον

~~ανωτερον ανωτερον ανωτερον ανωτερον ανωτερον~~

8300

Γνωί, μελετήσαντες, ναύειν κωλύει
ως ούκ, ως, μελετήσαντες, μελετήσαντες
ναυήεις μελετήσαντες, μελετήσαντες, μελετήσαντες,
α, μελετήσαντες, μελετήσαντες, μελετήσαντες!

8305

Γνωί, μελετήσαντες, ναύειν κωλύει
ως ούκ, ως, μελετήσαντες, μελετήσαντες
ναυήεις μελετήσαντες, μελετήσαντες, μελετήσαντες,
α, μελετήσαντες, μελετήσαντες, μελετήσαντες!

8310

α, μελετήσαντες, μελετήσαντες, μελετήσαντες!
Γνωί, μελετήσαντες, ναύειν κωλύει
ως ούκ, ως, μελετήσαντες, μελετήσαντες
ναυήεις μελετήσαντες, μελετήσαντες, μελετήσαντες,
α, μελετήσαντες, μελετήσαντες, μελετήσαντες!

8315 na upria na us galesies, uer na zaeuofow
assa.

Σε μια βδομάδα βεβαιώνω πάλιν να η ωση

απο να ηυαυαυαυα με αποδοσ τε λυγεις

ηυαυαυα με αποδοσ τε λυγεις

ηυαυαυα με αποδοσ τε λυγεις

αποδοσ τε λυγεις

8320

η αποδοσ τε λυγεις η αποδοσ τε λυγεις

Αποδοσ τε λυγεις η αποδοσ τε λυγεις

αποδοσ τε λυγεις η αποδοσ τε λυγεις

αποδοσ τε λυγεις η αποδοσ τε λυγεις

~~αποδοσ~~

αποδοσ τε λυγεις η αποδοσ τε λυγεις

8325

αποδοσ τε λυγεις η αποδοσ τε λυγεις

αποδοσ τε λυγεις η αποδοσ τε λυγεις

αποδοσ τε λυγεις η αποδοσ τε λυγεις

ΒΑΣΙΛΑΔΙ

- 8.850 Αποθήκη κατάντησε στερνά το Βασιλάδι
απ' τους κατοίκους του καστριού, μιας και το θωρούσαν
σίγουρο τόπο που κανείς εύκολα δεν μπορούσε
με δόλο και με πονηριά να τους τα διαρπάσει
τα τρόφιμα και το κρασί που σόδιαζαν αβέρτα.
Κι όποιος είχε καν είκοσι, καν' δεκ' άλλος οκάδες
- 8.855 κρασί κι όπιο φαγώσιμο, ψάρια παστά, μα κι άλλα
εκεί πέρα τα φύλαγε· κι από κει μοιραζόνταν
όλες ετούτες οι τροφές σ' όσους είχαν ανάγκη:
σε γέρους και σ' ανήμπορους και σ' όσους εσεβόνταν
κι είχαν υπόληψη βαθειά κι ίρτζι πολύ μεγάλο.
- 8.860 Και δεν ήταν λίγες φορές που νιώθαν να τους πνίγει,
τους μαχητές μέσ' στο καστρί για τ' άδικο που ζούσαν,
η πίκρα, το παράπονο, μα κι αγανάκτησή τους
γιατί κει πέρα βρίσκονταν και τ' Αβραάμ τα δώρα
και τα χιλιάκριβ' αγαθά, καθώς μέσα στην πόλη
- 8.865 οι λαβωμένοι υπόφερναν· γιατί μήτε κρασάκι
μήτε ρακί δε βρίσκανε ν' αλείψουν τις πληγές τους.
Οι καπετάνιοι στείλανε τον Σπύρο Πεταλούδη
- σαν λίγο πριν οπού παμε – για να το ταμπουρώσει
το νησί τούτο κι έστειλαν τον Γιάννη Μπαϊρακτάρη
- 8.870 να κοιτάξει τι γένηκε και πόση δύναμή 'χε.
Σαν πίσω μεταγύρισε, τους είπε την αλήθεια:
πως βρήκε κάπου δεκαοχτώ καν δεκαενιά μονάχα
πολεμιστές και πως όλο τ' άλλο το μπούγιο που 'δε
που φαίνονταν απόμακρα, ξέκρινε να 'ναι ναύτες
- 8.875 από καϊκια εμπορικά· κι απέ τους βεβαιώνει
πως είχανε κει πέρα κει ρακί μέσ' σε βαρέλια
και μπόλικο 'κόμα κρασί, π' άμα τα χρειαζόνταν,
να τα γυρέψουν παρευτύς να δένουν τις πληγές τους.
Φωνάξαν λοιπόν κάποτες τον Σπύρο Πεταλούδη
- 8.880 να πει μπροστά στη σύναξη των πρωτοκαπετάνιων
αν χρειαζόταν πιότερον ασκέρι να τους δώσουν.
Όμως, σαν τον ρωτήσανε στη σύναξη, αποκρίθει
πως είχε δύναμη αρκετή κι άλλη δε χρειαζόταν.
- Μακάρι είπε, να μπόραγε, σαν και το Βασιλάδι,
- 8.885 κι η πόλη του Μεσολογγιού, στον πόλεμον ετούτο
να κρατήσει τον Ιμπραήμ· και θαύμα τούτο θάναι.
Όμως ο Ραζηκότσικας, που 'ταν παλιότερός του
και παλικάρι πιο καλό κι είχε στις διαταγές του
και πιότερους αγωνιστές, καλλιότερους, πανάξιους
- 8.890 αγαναχτούσε μ' όλ' αυτά, μα δεν πολυμιλούσε

- μήπως του πουν πως ζήλεψε, πως είχαν κι αυτόν κάνει
 - τον Πεταλούδη – στρατηγό, μα μυστικά μιλάει
 Και μολογάει τους φόβους του στον Νίκο Κασομούλη.
 - Μην τον πολυπιστεύετε, γιατί απ' τη δύναμή του
- 8.895 καν δεκαοχτώ καν είκοσι θαν μαχητές μονάχα.
 Όμως εξακολούθαγεν ο Σπύρος Πεταλούδης
 λαγούς να τάζει μπόλικους μ' όμορφα πετραχήλια.
 - Πολεμοφόδια μπόλικά μονάχα σεις να στείλτε
 και νάσαστε όλοι σίγουροι πως και το Βασιλάδι
- 8.900 θε να κρατήσει, κι άπαρτο νησί θα καταντήσει
 και σεις στην πόλη δύναμη πολλή θε ν' αποκτήστε.
 Κάποιος τότες δεν άντεξε κι ευτύς τον αντικσκόβει
 - Για ποια και πάλι συζητάς κι όλο πολεμοφόδια,
 ωρ' Πεταλούδη, μας ζητάς; Δύναμη δε γυρεύεις;
- 8.905 Μήπως τυχόν και πίστεψες πως μπορείς να την πάρεις
 άμα θα παρουσιαστεί στα ξαφνικά μπροστά σου
 κάποια νυχτιάν ο Μπραΐμας; Πώς θα τα καταφέρεις;
 - Ωχ! ωρέ τζάνεμ, τ' απαντά, βάζω 'γω το κεφάλι
 και σεις πέρα φοβόσαστε; Μπας και δεν αγαπάω,
- 8.910 όσο σεις, την πατρίδα μου και τη γλυκειά ζωή μου;
 Κι έπειτα γω το λόγο μου, πό' δωσα, δεν ξεδίνω!
 Κι ως ήτανε λίγο τραυλός και λίγο φανφαρόνος
 στην ομιλιά του, πρόκληση πολλή 'ταν σ' όλους όσους
 τον άκουγαν να φέρεται με την αφροντισιά του
- 8.915 την τόση του ασυλλογισιά, που στο τέλος εδείχτη
 συφοριασμένη και κακιά για το δύστυχον έθνος.
 Κάποιοι που τον θυμόντουσαν μ' εκείνα τα σαρδάμ του
 και τα πολλά του μπαρδ, πλιάφ, τα φαφ, τα παφ που βγαΐναν
 σανμίλαγ' απ' το στόμα του που τον γελειοποιούσαν
- 8.920 κανείς ποτές δεν έμαθε πώς τότες βουλευτήκαν
 οι καπετάνιοι κι έδωσαν στις καυχησιές του βάση
 και δεν ξετάσαν πιότερο το θέμα και δεν πήραν
 δίχως να τον ρωτήσουνε – σαν κι άλλες φορές κάναν –
 απόφαση· μόν' κάθησαν και τον εμπιστευτήκαν
- 8.925 σ' ένανε τέτοιο καΐριο κι έτσι κρίσιμο πόστο
 που τίποτις δεν σκάμπαζε κι ούτ' έπαιρνε χαμπάρι
 από πράξεις πολεμικές και άλλες επιχειρήσεις.
 Εΐπανε στην επιτροπή φυσίγγια να του δώσει
 κι άλλα πολεμοφόδια που ζήταγεν ο Σπύρος.
- 8.930 Στις κοσιδύο του μηνός φτάσανε πεζολάτες
 απ' τη μεριά τ' Αντελικού, μέσα στο Μεσολόγγι
 και το μαντάτο φέρανε πως τις καινούργιες βάρκες
 αρμάτωσεν ο Μπραΐμης, κείνες όπου 'χε φτιάξει.
 Την ίδια μέρα βλέπουνε να βγαΐνουν απ' τον κόρφο

- 8.935 τα καράβια του Μπράϊμα, με τ' ατμοκίνητό του
και τα κανονοκρέβατα μαζί με τα λαντζόνια
σε μιά λίνιαν κι ολόϊσια, τόνα πίσω από τ' άλλο.
Κι ευτύς τι τους περίμενεν όλοι τους καταλάβαν.
Όσο που πέρα τά 'μπαζε, στην μπούκα τ' Αη Σώστη,
- 8.940 έβγαλε κι απ' την αλυκή και γιόμωσε τη λίμνη
με βάρκες ολοκαίνουργιες, πολεμικίες περίσσια·
κι έτσι σκαρώνει παρευτύς και μια μικρήν αρμάδα.
Και τα κανονοκρέβατα σε τάξη αμέσως βάζει
- πουν' κάπου πέντε - μ' ένα - δυο κανόνια το καθένα
- 8.945 των δεκοχτώ και τριάνταξι λιτρών κάθε κανόνι.
Και πρόσταξε να στέκονται μερόνυχτα 'κει πέρα
και να χτυπάν ασίγαστα· και δίπλα δύο λαντζόνια
μ' ασκέρι μέσα να φυλάν της κανονοστοιχιές του.
Τις άλλες βάρκες πρόσταξε - κι ήσαν ως εβδομήντα -
- 8.950 να βολεττζάρουν στα νερά της αλυκής με τάξη.
Κι ορδίνιασε - σε μια λίνια κι όξω απ' το Βασιλάδι
κι ίσαμε τα βαθιά νερά της μπούκας τ' Αη Σώστη
σε λίνια μπλόκου - ως είκοσι καράβια και μεγάλα
μα και μικρά· κι οι βάρκες τους να στέκουν νύχτα-μέρα
- 8.955 πανέτοιμες και στα πανιά και μόλις σήμα πάρουν
ν' αμολυθούνε παρευτύς στο στόχο που θα δώσει.
Με μιας πια καταλάβανε πόσο το στενό μπλόκο,
π' ολόγυρά τους έστησε, τους έκαιγε στ' αλήθεια.
Κι ήταν ακόμα πιο πολύ δύσκολο πια το πράγμα
- 8.960 κι αν όχι γι' άλλο τίποτις, μα και γιατί δεν είχαν
τρόπο για να τους διώξουνε κι έτσι να ξαλαφρώσουν.
Κι ακόμα για ναν σίγουρο και δίχως περιπέτειες
το μπάσιμο του λιμανιού, σήκωσε και ταμπούρια
κι από τις δυο του τις πλευρές, χωρίς καιρό να χάνει.
- 8.965 Ο «στρατηγός» Πεταλούδης δούλευε για να κάνει
ένα ταμπούρι ολόγυρα με στόχο ν' ασφαλίσει
το Βασιλάδι απ' τον εχτρό, π' όλο κοντοζυγώνει.
Μαζί του κι έξι δυνατά, καλά, χοντρά, κανόνια
από τα πιο καλύτερα κράταγε ο Πεταλούδης.
- 8.970 Κι αν τα κουλάντριζαν καλοί μα κι άξιοι κανονιέροι
του Τούρκου θα κατάστρεφε τσάταρες και καράβια.
Όμως οι κανονιέρηδες ήταν καπεταναίοι
μεσ' σε καΐκια ταπεινά κι είτ' ήσαν πεζολάτες
όπου δεν είχανε ποτέ καμιά δοσοληψία
- 8.975 με τα κανόνια, κι ακόμα με κανονοστοιχιές.
Κι όμως ο «πρώτος» στρατηγός αδιάκοπα ζητούσε
ζαϊρέδες να του στείλουν· κι άλλο τίποτις πράγμα
δεν έγγραφε στα γράμματα που 'στελλε κάθε λίγο.

- Σαν ο Μπραΐμης έμπασε στη λίμνη την αρμάδα
 8.980 μόν' τότες καταφάνηκε πόσο πολύ μπορούσε
 η Κλείσοβα να 'φκόλυνε να 'ρχονταν με τους όξω
 σ' άμεσην ανταπόκριση κι από πλευράς πελάγου
 μα κι απ' το μέρος της στεριάς, που τόσο 'χανε χρεία.
 Κάποιος όπου πολύξερε τις αυλακιές της λίμνης
 8.985 ένας με τ' όνομα Σακκάς Θανάσης, χρησιμεύει
 να φέρνει από τον Κάλαμο τροφές με το καϊκι.
 Πέντε-έξι μικροκάϊκα πήρε με το δικό του
 και με το πρωτοτάξιδο κουβάλησε στην πόλη
 ίσαμε τρεις και πιότερες χιλιάδες απ' αλεύρι
 8.990 οκάδες, ρύζι και ρακί, και στους καπεταναίους
 πεσκέσια από τους φίλους τους· και το ρακί μοιράσαν
 στους λαβωμένους μπάλαμο μα και παρηγοριά τους.
 Τέτοιο 'ταν το γινάτι τους να κρατηθούν στην πόλη
 που πίστευαν πως έφτανε και μόνος ο Θανάσης
 8.995 να πρόφταινεν από τροφές μα κι από ζαϊρέδες.
 Μαντατοφόρους της στεριάς είχανε πεζολάτες
 πολλούς μα κι άξιους, μ' απ' αυτούς αξιότερός τους ήταν
 ο Κανατάς, και που τότες δεν έτυχε να πέσει
 σε Τούρκου χέρια, ξέροντας στρατιά και μονοπάτια
 9.000 κρυφά πολύ και μυστικά, που κάτεχε απ' ατός του.
 Κάποτ' απ' την Ντερβέκιστα τους πήγε πολλά γίδια
 ως εβδομήντα, κι έγινε δεχτός σχεδόν σαν ήρως.
 Και μ' ευχαρίστηση πολλή πληρώναν οι κλεισμένοι
 ως μια στερλίνα το τραγί· και στήσανε με δαύτα
 9.005 τσιμπούσι και γιορτή τρανή που κράτηνε τρεις μέρες.
 Έμπασεν τούτα τα γιδιά μέσ' από το νησάκι
 της Κλείσοβας, που φαίνετον την κάθε σχεδόν μέρα
 που πέρναγε, και πιο πολύ χρήσιμη για την πόλη.
 Έτσ' είχανε την Κλείσοβα, μετά το Βασιλάδι
 9.010 τιμή τους και καμάρι τους και δόξα τους μεγάλη.
 Αναμεσίς σε Κλείσοβα κι απέ σε Βασιλάδι
 βρισκόταν χαμηλάβλακο, που λίγο να τ' ανοίγαν
 τη δουλειά τους θα κάνανε, σαν θα ξαναφαινόταν
 τα θρυλικά καράβια μας, φέρνοντας τις προμήθειες.
 9.015 Κι αυτό γιατί γειτόνευε μ' άλλα μικρά νησάκια
 πολλά, που τόνα βρίσκετον δίπλα σ' άλλο νησάκι
 σ' ίσα και σ' άσπαστη γραμμή και ως την ξηρά ακουμπούσαν·
 κι έτσι φαινόταν άπαρτη και δυνατή περίσσια.
 Η φρουρά μέσα, μάλιστα, σήκωσε και ταμπούρι
 9.020 - ίσαμε με πέντε ποδάρια στο πλάτος· κι έξι ψήλος
 και που περιζωνε παλιό, μικρό, κάποιο εκκλησάκι
 που πέρα κει βρισκότανε, κι έρμο και ρημαγμένο.

- Πλατύ χαντάκι ανοίχτηκε, μπροστά στ' ερημοκλήσι
Κι όσο το χώμα που 'πιασαν να φτιάξουν τα ταμπούρια,
9.025 τόσο βαθύ, τόσο πλατύ και το χαντάκι εσκάφτει.
Ακόμα και τον πέτρινο φράχτη της εκκλησίτσας
που 'χε κι αυτός ως τότε 'κει κάπου πέντε ποδάρια
πλάτος, τον ανεβάσανε, βάζοντας και κοτρόνια
κι όσ' απ' τα παλιοσάνιδα δεν είχανε σαπίσει
9.030 κι απέ το χώμα ρίχνοντας, που βγάζαν απ' το αυλάκι.
Τέτοιο ήταν το ταμπούρι της, όπου στερνά μελλόταν
να κρατήσει τον πόλεμο με μπόμπες και κανόνια
ίσαμε δεκατρείς ώρες. Όμως στο νησί στείλαν
και δυο κανόνια δυνατά και δυο μικρά των έξι.
9.035 Και στήσανε τα δυο απ' αυτά να βλέπουν τα νησάκια
και τ' άλλα δυο τους να κοιτάν κατά το Μεσολόγγι.
Διορίσαν και δυό πάσαρες – η μια 'ταν του Τρικούπη
κι η άλλη μια του Βεδιρανμή – να στέκονται στ' αυλάκι
9.040 που βρίσκεται στ' αναμεσίσ Κλείσοβα – Ανεμομύλι.
Τα πιο καλά και πιότερα κανόνια τους τα στήσαν
- όπως πρι λίγο λέχτηκε και για τους γνωστούς λόγους –
να βλέπουνε τη θάλασσα, π' απέ 'κει περιμέναν
επίθεση πολύπλευρη μιας κι είχε τότες χάσει
9.045 επίθεσες απ' την ξηρά παλιότερα ο Μπραϊμης.
Κι απ' την ξηρά προχώραγε σιγά-σιγά τους δρόμους
με τα καλάθια, ρίχνοντας χώμα, κλαδιά και πέτρες
φράζοντας κι ασφαλίζοντας παράλληλα τα πόστα
τα νέα που προχώραγε. Κι έτσι πια φανερώθει:
9.050 από πηγή δε στόχευε να κάνει το ρεσάλτο
μ' απ' το γιαλό, που βολικό χίλιες φορές το βρίσκει.
Στην πόλη μέσα σκέφτονταν μύριους τρόπους και κόλπα
ν' αντικόψουν την πρόοδο στο τούρκικο τ' ασκέρι.
Έτσι, στα σπίτια πούχανε το πρόσωπο στη λίμνη
9.055 χτίσαν απ' τόνα το στενό μέχρι τ' άλλο καντούνι
ένα τειχί ξερολιθιά· και το περιθαλάσσι
ολόγυρα το φράξανε· κι όταν τ αποτελειώσαν
με ίδιο πια σιγουράρανε τρόπο τ' Ανεμομύλι,
κλειστό ταμπούρι φτιάχνοντας που 'φτανε ως το νησάκι
9.060 της Κλείσοβας, δουλεύοντας με πάθος και με ζέση
που 'δινεν έτσι σιγουριά στους υπερασπιστές του.
Τ' Ανεμομύλι ορίστηκαν ναν το διαφεντεύουν
άντρες από τον νταϊφά του Νικολό Στουρνάρα
μιας κι ήταν και το σπίτι του, που κάθοταν αντίκρυ
9.065 κάτω από την επίβλεψη του Νίκου Κασομούλη.
Μαζί τους ήταν κι ο Κολιός Πασχούλης μ' όλους όσους
νοματέους διαφέντευε· και βάλαν δυο κανόνια

- να χτυπάν στ' ανατολικά προς τη μεριά της λίμνης
πέρα κατά την Κλείσοβα και τα τριγύρω μέρη.
- 9.070 Και στήσαν ἴκόμα κι ἄλλα δυο κανόνια να βαράνε
- ξερνώντας ἀσβηστη φωτιά – προς τη μεριά της Σκάλας.
Με τα κανονοκρέβατα του Τούρκου τ' αραγμένα,
κι οι βάρκες, βαλτετζάροντας, χτυπάγαν με μανία.
Στο κάστρο μέσα δύσκολα μπορούσαν να βαστάξουν
- 9.075 να βρουν τη λύση, τη σωστή, που θα τους βοηθούσε
πῶς ν' αντιβαρέσουνε και πού πια να σταθούνε.
Κι ἔτσι παραιτηθήκανε στην ἀδική τους μοίρα
και στη βαριά την τύχη τους, ανάμεσα στις μάλες.
Σαν ο Μπραϊμης ζύγωσε μέχρι δυο οργιές μονάχα
- 9.080 ἀπ' τη Μεγάλη του καστριού Ντάπιαν, αντισηκώνει
ἀπ' τη Λουνέτα κι ἴσαμε το πόστο του Δεσπότη
ταμπούρι, που στο πρόσωπο του κάστρου ἴναι στραμμένο.
Και το προχώρησε μετά, για να το σμίξει, τέλος,
με την ντάπια που βρίσκεται ἀντίκρυ στο νησάκι,
- 9.085 τη Μαρμαρού· και στα δεξιά σιμά στ' ἀκροθαλάσσι
σήκωσε τετραγωνικιάν, πολύ μεγάλη ντάπια
π' ἀπ' τόνα μέρος ἔβλεπε κατά τ' ἀκροθαλάσσι
κι ἀπό την ἄλλη τη μεριά στη θέση του Στουρνάρα.
Ἐστησε στ' ανατολικά και τέσσερα κανόνια
- 9.090 βαριά και δυνατά πολύ των τριαντάξι λίτρων
και μιαν ἀκόμα σήκωσε ντάπιαν ὡσάν τις ἄλλες
σαράντα μέτρα ξέζερβα· και για να διασφαλῖσει
τους ἄντρες, τα κανόνια του, τα πυρομαχικά του
βαθὺ χαντάκι ξάνοιξε, πλατὺ τέσσερα μέτρα
- 9.095 π' ἀρχιζεν ἀπ' της Μαρμαρούς την ντάπια και προχώρα
ἴσαμε και τ' Ουμέρ πασά τ' αυλάκι, που βρισκόταν
προς τα δεξιά του καστριού· κι ἔχτισε δυο γιοφύρια
για να περνάν πάνω ἀπ' αὐτά τ' ασκέρια τα δικά του
και για να μεταλλάζονται στα πόστα τους οι βάρδιες.
- 9.100 Ἐεκίναγε ἀπ' ἀριστερά το δικό του ταμπούρι
κι εἶχε στραμμένο πρόσωπο κατά το Μεσολόγγι,
κι ὡς τη Λουνέτα τόφερνε κι ἀπέ κει το τραβούσε
στο μέρος που ἴκανε γωνιά της Λουνέτας ἡ ντάπια
προς την ἀπάνω τη μεριά· και τό ἴφερε να σμίξει
- 9.105 με το πέμπτο ταμπούρι του· κι ἔτσι πια προστατεύει
τόσο καλά, που κι ἀπ' αὐτό στο τέλος ἀπεικάσαν
πὼς σίγουρα λογάριαζε να κρατηθεῖ μονάχα
καλά και μόνο ἀπ' τη στεριά, μα κι ὄχι να χτυπήσει.
Ο Στουρνάρας θυμότανε πὼς κάποτε τους γράφαν,
- 9.110 - ο Σκαλτσοδήμος, μάλιστα, κι ἀν καλά το θυμόταν,
ἴτανε που τους ἔγραφεν, ἀπὸ το Λοιδωρίκι –

- πως ένας πούχε απ' των εχτρών τα χέρια δραπετεύσει
πως ο Μπραΐμης έδωσε λαγούμια και στοχούσε
να δυσκολέψει της φρουράς τα πιθανά γιουρούσια.
- 9.115 Μα τελικά δεν πρόφτασε για να τα χαζιρέψει
γιατί είχε βάλει πια μπροστά να βγει στο Βασιλάδι
και στ' άλλα τα μικρά νησιά που βρίσκονται στη λίμνη.
Σε λίγες μέρες έμπαινε σε βάρκαν ο Μπραΐμης
αφού πιο πριν διάταζεν από γιαλό και ξέρα
- 9.120 ν' αρχίσει δίχως διακοπή κι άπαφτο ντουφεκίδι
και σύγχρονα μπομπαρδισμός κατά το Μεσολόγγι.
Κι έστειλε και δυο λαντζόνια, για να χασομεράνε
τη φρουρά μας που στήθηκε μέσα στ' Ανεμομύλι.
Έρθε τότες κι απόμακρα στις θέσεις των δικών μας
- 9.125 αφού της καλοτήραξε, μεταγύρισε πίσω
προς τη μεριά τη Αλυκής. Κι απ' όλες τις κινήσεις
τ' ασκεριού του κατάλαβαν – τι καθαρά φαινόνταν
με κανοκιάλι, σίγουρα, κι άσφαλτα, και καθάρια –
πως ήταν ο Μπραΐμ πασάς, για τούτο και συνάχτει
- 9.130 τος' ασκέρι στη Αλυκή· κι άμα στη στεριά βγήκε
καβάλλησε τ' άλογό του κι ύστερα προχωρούσε
γιαλό-γιαλό και μ' άλλους δυο κατά το Μεσολόγγι.
Κατά την ντάπια κίνησε στερνά τ' Αη-Θανάση.
Ύστερα στράφηκε με βιά κατά τ' ακροθαλάσσι
- 9.135 και στα ρηγά προχώρησε, για να κοντοζυγώσει
ίσαμε τίρο μπιστολιού στη Μαρμαρού την ντάπια
και φάνηκε πως πήγε εκεί μόν' για να δοκιμάσει
τους Έλληνες που βρίσκονταν στην ντάπια πλαγιασμένοι.
Ως οι δικοί μας άκουσαν φωνές από τις ντάπιες
- 9.140 που φώναζαν με δύναμη, με πάθος και αγωνία
για να χτυπήσουν τον πασά κι όσο να σηκωθούνε,
έφυγεν ο Μπραΐμ πασάς κι οι δυο μαζί συντρόφοι
όπου τον συνοδεύανε· και τότες οι δικοί μας
του ρίξαν δυο κανονιές μαζί, και του σκοτώσαν
τ' άλογό του, μα παρευτός τ' ασκέρι του χυμάει
- 9.145 κι ασπίδα στήνει γύρω του, τον περιτριγυρίζει
και φυγαδεύγει τον στερνά. Και τότες οι δικοί μας
σαν αντικρύζουν τη σκηνήν απ' το καστρί πηδάνε
κι από παντού βάζουν μπροστά τους Τούρκους, που ποδίζουν.
Τούτος ο πόλεμος κρατά μέχρι που πέφτει η νύχτα,
- 9.150 μα το μόνο που μπόρεσαν να κάμουν οι δικοί μας,
ήταν ξανά να ρίξουνε τα λιγοστά ταμπούρια
των Τούρκων· και τούτο γιατί είχανε κιόλας στήσει
τις καλαθιές γερά δετές, πολύ καλά χωμένες
κι έτσι δεν το μπορούσανε στα γρήγορα, σαν πρώτα,

- 9.155 να τις αναγυρίσουνε· γι' αυτό πισωγυρίσαν
 με λιγοστά τα λάφυρα: τους λίγους ζαϊρέδες
 και τα ντουφέκια, που κι αυτά δεν ήτανε περίσσια.
 Μα τόσο πολύ φούρκισε γι' αυτό το πάθημά του
 ο Μπραϊμης, π' ολονυχτίς από γιαλό και ξέρα
- 9.160 βάραγε με φωτιά χοντρή κι ασίγαστα, με πείσμα.
 Και στις κοσπέντε του μηνός μπαρκάρισε τ' ασκέρια
 ορδινιασμένα, ρέμπελα, π' όλα μαζί κινήσαν
 χουγιάζοντας με δυνατές φωνές που φτάνουνε σε λίγο
 ίσαμε τίρο ντουφεκιού στ' Ανεμομούλι αγνάντια.
- 9.165 Τοτ' οι δικοί μας πιάσανε θέσεις στ' ακροθαλάσσι
 - ως το ντισμπάρκο πρόσμεναν των Τούρκων - και χτυπάγαν
 μα και χτυπιούνταν άγρια, με μάνητα και λύσσα.
 Μα ξαφνικά τραβήχτηταν κι απ' εκεί πλώρη βάζουν
 - από τ' αυλάκι που 'τρεχεν από το Βασιλάδι
- 9.170 στη Σκάλα και στο σπιτικό του Χρίστου του Καψάλη
 γραμμή στρωτή μα κι άσφαλτη - κατά τον Αη Σώστη.
 Σαν τους είδαν απ' το καστρί κατά κει να τραβάνε
 θαρρέψανε πως φύγανε και δοκιμή πως κάναν.
 Μα τους ξεκρίνουν ύστερα να στρίβουν και να λάμνουν
- 9.175 όσο πολύ πιο γρήγορα μπορούσαν μέσ' τ' αυλάκι
 π' από τον Σώστη πήγαινε πέρα στο Βασιλάδι
 και να χυμάν πάνω σ' αυτό μ' ορμή πολλή και πάθος
 κι η μια την άλλη ακλούθαγε βάρκα προς το νησάκι.
 Όταν ως κάπου μ' εκατόν δράσκελα γύρω φτάνουν,
- 9.180 το Βασιλάδι αρχίνισε μεμιάς φωτιά να ρίχνει
 και μ' όλα τα κανόνια του, που τα 'χανε στημένα
 κατά κει που ξεχύνονταν οι Τούρκοι με τις βάρκες.
 Γεμάτα με μισδράλια, θερίζαν τα κανόνια,
 κι όλοι καταχαθήκανε στις πρώτες μέσα βάρκες,
- 9.185 π' ακίνητες ξεμείνανε· κι ως οι Τούρκοι δεν είχαν
 άλλους να στείλουν έτοιμους ν' αρχίσουν ντουφεκίδι,
 οι κεφαλές προστάξανε τ' ασκέρι τους να πέσει
 στη θάλασσα κι απέ τρεχτό να βγει στο Βασιλάδι.
 Όμως την ώρα π' άδειαζαν οι κανονιέρηδες μας
- 9.190 τα κανόνια, κι ετοίμαζαν ξανά να μπομπαρδίσουν
 ανάβει μια παλιόκασα, που ήταν ακουμπισμένη
 σιμά σ' αυτά, κι ολόγιομη μ' ένα σωρό φουσέκια.
 Σκορπάν οι κανονιέρηδες και παρατάν το πόστο
 κι έτσι βρίσκουνε τον καιρό κι ανεβαίνουν οι Τούρκοι
- 9.195 στα καϊκια που βρίσκονταν αραγμένα στ' αυλάκι
 κι ευτύς χτυπάν από ψηλά τους λίγους μαχητές μας.
 Ο Πεταλούδης κι ο Ραζής μ' όλη τη φαμελιά τους
 όπως δεν επρολάβανε να φύγουν, μείναν σπίτι

- κι αιχμάλωτοι πιαστήκανε· μα πρόλαβαν να φύγουν
- 9.200 οι πιότεροι απ' τους μαχητές που μπόρεσαν και τρέξαν
- ίσαμε δεκατέσσερις κι αναμεσής τους κι ένας
Ιταλός και φιλέλληνας, ο γνωστός Γιοκουμούτζιο,
που στάθηκε κι ο μαχητής που 'στερνός στα κανόνια
έβαλε με χοντρή φωτιά· κι άλλοι τόσοι ξεμείναν
- 9.205 στον τόπο και σκοτώθηκαν· κι οι Τούρκοι ευτὺς σηκώσαν
ψηλά τα μπαϊράκια τους, ως πήραν το νησάκι
και ντουφεκίσαν τρεις φορές· ζεστής χαράς σημάδι.
Κι όσοι ντισμπάρκο κάνανε κι όσοι στ' ορδί βρισκόνταν
κι όσοι 'κομα βρισκόντουσαν στα τούρκικα καράβια
- 9.210 πιστεύανε πως είχε πια τέλος το πράγμα πάρει!
'Ητανε κιάλας δειλινό κι η νύχτα προχωρούσε
σαν άρχισαν να ρίχνουνε μέσ' απ' το Βασιλάδι
ρουκέτες ασταμάτητες κι απ' την ξηρά, μυριάδες,
μπόμπες, που κάνανε ζημιές στο κάστρο και σε σπίτια.
- 9.215 Κείνη τη μέρα, την αυγήν ο Σπύρος Πεταλούδης
έστειλε με προiάρι του 'κόμα 'να σύντροφό του
- έναν κάποιον Χαράλαμπο, μ' άγνωστα άλλα στοιχεία -
στην πόλη του Μεσολογγίου, ζητώντας να του πέψουν
πολεμοφόδια μπόλικα και κάθε άλλη βοήθεια.
- 9.220 Ευτὺς στο κάστρο οι στρατηγοί κι όλοι οι καπεταναίοι
είπαν στον Ραζηκότσικα μ' όλο τον νταϊφά του
απ' άντρες του Μεσολογγίου, να τρέξει να προλάβει
κάνοντας κι ένα αλλόγυρο, μιας κι οι Τούρκοι δεν ξέραν
πως τα νερά 'ταν λιγοστά μά και βατά κει πέρα.
- 9.225 Ο Θανάσης το δέχτηκε μα 'θεσε κι έναν όρο:
- Να φύγει πρώτ' απ' το νησίν ο Σπύρος Πεταλούδης.
Ο Μάγιερ μόλις τ' άκουσε, βγαίνει μπροστά και λέγει:
- Πηγαίνω γω στη θέση τους κι ο πόλεμος να πάψει
- 9.230 κι όλη τούτη η λογοτριβή, που θα μας χαντακώσει.
Ο τσακωμός όλος αυτός γίνηκε πριν κινήσει
με την αυγήν ο Μπράϊμας· Όσ' όμως να φτιαχτούνε
γιόμισε βάρκες εχτρικές, πλεούμενα του Τούρκου
με το πρωτοπουλάλησε πουλίν στη λίμνη μέσα.
- 9.235 Έτσι δε στάθει βολετό να τρέξει σε βοήθεια
κανένας από το καστρί και να τους αλαφρώσει.
Η φρουρά που λυπήθηκε, για το κακό που 'γίνει,
δεν απελίστηκε στερνά, γιατί προσκαρτερούσε
τα θρυλικά καράβια μας - όπως τους διαμηνούσαν -
- 9.240 με τα λίγα τους μίστικα, καν έντεκα, καν δέκα,
- όπου τά χαζιρεύανε να μπάσουνε στη λίμνη -
θα διώχναν πάλι τον οχτρόν από το Βασιλάδι.

ΠΑΡΝΤΟΝ, ΠΑΡΝΤΟΝ!...

- Σύναξη, πάλι κάνανε σε λίγο οι καπετάνιοι
και μοίρασαν, με πιότερη στα κρίσιμα τους πόστα
- 9.245 τάξη, τ' ασκέρι το καλό, που δίψαγε να δράσει.
Περίμεναν ν' αντιληφθούν κι άλλες ενέργειές του
και τ' άλλα του κινήματα κι έτσι ν' αποφασίσουν
ν' αντιχτυπήσουν τον οχτρό σε μέρη που πονούσε.
Κι είχανε πάντα στο μυαλόν όσα κείνος ο Γάλλος
- 9.250 ο τίμιος και φιλογενής, τους είχε παραγγείλει.
Το μόνο που μετάνιωσαν ήταν πως δώσαν βάση
στα λόγια και βεβαίωσες τ' άπραγου Πεταλούδη.
Όμως κατάπιαν όλοι τους το πικροφάρμακό τους
μ' άκρα σιγή και φρόντιζαν για το καλύτερο αύριο.
- 9.255 Κι άλλο κίνημα σκέφτηκε μαζί με τον Κιουτάγια
να κάνει σαν κυρίεψε το δόλιο Βασιλάδι
κείνες τις ώρες ο πασάς, κι όλο χαζιρευόταν.
Στις μέρες κείνες κόπηκε κι η ανταπόκρισή τους
που 'πιάναν με τ' Αντελικό και τίποτες δεν ξέραν
- 9.260 - στην πόλη μέσα· κι η φρουρά βρισκόταν σ' αγωνία-
τι κάναν και τι σκέφτονταν, και πώς πια πορευόνταν.
Μάθαν απλά πως έπιασεν ο Λιακατάς - π' ορίσαν
αρχηγό μεσ' τ' Αντελικό - και το μικρό νησάκι,
του Ντολμά· μα δεν ξέρανε ποια 'ταν η δύναμή του.
- 9.265 Στη στερνή μέρα του μηνός, στο ροδοχαραμέρι
- ήτανε της αποκριάς η Κυρρακούλα τούτη -
είδαν κολώνες να κινάν μ' ασκέρια ορδινιασμένα
προς τη μεριά της Φοινικιάς· και σε διάταξη μάχης
πορευόνταν με προσοχή, σιγαληνά, με τάξη.
- 9.270 Το μικρονήσι του Ντολμά βρίσκεται λίγα πόδια
- ούτε μ' είκοσι βήματα, λες κι ειν' αδελφωμένο -
απ' την ακτή της Φοινικιάς και τα ρηχά νερά της.
Οι Τούρκοι στήσαν στις ακτές οχτώ κανονοστάσια·
κι είχαν ένα και μοναχό μεσ' το νησί οι δικοί μας.
- 9.275 Τότ' ο Ντολμάς χτυπήθηκε με λαντζόνια και σάλια.
Στο κάστρο όλοι λυπόντουσαν, γιατί δεν το μπορούσαν
απ' τη μεριά της θάλασσας να στείλουνε μιντάτι.
Κι ούτε κανένας βρέθηκε για να τους ορμηνέψει
όζω να βγουν και βάζοντας σε ταραχές τον Τούρκο
- 9.280 να ρθούνε σε βοήθεια - κι ας ήσανε πιο πέρα -
με τους δικούς μας και βαθειάν ανάσα να τους δώσουν.
Τελικά πια ζυγώσανε τ' ασκέρια του Μπραϊμή
προς τη μεριά της Φοινικιάς και τα κανόνια στήσαν
και στις οχτώ, το πρωινό, τον πόλεμον αρχίζουν.

- 9.285 Από τον Ανεμόμυλο, που την ώρα εκείνη
φαινότανε καλύτερα και ξεκαθαρισμένα
ο πόλεμος που γίνονταν, βλέπανε να χτυπάνε,
εκεί με τα κανόνια τους κι οι δυο μεριές με πείσμα.
Κι ο πόλεμος εβάσταγε με μάνητα περίσσια
- 9.290 απ' το στενό της Φοινικιάς ως το στενό τ' αντίκρυ
τ' Αη Νικόλα, που κι αυτό βρίσκεται ακριβώς πάνω
στο μικρονήσι του Ντολμά, που 'χαν ταμπουρωμένο
με λίγους μόνο άντρες τους, μ' αρχηγό το Γρηγόρη
το Διακατά, σαν που 'παμε λιγάκι παρά πάνω.
- 9.295 Τούτος ο πεισματάρικος πόλεμος διαρκούσε
ίσαμε και τρισήμισι και τέσσερις, πες, ώρες
κι ακούγεται μεσ' το καστρί το ξεροβολητό του.
Γύρω στις μια τ' απόγευμα, μετά το μεσημέρι
το κανονίδι σίγησε μα και το ντουφεκίδι·
- 9.300 κι απόμεινε του μπαρουτιού μον' ο καπνός να φεύγει
και λίγο-λίγο ψήλωνεν από το μικρονήσι
του Ντολμά, που σελάγισε ψηλά στην ανηφόρα.
Κι ίσα από πάνω στο νερό κόπηκε και τ' αγέρι.
Αριά μονάχα να βροντά και πού κανά κανόνι
- 9.305 ακούγεται απ' του Ντολμά κι έφτανεν ως την πόλη.
Και τότες πια κατάλαβαν πως πάλι θ' ακλουθούσε
ό,τι πιο πριν συνέβηκε πέρα στο Βασιλάδι.
Μεμιάς τότες οι μαχητές ξαγριεύουν και φωνάζουν
- 9.310 - τι περιμένουμε, μωρέ; τ' αδέρφια μας πεθαίνουν
και κατασφάζονται άδικα κι εμείς μόνο κοιτάμε!
Όλη η φρουρά μεσ' το καστρί με πάλες, γιαταγάνια
και με κουμπούρες μοναχά, βγαίνει απ' το κάστρον έξω,
καβαλλεύει τις ψηλές τις ντάπιες κι αρχινάει
- 9.315 να σφάζει χωρίς λύπηση το τούρκικο λεφούσι.
Οι Τούρκοι καταρόμαξαν στο ξαφνικό γιουρούσι
που 'πεσε καταπάνω τους, την ώρα που θαρρούσαν
πως είχαν πια τη νίκη τους στα σίγουρ' ασφαλίσει.
Και παρατάνε τ' άρματα κι ό,τι είχε ο καθένας
- 9.320 και δρόμο παίρνουν με φωνές, και με κρωξιές και τρόμο.
Προσκύναγε και του Μπραΐμ τ' ασκέρι και καλούσε
τους άντρες του Μεσολογγίου να τους εσπλαχιστούνε:
Και μύρια: - Ράι καπετάν! (Λυπήσου, καπετάνιο)
από παντού πετάγονταν, θερμοπαρακαλώντας
- 9.325 τους Έλληνες να λυπηθούν την άχαρη ζωή τους.
Οι δικοί μας στρεφόντουσαν με ζήλο και καλούσαν
έναν τον άλλο να χυθούν, να πιάσουνε τους Φράγκους
τους μεγαλαξιωματικούς, που βρίσκονταν στ' ασκέρι
όργανα του Μπραΐμ πασά, πιστοί στη δούλεψή του.

- 9.330 Τους Φράγκους τους ξεχώριζαν από την ινιφόρμα
που φόραγαν· κι οι πιότεροί 'ταν Γάλλοι.
Όσους τέτοιους συλλάμβαναν, χάμω στη γη τους σέρναν
δεμένους χειροπόδαρα, που φώναζαν και σκούζαν:
- Παρντόν! Αδέλφια σας και μεις, ως είμαστε, δεν κάνει
- 9.335 ν' αδικοσκοτωνόμαστε! Τον Χριστό μολογάμε!
Ένας, που 'ταν φιλότιμος, σαν είδε πως πια πήραν
απόφασην οριστική για να τονε σβαρνίσουν
μη θέλοντας μεσ' το καστρί να μπει, και να γνωρίσουν
ποιος είναι, παρακάλεσε τη χάρη να του κάμουν
να τον σκοτώσουν στη στιγμή. Κι οι δικοί μας τον φέραν
- 9.340 λαβωμένο, κουρασμένο, σαρανταπληγιασμένο
ως το χαντάκι του καστριού· κι ως είχεν αποστάσει
και μην μπορώντας άλλο πια στους ώμους να τον φέρουν,
στον τόπο τον σκοτώσανε με μπαταριές που ρίζαν·
κι ήταν τούτο και σύνδρομο του βαθιού μίσους που 'χαν
- 9.345 γι' αυτά τα μοσκοπόντικα στη δούλεψη του Τούρκου,
π' όντας αυτοί χριστιανοί, πολέμαγαν με λύσσα
ομόθησκους, που πάλευαν να ξηλευτερωθούνε
απ' αλλοθρήσκους και ασεβείς και φοβερούς τυράννους.
Σαν λιόντας εβρουχήθηκε και χύμηξε ο Τζαβέλας
- 9.350 κείνη τη μέρα, στη σκηνή, που μέσα της βρισκόταν
ο άρχοντας, ο Πεβλιάν Αγιάνης, που καθόταν
μεσ' το τσατίρι πίνοντας αργά το ναργιλέ του
με ρουφιζιές αράθυμες, και πότ' αναστενάζει
για μια Ρωμιά πανέμορφη, γκιούλμπερη, μαυρομμάτα
- 9.355 ρόδο νομίζεις τ' Ισπαχάν, ουρί του παραδείσου
ξανθιά, νεραϊρόροδη, του Γκιουλιστάν λουλούδι.
Πότε θυμάται τα παιδιά π' άφησε μεσ' την Άρτα
κι αναστενάζει από ψυχής, πόχει πολλές βδομάδες
- 9.340 να πάσει μήνυμα από κει, να μάθει πώς περνάνε.
Όμως το σάλτο στάθηκε και γρήγορο κι αιφνίδιο
που δεν προλάβανε, μαθές, ένας να δει τον άλλο
κι ούτε και το παραμικρόν άρμα κι είτε συγύρι
το πιο μικρό και πιο λαφρύ μεσ' από το τσαντήρι
- 9.345 δεν μπόρεσαν να πάρουνε· και σαν κοπάδια φεύγαν
κι από τα πίσω σφάζονταν κι είτε παραδινόνταν.
Έτσι κι ο άτυχος άρχοντας, ο Πεβλιάν Αγιάνης
μόλις από το δούλο του που πρόλαβε ν' ακούσει:
- Βγήκανε πάλι απ' το καστρί! Και πέφτει στο τσαντήρι
- 9.350 ωσάν αετός ο Τζαβέλας – βαστάζοντας στο χέρι
το γιαταγάνι που 'στραφτε, το καταματωμένο –
κι ο σελιχτάρης του μαζίν, ο Στέφος Χειμαριώτης.
Κι ένας απ' τα μαλιά τραβά τον Πεβλιάν Αγιάνη,

- σαν κόβει το κεφάλι του με το σπαθί του ο Κίτσος
- 9.355 πριν καν προλάβει ο Πεβλιάν να βγάλει το μαρκούτσι του ναργιλέ απ' το στόμα του, π' απόμεινε έτσι μέρες, μέχρι που να τον πάρουνε στο μνήμα να τον θάψουν. Αφού στους Τούρκους σπείρανε βαριά χαροτρομάρα και με κουφάρια γιόμισαν τα τούρκικα ταμπούρια
- 9.360 ν' αποτραβιούνται κίνησαν με τάξη και συγύρια πολλά, που κατακλήσανε και αρματοζαϊρέδες. Κανέννας τους δεν έμαθε στην κρίσιμη ώρα τούτη αν ο Μπραϊμής έτρεξε να προλάβει στο κάστρο το ξαφνικό που πάθανε κακό τη μέρα κείνη
- 9.365είτε βρισκόταν στον Ντολμά και χτύπα τη φρουρά της. Όμως όλοι οι σεϊχηδες, ακόμα κι οι μαγέροι κι όλα τους οι πεσβάντηδες πιάλησαν με τρόμο να διαφεντέψουν παρευτός και πρώτα τα κανόνια.
- 9.370 Κουβάλησε μεσ' το καστρίν άρματα, μπαγιονέτες η φρουρά του Μεσολογγιού, κάπου δυο-τρεις χιλιάδες και πλιάτσικον αμέτρητο: κι ασημικά, λαχούρια, των αξιωματικών σπαθιά, κάθε λογής στρωσίδια όπου γιομίσανε μ' αυτά τις ντάπιες και τα σπίτια.
- 9.375 Από 'να, κάποιος, νταϊφά πολεμιστής κρατούσε ένα σπαθί κιτρινωπόν απ' την πολλή τη σκόνη και στον Βαδέλο το 'δωσε, μικρανεψιό τ' Αντρέα του καπτάν Ίσκου κι αμοιβή πήρεν απ' τον Βαδέλο μονάχα τρια τάλαρα· κι όταν σε λίγες μέρες
- 9.380 από χρυσάφι φάνηκε πως ήτανε φτιαγμένο το στίμαραν χίλια φλουριά· κι όλοι τους απεικάσαν πως το χρυσό τούτο σπαθί στο Γάλλο θε ν' ανήκε που ζωντανό δεν ήθελε μέσα να τονέ φέρουν κι εκεί στη ρίζα του καστριού πριν τον τραβήξουν μέσα
- 9.385 με μπαταριές τον σκότωσαν τι δεν την απαντέχαν. την πραχτική χριστιανών και μάλιστα Ευρωπαϊών να μπαίνουνε στη δούλεψη των μισητών τυράννων ώρες που δοκιμάζετον – στη ζυγαριά βρισκόταν – η μοίρα κι η προοπτική της επιβίωσής τους.
- 9.390 Έτσι, μιας κι εκδικήθηκαν οι μαχητές το γαϊμα που χύθηκε μεσ' τον Ντολμά, σιγά – σιγά στο κάστρο πίσω μεταγυρίσανε, με πιότερο κουράγιο. Απ' όλους τους επίσημους και πρωτοκαπετάνιους φάνηκε πως ξεχώρισε μόνος τη μέρα κείνη
- 9.395 ο Τζαβέλας, που πρόταξε τα στήθια του στη μάχη και μον' αυτός κινδύνεψε στην αντροφάαι μάχη.

ΣΕΡΓΙΑΝΙ

- Μιντάτι, απ' τα τσαντήρια τους έρχονταν Αραπάδες
- μετά τη νύλα που 'παθαν τα τσούρμα του Μπραϊμη-
ίσαμε μιν ξακοσαριά· κι αμέσως στριμωχτήκαν
9.400 αντίκρυ στη δεξιά μεριά του κάστρου, που βρισκόταν
ανάμεσα στην ντάπια μας, που 'ταν στ' ακροθαλάσσι·
και τρέξαν και κρυφτήκανε πίσω από το ταμπούρι
όπου σ' αυτό βρισκότανε παλιό κανονοστάσι
του Κιουταχή, που βρίσκεται εκεί παραριγμένο.
- 9.405 Όμως μια μπόμπα που 'φυγεν απ' τη μεριά της ντάπιας
του Στουρνάρα, καλόβολη και πολυζυγιασμένη
αναμεσίς τους, θάρρεψαν πως όλοι πια χαθήκαν
και μπήκαν σ' αναταραχή, χύνοντας μαύρο δάκρυ.
Άρχισαν τ' οι δύστυχοι να τρέχουν να τρυπώσουν
- 9.410 όπως κι όπου προλάβαιναν κι ας είχανε σιγήσει,
απ' ώρα τώρα, κανονιές και ντουφεκιάς, μισδράλια.
Κρυμμένοι και στοιβαγμένοι – πάρα πολλοί σαν ήσαν –
να ντουφεκάν δε βόλαγε· κι όλες οι κεφαλάδες
- όσοι προλάτες στο στρατό κι αξιώματα κρατούσαν -
- 9.415 φύγαν κατατρεμάμενοι κι ένας μονάχος στάθει
σαν ήρωας, κι απόμεινε να τους καθοδηγεί
μπαίνοντας πάντοτε μπροστά, δείχνοντάς τους το δρόμο
προς τα τειχιά, χωρίς και μιν έστω στιγμή να κάνει
προς τα πίσω. Κι ησύχασαν· κι ως λίγο ξεθαρρέψαν,
- 9.420 βράγανε με κανονιές κι ακόμα μπόμπες ρίχναν·
μα δεν τα καταφέρνανε να βγουν από τις κρύπτες
κι ούτε τολμούσαν μοναχοί ρεσάλτο για να κάμουν.
Έτσι είχανε τα πράγματα, σαν ένα παλικάρι
ο Νικόλας με τ' όνομαν, ο Τζιάρρας, που κρατούσεν
- 9.425 απ' την Κοζάνη κι ήτανε στον νταϊφά του Νότη
του Μπότσαρη, στα χωρατά, τάχα, κάνει πως λέγει
πρώτα προς τον Κορομπιλιά και σ' άλλους πέντε- δέκα
αγωνιστές, σα γύρισαν και κάθονταν στο κάστρο
να ξαποστάσουν μια στιγμή και να ξαναρχινίσουν
- 9.430 τον άσωστο του πόλεμο, που 'στεκε μέρα –νύχτα·
- Αν για σεργιάνι θέλετε να βγούμε λιγούλακι
δυο-τρεις ακολουθήστε με. Κι εσείς εδώ σταθείτε!
Τραβά το γαιταγάνι του, γυμνώνει το κι ορμάει
ίσαμε μπρος απ' το χώμα, και αντίκρυ που κρυβόνταν
- 9.435 οι στριμωγμένοι Αράπηδες. Και τον ακολουθάνε
- ως δεκαπέντε δρασκελιές ζωπίσω του – πέντε-έξι
συντρόφοι του, σα λιόντηδες· κι απέ το χέρι υψώνει
διπλοτριπλογυρίζοντας τ' ώριο του γαιταγάνι

- και δείχνοντάς το στους οχτρούς πάνω κι απ' τα ταμπούρια
9.440 που μέσα τους κρυβόντουσαν. Κι όλοι τότες λακίζουν
ως τον θωρούν τόσο κοντά, και σύγκρυο τους πιάνει.
Χιλιοκατατσακίζονται ποιος θε να πρωτοφύγει
και να σωθεί, να λυτρωθεί· κι ως το ξάγναντο βγαίνουν
τους έρχεται και μια ψιλή φωτιά πίσω στην πλάτη.
- 9.445 Ακούν τα βόλια, τρέμουνε κι ευτύς απαρατάνε
τον αρχηγό και τρέχουνε για να ξανατρυπώσουν
σ' όποιο σιμά τους βρίσκανε ταμπούρι, να σωθούνε.
Βγαίνει κι αυτός με το σπαθί στα χέρια και πηγαίνει
- ο μόνος Τούρκος ήρωας που φάνηκε στη μάχη -
- 9.450 αδιάφορος μα κι άφοβος το πάει αγάλι – αγάλι.
Χίλιοι τότες απ' το καστρί φκερώνουν τα ντουφέκια
να τον σκοτώσουν θέλοντας, μα στέκει και δεν πέφτει.
Τοτ' ο Νικόλας κρύφτηκε, με τους άλλους συντρόφους
όσο να πάψει πίσω τους κι η φωτιά της φρουράς μας.
- 9.455 Ξαφν' ο Νικόλας όρθιος ευτύς ξαναπετιέται
πάλιν ψηλανεμίζοντας τ' όμορφο γιαταγάνι.
Βλέπουν ξανά τον ήρωαν Αράπηδες και Τούρκοι
- το γυμνογαιταγάνι του τους γίνηκε Εφιάλτης
καθώς κινείται δυνατά, παν' απ' την κεφαλή τους –
- 9.460 και τρέχουνε για να σωθούν από το μακελλάρη,
τούτο το χάρο, π' άξαφνα μπροστά τους φανερώθει
κι αυτός 'κόμα ξετρέχει τους - μόνος αυτός – χιλιάδες,
όσο που παν και χώνονται στις ντάπιες τους σκιαγμένοι.
Όλη η φρουρά διαπόρησε ξεκρίνοντας τον ένα
- 9.465 να κυνηγά τόσους πολλούς και να μη στρέφετ' ένας
να τον βαρέσει κάποτες και ν' απολυτρωθούνε
από το φόβο που 'δερνε τόσες δεκάδες στήθια.
Είδε τούτο το θέαμα κι ο καλός τυπογράφος
ο Μεσθενεύς, που χάθηκε στην έξοδο, κι υψώνει
- 9.470 θερμές κι ευχαριστήριες στον ύψιστο δεήσεις
και το σταυρό του κάνοντας σιγανοψιθυρίζει:
- Να που και πάλι αληθινή και τούτη η προφητεία
βγαίνει του θείου του Δαυίδ «Εις διώξει χιλίους»
και θερμοπαρακάλαγε το Θεό να διαφυλάξει
- 9.475 άτρωτο τον αγωνιστή. Κι ο Κασομούλης δίπλα
είπε πως τέτοιοι μαχητές φοβίζουν και το χάρο.
Χαμογελούσε ο Μεσθενεύς και θάμαζε ποιος νάναι
ο λόγος τέτοιας αψηφιάς κι αποκοπιάς που πιάνει
κάποτες κάποιους μαχητές κι απέ τους μεταβάλλει
- 9.480 σε λιόντηδες και σ' αετούς, σε γαύρους πολεμάρχους.
Πολέμαγε όσο βάσταγεν ετούτο το γιουρούσι
ο Στουρνάρας με δύναμη περίσσια και με τέχνη

- πολλή, σαν εσυνήθιζε, στην ντάπια της Λουνέτας.
 Σαν τελείωσεν ο πόλεμος, πήγε να ξεκουράσει
 9.485 το σώμα και το πνεύμα του στο φτωχοκάλυβό του.
 Ο Μπράϊμας συνέχιζε να ρίχνει με κανόνια
 κι ως βάραγε με την ψιλή και τη χοντρή φωτιά του
 μια μπάλα κατατρύπησε του καλυβιού τον τοίχο
 κι ως κάπως ανακόπηκε παν' στο λαφρύ τοιχάρι
 9.490 η δύναμή της, κύλισε και βρίσκει τα ποδάρια
 του ξαπλωμένου αγωνιστή· κι ως ήταν διπλωμένα
 παν' στις πατούσες τον χτυπά, τον συγκορμοτραντάζει.
 Κι ως ήταν και βαριόθυμος, μιας και του 'χε ξεμείνει
 ο Λιακατάς μεσ' τον Ντολμά, τότες σαν κυριεύτει.
 9.495 Κι απ' την πολλή την κούραση σ' όλη κείνη τη μέρα
 τον άπαφτο τον πόλεμο, την άσωστην αμάχη
 απ' της μπάλας το τράνταγμα, τους περισπασμούς όλους
 θέρμη πολλή τον έπιασε κι έπεσε στο κρεβάτι
 βαριάρωστος, κατάκοιτος σε τέτοιο κακοχάλι
 9.500 που σκέφτηκεν και φτιάξανε, πέρα στ' Ανεμομύλι
 - την άλλη μέρα το πουρνό - τα φτωχοκάλυβα τους.
 Κι όσο βρισκόταν άρρωστος και ξαπλωτός στο στρώμα
 κυβέρναγε τον νταϊφάν ο Νίκος Κασομούλης
 που φρόντιζε τον άρρωστο Στουρνάρα, μα κι αρρώστους
 9.505 απ' το δικό τους νταϊφά κι όλους τους λαβωμένους.
 Σε τούτο 'δω τον πόλεμο πληγώθηκεν επίσης
 άλλος ένας αγωνιστής κι ήρωας απ' τους πρώτους
 ο Πέτρος Ντόβας, μα κι άλλοι, π' απολησμονηθήκαν.
 Σουρούπωσε και νύχτωσε· κι απέ στα δυο τα μέρη
 9.510 βαριεστημάρα κι ακεφιά πλάκωσε στις καρδιές τους.
 Και περιμέναν την αυγή να φέξει και ν' αλλάξει
 το θυμικό π' ολόμαυρο κι άραχλο σ' όλους 'γίνει.

ΝΤΟΛΜΑΣ ΚΙ ΑΝΤΕΛΙΚΟ

- Σε λίγα κοστετράωρα ξανάρθαν στα ταμπούρια
 όσοι πιο πριν απ' τους εχτρούς τάχαν εγκαταλείψει.
 9.515 Κι άρχισαν πρώτα σε ψιλό γαζί να τους περνάνε
 Αρβανίτες πολεμιστές που πείραζαν με τρόπο:
 - Ωρέ, τι περιμένετε και τι προσκατεράτε
 και τεσλίμι δεν κάνετε; Για μπας και δεν τηράτε
 τι πάθατε στ' Αντελικό κι εκεί στο Βασιλάδι
 9.520 - για στον Ντολμά τι γίνηκε; Ποιαν έχετε, μωρ' δόλιοι
 ελπίδα και δεν πέφτετε, πια, σε μουτακερέδες;
 Όμως όσα πετάγανε κι όσα από σπόντα ρίχναν
 πως κιόλας παραδόθηκε τ' Αντελικό ήταν ψέμα:

- Βρισκόταν σε συμβιβασμούς – το σίγουρο ήταν τούτο –
- 9.525 μ' ακόμα δεν προσκύνησε κι ήταν ασφαλισμένο
 απ' τη μεριά της θάλασσας: είχε δυνατά σπίτια
 που μπόραγαν να κρατηθούν, και να το διαφεντέψουν
 σε κάθε μορφής χτύπημα. Κι απ' τον καιρό του Σκόδρα
 είχε καλά ταμπουρωθεί και μακρυά βρισκόταν
- 9.530 οργιές ούτε καν είκοσι ξέμακρα από τα σπίτια
 - μπηγμένα μεσ' τη θάλασσα, χοντρά, ψηλά παλούκια –
 με δυο μόνο περάσματα, για να μπαίνουν οι βάρκες
 κι είχε, δεν είχε το νερό ως μιάν οργιά σε βάθος.
 Έτσ' αν πρώτα δεν έβγαζε κανένας τα παλούκια,
 βάρκα δεν μπόραγε να μπει με κανένα άλλο τρόπο.
- 9.535 Κι αν είν' και λίγο κάτοχος και γνώστης του πολέμου
 κάποιος είν' εύκολο να βρει κι απέ να λογαριάσει
 πόσο 'ναι δύσκολο πολύ και κίντυνους γιομάτο
 εσύ άνετα να πολεμάς κι εκείνος να πασχίζει
 ν' αγωνιά, να λαχταρά να βγάζει τα παλούκια
- 9.540 και πίσω του να βρίσκονται δεκάδες μετερίζια.
 Κι ένα τέτοιο ταμπούρωμα, δεν το περιφρονάνε.
 Για τούτο κι ο Μπραΐμ πασάς, που δεν αποξεχνούσε
 πόσους του χάλασε ο Ντολμάς εκείνη την ημέρα
 παρευτός δεν κινήθηκε κι όλο συλλογιζόταν
- 9.545 λύση να βρει στο πρόβλημα, που θα του κονομούσε
 απ' τη σφαγή και τη φωτιάν άντρες πολλούς κι αντρείους.
 Κι όπως σε κάθε δύναμη, σε κάθε στρατοτόπι
 δεν απολείπουν οι δειλοί, κι υπάρχουν κι οι κιοτήδες
 αφύσικο δεν ήτανε π' ανθούσαν και φτουρούσαν
- 9.550 και στη μεριά τ' Αντελικού, γιατί στα 'κει βαρούσαν
 όσοι απ' τον κάστρο ξέφευγαν και κατά κει τραβούσαν
 την ησυχία τους για να βρουν και τ' άσωστο χουζούρι.
 Σαν φτιάναν μέσα στον Ντολμά ταμπούρια και γύριζαν
 το βράδυ και στ' Αντελικό, πότε βαθιά κοιμούνταν
- 9.555 - από το μεροκάματο και τη βαθιά λαχτάρα
 να ξετελέψουν το ταχύ το π' αναλάβαν έργο –
 και πότ' αλαφροπέταγαν, μιας κι αλαφροκοιμούνταν
 από το βομβοκόπημα και με τ' αυτί στημένο
- 9.560 σε κάθε φύλλου τρίξιμο, σαν κάθε λιανοκλάδι
 λυγίζοντας και στ' άγγιγμαν και τ' απαλό τ' αγέρα
 ήχους κι αχούς παράξενους άφηνε μεσ' τη νύχτα,
 πρόσεξαν ένα σύντροφο, που χιλιολαχταρούσε
 σαν άκουγε το σκάσιμο κάθε που 'πεφτε μπόμπα.
- 9.565 Τόπος πια δεν εχώραγε στ' Αντελικό τον Μπάρλα
 τι κοψοχολιαζότανε σαν άκουγε να σκάνε
 οι μπόμπες από δίπλα του· κι έτσι μια μέρα πήγε

- να κρυφτεί κάτω απ' τα σκαλιά σπιτιού, που 'χε καμάρα.
 Η τύχη τότες το φέρε να πέσει εκεί μια μπόμπα
- 9.570 μπροστά στα δόλια μάτια του που μέσ' τη γην εχώθει.
 Στην τρύπα του δεν έμεινε, μιας κι είχε καταλάβει
 πως σκάζοντας θα λιάνιζε κι αυτόν την ίδιαν ώρα.
 Πήρε έτσι την απόφαση και πήδηξε την μπόμπα
 κι έφυγεν ως κείνη τη στιγμή το χώμα σηκωνόταν
- 9.575 - ψηλά, σαν να 'ταν σύννεφο – ξωπίσω του, κι εσώθει.
 Σαν έτσι καβαντζάρισε τον κίνδυνο, τραβάει
 προς το νησάκι του Ντολμά, μα πίσω ξαναστράφει
 και τώρα δω βρισκότανε στ' Αντελικό και πάλιν.
 Σ' αντίθεση με τον Μπάρλαν, ο Τάτσης ο Μαγγίνας
- 9.580 πιο ψυχωμένος ήτανε και ζήτηγε να δείξει
 σε τούτη την περίσταση πνεύμα και μυαλωσύνη·
 και τον κοσμάκη το φτωχό-κάνοντας πως σπαργούσε –
 να τονε σώσει απ' τη σκλαβιά και να τον λευτερώσει
 απ' ούλα τούτα τα δεινά, που τον περιδινούσαν.
- 9.585 Και καταγόταν ο Μπάρλας απ' το χωριό του Στάνου
 της Αμπρακιάς της όμορφης κι είχε σε συνελεύσεις
 σταθεί και πληρεξούσιος στα χρόνια του κοσιένα.
 Φίλος μα και φανατικός των Μαυροκορδακαίων
 μα και σπουδαίος φωνακλάς· γι' αυτό κι απ' τ' όνομά του
- 9.590 πήρε στερνά κι επώνυμο το κόμμα τ' Αλεξάνδρου
 το παρανόμι «Μπαρλαίοι», που φλύαροι σημαίνει.
 Σαν πιάστηκεν αιχμάλωτος, τον έστειλε ο Κιουτάγιας
 να διαμοιράσει τα γνωστά τουρκοπροσκυνητάρια
 σ' επαρχίες της Ρούμελης· κι έτσι τον τρόπο βρήκε
- 9.595 και τό σκασε και ξέφυγεν απ' την αιχμαλωσία.
 Ο Μαγγίνας καταγόταν από το Δραγαμέτσο.
 Σαν και τούτος αιχμάλωτος βρέθηκε του Κιουτάγια
 ακλούθησε τον Κιουταγή, μα, κάποτες, θα πέσει
 στη μάχη της Αράχωβας, στα χέρια των δικών μας.
- 9.600 Τότες κατηγορήθηκε, γιατί είχε πολυμείνει
 στο τούρκικο στρατόπεδο, στα χέρια του Κιουτάγια.
 Όμως μετά τη λευτεριά, και στ' Όθωνα τα χρόνια
 ανέβηκε στα πιο ψηλά, τα κρατικά τα πόστα.
 Κλίση πολλή δεν είχανε σ' άρματα και πολέμους
- 9.605 οι κάτοικοι τ' Αντελικού, λαός και προεστοί του.
 Οι πιότεροι όσο βάσταγεν ο πόλεμος κοιτούσαν
 μονάχα τη δουλίτσα τους, συντρέχοντας μ' ό,τι είχαν
 τ' ασκέρια μας, κι όλοι άκακοι, γλυκαλοσυνάτοι.
 Κι ήτανε κάποιοι μέσ' αυτούς μεγάλοι καπετάνιοι
- 9.610 που ταξιδεύανε μακριά, σ' όλα της γης τα μέρη.
 Ο Γιώργος ο Κανάριος, όντας ξενοτοπίτης

- τίποτις άλλο δυνατό να κάμει δεν μπορούσε
παρά να σώσει την τιμή και την υπόληψή του
κι ας είχε έπαρχος οριστεί· και λιγοστά ακουγόταν
- 9.615 τότες ο λόγος κι η φωνή του σεμνού τούτ' επάρχου.
Τρεις κάτοικοι τ' Αντελικού που τελικά σωθήκαν
στον πόλεμο που γίνηκε στου Ντολμά το νησάκι
και κολυμπώντας πέρασαν τον Πόρο και ξανάρθαν
στον τόπο τους τον πατρικό, κι όταν κι αυτός εχάθει
- 9.620 - μιας και τουρκοπροσκύνησε την πρώτη του Μαρτίου -
ολονυχτίς διαβαίνοντας από ρέζιγους τόπους,
φτάσανε με κόπους πολλούς στις Μαρμαρούς αντίκρυ·
κι ύστερις τα κατάφεραν να μπουν στο Μεσολόγγι,
- 9.625 άγρυπνοι και θεόγυμνοι και ξετραχηλισμένοι.
Αυτού τους ανιστόρησαν όσα 'χανε συντρέξει:
«Σαν ο Γρηγόρης Λιακατάς, τους είπαν, αντιλήφτει
πως τραβηχτήκανε στερνά και βγήκαν απ' τη λίμνη
του Τούρκου τα λαντζάνια του και μπήκανε τα σάλια
με τα κανόνια τους ορθά, ντελάλησε πως όλοι
- 9.630 οι μαχητές να πιάσουνε χωρίς βραδυπορία
κι αμέσως το νησί Ντολμά. Κι έτσι ο καθένας πήρε
τους λιγοστούς ανθρώπους του και κίνησαν με θάρρος.
Τον Λιακατάν ακλούθησαν και λίγοι από τους ντόπιους
πολεμιστές, π' όλοι μαζί περνούσαν τους τρακόσιους.
- 9.635 Αφήσανε πολεμιστές στον Πόρον ως πενήντα
και τους τρακόσιους τάξανε στου Ντολμά τα ταμπούρια
που τάχαν λίγο πιότερον από τα πριν ψηλώσει.
Ο Σίφας ο Βλαχόπουλος κι ο Τούλιας Πανομάρας
δεν τον ακολουθήσανε τον Λιακατά και μείναν
- 9.640 με πρόφαση στ' Αντελικό, πως τάχατες τους είχε
ανάγκην άμετρη πολλή, κι άμεση η πολιτεία.
Όμως ο λόγος ήτανε πως ήσανε κι οι τρεις τους
χολωμένοι, πικραμένοι μα κι εχθρικοί περίσσια
στον Λιακατά, γιατί ποτές - και τούτο προς τιμήν του -
- 9.645 δεν έδινε το λεύτερο τον κόσμο να ληστεύσουν.
Μα του Μακρή ο γραμματικός τον Λιακατά 'κλουθάει
και μ' όλους τους συντρόφους του, τού στέκεται αντιστύλι.
Αφού στο τέλος έπεσε κι αυτό το Βασιλάδι
μήνυμα τους ξανάστειλε να παν ξανά κοντά του.
- 9.650 Μα πάλι αυτοί δεν θέλησαν· και τότες κι ο Γρηγόρης
έξω απ' τα δόντια μίλησε κι έτσι κάπως τους τάπε:
- Ε, ωρέ, κι οι ναζιάρηδες μα κι οι πολλοί δεν κάνουν
καμιά δουλειά της προκοπής κι ούτε πολυφελάνε.
Εμείς οι λίγοι που 'τυχε δω πέρα να βρεθούμε
- 9.655 εμείς θε να βαστάξουμε κι αν ο Θεός βοηθήσει

- και τελικά νικήσουμε, πέφτει σε μας το νόμι,
και τ' άτιμο στην πλάτη τους. Και τώρα σας ρωτάω:
Αποθυμάτε, σίγουρα, να μείνουμε δω πέρα
με δόντια να κρατήσουμε και νύχια τον Μπραϊμη;
- 9.660 Αλλιώς πείτε το λέφτερα, να δω τι θε να κάνω.
Μιντάτι πια, το βλέπετε, δεν έρχεται κανένα.
Ο νταϊφάς του Λιακατά, κι ίσαμε κάπου ογδόντα
νοματαίοι δεν άφηναν ποτές τον αρχηγό τους
γιατί ήταν απ' ανήψια του κι απ' άλλους συγγενείς του.
- 9.665 Τούτα ο Γρηγόρης λέγοντας, πρόσμενε ν' αντικρύσει
την καθαρή τους διάθεση για πόλεμο οπού 'χαν.
Πρώτα ο Θανάσης μίλησε και κάπως τέτοια λέγει:
«- Άντρες κι αδέλφια όλοι είμαστε! Κι όπου στερνά κι αν πάμε
πόλεμο μόνο θα 'χουμε. Κι αν τον Ντολμά μας πάρει
- 9.670 ο Τούρκος, τι χρειάζεται τ' Αντελικό στο τέλος;
Κι εκεί κι εδώ 'ναι πόλεμος και θάνατος μονάχα.
Κάλλιο δω τίμιος θάνατος, παρά κει μπερδεμένοι
με τις γυναίκες δίπλα μας και τσούρμιο τα μωρά μας».
Όλοι λοιπόν απόφαση μεγάλη τότες πήραν
- 9.675 και δώσανε και της τιμής το λόγο τους να μείνουν
κει πέρα και να λυώσουνε, σαν κινηθεί ο Μπραϊμης
στο τέλος κατά πάνω τους· και να μην ντροπιαστούνε.
Τον Θανάση δώρισε και μ' όλο του το τσούρμιο
ο Λιακατάς – γνωρίζοντας το πόσο πολύ 'ταν άξιος
- 9.680 αγνάτια προς τη Φοινικιά, κει που και τα κανόνια
είχαν στημένα κι έτοιμα τον Τούρκο να βαρέσουν.
Και τους άλλους τους διάκλισε κι έβαλε και σε κάθε
ταμπούριν από λιγοστούς, όσοι στο τέλος φτάναν.
Κι απέ μαζί του κράτησεν ως τριάντα διαλεγμένους
- 9.685 να στέκεται και να τηρά και να δίνει μιντάτι.
Όταν πια τα κατάφερε, - το Βασιλάδι πήρε –
ο Μπραϊμης μετάφερε τις πάσαρες στον Πόρο
κι έστησε δέκα – δώδεκα κανόνια κι άλλες μπόμπες.
Παραμονήν αποκριάς, στο ροδοχαραμέρι,
- 9.690 κίνησε με τ' ανάκατο τ' ασκέρι του και βάλθει
να γιομίζει τις βάρκες του. Και κίνησαν οι πρώτες·
κι ως έφτασαν ως του Ντολμά τα μέρη όλα τα τσούρμια
ντισμπάργκο αμέσως κάνανε κι ορμήσαν στα ταμπούρια.
Την ίδιον ώρα ρίχτηκαν κι άλλοι κατά τ' αυλάκι
- 9.695 απ' τη μεριά της Φοινικιάς· κι άναψε το ντουφέκι.
Όσοι στη μύτη του Ντολμά βγήκανε τσακιστήκαν
με τη φωτιά που δέχτηκαν, την πρώτη, κι έτσι μπήκαν
όλοι στις βάρκες τους ξανά, θολοί κι αλαφιασμένοι.
Κι όσοι, πέρα απ' την Φοινικιά μπήκαν από τ' αυλάκι,

- 9.700 όλο και μέσα στο νερό πióτεροι βυθιζόνταν
όσο που καταγιόμωσε τ' αυλάκιν από δαύτους
κι έτσι, σαν δίναν εύκολο το στόχο, τσακιστήκαν.
Κείνοι που μεταγύρισαν στις βάρκες, προχωρούσαν
μες στ' Αη-Νικόλα το στενό, κι εκεί ξαναριχτήκαν
- 9.705 όξω και οργανωθήκανε καλά κι ετοιμαστήκαν
κι ευτύς πέσαν σε πόλεμο με λιγοστούς δικούς μας,
π' ως λίγοι κει βρισκόντουσαν, χωθήκαν πάρα μέσα.
Ο Λιακατάς παράτησε στη Φοινικιά τους άλλους
και τρέχει χέρι βόηθειας στούτους εδώ να δώσει.
- 9.710 Στούτο το συναμεταξύ πióτεροι κι από χίλιοι
βγήκανε Τούρκοι στη στεριά και με τα γιαταγάνια
στα χέρια αναβαστάζοντας, ορμήσαν πιλαλώνοντας.
Ο Λιακατάς κι οι μαχητές πού 'σαν στον νταϊφά του
και μεσ' τη μέση του νησιού, πιαστήκανε στα χέρια
- 9.715 με την τουρκιά που πλάκωσε, μαύρη σαν καλλιακούδα.
Όσοι στα μέρη τ' αυλακιού ξεκρίνανε τους Τούρκους
βγάζουν κι εκείνοι παρευτύς μαχαίρια, γιαταγάνια
κι ορμάνε καταπάνω τους· σφάζανε και σφαζόνταν
όσο που λυώσαν όλοι τους· γυρίσανε μονάχα
- 9.720 καν δυο, καν τρεις, απ' τη σφαγή· και πέσανε στον τόπο
όλοι σχεδόν οι μαχητές· εμείς σαν κανονιέροι
κι ως άρματα δεν είχαμε στη μάχη για να μπούμε
προλάβουμε και φύγαμε, πηγαίνοντας στον Πόρο.
Κι άρχισε εκεί λογοτριβή· άλλος λέγει να πάμε
- 9.725 απαρατώντας το νησί, κι άλλος να κρατηθούμε.
Τέλος, ωσάν το τούρκικο τ' ασκέρι είχε τελειώσει
και ξεμπερδέψει τον Ντολμά, χύθηκε προς τον Πόρο.
Βάραγε απ' όλες τις μεριές – κι ως κεφαλή ν' αξίζει
κει πέρα κει δεν είχαμε – τον Πόρο παρατάμε
- 9.730 και με βάρκες και πάσαρες στ' Αντελικό κινάμε.
Κι όσοι στο τέλος από μας προφτάναμε να βγούμε
στ' Αντελικού την όμορφη τη γης, συναπαντάμε
άντρες, γυναίκες και παιδιά, σκιαγμένους, τρομαγμένους
από 'να φόβον άμετρον όπου τους είχε πιάσει
- 9.735 και κλαίγοντας την τύχη τους, στηρίζαν τις ελπίδες
στον Σίσα, στον Βλαχόπουλο, που ήταν οι πιο καλοί μας
πολεμιστές απ' όσους κει βρίσκονταν μαχητές μας.
Συνάχτηκαν στην Παναγιάν ο Τάτσης ο Μαγγινας
και τα πρωτάτα του στρατού· και φώναξαν ακόμα
- 9.740 τον Σίσα, τον Βλαχόπουλο, τον έπαρχο Κανάριο
μα κι άλλους αξιωματικούς κι αγωνιστές αντρείους
και ρώτησαν αν θέλανε να μείνουν να πεθάνουν
και θάνατο γλυκότατο να βρουν για την πατρίδα.

- Και ζήτησαν να μάθουνε πώς πάμε από προμήθειες.
- 9.745 Και τότες αποκρίθηκαν με μια φωνή τους όλοι
 οι κάτοικοι τ' Αντελικού, κι ένα τους μώσαν όρκο.
 - Ό,τι κι αν έχουμε, μαζί θε να το τρώμεν όλοι,
 ωσότου τα καράβια μας μάς φέρουν ζαϊρέδες.
 Και να το προσκυνήσουμε μήτε και να σκεφτούμε
- 9.750 δεν το μπορούμε μια στιγμή, μάειδε κι ένα κλάσμα
 του χρόνου, που γοργοκυλά και θα στηθεί κριτής μας·
 κι ούτε από δω να φύγουμε δεν το βάνει στη σκέψη
 μήτ' ένας έστω κάτοικος· κι όλοι μας προτιμούμε
 δω πέρα να πεθάνουμε, για λευτεριά να δούμε.
- 9.755 Στο λόγο τούτο στέρξανε· γυρέψαν όμως βάρκες
 να μαζωχτούν και δύναμη να μπει που να ποδιρίζει
 μ' αυτές να φύγει κάποτες κανείς απ' τους κατοίκους.
 Κι αυτό τ' αποφασίσανε κι όρκον όλοι τους κάμαν
 στη χάρη μα και στ' όνομα της Παναγιάς μεγάλο.
- 9.760 Και σα για να σφραγίσουνε τον όρκο που 'χαν δώσει
 φιλήσανε διαδοχικά το χρυσοκόμισμά της.
 Χαζιρευτήκανε μετά και διπλωματωθήκαν
 κι εκείνοι ακόμα π' ως τότες μήτ' άρματα κρατήσαν
 μήτ' άρματα γνωρίζανε πώς τα κρατάν στη μάχη.
- 9.765 Πολεμοφόδια και θροφές, καθ' είδους ζαϊρέδες
 - πότερες απ' ό,τι βλέπουμε πως βρίσκονται δω πέρα,
 στο Μεσολόγγι – βρίσκονταν με τάξη όλες βαλμένες
 είχαμε ακόμα τριγύρω στημένοι τα κανόνια.
 Στούτο το συναμεταξύ σουρούπωνε, κι η νύχτα
- 9.770 φτεράκιζε κι φούντωνε, μα και θρασομανούσε
 και του μυαλού τ' ονειράτα και της καρδιάς τους πόθους.
 Κι άλλο κανένα σύνθημα, κανέν' άλλο τραγούδι,
 απ' το τραγούδι που γεννά της λευτεριάς η δίψα,
 δεν άκουγες, δεν νόγαγες παρά μονάχα τούτο:
- 9.775 - Εδώ τέλος να δώσουμε. Να πέσουμε ως τον ένα!
 Ο Σίψας κι ο Βλαχόπουλος κι οι κεφαλές του τόπου
 Κουρκουμέλης, Βασιλάκης και Τζιάλας αγρυπνούσαν .
 Κοντά θα 'ταν μεσάνυχτα, σαν κάποιος φωνή σέρνει·
 - Φύγαν μωρέ κι ερήμωσεν η χώρα απ' τους κατοίκους.
- 9.780 Μπήκαν όλοι σε ταραχή και βλέπουνε τον Σίψα
 κι άλλους πολλούς ν' αρπάζουνε βάρκες και να το σκάνε.
 Κιότησαν οι πολεμιστές κι ο καθένας κοιτούσε
 πώς να λακίσει παρευτός, να σώσει το τομάρι
 απαρατώντας σύζυλους και στη φωτιά του Τούρκου
- 9.785 τους κάτοικους τ' Αντελικού, παιδογυναικομάνι
 μα και άντρες, που πιστέψανε σε λόγους μα και σ' όρκους.
 Ξημέρωσε τ' άλλο πρωί, πρώτη μέρα του Μάρτη

- και σ' ομιλίες πέσανε με τον οχτρό και κάναν
μουτακερέδες με σκοπό να σώσουνε τους ίδιους
- 9.790 τους εαυτούς τους και μαζί τις δόλιες φαμελιές τους.
Το μπουγιουρντί καθόριζε πως θάπαιρνε ο καθένας
όσα μπορούσε μόνος του πράγματα να σηκώσει
ένας άνθρωπος – μά' πρεπε νάναι πρώτης ανάγκης –
ν' αδειάσουνε τ' Αντελικό και να κατευοθούνε
- 9.795 πέρα στην Άρταν, όπου κει, τους όρισαν να μείνουν.
Άρχισαν να βγαίνουν με μιας, και μέσα σε τρεις ώρες
άδειασε όλο τ' Αντελικό κι εμείς στο Βάλτο μέσα
της Βουλιαγμένης πήγαμε, τρυπώνοντας στα βάτα
κι ήρθαμε – σαν μας βλέπετε, σκισμένους, ματωμένους
- 9.800 σε βούρλα, βάτα, πετριές κι αγκαθερά θαμνάδια.
Κάποιος τότες τους ρώτησεν – ο Νίκος Κασομούλης –
να μάθει τι να γένηκεν ο Λιακατάς, και του 'παν
πως τον είδαν να πολεμά, στο χέρι του κρατώντας
το γιαταγάκι, και μετά μ' άλλους δυο-τρεις να σκίζει
- 9.805 'τους Τούρκους και να προχωρά κατά τ' ακροθαλάσσι.
Απόρησε μα κι άναψε και κόρωσε στο τέλος
όλη η φρουρά σαν άκουσε τούτα τα πικρολόγια
τούτο τ' αδικοφέρσιμο του Σίψα και το δόλο,
την απιστιά του την αισχρή, που γύρευε να σώσει
- 9.810 'μόνο τον ευατούλη του και στο σπαθί του Τούρκου
τόσο λαό παράτησε· κι όλοι τοτ' αρχινίσαν
ναν τον διαβολοστέλλουνε και να τον κερατίζουν.
Ένας τον άλλο ψύχωνε κι άκουγες τέτοια λόγια.
- Άει να παν στ' ανάθεμαν, οι παλιοκερατάδες!
- 9.815 - Αφού τ' ασλάνια χάθηκαν μεσ' στου Ντολμά τις μάχες
καλύτερα που φύγανε να μην μας τρων τ' αλεύρι!
- Ένα χρόνο ολάκερο, σαν τι είδαμε βοήθεια
απ' αυτούς τους χαμνόκωλους; Κάλλιο να το 'χαν κάνει
από τα πέρσι το κακό, να μη μας εξοδεύαν
- 9.820 τόσο ψομί πεντάδικα, που τόσο έχουμε χρεία!
- Και το κακό είν' που χάθηκαν οι τόσοι μας συντρόφοι
όπου τους αποστείλαμε μεσ' τη φωτιά του λύκου
να βαστάξουν, να σώσουνε τους Οβριούς ετούτους.
Όλοι πια αγαναχτήσανε· σε κάθε ένα τραπέζι
- 9.825 και μεσ' σε κάθε συντροφιάν, άλλο παρά βρισίδι
γι' αυτούς τους μυριοδολερούς δεν άκουγες να βγαίνει.
Μα βρίζαν και τους προεστούς κι ακούγονταν ακόμα
φράσεις σκληρές, που γράφονται, για να μην ξεχαστούνε:
- Σε μας όλους απόμεινε – γαμώ το κέρατό τους,
- 9.830 και των δυονών, και προεστών, μαζί τους δίχως άλλο –
εκδίκηση να πάρουμε, για κείνους που χαθήκαν!

- Βάλτε, παιδιά, λίγο φαΐ και μια σταλιά από ρούμι
και βλέπουμε τι κάνουμε σε λίγες μέρες μέσα.
- Τον πόλεμο μένει σ' εμάς στο τέλος να τον πάμε
- 9.835 μ' όλα τα τσούρμα της Τουρκιάς και μ' όλους τους πασάδες!
Άλλος πάλι μουρμούριζε με πίκρα και φαρμάκι.
- Πήρε ξανά και σήκωσεν ο διάβολος και τούτη
την πουτανοκυβέρνηση, που δε στέλλει καράβια,
να μπούμ' ογλήγορα και μεις καμιά φορά σε βάρκες.
- 9.840 Άλλος καταξεστόμιζε χίλιων λογιών λωλάδες
χτυπώντας τους αγέρηδες, τ' αγερικά, την πλάση,
χωρίς να συλλογίζονται το τι κακό μπορούσε
να βγει στ' ανέλπιστα απ' αυτό και τι ζημιά να κάμει.
- 9.845 Οι καπετάνιοι αδράζανε τούτο το βρισολόγι
και συνδαυλίζαν τ' άπαφτο τούτο κερατολόγι,
ώσπου κατά το σούρουπο και πιο στερνά το βράδυ
όλα απαλησμονήθηκαν όσα χανε τραβήξει
οι σύντροφοί τους στον Ντολμά, μιας κι ο καλός Μορφέας
αγλάρωνε τα μάτια τους και βαρυκοιμηθήκαν
- 9.850 πιότερον απ' την κούραση του νου και της ψυχής τους
και της καρδιάς το κάρφωμα απ' ό,τι του κορμιού τους
μ' αυτά τα που δεχόντουσαν χτυπήματα της μοίρας.

ΚΟΡΥΦΩΜΑ

ΠΟΥΘΕΝΑ ΔΕΝ ΠΑΜΕ

- Άρχισαν πάλι τα γνωστά και τα συνηθισμένα
οι Λιάπηδες – κάθε νυχτιά, σαν άρχιζε να παίρνει
- 9.855 το σούρουπο – συνθήματα, φωνάζοντας πότ' έναν
και πότες άλλον αρχηγό και ρίχναν τα καρφιά τους.
- Τι καρτεράτε, δύστυχοι; Πού θα βρείτε βοήθεια;
Σαν ποιαν ελπίδα, τάχατες, που μυστικά κρατάτε,
πιστεύετε πως έχετε; Νογάτε το, πως είστε
- 9.860 κλεισμένοι κι αβοήθητοι σε τούτο δω το φράχτη!
Σε τούτους αποκρίνονταν από το Μεσολόγγι:
- Και τι θαρρείτε κάνατε πως πήρατε τρεις θέσεις
τ' Αντελικό και τον Ντολμά κι έστω το Βασιλάδι;
Μη, δόλιοι, και θαρρέψατε πως πήρατε το κάστρο;
- 9.865 Οι θέσεις που μας πήρατε, μπελάς μάς ήταν μόνο!
Θρέφαμεν ανεπρόκοπους, τεμπέληδες ανθρώπους.
Κι είδατε τι τραβήξαμε σαν στείλαμε βοήθεια
λίγη κι ας ήταν, στον Ντολμά· κι αν τον έχετε πάρει
να φχαριστάτε το Θεό, που κείνη την ημέρα
- 9.870 δε βγήκατε νωρίτερα, τι θα σας πελεκάγαν
μ' ίδιο κι εκείνοι σχέδιο και μ' ίδιο πελεκούδι

- που σας χαρίζουμε κι εμείς. Όμως εκείνοι πάνε
κι ολομπροστά τρέχει ο καιρός κι ο πόλεμος ο νέος
με σας και τον Μπραϊμ πασά, μόλις τώρα π' αρχίζει.
- 9.875 - Σε ποιον τα λέτε τούτα δω και κουρού γκαϊρέτι
θέλετε να μας κάνετε, και να τα παραλέτε,
φωνάζει ένας Τουρκαλβανός, όπου ξαναρωτάει:
- Ξέρετε, ουρέ, κι έναν παπά στ' Αντελικό κει πέρα;
- Κανέναν δεν τον ξέρει εδώ, μα τι θες και ρωτάεις;
- 9.880 - Κείνος κει πέρα κει μας είπε τις προάλλες
πως σώσατε το ζαχερέ κι ούτε καν για δυο μέρες
ακόμα δεν αντέχετε· και σε μουτακερέδες
θα πέσετε στα στερινά, θέλετε, για δε θέτε.
Και τότες στ' αρβανίτικα τούπε ο Μπαϊρακτάρης,
- 9.885 ο Γιάννης, που δεν άντεξε την πρόκληση όλη τούτη:
- Όσο ωρέ Τούρκε γαϊδαρους ακούς όπου γκαρίζουν
μην περιμένεις, ζάβαλλε, να δεις το Μεσολόγγι·
και μην ελπίζεις άδικα, μον το κεφάλι φύλα
μη σου το πάρουμε ταχιά κι αφήσεις εδώ πέρα
- 9.890 άψυχο μα κι αδάκρυτο το δόλιο το κορμί σου
κι άδικα θα σε καρτεράν στο Χάρμοβο οι δικοί σου.
Και πούν' ο Μπανός Σέβρανης, μπορώ κι εγώ να ξέρω,
ρώτησε τότες καρφωτά κι ο Γιάννης Μπαϊρακτάρης.
- Τι τονέ θες; τονε ρωτά κι αυτός με τη σειρά του
- 9.895 - Έτσι να μάθω, ο καψερός, αν ζει, γι' αν μέσ' το χώμα
τρώγει το χώμα η μούρη του, κι άδικα τον προσμένουν
πως θα γυρίσει σπίτι του: μα χάθηκε ο Σεβράνης
π' αρχήγευεν ως τέσσερις χιλιάδες Αρβανίτες
στις αντροφάγες του Ντολμά, τις δακρυσμένες μάχες...
- 9.900 - Εδώ ωρέ βρίσκεται κι αυτός· μα κι αν αυτός δεν είναι,
είν' άλλος και καλύτερος μα κι αξιότερός του.
- Τον άλλο τον καλύτερο του ξέρουμε τον κώλο
κι άκου να δεις: και σεν καλά σ' έχουμε πια γραμμένο
- 9.905 μεσ' τα καλά ντεφτέρια μας και θα καλοπεράσεις
σαν πέσες μεσ' τα χέρια μας· και του πουλιού το γάλα
θάχεις δω πέρα, ζάβαλλε, και κάρβουνα στο τζάκι...
- Ωρέ μήπως και ξέρετε τον Τάτση τον Μαγγίνα
και τον Βασίλη τον Μπαρλά; - Τους ξέρουμε, του λένε.
- Όξω, δω πέρα μετά μας και μέσα στα τσαντήρια
- 9.910 βρίσκονται κι οι δυο φίλοι σας. Εσείς τι καρτεράτε;
- Και τι χαμπέρι μας είπε; Κρατάτε δυο ραγιάδες,
κανέναν όμως απ' εδώ δεν έχετε μαζί σας.
Όλοι δω πέρα, μάθε το, σας χέζουνε τη μύτη!
- 9.915 - Ίσαλα κι έρχεται ο καιρός που ζάφτι θα σας κάνουν
τ' ασκέρια του Μπραϊμ πασά· κι απέ τα ξαναλέμε.

- Σιμώνει ο χρόνος, αγά μου, και τότες ξαναβλέπεις...
Κι όλη τη νύχταν άκουγες λογοτριβές κι ορμήνιες
απ' τον οχτρό: να κάνουνε κι αυτοί, για να «σωθούνε»
- 9.920 ίδιες λαδιές και συντυχιές, τάχατες να γλυτώσουν.
Σ' αυτά τους απαντούσανε σαν έπρεπε οι δικόί μας:
τους λέγαν τα κεφάλια τους πάντοτε να φυλάνε
μα κι άγρυπνα στα πόστα τους τα μάτια πάντα νάχουν
τι κοντοζύγωνε ο καιρός, που θα τα χάναν όλα.
- 9.925 Μα κι ένας Τουρκοκρητικός ερχόταν με μια βάρκα
κάθε νυχτιά και φώναζε να τον ακούσουν όλοι:
- Μωρ' θέλω να μου φέρετε της παπαδιάς τη νύφη!
Κείνες τις μέρες έπαψε να βαρά με κανόνια
ο Τούρκος το Μεσολόγγι κι ηύρε καιρόν κι ο Μάγερ
- 9.930 κι έκατσε και λογάριασε πως ρίζαν μέχρι τότες
κι από τις δέκα – δώδεκα του μήνα, του Φλεβάρη
κάπου κοντά στις δεκαοχτώ – μπόμπες μαζί και μπάλες –
χιλιάδες, που προξέναγαν ζημιές σ' όλη την πόλη.
Μπλοκαρισμένοι πια στενά, δεν είχαν απ' τ' Ανάπλι
- 9.935 καμιά σίγουρην είδηση, πέρα από 'να χαμπέρι,
που 'φτασε απ' την Ντερβέκιστα· τους γράφαν πως γλυτώσαν
τρεις όλοι κι όλοι απ' τον Ντολμά· πως γλύτωσε ο Κουτσούμπας
κι άλλοι δυο μόνο αγωνιστές του καπετάν Γρηγόρη.
Ο Λιακατάς απέθανε σα λιόντας πολεμώντας
- 9.940 σφάζοντας και ξεσκίζοντας τους Τούρκους ως την ώρα
που στ' ακρογιάλιν έπεσε κι ατός του σκοτωμένος.
Οι δυο του, τότες, σύντροφοι, στην αγκαλιά τον πήραν
και τον αφήσανε νεκρό, στις λάσπες τυλιγμένο,
στου βάλτου κει τα μυστικά και σκοτεινά δρομάκια.
- 9.945 - Οι Τούρκοι δεν καυχήθηκαν και τίποτες δεν είπαν
κι ούτε στηλώσανε ψηλά τ' αντρίκιο του κεφάλι·
σημάδι πως δεν μπόρεσαν να τον αναγνωρίσουν
είτε δεν βρήκαν το κορμί τ' άξιου πολεμάρχου.
Μάθαν ακόμα πως κακά μύρια στο τέλος κάμαν
- 9.950 στους κάτοικους τ' Αντελικού – σπάζοντας κάθε μπέσα –
οι Τούρκοι σαν κατάλαβαν την πόλη· και διαλέξαν
απ' τα παιδιά τα πιο όμορφα, τις πιο νέες γυναίκες
- αφού τις καταψάξανε στ' απόκρυφα, για νά 'βρουν
πράμα πολύτιμο, χρυσό – και τις βαστάξαν όλες.
- 9.955 Απ' τους κατοίκους τελικά μόνο μισοί σωθήκαν
και με ψυχή τρεμάμενη, στο στόμα, φτάσαν τέλος
στην Άρτα και σωθήκανε· κι ως τ' άκουσ' όλα τούτα
όλη η φρουρά δεν έλεγε τίποτις άλλο, μόνο
εκδίκηση λογάριαζε· κι ούτε που το σκεφτόνταν
- 9.960 άντρες, γυναίκες και παιδιά μα κι όλοι οι γέροι ακόμα –

- να πέσουνε στα χέρια τους, μ' όποιους μουτακερέδες·
 κάλιο τόχαν τον θάνατο, παρά σε χέρια Τούρκου.
 Τον Στουρνάρα κατάκοιτο και μισοπεθαμένο
 τον κοίταζε μερόνυχτα, με προσοχή μεγάλη
 ο γιατρός Αγιομαυρίτης, που πήγε και τον πήρε
 9.965 απ' το σπίτι του που 'μενε, σε χαμηλότερό του
 που το περιτριγύριζαν ένα σωρό ντουβάρια
 κι έτσι πια δεν κινδύνευε να πάει από γρανάτες
 και τις μπάλες, που πέφτανε βροχή στην πόλη μέσα.
 Όμως σωνόνταν οι τροφές στις αποθήκες μέσα
 9.970 και στους εμπόρους λιγοστά τρόφιμα πια ξεμείναν.
 Με βια και κόπον έβρισκες νάχουνε πια στα χέρια
 πεντέξι οκάδες, το πολύ, στάρι, και κάποια σκόρδα
 που δεν φτουρούσανε, μαθές, δυο σκορδαλιές να κάμουν.
 Η μόνη που τους ξέμεινεν ελπίδα π' αχνοπαίζει
 9.975 ήτανε τα καράβια τους να φτάσουνε μιαν ώρα
 το πιο ταχύ που μπόραγε, να πάρουν μιαν ανάσα!
 Μα σίγουρη δεν είχανε καμιάν, απ' τους σταλμένους
 στ' Ανάπλι, πληροφόρηση, κι ας είχαν λογαριάσει:
 - οχτώ μέρες τον πηγαισμό, κι οχτώ το γυρισμό τους,
 9.980 δυο μέρες στην κυβέρνηση - κι ούτε μια παραπάνω -
 στ' Ανάπλι σα θα μένανε· μα 'χαν περάσει κιόλας
 σαράντα μέρες ακριβώς κι είδησή τους δεν είχαν.
 Έτσι διαβήκανε κι αυτές οι μέρες π' ο Στουρνάρας
 με τον Ίσκο καθόρισαν: αν σε σαράντα μέρες
 9.985 απόκριση δεν έπαιρναν, θάταν κακό σημάδι
 και τότες θα κοιτάζανε να φύγουν απ' την πόλη.
 Συνέφερε κάποια στιγμή λιγάκι κι ο Στουρνάρας
 και φώναξε στο σπίτι του τον Νίκο Κασομούλη
 λέγοντας από μέρους του στη σύνταξη να πάει
 9.990 των καπετάνιων και να βγει να πει τα λόγια τούτα:
 «Τ' Αντελικό προσκύνησε κι ούτε κι από τ' Ανάπλι
 είδηση πια δεν έχουμε, να παρηγορηθούμε,
 και φανερός έτσι κι αλλιώς σ' όλους είν' ο χαμός μας·
 και για να σώσουμε ζωές, αθώες, πουν' χιλιάδες
 9.995 συσταίνει να ζητήσουμε τίμιες συμφωνίες
 απ' τον εχθρό τον ύπουλο, βγαίνοντας απ' τις μύριες
 τις δυσκολίες που 'μαστέν ως το λαιμό ζωσμένοι».
 Δεν ήταν δα και δύσκολο τότες στον Κασομούλη
 να καταλάβει το σκοπό, που 'σπρωξε τον Στουρνάρα
 10.000 να κινηθεί σ' ανέλπιδά κι άχαρα μονοπάτια.
 Πρέπει να είχ' απελπιστεί πως θε να γιατρευόταν
 και θα ξανάβλεπε γερό ξανά τον εαυτό του
 να πολεμάει τον εχθρό και νικητής να βγαίνει.

- Έτσι κοφτά τ' απάντησε τότες ο Κασομούλης.
- 10.005 - Ότι άλλο θες μπορώ να πω στη σύναξην ετούτη
μονάχα τούτο δεν μπορώ· και να με συμπαθείς».
Θύμωσε κι αγανάχτησε, φουρκίστηκε ο Στουρνάρας
κι είπε με πίκρα και καϋμό κι ένα κρυφό του δάκρυ
που στο δεξί του μάγουλο κύλησε ευτύς κι εχάθει.
- 10.010 - Αν δεν το πεις, θα σηκωθώ και θα κινήσω μόνος.
Δεν βλέπεις πως ένας λαός κρέμμετ' απ' το λαιμό μας;
Παίζεις μαζί του, Νικολό, συ που για τίμιο σ' είχα
Και ξύπνιο μα κι ανθρώπινο! Πώς έχεις καταστήσει;
Δεν έφτασε που μίλησεν ωμά στον Κασομούλη
- 10.015 μα 'κράξε και τον αρχηγό σε τσούρμο της φρουράς μας,
τον Τσόλκα, που του μίλησε ξηγώντας του και κείνου
να συστήσει στη σύναξη για τους μουτακερέδες.
Στις ντάπιες πια συνάζονταν όλοι οι καπεταναίοι
γιατί όλοι μεσ' τα πόστα τους βρίσκονταν μέρα-νύχτα.
- 10.020 Αφού λίγο γαλήνεψεν η λύπη κι ο θυμός τους
σιγανοκαταλάγιασεν για το χαμό στον Πόρο,
στον Ντολμά και στ' Αντελικό – το στενοκάρφι τούτο –
μαζεύτηκαν κατσούφηδες, για να διαβουλευτούνε
οι καπετάνιοι, στο μικρό καλύβι του Νικόλα
- 10.025 του Ζέρβα, τι βρισκότανε στα μεσιανά του κάστρου
και δεν πολυχτυπιότανε τόσο από τις μπάλες.
Μ' όλη τη σοβαρότητα και τη βαθιά τους θλίψη
τις στήρησες μετράγανε κι απέ συναγρικιόνταν
τι θα πρεπε να πράξουνε, για να σταθούν στα πόστα.
- 10.030 Κι όταν ανιστορήσανε με τη σειρά τι γίναν
καταλεπτώς και στον Ντολμά, στο Βασιλάδι πέρα,
κι ολοστερνά στ' Αντελικό, παράδειγμα τα πήραν,
λέγοντας και τονίζοντας πως όλα αυτά χαθήκαν
από δικά μας κρίματα και πιπεράτα λάθη,
- 10.035 λάθη που μάτια βγάζανε, λάθη μ' απροσεξίες.
Έτσι κι ούτε ποτές τον «στρατηγόν» έπρεπε να πιστέψουν
κι ούτε στιγμή τον Λιακατά δεν έπρεπε μονάχο
στα χέρια να τον φήσουνε του Σίψα και των άλλων
τεμπελχανιών στ' Αντελικό, για να τον βασανίζουν·
- 10.040 κάλιο να τους παράταγαν για να τα βγάλουν πέρα
μονάχοι τους τι κι απ' αυτούς διάφορο κανένα
τόσον καιρό δεν είδανε· πιότερ' από 'σο κάναν
κακό δεν το μπορούσανε κι άλλο για να τους κάμουν.
Κι εκείνοι πια καθήσανε και στείλαν στο σφαγείο
- 10.045 τετρακόσιους κάπου κοντά – λιοντάρια, διαλεγμένα –
μεσ' το νησάκι του Ντολμά· κι όλα τούτα γι' ανθρώπους
που, σίγουρα, δε θά βλαφταν οι Τούρκοι, για τον έναν

- ή για τον οποιοδήποτε λόγο κι αν συλλογιούνται.
 Τώρα σκεφτόντουσαν σωστά, κι όλα τα περασμένα
- 10.050 τους γίνονταν μαθήματα, για να προλάβουν άλλα
 που μύτη σκάγανε δειλά, και τά βλεπαν στο βάθος
 και στο μυχό τ' ορίζοντα, μόλις και να σαλεύουν.
 Κι όπως δεν είχαν είδηση καμιάν από τ' Ανάπλι
 κι απείκαζαν πως θ' άργηε πολύ μέχρι να φτάσει
- 10.055 η βόηθεια που προσμένανε, ο γέρο-Νότης λέγει:
 - Παιδιά μου, να βαστάξουμε ως τότες κι έτσι πίσω,
 μήτε σ' ανθρώπους, για Θεό, να μην έχουμε μπόρτζι.
 Κι ύστερις πια ξεκρίνουμε και κάνουμε ό,τι θέτε
 κι ακόμα πιο καλύτερα, κάντε ό,τι σας φωτίσει
- 10.060 απ' τα ψηλά που μας κοιτά και που μας προστατεύει
 ίαμε τώρα ή θεικιά βούληση μα και χάρη.
 Μον' έτσι δε θ' αφήσουμε σ' ούτε Θεούς κι ανθρώπους
 κανένα χρέος κι οφειλή, μήτ' ένα μικρό μπόρτζι.
 Ο Τσόλκας, που δεν πρόσεξε το τι είπε ο γέρο Νότης,
- 10.065 φαντάστηκε πως στήριζε τις θέσεις του Στουρνάρα,
 ν' αρχίσουν διαπραγμάτευση και σε μουτακερέδες
 με τους οχτρούς να πέσουνε· κι έτσ' άρχισε να λέγει:
 - Τι θέμε και το κρύβουμε; Μήνυμαν απ' τον Ίσκο
 μέρες τώρα σαράντα δυο δεν πήραμε κανένα.
- 10.070 Κι όπως το συμφωνήσαμε να κινηθούμε πρέπει.
 Προσμένοντας σφαχτήκανε μεσ' στον Ντολμά τ' αδέλφια·
 προσκύνησαν στ' Αντελικό· και τους μισούς σκλαβώσαν
 και τους άλλους τους τούρκεψαν, είτε τους αποστείλαν
 πέρα στης Άρτας τη μεριά κι έτσι καταχαθήκαν.
- 10.075 Τι περιμένουμε λοιπόν; Μπας και προσκατερούμε
 στερνά να πάθουμε κι εμείς, αυτό που κείνοι πάθαν;
 - Τι λες, τότες, να κάνουμε; τονε ρωτήσαν κάποιοι.
 - Βλέπετε κείνο το ψηλό χαντάκι π' ο Μπραΐμης
 όξω απ' τις ντάπιες άπαφτα, μερόνυχτα δουλεύει;
- 10.080 Θε να το κλείσει σύντομα και θα μας φράξει μέσα
 και θα μας σπρώξει, σίγουρα, να πέσουμε μαζί του
 σε συμφωνίες· και γι' αυτό, πριν να τ' αποτελειώσει,
 να δούμε, πια, κατάματα και δίχως παρωπίδες
 την πικραλήθεια, τον πολύ κόσμο πόχουμε πάρει
- 10.085 στο λαιμό μας· και μόν' γι' αυτό μπροστά μας ξεπροβάλλει
 χρέος να κυβερνήσουμε το χρόνο και τον τόπο,
 την κάθε μια περίπτωση π' ανοίγει τα φτερά της
 κι ομπρός μας ολοκάθαρη κι ολόγυμνη φαντάζει:
 είτε γιουρούσι κάνοντας, είτε με συμφωνίες
- 10.090 από την πόλη φεύγοντας, καθώς θα βολευτούμε.
 Όλοι τη μαύρη βλέπανε – μα δεν τη μολογούσαν –

- την τραγική κατάσταση και τις πικρές αλήθειες
 π' ο Τσόλκας τους ανάπτυξε, π' ως παλικάρι τίμιο
 ντούρο, μα κι απονήρευτο και με καθάρια σκέψη
- 10.095 κατάθεσε στη σύναξην αυτά που στοχαζόταν
 απ' τη βαρειά τη λύπηση για τ' αδύναμο πλήθος:
 τους άρρωστους και τους πολλούς σαρανταπληγωμένους
 που μεσ' την πόλη βρίσκονταν κι ως τους υπολογίζαν
 κοντεύανε να φτάσουνε γύρω στους πεντακόσιους.
- 10.100 Όπως τους λέγαν οι γιατροί, πονόστομο είχαν πάθει
 οι πιότεροι απ' τους άρρωστους· και μεταχειριζόνταν
 ξίδι να τους γιατρέψουνε· νιώθαν να τους πονάνε
 οι κλείδωσες, τα γόνατα κι αστράγαλοι κι αγκώνες.
 Άλλοι βρίσκονταν απ' αυτό το τρομερό το πάθος
- 10.105 κατάκοιτοι κι ακίνητοι κι αδύνατοι να σύρουν
 τα κουρασμένα πόδια τους· να κάμουν ένα βήμα.
 Οι μαχητές το λέγανε το πάθος τούτο αρθρίτη
 κι άλλοι σκορβούτο, π' οδηγά και σε χαμόν ακόμα.
 Όμως πολύ το λογισμό δε βάθυνεν ο Τσόλκας·
- 10.110 γιατί τότες θε να βλεπε πως το μεγάλο μέρος
 των μαχητών είχε μαζί στο κάστρο τις φαμίλιες
 κι είχαν για τούτο κόμα μιαν αιτία να φροντίζουν
 πιότερ' από καθ' άλλο τις πώς τελικά θα σώσουν
 το γυναικοπαιδομάνι τους απ' το σπαθί του Τούρκου.
- 10.115 Πιο πολύ απ' όλους θύμωσε κι οργίστηκε ο Γιουσάκης,
 ένας Σουλιώτης, που κι αυτός ήτανε φαμελίτης·
 τι θάρρεψε, σαν άκουσε για έξοδο με γιουρούσι,
 πως θάφευγαν οι λέφτεροι και πίσω θε ν' αφήναν
 μονάχους και ξεδύναμους όλους τους φαμελίτες.
- 10.120 Φώναξε τότες άγρια με δύναμη και πάθος:
 - Πουθενά δε θα φύγουμε! Βουνό ας το κάνει από ξω
 εδώ θε να πεθάνουμε, κι οποιανού του βαστάει
 ο πισινός, ας κάνει αρχή, και βλέπουμε στο τέλος
 δω πέρα πια τι θα γενεί! Πάντως το σίγουρο `ναι
- 10.125 πως δε θα γένει Αντελικό, και να με συγχωράτε!
 Αρχίνησε λογοτριβή, π' ατέλειωτη φαινόταν·
 και τότες αποφάσισαν οι πρωτοκεφαλάδες:
 - Τώρα ας σκορπίσουμε όλοι μας. Και καθένας στο πόστο
 ας τρέξει κι ας προσέξει το· κι ως αύριο θα δούμε
 η τύχη τι μας μέλλεται· τί θα μας ξημερώσει
- 10.130 και βλέποντας και κάνοντας το πρωινό που θάρτει!
 Ο Νότης αποτέλειωσε το λόγο του σε λίγο.
 - Παιδιά μου να βαστάξουμε σαν άξια παλικάρια
 τη δόξα, την υπόληψη, που σ' ένα χρόνο τώρα
 μ' αγώνα τις στεριώσαμε και μ' αιμαχατοχυσία

- 10.135 και πόλεμο ακατάπαφτο· κι αν θέμε κι ομιλίες,
για συμφωνίες, εύκολο κι όποια το θέμε μέρα
ανοίγουμε με τον οχτρό, που μας παρακαλάει.
Εδώ δεν είναι Τάτσηδες, Μπαρλάδες για Μαγγίνοι
ή κάτοικοι τ' Αντελικού· μόν' είν' κείνοι που φάγαν
- 10.140 ολάκαιρη την τούρκικη τη στρατιά, κι αν θέμε
κι αλλιώς εμείς το κάνουμε, πέρα κι απ' τη συνθήκη.
Κι όλοι τότες σηκώθηκαν· και τράβηξ' ο καθένας
πέρα κατά το πόστο του, που 'ταν ορδινιασμένος.

Τ' ΑΡΜΑΤΑ

- Ο Κασομούλης άφωνος στάθηκε σ' όλη τούτη
- 10.145 την κρίσιμη συνάντηση· κι ούτ' άνοιξε το στόμα
μιαν, έστω, λέξη για να πει στ' όνομα του Στουρνάρα.
Κι αφού 'δε πως πια τέλειωσεν, η σύναξη 'κλουθάει
το γέρο Νότη, φτάνοντας ίσαμε το καλύβι
του σοφού γέρο Μέντορα. Κι εκεί κι οι δυο σταθήκαν.
- 10.150 Γύρισε τότες και ρωτά τον Νίκο ο γέρο Νότης.
- Πώς πά' κι η 'γεια του φίλου μου, του Νίκου του Στουρνάρα;
- Δεν είν' καλά και φαίνεται πως τελικά την πήρε
την κάτω βόλτα· δύσκολα, νομίζω, θα ξεφύγει
τις ανυχιές του χάροντα, που τονε τριγουρίζει.
- 10.155 - Να γίνει και χειρότερα! μουγκρίζει ο γέρο Νότης.
Από μια τέτοιαν άχαρη ζωή στο Μεσολόγγι
όλοι στην πόλη πρόκριναν καλύτερα το χάρο.
Άναψε το τσιμπούκι του, ρούφηξε τον καφέ του
μ' αταραξία φοβερή κι απέ στον Κασομούλη
- 10.160 φέρνει το λόγο κι αμολά καινούργια μια τορπίλλη:
- Ωρέ κυρ Νικολάκη μου, πάρ' ένα άσπρο μαντήλι
σε ψηλό ξύλο βάλε το, κι όξω βγες, για να δούμε
- Κουβέντα αν αρχινίσουμε – τι σχεδιάζει ο Τούρκος.
Ας παίξουμε και τούτο δω τ' άχαρο πια παιγνίδι
- 10.165 μαζί με το πολεμικό, τ' άπαφτο πανηγύρι.
Όμως με τρόπο αρνήθηκε την πρότασή του ο Νίκος:
- Εγώ ωρ' καπετάνιε μου, δεν έκανα κλεισμένος
άλλη φορά μέσ' σε καστρί, να δω πώς αρχινάνε
τις σύμβασες με τον εχτρό και πώς τις τελειώνουν.
- 10.170 Στείλε, για τούτο κάποιονε πόχει μιαν τέτοια πείρα.
Και τότες στ' αρβανίτικα φωνάζει τον Αργύρη,
τον άξιο μπαϊραχτάρη του και τονε διατάζει:
- Πάρε έναν ασπρομάντηλο κι ανέμισ' το σε ξύλο
κι έβγα να δεις αν έρχεται κανένας απ' τους Τούρκους
- 10.175 να κουβεντιάσει μετά μας να δούμε το σφυγμό τους.

- Ευτύς ο φτεροπόδαρος κι υπάκουος Αργύρης
και φοβερός αγωνιστής, δένει σε χοντρό ξύλο
ένα μαντήλι κάτασπρο και προς το δεξί μέρος
της ντάπιας του Μεσολογγίου ψηλά τ' αντιστυλώνει.
- 10.180 Για μπαϊράκι παίρνουνε βλέποντας το μαντήλι
οι Τούρκοι και χοντρή φωτιά βάρθηκαν να του ρίχνουν
μπήγοντας κι άμετρες φωνές, μιας κι είχανε θαρρέψει
πως πάλι χαζιρεύονταν να κάνουνε γιουρούσι.
Έτσι στο κάστρο χώσανε τον Νότη το λιοντάρι
- 10.185 με τ' άμετρα τα βόλια τους και με των κανονιών τους
το χλιοσφυροκόπημα, που τελειωμό δεν είχε.
Άρχισαν τότε απ' τη φρουρά τα γέλια και τα γιούχα.
Οι Τούρκοι τα σαστίσανε. Δεν ξέρανε τι τρέχει.
Έτσι ως αυτού το κίνημα παράμεινε του Νότη.
- 10.190 Σκοτάδιασε κι άκρα σιωπή κυριέψε τα μέρη.
Τ' άλλο πουρνό ξεκρίνουνε Τούρκο μ' άσπρο μαντήλι
πάνω σε ξύλο νάρχεται σιγά κατά το κάστρο
κουνώντας τ' ασπρομάντηλο, σημάδι πως ζητούσε
ν' ανοίξει δρόμο, με σκοπό να πέσουν σ' ομιλίες.
- 10.195 Πρόσταγμα τότες δόθηκε κανείς να μη βαρέσει
σ' εκείνη μόνο τη μεριά· και στους καπεταναίους
στάλθηκ' επείγον μήνυμα να συναχτούν στου Νότη
το μικροφτωχοκάλυβο, που 'ταν απέναντί τους.
Ο Τούρκος κοντοστάθηκε στο παλιό το χαντάκι
- 10.200 τ' Ουμέρ πασιά, σαν τό λεγαν, 'κειο πού 'χε χρησιμέψει
στο πρώτο μπλόκο που γινε, τότες στο κοσιδύο.
Άμα το κάστρο φτιάχτηκε, ξέκοψε το χαντάκι
κι όξω του κάστρου ξέμεινεν ίσαμ' εκατό σκέλια
απ' τη μεριά της Κλείσοβας της ντάπιας και τις άλλες.
- 10.205 Απ' τη μεριά της θάλασσας άρχιζε και τραβούσε
αντίκρυς του Μονταλεμπέργ της ντάπιας τις γωνιές της
και σβηούσ' εκεί. Με τον καιρό σιγά-σιγά σκεπάσκει
απ' τα πολλά σκαψίματα, που κανε 'κει – πριν φτάσει
και δέσει το στρατόπεδο κι ο Μπραΐμης σιμά του –
- 10.210 ο Κιουταχής, που στόχευε να την πλευροκοπήσει.
Εκεί κι ο Τούρκος στάθηκε, μέχρι να συναχτούνε
- και να σκεφτούν αν θάπρεπε να πέσουν σ' ομιλίες –
οι καπετάνιοι· κι όλοι τους συμφώνησαν ν' ακούσουν
τι θέλανε να τους ειπούν, μιας κι είχαν από κείνους
- 10.215 κινήσει ετούτη η πρακτική· και σύγκαιρα ζητάγαν
στο κάστρο μέσα πίστωση του χρόνου να κερδίσουν.
Είχαν κι από χέρι πρώτο κι από Τούρκους που πιάσαν
πως βιαζότανε πολύ – γιατί είχε πια ξεμείνει
από τροφές και δύσκολα συγκράταγε τ' ασκέρια –

- 10.220 να φύγει ο καπουτάν πασάς· κι άφριζεν ο Μπραϊμης
 κι όλο τον εφοβέριζε πως έτσι και λακούσε
 θε να τον εκατάγγελεν ως τον Μαχμούτ τον ίδιο.
 Έτσι κι ο καπουτάν πασάς τούδωσε προθεσμία
 ως δυο βδομάδες το πολύ, να πάρει και να δώσει,
- 10.225 αλλιώς καπνός θα γίνετον και θα φευγεν αμέσως.
 Είχαν ακόμα σίγουρες ειδήσεις πως τ' ασκέρι
 του Μπραϊμη τσακίστηκε, και δεν τουχ' απομείνει
 παρά μονάχα το μισό· τ' άλλο μισό λιανίστει
 μεσ' τους πολέμους που 'κανε μπροστά στο Μεσολόγγι.
- 10.230 Για τούτο και διόρισαν τους Βάγια και Γουσιάκη
 να πάνε και ν' ακούσουνε και να μην απαντήσουν
 στον Τούρκο κι απέ σαν στραφούν, να τους αφηγηθούνε
 σαν τι προτάσεις έφερνε κι απέ ν' αναθιβάνουν
 όσο ν' αποφασίσουνε το πιο σωστό και πρέπο.
- 10.235 Πήγαν, ανταμωθήκανε και ψιλοκουβεντιάσαν
 μιαν ώρα κι απέ χώρισαν, και γύρισαν στο κάστρο
 οι σταλμένοι των ανταρτών· κι όλο τούτο το χρόνο
 καταπαντού, δυναμικός ο πόλεμος βαστούσε
 τι ρίχναν ασταμάτητα κι από τα δυο τα μέρη.
- 10.240 Από τους Τούρκους στάληκαν ένας κάποιος Μαχμούτης
 μπέης μαζί και σύμβουλος στ' ορδί του σερασκέρη
 - π' απ' το καστρί της Μοθώνης κρατούσαν τα σκουφιά του –
 μιας κι ήξερεν ελληνικά και μ' άνεση μπορούσε
 να πάρει και μηνύματα κι αντίστοιχα να δώσει.
- 10.245 Μαζί κι ο σουιταρίμπασης, του Μισιριού βεζίρης
 - πρώτος του γελωτοποιός – κι άρχισαν ομιλίες.
 Ο Βάγιας, πούχε ξέχωρο μυαλό και γνώση σπάνια
 σε κάτι τέτοιες δύσκολες περιστάσεις, κατείχε
 ως πού να πάει το διάλογο, την όμορφη κουβέντα
- 10.250 χωρίς να δώσει ούτε στιγμή μητ' αφορμή και λόγο
 που να τ' αρπάξει του Μπραϊμ ο πονηρός σταλμένος.
 Ο Μοθωναίος άρχισε με την καθάρια γλώσσα
 να τους μιλά χωρίς στροφές και μπαίνοντας στο θέμα
 με προσοχή και φρόνηση και τούτα λέγοντάς τους:
- 10.255 - Ο σερασκέρης βλέποντας τόσο να χύνεται αίμα
 άδικα κι αλογάριαστα, με νόημα κανένα
 σπλαχνίστηκε, και θέλει πια τούτη η σφαγή να πάψει
 και να σιγήσουν τ' άρματα κι όλη 'ματοχυσία.
 Είδατε κι από μόνοι σας το δόλιο Βασιλάδι
- 10.260 και τον Ντολμά τι πάθανε. Τ' Αντελικό όμως σώθει
 μιας κι έπεσε χωρίς ντροπή πα' σε μοντακερέδες
 και μήτε μύτη μάτωσε και μήτε μύγα μία
 μάειδε, 'κει δε χάθηκε. Κι όλοι τους έξω βγήκαν

- όπως τα συμφωνήσαμε και με τιμή και μ' ίρτζι.
- 10.265 Και τους κατευοδώσαμε στο δρόμον όπου πήραν
χωρίς μια τρίχα κανενός να πειραχτεί, πilé μου.
Πονόψυχος ο βεζίρης και σπλαχνικός, σαν πού 'ναι,
γυρεύει σας να πάρετε και σεις το σχέδιο κείνο
κι απέ να προσκυνήσετε και πίστη δίνοντάς του
- 10.270 στους λόγους του και στην τιμή, που δεν τηνε προδίνει.
Δείτ' αν θέτε το Νιόκαστρο, δείτε τους Ναβαρίνους
όπου κανένας μήτε εκεί στιγμή δεν επειράχτει.
Μπλοκαρισμένοι, δύστυχοι, βρισκόσαστε απ' ολούθε
και να ξεφύγετε στερνά μήτε να το σκεφτείτε
- 10.275 πως θα τα καταφέρετε. Βοήθεια μην καρτεράτε
να σας δοθεί 'πό πουθενά. Και μη χασομεράτε
αν θέτε την περίσταση να πάρετε στα χέρια
και να τηνε κερδίσετε· μη τυχόν και συνέχου
- 10.280 πικρά το μετανιώσετε, καθώς πολύ φοβούμαι.
Κάποτε ο Βάγιας μίλησε κι είπε με περηφάνεια
μα δίχως κοκορέματα τα παρακάτω λόγια:
- Σε τι λογής προσκύνημα να πέσουμε ζητάει
ο σερασκέρης άραγε; γιατί πρέπει να ξέρει
- 10.285 πως τούτο δω τ' ασκέρι μας δεν είναι σαν και κείνο
του Ναβαρίνου, Νιόκαστρον κιούτε φτηνοί ραγιάδες
τ' Αντελικού, που σήκωσαν ψηλά μεμιάς τα χέρια.
Είδατε κι από μόνοι σας μεσ' τον Ντολμά τη νίλα
π' απρόσμενά σας πάθατε· κι ας ήσαν μον' τρακόσιοι
- 10.290 οι νοματαίοι μας εκεί. Κι είδατε κι εδώ πέρα
πώς αφηφάν το θάνατο και μόνο λογαριάζουν
ίρτζι, τιμή κι υπόληψη. Πείτε μας πώς το θέτε
να γίνει σε τα μας εδώ; να ξέρουμε πού πάμε.
Οι Τούρκοι τους απάντησαν πως δεν υπάρχει τρόπος
- 10.295 αλιώτικος και διάφορος απ' ό,τι στ' άλλα κάστρα
να γίνει, και πως θάπρεπε τ' άρματά τους να δώσουν.
Τότες πετάχτηκε στητός ο Βάγιας, που τον κόβει:
- Τ' άρματά μου μην ξαναπείς, Μαχμούτ μπεη πως θέλεις.
Κι ούτε μπορούμε καν εμείς τέτοιο να πούμε λόγο.
- 10.300 Πες ό,τι θες εξόν αυτό το λόγο πού 'πες τώρα!
Κι ο Τούρκος αποκρίθηκε – Αν όλοι τ' άρματά σας
δε μας τα παραδώσετε, μήτε κι εμείς μπορούμε
σε κουβέντες να πέσουμε κι άλλες και σταματάμε,
ίσαμε στο βεζίρη μου να δώσω τη βουλή σας
- 10.305 κι όποιαν κι αν πάρω απόκριση, ξανάρχομαι δω πέρα
να σας την πω χωρίς στροφές· και τότες συζητάμε.
Όμως, σίγουρα, το ψητό σ' άλλο βρισκόταν πιάτο.
Και στο κουβεντολόι τους ο Τούρκος αμολούσε

- πάρα πολλά ρωτήματα, γυρεύοντας να μάθει
- 10.310 ποιο 'τανε το κουράγιο τους και πώς αυτό στεκόταν
και ποια 'ταν η κατάσταση μέσ' την κλεισμένη πόλη.
Μα παρνε και την ταιριαστήν απόκριση σε κάθε
μια που 'κανεν ερώτηση κι από τους δυο σταλμένους
των ανταρτών, που ξέρανε πώς να στρίψουν δρομάκι.
- 10.315 Όλα τούτα τ' ανάφερεν στον Νίκο τον Στουρνάρα
ο Κασομούλης, κι έμεινε πολλά 'φχαριστημένος
από τις θέσεις των δυονών αντρών της πολιτείας.
- Κότσησε ωρέ και γύρεψε τ' άρματά μας να πάρει
- ο κερατάς κι αντίχριστος, των σατανάδων φύτρα –
- 10.320 αυτά που στο ζωνάρι μας κρατάμε χρόνια τώρα
κι ως τετρακόσια κι όρσα πες, σε λαγκαδιές και δάση
κι απά' σ' απάτησες κορφές και χαμηλές ραχούλες
που κράταγαν αρματωλοί, κλέφτες και καπετάνιοι;
Κι όσο πολύ το σκέφτετον, λύσσαγε, βλαστημούσε
- 10.325 παραμιλούσε κι έβριζε πατόκορφα τους Τούρκους.

ΟΜΙΛΙΕΣ

- Ξανάρθεν ο Μαχμούτ μπέης ύστερα από δυο μέρες
κι αφού ξανασυνάχτηκαν οι πρωτοκαπετάνιοι
ξανάστειλαν στη σύσκεψη τους Βάγια και Γουσιάκη
ίδιοι κι από την τούρκικη πλευρά, που μόλις είδαν
- 10.330 τους Έλληνες, αρχίνισαν τσιριμόνιες και γέλια.
- Καλή σας μέρα, λεν κι οι δυο – Καλή μέρα κι ο Βάγιας
τους εύχεται· κι απέ ρωτάν με τρόπο πάλι οι Τούρκοι:
- Πώς απερνάτε; Μέρες δυο διαβήκαν από τότες
όπου συναντήθηκαμε. Και πέσανε καμπόσες
- 10.335 με το τουλούμι κι άγριες νεροποντές, που λάσπες
άμετρες συμμαζώζανε και λίμνες λες και κάναν
τους τόπους που καθόμαστε και μας ταλαιπωρήσαν.
- Ω! τ' αποκρίνεται με μιας ο πονηρός Γουσιάκης.
Βροχές πολλές περάσαμεν αλάκερο χειμώνα.
- 10.340 έτσι που τούτες τώρα δω σαν με δροσιές να μοιάζουν.
Και ποιος θα κάτσει να σκεφτεί, μπέη μου, τις δροσούλες!
- Βάλλαϊ εμείς δεν μπορούμε να σύρουμε τα πόδια
απ' την πολλή τη λασπουριά, που κι ως τ' αλόγατά μας
δυσκόλεψε τα δύστυχα, π' όλο κι αγκομαχάνε
- 10.345 σαν περπατάν μεσοκαμπίς μ' όλη τούτη τη λάσπη.
Μια μέρα πριν αμόλησεν ο Πλάστης τα νερά του
που κόντεψαν να πνίξουνε το τούρκικο τ' ασκέρι.
- Πώς παν οι βεζιράδες σας, ρωτά σε λίγο ο Βάγιας.
- Καλά κάνουν, σαν κι ο Θεός, λέμεν εμείς, πως θέλει.

- 10.350 - Και τι σας είπε, μπέη μου, για να μας μεταφέρεις
 ποιο μήνυμα κι απόκριση στο θέμα που σκοντάψαν
 οι κουβέντες π' αρχίσαμε, π' όπως καλά θυμάστε,
 μαγκώσανε για τ' άρματα; Κι ο Τούρκος απαντάει:
 - Ο Βεζίρης το σκέφτηκε κι είπε πως αν θα γίνει
- 10.355 κάποια κουβέντα στα σωστά, γεροντική να γίνει.
 Βγαίνουν οι πρωτογέροντες από πλευρά δική σας
 βγαίνουν κι όποιοι κι από μας εσείς θε να μας πείτε
 κι απέ την αρχινίζουνε τη χτεσινή κουβέντα
 στο μέρος που την 'φήσαμε και τηνε προχωρούμε.
- 10.360 Κι ο Βάγιας τ' αποκρίνεται: - Φίλε μου τους γερόντους
 για μόστρα μόν τους έχουμε και για τίποτις άλλο.
 Ό,τι σκεφτούνε τα παιδιά κι όποιο θ' αποφασίσουν
 μονάχα κείνο γίνεται. Κι εμάς όπου μας στέλνουν
 δω κάτω, μας μπιστεύονται και βέβαια γνωρίζουν
- 10.365 πως κάτι τις να κάνουμε μπορούμε και να πούμε.
 Εσείς μόνο τους γέροντες θέτε μπροστά σας να 'ναι.
 Εμείς όμως δε θέλουμε μπροστά μας τους δικούς σας.
 Και για νάχουμε ρώτημα, καλό, σας το ζητάμε
 τώρα για ν' απαντήσετε: έχετε απ' το Βεζίρη
- 10.370 το λεύτερο να κρίνετε και να διαβουλευτείτε;
 - Τόχω το λεύτερο, μαθές· ο Τούρκος απαντάει.
 - Κράζουμε τότες από μας τους εδικούς μας γέρους
 και σ' ομιλίες πέφτουνε μαζί σας και στα σβέλτα
 λύση μια κάποια βρίσκουμε, που ναν σωστή και δίκια.
- 10.375 Τρέχει τότες και διαμηνά το τι 'χε πέρα γίνει
 ο Κασομούλης, και ξανά γυρνώντας πίσω λέγει
 να περιμένουν ως ναρθεί καθένας απ' τα πόστα
 που ταν ταγμένος κι όρθιος στα μετερίζια πάνω;
 Έτσι του παραγγείλανε να πει, για να φανεί στο τέλος
- 10.380 πως δεν είχανε διάθεση να πέσουν σ' ομιλίες
 μ' αν τελικά τις δέχτηκαν, είναι γιατ' από κείνους
 ξεκίνησαν, ενώ σε μας καμιά δεν ήταν χρεία.
 Ώσπου να ρθούν οι γέροντες, πιάσαν ξανά κουβέντα.
 Κι άκουγες τον σουιταρή στον Βάγια να του λέγει.
- 10.385 - Αν ο Θεός θελήσει το, και κλείσουμε στο τέλος
 τζιαρέ να κάνεις, τζάνε μου, μπας και στο Μεσολόγγι
 κανένα φτωχοκόριτσο, καλό, στην πόλη μένει
 ίσως μπορέσω στα στερνά για να το κυβερνήσω.
 Κι ο Βάγιας τ' αποκρίθηκε πως σίγουρα θα γίνει
- 10.390 αν χαζιρέψει άτι καλό μ' όλα του τα τακίμια:
 τη σέλα και τα χάμουρα, σ' αντίδωρο στον Βάγια.
 Και πάλι ξανακύλησε στη λάσπη, στα χαντάκια
 και στα νερά τ' ασίγαστα της χτεσινής ημέρας.

- Ρώτησαν γιατί βγαίνουνε σ' όλες τους τις εξόδους
- 10.395 από την άκρη του καστριού και δε βγαίνουν στα ίσια.
Τους είπαν πως στο μέρος κει βρίσκεται ένα χαντάκι
μικρό κι ευκολοδιάβατο κι είν' καλοπερασάτο
και σ' όλο τ' άλλο το καστρί βρίσκονται δυο μεγάλα
πλατειά, μεγαλοχάντακα με το νερό γιαμάτα
- 10.400 που δυσκολεύουν φοβερά την έξοδο στα τσούρμα.
- Πώς όμως στα γιουρούσια σας μπεινοβγαίνει τ' ασκέρι;
- Τα πηδάνε, τους απαντάν· λαφρύ το πόδι ως έχουν.
- Όχι, να λέμε το σωστό, την καθαρή αλήθεια
τ' ασκέρι σας είναι καλό κι άξιοι οι πολεμιστές σας.
- 10.405 Προσπάθησαν να ψαρέψουν σε θολά νερά οι Τούρκοι
να βγάλουν κάποια χρήσιμη, καλή πληροφορία
μα σύγχρονα κοιτάζανε πώς να τους ξεστρατίσουν
οι δικοί μας κι απότιστους στη βρύση να τους πάρουν.
Με τα μωρολογήματα πέρασε και μισ' ώρα
- 10.410 και να τους γέρους που φτάσαν! Βγαίνει πρώτος ο Νότης
στολισμένος, σταφνισμένος με τ' άρματα στο χέρι
και δίπλα του τον ψυχογιό, που κρατά το τσιμπούκι
του γέρο λύκου μαχητή – και σιγοπερπατάει
με μια μεγαλοπρέπεια και κάποια περηφάνεια
- 10.415 κι από κοντά του βρίσκεται κι ο Μήτσος Κοντογιάννης
παμπόνηρος, πανέξυπνος με βήμα αλεπουδίσιο
που κατοπτεύει και το πιο μικρό πριν περπατήσει
σημάδι στην πλατειά τη γης, την αντροκαταλύτρα.
Μαζί τους κουβαλήσανε και πέντε παλικάρια
- 10.420 με τ' άρματα, που κράταγαν με προσοχή περίσσια.
Είπανε στο Μαχμούτ μπεη πως ήταν απ' τους γέρους
πρώτος ο Νότης Μπότσαρης, ο Μήτσος Κοντογιάννης
κι ο Γιωργάκης ο Βαλτινός, που συναποτελούσαν
τους γέροντες εκπρόσωπους των μαχητών του κάστρου.
- 10.425 - Ας είν' καλά! τους απαντά· κι άμα κοντοζυγώσαν
προσηκωθήκανε με μιας οι Τούρκοι· κι οι δικοί μας,
οι γέροντες που φτάσανε μέσ' απ' το Μεσολόγγι
τους καλημέρισαν ζεστά, κι απέ τους ερωτήσαν
τι κάνουν και πώς έχουνε το κέφι οι βεζιράδες.
- 10.430 Αποκριθήκανε κι αυτοί πως όλοι τους καλά 'ναι
μόν' θέλουν, πια, να σιάσουνε δουλειές, κι έτσι να πέσουν
σε συμφωνίες σύντομα με τους κλειστούς στο κάστρο.
Κι ο Νότης αποκρίνεται, πώς αν αυτό το θέλουν
κι εμείς χαζίριν είμαστε· κι αν πάλι δεν το θένε
- 10.435 λίγο μας γνοιάζει, τι βαστά χρόνια το Μεσολόγγι.
- Πάμε παρέκει; πρότεινε κάποτε ο Μαχμούτ μπέης
και παρατάει πίσω του ίσαμε είκοσι σκέλια

- το σονιτάρη και μαζί και τους δυο του συντρόφους.
Όλοι τον ακλουθήσανε και πήγαν παρακάτω.
- 10.440 - Ε, ξεκίνησ' ο Μαχμούτ μπέης, προχτές με τον Γιωργάκη
και τον Γουσιάκη δίπλα του, χίλιες κάναμε σκέψεις
ώρες ως κουβεντιάζαμε, και σας τάχουν μιλήσει.
Εγώ πάλιν ταμίλησα προχτές με το βεζίρη,
τον αψηλόν αφέντη μου, κι έκανά τον να στέρξει
- 10.445 να σας χαρίσει τ' άρματα, να βρούμε κάποια λύση.
Μα 'δω 'ταν π' αντισκόβει τον ο Νότης, που του λέγει:
- Στάσου! Μεγάλο λόγο μην ειπείς, γιατί μεγάλο κρίμα
θα φύγει από τα χείλη σου. Ξέρεις πότε το μπόρει
να μας χαρίσει τ' άρματα; Μόνε σαν μας τα πάρει.
- 10.450 - Και βάρεσε με δύναμη τα χέρια στις μπιστόλες –
Ειδεμής, κι όσο τάχουμε ριγμένα στο ζωνάρι,
μονάχα εμείς τ' ορίζουμε κι εξουσιά του δεν είναι
να τα χαρίζει κανενός· μα να κοιτάξει κάλλιο
πώς να φυλάξει μονάχα και πώς να σιγουρέψει
- 10.455 εκείνος πρώτα τ' άρματα, μπας και στερνά βρεθούνε
στα χέρια μας, σαν κάμουμε κάποια στιγμή γιουρούσι.
Ο Μαχμούτης μαζεύτηκε σαν άκουσ' όλα τούτα.
- Όχι, λέει σε μια στιγμήν· αλλιώςτικα ας το πούμε:
ο βεζίρης το σκέφτηκε το πράμα κι έχει πάρει
- 10.460 στο θέμα την απόφαση· και δε θα σας ζητήσει
τ' άρματα σας να δώσετε· του φτάνει φίλοι νάστε.
- Ε, τότες τ' αποκρίνεται κι ο Νότης, στην κουβέντα
θε να σας δίνει, στη φιλιά και στην εμπιστοσύνη,
π' όλοι σας θα του δείχνετε· μόνον τούτο γυρεύει.
- 10.465 Και τότες πια καμώνονται πως δεν καταλαβαίνουν
οι σταλμένοι των ανταρτών και ρίχνουνε τη σπόντα.
- Σα δε πολυμπιστεύεται κι έχει και σουμπγιέδες
ας φέρει καν φραντσέζικα κι εγγλέζικα καράβια
για να μπαρκαριστούμε 'μεις κι ας μείνουν κεφιλήδες
- 10.470 κι εγγυητές του Φραντσέζοι κι Εγγλέζοι κι άλλ' ακόμα,
που κείνος θαν τους διάλεγε· μα πάλιν ο Μαχμούτης
το λόγο πήρε, βάζοντας ξανά τη μαστοριά του:
- Αλλάχ σιβέρσιν, σας καλώ ν' αφήσετε τους Φράγκους
κι ό,τι στερνά θα κάνουμε, θαν' συναμεταξύ μας
- 10.475 που θα γενεί και σίγουρα μα του Θεού την πίστη
και την αγάπη του, πολύ θάσαστε κερδισμένοι.
Σκεφτείτε πως δουλέψατε πολλούς ως τώρα αφέντες
κι ακόμα τους δουλεύετε. Για τούτο τι σας μέλλει
είτ' άλλους να δουλεύετε κι είτε και το βεζίρη;
- 10.480 Να μην ξεχνάμε πως κι αυτός φίλος και πατριώτης
δικός σας λογαριάζεται, μιας κι ο θετός πατέρας

- το σερασκέρη – που γνωστός στον κόσμο όλον είναι –
 ο Μεχμέτ Άλη, γέννημα και θρέμμα της Καβάλλας,
 αγκαλά και το ξέρετε πως είναι· κι είν' για τούτο
- 10.485 που σας καλώ να τούχετε τυφλήν εμπιστοσύνη.
 Και πάλιν ξαναστράφηκεν ο Νότης και του λέγει:
 - Την πάσ' αλήθεια λέμε 'μεις· το ξέρεις δα κι ατός σου
 πως έχουμε κυβέρνηση, που κείνη μας προστάζει.
 Μιας όμως και το κάναμε το χρέος μας, σαν πρέπει,
- 10.490 και πίσω δεν αφήσαμε κουσούρι να μας σέρνουν
 για τούτο και ξεβγαίνουμε και πιάνουμε κουβέντα.
 Κι εδώ όμως τον αντίσκοψεν ο Τούρκος· κι ο Μαχμούτης
 με σιγουριά και δύναμη στο λόγο θα τονίσει:
 - Αχού, και τι προσμένετε να βρείτε απ' το κουμάντο;
- 10.495 Σαράντα σιτοκάραβα π' όλο και χαζιρεύουν
 κι όλο και τ' αναβάλλουνε, στοχεύουν να σας στείλουν.
 Όμως κι αυτά μόν' ο Θεός γνωρίζει πότε θάρτουν.
 Αμέ κι αυτά κι αν έρθουνε, να σας το πω κι ακούστε
 το τι τερτίπι στήνουμε: πέρα, κατά το Ζάντε,
- 10.500 θε να τα καταστρέψουνε και θα τα στείλουν φούντο
 τα λιγοστά καράβια σας σαν πέρα δω φανούνε
 - πράγμα που γίνηκε στερνά, ως ο Μαχμούτης το 'πε –
 και μήτε καν στα μάτια σας, δόλιοι, θε να τα δείτε!
 Απ' τη μεριά της θάλασσας να μην προσκαρτεράτε
- 10.505 βόθεια πως θα σας στείλουνε, τέτοια που να σας σώσει
 κι ούτε βαρκούλα με κουπί δε θα μπορέσει νάρτει.
 Αν πείτε κι από τη στεριά, χειρότερο το πράγμα.
 Μαλλώσαν στην Ντερβέκισταν οι πρωτοκαπετάνιοι
 κι όλο τ' ασκέρι σκόρπισε. Κι άλλο πια δε σας μένει
- 10.510 εξόν να στέρξετε σ' αυτό π' ο βεζίρης σας λέει:
 Να σας πλερώνει ταχτικά και σας και τις φαμίλιες
 με το ταϊνι-ταϊνά, και τα παιδιά σας 'κόμα,
 φτάνει μονάχα πως κι εσείς, θε να τον ασφαλίστε.
- 10.515 Και δε γυρεύει τίποτις, μονάχα τα πιστά σας
 κι εσείς θάχετε σίγουρες και ταχτικές μερίδες
 σε χρήμα για σε τρόφιμα, σ' όσο θα βρούμε χρόνο.
 - Και σαν ποια πίστη μας ζητά κι ασφάλεια γυρεύει
 εμείς για να του δώσουμε; ρώτησαν οι δικοί μας.
- 10.520 - Μάσαλα θάσαστε μαζί, κοντά του θα σας έχει
 κι οι φαμελιές σας σίγουρες θα κάτσουν σ' ένα μέρος
 και μ' όλα τα ραχάτια τους κι όλα τους τα ταγίνια.
 Κι όπου θέτε τις φαμελιές τις βάζετε απ' ατοί σας:
 στο Νιόκαστρο, στην Κόρινθο κι είτε και σ' άλλο κάστρο.
- 10.525 Ωρα δεν είν' να σας τα πω· μα σαν τελειώσουν τούτα
 τότες και πιο καλύτερα μπαίνετε μέσ' το θέμα.

- Όμως σ' αυτό τ' απάντησεν ο Μήτσος Κοντογιάννης.
 - Σα σκοτεινά μας φαίνονται τα πράγματα, Μαχμούτη
 και οι συμφωνίες καθαρές κι από τα δυο τα μέρη
- 10.530 πρέπει πάντα να φαίνονται, για νάχουνε και ζήση.
 Κι ο Νότης σεγοντάρησε: - Άκου να δεις και κρίνε:
 το Μεσολόγγι τόχουμε στα χέρια και σα γίνει
 αυτό που θα συμφωνηθεί στο τέλος μεταξύ μας,
 σίγουρα και στο δίνουμε· κι όχι για τίποτ' άλλο
- 10.535 παρά γιατί μια Ρούμελη κι ένας Μωριάς αφήσαν
 όλο το βάρος του Μαχμούτ, του Πατισάχ, απάνω
 στους ώμους του Μεσολογγιού κι ούτε καμιά βοήθεια
 να φτάσει δεν ξεκρίνουμε· κι έτσι κι εμείς μονάχοι
 θ' αποφασίσουμε, μαθές, για τη δικιά μας μοίρα.
- 10.540 Με μοσκομικρολούλουδο το Μεσολόγγι μοιάζει
 κι αν ο Κιουτάγιας λογικά σκεφτόταν τον Ιούλη.
 - τότες που πρωτογίνηκαν οι πιο καλές κουβέντες –
 θα τόχε μέσ' τα χέρια του, μόνος να το μυρίζει.
 Τότες, όπως και τώρα μεις εδώ πέσαμε σ' ομιλίες
- 10.545 μα για 'να λόγο μοναχά, περήφανο, το χάνει
 για φοβερή και μεγάλη ζημιά του και ντροπή του
 και τώρα δεν έχουμε πια την τοτινήν ανάγκη
 όπου τότες βρισκόμαστε, γιατί και για δυο μήνες
 τροφή έχουμε κι αντέχουμε και πρόβλημα κανένα
- 10.550 σε ζαϊρέ δεν έχουμε, κι ούτε και στο μπαρούτι.
 - Τούτο είν' σωστό κι αληθινόν, γιατί τόχω γραμμένο
 μαθές, μέσ' το τζορνάλι μου. Μας τόπε τις προάλλες
 ο παπάς απ' τ' Αντελικό, μα φύγαν από τότες
 κάμποσα μερονύχτα· θαρρώ κάπου κοσπέντε,
- 10.555 κι έτσι το σώνετε κι αυτό γρήγορα, καθώς πάτε.
 - Έχοντας τούτες τις θροφές – παίρνει το λόγο ο Νότης,
 που συνεχίζει ατάραχος το λόγο 'κει π' αφήκε,-
 κόντρα στις αποφάσεις μας είν' οι συνομιλίες,
 μιας και τ' αποφασίσαμε ποτές σε συμφωνίες
- 10.560 μαζί σας να μην πέσουμε, κι ό,τι ήθελεν ας γίνει.
 Τότες μπορούμε μοναχά κι εμείς πια να δεχτούμε
 αν δούμε πως φυλάγεται τιμή κι υπόληψή μας
 και το λαό μας σώνουμε· και πρόσθετα κρατάμε
 ψιλή τιμή κι υπόληψη και του δικού μας κράτους.
- 10.565 - Ας πούμε πια, πως τέλειωσε και γίνεται συμφωνία,
 μάσαλα, καθώς θέλετε, και βγαίνετε στο τέλος
 και με φαμίλιες κι άρματα· δε σας ρωτώ πού πάτε.
 - Έτσι καθώς θε νάμαστε, σκοπεύουμε στ' Ανάπλι
 στο τέλος ν' απεράσουμε, να δούμε κει τι κάνει
- 10.570 διοίκηση κι οπλαρχηγοί· κι απέ τους εξητάμε

- μιστούς κι άλλα μας δίκαια πολλά, που μας χρωστάνε.
 - Κι αν σας τα δώσει, πείτε μου, πώς πάτε παρακάτω
 κι αν πάλι και σας τ' αρνηθεί και δε θε να στα δώσει;
 ρώτησε και περίμενε να δει πώς θ' αντιδράσουν
- 10.575 σε τούτο δω το κρίσιμο σημείο πούχαν φτάσει.
 - Αν μας τα δώσει, μίλησεν ο Νότης, το ντουφέκι
 θα ξαναρχίσει να λαλεί· ξανά ντουφέκι πάλι
 θάχουμε, κι όπου βρίσκεστε μπροστά σας θα μας βρείτε.
 Κι αν πάλι δε μας τα δώσει, τότες τα ξαναλέμε
- 10.580 ξανασυναγρικιόμαστε κι εκείνο που μας λέγεις
 πως ποθυμά και θέλει το τόσο πολύ ο βεζίρης
 αποτελείώνει γρήγορα και δίνουμε τα χέρια.
 Τότες ήταν που ξέσπασε κι είπε με λύπη ο Τούρκος.
 - Τούτο θα πει πως άδικα κοπιάζουμε κι είν' κρίμα!
- 10.585 Μα δεν το συλλογίζεστε πως δίχως συμφωνίες
 να βγείτε δεν το μπορείτε κι άδικα προσπαθείτε;
 - Είμαστε μεις σαν τα πουλιά, που λένε νυχτοπούλια,
 λέγει με κάποια παινεσιάν ο Νότης, και προσθέτει:
 Κι άμα ρθει η νύχτα, φοβερή, και δύσκολη περίσσια,
- 10.590 πιότερη δύσκολη για σας, παρά για μας τους σκλάβους:
 και σας πατάμε στην κοιλιά, διαβαίνουμε και πάμε.
 - Πάρα πολύ περήφανα τα λέγεις καπετάνιο
 όμως με τέτοιες κουβέντες καμιά δουλειά δε σιάζει.
 Σκάει σ' εκείνη τη στιγμή μια μπόμπα στον αέρα
- 10.595 ψηλά, πολύ κατά μεριά της Ντάπιας της Μεγάλης.
 Τα κομμάτια της σκόρπισαν άλλα την ανηφόρα
 μα κι άλλα τον κατήφορο· κι ευτύς σφύριγμ' ακούσται
 'νός κομματιού π' ερχότανε κατά κει που βρισκόνταν,
 ίσια, λες, καταπάνω τους· και τότες ο Μαχμούτης
- 10.600 έσκυψεν απ' το φόβο του τη γης να καταφάγει.
 Όλοι οι δικοί μας ψύχραιμοι παράμειναν στον τόπο.
 Το βλήμα πήγε κι έπεσε κάπου δυο οργιές παρέκει.
 - Πάρα πολύ φοβήθηκες, λεν στο Μαχμούτη, τέλος,
 ωσάν τη ψυχραιμία του στ' αποστερνά τη βρήκε.
- 10.605 - Ω! ναι, τους αποκρίνεται, ετούτους τους διαβόλους
 όλοι μας τους σκιαζόμαστε κι όχι μονάχ' ατός μου.
 Κι ωσάν κάπου-κάπου κι εσείς ρίχνετε καμιά μπάλα,
 μέσα στις γη τα τρίσβαθα τρυπώνουμε με τρόμο.
 Μια σεις τις συνηθίσατε, τότες απ' αμολάμε.
- 10.610 Και τότες πήρε να μιλά κι ο Μήτσος Κοντογιάννης:
 - Τι θέμε και χανόμαστε, για πράγματα γραμμένα
 από το χέρι του Θεού και ξεγραμμό δεν έχουν;
 Αν είναι και πραγματικά θέλει το Μεσολόγγι
 ο σερασκέρης, γίνεται μ' έτσι τρόπον ετούτο;

- 10.615 Μας δίνει τα ρέμα του και παίρνει τα δικά μας.
 Και μιας και πολυμάτωσαν τ' ασκέρια και μισούνται
 τραβά κείνος τ' ασκέρι του κατά το Κρυονέρι
 για πέρα προς τ' Αντελικό, τρεις ώρες μακρυνάθε
 και τότε εμείς εβγαίνουμε με τάξη κι ησυχία
- 10.620 και πάμε στην Ντερβέκιστα· κι όποιος μετά θελήσει
 έρχεται και την πιστη του δηλώνει στον βεζίρη
 και προσκυνά και δέχεται 'κόμα στη δουλεψη του
 να μπει· και το ταϊνι του και το λουφέ του παίρνει.
 Κι όποιος δε θέλει, λεύτερα, πηγαίνει στη δουλειά του.
- 10.625 Κι ο Βαλτινός ερώτησε· δε μας ζηγάς, αγά μου,
 εσύ μας βάζεις τώρα δω μια συμφωνία, τάχα,
 από μεριά Μπραϊμπασια· μ' αν δεν τηνε στέρξει
 κι ο Κιουταχής, τι γίνεται; Την έχετε στο χέρι
 τη γνώμη του; Και να μας πεις δω πέρα ακόμα τούτο:
- 10.630 Ποιος απ' τους δυο τους αρχηγούς ψηλότερος λογιέται;
 - Πρώτος και μεγαλύτερος ο Κιουταχής λογιέται
 στον κάμπο και στο διάσελλα γύρω απ' το Μεσολόγγι.
 Με κείνο π' ο βεζίρης μας θε ναν τ' αποφασίσει
 ούτε κι αυτός θα τ' αρνηθεί, στο λόγο που σας δίνω.
- 10.635 Κι ο Βαλτινός επρότεινε, πρώτα να συμφωνήσουν
 αναμεσίς τους, κι ύστερα να ρθουν απεσταλμένοι
 κι από τους δυο τους· και τότες ν' αρχίσουν ομιλίες.
 Μ' ένα πικρό παράπονο ξαναρωτά ο Μαχμούτης
 - Και πού, στο τέλος, 'φήνουμε τούτη την ομιλία;
- 10.640 - Εκεί που σου'πα κι εγώ πριν, του λέγει ο Κοντογιάννης:
 Όλοι μας όξω βγαίνουμε, μικροί μα και μεγάλοι
 με την τιμή και τ' άρματα και με τα πράγματά μας.
 Κι όποιος το θέλει, λεύτερα, φτάνει και προσκυνάει.
 - Όπου θα πει τη θέλετε τη λευτεριά σας όλοι!
- 10.645 θα πει μ' απογοήτευση κλείνοντας την κουβέντα
 ο μπέης, π' ο Μπραϊμπασιας απόστειλε κοντά τους.
 - Μάλιστα, τ' αποκρίθηκαν, με μια φωνή οι σταλμένοι
 της πόλης του Μεσολογγιού· κι έτσι το νήμα 'κόπει
 της ομιλίας της μακράς, που κράτησε πολιώρες.
- 10.650 Ευχήθηκαν τ' ώρα καλή και το'χε γεια, στο τέλος
 κι απέ διαχωρίστηκαν, τραβώντας ο καθένας
 στο πόστο και στη θέση του, μ' ευγένεια και τάξη.
 Σ' όλο τούτο το μακρινό, πολυκουβεντολόι
 ο σερασκέρης κρύφτηκε κάπου πενήντα σκέλια
- 10.655 παρέκει και καρτέραγε σημάδι απ' τον Μαχμούτη
 για την τροπή που θάπαιρνε η σύναξης ετούτη.
 Ο Μαχμούτης τους είχε πει, πού στάθηκε ο βεζίρης
 και πρόσμενεν απόκριση. Και τότες του ζητήσαν

- όξω και κείνος για να βγει στο φως μέσα της μέρα.
- 10.660 - Τούτο δε γίνετ' απαντά, γιατί – και φυσικό 'ναι –
 δεν μπιστεύεται κι εύκολα· κι αν θέτε, καλά κάνει!
 Από τότες περάσανε κοντά στις πέντε μέρες,
 Κι ούτε μιλιά· μήτε λαλιά, κι ούτε τίποτις άλλο.
- 10.665 Όμως εκεί στις δεκαεφτά, στις δεκαοχτώ του Μάρτη
 στείλανε πάλιν άνθρωπο με το γνωστό σημείο,
 οι Τούρκοι, που ζητούσανε συνέχεια να δώσουν.
 Έτσι συνάχτηκαν ξανά κι οι πρωτοκαπετάνιοι
 μα δεν το κρίναν εύλογο, ξανά ν' ανταμωθούνε·
- 10.670 μόνο να παραγγείλουνε πως ό,τι είχαν να πούνε,
 να τους το δώσουνε γραφτό, και τότες ν' απαντήσουν
 γραφτά κι εκείνοι· τι ποτές τα λόγια δεν τελειώνουν.
 Περάσανε κι άλλες μέρες· άλλες ακόμα πέντε
 και βλέπουν έναν νάρχεται με γράμμα σ' ένα ξύλο.
- 10.675 Στείλανε και το πήρανε κι όλοι τους συναχτήκαν
 να δούνε τι τους έγγραφαν, σαν τι τους διαμηνούσαν.
 Το γράμμα προερχότανε κι από τους δυο πασάδες,
 τους δυο τους σερασκέρηδες, τους Ιμπραήμ - Κιουτάγια·
 και τούτ' απευθυνότανε – λάθος τ' αποστολέα –
- 10.680 στης πόλης τους «πολιορκητές», ενώ το σωστό θάταν
 «πολιορκημένους» να γραφε· κι ανάφερε μεσ' τ' άλλα:
 «Στην ομιλίαν, όπου σεις ζητήσατε ναρθείτε
 με τον αγαπημένο μας Μαχμούτην Κορωναίο»,
 ετούτη την απόκριση σας δίνουμε κι οι δυο μας:
- 10.685 «Οι ντόπιοι γερί-γερινέ να μείνουν στο βαντέτι·
 κι ως το σουγιά να δώσουνε τ' άρματά τους οι ξένοι
 κι έξω να βγούν – εικοσιδυό του Μάρτη του κοσέξι
 στρατόπεδο, Μεσολογγιού» κι είχε των δυο πασάδων
 τους τίτλους, που στον τούρκικο στρατό κι οι δυο κατείχαν:
- 10.690 Ήσαν κι οι δυο βεζίρηδες· κι οι δυο τους βαλεσίδες
 Στη Ρούμελην ο Κιουταχής, και βαλεσί της Τζιέτας
 Και στον Μωριάν ο Μπράϊμας· κι ήταν για τούτο πρώτο
 τ' όνομα του Ρεσχιούτ πασά στο γράμμα που λαβαίναν.

- Αδύνατο κι ανέκφραστο κανείς να ζουγραφίσει
- 10.695 Την τόσην εξαγρίωση, πού 'πιασε τους αντάρτες.
 Γενήκαν ασυγκράτητα καπλάνια, λυσσασμένα.
 Φλογίζανε τα μάτια τους κι άλλος ντουφέκι βάρα:
 το χτύπαγε με δύναμη κι έβριζε τον Μπραϊμή
 κι άλλος το γιαταγάνι του τραβούσε, δειχνοντάς το
- 10.700 απόμακρα και τό παιζεν αγνάντια στον αγέρα
 και φοβερίζοντας, στερνά, τους Τούρκους, ξεφυσούσε
 φωτιές από το στόμα του κι από τα δυο ρουθούνια·

- κι έμοιαζε τούτη η χλαλοή σαν αλογοφρουμάνι,
που ξεφυσούν με δύναμην άτια καλοζευγμένα
- 10.705 π' αμάξια πολυφόρτωτα σέρνουν στον κάμπο μέσα.
Άφρισαν όλοι από θυμό κι άκουγες τέτοια λόγια:
- Τώρα θα δουν πώς πολεμάν της πόλης τα καπλάνια.
- Θε να τους δείξουμε, μαθές, πώς τρέχουνε στον κάμπο.
- Θα τους τσαλαπατίσουμε κι όξω με μιας θα βγούμε!
- 10.710 Από τον ένα μαχητή στον άλλο μεταφέρει
τ' άσβηστο μίσος, που 'χανε χρόνια τώρα στον Τούρκο
και ξάφνου κορυφώθηκε με τούτο δω το γράμμα.
Η φασαρία ξάπλωσε σ' όλο το κάστρο μέσα
και τίποτις δεν άκουγες στις ντάπιες και στο κάστρο
- 10.715 εξόν βρισιές ακράτητες κατά των Τουρκαλλάδων.
Απόκριση περίμενεν όξω ο μαντατοφόρος·
μέσα σιγόβραζ' η φωτιά· κι όταν ο Κασομούλης
πήρε κοντύλι και χαρτίν απάντηση να δώσει
όλοι πέσαν απάνω του· τι γύρευε ο καθένας
- 10.720 να γράψει την απάντηση κατά τη θέλησή του.
Κι ως κάπου κει βρισκότανε κι ένας απ' τους γνωστούς μας,
ο Θάνος Ραζηκότσικας, στρέφεται και του λέγει:
- Άρχισε, γράφε, μην ακούς κανέναν και προχώρα.
Μα τότες τον αντίκοπεν ο Νότης, που φωνάζει.
- 10.725 - Αφήστε εμένα να του πω, κι αν κάτις δεν αρέσει
το χαλνούμε και γράφουμε κι αποξαρχής καινούργιο.
Κι ο Νότης υπαγόρευε μα κι έγκριση ζητούσε
σε κάθε μια παράγραφο, π' ομόθυμα του δίναν:
- «Ελάβομεν το γράμμα σας, υψηλοί βεζιράδες.
- 10.730 Εμείς όμως, αγάδες μας, δεν στέρξαμε κουβέντα!
Εσείς πρώτον επέμψατε τον αντιπρόσωπόν σας
κι εσείς την εξητήσατε. Στο γράμμα σας τηρούμε
να μας ζητάτε τ' άρματα κι όλοι μας απορούμεν
το πώς αποτολμήσατε να μας ζητάτε, αγάδες,
- 10.735 οχτώ χιλιάδες άρματα, π' ακόμα ξεκαπνίζουν
κι αχνίζουν από πάρτι σας: απ' το δικό σας αίμα!
Και γράφετε και θέλετε με τα δικά μας χέρια
Να σας τα παραδώσουμε, χωρίς ντροπή καμίαν»
Ίσαμ' εδώ το διάβασεν το γράμμα στους κλεισμένους
- 10.740 κι άμα σ' όλους τους άρεσε, πρόσθεσε ακόμα ο Νότης:
- «Τώρα πια το ξεκρύνουμε πώς εκείνο που θέμε
κι εκείνο που σεις θέλετε, δεν ημπορεί να γίνει.
Έτσι λοιπόν, αγάδες μας, στο τέλος θε να γίνει
ό,τι βουλήθηκε ο Θεός». Κι υπογραφήν καμίαν
- 10.745 στο γράμμα τους δεν έβαλαν. Μόνο την υπογράψαν
ως «η φρουρά Μεσολογγιού», στις κοσιδυό του Μάρτη».

- Το πρόχειρο του γράμματος με μολυβδοκοντύλι
το πήρε και στην τσέπη του το 'σωσε ο Κασομούλης
ωσπου στ' Ανάπλι το δειξε στο Μάσωνα, που βρήκε
- 10.750 στ' αρχοντικό του Βέρβελι, με στόχο να το γράψει
με το χέρι του ο Μάσοντας, κι έκτοτε ο Κασομούλης
δεν έμαθε τι γίνηκε το πρόχειρο το γράμμα.

ΚΛΕΙΣΟΒΑ

- Τότ' οι κουβέντες κόπηκαν κι από τα δυο τα μέρη
κι όλ' η φωτιά ξανάναψε και φούντωσε και πάλι.
- 10.755 Δούλευε τότες ο Μπραήμ το μεγαλοχαντάκι
απ' τη μιαν άκρη του γιαλού και ίσαμε την άλλη
κι ακλούθαγε καθημερίς κι όλο να τους μπλοκαίρει
κεφαλοκάστρι φτιάχνοντας αντίκρ' από τα τείχη
πιο δυνατό και πιο τρανό κι από το Μεσολόγγι:
- 10.760 τις μπόμπες του ζυγιάζοντας να πέφτουν μεσ' την πόλη
και τούτο, γιατ' ως έμαθεν απ' τους Αντελικιώτες
βλάβη καμμιά δεν έκαναν πιο πριν οι μπόμπες όλες
στους μαχητές, που βρίσκουνταν ταγμένοι πα' στις ντάπιες.
Έτσι πολλές σκοτώθηκαν φαμίλιες μεσ' την πόλη
- 10.765 και συνταράχτηκ' ο λαός απ' την πολλή χαλάστρα.
Βάζουν αντήλιο το πουρνό, τηράν κατά το Τζιάντε
και μέσα από τα κύματα, που κάποτες αφρίζουν
πιστεύουν, άμετρες φορές, καράβια πως θωράνε.
Και μπήγουν τότε τις φωνές πως «φτάνουν τα καράβια»
- 10.770 μα ξεγελιούντ' οι δύστυχοι με τ' αφρισμένο κύμα,
που γνάλιζε και ξάσπριζε, συμπλάθοντας καράβια.
Λιγάκι πια συνέφερε και στάθηκε στα πόδια
ο Στουρνάρας, που γύρισε στο πρώτο του καλύβι.
Ξαγρύπναε τότες ο λαός στις ντάπιες και στα τείχη
- 10.775 καθένας μεσ' το πόστο του, κει που 'τανε ταγμένος.
Μερόνυχτα ξαγρύπναγε με τον Κολιό Πασχούλη
στ' Ανεμομόλου το νησί κι ο Νίκος Κασομούλης.
Έφτασε κι ο Βαγγελισμός μα μεσ' το Μεσολόγγι
με ποια καρδιά και τι θροφές να τον πανηγυρίσουν;
- 10.780 Γυροβολώντας με προιές στις κλείσοβας τα μέρη
με τα προιάρια βάρθηκαν να ψαροκνηγάνε
μα ψάρι ποιος να πρωτοδεί και ποιος να πρωτοπιάσει;
Σαράντα τόσοι ψυχογιοί μα κι άλλοι νοματαίοι
- π' αναμεσίς τους ήτανε γνώριμοι πολεμάρχοι -
- 10.785 Κίτσος Πάσχος, Μεγάπανος μα κι ο Γερο Θανάσης
είχανε φύγει από βραδís στην Κλείσοβα για ψάρια.
Την άλλη μέρα το πουρνό, στις κοσπέντε του Μάρτη,

- ανήμερα Βαγγελισμού, πυκνόν έπεσε πούσι
 τόσο πυκνό και σκοτεινό, που μόλις ξεχωρίζουν
- 10.790 τα σπίτια του Μεσολογγιού, τ' Ανεμομύλου πέρα.
 Αρχισαν τότες μερικοί να κακομελετάνε:
 σημάδι, τάχα, πως ήταν για φονικό μεγάλο.
 Και να, σε λίγο, απρόσμενα κατάντικρύ τους κρότο
 ακούνε τότες δυνατόν ολόιδιο μ' εκείνο
- 10.795 π' ακούγεται σαν τα νερά πέφτουν σε καταρράκτες.
 Απέικασαν οι πιο πολλοί πως οι Τούρκοι τραβούσαν
 στ' Ανεμομύλιν αρχικά, κι απέ στο Μεσολόγγι.
 Στ' Ανεμομύλι τρέξανε και κλείσανε την πόρτα,
 ο Κασομούλης μονομιάς, με τον Κολιό Πασχούλη.
- 10.800 Ευτύς τρέχει σαν αητός κι ο Κίτσος ο Τζαβέλας
 μαζί με την ομάδα του, βοήθεια να τους δώσει.
 Μα 'φτύς ο τόπος ξάνοιξε και χάθηκε το πούσι
 και βλέπουν τότες τον εχτρό στην Κλείσοβα να λάμνει.
 Κεφάλι σ' όλο το νησ' 'ν' ο Χρήστος Χατζηπέτρος
- 10.805 μα πόνο 'χε ρεματικό στον ώμο και στην πλάτη·
 κατάκοιτος βρισκότανε δω και δυο τώρα μέρες
 στο Μεσολόγγι, ανήμπορος κι ανήξερος ο δόλιος
 κι ούτε στο νου του πέρασε ποτές η μαύρη σκέψη
 πως χαζιρεύεται ο Μπραΐμ την Κλείσοβα να πάρει.
- 10.810 Αμ' άκουσε τον τάραχο, τράβηξ' αγάλι-αγάλι
 σερνάμενος, πεταμένος, πέρα στ' Ανεμομύλι.
 Πήρε το κυάλι, τήραξε π' αλάργα τούντο δράμα
 βαριόθυμος, ανήμπορος να κινηθεί, να τρέξει
 κι ούτε που το προλάβαινε, κι ας το ποθούσε τόσο.
- 10.815 Σπλαχνίστηκε τον καψερόν ο Νίκος Κασομούλης
 και φιλικιά τ' ανάπτυξε και γρήγορις ορμήνεια:
 «Άρρωστο αφού σε ξέρανε μέσα στο Μεσολόγγι,
 από το σπίτι να μη βγεις, κάλλιο πολύ θε νάταν.
 Τώρα δε σ' απομένει, πια, να κάνεις τίποτ' άλλο
- 10.820 παρά στο πόστο σου να πας, όσο κι αν κινδυνεύεις».
 Ροβόλησε, σαν έμαθαν, ως του Νότη, την ντάπια
 και βάρκες στ' Ανεμομύλι παρακινεί να φέρουν,
 μιντάτι να μπαρκαριστεί στην Κλείσοβα να πάει.
 Μ' άκουσε 'κει λόγια πικρά από πολλούς συντρόφους·
- 10.825 κομμάτι κιόλας έπεσεν απ' την υπόληψή τους,
 μιας και τον κατηγορήσαν πως άρρωστος δεν ήταν.
 Κι όμως όλοι το 'ξέρανε πως μεσ' το Μεσολόγγι
 από κακή διάθεση δεν βρέθηκεν ο δόλιος.
 Άδικα τον χτυπήσανε, μιας και κανείς ως τότες
- 10.830 ούτε και την παραμικρήν υπόνοια δεν είχε
 πως ο Μπραΐμ θα κινηθεί, την Κλείσοβα να πάρει.

- Καιρό δεν χάνει ούτε στιγμήν ο Κίτσος ο Τζαβέλας,
και με τους Στέφο και Στρατήν αρπάν ένα προιάρι
και τρέχουν προς την Κλείσοβα μ' άλλους έξι συντρόφους,
10.835 που μπήκανε μέσ' σ' άλλα δυο προιάρια, που τ' αρπάξαν
εκεί κοντά σαν βρισκόνταν, μιας και στιγμή δεν είχαν
να ξασφαλίσουν άδειαν απ' τους ιδιοκτήτες.
Τρέχουν από τις δυο μεριές οι Τούρκοι· και στη μέση
τρέχει ο Τζαβέλας με τα δυο προιάρια των συντρόφων
10.840 και μπόρεσε στην Κλείσοβα πρώτος αυτός να φτάσει
θάρρος σκορπώντας άμετρο στα παλικάρια κείνα,
που ξέκριναν απόμακρα τα τρία μας προιάρια.
Ως ένα τίρο μπιστόλας φτάσαν σε λίγο οι Τούρκοι
κι από τις βάρκες πήδησαν, στη θάλασσαν ορμάνε,
10.845 στην Κλείσοβα να φτάσουνε θαλασσοπερπατώντας.
Μα της Κλείσοβας οι φρουροί κι αθάνατοι λεβέντες
τους άφησαν και ζύγωσαν, κι ως τους εδώσαν στόχο
- ούτε κοσπέντε δρασκελιές δεν έμενε να φτάσουν -
βροντοχτυπήσανε μαζί τ' αλάθητα ντουφέκια
10.850 και τους χτυπάν αλύπητα κι ασίγαστα βαράνε
κι από τις τέσσερις μεριές των ντουφεκιών οι μπούκες,
φωτιά ξερνώντας και καπνό κι ατσάλι και χαλάζι.
Πρώτ' όσοι ρίχτηκαν οχτροί στα μέρη που κοιτάνε
στην ανατολική μεριά τ' ολόμορφου νησιού μας
10.855 στη μεσ' ως είχαν τα νερά, βαρύ πολύ τους ήταν
να παν παρέκει - τη φωτιά για να την αποφύγουν -
πισωγυρνάν και φεύγουνε· τραβάνε στο Μποχώρι
τι τα νερά κει 'ναι ρηχά· βγαίνουν πεζοπορώντας.
Μα κι ίδια βρίσκει συμφορά και τους καβαλαραίους
10.860 κι όσους πεζούς εκίνησαν απ' της στεριάς τα μέρη
στην ξέρα φτάνοντας, εκεί ως το μικρό νησάκι,
τ' ολοστερνό, που βρίσκεται στις Κλείσοβας αντίκρυ.
Κι όταν αυτοί ξαστόχησαν, άλλοι ξαναχυμήξαν
κι ίδιο χαλάζι δέχτηκαν καταμεσής στα στήθια.
10.865 Τέτοιος ήταν ο χαλασμός και τα κουφάρια τόσα
που τά 'βλεπαν οι ξακουστοί και καστροπολεμίτες
στις ντάπιες του Μεσολογγίου - κει που 'σανε ταγμένοι -
να πλένε μεσ' τη θάλασσα, σ' αμέτρητα μπουλούκια.

- Πάνω σε κείνο το κακό, σε κείνη την αντάρα
10.870 μια μπάλα πήγε κι έπεσε πάνω στο γιαταγάνι
του λιονταρόψυχου αρχηγού, του Κίτσου του Τζαβέλα
και δυο κομμάτια γίνηκε μεμιάς το γιαταγάνι
μ' ανέβλαφτος κι απείραχτος ξεμένει ο καπετάνιος,
μόλο που τρέχει ακράτητος από πόστο σε πόστο

- 10.880 ψυχώνοντας, γκαρδιώνοντας τους άφθαστους προμάχους.
 Βλέπουνε του γαταγανιού το σπάσιμον οι φίλοι
 και τον Τζαβέλα βάζουνε να μπει στο παρεκλήσι,
 γιατί αν τον έβρισκε κακό, βαρύ θα 'ταν το πλήγμα:
- 10.885 μαύρη θά πεφτ' απελπισιά στους άτρομους εκείνους·
 και μον' η σκέψη ζωντανός πως ήτανε μαζί τους
 θάρρος έριχνεν άμετρο μέσ' τα δασιά τους στήθια.
 Κι απ' τις πολλές παράκλησες κι από τα παρακάλια
 μπαίνει στερνά στην εκκλησιάν ο γαύρος καπετάνιος
- 10.890 φιλάει τα κονίσματα και το σπαθί κρεμάει
 στην Παναγιά τη Δέσποινα και σιγοψιθυρίζει:
 «Βόθα καλή μας Παναγιά – σήμερα που γιορτάζεις –
 τα παλικάρια, τον οχτρό να τον πισωγυρίσουν
 και σου χαρίζω το σπαθί τ' ασημοκαπνισμένο.»
- 10.895 Ίσαμε δυο ώρες κράτησαν ετούτα τα γουρούσια
 κι ο γιαλός άστραφτε παντού κι η πλάσ' εφεγγοβόλα.
 Χύμηξαν τότε των οχτρών – ύστερ' από σινιάλο –
 τα τσούρμα, με φωνές πολλές και με μεγάλο μπούγιο
 κι όλοι μαζί, τρίτη φορά, ντισμπάργκο δοκιμάζουν.
- 10.900 Ίσαμε δέκα δρασκελιές πάλι ζυγωματίζουν
 κι όλοι οι φρουροί της Κλείσοβας, σταυραετοί, καπλάνια
 και πάλιν τους πισωγυρνάν, ξανά μακελεμένους.
 Οι Τούρκοι πια κοιτάζουνε τρόπο για να λακίσουν
 κι αλλού χωμένοι στο νερόν ίσαμε το ζουνάρι
- 10.905 κι αλλού χωμένοι ως το λαιμό, βγαίνουν στη ξέρ' αντίκρυ.
 Φροντίζουνε και σέρνουνε μαζί τους τα κουφάρια
 των σύντροφων που πέσανε στην αντροφάγα μάχη.
 Κοιτάζουν του Μεσολογγιού οι ξακουσμένοι ακρίτες
 να ξεδιαλύνουν, κάποτες, τ' ασκέρι που χυμούσε:
- 10.910 νογάν Γκέκηδες άμετρους και Τούρκους Οσμανλήδες
 π' αναμερίζουνε κι αυτοί, και τότες άλλοι βγαίνουν
 στον πόλεμο για να ριχτούν, την Κλείσοβα να πάρουν.
 Και κουβαλούν απ' τα ρηχά, της Κλείσοβας το στόμα,
 ίσαμε βάρκες είκοσι, κρατώντας τις στις πλάτες,
- 10.915 και το νησί περίσφιζαν απ' όλες του τις πάντες.
 Σαν άρχισαν το δεύτερο γιουρούσι τους οι Τούρκοι
 τρέξαν κι απ' τους αθάνατους από το Μεσολόγγι
 μεσ' σε προιάρια, κάμποσοι, στην Κλείσοβα κι εφτάσαν:
 Τζαβέλας Γιώργας και πολλοί βαθμούχοι μα κι οπλίτες
- 10.920 ο Κασομούλης ο Γιωργής, μαζί κι ο Χατζησάββας·
 τράβηξαν τούτ' οι δυο μπροστά καθώς όμως ζυγώσαν
 χτυπάν' ευτός απ' την στεριά με κανονιές και σπάνε
 τα δυο μας τα πλεούμενα· μα δεν βλάφτουν κανένα.
 Κι όλοι τους πισωγύρισαν μα πολλοί γυροφέρνουν

- 10.925 όρθιοι μεσ' τα προιάρια τους τους Τούρκους προσκοντέβγουν
 - που ξαπλωμένοι πολεμάν τους λίγους Κλεισοβίτες –
 και ντουφεκάν τους Γκέκηδες, βρίζουν τους Οσμανλήδες.
 Εννιά θε να 'ταν το πουρνό κι οι Τούρκοι 'ποτραβιούνται
 αλάργα· κι απ' τις δυο μεριές αρχίζουν να βαράνε,
- 10.930 με τα κανόνια τους φωτιά στην Κλείσοβα ξερνάνε.
 Οι δυο πασάρες, που σκοπόν είχανε να βαστούνε
 της αυλακιάς το πέρασμαν, η μια με τον Τρικούπη
 κι άλλη μια με τον Ράπεση, στάχτη 'γίναν κι οι δυο τους
 απ' την ασίγαστη φωτιά, που 'ρίχναν απ' τις βάρκες,
- 10.935 που κανονιέρες έκαναν· μα δεν αναμερίζουν·
 μένουν στ' αποκαΐδια τους πανάξιοι πολεμάρχοι
 που ντουφεκούν γκαρδιώνοντας τους άλλους Κλεισοβίτες.
 Μια μπάλα σκάει κάποτες και βρίσκει του Γαλλιότη
 την πάσαρα, τρυπώντας τη κι άνεργη 'φήνοντάς τη.
- 10.940 Καθώς οι Τούρκοι κράταγαν στις πλάτες τους τις βάρκες
 για να διαβούν πασκίζοντας στις Κλείσοβας το στόμα
 οι σταυραετοί της Κλείσοβας την ευκαιρία 'δράχουν
 παραγγελιά να στείλουνε προς τους Μεσολογγίτες
 μ' ένα παιδί π' ατρόμητο λάμνοντας στο προιάρι
- 10.945 στο Μεσολόγγιν έφτασε, προμήθειες ζητώντας
 νερό, φουσέκια, να μπορούν τον πόλεμο να βγάλουν.
 Όντας σύγκοντ' αρχίνησε μεγάλο κανονίδι
 κι οι Τούρκοι πλευροκόπησαν την Κλείσοβα 'πολούθε
 και σταυρωτή σφυρούσανε φωτιά με τις γρανάτες,
- 10.950 οι μαχητές της Κλείσοβας στείλανε κι άλλον ένα
 που ξέφυγε τους κίνδυνους κρυμμένος κι αμποθώντας
 με το 'να χέρι το σκαρί, το λαφρυό προιάρι.
 Απ' τον καινούργιο σύντροφο μάθαν τις εξελίξεις
 της τουρκοφάγας σύγκρουσης, της αντροκαταλύτρας.
- 10.955 Ίσαμε με κείνη τη στιγμήν ο Κίτσος Πάσχος πέφτει
 μαζί και μ' άλλους δεκατρείς που χάνονται στη μάχη·
 κι άλλοι δεκάξι βρίσκονταν ακόμα λαβωμένοι
 και μόνο μια βδομηνταριά τους μείναν – που βαράγαν
 στούτο το τσούρμιο των οχτρών – όλα κι όλα ντουφέκια
- 10.960 π' άντεχαν κι ήσανε γερά, μιας και τ' άλλα χαλάσαν
 είτ' έσκασαν απ' τη φωτιά στα χέρια των συντρόφων.
 Με τους βδομήντα σύντροφους βάραγ' ο Χατζηπέτρος·
 με κοσιέξι λιόντηδες ο Πάνος Κραβαρίτης,
 δίπλα κι οι ψαροκνηγοί, που πήγανε για ψάρια,
- 10.965 κι ανέβαζαν της Κλείσοβας τους θρασερούς λεβέντες
 ως εκατόν τριανταδυό, που μάχονταν με θάρρος
 και με τους έξι σύντροφους του λιόντα του Τζαβέλα
 λιάνιζαν άμετρη Τουρκιά κι Αρβανιτιάν αντάμα.

- Μα λαβωμένοι και νεκροί κόντευαν πια τους τριάντα
- 10.970 κι έτσι συναπομείνανε μέχρι την ώρα κείνη,
όλοι τους εκατόν οχτώ· κι έχουν ν' αντιπαλαίσουν
- μ' όσα ντουφέκια ξέμειναν απ' της φωτιάς τη λάβρα -
τ' ασκέρια των Μπραήμηδων μα και των Κιουταχήδων·
και το μπαρούτι τέλειωνε και το νερό σωνόταν.
- 10.975 Σ' ένα προiάρι φόρτωσαν ευτύς τέσσερις κάσες
φουσέκια, που τα φύλαγαν σαν και τα δυο τους μάτια
και δυο βαρέλια με νερό, κρύο να δροσερέψουν
τ' αγκουσεμένα στήθια τους και τα φρυγμένα χείλια.
Μέσ' το πλεούμενον ευτύς ορμάει κι ο Καρακώστας,
- 10.980 πουν' ανιψiός του Βαλτινού, μ' ένα του ξαδερφάκι
δεκαεννιάχρονό παιδί, τον Δόστη τον Γιωργάκη.
Αντάμα κι ο κονταριστής μαζί με το σταλίκι
που θά 'σπρωχνε προς τα ρηχά τ' ολόγιωμο προiάρι.
Και το σκαρί σοφίλιασε το μικροπαιδαρέλι
- 10.985 πο 'φερνε και το μήνυμα για του νερού τα χρεία.
Ξεκίνησαν ως πάρακει μεσ' απ' τ' Ανεμομούλι
όλ' όσα κει πλεούμενα βρίσκονταν αραγμένα
να τους κατεβδώσουνε και να τους συντροφέψουν·
μα σαν κατασυγκόψανε πάν' απ' τις κανονιέρες
- 10.990 το σμάρι τα πλεούμενα και τούτο το μπουλούκι
γυρνάνε τα κανόνια τους, απάνω τους ξερνώντας
φωτιά ψηλή μα και χοντρήν από τις μπούκες όλες.
Ο Καρακώστας και ο Γιωργής ξαπλώνουν στο προiάρι
κι αμψόθουν οι κονταριστές μ' όλη τη δύναμή τους.
- 10.995 Σιμώνανε τις τουρκικές τις βάρκες κι ως απλώνουν
χτύπησεν ο κονταριστής ο μεγαλύτερός τους.
Αμψόθει μόνο το παιδί τρεις μόν' οργιές τους μένουν
ακόμα για να φτάσουνε, μα 'να βόλι το βρίσκει
και το παιδί, που τάχτηκε ν' αμψόθει το προiάρι
- 11.000 αθάνατο πεφτάστερο μεσ' τις καρδιές τους γένει.
Πηδάει κι ο Καράκωστας και τ' άλλο παλικάρι
στη θάλασσα και σέρνουνε στα χέρια το προiάρι
μέσ' το χαλάζι των οχτρών, π' ασίγαστα τους ρίχνει.
Φτάνουν σε λίγο στο νησί, στην Κλείσοβα πατάνε
- 11.005 και πέφτουν από πλάι τους οι χιλιοδοξασμένοι
της Κλείσοβας σταυραετοί, της λευτεριάς προλάτες,
πίνουν νερό, δροσίζονται και τα ντουφέκια πλένουν
παίρνουν τα μπαρουτόβολα και το Θεό δοξάζουν.
Βλέπουν και καταχαίρονται μέσα στο Μεσολόγγι
- 11.010 και σμπάρα, ρίχνουν, ντουφεκιές, για το καλό μαντάτο.
Ίσαμε κείνη τη στιγμή χίλιοι ξαπλώσαν Τούρκοι
στη μαύρη γης, δαγκώνοντας το χώμα της για πάντα.

- Είχε μεσημεριάσει πια, σαν βλέπουμε να βγαίνουν
τ' ασκέρια του Μπραήμ Πασά και μ' έξι μπαϊράκια
- 11.015 π' ανέμιζαν στον άνεμο, με τις πνοές του μπάτη.
Βγαίνουν τρία συντάγματα, καλά κι ορδινιασμένα.
Μπροστά βαρούν τα τούμπανα του νταουλτζιή, συνέχου·
τραβάνε πρώτ' ολόισια στην υστερνή την ντάπια
εκείνη της ακρογιαλιάς κι όλοι τότες θαρρέψαν,
- 11.020 πως θα χτυπούσαν κατ' αλλού σύγχιση για να φέρουν.
Μα ζύγωσαν στη θάλασσα και τότες διατάζουν
τ' ασκέρι να ξεβρακωθεί και στο νερό να μπούνε
κι ορδινιασμέν' ως ήσανε, να γρηγοροπορήσουν.
Πολλοί τότες γυπαετοί θέλησαν να πετάξουν
- 11.025 έξ' απ' το κάστρο· παρευτύς να τους πλευροκοπήσουν.
Μα τούτη την αποκοτιά δεν τους τη συγχωρέσαν
γιατί σκεφτήκαν πως μπορεί κι αναμεσίς τους να 'σαν
και μερικοί που κιότψαν και π' αφορμή ζητούσαν
τη νύχτα και να λάκιζαν παντοτινά απ' το κάστρο.
- 11.030 Έτσι του Νότη Μπότσαρη, του Μήτσου Κοντογιάννη
στερνά δεχτήκαν τη βουλή, τη μυστική κουβέντα
οι καπετάνιοι κι έσβησαν στα στήθια τους τον πόθο.
Στούτο το συναμεταξύ βαρέσαν κανονίδι
οι ντάπιες και φωνές πολλές μεσούραν' ασκωθήκαν.
- 11.035 Θάρρεψαν τότες οι Τούρκοι πως πάλι για γιουρούσι
χαζιρευόνταν οι Ρωμιοί και πάν' από μίαν ώρα
στεκόντουσαν ακίνητοι να δουν τι θ' απογίνει.
Μα σαν πιστέψανε στερνά, πως δεν θα τους χτυπούσαν,
ορδινιασμένοι τρέξανε, στα βορεινά να φτάσουν
- 11.040 της Κλείσοβας, κι από τα κει ν' αρχίσουν το γιουρούσι.
Μα σκόρπιοι, τέλος, έφτασαν ως την Αγιά Τριάδα
με τα κανόνια των Ρωμιών απάνω τους στραμμένα.
Βαρέσανε τα τούμπανα κι αρχίζουνε γιουρούσι
κι ορμάνε σαν τους μανιακούς και μπαίνουνε στ' αυλάκι.
- 11.045 Σφιχτήκανε των καπλανιών οι ξέτρομες καρδιές τους
από τις ντάπιες της τρανής πόλης των αθανάτων
τα μάτια τους σαν έστρεψαν και τήραγαν την πάλη
αναμετρώντας των οχτρών το πλήθος και το πάθος.
Προσώρας στοχαστήκανε, μόλη τη λεβεντιά τους,
- 11.050 οι μαχητές της Κλείσοβας, πως δε θε να φτουρούσαν,
- όσους πολλους κι αν σκότωναν – να τους αναβαστήξουν.
Μα σαν αγνάντψαν ξανά μεσ' των εχτρών τα τσούρμα
κι αντίκρυσαν να γίνεται τόσ' ανακατοσουρά
παρηγορήθηκαν με μιας· κι αρχίσαν να πιστεύουν
- 11.055 πως οι λίγοι θα διώχνανε τους άμετρος και πάλιν.
Όταν οι πρώτ' Αράπηδες ίσαμε τους πενήντα

- περάσανε την αυλακιάν ευτός φωτιά αντικρίζουν
από τους άντρες της φρουράς, που τους πισωγουρίζουν.
Τρέχουν οχτροί κι άλλοι πολλοί, να δώσουν ένα χέρι
- 11.060 και τ' αραιό ντουφέκισμα αρχίσανε να στρώνουν·
μα τους προσμένουν άτρομοι της Κλείσοβας αντάρτες
κι όλα τα στόχαστρα κοιτάν τη μυρμηγκιά τ' Αράπη.
Σιδεροκοπανιές βαρούν των κανονιών οι μπούκες
που γεμισμένες ήσανε μ' ένα σωρό μισδράλια.
- 11.065 Πισωγουρίζουν άπραχτοι στο ξαφνικό σφοντύλι
οι Τούρκοι κι όσοι σύμμαχοι συλλειτουργούν μαζί τους
και προς τη λίμνη πηλαλούν να βρουν κάνα αντιστύλι.
Πίσ' απ' τις βάρκες κρύφτηκαν ανάστατοι, σκιαγμένοι
κι ως να λακκίζουν τους θωρούν άλλοι π' ακολουθούσαν
- 11.070 τρέχουν κι αυτοί κατόπιν τους· πέφτουν πίσω στις βάρκες
και κάθονται μεσ' τα νερά, τα συμπάρα ν' αποφύγουν.
Ως τους θωρούν οι κεφαλές των Τούρκων, όλοι κείνοι
ακόμα που διορίστηκαν από τους βεζυράδες
ως αρχηγοί στο στράτευμα, σκιάζοντας, σιγοτρέμουν
- 11.075 και παρευτός τα χάνουνε, γυρεύουν να σωθούνε
και πια καθένας πολεμά να σώσει το τομάρι.
Στούτο το συναμεταξύ οι πέρφανοί μας άντρες
ατάραχοι ντουφέκαγαν και λιάνιζαν ομάδι.
Στριμώνχουνταν και ζούλαγαν ξωπίσω από τις πόρτες
- 11.080 Τούρκοι κι Αράπηδες μαζί· μ' άρχισε να μην παίρνει
άλλους ο τόπος, πούστρωσε και γιόμισε κουφάρια·
κι από τα βόλια βλάφτονταν κι ακούμπαγαν τα στήθια
στις κουπαστές π' ανάγειραν· κι όλοι μαζί τις πιάναν,
τις άμπωθαν, ντουφέκαγαν, προχώραγαν κι απλώθαν.
- 11.085 Σύρθηκαν έτσι ολόγυρα κι ως του νησιού την άκρη·
κι οι δικοί μας ντουφέκαγαν, βάζοντας στα ντουφέκια,
ωσάν απελπισμένοι πια, και δυο και τρία βόλια
και όσα μπορούσαν πióτερα, με πάθος και μανία·
και χτύπαγαν και βάραγαν στις βάρκες τα μαδέρια,
- 11.090 που καθώς ήτανε στενά, τα βόλια τα τρυπουσαν.
Και κάπως μεσ' το κουτουρού χτυπάγανε, βαρώντας
προς τη γερμένη τη μεριά της βάρκας, πολεμώντας
τους Τούρκους να βαρέσουνε, που πίσω της κρυβόνταν.
Κι αβέρτα βάρκες γιόμιζαν κουφάρια και βαραΐναν·
- 11.095 μη μπορώντας να κουνηθούν και τότες όλοι βλέπουν
τους Αραπάδες να τραβούν, να βγάζουν απ' τις βάρκες
και να τραβάνε στο νησί και να ξαναχυμάνε
φτάνουν στο μικροχάντακα, της εκκλησιάς ταμπούρι,
σαν οι μπαΐρακτάρηδες μπήγουν τα μπαΐράκια.
- 11.100 Βαράν έτσι κι απόκοντα τους θρυλικούς αντάρτες·

- μ' ως ξεφυσάνε για να μπουν εις το ταμπούρι μέσα
 ξαπλώνουν απ' οργή Θεού κι από τ' άσφαλο βόλι.
 Πλέουν στη λιμνοθάλασσα μπουλούκια τα κουφάρια,
 τότες εκείνη τη στιγμή, στου σούρουπου την ώρα
- 11.105 μια βάρκα ξαναφάνηκε, που τρέχ' ευτύς και πάει
 προς τη φρουρά της Κλείσοβας και να την ντουφεκάει
 μα μόλις κοντοζύγωσεν, ευτύς ισοζυγιάζει
 κι ύστερις κοντοστέκεται· μια ταραχή ξεσπάει
 στο μούχρωμα του δειλινού· και των οχτρών τ' ασκέρια
- 11.110 στις πάντες όλα σύντρομα, συθέμελα, λακάνε,
 γιατί το φοβερό σκυλί, του Μπράημα ο γαμπρός του
 σύγκαιρα κι αντεπίτροπος και πληρεξούσιος του
 σκοτώθηκε, σαν πάσκιζε, με το σπαθί χτυπώντας
 να σπρώξει τους Αράπηδες στ' άχαρο αυτό ρεσάλτο,
- 11.115 βιάζοντάς τους να ριχτούν, να δώσουν ένα τέλος.
 Πάνω ψηλά στην Κλείσοβα βρισκόταν παιδαρέλι
 που, για την εξυπνάδα του, Σφήκα τον είχαν βγάλει.
 Ανεβασμένος ο μικρός στην εκκλησιάν απάνω,
 απόκαμε φωνάζοντας, σκούζοντας όλη μέρα·
- 11.120 του Νιχωρίτη ψυχογιός ήταν, του καπετάνιου,
 που κράταγ' απ' τον νταϊφά του Χρήστου Χατζηπέτρου.
 Είχεν ακόμα μαθευτεί πως το μικρό Σφηκάκι
 πέτυχε από της εκκλησιάς το ψήλωμα τον μπέη
 στο μέτωπο μεσόφρυδα· μεσόστηθα λεν άλλοι.
- 11.125 Μα κι άλλοι διαλαλούσανε, πως το θεριό, τον μπέη,
 του Πάνου άντρες τον σκότωσαν, του Χρυσοκραβαρίτη.
 Μ' άγνωστο 'κόμα στέκεται το βόλι που τον βρήκε·
 μπορεί και να τον βάρεσαν αντάμα όσοι τον είδαν
 και βάλανε στο στόχαστρο τον άτρομο τον μπέη.
- 11.130 Σαν βίγλισαν οι μαχητές από το Μεσολόγγι
 πως οι δικοί μας πήδηξαν έξ' από τα ταμπούρια,
 να κρατηθούν δεν μπόραγαν, σαν τ' άλογα φρουμάζαν·
 όρμησε κι η «Βοήθεια» και μπήκε στα προιάρια
 κι ορμήνειες δεν περίμενεν από τους καπετάνιους.
- 11.135 Λαμνίζοντας μ' όλη τη βιά, τραβάει προς το νησάκι
 που πιο κοντά βρισκότανε της Κλείσοβας το στόμα.
 Σκιάζονται τότες των οχτρών τα τσούρμα να γυρεύουν
 τρέχοντας άλλα προς τα 'δω κι άλλα τους προς τα κείθε
 να βρούνε τρόπο να σωθούν απ' τ' αγειο το λεπίδι
- 11.140 και τη φωτιά την άτρεμη π' άπαυτη ολούθε πέφτει.
 Σκοτάδι πέφτει μπόλικο σε λίγο και πλακώνει
 γιαλό και ξέρα και καρδιές και τις ψυχές των Τούρκων
 που χάνουνε τον μπούσουλα και χάνουνε τη ρότα:
 δεν ξέρουν πούθε να διαβούν και πούθε να περάσουν.

- 11.145 Αφήνουν τις μπαλάσκες τους, πετάνε τα σπαθιά τους,
ρίχνουν τα μπαϊράκια τους και γιόμισεν η λίμνη.
Κι όλοι οι ψαράδες τρέχανε τη νύχτα και σκοτώναν
πλήθια από δαύτους, που τυφλά μεσ' τη νυχτιά ξετρέχουν
και καργαρίζανε, μαθές, μ' άρματα τα προιάρια
- 11.150 κι άλλα συγύρια πάμπολλα και πυργωτά τα φέρνουν τα φέρνουν
στο Μεσολόγγι· κι άρχισαν κλήρο σ' αυτά να βάζουν
εξόν από τα τάγματα, π' άφησαν μπαϊράκια,
του Μπράημα, κι άλλα πολλά, γύρω στα κοσιέξι
βρεθήκανε πετάμεια κι αναμεσίσ στις βάρκες
- 11.155 'πο σώματα αρβανίτικα, σαν κάνανε ντισμπάργκο
με την αυγούλα στο νησί, μα πιάσαν την πιλάλα
κι εφτά βάρκες αφήσανε μ' όλα τους τα κανόνια
κι όλα τους τ' άλλα σύνεργα, λάφυρα στους λεβέντες.
Οι γαύροι μας πολεμιστές, της Κλείσοβας οι δράκοι
- 11.160 π' απέναντι τους προσοχή στάθηκεν η φρουρά μας
ύπνο μονάχα ζήτησαν και κανέν' άλλο πράγμα.
Μετρήθηκαν κατοπινά, να δούνε πόσοι λείπουν:
σκοτώθηκαν συνολικά δεκάξι Κλεισοβίτες
και τριάντα τους λαβώθηκαν θανατερά καμπόσοι
- 11.165 και μερικοί ξεφάλτσωτα και λαφριά μονάχα.
Στο Μεσολόγγι φέρνουνε και του ενταφιάζουν
τους μαχητές που πέσανε, με τους καπεταναίους
τους: Γρηγόρη Μεγάπανο, μαζί με Κίτσο Πάσχο
και Κωνσταντή, τον αδελφό των Γεροθανασαίων.
- 11.170 Απ' τους οχτρούς που ζώγρησαν τότε οι Μεσολογγίτες
μάθανε πως, σαν την αυγή κάναν τρίτο γιουρούσι,
με τ' αλαφρύ τ' ασκέρι τους, λαβώθει κι ο βεζίρης
κι αυτός ακόμα ο Κιουταχάς και τον κατενοδώσαν
ίσαμε πεντακόσοι οχτροί και στη στεριά τον στείλαν·
- 11.175 κι άλλοι σα μισοζώντανοι στα πόστα τους ξεμέρνουν.
Τη νύχτα στήνουνε χαρές στο Μεσολόγγι μέσα
με το βιολί, τον ταμπουρά, με τους χορούς, τους πήδους,
γιορτάζουν την ανάσταση του δουλωμένου γένους
που 'γραψε πρώτη η Κλείσοβα, πριν του Ζυγού τις μάχες.
- 11.180 Κι ούτε π' ακούσται ο Κρητικός ο Τούρκος να φωνάζει
και να ζητάει του παπά τη μοσχοθυγατέρα,
όσο κι αν τον φωνάζανε και τον αντροκαλούσαν.
Γύρισε και τ' ατρόμητο σουλιώτικο λιοντάρι
ο μαχητής της Κλείσοβας, ο Κίτσος ο Τζαβέλας
- 11.185 που 'γειρε κι αναπαύτηκε στις αγαπητικιάς του
τη μυρωμένη αγκαλιά, που την πόθησε τόσον.
Στο Μεσολόγγι οι λαμπροί φρουροί ξετρέχαν όλοι
τους ήρωες της Κλείσοβας, και τους καταφιλούσαν

- και πορευτήκανε πολλοί και περπατήσαν πέρα
- 11.190 και πήγανε κι ίσα μ' εκεί, το θέαμα να δούνε
το φοβερό για τους οχτρούς, που θύμιζε Ντερβένια.
Όπως καλοτηράγανε, σωρούς εφτά ξεκρίνουν
απ' τα κουφάρια των οχτρών, το 'ναν απάνω στ' άλλο.
Οι πιότεροι νεκροί σ' αυτούς ταχτήκαν να φυλάνε
- 11.195 τα μπαϊράκια κι έπεσαν σαν τρέχαν να τα στήσουν
και σωριαστήκαν δίπλα τους, ως μιαν οργιάν αγνάντια,
μονάχα από το χάντακα, που τόσο είχαν ζυγώσει.
Κάθε κι ένας μπαϊραχτάρ πολλούς είχε μαζί του·
κι ένας μαύρος μπαϊραχτάρ, ορθός στεκόταν ακόμα
- 11.200 π' αν και σφαγμένος, άπλωθε στο 'να απ' τα δυο του χέρια
γιατί σε μέρος έλαχεν οπού 'ταν ανηφόρα
στητό το μπαϊράνκι του θύμα κι αυτός του μίσους,
του πάθους, μα και τ' άδικου, τυφλό όργανο της βίας,
κοντά του βρίσκονταν, σωρός, ως είκοσι κουφάρια
σε μήκος τίρο ντουφεκιού της Κλείσοβας την άκρη·
- 11.205 και τα κουφάρια σκέπαζαν το χώρο όλο της λίμνης
και κυματίζανε κι αυτά καθώς τα φροκαλίδια.
Μ' ακόμα και πιο ξέμακρα κι ως την άκρη της λίμνης
κι απ' το Μποχώρι κι από κει μέχρι το Μεσολόγγι
ξαγνάντευες να πλέουνε νεκροί μέσα στο κύμα.
- 11.210 Κι όλοι τούτοι που πέσανε, στις δυόμισι χιλιάδες
απ' όλους όσους ζήσανε τα φοβερά συμβάντα,
περίπου λογαριάστηκαν· χώρια όσοι σκοτωθήκαν
ή που πιαστήκαν ζωντανοί νωρίς την άλλη μέρα,
απ' τα προιάρια, π' άρχισαν κυνήγι απ' το ξεφώτι,
- 11.215 έστω κι αν τους κονταριστές θερμά παρακαλούσαν
γυρεύοντας τους τη ζωή να τους τηνε χαρίσουν.
Κι άρματα βρήκανε πολλά, παν' από δυο χιλιάδες
άλλα στις μπαγιονέτες τους κι άλλα δίχως με δαύτες
βρήκαν παλάσκες με λουριά που μετρημό δεν έχουν
- 11.220 τσαρούχια μ' αυτές φτιάχνοντας· βρήκαν ακόμα ρούχα
που δεν άξιζαν τίποτις, εχτός τις ινιφόρμες.
Με κιανοκιάλι βίγλιζεν ο καπετάν πασάς τους
απ' το καράβι, για να δει σαν πώς πήγαιν' η μάχη
το σούρουπον ως γίνηκε ο σκοτωμός ο μαύρος
- 11.225 δεν ξέκρινε καλά-καλά, ποιό στάθηκε το τέλος
Κι ως μπαϊράκια αγνάντεψε μεσ' το νησί να στήνουν
θάρρεψε πως το πιάσανε, γιατί σχεδόν αμέσως
κι οι ντουφεκιές επάψανε καθώς στο Βασιλάδι.
Μ' απόμεναν κάτι σκιές, μικρές αμφιβολίες
- 11.230 καθώς εδώ δεν πήραξε, μάειδ' ούτε σημάδι
να σκίζουνε τον ουρανό, όπως στο Βασιλάδι

- χαράς σημάδια και γιορτής – τη νύχταν οι ρουκέτες.
 Πρόσταξ' έτσι μια δύναμην απ' εκατό νομάτους
 να παν να δουν κι ευτύς να 'ρτουν, μαντάτο να του φέρουν.
- 11.235 Φτάσαν και στέκουν αντικρύ, την ώρα που πατούσαν
 της δοξασμένης Κλείσοβας τη ματωμένη ράχη
 Έλληνες του Μεσολογγιού, γιορτάζοντας το θάμα.
 Τις φουστανέλλες βλέπουνε, νογάν αρματωμένους
 μα δεν μπορούνε κι εύκολα το διάχωρο να κάμουν
- 11.240 οι Τούρκοι του Χοσρέφ πασά, που δίβουλοι κοιτάζουν,
 και τα κουφάρια τήραγαν κι όλο και διαπορούσαν
 γιατί πως είναι τούρκικα δε θέλουν να πιστέψουν!
 μόνε σφαχτάρια αντάρτικα, στη γης παραριγμένα
 νειρεύονταν κι όλ' εύχονταν εις το Θεό τους νά 'ναι.-
- 11.245 Μα ψύλλοι μπήκαν τους στ' αντία και τρεις, στο τέλος, στέλλουν
 ναύτες, που 'ταν ξερμάτωτοι· κι οι μαχητές ανοίγουν
 διάπλατες τις αγκαλιές και με τις τσιριμόνιες
 τους δέχονται· και τους ρωτάν σαν τι τάχα να θέλουν.
 Και κείνοι τότες απαντούν, χωρίς κακό να βάζουν:
- 11.250 - Μη ξέροντας τι γίνηκε εχτές με τους οχτρούς μας
 μας έπεψε για ξέταση, να πάμε να του πούμε,
 ο μέγας καπετάν πασάς, του ντοβλετιού καμάρι.
 Κι άλλα πολλά ξιστόρησαν οι Τούρκοι στους δικούς μας
 που πήρανε για Γκέκηδες, έτσι ντυμένοι που 'σαν
- 11.255 κι ο Βακατσέλος, αδελφός του Κίτσου του Τζαβέλα
 χωρατατζής 'πο φυσικού, να τους κοροϊδεύει:
 - Κοιτάχτε τους Γκιαούρηδες, δέστε πως καταντήσαν.
 - Όλοι τούτοι Γκιαούρηδες, οι σκοτωμένοι να 'ναι;
 - Όλοι τους, μα την πίστη μου, λέγει κι ο Κασομούλης
- 11.260 - «Δόξα σοι να 'χει κι ο Θεός» και δείχνοντας τον ναύτη
 που κουβαλούσανε μαζί, με νόημα τονίζουν:
 - Ετούτο τότες βλέπετε; κι αυτός Γκιαούρης είναι
 τραβάνε το χριστιανό το ναύτη μακριά τους
 τάχα να τον παιδέψουνε, καθώς τους βεβαιώσαν.
- 11.265 Και για σεργιάνι παίρνουνε τους άλλους δυο σταλμένους
 στους σκοτωμένους Ρούμηδες, για να φραθεί η καρδιά τους.
 Στρέφεται τότες και ρωτά και τους δυο τούτους Τούρκους
 - Εφέντη μου τους είδατε; Και χόρτασε η ψυχή σας;
 - Γκιορτούμ,, τους είδαμ' απαντούν και τον Αλλάχ δοξάζουν.
- 11.270- Ε, τότε' αντέστε στο καλό· σύρτε και εσείς μαζί τους.
 Βγάζουν τα γιαταγάνια τους κι αρχίζουν να τους σφάζουν·
 σκούζουν, φωνάζουν οι δόλιοι, μα ποιος να τους ακούσει;
 Πήγαν κι ανταμωθήκανε κι αυτοί με τους συντρόφους...
- 11.275 Το χριστιανό ναυτόπουλο το στείλανε στο κάστρο.
 Κινάνε τότες κάμποσοι με βάρκες να προλάβουν

- κείνους που μείναν ξέμακρα, προσμένοντας να μάθουν
στο τέλος πώς ετέλειωσεν ο πόλεμος ετούτος.
Μ' αυτοί το παίρνουν μυρωδιά κι αρχίζουν την πιλάλα
- 11.280 και τρέχουν να μπαρκαριστούν με την ψυχή στο στόμα.
Μισοί κι απ' το πιλαλητό κι απ' την πολλή τη βιάση
σκάζουμε μέσα στο νερό κι έτσ' ο πασάς μαθαίνει
την πάσ' αλήθεια! Κι ο Θεός μόν' 'ξερει πώς του 'φανει.
Όπως τους είπε κι ο Χατζής, ο χριστιανός ο ναύτης
- 11.285 με χίλια ζόρια ζούσανε και με πολλές στερήσεις,
γιατί δεν είχανε τροφές καθόλου στα καράβια
κι έτσι διορίαν έδωσε στον Ιμπραήμη τότες
ο γαύρος καπετάν πασάς: σε δεκαπέντε μέρες
είτε το κάστρο θά 'παιρνε, το Κακομεσολόγγι,
- 11.290 γιά των ματιών του θα 'παιρνεν αλλού για να σαλπάρει.
Γύρω στ' απομεσήμερο ξυπνάει κι ο Τζαβέλας
και το 'μαθαν οι μαχητές κι όλοι οι καπεταναίοι
και παν τρεχάτοι να τον δουν ακόμα κι ο Στουρνάρας
που μόλη τη αρρώστια του, ξεκίνησε και πήγε
- 11.295 να πει τα συγχαρίκια του· κι έβλεπε τότες σ' όλων
τα πρόσωπα, ζουγραφιστές του στρατιώτη χάρες.
Μα κι ο Τζαβέλας ταπεινά δεχόταν τα σχαρίκια.
- Ούτες που το περίμενα ποτές πως θα γλυτώσω
παρά με τους συντρόφους μου πως θα μας πάρει ο Χάρος
- 11.300 στη σκέψη μέσα λόγιαζα· τι λυτρωμό ποτές μου
κείν' της ώρες δεν έβλεπα μήτε με κυανοκιάλι·
μ' ας είν' καλά κι η Παναγιά, που θάμαν είχε κάμει
όντας την παρακάλεσα βαθιά κι απ' την καρδιά μου.
Ο Κιουτάχης, ως μάθανε στερνά κι απ' αιχμαλώτους
- 11.305 στο πόδι σα χτυπήθηκε, σηκώθει λαβωμένος
και στο τσαντήρι τράβηξε του φίλου του Μπραϊμη.
Ξετάζει τον ο Μπραϊμης να δει στα πού λαβώθει
και διορίζει του γιατρούς, να τον γιατροπορέψουν.
Ρωτά τον στη συνέχεια πόσοι 'ναι στο νησάκι
- 11.310 κι έναν ασκέριν άμετρο μ' έξι κι όρσα χιλιάδες
ένα νησάκι ασήμαντο δεν μπόρεσε να πάρει.
Κι ο Κιουράχης τ' απάντησε και τον αποστομώνει:
- Το πόσοι νάναι δεν ξέρω· μα 'ναι γερά ντουφέκια
τι τρεις φορές κι αν όρμησα κι ώρες τους πολεμούσα
- 11.315 κρατάγανε τα κότσια τους και δεν απολυγίζαν.
Κι απολογείται κι ο Μπραήμ και στον πασά προτείνει.
- Δίνεις το λεύτερο σε μεν', τ' ασκέρι το δικό μου
να στείλω κι όλη η Κλείσοβα στα χέρια μας να πέσει;
- Ωχ, αδελφέ, του λέγ' ευτύς, δουλειά νάναι κι ας είναι!
- 11.320 Η Κλείσοβα στου ντοβλετιού τα χέρια να ξανάρθει

- κι είτε τ' ενός τ' ασκέρι του, κι είτες τ' ασκέρι τ' άλλου
τους άπιστους κι αν καταχτά, χαρά μου 'ναι μεγάλη
και χάρη μεγαλύτερη θα στη χρωστώ σαν πιάσεις
τούτο το δύσκολο νησί'πο 'χει και με λαβώσει
- 11.325 κι έτσι γδικιούμαι τους κι εγώ για τη λαβωματιά μου.
Χαζίρεψε έτσι κι ο πασάς κι έπαθεν τα που 'πάθεν...
Του Κιουταχή τ' ασκέρι του, βαριά 'ταν λυπημένο
γιατ' έχασε τόσον ανθό σ' ένα μικρό ταμπούρι –
που 'θαψε με τα χέρια του μέσ' τη στεριά π' αντίκρυ,
- 11.330 κι η λύπηση φαινότανε στου καθενός το μούτρο
- ζωγραφιστή – στο φρέσιμο, στην άκρα σιωπή του.
Για τρεις ημέρες στη στεριά, της πόλης οι ψαράδες
τρέχουν με τα προιάρια του στη λιμνοθάλασσα όλοι
κι όπ' απαντούσαν ζωντανούς κρυμένους Οσμανλήδες
- 11.335 που σκόρπισαν σα χάθηκαν στις νύχτας το σκοτάδι
άλλος εδώ κι άλλος εκεί κι αφού τους ξετρυπώναν,
όλους τους καταχάλαγαν αμέσως, δίχως λύπη.

ΤΟ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ ΨΥΧΟΜΑΧΑ:

Η ΠΕΙΝΑ

- Από τα μέσα του μηνός, Φλεβάρης μήνας ήταν,
έλειψε κιόλας το ψωμί σε πάρα πολλά σπίτια
- 11.340 και μια Μεσολογγίτισσα, Βαρβάρηνα τη λέγαν
που ψιλογιατροπόρευε το Νίκο Κασομούλη
αποτέλειωσε τις τροφές και ξαφνικά μια μέρα
συμφώνησε μ' άλλες δυο-τρεις φαμίλιες και κινήσαν
και σφάξανε στα μυστικά τόνα γαϊδουράκι
- 11.345 που 'χε πιστό στη δούλεψη κάποια απ' τις τρεις φαμίλιες.
Ο Νίκος ο Κασομούλης τους πέτυχε την ώρα
π' όλοι μαζί το γεύονταν. Κι αυτός ευτύς ρωτάει
- σαν του 'δώσεν η μυρωδιά και τούπεσε τ' αφάλι –
πού βρήκανε κι αγόρασαν σε τέτοιες ώρες κρέας·
- 11.350 και τρόμαξε σαν έμαθε πως ήτανε γαϊδούρι.
Μια συντροφιά απ' αγωνιστές – ήτανε Κραβαρίτες
πούχε ένα νόστιμο σκυλί, τόσφαξε κάποια μέρα
και το μαγείρεψε κρυφά· κι όμως κι αυτό μαθεύτει.
Μέρα τη μέρα αβγάτιζεν η πείνα κι εξωθούσε
- 11.355 γυναίκες μα κι αγωνιστές, για ν' αναθεωρήσουν
την πρόληψη πούχαν παλιά, ν' αποφεύγουν να τρώνε
τα ζώα τα «ακάθαρτα», κι έτσ' η πρόληψη τούτη
κάποια στιγμή κατάρρευσε μεσ' την κλεισμένη πόλη.
Κι άρχισαν πια, στα φανερά να σφάζουνε μουλάρια
- 11.360 γαϊδούρια μα κι αλόγατα κι απέ να τα πουλάνε

- ως και μια λίρα την οκά – και ποιος να πρωτοπάρει!
 Τρεις μέρες απεράσανε και τέλειωσαν και τούτα
 τα δύστυχα «τ' ακάθαρτα» πούχαν στην πόλη μέσα.
 Τέλη Φλεβάρη κι έλειπε στην πόλη και τ' αλεύρι.
- 11.365 Κι άλλ' από τους αγωνιστές είχαν δυο-τρεις οκάδες
 μ' άλλοι καθόλου δεν είχαν, να φτιάξουν καν μια πίτα.
 Σύστησαν τότε επιτροπή να ψάξει όλα τα σπίτια
 και να κοιτάξει κι όπου βρει, και στα φορτσέρια ακόμα,
 να το συνάξει όπου το δει τ' αλεύρι και συνέχου
- 11.370 να το μοιράσει δίκαια σ' αγωνιστές, κατοίκους
 - χωρίς καμιά διάκριση – σε μικρούς και μεγάλους.
 Πήρε τα σπίτια με σειρά και βρήκεν εξακόσιες
 οκάδες σιταλευριού, κι ως εξακόσιες άλλες
 όσες στη φόρα βγήκανε, σαν έσκασεν η μπόμπα.
- 11.375 Όλο τούτο το σύνολο τ' αλευριού μοιράσται
 μ' ένα φλιντζάνι μοναχά και δώσαν στον καθένα
 κι ένα φλιντζάνι με κουκιά· κι ύστερα ανακατεύουν
 απάνω σ' ένα τέντζερη τούτο το σιταλεύρι
 με τα κουκιά τα λιγιστά, βάζοντας εκεί μέσα
- 11.380 καβούρια, που μαζεύανε κρυφά στ' ακροθαλάσσι
 και τα στουμπίζανε κι αυτά στον τέντζερη με τ' άλλα
 λιγάλευρα και τα κουκιά, πού πάμε παραπάνω.
 Ένας κάποιος συνεργάτης του Γιώργου Μεσθενέα
 - θαν' ο Σμυρναίος λόγιος, που στην τυπογραφία
- 11.385 των γνωστών Ελληνοχρονικών είχε πρωτοτυπώσει
 μια σύντομη ξιστόρηση του Κρητικού τ' αγώνα –
 και που στο σπίτι κάθотαν του Νίκου Κασομούλη
 έσφαξε και κατάφαγε μια γάτα, και συνέχου
 παράγγειλε στον ψυχογιό του Νικολού Στουρνάρα
- 11.390 και σκότωσε για πάρτι του κι άλλον ένα γατάκι.
 Γίνηκε μόδα και συρμός, πρότυπο και μοντέλο
 και σύντομα ξεπάστρεψαν τις γάτες απ' την πόλη.
 Γάτα δεν ενιαούριζε μέσα σε λίγες μέρες
 κι ούτε του σκύλου λάξιμο, με πετεινού το κλάμα
- 11.395 στην πόλη δεν ακουγέτουν κείν' τις άγριες ώρες.
 Ο γιατρός Αγιομαυρίτης μαγείρεψε το σκύλο
 που τρεφε μεσ' το σπίτι του – με λάδι και λεμόνι!
 Είχαν στην πόλη μπόλικο λαδόξιδο και βάζαν
 απλόχερα στο φαγητό· κι ο γιατρός επαινούσε
- 11.400 το φαγητό του, που φτιαξε με το σκυλίσιο κρέας,
 και μάλιστα του σκύλου του, που τόσον αγαπούσε!
 Νόστιμο το 'βρισκε πολύ το κρέας του σκυλιού του
 και πολυπαινεύοτανε κομπάζοντας σα γάλος.
 Κεφάλι πια σηκώσανε κι άρπαζαν όποιο σκύλο,

- 11.405 είτε γιατί, βρισκότανε στους δρόμους μοναχό του.
 Άλογα άλλα δε μείνανε, εκτός του Αλαμπάτζια
 τ' άλογο το περίφημο του Κίτσου του Τζαβέλα.
 Μέσα στην πόλη βρίσκουνται και τ' άλογο του Κίτσου
 του Τζαβέλα, που του 'τρεφεν μεγάλη αδυναμία,
- 11.410 μα κι ένα σαμαργιάρικο, που το 'χεν ο Στουρνάρας
 και το τρεφε στοχεύοντας να το καβαλλικέψει
 στην ώρα την πιο κρίσιμη, σαν αδύναμος που 'ταν.
 Τρέχοντας οι πολεμιστές στην πόλη πάνω-κάτω
 να βρούνε κάποια απ' τα ζα, να σφάξουνε, να φάνε
- 11.415 φτάσανε και στου Στουρνάρα το σπίτι και τ' αρπάξαν
 τ' άτι το σαμαργιάρικο, που τρεφε μες το σπίτι.
 Με χίλιες παρακάλεσες κι ύστερα με φοβέρες
 μπορέσαν και το σώσανε κι απείραχτο τ' αφήσαν.
 Ψάχνοντας και κοιτάζοντας από σπίτι σε σπίτι
- 11.420 κάτω απ' το στρώμα βρήκανε – Μεσολογιτοπούλας –
 λίγες οκάδες σταλευριού και στάθηκεν αιτία
 η διορισμένη επιτροπή να ξαναπά στα σπίτια
 και να ψάξει με προσοχή κι αυτά τα προσκεφάλια.
 Έτσι στερνά ξετρύπωσε κάπου σαράντα οκάδες
- 11.425 γαλέτα, που την έκρυβε ο Μήτσος Γρουμπογιάννης
 που 'τυχε να 'ναι φροντιστής στον Νίκο τον Στουρνάρα.
 Τα μέλη της επιτροπής αρπάξαν τη γαλέτα
 κι ένα μπερτάχι δώσανε στον Μήτσο Γρουμπογιάννη
 τι κοίταγε πως πέθαιναν γύρω του, μ' αυτός ζούσε
- 11.430 ζωή και κότα ανέμελος για τους άλλους που σβήνουν.
 Από τα μέσα του Μαρτιου πέσαν στις πικραλήθρες,
 χορταρικό της θάλασσας, που τό βάζαν να βράσει
 πέντε και πιότερες φορές, όσο να βγει η πικράδα
 κι απέ το καταβρόχθιζαν με λάδι και με ξίδι
- 11.435 σαν, όμορφο σαλατικό, πολυνεκατωμένο
 με το ζουμί των καβουριών, όπου κι αυτά σπανίζαν.
 Ρίχτηκαν ύστερις με μιας απάνω στα ποντίκια
 κι ευτυχισμένο λόγιαζαν όποιον κι έναν αρπούσε.
 Όμως βατράχια, αλοιμόνο, δεν βρίσκονταν στην πόλη.
- 11.440 Από την έλλειψη τροφής αρρώστιες πολλές πέσαν
 και πρώτος ο πονόστομος κι αρθρίτιδα, που κόβει
 την όρεξη για πόλεμο και τους μεγάλους στόχους.
 Μ' αυτό το χάλι τ' άμετρο πολέμησαν με πάθος
 της Κλείσσοβας οι διαλεχτοί κι αθάνατοί της άντρες
- 11.445 πιότερες κι από δεκατρείς ώρες, πριν να καμφθούνε.
 Σε τούτη την κατάντια τους που 'χαν στο τέλος πέσει
 έφτασε και των σταλμένων της πόλης, απ' τ' Ανάπλι,
 το γράμμα που περίμεναν τόσες δεκάδες μέρες.

- Τους γράφανε πως λάβανε τα γρόσια των μιστών τους
 11.450 και πως ερχόντουσαν κι αυτοί με καράβια κι ασκέρια
 και τους παράγγειλαν, μαθές – να φαν, έστω, συντρόφους·
 ένας τον άλλο ας έτρωγε! να μην παραδοθούνε.
 Δώδεκα μέρες έβαζαν να κρατήσουν ακόμα
 και τότες κι η βοήθεια θάτανε, πια, δοσμένη.
- 11.455 Ο Τσόλκας όμως πρόσεξε – στη θέση ήταν τ' Αντρέα
 τ' Ίσκου – πως δεν φαινότανε τ' Αντρέα τ' όνομα του
 απ' το χαρτί που λάβαιναν, απ' τους σταλμένους πέρα
 κι οι σύντροφοί του μπήκανε σε μαύρες όλοι σκέψεις.
- 11.460 Όμως στερνά το μήνυμα τους γιόμισε με θάρρος
 κι έτσ' απολησμονήσανε κι όλα τα που τραβήξαν
 και τ' αδέρφια που χάσανε, με την ιδέα μόνο
 πως κράταγαν στα χέρια τους πολύ κοντά τη νίκη.
 Δεν είχαν πια κανένανε δισταγμό πως θαρχόνταν
- 11.465 αφού κι ο Τούρκος σίγουρο τόκανε τις προάλλες.

Η ΥΣΤΑΤΗ ΕΛΠΙΔΑ

- Ύστερα από τον πόλεμο της Κλείσοβας, οι Τούρκοι
 αρχίσανε να τους χτυπάν και ναν τους διαμηνάνε:
 - Τι περιμένετε άλλο πια; Γιατί δεν προσκυνάτε;
 Κείνος μάλιστα, που σ' αυτόν ο Γιάννης Μπαϊρακτάρης
- 11.470 ανάφερε – σαν κάποτε πείραζε ένας τον άλλο –
 πως όσο ακούει γύρω του γαιδούρια να γκαρίζουν,
 στην πόλη του Μεσολογγίου, να πάψει και να ελπίζει,
 τώρα του κόλαγε να βγει και πείραζε τον Γιάννη:
 - «Κάπτα Γιάννη, πού χάθηκες, βγες έξω να σε δούμε.
- 11.475 Τι ούτε γαιδούρια ακούγονται, μηδέ σκυλιά γαβγίζουν!
 Πες μας, ωρέ, τι πάθανε. Πού πήγανε, τα δόλια;
 Τηράτε, ωρέ, το χάλι σας! Είσαστε παλικάρια
 κι ακόμα κι αρκαντάσηδες και θέμε το καλό σας!
 Προσκυνήστε, βαριόμοιροι μόν' έτσι θα σωθείτε.
- 11.480 Ειδέ κι αυτού θα λιώσετε και διάφορο δεν έχει».
 Και τότες μια ξεγυριστήν απάντηση του δίνει.
 - Πόσες φορές, ωρέ Τούρκε, κάνεις εσύ ναμάζι;
 - Πέντε τη μέρα, τ' απαντά και τότε ευθύς ο Γιάννης;
 - Βάν' από μένα κι άλλες δυο και το Θεό σου κάλα
- 11.485 ποτές να μην εφτάσουμε σ' αυτή την κακιάν ώρα!
 - Γιατί; Κάνει κατάπληκτος και μ' αποριάν ο Τούρκος.
 - Έτυχε μήπως και να δεις καμιά φορά στον κάμπο
 με ποιο τρόπο θερίζουνε ξωμάχοι τα σιτάρια,
 τα στάχια που γουρμάσανε και θερισμό ζητάνε;
- 11.490 - Και σίγουρα και τόχω δει, τ' απάντησε· κι ο Γιάννης;

- Όπως εκείνοι μπαίνουνε, κρατώντας τα δρεπάνια
κι απ' την μιαν άκρη προχωράν και βγαίνουνε στην άλλη
έτσι θα σας το κάνουμε και θαν το δείς μια μέρα...»
Τ' άλλο που λες δε γίνεται και βγάλτ' απ' το μυαλό σου!
- 11.495 - Αλλάχ βέρμεσιν! Ο Θεός ποτές να μην το δώσει.
- «Πες μας και πούν τον ανεψιό του Σέβρανη Μπανούση!
Να μας ειπείς πού κάθεται, γιατί το πιθυμούμε
κάτις να κουβεντιάσουμε μονάχα μετά κείνον».
Βρισκόταν με τον νταϊφά σε κείνο 'κει το πόστο
- 11.500 όπως το μέρος όλο κει – φάτσα στο Μεσολόγγι –
σ' όλο το μέρος το μακρύ στ' αριστερά της πόλης
του Κιουταχή το κάτεχε τ' ασκέρι, και το ξέραν.
- Όχι, μωρέ τ' απάντησε με σίγουρες κουβέντες
ο Τούρκος απ' απέναντι, δε μαθαίνεις τον τόπο
- 11.505 για να τον κάνετε κι αυτόν, σαν κείνο το γομάρι
τον Αγιάνη τον Πεχλιβάν, που τον έχετε σφάζει
μέσα κει στο τσαντήρι του στις μέρες τις προάλλες.
Δίπλα τους ξεφωνίζανε με κέφι και μ' αστεία
κι υπονοούμενα άμετρα, δέκα φορές την ώρα,
- 11.510 Αραπάδες χαλκόμαυροι, που την είχανε πάθει
και τη θυμούνταν τη ζημιά και τη βαρεία τη νίλα
που πάθαν λίγες μέρες πριν και δε τη λησμονούσαν.
- Α, χαρατά! Κερατάδες. Θυμάστε τις προάλλες,
που σας παρακαλούσαμε με την ψυχή στο στόμα
- 11.515 κι ολούθ' αντιλαλούσανε και τα τειχιά κι οι πύργοι
από τα «Ράι Καπιτάν» τ' ασκεριού του δικού μας;
Ντεν έχει Ράι τώρα πια! Ψωμί τώρα συ φάγε!
θυμόντουσαν πως λίγο πριν δεν τους εσυγχωρνάγαν
όταν στα χέρια πέφτανε δικών μας και γυρεύαν.
- 11.520 Άδικα να τους λυπηθούν κι αβέρτα τους σκοτώναν.
Τώρα τους εκδικιόντουσαν, για τη μεγάλη πείνα
Πείραζαν και περίπαιζαν συνέχου τους δικούς μας.
Στοχάστηκαν να στείλουνε κάποτε οι καπετάνιοι
- ύστερα από τον πόλεμο της Κλείσοβας τα μέρη –
- 11.525 Πέρα κατά τον Κάλαμο, στ' ολόμορφο νησάκι,
τον Θανασάκη τον Σακκά· τόσο για παρηγορία
και γκαρδιοσύνη της φρουράς, πο 'δειξε πόσο αξίζει
όσο και για να μάθουνε στα πεταχτά, κι ας είναι,
πότε πια θε να φτάνανε στην πόλη τα καράβια
- 11.530 που τόσο περιμένανε μ' αγωνία και πόνο.
Μ' αυτόν ακόμα γράψανε και γράμματα που λέγαν
την άφραστη κατάντια τους και ακόμα ζουγραφίζαν
την τόση τους τη δυστυχιά, γυρεύοντας να στείλουν
όσο μπορούν πιο γρήγορα τροφές και ζαϊρέδες.

- 11.535 Την πρώτη κιόλας τη φορά που κίνησε και πήγε
 πέρα στις Σκρόφες, έφερε στην πόλη ο Σακκάς μέσα
 απ' τους Κορφούς απέναντι με τρόπο ο Γέρο Θάνος.
 Φάρμακο αγνό λες ρκι ήτανε στη σκέψη των κλεισμένων.
 Ως εφτακόσιες θάφτανε και πιότερες οκάδες
- 11.540 τούτο το μυριοπόθητο, θεόσταλτον αλεύρι.
 Έτσι κι αυτό μοιράστηκε, με μέτρο το φλυτζάνι,
 μα μοναχά στους μαχητές, γιατί ήσαν σ' υποψία,
 πως οι ψαράδες – που 'σανε καπάτσοι, με προιάρια –
 οι ντόπιοι – ή καν οι πιότεροι – θάχαν τροφές κρυμμένες.
- 11.545 Σαν ο Σακκάς κατάφερε κι έσπασε πια το μπλόκο
 και πέρασε, κινήσανε κι άλλα πολλά καϊκια
 και τράβηξαν κατάφορτα κατά το Μεσολόγγι.
 Μα συναπαντηθήκανε στο δρόμο με το πλοίο
 τ' ατμομηχανοκίνητο των Τούρκων και πιαστήκαν.
- 11.550 Ίσως και να το ρίζανε κι όπως το κυνηγούσε
 τ' ατμομηχανοκίνητο του Μπράημα, στην ξέρα.
 Όμως τα καταφέρανε τα τσούρμα και γλιτώσαν.
 Και τα κατάφερε ο Σακκάς, ξανά και τους επήρε
 ένα βαρέλι με ρακί κι ένα' άλλο με κρασάκι
- 11.555 που ψιλοδιαμοιράστηκε σ' όλους τους λαβωμένους.
 Ακόμα λογαριάζανε πως αν κάθε δυο μέρες
 τους πρόφταιναν με τις εφτά κατοσταριές οκάδες
 τ' αλευριού, θα μπόραγαν ν' αντέξουν, τρώγοντάς το
 μ' αρμυρήρες απ' το γιαλό και λιγοστά καβούρια.
- 11.560 Έτσι, τον ξαναστείλανε σε λίγο οι καπετάνιοι
 κι είπαν, πως αν κάποιιοι μπορούν, ας βγάζουν μ' αυτόν έξω
 σε κάθενα ταξίδι του, κάποιιοι, τις φαμελιές τους.
 Όμως τη δεύτερη φορά που πήγε να περάσει,
 με τις φαμίλιες κάποιωνε, μαζί με τη δικιά του
- 11.565 ένα μωρόν αρχίνισε να κλαίει στο καϊκι.
 Ακούν οι Τούρκοι κλάματα, τους ντουφεκάν και πιάνουν
 αιχμάλωτες τις φαμελιές και μαζί μ' όλες πιάνουν
 και τη φαμίλια του Σακκά, που στα στερνά γυρνάει
 στην πόλη πίσω κι άπραχτος και καταφοβισμένος,
- 11.570 μιας κι έχασε τη φαμέλιά και το μικρό καϊκι.
 Απ' τις γυναίκες που 'πιασαν αιχμάλωτες οι Τούρκοι
 μάθανε την κατάσταση τη φοβερή στην πόλη.
 Ένας από τους άτρομους, μα χιλιολαβωμένους
 τίμιος όσο μπορεί κανείς στο νου μέσα να βάλει,
- 11.575 ο Φωτούσης ο Λαμπρινός αρρώστησε στο τέλος.
 Για τούτο και θελήσανε κάποιιοι να τονε σώσουν
 στέλνοντάς τον στην Κλείσοβα, να τον γιατροπορέψουν.
 Όμως όπως δεν άφησεν ο φρούραρχος της πόλης

- ελεύτερη την έξοδο στον άρρωστο Στουρνάρα,
 11.580 'μπόδισε και την έξοδο στον Λαμπρινό Φωτούση.
 Οι συγγενείς του φώναζαν, απείλησαν, φρουμάξαν,
 μα τελικά δεχτήκανε το δίκιο της ανάγκης.
 Ο Στουρνάρας που τό 'θελε να φύγει από την πόλη
 γύρευε να τον στέρξουνε, τούτο να το πετύχει,
 11.585 οι φίλοι του, που 'ταν πολλοί, μέσα στο Μεσολόγγι.
 Μόλο που το χατήρι του βαρύο 'ταν και μεγάλο
 όμως να του το κάνουνε στερνά δεν το μπορέσαν,
 μιας και για να τον βγάλουνε θα 'πρεπε κι όλοι οι άλλοι
 οι λαβωμένοι κι άρρωστοι να βγουν κι αυτοί μαζί του.
 11.590 Στέλλει για τούτο σύντομα στους αρχικαπετάνιους
 μήνυμα πως καλύτερα πήγαινε στην υγεία του
 και πως σωστό θε νάτανε νά 'βγαζαν τους αρρώστους
 και σ' όλους που λαβώθηκαν, την άδεια να δώσουν
 να φύγουν, αν το θέλανε, μεσ' απ' την πολιτεία.
 11.595 Κουβέντιασαν το μήνυμα πού 'φερε ο Κασομούλης,
 το ζύγιασαν δυο-τρεις φορές, μα δεν τ' αποδεχτήκαν,
 γιατί τότες στοχάστηκαν πως σ' έριδα μεγάλη
 μα και λογοτριβή πολλή θα πέφτανε στο τέλος
 για το ποιός πρώτος ποιός στερνός θε να μπαρκαριζόταν.
 11.560 Κι ακόμα λογαριάζανε πως έπρεπε να βάλουν
 έναν σε κάθε προιάρι, που να το κατευθύνει
 κι έναν ακόμα πλάι του, που να γιατροπορεύει
 τους άρρωστους κι ανήμπορους που θα 'ταν στο προιάρι.
 Έτσι για μιαν εξακοσιάν αρρώστους, χρειαζόνταν
 11.565 κάπου τριακόσιους συνοδούς και βοηθούς στο δρόμο.
 Το πράγμα δυσκολέυτηκε κι είπανε πως κανένας
 δεν θάτανε σωστό να βγει, μέχρι που τα καράβια
 θα φτάνανε και θά 'διναν λύσεις στο κάθε πράγμα
 που μήνες τους βασάνιζε και τους ταλαιπωρούσε.
 11.570 Όμως απ' την ανημποριά και την αδυναμία
 ο Στουρνάρος κατήντησεν υπόχοντρος να γίνει.
 Κοίταζ' εδώ, κοίταζ' εκεί, στοχεύοντας να φύγει
 από την πόλη τους κρυφά να πάρει των ματιών του.
 Για να μην πέσ' απάνω του όλη η κατηγορία
 11.575 του Μήτσο τον Κοντογιάννη φώναξε και του κρένει
 μαζί του να φευγάτιζε κι ένα μικρανεψιό του.
 Κι απέ σιγοψιθύρισε στον Βαλτινό να βγάλει
 και τον Γιαννάκη Δροσίνη, μα κι άλλους συγγενείς του.
 Ακόμα παρακίναγε τον Νίκο Κασομούλη,
 11.580 τον αδελφό του, π' άρρωστος ήτανε μέρες τώρα
 – τον Μήτρο – να τον έδιωχνε κι αυτόν από την πόλη.
 Στον Χατζηπέτρον έστειλε μήνυμα για προιάρι

- π' έξω θε να τους έβγαζε τους άρρωστους ετούτους.
 Γνοίαστηκε κι ο Χριστόδουλος για νά 'βρει το ποιári
- 11.585 μα του μηνύσανε στερνά πως, πια, δε συγχωρνάνε
 σε κανέναν έξω να βγει και πως, γι' αυτό μποδίσαν
 τον άρρωστο μα κι ήρωα, τον Λάμπρο τον Φυτούση
 που 'χε σπασμένα παγίδια και κατατσακισμένα
 τα χέρια του και τα πόδια του, χίλιες πληγές ως δέχτει.
- 11.590 Όμως μια μέρα, ξαφνικά, κει που 'ταν μέλι-γάλα
 οι σχέσεις του Κασομούλη με τον γέρο Στουρνάρα,
 ο φροντιστής του Στουρνάρα κατάγγειλε τον Νίκο
 πως κείνος που δυσκόλευε να φύγει από την πόλη
 και τούτο γιατί πρόσταξε, το φροντιστή να δείρουν
- 11.595 γιατί σκαστό τον πιάσανε να κρύβει τη γαλέτα.
 Ο Στουρνάρας τότες πετά κατάμουτρα στον Νίκο
 την κατηγορία π' άκουσεν από το φροντιστή του.
 Ο Κασομούλης έφυγε καταγανακτισμένος
 τόσο που πια δεν έστεργε ν' ακούσει απ' τον Στουρνάρα
- 11.600 σχέδι' άλλα που σχετίζονταν με τη φυγή και μόνο
 ότι ήταν για τον πόλεμο και τις επιχειρήσεις
 που 'πρεπε να διεξαχθούν από δικό του πάρτι.
 Κι ούτε και να μπαρκαριστεί κατάφερε στο τέλος
 γιατί οι φρουροί κρατούσανε μπροστά στ' Ανεμομύλι
- 11.605 περάσματα και στάματα· κι έτσι δεν το μπορούνε
 μήτε πουλί πετάμενο τότες να τους ξεφύγει
 κι ως κειν' τις μέρες πιάσανε δυο-τρεις οπού πασχίζαν
 για να λακίσουν, και κρυφά να φύγουν απ' το Κάστρο
 όλοι πια απελπιστήκανε και κρυφοσυνακτήκαν.
- 11.610 Κι ένας, γιομάτος αρετές – ο Σκαλτσάς ο Καλύβας –
 και χίλια προτερήματα, πανάξιο παλικάρι
 σε μια, κάποια, περίπτωση στοχάστηκε να φύγει
 πηγαίνοντας στην Κλείσοβα· μα τον εκαταλάβαν
 οι βάρδιες κι εμποδίστηκε. Και τότε' οι καπετάνιοι
- 11.615 τον φώναξαν στη σύναξη κι εκεί τονε μαλλώσαν
 για το κακό παράδειγμα, που 'δινε στους συντρόφους.
 Μέρα τη μέρα γίνοταν πικρότερ' η ζωή τους
 κι ως εγινόταν άπαντα πιο μίζερη, πιο μαύρη
 οι καπετάνιοι σύναξη στα μυστικά και σβέλτα
- 11.620 χωρίς κανείς ν' αντιλιφτεί, κάνουν σε λίγες ώρες
 κι εκεί τ' αποφασίσανε ν' αρχίσουνε να φτιάχνουν
 ξυλογεφύρια, π' άξαφνα, θα ρίχναν στα χαντάκια
 για να περάσουν δυνατά, σαν θα τ' αποφάσιζαν
 με τούτη δω την πρακτική κι έξυπνη δίχως άλλο,
- 11.625 στρατηγική που σκέφτηκαν: αν τα καράβια φτάναν,
 θα τα χαλούσαν· ειδαλιώς εύκαιρα ναν την ώρα

που θα τ' αποφασίζανε την έξοδο να κάμουν
να τά 'ριχναν και να φευγαν πριν οι Τούρκοι προλάβουν
πόλεμο να σηκώσουνε πιο δυνατό, μεγάλο.

- 11.630 Δίχως, λοιπόν, να νοιώσουνε και πριν να καταλάβουν
οι Τούρκοι τι γινότανε, δούλευαν μέσ' το κάστρο
μερόνυκτα σα μέλισσες ' και σε λίγο σκαρώσαν
ένα γιοφύρι στην ντάπια της Κλείσοβας κι ένα άλλο
κατά την ντάπια του Νορμάν και στου Μακρή την ντάπια
- 11.635 κι ένα στενό, το τέταρτο, στην ντάπια της Λουνέτας.
Φαρδιά τα κάμαν μιαν οργιάν και ετοιμάζαν ακόμα
φούρκες και χοντροπάλλουκα, πάνω τους ν' ακουμπήσουν.
Στα μέρη που δούλευανε μαστόροι, τα φυλάγαν
πολεμιστές που πρόσεχαν κανείς να μη σιμώσει
- 11.640 και να γίνεται σούσουρο κι έτσι στ' αυτιά του Τούρκου
το μυστικό να μη φτάσει, μπας κι η δουλειά χαλάσει.
Απόμεινε να κάμουνε γιοφύρια και για κείνο
τ' Ουμέρ πασά το μίζερο και το παλιό χαντάκι.
Όμως μιας κι ήταν κίνδυνος εδώ να προδοθούνε
- 11.645 παράγγειλαν στους μάστορες αλλού να τα δουλέψουν
και τη στιγμή την κρίσιμη, της έξοδου την ώρα
να τα κουβάλουνε εδώ και τότες ναν τα ρίχνουν.
Πήραν το ρίσκο πάνω τους τούτον ο Κώστας Νάστης
κι έβαλε κάποιο μάστορα, Νικόλα, να τα φτιάσει
- 11.650 στα μυστικά και στα κρυφά, μέσ' την αυλή την ίδια
του γέρο Νότη Μπότσαρη κι είδανε σε δυό μέρες
νάχει σκαρώσει δυνατό και τέτοιο ένα γιοφύρι.
που θάθελε στα σίγουρακι εκατό νοματαίους
στους ώμους να το πάρουνε και να το μεταφέρουν
- 11.655 στο χάντακι τ' Ουμέρ πασά και τό 'πανε στον Νότη
που φρόντισε και μίλησε για αυτό στον εργολάβο
π' άρχισεν άλλα πιο λαφρά γιοφύρια για να φτιάχνει.
Μα φαίνεται πως τελικά δεν τάχε αποτελειώσει
και τούτ' απ' την αφροντισιά του ίδιου του Κώστα Νάστη.
- 11.660 Ένα καλό στρατήγημα πρόβαλε πάλι ο Κίτσος
καινούργιο και πανέξυπνο, π' όλοι τους το δεχτήκαν.
Ύστερις λίγο από τις δυό, τη νύχτα, να σωπάσουν
στις ντάπιες όλοι ξαφνικά κι οι Τούρκοι να θαρρέψουν
πως απ' το κάστρο φύγανε, κι έτσι να κινηθούνε
- 11.665 να βγουν από τα ταμπούρια τους κι ευτύς ως οι ντρομπέτες
θα χτύπαγαν, θ' ανάβανε χοντρή φωτιά απ' το κάστρο
κι έτσι θα τους ξεγέλαγαν, σαν θά 'φτανε της μέρας
του φευγιού τους η κρίσιμη στιγμή, γιατί θα πέφταν
σ' υποψία, μπας και ξανά θα τους κοροϊδεύαν
- 11.670 κι έτσι δε θα ριχνόντουσαν εντός, για να τους πάρουν

- από τις πλάτες μ' άμεσην επίθεση στο κάστρο.
 Σίμως' η νύκτα κι έφτασε κιόλη η φρουρά σωπαίνει,
 φόβος παίρνει τον άνθρωπον απ' τη σιωπή την άκρα
 κράτησε πιοτερο από δυο ώρες μουγκαμάρα
- 11.675 κι οι Τούρκοι, σαν κάθε νυχτιά, γυρίζανε, φωνάζαν
 απ' τις απέναντι μεριές, γυρεύοντας κουβέντα
 να πιάσουν με τους Έλληνες, μα δεν αποκρινόνταν
 απ' το κάστρο μήτε φωνή, μήτε πνοή γρικόταν.
 Οι Τούρκοι ως ήτον φυσικό, ψυλιάστηκαν κι αρχίζει
- 11.680 βαθύ, σιγοψιθυριστό, μουρμουρητό, κουβέντες,
 λίγο πολύ σιγαληνές σ' όλο τ' ορδί των Τούρκων.
 Κι άκουγες που μιλούσανε και τους φεύγουνε λέξεις
 σας τούτες εδώ: Μας φύγαν και λακίσαν.
 Κι όλο τ' ασκέρι βάλθηκε σε κίνηση μεγάλη
- 11.685 θέλοντας να βεβαιωθεί στ' αλήθεια αν τό 'χαν σκάσει.
 Τόλμισαν τότες μερικοί και κατά την Λουνέτα
 προβάλανε και σίμωςαν το βαθουλό χαντάκι.
 Οι μαχητές τους βλέπανε, μα τσιμουδιά δε βγάζαν.
 Πιάσανε τη λογοτριβήν οι Τούρκοι μεταξύ τους.
- 11.690 Ξεθάρρεψαν, ξεμύτισαν ύστερα λίγοι – λίγοι
 κι ως πεντακόσιοι γίνανε, φτάνοντας από γύρω
 προχώραγαν ανέμελοι με μια χλωμή υποψία
 και κάποι' ανομολόγητο φόβο στα στήθια μέσα.
 Όσον έτσι μαζεύονταν, τους πρόσμεναν να βγούνε
- 11.695 όσο γινόταν πιο πολλοί· και μέσ' τη νύχτα ακούσται
 να προστάζει με δύναμη – χωρίς να τον προσμένουν.
 Ο Βακατσέλος Τζαβέλας, ζητώντας να βαρέσουν
 οι τρουμπέτες από μεριάς των ανταρτών του κάστρου.
 Ακούν στο κάστρο τις φωνές των Τούρκων και ξερνάνε
- 11.700 απάνω τους χοντρή φωτιά μα και ψιλή συνάμα
 κι όλοι μαζί κι από παντού τους ρίχνονται' τσακίζουν
 και τρέχουν ποιος να πρωτοβγεί στην ξέφρενη πιλόλα
 κι απέ ποιος να πρωτοχωθεί στο σφαλιχτό ταμπούρι.
 Κι οι μαχητές απ' το καστρί τους βρίζαν, τους προγκούσαν
- 11.705 πίοτεροι κι' απ' τους εκατόν πέσαν την νύκτα 'κείνη'
 κι Τούρκοι το φυσούσανε και κρυωμό δεν είχαν:
 κόντευαν να πλαντάξουνε κι' απ' το κακό να σκάσουν
 έτσι που ξεγελάστηκαν και πιάστηκαν σα 'χάνοι
 ετούτο το στρατήγημα τους Έλληνες φτερώνει
- 11.710 και τους βοήθησε πολύ στις έξοδοι τη νύχτα.
 Μέσα στο κάστρο ακούστηκε τη νύκτα κανονίδι
 – θα 'τανε δυο κι ή καν με τρεις τ' Απρίλη του κοσέξη –
 απ' τα καράβια και μαζί μια τρομερή μπατάγα
 κατά τη Ζάκυνθο μεριά κι αρχίσαν απ' το κάστρο

- 11.715 με μιας σημάδια της χαράς: τις μπαταριές, τα ζήτω
 κι όσα στον νου τους έβανε το σκηνικό το γαύρο
 κι φοβερή κατάσταση που τους περιδινούσε
 μιας και πιστέψαν άσφαλτα πως ξανά τα καράβια
 την ελπίδα τους φέρνανε το ξελεφτερωμό τους.
- 11.720 Τα καράβια της λεφτεριάς, τον Τούρκο κυνηγώντας
 ανέβηκαν μες την νυχτιάν ως τον κόρφο της Πάτρας
 μα κατά τα μεσάνυκτα σιγά το κανονίδι.
 Και την αυγή σαν χάραξε, τρίβουν όλοι τα μάτια
 μιας και ξανά τα τούρκικα προβάλανε μπροστά τους.
- 11.725 Κι όλοι τότες θαρρέψανε πως ψεύτικες μπατάγιες
 ήταν αυτές που γίνηκαν και πως στερνά βαλθήκαν
 οι Τούρκοι να τους σπάσουνε τα νεύρα μ' όλα τούτα.
 Κοντοζυγώνε πια να ρτεί το πικρομεσημέρι
 σαν απ' το κάστρο ξέκριναν μπουλούκι με καράβια
- 11.730 στο Μεσολόγγι να τραβά και άλλο να κατεβαίνει
 προς τη μεριά της Ζάκυνθος· ξεχώρισαν στο πρώτο
 απ' τους αφρούς να βγαίνουνε τα μισοκάταρτά τους.
 Απ' το συχνόν αντίλαλο π' άπαυτος ακουγόταν
 ερχότανε μες το καστρί βρόντος από κανόνια
- 11.735 ασίγαστος κι αρίφνητος, που σήμαινε μεγάλη
 πεισματικά και αμφίδρομη θαλασσινή μπατάγια.
 Νύχτωσε πια και σίγησε και πάλ' η πάλη τούτη
 μα, πια, βεβαιωθήκανε πως ήρθαν τα καράβια
 και στείλαν τους ανθρώπους τους σε μυστικό κανάλι
- 11.740 αγνάντια από την Κλείσοβα, σαν σιναγρικηθήκαν
 πιο πριν με τον Παπαλουκά να βγάζουν οι δικοί μας
 από τις βάρκες σύντομα το στάρι και συνέχου
 να το πετάνε στο νησί και για τίποτις άλλο
 να μην γνοιαστούνε του λοιπού εξών από να φύγουν
- 11.745 και να τραβήξουν μοναχοί τη ρότα τη δικιά τους.
 Ξημέρωσε και τίποτες δεν φάνηκε να φτάνει
 και τότες τραβηχτήκανε – κάπου εκατόν πενήντα –
 απ' το καστρί πολεμιστές και κίνησαν και φτάσαν
 νωρίς και με την πρωτ' αυγή σης Κλείσοβας τ' αυλάκι.
- 11.750 Οι Τούρκοι σαν ξεκρίνανε τους άντρες να γυρνάνε
 απ' τ' αυλάκι της Κλείσοβας, τρέξανε μ' ως διακόσιους
 καβαλλαρέους κι έκλεισαν την μυστικιά λουρίδα
 γιατί πια καταλάβανε πως βάθαιμα μεγάλο
 είχεν ετούτο το στρατί, που μέχρι και καϊκια
- 11.755 στην πλάτη του θα σήκωνε και φτιάσανε ταμπούρι,
 που γύρω του στηθήκανε πεζοί και καβαλλάρροι.

ΓΙΑ ΕΝΑ ΚΑΡΑΒΙ ΠΑΞΙΜΑΔΙ

- Οι σταλμένοι στη διοίκηση οι Βέικος και Ζέρβας,
Σπυρομήλιος και Κουσουρής, Ίσκος, Χρηστοθανάσης
μπαρκαριστήκαν κάποτε και φύγαν απ' την πόλη
- 11.760 με του Σαχτούρη το καλό και γρήγορο καράβι
με μια μονάχα διαταγή πως σε είκοσι μέσα μέρες
ή σε ένα μήνα το πολύ, να πάρουν και να δώσουν
και να γυρίσουν στο καστρί με δύναμη κι εφόδια
όχι μονάχα ν' αντιβγούν μα και να 'ξαναγκάσουν
- 11.765 τον Τούρκο να παραιτηθεί και παρευτός να λύσει
το μπλόκο που τριγύρω του είχε στημένο μήνες.
Σ' αντίθετη περίπτωση να τους προϊδεάσουν
πως τίποτε δε γίνεται και τότε οι κλεισμένοι
θα βλέπανε με ποιο τρόπο θα φεύγαν απ' τη πόλη
- 11.770 και πως θ' απαράτάγανε, στερνά, το Μεσολόγγι,
γιατί θα 'ταν ξεκάθαρο πως και χαμένος χρόνος
μα και θυσίες άχρηστες θα 'χαν να πολεμάνε
για θέση, π' ως φαινότανε κανείς δεν πεθυμούσε
να κρατηθεί και να σωθεί, μα την είχαν ξεγράψει.
- 11.775 Ομως ενάντιον τον καιρό βρήκαν κι αναγκαστήκαν
στο τέλος να ποδίσουνε κατά τη Μονεμβάσια.
Ως για τούτ' αργοπόρησαν, φτάσανε μες τ' Ανάπλι
στις τρεις μόλις του Φλεβάρη και κάπου είκοσι μέρες
- 11.780 από τότες που κίνησαν, φεύγοντας απ' την πόλη.
Το πρώτο που τους ρώτησαν σαν φτάσανε στ' Ανάπλι,
δεν ήτανε για να τους πουν πώς πάει το Μεσολόγγι
μα τούτο δω το ρώτημα, που το θυμούνται ακόμα:
- Κι εσείς, για να ξηγούμαστε, πέστε μας με ποιόν είστε
- 11.785 Κωλειτιστές μην είσαστε για Μαυροκορδακίστες;
Και τότες τους απάντησαν πως μήτε με τον ένα
και μήτε με τον άλλονε πολιτικοί του δούλοι
σταθήκανε· μα δούλευαν μόνο για την πατρίδα.
- Εμείς, τους είπαν, έχουμε σκοπό μοναδικό μας
- 11.790 να πολεμάμε τον οχτρό κι ήρθαμε μες τ' Ανάπλι
να συζητήσουμε μαζί τους τρόπους που θα βρούμε
να σώσουμε τον τόπο μας, να ξελευτερωθούμε.
Όμως τ' Ανάπλι βίωνε την ώρα τη δική του
που 'ταν πολύ πιο διάφορη κι άλλ' από αυτή που ζούσεν
- 11.795 η πόλη του Μεσολογγιού, γιατί στην τελευταία
ανύψωνε νουν και καρδιάν η τόλμη κι η θυσία.
Εδώ πέρα, κι αντίθετα, τις στένεναν οι ζήλιες
μα και ο μικροκομματισμός κι ίντρικες και τα πάθη.
Ετοιμαζόνταν με σπουδή να στήσουνε τις κάλπες

- 11.800 μεσ' την εθνοσυνέλευση, που είχαν αποφασίσει να γίνει στην Επίδαυρο· κι όλ' είχανε στραμμένη την προσοχή τους προς τα κει και σύγχρονα κινούνταν με σκευωρίες χίλιες δυο, και μύριες ραδιουργίες να βγάλουν πληρεξούσιους απ' το δικό τους κόμμα.
- 11.805 Κινούνταν, φανατίζονταν, μοχτούσαν, ξενουχτούσαν για την εθνοσυνέλευση, παρά για τον αγώνα και για τον Τούρκο π' άπλωνε το δίχτυ του θανάτου κι απ' ολούθε περίζωνε το δόλιο Μεσολόγγι. Σ' όσους αναφερόντουσαν για τις ανάγκες που 'χαν
- 11.810 στη πόλη του Μεσολογγιού και τους παρακαλούσαν να δράσουν σε βοήθειά του, γιατί' άλλο δεν κρατούσε, παίρναν την ίδια απάντηση πως είχαν δίκιο σ' όλα, μα τίποτες δεν έκαναν, μιας κι είχανε το νου τους μον' στην εθνοσυνέλευση και για κανέναν άλλο
- 11.815 στόχο δεν εμοχτούσανε και δεν εχαμπαρίζαν. Στο τέλος γίνηκαν δεκτοί και από τον Κουντουριώτη – που 'ταν ακόμα πρόεδρος – και τον Μαυροκορδάτο που 'τανε τ' Εκτελεστικού Γενικός Γραμματέας και ζήτησαν από κοινού συνάντηση να γίνει
- 11.820 μαζί με το βουλευτικό και αφού στην αρχή δώσαν τα γράμματα που φέρνανε, σηκώθει ο Σπυρομήλιος και στ' όνομα των σταλμένων μιλά μ' όλο το πάθος που τού 'δινε η περίσταση που 'χε το Μεσολόγγι. Και στην αρχή παράστασησε τις άθλιες συνθήκες
- 11.825 που ζούσανε μες το καστρί, κλεισμένοι τόσους μήνες και σε ποιά' κόμη περίσταση βρισκόταν η φρουρά μας ποιές, ξέχωρες, σε τρόφιμα, οι χρείες των κλεισμένων κι απέ μνημόνεψε σωστά πως ο Τούρκος συνάχτει από όλα τα στρατόπεδα γύρω στη πολιτεία
- 11.830 και πως τη σφίγγει από παντού: στεριάς και από πελάου και μ' όλες τις δυνάμεις του, στοχεύοντας τη πόλη. Για τούτο κι η Δοϊκήση, προσθέτει ο Σπυρομήλιος θα πρέπει δίχως άργητα και ούτ' άλλα χασομέρια να τη συντρέξει παρευτός, αν θέλει να τη σώσει
- 11.835 και να σωθεί και αυτή μετά. Τούτο – σωστό κι επείγον – θα 'πρεπε και να προταχτεί κι απ' όλες τους τις σκέψεις μόνο ναν τους διακινεί, να τους προβληματίζει. Τους πρότεινε να φτιάσουνε στρατό – κάποιες χιλιάδες-ίσα με οχτώ και ξαφνικά να μπάσουν μέσ' τη λίμνη
- 11.840 δέκα μ' είκοσι μύστικα κι απε να καταστρέψουν την μικραρμάδα, που κι αυτή βρισκότανε στη λίμνη και τόσο της εξήμιωνε σ' όλες τους τις κινήσεις Με τούτες 'δω τις δύναμες, πρόστεσ' ο Σπυρομήλιος,

- εκείνες της Ντερβέκιστας, με τις οχτώ χιλιάδες
 11.845 και το στολίσκο το μικρό, που θάμπει μέσ' τη λίμνη
 όχι μονάχα τελικά θε να τους αντιβγούμε
 μα και τ' ασκέρια και των δυό πασάδων το μπορούμε
 στερνά να καταστρέψουμε, σαν κι ο Θεός θελήσει.
 Σ' όλα τούτ' απαντήσونه μ' όμορφα λόγια μόνο
 11.850 που κάπως τέτοια λέγανε, χωρίς όμορφες πράξεις
 ναν ν' τ' ακλουθήσουνε στερνά και ναν τους εστεριώσουν
 στον άνισον αγώνα τους, στην αντροκτόνα μάχη:
 - Όλο το γένος στέκεται δίπλα σας, πατριώτες,
 γνωρίζει τις θυσίες σας, τους άμετρους αγώνες
 11.855 που φέτ' όλοι σας κάματε, με στόχο να κρατήστε
 το κάστρο που προπύργιο της μάνας μας Ελλάδας.
 Εσείς κι όλοι σι πολεμιστές, πιστοί προς το καθήκον
 πληρώσατε το χρέος σας στη λατρευτή πατρίδα
 και πείναν υποφέρατε, τη γύμνια και τα πάντα
 11.860 τ' αγαθά στερηθήκατε, με ένα και μόνο στόχο:
 Ορθό κι ακατανίκητο να ζει το Μεσολόγγι,
 η πόλη, π' όσο κείνη ζει, κρατά και της Ελλάδας
 το σώσμα, και τη λευτεριά, την ίδια την τιμή της
 στη Ρούμελη και στο Μωριά, στη Θεσσαλία, πέρα,
 11.865 στην Ήπειρο και πιο ψηλά, στ' Αλεξάνδρου τη χώρα
 και στα νησιά, τα ροδινά, π' αφροστεφανωμένα
 έτσι καθώς τα λούζουνε τα κύματα τ' Αιγαίου
 από τη Λήμνο, τα Ψαρά, τις Σπέτσες και την Ύδρα,
 τα Κυκλαδίτικα νησιά, την Κρήτη και την Κύπρο
 11.870 κι ίσαμε το πανέμορφο νησί της Μυτιλήνης,
 της Χιός, της Δωδεκάνησος κι όλο το Εφτανήσι.
 Έχετε βάψει όλη τη γης της ιερής σας πόλης
 με αίμα και δάκρυα, στεναγμούς και μ' άλλες σπονδές μύριες,
 κι όλο το γένος σας χρωστά κι «είν' δια παντός ευγνώμων»
 11.875 στην καρτεροψυχία σας, την άφταστην αντρεία σας.
 Αληθινά δεν το μπορεί κανείς να σας αμείψει
 μ' ότι ήθελε κανείς σκεφτεί κι η γενναιότητά σας
 στέκει πολύ ψηλότερα κι απ' όλους τους επαίνους
 και τις ευγνωμοσύνες μας: ακόμα κι η ιστορία
 11.880 δεν θα μπορέσει σίγουρα, τ' αθάνατά σας έργα
 να τα περάσει στις λαμπρές ιστορικές της δέλτους
 και δίπλα και τ' ονόματα του κάθε πατριώτη
 που κράτησε απάτητες τις νέες Θερμοπύλες
 στις επερχόμενες γενιές θε να τα μνημονεύει
 όσον υπάρχουν Έλληνες κι άνθρωποι που τιμάνε
 11.885 τη λευτεριά, την αντρεία, το θάρρος, τη θυσία.
 Κι όσα στο μέλλον θα γραφτούν ιστορικά βιβλία

- με σελίδες κατάστικτες θα φαίνονται γραμμένες
 μ' αίματα, που θα ποτίσουνε της λευτεριάς το δέντρο,
 τ' ανάστησαν, τ' ανάθρεψαν, το θέριεψαν στο τέλος.
- 11.890 Το κράτος, η διοίκηση, μ' ότι είχε και δεν είχε,
 δεν έλειψε να πορευτεί κοντά σας και να στέρξει
 τις άμετρες ανάγκες σας και να τις θεραπεύσει.
 Και τώρα μιας και χρήματα και μετρητά δεν έχει
 αμέσως αποφάσισε τα χτήματα του κράτους,
- 11.895 που κι εθνικά λογίζονται, να τα δημοπρατήσει
 κι έτσι και χρήματα πολλά θα 'ξοικονομηθούνε
 και θα δοθούνε βασικά στους μαχητές της πόλης.
 Στραφήτε λοιπόν, αδελφοί, στο Μεσολόγγι μέσα
 και πέστε στους συντρόφους σας, στους συναγωνιστές σας,
- 11.900 πως στόχος της Διήκησης είναι να βοηθήσει
 μ' ότι μπορεί και είν' πρόσφορο τους άξιους πολεμάρχους
 της πόλης του Μεσολογγιού, π' ολόρθους μας κρατάνε.
 Θέσπισμα το βουλευτικό στις έξι του Φλεβάρη
 - Με στόχο δημοπράτηση των εθνικών χτημάτων
- 11.905 εκδίδει, καθορίζοντας πως στη μισήν αξία
 τα χρήματα θα δίνονταν σε μετρητά την άλλη,
 την αποδέλοιπη μσή κι ας εκοστολογόταν
 θα πλήρωναν σ' ομόλογα, που δεν είχαν αξία.
 Και τούτον – καθώς λέγανε το κάνανε με στόχο
- 11.910 να μαζευτούνε χρήματα, σύντομα, γιατί' όσοι 'χαν
 ομολογίες άχρηστες και χρεωκοπημένες
 θα τρέχανε στοχεύοντας να τις ξεφορτωθούνε
 και ν' αγοράσουν χτήματα στη μισή τους αξία.
- 11.915 Σε λίγο πορευτήκανε και κατεβήκαν στ' Άργος
 όπου 'χανε συμμαζευτεί και προεστοίμα κι άλλοι
 ηγέτες στρατιωτικοί, πολιτικοί, πολίτες
 απλοί, που διαφερόντανε να παρακολουθήσουν
 τις εργασίες π' άρχιζον, σε λίγο, των αρχόντων
- 11.920 της χώρας, γιατί τό θέλαν δίπλα στις εξελίξεις
 να βρίσκονταν και νά βλεπαν από το πρώτο χέρι
 της μοίρας της χιλιάκριβης πατρίδας την πορεία.
 Κάνουν κι εδώ ως ίδιες εκκλήσεις, μα τους δίνουν
 την ίδιαν την απάντηση, που χαν κι άλλοι τούς δώσει:
- 11.925 - Ναι, σίγουρα, το δίκαιο μαζί σας είναι πάντα!
 Αφού κάνανε κι έρανο, μαζεύοντας σε λίγο
 ίσαμε μια βδομηνταριά χιλιάδες άσπρα γρόσια
 στ' Ανάπλι πισωγύρισαν με την κρυφήν ελπίδα
 πως θάχουν κιόλας συναχτεί πολλές χιλιάδες γρόσια
- 11.930 απ' όλη την εκποίηση των εθνικών χτημάτων.
 Μα τι να δουν σε δύστυχοι, της μοίρας ξεγραμμένοι;

- Ενώ όριζε το θέσπισμα πως θε να πληρωνόνταν
με την μισήν αξία τους με τις ομολογίες
χαρίσαν σε πολιτικοί στους μπράβους των κομμάτων
- 11.935 το μισό της αξίας τους σε μετρητά και πήραν
το σύνολο σ' ομόλογα, που δεν είχαν αξία.
Έτσι πολλοί κατάφεραν κι αυτό στο Μεσολόγγι
το δύστυχο τ' οφείλανε· και γίναν κτηματίες
μ' ελάχιστα κεφάλαια, μιας κι εθνομολογίες
- 11.940 κανένas δεν αγόραζε κι όλοι τις παρατήσαν.
Έτσι οι πολιτικάντηδες μα κι οι κοτζαπασήδες
πετύχανε δύο τρυγόνια μ' ένα μονάχα συμπάρο.
Τα χτήματα τα κρατικά, που 'ταν προορισμένα
να μοιραστούν σ' αγωνιστές, που χάσανε τα πάντα
- 11.945 τώρα - και με το σκεπτικό πως έπρεπε να γίνει
και μια σωστή και χρήσιμη μα κι ιερή συνάμα
εξαίρεση, για να σωθεί, τάχα το Μεσολόγγι-
κανένas δεν emίλησε· και το στόμα κλεισμένο
καθένας τους το κράταγε. Στα μάτια έτσι του κόσμου
- 11.950 φαίνονταν πως φροντίζανε για το καλό της πόλης
και για σκοπό πανίερο, ενώ - κι από την άλλη -
περνούσανε τα χτήματα στα χέρια τα δικά τους
μ' ομολογίες άχρηστες, που 'χαν αγορασμένες
για κάνα ξεροκόμματο: Τρεις τούρκικες δεκάρες!
- 11.955 Βλέποντας την κατάστασην ετούτην οι σταλμένοι
παίρνουνε την απόφαση πως άνθρωποι με πάθη
που τους τυφλώνανε στερνά, δε βλέπουν τους κινδύνους
π' ολούθε τους εξώνανε· δε βλέπανε την πτώση
της πόλης του Μεσολογγιού, που θαν την ακολουθούσε
- 11.960 το πέσιμο της Ρούμελης, και του Μωριά, των νήσων.
Κι έτσι, πια, τ' αποφάσισαν από στεριά να φύγουν
να φτάσουν στην Ντερβέκιστα, το πιο ταχύ που μόραν
και να μηνύσουν από κει στους κλεισμένους στο κάστρο
πως τίποτε δεν έπρεπε να στέργουν απ' το κράτος
- 11.965 κι άλλο δεν τους απόμεινε, παρά με τη βοήθεια
εκείνων που βρισκόντουσαν δίπλα στο Μεσολόγγι
όξω να βγουν με το σπαθί στο χέρι τους κρατώντας
κι ανοίγοντας πικρό στρατί και μικρομονοπάτια
που θάβγαζε στο ξέφωτο, στις λευτεριάς τη στράτα
- 11.970 τη μοίρα τους στα χέρια της μονάχοι τους να πάρουν.
Τρόμαξε τον 'χτελεστικό για την απόφασή τους
και το βαθύν αντίχτυπο κι έτσι τους μεταπείθει
να μείνουνε και πλούσιες τους δίνει βεβαιώσεις
πως θα δουλέψει πιο σκληρά και πως θε να κοιτάξει
- 11.975 να κινηθεί πιο σύντονα, βάζοντας κι έναν όρο,

- πως θε να μαζευνόντουσαν σε νέα συνεδρία
τα μέλη τ' εχτελεστικού κι οι βουλευτές της χώρας.
Σε τούτη τη συνέλευση κι έρανος θα γινόταν
που θα 'ταν αναγκαστικός για τους παρόντες όλους.
- 11.980 Μέσα στη συνεδρίαση δέχονται των σταλμένων
τις θέσεις και για το ποσό που θα 'δινε ο καθένας.
Κάνουν ακόμα μια στροφή και βάζουν στους εμπόρους
καινούργια μια συνεισφορά' κι έτσι σε λίγο πιάνουν
κάπου διακόσιες χιλιάδες γρόσια, που τα λαβαίνει
- 11.985 ο Σπυρομήλιος' πού τρέξε στην Ύδρα, να τα δώσει
μπας κι ετοιμάσουν από κει το στόλο, που στην πόλη
τα τρόφιμα θε να 'φερνε και τη γλυκειάν ελπίδα.
Μα τα λεφτά 'ναι λιγοστά κι έτσι τ' αποφασίζουν
να στείλουν μια τριανταριά καράβια και μπουρλότα
- 11.990 μαζί με δέκα ψαριανά μίστικα – μα δε φτάνει
τούτ' η φτανή μα κι αχαμνή δύναμη να παλαίψει
και ν' αντιβγεί με σιγουριά μ' όλες 'κει τις αρμάδες
των Τούρκων, που μαζεύτηκαν μπροστά στο Μεσολόγγι.
Άδικα το προσπάθαγε κι ο Ναύαρχος Μιαούλης
- 11.995 να πέσει πως αδύνατο θά ταν ν' αντιπαλέψει
τούτη δω πέρα η δύναμη με τον τούρκικο στόλο.
'Ετσι τ' αποκρινόντουσαν πως άλλα, πια, δεν είχαν
χρήματα για να δώσουνε' και θά 'πρεπε με τούτα
ναν τα βολέψει ως το μπορεί και να τα βγάλει πέρα.
- 12.000 Εξόν ετούτο το μικρό το στόλο που σκαρώσαν,
και τα τσούρμα που μπαίνανε σε τούτα τα καράβια
ήταν πολύ λιγότερα κι από τα λίγα ακόμα.
Λιγότερα κατά πολύ μπαρκάρισανε τσούρμα
απ' όσα μπαίναν άλλοτες σ' ανάλογες κινήσεις.
- 12.005 Κι ούτε μπορούσαν άμεσα να φύγουν, μιας και θέλαν
τροφές μαζί να πάρουνε και να παλαμιστούνε.
Κάπου στα μέσα του μηνός, στα μέσα 'κει του Μάρτη,
κάπως τα χαζιρέψανε, μα ήσαν κι αυτά πιο λίγα
απ' όσα τ' αποφάσισαν, μιας κι έλειπαν για κόρσο
- 12.010 άλλ' απ' αυτά που θά 'πρεπε να πάρουνε μαζί τους.
Όμως υποσχεθήκανε στο ναύαρχο Μιαούλη
πως μόλις θα γυρίζανε κι αυτά, θε να τα στέλλαν.
Παίρνουν μαζί τους σταλμένους κι αγωνιστές διακόσιους
με κεφαλή τον Θεοδωρή τον Γρίβα, για βοήθεια.
- 12.015 Κι ένα καράβι ακολουθεί γιομάτο παξιμάδι
όλο κι όλο για διατροφή για τις δέκα χιλιάδες
το ψυχομέτρι, πουν' κλειστό στο Μεσολόγγι μέσα.
Και κάπου 'κει στις είκοσι του Μάρτη ξεκινάει
ο στόλος, μ' όλων τις ευχές να φτάσει μέσ' την πόλη

- 12.020 και ν' απαλύνει τον πολύ τον πόνο των κλεισμένων.
 Στούτο το συναμεταξύ στέλλουνε κι απ' την πόλη
 πέρα κατα τη Ζάκυνθο, ν' ανέβει στα καράβια
 έναν από τους άντρες τους – κάποιον Αναστασάκη –
 μόλις φανούνε στο νησί και να τους διαμηνύσει
- 12.025 να βγάλουν νύχτα τις τροφές σε μυστικόν αυλάκι
 πούχαν της λιμνοθάλασσας, αν δεν τα καταφέρναν
 στο τέλος να σπορπίσουνε τον τούρκικο το στόλο
 κι έτσι να σπάσουν των οχτρών το μπλόκο που 'χαν στήσει.
 Τέλη του Μάρτη φάνηκαν λίγο έξω από το Τζιάντε
- 12.030 τα λίγα τα καράβια μας· και μέσ' τη ναυαρχίδα
 ανέβηκ' ο Παπαλουκάς, που στείλαν απ' το κάστρο
 κι είπε όσα 'χε να τους πει για το κρυφό τ' αυλάκι.
 Μόλις τα περιπολικά τα τούρκικα τα βλέπουν
 με μιας φέρνουν την είδηση στον καπουτάν του στόλου
- 12.035 κι όλες μαζί σηκώνονται στα πανιά να τους κλείσουν
 το δρόμο προς την ιερή κι ηρωική μας πόλη,
 όσες αρμάδες εχτρικές ήταν εκεί στημένες.
 Ο ναύαρχος περίμενε άδικα δυο-τρεις μέρες
 μήπως φανούν και μερικά καράβια που καρτέρα.
- 12.040 Μα βλέποντας πως άσκοπα χασομερά – πως κι άλλη
 δεν 'παίρνει καθυστέρηση – στερνά τ' αποφασίζει
 τη μέρα της πρωταπριλιάς να βγει μ' όσες φρεγάτες
 και καρβέτες κουβάλαγε, με τα τρία μπουρλότα
 τα κοσιδύο πολεμικά, τα δυό τα μίστικά του
- 12.045 και με τη μια γαλιότα του· κι ως ο καιρός βοήθα
 - φουσούσ' ένας ευνοικός, πουνεντομαϊστράλης-
 ανέβασε το σινιάλο να τον ακολουθήσουν
 στον τελικό προορισμόν όλα τους τα καράβια
 προστάζοντας ναν έτοιμα να δώσουνε μπατάγια.
- 12.050 Τα τούρκικα πλεούμενα, μιας κι είχαν σοτοβέντο
 τον άνεμο, βάλαν μπροστά κατά τον Καβο-Πάπα.
 Σα νύχτωσε και σκέπασε γης κι ουρανόν η νύχτα
 γλυστράν μέσα στα σκοτεινά και μέσ' την μπλάβα νύχτα
 του Μιαούλη τα καράβια και σε λίγο βρισκόταν
- 12.055 όξ' απ' τη λιμνοθάλασσα· κι όρτινο απέ τους δίνει
 ο ναύαρχος, να βάλουνε μπόλικο παξιμάδι
 στις βάρκες, να το βάλουνε, σαν είχαν συμφωνήσει
 στο μυστικό το πέρασμα που βρισκόταν αγνάντια
 στο νησάκι της Κλείσοβας· μα πάνω στη μανούβρα
- 12.060 καθίζουνε πα' στα ρηγά και δυο καλά καράβια
 – το καράβι του Τσαμαδού κι εκείνο του Σαχίνη.
 Πέντε μεσολογγίτικες πασάρες και προιάρι
 που βρίσκονταν στου Πεταλού, κινούν το μεσονύχτι

- να μπουν στη λιμνοθάλασσα μαζί μ' είκοσι βάρκες
- 12.065 να κουβαλήσουν στο καστρί το παξιμάδιν όλο
που φέραν τα καράβια μας· κι ολόμπροστα τραβούσε
το πρυάρι που μέσ' σ' αυτό βρισκόταν ο Δημήτρης
ο Πούλος, σ' όλους δείχνοντας το δρόμο για το μέρος
που συμφωνήσαν να ριχτούν εκεί τα παξιμάδια.
- 12.070 Προχώρησαν εκεί μόνο· και σε λίγο θα φτάναν
στο μέρος που συμφωνήσαν· κι έτσι το Μεσολόγγι
προσωρινά θα σώνοταν από την άθλια πείνα.
Εκείνην όμως τη στιγμή ξέσχισαν τα σκοτάδια
και της νυχτιάς την ήσυχη, σιγαληνήν ανάσα
- 12.075 κάμποσες κι άπαυτες μαζί βροντές από ντουφέκια.
Κι αυτό, γιατί κάθε νυχτιά βάζανε καραούλια
- απ' την μικρή την τούρκικη αρμάδα – να φυλάνε
τα δυσκολοπεράσματα και κρυφοκατατόπια.
- 12.080 Οι ναυτικοί μας θάρρεψαν πως είδηση τους πήραν
οι Τούρκοι, κι αποφάσισαν να γυρίσουνε πίσω.
Άδικα ο Πούλος πολεμά και προσπαθεί να δώσει
την πιο σωστήν εξήγηση, τους λόγους που ριχτήκαν
οι ντουφεκιές στα σκοτεινά· κι όπως το πράγμα αν έχει
- 12.085 τ' αυλάκι που θα μπαίνανε, ποτές δε φυλαγόταν
μιας κι άγνωστο κι απείραχτον από τους Τούρκους ήταν.
Μ' άδικα παν τα λόγια του κι οι βάρκες τους γυρνάνε
στον τόπο που κινήσανε· και τις ακολουθάνε
οι πέντε τόσες πάσαρες· και μόνος μέν' ο Πούλος
- 12.090 ο μόνος που δεν κιότεψε· κρατώντας του Μιαούλη
το γράμμα παίρνει στη φρουρά κι ολόισια τραβάει
μονάχος προς την Κλείσοβα· κι όταν και στούτη φτάνει
φεύγει και κατά την αυγή φτάνει στο Μεσολόγγι
βγάζοντας και τρία σακιά μ' αλεύρι που 'χε ρίξει
- 12.095 απάνω στο προιάρι του, δείχνοντας σ' όλους έτσι
πως ούτε μιαν, έστω, στιγμή δε θε να κινδυνεύαν
αν τον ακούγαν κι έμπαιναν στο μυστικό δρομάκι.
Ο ναύαρχος, τόσο γιατί τα δυο που 'χαν καθήσει
καράβια του, κει στα ρηγά, κινδύνεψαν στ' αλήθεια,
- 12.100 όσο και γιατί πιο καλές μανούβρες τώρα κάναν
τα καράβια τα τούρκικα, γιατί σ' αυτά βρισκόνταν
πλήθος ξένοι αξιωματικοί του ναυτικού, σπουδαίοι,
δε θέλησεν άλλη νυχτιά να ξαναδοκιμάσει
μπάζοντας στο κάστρο τροφές μ' ένα παρόμοιο τρόπο.
- 12.105 Και πήρε την απόφαση λίγο να περιμένει
μην τύχει και παρουσιαστεί περίσταση καμιά άλλη
ευνοϊκιά, που να μπορεί να βάλει το μπουρλότο
σε χρήση· κι έτσι καίγοντας κάνα 'χτρικό καράβι

- πολεμικό, να βάλει μπρος τον τουρκικό το στόλο
- 12.110 ή καν σε τόση σύγχυση και ταραχή μεγάλη
που να σκορπίσουνε με μιας και παρευτός να τρέξει
να μπάσει μέσα στο καστρί τ' άτυχο παξιμάδι.
Στις τρεις τ' Απρίλη χύνεται στα τούρκικα καράβια
κι αρχίζει κι απ' τις δυο μεριές πεισματική μπατάγια.
- 12.115 Πάνω στη μεγαλύτερη τη βράση της αμάχης
δίν' ο Μιαούλης όρντινο σ' ένα πυρπολικό μας
να πλευρίσ' ένα δίκροτο και ναν τ' ανατινάξει.
Κολλάνε το μπουρλότο τους οι ναύτες, δένοντάς το
με γάντζους και χοντρά σχοινιά κι απέ φωτιά του βάνουν.
- 12.120 Μα κείν' την άτυχη στιγμή γυρίζει σοτοβέντο
και το μπουρλότο ξεκολλά, καίγεται σα λαμπάδα,
άδικα, χιλανώφελα: το τούρκικο καράβι
η γρατσουσιά δεν τ' άγγιξε κι απέ γαλήνη πέφτει.
Οι δυο αρμάδες χωρίζονται. Προσμένει η μια την άλλη
- 12.125 πρώτη να κάμει κίνηση και στόχο να της δώσει.
Την άλλη μέρα το πρωί κάλεσεν ο Μιαούλης
απάνω στο καράβι του, της πόλης τους σταλμένους
και κάπως έτσι μίλησε με λόγο ραγισμένο.
- Μιας κι αστοχήσαμε και χτες, κι απ' τα τρία μπουρλότα
- 12.130 που 'χαμε, κι απομείνανε μονάχα τ' άλλα δύο,
που πρέπει να κρατήσουμε, γιατί χωρίς ετούτα
ο κίνδυνος να μας ριχτεί, να μας καταχαλάσει
ο Τούρκος, είναι, σίγουρα, πάρα πολύ μεγάλος.
Βλέπω, λοιπόν, πως άλλη πια βοήθεια δεν μπορούμε
- 12.135 στην πόλη σας να δώσουμε, σ' έτσι δύσκολη θέση
και τραγική κατάσταση που 'μαστε όλοι μπλεγμένοι.
Το Μεσολόγγι, δυστυχώς, το βλέπω ναν χαμένο!
Οι σταλμένοι σαν άκουσαν τα θλιβερά του λόγια
μαζεύτηκαν μαζί, να πουν τον πόνο τους, να δούνε
- 12.140 αν κάτι τις απόμενε, τι μπόραγαν να κάμουν.
'Ετσι τ' αποφασίζουνε και βάζουν στον Μιαούλη
μπροστά τούτο το σχέδιο: ζητούνε να τους δώσει
τα δυο του στόλου μίστικα κι από κάθε καράβι
μια βάρκα, με τ' ανάλογα τα τσούρμα· και να βάλουν
- 12.145 στις κοσιδυό τούτες βάρκες και τους άντρες του Γρίβα
κι από του Προκοπανιστού τα νησάκια να μπούνε
στη λίμνη, και να βαρέσουν την τούρκικη αρμάδα
που μεσ' σ' αυτήν βρισκότανε, μ' ένα και μόνο στόχο:
είτε κι όλοι τους χάνονται κι είτε στερνά μπορούνε
- 12.150 και μεσ' την πόλη φέρνουνε το πικροπαξιμάδι.
Κι αν τούτο καταφέρουνε, ζει και το Μεσολόγγι
και σώνεται στα σίγουρα. Κι αν 'κόμα καταφέρουν

- παίρνουνε γυναικόπαιδα, γιομίζοντας τις βάρκες
και σώνονται μαζί κι αυτά και φεύγουνε το δίχτυ
- 12.155 της βαρειοντρόπιαστης σκλαβιάς – του χαρεμιού την μπόχα –
η το σίγουρο θάνατον απ' το σπαθί του Τούρκου
είτε της πείνας το πικρό κι αβάσταγο φαρμάκι.
Μα τελικά δε δέχεται τούτο τ' απελπισμένο
και συγκινητικό μαζί σχέδιο των σταλμένων
- 12.160 - μα και στερναντηλάρισμα στην μπλάβα μέσα νύχτα –
ο ναύαρχος, κι ίσως σωστά, μιας και τους εξηγάει:
θα χρειαστούν για κάθε μια βάρκα κι είκοσι ναύτες·
κι είναι, που 'ναι και λιγοστά τα τσούρμα στα καράβια
αν λείψουνε στερνά κι αυτοί; πώς θα δινε μπατάγια
- 12.165 αν σ' ανάγκην βρισκότανε με τον εχτρό και νάχει
ελπίδες πως θα μπόραγε τη σωστή λύση νά βρει;
Όσοι θε ν' απομένανε στα καράβια, δε φτάναν
και να τα μανουβράνουνε και σύγκαιρα να βάλουν
τα κανόνια στη δούλεψη, κι ο στόλος θα χανόταν.
- 12.170 Αν πάλι ο στόλος έφευγε, γιατί θ' αναγκαζόταν,
ήταν σα να παράταγε στα τούρκικα τα χέρια
τόσους εμπειροπόλεμους ναύτες και καπετάνιους.
Έτσι η στερνή παρηγοριά και μόνη τους ελπίδα
π' από την πείνα θα 'σωζε φρουρά μαζί μ' αμάχους
- 12.175 - γερόντους, γυναικόπαιδα κι άρρωστους, λαβωμένους –
είχε χαθεί πανάδικα μεσ' σε μια νύχτα μόνο
τότες που δεν ακούσανε τις συμβουλές του Πούλου.

ΝΑ ΟΨΕΣΘΕΙ! ΝΑ ΟΨΕΣΘΕΙ!

- Αμα στην πόλη πείστηκαν πως από τα καράβια
ούτε φωτάκι ξέκριναν στις σήραγγας την άκρη
- 12.180 σε συλλογή πέσαν βαθιά κι όλο και μελετούσαν
πώς μόνοι τους θα βγαίνανε· κι οι καπετάνιοι ορίσαν
να κάμουνε την έξοδο μεσ' στις οχτώ τ' Απρίλη·
και γράψανε και γράμματα και τά 'στειλαν αμέσως
με τον Κανάτα, που 'φτασε στ' ορδί της Ντερβεκίστας
- 12.185 και τά 'δωσε στα χέρια τους, που κάπως έτσι γράφαν:
Ύστερ' από τις άμετρες τις νίκες, τους θριάμβους
βλέποντες πως δεν έχουμε 'πο πουθενά βοήθεια,
από στεριά και θάλασσαν, έχουμε αποφασίσει
την έξοδον απ' το καστρί· κι είστε συμμαχητές μας
- 12.190 φίλοι μας· κι τους πότερους τους συγγενείς σας μέσα
- αδέρφια, πατεράδες σας, ανίψια κι εξαδέλφια –
στην πόλη μας τους έχετε. Κι αν το σταυρό φιλάτε
και το Θεό, την Παναγιά, τη δόλια την πατρίδα

- στερξτε και τρέξτε μετά μας· κι αν είν' η δύναμή σας
- 12.195 κάπου τρεις με τρισήμισι, πραγματικά, χιλιάδες,
 οι χίλιοι σας να πέσετε πα' στ' ορδί του Κιουτάγια
 σ' ευθεία πάν' απ' το Συμίο· κι ετσ' ο δρόμος να μείνει
 από μεριά Ανατολικού για μας λευτερωμένος.
 Κι άλλοι, ως μιάμισι με δυο, χιλιάδες κατεβήτε
- 12.205 μέχρι τον Άγιο τον Συμίο κι εκεί λίγο σταθήτε.
 Στις δυο τη νύχτα ρίχνεστε μισοί στ' ορδί το πρώτο
 κι άλλοι μισοί στο δεύτερο· κι εμείς εδώ χτυπάμε
 όλους όσους μας πολεμάν και μας πολιορκούνε.
 Έτσι, μαζί σα σμίξουμε, χτυπώντας τους οχτρούς μας.
- 12.210 Ενώνουμεν όλοι μαζί δυνάμεις, και κινούμε
 Με την κολώνα τ' Άη Συμιού και παρεντύς ορμάμε
 κατά τα δυο στρατόπεδα· κι αν ο Θεός θελήσει
 θε να μπορέσουμε στερνά να σείσουμε τ' ορδί τους.
 Κι αν, έτσι, τους νικήσουμε, τους διώχνουμε και μένει
- 12.215 το Μεσολόγγι τ' όμορφο ξανά κατάδικό μας.
 Αν δεν τα καταφέρουμε, τότε όλοι μας τραβάμε
 να βγούμε τον ανήφορο και μαζί πολεμούμε
 να σώσουμε τους άρρωστους, τα γυναικόπαιδά μας.
 Το σύνθημά μας «Καστρινός – Λογκίσιος»· και μαζί μας.
- 12.220 αδέρφια, συστοιχηθήτε, στούτην την κρίσιμη ώρα!
 Μ' αν μόνους μας αφήσετε, το κρίμα στο λαιμό σας!
 Ο Κασομούλης πρόσθεσε στην ημερομηνία
 - που θα 'ταν τρεις με τέσσερις τ' Απρίλη του κοσιέξη –
 και τρεις σταυρούς σημαδιακούς, θέλοντας να μηνύσει
- 12.225 πως, πια, δεν ξαναγράφουνε και πως πρέπει να τρέξουν
 για την αγάπη του Χριστού, βοήθεια να τους δώσουν.
 Κάτω από τους τρεις αυτούς σταυρούς όλοι οι καπεταναίοι
 υπόγραψαν φαρδιά, - πλατειά· κι όσ' είχανε και βούλα
 την πάτησαν με δύναμη, θέλοντας να τονίσουν
- 12.230 μ' αυτή τους την ενέργεια – το σφράγισμα με βούλα –
 πόσο πολύ 'ταν σοβαρό και κρίσιμο το θέμα
 για τους αντάρτες, που διναν τη μάχη της ζωής τους·
 Εξόν ετούτο το κοινό το γράμμα, κι ο καθένας
 έγραψε και ξεχωριστό γράμμα στους συγγενείς του·
- 12.235 και τους δίκους του κίναγε να τρέξουν, να προφτάσουν.
 Σαν πήρανε το θλιβερό, το πικρομήνυμά τους
 κει πέρα στην Ντερβέκιστα, δεν μείναν μ' άδεια χέρια.
 Κείνες τις μέρες ο λαμπρός, απέθαντος στρατάρχης
 με τ' άφταστο φιλότιμο κι ήρωας, όπου τόσες
- 12.240 μάχες, άπειρες, έδωσε και νικητής εφάνει
 - στο Δομοκό, στο Δίστομο, Δομπραίνα, στη Φοντάνα,
 στο Δραγαμέτσο, Αράχωβα, Κραβασαρά, Καμπότι,

- στην Άρτα, σ' Ασπροπόταμο, Νιοχώρι, Σαλαβάκο,
στο Καρπενήσι, Περλιάγκου, στο Βάλτο, Πετροχώρι,
- 12.245 στο Τουρκοβούνι, Μάντανη, Φάληρο, Χαϊδάρι,
σελίδες δόξας άφθιτης γράφ' ο Καραϊσκάκης
πριν οι προδότες ξεγράψουν την άφθαρτή του μοίρα –
μ' ως τρεις χιλιάδες του στρατό, λογάριαζε πως, τέλος,
στ' οχτώ του μήνα θά 'φτανε, βοήθεια να τους δώσει.
- 12.250 Μα 'πεσε μια νεροποντή, βροχονέρι, χαλάζι
κι όπως τ' ασκέρι βρίσκεται μονάχα στο «γελέκι»
όλοι τους καταβράχηκαν, τόσο που δεν μπορούσαν
βήμα να προχωρήσουνε· και τότε' ο Καραϊσκος
πισωγυρίζει θέλοντας και μη και τους μηνάει
- 12.255 λίγες μέρες ν' αντέξουνε, μέχρι να συνεφέρει
τ' ασκέρι του· και τότε' ευτύς θε να ξανακινούσε.
Ο Στουρνάρας με γράμμα του ξεχωριστό ζητούσε
απ' το στρατάρχη συνδρομή, αδύνατος ως ήταν.
Έτσι ζητούσεν άλογο, για καν ένα μουλάρι
- 12.260 να καβαλλήσει στο φευγιό, στην ώρα της εξόδου.
Στο γράμμα του τ' απάντησεν τότε' ο Καραϊσκάκης
λέγοντας πως θα τούκανεν ετούτο το χατίρι
και τούτη την εκδούλευση, τονίζοντας ωστόσο
στο γράμμα του πως κι άλλοτες, κι όλας απ' το χειμώνα
- 12.265 τους έγραφε πως έτοιμος ήταν να βοηθήσει.
Μα στις εκκλήσεις τις πολλές, τις έντονες εκείνες
του στρατηγού, π' απόστειλεν απ' το στρατόπεδό του
απάνταγε μ' αναμελιά και μ' αδιαφορία
σχεδόν πρωτοφανέρωτη, ο Μακρής λέγοντάς του:
- 12.270 «Αν θέτε κι εσείς έρχεστε βοήθεια στους κλεισμένους
Ει δε καν ου, ξεχάστε το και ξανακαβαλλάει
ο πούτσος μας τα τούρκικα κανόνια και λακκάμε».
Πώς όμως, τους ερώταγε τώρ' ο Καραϊσκάκης
κι ο πούτσος σας εκιότεψε, και δε τα καβαλλάει;
- 12.275 Ο στρατηγός σαν έμαθε από τον Χατζηπέτρο
πως έπεσε σ' ερωτικές λαχτάρες ο Τζαβέλας
και πως αρραβωνιάστηκε μέσα στο Μεσολόγγι
στράφηκε στον Χριστόδουλο, για να πει στον Τζαβέλα.
- 12.280 «Άνθρωπος που για το μουνί και το σταυρόν αφήνει
δεν έπρεπε στο γράμμα του και το σταυρό να βάνει
και να καλεί βοήθεια του, μιας και τον απαρνήθει».
Ασέβεια λογάριαζε την παράνομη σχέση.
Ο χτυπημένος μ' έρωταν ήρωας που σα βγήκε
- 12.285 απ' το καστρί, τη φίλη του στο τέλος στεφανώθει-
πάρα πολύ θα θύμωσεν αν κι ίσως είχε μάθει
τα λόγια τούτα τα πικρά του φίλου του στρατάρχη.

- Όμως δεν ήταν μόν' αυτός ο λόγος που πικράθει
ο Καραϊσκος· τι πιο πριν ο Κίτσος ο Τζαβέλας
12.290 με την κόρη του στρατηγού δαχτυλίδι αρραβώνα
πιο πριν μαζί ανταλλάξανε· και φυσικό 'ταν τούτο
πολύ βαθιά να πλήγωνε τον πρωτοκαπετάνιο.
Ξέροντας όλοι στο καστρί πόσο πολύ τ' αρέσαν
τα χωρατά στο στρατηγό, στα σοβαρά δεν πήραν
12.295 τα λόγια του· μα σαν απλά κι όμορφα καλαμπούρια
που τα 'λεγε σε κρίσιμες στιγμές, για να ξεσπάσει
απ' το πολύ το σφίξιμο και το μεγάλο τ' άγχος
που βάραινε και πλάκωνε ψυχή και νου και σκέψη
κάθε λεπτό, κάθε στιγμή της άτρεμης ζωής του.
- 12.300 Όμως το σώμα της φρουράς πολύ το φχαριστήθει,
όπου και τούτη τη φορά το χρέος του είχε κάνει,
μόλο που τ' ανεμόβροχα στερνά δεν τον αφήκαν
ν' αποτελειώσει τη δουλειάν οπού 'χεν αρχινήσει.
Το Πιτροπάτο φρόντισε κι έδωσεν αποδείξεις
12.305 σ' όσους από τον Κάλαμο τ' αλεύρι είχαν φέρει:
Δώσανε τ' αποδειχτικά για τις αποζημιώσεις
στον Στουρνάρα κι άλλους πολλούς και στους Ραζικοτσαίους.
Ο Στουρνάρας κατάφερε κι έμπασε μες την πόλη
με τα σακκιά τ' αλευριού καφέ και διαλαλούσε
12.310 μ' ένα υτελλάλη που 'βαλε και φώναζε στις ντάπιες
πως τον πουλά και στείλανε κι αγόραζαν, ποιος πέντε
ποιος έξ' οκάδες καθένας από τους καπετάνιους.
'Έτσι τ' ασκέρι πέρασε τρεις-τέσσερις ημέρες
με τον καφέ του Στουρνάρα, που 'χε έτσι συγκεντρώσει
12.315 - για τις οκάδες του καφέ, που 'σαν ως οχτακόσιες –
ως πέντε χιλιάδες γρόσια και μ' άλλα τόσ' ως είχε
τά ζωο' όλα στη μέση του· και μοίρασε και δώρο
σ' όλους οπούσανε μαζί στ' ασκέρι το δικό του
πόνα φλουρί των είκοσι γροσιών να τον θυμούνται.
- 12.320 Κείνη τη μέρα στις οχτώ τ' Απρίλη ένα κορίτσι
'Έλεγε πως η Παναγιά στ' όνειρό της εφάνει
και της είπε πως θα διαβούν ακόμα μια βδομάδα.
Είτε, κι αν αποφάσιζαν εκεί για να πεθάνουν,
το Μεσολόγγι γλύτωνε κι όλοι τους τότες τρέξαν
12.325 γυρεύοντας να ξηγηθεί τ' όνειρό, μα ξεκρίναν
πως ήταν τόσο φοβερά τα χάλια όπου φτάσαν
που δεν μπορούσε τ' όνειρο αληθινό για νά βγει
Κείνο το βράδυ τόσκασαν και κάπου δυο-τρεις ξένοι
που βρίσκονταν μες στο καστρί. Πολεμιστής ο πρώτος
12.330 Βούλγαρος, που στον νταϊφάν ήταν ταγμένος τ' Ίσκιου.
Βγήκε στα σβέλτα απ' την κρυφή την πόρτα και πηδώντας

- στο χάντακα τον τούρκικο βρέθηκε στ' άψε-σβήσε.
Αυτός τους ανιστόρησε με το νι και το σίγμα
σε ποια άθλια κατάσταση βρισκόντουσαν στην πόλη.
- 12.335 Μιας και το γράμμα που 'στείλλαν έξω, και διαμηνούσε
στους άντρες της Ντερβέκιστας τον τρόπον της φυγής τους
γίνηκε κάπως μυστικά, δεν μπόρεσε να δώσει
άλλη μαντάτα, παρεξόν πως ήσανε στο πόδι
κείνο το βράδυ για να βγουν, κάνοντας το ρεσάλτο.
- 12.340 Ακόμα τους φανέρωνε πως πρόσμεναν μιντάτι
ο Καραΐσκος για να ρτεί· κι έτσι στερνά θα βάζαν
σε δυο φωτιές το τούρκικο τ' ασκέρι και συνέχου
θα βγαΐναν κατά το βουνό, που βρίσκεται αντίκρυ.
Σαν πήρανε και διάβασαν όλοι οι καπεταναίοι
- 12.345 το γράμμα που τους έστειλε και τους πληροφορούσε
για τις συνθήκες πού 'πεσαν και που τον αναγκάσαν
ν' αφήσει την παρέλαση και να πισωγυρίσει
συνάχτηκαν και παρευτός ετοιμάσαν καινούργιο
γράμμα, που το παράδωσαν στους Δούλη και Μπατέλο
- 12.350 να το πάνε περπατητοί κι έχοντας κολαούζο
τον Κανάτα, κι ολοψυχής βαδίζοντας με βιάση
να πάνε στις Ντερβέκιστας τ' ορδί μας και να πούνε
πως φεύγουνε δίχως άλλο και δίχως άλλη σκέψη,
δέκα του μήνα, Σάββατο· κι αν όλοι τους δεν στέρξουν
- 12.355 να ρτούνε σε βοήθεια τους, να διαλεχτούν οι κάλλιοι
και να κινήσουν σύντομα, σαν είναι «στο γελέκι»
για να προλάβουν και ναρτούν στην κρίσιμη την ώρα
της έξοδου της φοβερής, όταν γυναίκες κι άντρες
μάνες με τα μικρά παιδιά, στην αγκαλιά κρατώντας
- 12.360 θα πολεμάν για λευτεριάν ή τη θανή ζητώντας.
Αν όλοι, πάλι, τρέξουνε, να κάνουν ως τους λέγαν
στο πρώτο που τους έστειλαν γράμμα τους· κι άμα βγούνε
παν' στο Ζυγό, να ρίξουνε την μπατοριά, σημάδι
που θά φερνε τη σύγκριση στο τούρκικο το τσούρμιο
- 12.365 κι θα βρισκόταν ξαφνικά σε δυο πυρά γιομάτα.
Ειδέ κι είν' λίγοι, θά πρέπει δίχως να ντουφεκίσουν
να πέσουνε στα τούρκικα τσαντήρια του Κιουτάγια
για να τους δώσουνε καιρό – σαν θ' άρχιζαν εκείνοι,
τες μάχες και τον πόλεμο ως θάχανε πυργώσει –
- 12.370 απ' το καστρί να πέσουνε, ξημέρωμα, στις δυο
στο τούρκικο το στράτευμα, να πάρουν τα ταμπούρια.
Τούτα τα δυό τα γράμματα, μα κι άλλα που σταλθήκαν
απ' τον καθένα χωριστά, στην περίσταση τούτη
ίσως και να σωθήκανε μες τα χαρτιά του Κώστα
- 12.375 του Μπότσαρη, για κανενός άλλ' απ' τους καπετάνιους

- μ' όλο που δεν βαστούσανε στα γράμματα μια τάξη
 μητε 'κείνοι που τό 'στελλαν, μήτ' όσοι τα λαβαΐναν
 Το κάθε γράμμα διάβαζαν σ' όλους κι απέ γυρνούσε
 χέρι σε χέρι και, στερνά, τσιγάρο καταντούσε
- 12.380 εδώ πια φανερώνεται κι ο Μπότσαρης ο Κώστας
 και δίνεται κι απάντηση σε πρόβλημα μεγάλο:
 Γιατί ξάφνου κι ανέλπιστα χάνετ' ο Καραΐσκος
 όπου σε τούτον η φρουρά στήριζε τις ελπίδες.
 Στάληκε με διορισμόν από τη Διοικούσα
- 12.385 να πάρ' ευτύς τον τόπου του – ως αντικαταστάτης –
 άλλος που ταν αδύνατο στους ώμους του να πάρει
 την κρίσιμη περίσταση και την πόλη να σώσει,
 μια και τους ήταν δύσκολο κι αβάσταχτο συνάμα
 στους ομωσμένους σκούντρος τους και τους εχτρούς τους τόσους –
- 12.390 ν' ακούν μόνο παινέματα για τον Καραΐσκάκη
 για τις πολλές κι ασύγκριτες κι ηρωϊκές του πράξεις
 τα τόσα κατορθώματα που την Τουρκιά τη σβηούσαν.
 Κι η κακή μοίρα των κακών «πατριώτων» ετούτων
 που μόνιμα, στα σίγουρα, θε να τους στιγματίζει
- 12.395 κάθε σωστός μελετητής, ξεκάθαρα και δίκια
 της ιστορίας κάθε ένας μελετητής στο μέλλον
 θα κρίνει ποιοι τη βλάψανε και πόσο αδικήσαν
 τη δόλια την πατρίδα μας και τ' άμοιρό μας έθνος
 ο Κώστας, πάντως Μπότσαρης, ως το 'φερεν η μοίρα
- 12.400 άργησε νά ρτει, φτάνοντας την έσχατη την ώρα
 και τη στιγμή την υστερνή· την ώρα που θα βγαΐναν
 απ' το καστρίν οι μαχητές, που κρέμαγαν ελπίδες
 κι όνειρα για το σώσμα τους μόν' στον Καραΐσκάκη.
 Όμως εκείνος ο λαμπρός αγωνιστής του γένους
- 12.405 κείνο τ' ατρόμητο θεριό, που μια τουρκιά φοβόταν
 μήτε να δει ζωγραφιστούς δεν ήθελε ποτέ του
 κι ούτε ξανά στα μάτια του να δει τους αντιπάλους
 τους θανασίμους, τους παλιούς εχθρούς του από τη δίκη,
 τότες που τον δικάζανε για προδοσιά και δόλο.
- 12.410 Μ' από την άλλη τη μεριά γνώριζε το μεγάλο
 κακό που θα κανε σ' αυτούς που πρόσμεναν βοήθεια
 αν έγγραφε πως θά φευγε. Κι ήσυχα αποτραβιέται
 στο σιγανό κι αμέλητο· το πικροστράτι παίρνιε
 και κλείνεται στις σκέψεις του, τις μύριες, που το ζώναν.
- 12.415 Μα και τα παλικάρια του, π' απλήρωτα τ' αφήνουν
 στερνά τον παρατήσανε, πριν καν τα παρατήσει
 και τρέξαν στον που πλήρωνε καλά και μ' απλοχέρια,
 στο γνωστό Κιτσομπότσαρη· κι ήταν τούτος ο λόγος
 για τη σφαγή π' ακολούθησε και το μεγάλο θρήνο.

12.420 Και τη φωτιά του θρυλικού και τ' άξιου Καραϊσκάκη,
το ρόλο και τη λειτουργιά του Μπότσαρη του Κίτσου
θ' αντιστορήσει και λαμπρά θαν τα διαφωτίσει.
Ο Σπυρομήλιος που 'δωσεν απάντηση στα πλείστα
τα πιο καυτά ερωτήματα, στις καίριες απορίες.

Η ΕΞΟΔΟΣ

Η ΜΕΓΑΛΗ ΑΠΟΦΑΣΗ

- 12.425 Το πράγμα αν έσφιξε πολύ κι ήταν αυγή δροσάτη
εννιά τ' Απρίλη, χαραυγή, μελίχλωρή 'ταν μέρα
κι οι καπετάνιοι βρέθηκαν στο σπίτι του Τζαβέλα,
να στοχαστούν πως έπρεπε να βάλουνε σε τάξη
να κονομίσουν το λαό, να μην πάρουν χαμπάρι
- 12.430 οι Τούρκοι πως θα βγαίνανε· στη σύναξη βρισκόνταν
οι πιο ψηλοί αξιωματικοί, τα κεφάλια του τόπου
μαζί κι ο σεβαστός Ρωγών, ο καλός ποιμενάρχης.
'Υστερις από μιας ώρας βουλή, πού 'χανε στήσει
είπαν πως ήτανε πρεπό – για να σωθούνε όσο
- 12.435 πότεροί τους μπορούσανε – κάθε τις να προλάβουν
που τη στιγμή την υστερνή μόραγε να προδώσει
(είτες από το κρότισμαν, είτες όπου φιλιούνταν)
την έξοδό τους· και γι αυτό κουρμπάνι αποφασίστει
να κάνουν όσους πιάσανε και βρίσκονταν κλεισμένοι
- 12.440 στις φυλακές αιχμάλωτοι, στα χέρια των δικών μας
Τούρκους μα και Χριστιανούς· κι όποιον είχ' ο καθένας
Πάντα του και του φαίνετον ύποπτος να λακίσει
και να προδώσει στον οχτρό τούτο το τόλμημά τους
ο Τζαβέλας παράγγειλε παρευτύς να σκοτώσουν
- 12.445 ένα πιστό τουρκόπουλο; που τού 'χε αδυναμία
πολλή και τον αγάπαγε· κι εκείνος τον σεβόταν.
Ανάλογα προστάξανε κι άλλα κεφαλοστύλια.
Και τους Κοζάκους κόψανε, κάπου τριάντα Τσερκέζους
ιππείς λαμπρούς, περίφημους και για την αντρεία τους
- 12.450 και την αξιοσύνη τους με τ' ιππικού τις μάχες.
Σφάξαν ,μαζί τους στη στιγμή τους χριστιανούς μαστόρους
όσους δουλεύαν τον οχτρό κι ύστερις τους ζωγρίσαν.
Κι όλους όσους βρισκόντουσαν Τούρκους στην πόλη μέσα
τους καταμακελλέψανε, τι σκλήρυν' η καρδιά τους
- 12.455 τόσο που, πια, δεν ήξεραν τι κάνουν κειν' τις ώρες.
Ο Μήτρος ο Κασομούλης, πούχε πια συνεφέρει
απ' την αρρώστια τη βαριά, τρέχει στ' ακροθαλάσσι
και κόβει κάπου δώδεκα· και στράφει ματωμένος
από κορφή μέχρι κι αυτά τα χειροπόδαρά του.

- 12.460 Χαρούμενος εσφύριζε για τούτη του την πράξη.
Και τότες τονε μάλλωσε – γιατ' ολομόναχός του,
σα μακελλάρης, βάλθηκε να πελεκήσει τόσους –
τ' αδέλφι του Νικόλαος Στουρνάρας· μ' αντιδράει.
- Ε, τ' απαντάει με θυμό, μ' οργή πολλή και πάθος,
αν θέλεις, απaráτα με! Τώρα και πεντακόσιους
- 12.465 αν βρω μπροστά μου, κόβω τους, σαν μου πέσουν στο χέρι!
Κι ύστερις, τι μας έμεινεν, εξόν αίμα να πούμε
μια και δεν έχουμε μπουκιά να βάλουμε στο στόμα!
Αφού τούτη τελειώσανε την πράξη, γρικηθήκαν
αντάμα, για τις φαμελιές, κι είπανε πως μιας κι είχαν
- 12.470 μικρά παιδιά που θά κλαιγαν, στερνά αναρωτηθήκαν
τι θα πρεπε να κάνουνε, να μην τους φανερώσουν.
Στοχάστηκαν πολλήν ώρα κι ύστερ' αποφασίσαν
να σφάξουν και μικρά παιδιά μα κι όλες τις γυναίκες,
και δίχως, πια, να χαριστούν μήτε σε νήπια 'κόμα,
- 12.475 και τούτο γιατί κίνδυνος άμεσος και μεγάλος
απ' τις φωνές τους ήτανε να ξεφανερωθούνε
κι έτσι ψυχή μια ζωντανή στο τέλος να μη μείνει
κι ούτ' έτσι θα κινδύνευαν σκλάβες, στερνά, να πέσουν
σε Τούρκων χέρια, π' άφευκτα θα τις μολύναν όλες.
- 12.480 Μα σα θα λιποψύχαγαν – κι αδελφός και πατέρας –
όλοι με μιας συμφώνησαν ένας τ' άλλου να σφάξει
τη φαμελιά· και κίνησαν, έτοιμοι για να σύρουν
και να προστάξουν το στρατό το μακελιό ν' αρχίσει.
Όμως μια τέτοια απάνθρωπη και τόσον ωμή πράξη
- 12.485 - μόλο πού 'ταν κι αντρόκαρδη – κίνησε τον δεσπότη
τον Ιωσήφ, π' ασκώθηκεν απάνω και τους λέγει:
Σας εξορκίζω στ' όνομα της Άγιας μας Τριάδας!
Είμαι κι εγώ συλλειτουργός και αρχιερέυς, ποιμένας,
που κάθε μέρα στο Θεό τις προσευχές υψώνω
- 12.490 να σώσει τη θεόσωστην ετούτη πολιτεία.
Μ' αν ίσως το τολμήσετε να φέρετε στο τέλος
ετούτη την απάνθρωπη την πράξη της θυσίας
τόσων αγνών μα κι άκακων, τότες προτείνω πρώτον
- 12.495 εμέ να θυσιάσετε! Κι αφήνω σας κατάρες
απ' το Θεό, την Παναγιά, μα κι όλους τους Αγίους·
και των αθών μας ψυχών όλο τ' αγνό τους αίμα
να πέσει στα κεφάλια σας! Καταραμένοι θάστε!
Τά 'πε όλα αυτά και κάθισε· κι αρχίνισε να κλαίει.
- 12.500 Με τις κατάρες του Ιωσήφ, το ζεστομήνυμά του
την ορμή τους αντίκοψε και πέσανε σε σκέψεις
και βαθυσυλλογίζονταν, πώς αλλιώς να τα βρούνε
να φύγουνε τον κίνδυνο· και τέλος κάποιος είπε

- ο καθένας εγγυητής να μπει στη φαμελιά του
- 12.505 είτε ντόπιος κι ή τόπακας, είτε ξενοτοπίτης.
Κι άλλος ετούτον έλεγε κι άλλος εκείνο λέγει
ώσπου τ' αποφασίσανε, να μη θανατωθούνε
οι φαμελιές οι δύστυχες, που τίποτες δε φταίξαν
μα πήραν την απόφαση κι είπανε σ' όλους όσοι
- 12.510 ή παντρεμένοι βρίσκονταν ή συγγενείς τους είχαν
με ζέση να συστήσουνε στους δικούς τους να τρέξουν
υπάκουοι στο πλάι τους και να σωθούν ζητώντας
μ' όλη τους τη διάθεση και δίχως να προβάλουν
μήτε και τη μικρότερη στ' ασκέρι δυσκολία,
- 12.515 μ' αντίθεια να στέρξουνε και στα τσούρμα να δώσουν
όλες τις διευκόλυνσει, για το κοινό το σώσμα!
Όσο για τα μικρά παιδιά, για τούτ' αποφασίσει
λίγο πριν απ' την έξοδο να βγουν, να τα ποτίσουν
μ' αφιόνι, να κοιμηθούν κι έτσι να μη φωνάζουν
- 12.520 κι όποιος την τύχη βοηθό την έχει και γλυτώσει
ας είν' καλά κι ας ευτυχεί σε λεύτερη πατρίδα·
κι όποιος πεθάνει, στην ευχήν ας πάει κι αναπαμένος
στον άλλο κόσμο ας διαβεί· τα βάσανα γλυτώνει!
Κανένα βάρος δε μένει σε μαχητή κανένα,
- 12.525 γιατ' έτσι τότες στάθηκεν ο λόγος όπου δώσαν
εδώ και τώρα τρεις μήνες, όταν τους ορμηνέψαν
να στείλουνε τις φαμελιές όξω και δε δεχτήκαν.
Τότες τ' αναθυμήθηκαν, ντόπιοι, ξενοχωρίτες
και δεν αγανοχτήσανε, μιας κι αποφασιστήκαν
- 12.530 με κάθε λεπτομέρειαν οι θέσεις από τότες.
Έμενε, πια, να στοχαστούν και για τους λαβωμένους
τι να κάνουν, που μέτραγαν γύρω στους εξακόσιους.
Έτσι τ' αποφασίσανε να τους εξηγηθούνε
με κάθε καθαρότητα, με παστρικές κουβέντες
- 12.535 οι καπετάνιοι από τη μια μα κι όσοι συγγενείς τους
ήσανε μέσα στο καστρί, πως είτ' αλλιώς ή κι έτσι
δεν έχουνε μήτε καν μιαν ελπίδα να σωθούνε
μιας κι οι γέροι που βρίσκονταν, το σίγουρο δεν τό 'χαν
ότι στερνά θα σώζονταν στις έξοδου τις μάχες.
- 12.540 Οι λαβωμένοι κι άρρωστοι θά 'πρεπε να δεχτούνε
μιας και μόλις που στέκονταν ένα μονάχα βήμα
απ' του χάρου το τύλιγμα, την κρύαν αγκαλιά του.
Έτσι τ' αποφασίσανε, χωρίς δεύτερη σκέψη,
όσοι 'τανε του θανατά, να μείνουν να πεθάνουν
- 12.545 χτυπώντας μ' όση δύναμη τους έμενε στα στήθια
τον Τούρκο, σαν θα χύμαγε την πόλη να ρημάξει.
Κόμα τ' αποφασίσανε πως κάθε καπετάνιος

- και συγγενής των άρρωστων, των βαριολαβωμένων
θάπρεπε και να ξηγηθεί και, στα στερνά, να πείσει
- 12.550 τους άρρωστους του συγγενείς κι απέ να τους μαζώξουν
στα σπιτικά τα πιο γερά· κι ύστερις να τους δώσουν
φουσέκια και νερό πολύ και να τους κλείσουν μέσα.
Όλα φανήκανε σωστά κι έτρεξε πια καθένας
στην άρρωστη γυναίκα του, να ξηγηθεί με τόλμη
- 12.560 κι άλλος να πάει στους συγγενείς, όπου 'χε λαβωμένους
για νάναι, πια, το καθετίς έτοιμο και στρωμένο
ως την αυγή που θά 'διναν τη μάχη της ζωής τους.
Οι θέσεις που παρθήκανε μαθεύτηκαν απ' όλους
και τότες τι να πρωτοδείς; Με προθυμιά βαλθήκαν
- 12.565 γυναίκες να μαζώνουνε τα λαφριά σογύρια
και να τα δένουνε σφιχτά με προσοχή περίσσια.
και να φωνάζουν ύστερις και να παρακαλάνε
τους μαχητές ν' αλλάξουνε τα λερωμένα ρούχα
και να ντυθούνε τα καλά – φουστανέλλες μα κι άλλα –
- 12.570 κι ό,τι άλλο που τους άρεσε, μα κείνοι από συμπόνια
να μην το καταδέχονται να πάρουνε μήτ' ένα
μόνο που τις ευχαριστάν από καρδιάς και λένε:
- Φτάνει να βγούμ' όξω γεροί και κάνουμεν απ' όλα!
- Γιατί, παιδιά, τ' αφήνετε στους Τούρκους να τα πάρουν
- 12.575 λέγανε σαν ακούγανε την άρνηση οι γυναίκες.
- Ας τα πάρουν, απάνταγαν κι απέ ξαναχτυπάμε
τους Τούρκους και τα παίρνουμεν απ' τα δικά τους χέρια!
Έβλεπες που παράβγαινεν ο ένας τους τον άλλο
ποιος πρώτος να χαζιρευτεί, για να πρωτοκινήσει.
- 12.580 Κι όλα τούτα να γίνονται με τόσ' αταραξία
με τόσην ευχαρίστηση και γέλιο, που κανένας
κι ο τελευταίος άνθρωπος δεν έβαζε στο νου του
πως μπόραγε και να χαθεί· και τρέχανε στους δρόμους
όλοι με τα φανάρια τους, ωσάν τις αγρυπνίες
- 12.585 τις μεγαλοβδομαδιάτικες· κι ολονυχτίς εφέρναν
τους άρρωστους στα πιο γερά τα σπίτια και τους βάναν
όλα τα χρειαζόμενα· νερό πολύ, φουσέκια.
Κι εκείνοι τους φωνάζανε, σαν αποχωριζόνταν:
- Μόν' τα παραθυρόφυλλα να μας ανοίξετε θέμε
- 12.590 κι ώρα καλή σας, αδελφοί! Κι ο Θεός ας το δώσει
στον άλλο κόσμο κάποτες, μαζί ν' ανταμωθούμε!
Στον νταϊφά του Στουρνάρα ήταν κάπου εβδομήντα
αγωνιστές, μα τελικά μόνο κάπου σαράντα
γεροί στο τέλος μείνανε· τι πάνω από κοσπέντε
- 12.595 βρίσκονταν άρρωστοι βαριά και πολυπληγωμένοι.
Όλους αυτούς τοις έβαλε κοντά στ' Ανεμομύλι

- ο Κασομούλης σε γερά δυο σπίτια – πες ταμπούρια –
 ως τά φτιαζαν με προσοχή και τάξη οι λαβωμένοι.
 Ο φροντιστής του Στουρνάρα τού τάξε να τον πάρει
- 12.600 στον ώμο μ' ένα σύντροφο, πολεμιστή, Κεφάλα,
 μαζί με τον Κορομπιλιά· και τόμαθ' ο Νικόλας
 ο Κασομούλης και ταχιά του θύμισε τη νύχτα
 π' από τον Λεπροπόταμο με την ψυχή στο στόμα
 φύγανε κι απ' τον Όλυμπο, τότες σα διαλύθει
- 12.605 στην πρωταρχή του σηκωμού, στα πρώτα βήματά τους,
 μέσα στην επανάσταση. Σε κείν' την εκστρατεία
 σ' Όλυμπο και σε Κολινδρό με τ' άτυχο το τέλος
 ο Κασομούλης έπαιξε – μιας κι ήταν Μακεδόνας –
 ρόλο πολύ σημαντικόν, ηγετικό, θες, πες τον.
- 12.610 Έτσι ζεστά του μίλησε κι απόψε ο Κασομούλης:
 - Τίποτις δε σου τάζ' εγώ, μόλο που με τ' αδέρφια
 μαζί το λογαριάζουμε κι ως τη στερνή την ώρα
 να μη σ' απαρατήσουμε σαν καλαμιά στον κάμπο.
 Όμως αν θέλεις το σωστό να μάθεις και το πρόπο
- 12.615 βάση να βάλεις πότερο στα πόδια τα δικά σου·
 να μην ακούς το τι σου λεν οι κάθε λογής άλλοι
 γιατί την ώρα τη βολή, την κρίσιμη, μονάχα
 ένας Θεός και μόν' αυτός, ξέρει τι θε να τύχει
 στον κάθε ένα μας σύντροφο, και τι κινδύνους θά 'βρει.
- 12.620 Μ' απ' την αδυναμία του την ψυχική την τόση
 πίστευε πως μπορούσαν στις πλάτες να τον πάρουν
 και σηκωτό κι αλώβητο να τονε μεταφέρουν.
 αν κι εύκολο και τόσ' απλό σε κάθε μυαλωμένο
 αγωνιστή και μαχητή θάταν να καταλάβει
- 12.625 την κρίσιμη περίπτωση και τις πικρές αλήθειες.
 Ύστερις χαζιρέψανε κι όλα τους τα λαγούμια.
 είχανε δέσει, δυνατά, κάτ' απ' το χώμα τρία
 ξάγναντα στη Μεγάλη τους την Ντάπια· κόμα δέσαν
 κι άλλα πεντέξι στη σειρά, π' από Λουνέτα αρχίζαν
- 12.630 και τράβαγαν Τερίμπιλε· κι όλοι οι λαγουμιτζήδες
 βάλαν κάτω την τέχνη τους, έτσι που να πετύχει
 το στερνό τούτο χτύπημα στον Τούρκο μακελλάρη.
 Είχαν σκορπίσει κάμποσα μέσα στο Μεσολόγγι
 - που τα καταχωνιάσανε σε μπόλικα βαρέλια –
- 12.635 πολεμοφόδια, πού 'κρυψαν σε τόπους 'σφαλισμένους:
 κάτω απ' τη σκάλα του σπιτιού του Νικολοθανάση
 κι άλλα, πολύ πιο το χεριού, π' ως και φουσέκια δέναν
 που βρίσκοντα στ' αντικρινό το σπίτι του Καψάλη.
 Τα πότερα στοιβάξανε στο σπίτι του Μπουλάκη
- 12.640 πίσ' απ' τα καψαλέικα, και λιγοστά φυλάξαν

- στο σπίτι που κούλκιζεν η κεφαλή τ' αγώνα
 - η γνώριμη Διευθυντική – στο σπίτι του Τρικούπη.
 τα γιοφύρια που μυστικά χαμίρευαν στο σπίτι
 του χεριού, και λογάριαζαν τ' αξιοποιήσουν
- 12.645 - δω πέρα, που διέμενεν ο καπετάν Τζαβέλας –
 κανένας δεν ευκαίρησε μήτε να τα κοιτάξει
 ούτε να τα συλλογιστεί, να δει καν τι γινόνταν.
 Ο Κώστας Νάστης φρόντιζεν, ως εργολάβος που 'ταν
 να κοιμήσει συγγενείς κι άλλους, που στο λαιμό του
- 12.650 ανάλαβε τη φύλαξη και τη διάσωσή τους.
 Τον κατακρίναν ύστερις πως για να φάει τα γρόσια
 δε γνοιάστηκε μήτε στιγμή για ναν τ' αποτελειώσει.
 Στερνά δεν αποδείχθηκε τούτ' η κατηγορία
 γιατί κι αυτός κι ο σύντροφος, ο μάστορας Νικόλας,
- 12.655 που τα δουλεύανε μαζί, σκοτώθηκαν κι οι δυο τους
 μες την πικρή την έξοδο· ποιος έτσι θα μιλούσε
 και νά 'λεγε τι γένηκε σε τούτο δω το θέμα;
 Ήταν ο Νάστης, άλλωστε, πολεμιστής γενναίος
 κι αν κάτι παραμέλησε, στάθηκαν οι σκοτούρες
- 12.660 αρίφνητες, που πλάκωσαν και λογισμό και σκέψη
 για τη φυγή τη σίγουρη των συγγενών και φίλων.
 Ξημέρωσεν η χαραυγή κι έβλεπε τις γυναίκες
 ναν φορτωμένες όλες τους σεντούκια, που τα φέραν
 στις ντάπιες· και κατάφορτες ήτανε με συγύρια,
- 12.665 τα πιο φτηνά και πιο λαφρά, παπλώματα και ρούχα.
 Τούτον όμως που κάνανε, το σχέδιο χαλνούσε
 το σχέδιο που φτιάξανε, γιατί κάθε γυναίκα
 θε να γινόταν αφορμή να μπερδευτεί τ' ασκέρι.
 Απ' την πλεοναξία του λυπόταν κι ο Στουρνάρας
- 12.670 ν' αφήσει και το πιο φτηνό και πιο στερνό του πράγμα.
 Τα πιο σπουδαία του χαρτιά τά βαλε σε δυο τζάντες
 και τά 'δωσε στον ψυχογιό που 'χε, τον Κώστα Χούτο
 να τα σέρνει με προσοχή μεγάλη και φροντίδα
 και τ' άλλα πήγε κι έχωσε στο δικό του δισάκκι
- 12.675 να τα φορτώσει στ' άλογο· σπαργούσε να τα σώσει
 και να τα δώσει κάποτες, για ν' ανιστορηθούνε.
 Καπετάνιοι κι αγωνιστές φτιάξαν κι από μια τζάντα
 - πέτσινη θήκη πούχανε στο σώμα τους κρεμάσει –
 με στόχο μόν' να βάλουνε κει μέσα τα φουσέκια.
- 12.680 Ξαλάφρωναν το σώμα τους από παραπανίσια
 ρούχα κι απ' άλλα σύνεργα, που θαν τους δυσκολεύαν.
 Όσοι πάλες δεν κράταγαν μήτε και γιαταγάρι
 μιαν μπαγιονέτα στέριωναν πάνω σ' ένα κοντάρι.
 Δέσαν, όσοι κρατούσανε, γιαταγάγια και πάλες

- απάνω στα μανίκια τους κι έτσι να τα κρατάνε
- 12.685 κρεμασμένα μα κι εύκαιρα και δίχως δυσκολία
να γιομίσουνε σύγκαιρα, στη χρεία, το ντουφέκι.
Οι μαχητές μας ψίδιασαν με πετσιά τα τσαρούχια
απ' τις παλάσκες π' άρπαξαν από τους Αραπάδες.
- 12.690 Ανάλογα σκεφτήκανε – ψιδιάζοντας κι εκείνοι
τα τσαρούχια τους με πετσιά – όσ' έλαχε στο τέλος
στο Μεσολόγγι να βρεθούν: εμπόροι και κοσμάκης.
Κείνη τη μέραν έκοψεν από 'να σκοτωμένο
το κρέας από το μηρί και το 'φαγεν αμέσως
- 12.695 ένας από τους μαχητές και κάποιος Κραβαρίτης.
Και τούτο το φαινόμενο της ανθρωποφαγίας
το μαρτυράει κι ο Μακρής Νικόλας, όπου γράφει:
«Μα κείνο που προξένησε την πιο μεγάλη λύπη
ήταν γιατί βρεθήκανε στην άφευκτην ανάγκη
- 12.700 απ' τους αγωνιστές πολλοί να φαν ανθρωποσάρκες.
Όπως τους διηγούντανε, παίρνανε το σηκώτι
απ' τους νεκρούς, πού 'σαν γεροί στην κρίση μαχητές μας
και το τηγάνιζαν μετά, ρίχνοντας λίγο ξύδι.
Κι ήταν το παρασκεύασμα σ' όσους που δε γνωρίζαν
- 12.705 το πούθε τούτο γίνηκε, γλυκύτατο στη γεύση
μα κι όσοι το γνωρίζανε, τ' ανέχονταν στο τέλος.
Και κάποιος άλλος μαχητής πήγε στην εκκλησία
ένα κερί στην Παναγιά ν' ανάψει και να κάμει
την προσευχή του στο Θεό, να τονε στερεώνει
- 12.710 να κρατηθεί στην έξοδο, σώζοντας και συντρόφους
και συγγενείς οπού σερνε μες το φευγιό μαζί του.
Σαν όμως, το ποδάρι του μες το κατώφλι βάζει
πέφτει σε δέντρο, καταγής που 'ταν ξεριζωμένο.
Τον πιάν' ένας αγωνιστής, τον τρίβει και του λέγει
- 12.715 πως σώνουνται τα βάσανα, μιας και θα φεύγαν όλοι.
Κι ο μαχητής, ψελίζοντας με κόπο, τον ρωτάει:
- Θα φύγουμε; Στα σίγουρα; Γιατ' άλλο δεν αντέχω!
Κι ο φίλος που τον έσωσε, τότε παρηγοράει:
- Ναι, σήμερα θα φύγουμε, μην έχεις άλλην έγνοια!
- 12.720 Κι ως ήπια το νεράκι του, που τού φεραν, σηκώθει.
- Αν και σήμερα φύγουμε, μπορεί και να κρατήσω,
μα πιο πέρα, δεν το μπορώ· κι άλλο δεν νταγιαντάω.
Το μεσημέρι στάληκεν απ' την επιτροπή τους
στους καπετάνιους είδηση να συναχτούν αμέσως
- 12.725 στη γνωστή ντάπια του Μακρή για να διαβουλευτούνε.
Πήγαν ο Νότης Μπότσαρης, ο Μήτσος Κοντογιάννης,
ο Γιωργάκης ο Βαλτινός, ο Κίτσος ο Τζαβέλας,
Θανάσης Ραζηκότσικας, ο Χρήστος Φωτομάρας,

- ο Κώστας ο Βλαχόπουλος, ο Μήτρος Ντεληγιώργης,
 12.730 ο Νικόλαος ο Στουρνάρας, ο Γιάννης Μπαϊρακτάρης·
 κι ακόμα κει βρεθήκανε: Κώστας Χορμόβας, Βάγιας,
 ο Καραμπίνης κι ο Μακρής Δημήτρης· κι ήταν 'κόμα:
 ο Παπαδιαμαντόπουλος ο Γιάννης, που κρατούσε
 την προεδρία για καιρό της Διευθυντικής τους.
- 12.735 Στη σύναξη βρεθήκανε, μιας και τους προσκαλέσαν
 κι άλλοι τρανοί τους άρχοντες, οι δημογερονταίοι
 της πόλης του Μεσολογγίου: Παπαλουκάς ο Πάνος
 μαζί κι ο Καραμπιπέρης, μα κι ο σοφός δεσπότης
 γνωστός από το λόγο του και την αντίθεσή του
- 12.740 στο σφαγιασμό των άμαχων, που μόλις είχε σώσει.
 Ξέτασαν την κατάχρηση που κάναν οι γυναίκες
 κρατώντας τα συγύρια τους και ξαναμελέτησαν
 τα σχέδια της εξόδου και ζήτησαν στοιχεία
 για πόσο 'ταν τ' ασκέρι του και πόσος ο κοσμάκης.
- 12.745 Και τότες αποκρίθηκαν και δώσανε στοιχεία
 ο Θάνος Ραζηκότσικας και ο Μήτρος Ντεληγιώργης:
 «Σύμφωνα με λογαριασμό, που προχτές μόλις γίνει
 βρισκότανε πεντέμισι χιλιάδες ψυχομέτρι:
 γυναίκες και μικρά παιδιά· και χίλιοι πεντακόσιοι
- 12.750 ντόπιοι και ξένοι διάφοροι, ξερμάτωτοι κι εμπόροι
 οι πιότεροι, π' ως έτυχε, μες το καστρί κλείστηκαν.
 Όσο για τους πολεμιστές, πολύ καλύτερά μας
 τους αριθμούς κατέχετε και δεν έχετε χρεία
 να σας τους αναφέρουμε· θαν χάσιμο της ώρας».
- 12.755 Πολεμιστές βρισκόντουσαν τρισήμισι χιλιάδες
 κι ίσως και κάπως πιο πολλοί να βρίσκονταν ακόμα
 μα κι άρρωστοι βρισκόντουσαν ίσα με κι εξακόσιοι.
 Συνολικά θα βγαίνανε κάπου δέκα χιλιάδες
 απ' το καστρί, μιας κι άρρωστοι βαριά και λαβωμένοι
- 12.760 στην πόλη μέσα θά 'μεναν, πανάκριβα πουλώντας
 στο τέλος το τομάρι τους· χτυπώντας τον εχτρό τους
 μες στο ψαχνό, μα κι ύστερις πατώντας στον αέρα
 μαζί μ' εχτρούς, σα θά βαζαν, στερνά, φωτιά στα τόπια.
 Οι καπετάνιοι στράφηκαν και στον πρόεδρο και λένε,
- 12.765 τ' επιτροπάτου πό' στον και σεβασμό κρατούσαν
 για τ' αφηλό τ' αξίωμα, που τό κανε πιο καίριο
 η δύσκολη περίσταση κι η τραγική τουτ' ώρα:
 - Κυρ Παπαδιαμαντόπουλε, πήραμε χτες με λύπη
 τη μεγάλη απόφαση να βγούμε δίχως άλλο.
- 12.770 Κρινουμε σαν αγωνιστές πως κάναμε το χρέος
 - πιότερ' απ' ότι μπορετό στ' ανθρώπινα τα μέτρα –
 και στην πατρίδα και σ' εσέ, σαν αντιπρόσωπό της.

- Τά 'δες και με τα μάτια σου, μπορείς να μαρτυρήσεις,
 κι αν ζήσουμε στην έξοδο, να τα διαλαλήσεις
- 12.775 σ' όλο τον κόσμο, να γνωστούν ετούτες οι θυσίες».
 - «Κι ως Παπαδιαμαντόπουλος μα κι ως εκπρόσωπός της
 της Διοίκησης που στήθηκε σε τούτη δω την πόλη
 θε να φωνάζω δυνατά και σ' όλους την αλήθεια:
 Πως κάνατε το χρέος σας πιότερο κι απ' τα μέτρα
- 12.780 τα περατά κι ανθρώπινα, και σε πατρίδα κι έθνος».
 «Πες μας, λοιπόν, εκπρόσωπε, κι αν συμφωνάς μαζί μας
 στο σχέδιο που κάναμε σαν βγούμε με γιουρούσι.
 Ίσαμε τούν' την ύστερη την ώρα σου ζητούμε
 και συ να στέρξεις κι όλο σου το κύρος να μας δώσεις
- 12.785 όπως χρωστάμε σεβασμό στον αντιπρόσωπό μας
 κι εμείς, κατά το σύνταγμα, τους νόμους και την τάξη».
 - «Πρόθυμος, καπετάνιοι μου, κι όλα αυτά που σας είπα
 να σας τα δώσω στα γραφτά, σαν θέλετε, κι αμέσως.
 Όμως τονίζω καθαρά πως τούτ' η απόφασή σας
- 12.790 είν' σύμφωνη κι ομόγνη με του Θεού την κρίση
 και των ανθρώπων τη βουλή καμιά μην έχετ' έγνοια!».
 Γυρνάν στους δημογέροντες και τους ρωτάν κι εκείνους:
 - «Πέστε μας, δημογέροντες μη βλάψαμε κανένα;
 Κι αν έχετε παράπονο μαζί μας, πέστε μάς το!
- 12.795 Και πώς τη στοχαζόσαστε τη βούλησή μας τούτη;
 νάναι συμφέρουσα κι εσάς; Κι αν άλλο κάποιο τρόπον
 βλέπετε για να σώσετε φαμίλιες κι απατούς σας,
 μιλήστε μας στο λύτερο· κι εμείς που ζυμωμένο
 το χώμα τούτο το 'χουμε με το δικό μας αίμα
- 12.800 και με των ντόπιων ιδρωτες και μ' αίμα ποτισμένο
 αχάριστοι δε θάμαστε να μην παρασταθούμε
 κι όλους να σας συντρέξουμε σ' ό,τι περνά απ' το χέρι
 κι ας πέσουμε αγωνάτιστοι κι ολόρθοι με την πείνα
 που χλιοβασανίζει μας βδομάδες τώρα, μήνες»!
- 12.805 Και λεν οι δημογέροντες με δακρυσμένα μάτια.
 - «Πανάξιοι καπετάνιοι μας, όλοι οι Μεσολογγίτες
 π' υπόμειναν τόσα μπλόκα και πάλαιψαν μαζί σας
 που χύσαν αίμα περισσό που 'σμιζε το δικό σας
 δε θα προκρίνουνε ποτές άλλο κι εξόν εκείνο
- 12.810 που σεις οι γενναιότατοι τόχετε αποφασίσει.
 Εμείς δε θα προτείνουμε καμιάν καινούργια λύση.
 Κι ο τελευταίος άνθρωπος είδε και βλέπει πόσα
 βάσανα σεις τραβήξατε για τούτη δω τη θέση
 όσο να, τη βαστήξουμε· κι αν μας ήτανε χρεια
- 12.815 κι αγαπητή και τιμητή στέκει μες τις καρδιές μας,
 θε να στεκόταν πιο πολύ σ' ολόκληρο το γένος

- αν κάποιος, τέλος, βρίσκοταν τρόπος να κρατηθούμε!
 Μα βλέπουμε ολοκάθαρα πως πια δεν το μπορείτε
 πότε για να κάμετε· κι ας όψονται όλοι κείνοι
- 12.820 όπου πιο πριν δε φρόντισαν να φέρουνε στο κάστρο
 και να το προμηθέσουνε μ' όσες τροφές ζητούσε.
 Εμείς όλ' όσοι βλέπουμε τα βάσανα τα τόσα
 δεμένα κι αξεδιάλυτα μαζί με τα δικά μας,
- 12.825 δεν απομένει τίποτις άλλο για να σκεφτούμε
 έξον ν' ακολουθήσουμεν όλοι, μικροί, μεγάλοι
 κι όποιος γλυτώσ' ας ζήσει κει, με τους άλλους συντρόφους».
 - «Τις λες, άγιε δέσποτα, ρωτάν και το δεσπότη.
 - «Μάρτυρας των αγώνων σας, παντού θα μολογάω
 και στο Θεό σα θα βρεθώ σε λίγο ξ' άντικρύς του
- 12.830 τα δεινά που τραβήξατε μα και την αρετή σας!
 Ας είν' τ' όνομα του Θεού πάντοτ' ευλογημένο.
 Και τώρα ν' αρχινίσετε να βάζετε σε τάξη
 το σχέδιο της έξοδους, για να το μάθουν όλοι
 κι έτσι με τάξη και σειρά να φύγουμε σαν πρέπει».
- 12.835 Πήρε χαρτί κι αρχίνησε να γράφει ο Κασομούλης:
 «Στ' όνομα της Τριαδικής Θεότητας δηλούμε
 πως βλέποντας το στράτευμα και τους πολίτες όλους
 στερημένους των αγαθών – παρά τις προσδοκίες
 και τις ελπίδες πού 'χαμε μέχρι τώρα στηρίζει –
- 12.840 και των πιο κατελείγοντων κι όλων των αναγκαίων
 βλέποντας πως τα χρέη μας έχουμεν εκπληρώσει
 ως στρατιώτες άγρυπνοι της ένδοξης πατρίδας
 σε τούτη δω τη δύσκολη, στενή πολιορκία
 και πως ημέραν άλλη μια σταθούμε στις επάλξεις
- 12.845 μπορεί και να πεθάνουμεν ορθοί, στους δρόμους μέσα,
 βλέποντες πως μας έλειψε καθ' ελπίδα βοήθειας
 από στεριά και θάλασσα κι έτσι να δυνηθούμε
 να ν' αντιχτυπάμε τον οχτρό – ενώ τονε νικάμε
 σε κάθε μια αναμέτρηση, που δίνουμε μαζί του –
- 12.850 ομόφωνα ψηφίζομεν: Η έξοδος να γίνει
 στις δύο την ώρα της νυκτός, στις δέκα τ' Απριλίου
 ημέρα πούναι Σάββατο και ξημερώνουν Βάγια.
 Με τούτο δω το σχέδιο, βοήθεια 'ρτεί, δεν έρτει:
 Οι καπετάνιοι που σειρά ταγμένοι στις δυο ντάπιες
- 12.855 απ' του Στουρνάρη την ντάπια κι ως του Μακρή την ντάπια
 και με τις οδηγίες τους σε μια, μόνη, κολώνα
 Στην ντάπια να χυμήξουνε την τούρκικην οπού 'ναι
 στ' ακροθαλάσσι το δεξί, κάτ' απ' τις οδηγίες
 του Στουρνάρη και του Μακρή· και νά χουν τη σημαία
- 12.860 του Νότη Μπότσαρη ανοιχτή, για νάναι κι οδηγός τους.

- Δίπλα και παραστάτης τους ναν ο Μακρής ατός του
 κι ειδήμονες, όπου γνωστόν έχουν τον γύρω τόπο,
 ναν δίπλα συμβουλάτορες και καθοδηγητές του·
 οι καπετάνιοι στη σειράν απ' του Μακρή την ντάπια
- 12.865 κι ως την ντάπια τη Μαρμαρού σε μιαν κολώναν όλοι
 να πέσουνε με δύναμη πάνω στον προμαχώνα
 προς τα ζερβά των τούρκικων μονάδων, με σημαία
 που θάν' διάπλατα ανοιχτή και στον Μακρή θ' ανήκει.
 Κι ο στρατηγός θαν οδηγός του σώματος ετούτου.
- 12.870 Με ψτόχο τα μπερδέματα στο στράτευμα να φύγουν
 οι φαμελίτες, τόπακες μα και ξενομερίτες,
 θα πρέπει να συγκεντρωθούν στην ντάπια του Στουρνάρη
 και να διαβούν στερνά απ' εκεί· κι έτσι τους βοηθάνε
 να βρούνε δρόμ' ακίνδυνο – πέφτοντας μες σε βάλτα
- 12.875 που' ξέβαθα – και σίγουρη διαφυγή θε να 'χουν.
 Τα δυο γιοφύρια δίδονται τό 'να για τη δεξιά μας
 και τ' άλλονε, της Λουνέτας, στη ζεβριά κολώνα.
 Δίδεται κι η διαταγή πως κάθε καπετάνιος
 θα ξεσηκώσει σιγανά κι ένα του στρατιώτη
- 12.880 μες απ' τον προμαχώνα του κι έτσι στη στερνήν ώρα
 μη μέν' ο τόπος εύκαιρος και κάνει γιούργια ο Τούρκος.
 Οι μαχητές που βρίσκονται στις Μαρμαρούς εκείθε
 να τραβηχτούνε στη σειρά και να σταθούν στην ντάπια
 του Χόρμωβα, προσμένοντας το σύνθημα να πάρουν.
- 12.885 Μ' όλο μας το βοηθητικό το σώμα ν' απομείνει
 ο Τζαβέλας, κι υστερινά να κάμ' όλο το γύρο
 του φρούριου με προσοχή, κι είδηση αφού τους δώσει
 όλους μαζί να τους πάρει λιγάκι πριν να φύγουν
 μαζί μ' όλο το σώμα του και κάνοντας το γύρο
- 12.890 του κάστρου και τις ύστερες τις βάρδιες, που θα μνείσκαν
 - όλη την 'πισθοφυλακή, που θα μενε στο κάστρο -
 στις ντάπιες και στ' άλλα πόστα, να τις πάρει να φύγει.
 Το σώμα που στην Κλείσοβα βρισκότανε ταγμένο
 θά 'πρεπε με πλοιάριο σιγαληνά να φύγει
- 12.895 στη μια την ώρα της νυκτός και στην ξηρά σαν φτάσει
 άλλην μιαν ώρα να σταθεί κι απέ κι αυτό να στέρξει
 σαν θα γίνει το κίνημα, να κινηθεί κι εκείνο.
 Σημείο της συνάντησης ο Συμεών ο Άγιος
 κι αυτόν τον τόπο θά 'πρεπε στην προσοχή τους να 'χουν
- 12.900 οι κεφαλές στα σώματα και στις κολώνες όλες.
 Μιάν ωρ' από την έξοδο, θα πρέπει οι λαγουμτζήδες
 φωτιά να βάλουνε μαζί σ' όλα τους τα φυτίλια.
 Μ' ίδιο κόπο να κινηθούν και στις πυριτοθήκες
 οι λαβωμένοι κι άρρωστοι και πρώτος ο Καψάλης

- 12.905 που διορίζεται κεφαλή των άρρωστων στην πόλη.
 Μ' ως και θα πληγωθούν πολλοί στην έξοδο συντρόφοι
 καθένας συναγωνιστής χρωστεί να βοηθάει
 τον πληγωμένο σύντροφο να παίρνει τ' άρματά του
 ακόμα κι άμα τύχαινε να 'ναι κι απ' άλλο σώμα
- 12.910 Απαγορεύτηκε αυστηρά του σύντροφου ν' αρπάξει
 - του λαβωμένου, ξέπνοου, κι αδύνατου στο δρόμο –
 με βιά τ' άρμα του τ' αργυρό μα και το σιδερένιο
 κι απέ να φύγει 'φήνοντας ξερμάτωτο τον φίλο
 ή κι άγνωστό του σύντροφο γι' αυτό να αποφασιστεί
- 12.915 όπου φανεί κι όπου σταθεί, μετά τη σωτηρία,
 να στρέψει πίσω τ' άρματα και να του λεν προδότη.
 Οι φαμελίτες θά 'πρέπει – σαν θα καταλαμβάναν
 τους προμαχώνες και τους δυό με τις άλλες κολώνες –
 στα σβέλτα, πολύ γρήγορα να κινηθούν· κι αμέσως
- 12.920 ν' ακλουθήσουν το σχέδιο, να περιστοιχηθούνε
 απ' την οπισθοφυλακή, για να προστατευτούνε·
 κανένας δε θα μίλαγε κι ούτε και θα μπορούσε
 την ώρα της εξόδου τους ψηλή φωνή ν' ασκώσει
 μέχρι ντουφέκι ν' ακουστεί στ' ορδί μες του Κιουτάγια,
- 12.925 ως περιμέναν να φανεί βοήθεια· κι αν – κατά δυστυχία –
 ετούτη δεν ερχότανε, πάλιν όσ' ακλουθούσαν
 θε να κινιόνταν άμεσα κι ευτύς ως οι σημαίες
 κινούνταν, σημαδεύοντας της εξόδου την ώρα.
- 12.930 Οι λαβωμένοι, άρρωστοι, που θά θέλαν να βγούνε
 και το μπορούσαν, θά 'πρεπε τούτο να βεβαιώσουν
 και τα δικά τους σώματα, που θα πληροφορούσαν
 για τη βουλή κι απόφαση, που 'χαν ατοί τους πάρει.
 Όλα τα βρέφη και μικρά παιδιά θα τα ποτίζαν,
- 12.935 άμα ψιλοσκοτείνιαζεν, οι μάνες μ' αφιόνι.
 Το σύνθημα το μυστικό που θάχανε, ταιριάζαν
 να συστοιχεί και λειτουργεί με την περίστασή τους.
 Έτσι βαφτίσαν «καστρινοί», και τούτ' από το κάστρο
 την πρώτη λέξη στο κοφτό, σύντομο σύνθημά τους
 και «λογγίσοι» τη δεύτερη τη λέξη, τι προσμέναν
- 12.940 από τους του λόγγους, τα βουνά, βοήθεια να προβάλει.
 Για να γνωστεί το σχέδιο, φορτίσκει ο Κασομούλης
 για να γυρίσει το καστρί· και να τους το διαβάξει
 στον καθένα αξιωματικό με προσοχή περίσσια.
 Κι αν στούτο το μεταξύ φαινότανε κι ο στόλος
- 12.945 καν άξαφνα κι ανέλπισε, τον Τούρκο πολεμώντας
 νικώντας τον, τότε κι εμείς μένουμε εδώ, στα πόστα
 κι όλοι ανταποκρινόμαστε σύμφωνα με την τάξη».
 Στο μεσημέρι αρχίσανε, και πήρε πολλές ώρες

- σχεδόν ίσαμε τέσσερις – ως να το σχεδιάσουν
 12.950 κι απέ ναν τ' αντιγράψουνε με προσοχή, τηρώντας
 ναν καθαρό και σύστοιχο μ' όσα 'χαν συμφωνήσει
 στο πλάνο που κατάστρωσαν σαν πόχουμε αναφέρει.
 Καθένας, ως υπόγραφε το σχέδιο, τραβούσε
 ευτύς κατά το πόστο του, προσμένοντας την ώρα
 12.955 που θά 'ρχιζεν η πρακτική και της εφαρμογής του.

ΟΙ ΤΕΛΕΥΤΑΙΕΣ ΩΡΕΣ

- Ο Κασομούλης άρπαξε στο σχέδιο και πήγε
 τρεχτός μα και με προσοχή από ντάπια σε ντάπια
 απ' τα δεξιά στ' αριστερά, διαβάζοντάς το σ' όλους
 - στους καπετάνιους μοναχά, σαν τού 'χαν παραγγείλει –
 12.960 κι είχε πια φτάσει στην ντάπια του Χόρμοβα κι ακούσκει
 πάνω ψηλά κι απ' τον Ζυγόν η μπαταριά απ' το σώμα
 π' ερχόταν σε βοήθεια τους· και στήσανε τ' αυτί τους
 να δούνε και πόσο 'τανε τ' ασκέρι που ντουφέκια.
 Απ' τη φωτιά π' ακούστηκε, λογάριασαν πως θάταν
 12.965 κάπου τρακόσια το πολύ – μηδένα παραπάνου –
 ντουφέκια που βροντήζανε· κι είπανε μ' ένα στόμα:
 - Φανέρωσαν, πια, στον οχτρό μ' αυτή την μπαταριά τους
 το σχέδιο, που μυστικό θά 'πρεπε νάχε μείνει.
 Κάλλιο να μην ερχόντουσαν κι είτε μη ντουφεκούσαν!
 12.970 Πρωί πολύ, προτού γράψουν το σχέδιο, βρισκόταν
 ένας απ' τους αγωνιστές, ο Νίκος Κασομούλης
 στην ντάπια μ' έναν Ιταλό μ' όνομα Γιακουμούτζιο
 - που καπετάνιος ήτανε κι είχε στο Βασιλάδι
 μπλοκαριστεί, μα γλύτωσε – που κοίταζε με σκέψη
 12.975 κι ώρα πολλή το τούρκικο τ' ορδί· και λογαριάζει
 το πλάτος και το μήκος του και το βουνό, τον κόμπο
 και πόσην ώρα θέλανε παν στο Ζυγό να βγούνε.
 - Θαρρείς, γυρνάει μια στιγμή και λέει στον Κασομούλη
 μπορούμε να γλυτώσουμε από τόσες χιλιάδες;
 12.980 Εγώ, για νάμαι ειλικρινής, ποτές δεν το πιστεύω!
 - Όμως, δεν έχεις ακουστά, του λέει κι ο Κασομούλης,
 πως ούτε καν μια κατοστήν Έλληνες εξεσκίσαν
 Τούρκων χιλιάδες κάμποσες και πήρανε τη νίκη;
 Πόσο πότερο τοτ' εμείς, τρισήμιση χιλιάδες
 12.985 πολεμιστές ανίκητοι, λιοντάρια, ψυχωμένοι.
 Αύριο, με τη χαραυγή και να θυμάσαι τούτο,
 θ' ανταμωθούμε στον Ζυγό, ψηλά, στα κορφοβούνια
 και τότες θα βεβαιωθείς πάνω σ' αυτά που σου 'πα!
 Γυρόφερνε διαβάζοντας στους αξιωματικούς μας

- 12.990 του Στουρνάρα ο γραμματικός, ο Νίκος Κασομούλης,
τα σχέδια, σα νύχτωσε· και γύρισε στην ντάπια
του Μακρή· κι ήταν όλοι τους πρόθυμοι και γελούσαν·
κι ένας τον άλλο πείραζε, λέγοντας καλαμπούρια
και φράσεις σαν κι αυτές εδώ, τ' άγχος ξεβγάζοντάς το:
- 12.905 - Ποιος ξέρει, σύντροφε παλιέ, πού θε να παίρν' αγέρα
τ' άλλο πρωίν η ράχη σου, ποιον κάμπο, ποια ραχούλα!
- Λες να δειπνούμεν αύριο με τ' άλλα μας συντρόφια
ή θε να πάμε ούμπιτοι τον Πλούτωνα να βρούμε
και για τιμή μας ξώπρωτο, βασιλικό, τραπέζι
- 13.000 θα στρώσει το τραπέζι του· και δίπλα η Περσεφόνη
με τις πολλές τις βάγιες της να μας κερνάει το νέκταρ;
Κάποιος παλιός αγωνιστής πενήντα πέντε χρόνων
πού 'τανε κι αξιωματικός του Νίκου του Στουρνάρα
ο Τζαλαχάς Απόστολος, π' από μικρό παιδάκι
- 13.005 πήγε και γίνει αρματωλός, στους κλέφτες καπετάνιος,
βλέποντας πως αδύναμο κατάντησε το σώμα
απ' τις πολλές τις στέρησες και πως δε θα μπορούσε
να φύγει και να διασωθεί, κι έχοντας τ' άρματά του
μαλαματένια και χρυσά και λαπροκαπισμένα
- 13.010 και στο κεμέρι να κρατά σωστά δέκα χιλιάδες
ξεζώστηκε και τά 'δωσε σ' ένα μικρανιψιό του
- που 'ταν γυμνός, ξεπόλυτος κι άφραγκος, πεινασμένος
αγωνιστής μες το καστρί, σαν τις άλλες χιλιάδες –
να τα ζωστεί, ν' αρματωθεί, με τούτα ν' αντρειέψει.
- 13.015 Κι όταν στερνά τον έντυσε, και πήρε τ' άρματά του
στράφηκε και τον βλόγησε, δίνοντας την ευχή του.
- Από μικρός αρματωλός και καπετάνιων κλέφτης
ετούτα δω καζάντησα, παιδί μου, σαν που βλέπεις.
Πάρτα! Τι δεν τα ντρόπιασα, ποτές στα τόσα χρόνια.
- 13.020 Τα γόνατα μου δε βαστούν να τρέξουν τόσο κάμπο.
κι απέ τόσον ανήφορο και στο Ζυγό να φτάσω.
Στα δίνω μ' όλη την καρδιά και μ' όλες τις ευχές του
να δώσεις κάτι απ' αυτά, για να με μακαρίσουν,
τι θε να μείνω πίσω 'δω, κι εδώ στερνά θα πέσω
- 13.025 όπου θα μπλέξει σίγουρα – σαν θα 'χετε, πια, φύγει –
μες σε ποτάμι αιμάτινο χροιάτικο βουβάλι.
Κάπου κει πέρα βρίσκονταν κι ο Νίκος ο Στουρνάρας
και τού πεν ο γραμματικός, Νικόλας Κασομούλης
- Θα πεταχτώ στο πόστο μου, πέρα στ' Ανεμομύλι
- 13.020 και θε να περιμένω κει, που δε θα παραργήσω
όσο να ρτεί κι ο Τζαβέλας, να κινήσω μαζί του.
Εσύ να μείνεις εδώπά, μπας και στερνά χαθούμε.
Καπετάνιοι κι αγωνιστές χαιρέταγαν τους φίλους

- και λαβωμένους συγγενείς κι άρρωστους που θα μέναν
- 13.025 μες το καστρί γι' αντίσταση, τον χάρο αντροκαλώντας.
Κι έβλεπες δάκρυα της χαράς να τρέχουν απ' τις βρύσες
των δυο ματιών, αστέρευτα, μόλο που τη γνωρίζαν
αλάθευτα τη μοίρα τους: θα πέφταν πολεμώντας.
Κανένas τους δε θύμωνε μήτε κι αγαναχτούσε
- 13.030 γιατί 'τανε πανόμοιος κι ο κίνδυνος για κείνους
που θά καναν την έξοδο, μα και γι' αυτούς που μέναν.
Όλοι τους δίναν την ευχή σε κείνους που θα φεύγαν
για την καλήν αντάμωση που άλλονε τον κόσμο.
- 13.035 Στ' Ανεμομύλι φτάνοντας ο Κασομούλης, πήγε
και βρήκε τον αγωνιστή, τον Χρήστο τον Καψάλη,
τούπε την ώρα πού 'πρεπε φωτιά τρανή να βάλει.
Μα κείνος τ' ανταποκρίθηκε ντόμπρα, με περηφάνεια·
- Ορμήνεις άλλες δε θέλω· μονάχα ώρα καλή σας
- 13.040 κι άμα στη ρίζα του βουνού θα φτάσετε στο τέλος
θ' ακούτε και θα βλέπετε, ψηλά που θα πετάει,
μ' όσους οχτρούς θαν μπορετό, τον Χρήστο σας Καψάλη.
Κείνη την ώρα πέρασε στο πόστο κι ο Τζαβέλας
και την είδησην έδωσε να τραβηχτούν στο μέρος
- 13.045 που τους προκαθορίσανε· κι ακρόγιαλο περνάει
να βγει στερνά στη Μαρμαρού και να περιμαζέψει
ολόγυρα στις θέσεις τους όλους τους μαχητές μας.
Πορεύονταν τ' αντρόγυνα και μοιάζανε μ' αρνάκια
έτσι σαν κατευθύνονταν προς τ' ορισμένο μέρος
- 13.050 μ' άκρη, βαθειά μια σιωπή, με τάξη, ορμνιασμένα.
Οι πατεράδες κράταγαν στο χέρι γιαταγάρι
- με το ντουφέκι κρεμαστό μ' ένα λουρί στον ώμο –
και στ' άλλο χέρι κράταγαν κανέν' απ' τα παιδιά τους
είτε και τη γυναίκα τους, για να τους γκαρδιώνουν.
- 13.055 Πολλές γυναίκες ντύθηκαν αντρίκια κι έτσι μοιάζαν
- μιας κι άρματ' όλες πήρανε· σπαθιά και γιαταγάνια
και με ντουφέκι κρεμαστό με το λουρί στον ώμο –
σαν άντρες στην περπατησιά και στον αέρα που χαν.
Ο Κασομούλης διάβηκεν απ' το δρομί του Νότη
- 13.060 όπου 'ταν και το σπίτι του· και βρήκε μια γυναίκα
κι άλλους πολίτες άρρωστους, που κλαίγανε κι οι τρεις τους
ενώ ξεφώνιζε πολύ κι έσκουζεν η γυναίκα·
- Καλέ, πού μας αφήνετε, πού φεύγετε και πάτε;
Ο Κασομούλης μάλλωσε κι αυτός με τη σειρά του
- 13.065 τη γυναίκα που φώναζε, μ' αυτή 'ξακολουθούσε
και τότες αναγκάστηκε – μόλο π' αθέλητά του –
να τη χτυπήσει δυνατά και με τη μπαγιονέτα.
Ξάφνου, μια γνώριμη φωνή ακούει να του λέγει:

- Εσύ, καλέ Νικολάκη, σκοτώνεις μου τη μάνα;
- 13.070 - Ναι τ' απαντάει τότε' ευτύς, γιατί θα μας προδώσει!
Και γνώρισε τον άνθρωπο: ήτανε παλικάρι
ατρόμητο· κι ηρωϊκός άλλοτε σαλπικτής του,
ο Γρηγόρης με τ' όνομα, γνήσιος Μεσολογγίτης.
Στα πεταχτά τον φίλησε με δάκρυα στα μάτια
- 13.075 μ' άλλος τρόπος δεν ήτανε βοήθεια να του δώσει.
Τονε παρηγορήσανε και τούπαν να κρεμάσει,
καθώς κι αυτοί, την τύχη μόν' στου Θεού το χέρι.
Σαν το καλύβι του Μακρή σίμωσ' ο Κασομούλης
βλέπει φευγιός ναν απ' αυτό κι άφαντος ο Στουρνάρας
- 13.080 εκεί ήσαν όλοι, πάνοπλοι, κι έτοιμοι, διψασμένοι
πότε να φτάσει κι η στιγμή, π' απ' το καστρί θα βγούνε
τρέχοντας σ' αναζήτηση του Νικολοστουρνάρα
ο Κασομούλης, ξαφνικά, πέφτει στον Κώστα Νάστη.
- Ωρ' Νικολάκη, φώναξε, και πούναι τα γεφύρια;
- 13.085 Για δεν τα κουβαλήσαμε, να ρίξουμε 'κει πέρα
στ' Ουμέρ πασιά το Χάντακα; Και τώρα σε ρωτάω
Πώς θα περάσει ο κοσμάκης; Το κρίμα στο λαιμό μας!
- Τώρα το λες; Του λέγει αυτός! Τι 'ναι τούτο π' εκάνες;
από Θεό κι αγωνιστές, στο τέλος, θε να τό βρεις!
- 13.090 Εκεί σιμά βρισκόντουσαν ο Μήτσος Ντεληγιώργης
κι ο Βασίλης ο Χασάπης· φωνάζ' ο Νικολάκης:
- Χάθηκε ο κόσμος! Γρήγορα, στρώματ' απ' τις καλύβες
να ρίξουμε στη μια μεριά στου χαντακού το βάθος
γιατί κανείς, αλλιώςτικα, δε θα μπορέσει νά 'βγει.
- 13.095 Νοιώσαν κι αυτοί: τον κίνδυνο κι όσ' άλλοι 'κει βρισκόνταν
κι όλοι με προθυμιά πολλήν αρπάνε κι ένα στρώμα
και το πετάν στο Χάντακα τ' Ουμέρ πασιά με βία.
Κουβάλαγαν και γιόμιζαν πρόθυμα το χαντάκι
μα κοντοζύγων' ο καιρός κι ήταν και το φεγγάρι
- 13.100 - δεκάμερο – στη γιόμιση· και πριν από μισ' ώρα
με σύννεφό 'να δροσερό και σκοτεινό σκεπάσται.
Και σιγανόβρεξε, μαθές, και αρχίνισεν ο τόπος
να δροσερεύει, να γλυστρά και σε βαθειά μα γλύκα
στερνά ν' απαλοσέρνεται· μα κείνοι πια δοξάζαν
- 13.105 με την ψυχή τους το Θεό, γιατί είχε πια σκεπάσει
το λαμπρό φως του φεγγαριού· γιατί μόν τον σκοτάδι
θα τους βοήθαγε πολύ, σε τρόπο που στο τέλος
να μην τη χαμπαρίσουνε την έξοδον οι Τούρκοι.
Τρέξανε κάμποσοι, λοιπόν, και μπόρεσαν σε λίγο
- 13.110 να σκεπάσουν το χάντακα σε λίγην ώρα μέσα.
Γυρίζοντας κάποιαν στιγμήν ο Κασομούλης πίσω
βρήκε στο καλυβόσπιτο του Βασίλη Χασάπη

- στην τύχη κι αναπάντεχα τον Νίκο τον Στουρνάρα.
 Μαζί του κει βρισκόντουσαν κι άλλοι πολεμιστές μας
 13.115 κοντά σ' αυτού κι οι μαχητές, τ' αδέλφια Κασομούλη.
 Κοιτάχτηκαν με δυνατό κι οι δυο τους μίσος κι είπαν:
 - Τι γίνηκες, Νικολάκη; Ρώτησεν ο Στουρνάρας.
 - Εγώ, ρωτάς τι γίνηκα, τ' απάντησ' ο Νικόλας.
 Όπου γι αλλού να 'ρτώ παράγγειλες κι αλλού συ πήγες!

ΣΤΑ ΧΑΝΤΑΚΙΑ

- 13.120 Όταν όλοι πια βρίσκονταν ντυμένοι στο γελέκι
 στο χέρι τους βαστάζοντας πάλα και γιαταγάκι
 να 'σου και φτάνει τρέχοντας, τραβώντας στο γεφύρι
 ο Νότης· κι απέ ρώτησε ποιος ήταν στο καλύβι
 κι ευτύς τ' ανταποκριθήκανε πως ήταν ο Στουρνάρας.
 13.125 - Σήκω, Στουρνάρα, φώναξε, κινήσαμε και πάμε
 όπου θελήσει κι ο Θεός κι όπου το γράφει η Μοίρα!
 Κι ο Στουρνάρας αράθυμα και με πολλύ χουζούρι
 προτείνει ν' αναμείνουμε μέχρι που να ξεφεύγουν
 πιο πριν τα γυναικόπαιδα· κι απέ κι αυτοί κινάνε.
 13.130 - Φεύγουμε εμείς, φωνάζ' ευτύς ο Νότης, κι όποιος έχει
 γυναίκα, κείνος φροντιστής ας γίνει! Μεις κολτζήδες
 για τις γυναίκες τους, μαθές, σε τούτη δω την ώρα
 ποτές μας δε θα γίνουμε· βάλτο καλά στη σκέψη!
 Ο Στουρνάρας κουβάλαγε μαζί του και την κάπα
 13.135 και τη φλοκότα κι άρματα· του λένε να τα ρίξει
 να λυτρωθεί, να 'λαφρωθεί, μα πού τέτοια ν' ακούσει!
 - Κρυολογώ, τους απαντά και θέλω και φλοκάτα
 μα και την κάπα μου μαζί· και χώρια τους δεν κάνω.
 Όσο π' όλοι βρισκόντουσαν στο πόδι να κινήσουν
 13.140 ο Μπραίμης τους έστελνεν άπαντα μέσα μπόμπες
 και το καστρί κουνιότανε· μ' απέ παρηγορούνταν
 μα και κρυφογελάγανε, γιατί καταλαβαίναν
 κι από τούτο πως δεν είχε σίγουρα για την ώρα
 και τον τόπο που θά βγαιναν, καμιά πληροφορία.
 13.145 Φιλούσαν με συγκίνηση το χώμα και με δάκρυα
 χαιρέταγαν τον τόπο τους, που σ' όλους πια φαινόταν
 παραδεισένιος κι ιερός κι όπου δω πέρα αφήσαν
 ζωντανούς τόσους ήρωες, μόλο κι αυτοί δεν ξέραν
 ποια τύχη τους περίμενε μέσα σε λίγες ώρες.
 13.150 Ευτύς κινήσανε κι αυτοί κι ακλούθησαν τον Νότη.
 Δίπλ' ο Στουρνάρας έσερνε τ' άλογο βαριωμένο
 με τα πολλά δισάκια του και τα πολλά του ρούχα.
 Όσο π' ακόμα βρίσκονταν όλοι σ' ένα κουβάρι
 προστάζει να το σύρουνε και να το κατευθύνουν

- 13.155 εξ' από κει που βρίκονταν· το πήρ' έτσι ο σείζης
και πήγε και το πέρασε στο πρώτο το γεφύρι.
Είχε στείλει και τ' άτι του κι ο Γιωργάκης ο Κίτσος
από πριν κι ο σείζης του, ο Κιαρμπαμπάς, γυρίζει
όξω μ' αυτό· και τη στιγμή π' απ' το καστρί θα βγαίνουν.
- 13.160 Ολόμπροστα κι ορθόστατος μπήκε ο μπαϊραχτάρης,
Αργύρης, κι από δίπλα του στέκονταν κολαούζοι
κι ο Νότης· και ξοπίσω τους κι ανακατά, πια, βγαίνουν
όλοι, που καταφίλαγαν τις σκάλες και της ντάπιας
το πορτί και ψιθύριζαν με βουρκωμένα μάτια:
- 13.165 - Αχ Μεσολλόγι μ' όμορφο! Αχ αίματα χαμένα
που χύσαμε αλογάριαστα, χωρίς δεύτερη σκέψη!
και ξεκινάγαν σύγκαιρα κι από τις άλλες ντάπιες·
κι απ' τη Λουνέτα βγαίνανε την ντάπια κι ευτύς βρίσκαν
ίσιωμα και για να σταθούν – μια στάλ' ας είν' μονάχα –
- 13.170 μιας κι ο Χάντακας τέλειωσε παν' στους Μακρή την ντάπια
και λεύτερος και καθαρός ήταν πιο πέρα ο δρόμος.
Η δεύτερη κολώνα τους πολύ καθυστερούσε
- κείνη που περιλάμβανε γυναικοπαιδομάνι –
γιατ' όλοι τους θε νά 'πρεπε να διαβούνε το μέρος
- 13.175 που σκέπασαν με στρώματα, π' ως τα συχοπατούσαν
ένα σμιγάδι γίνηκαν με λασπουριές και χώμα
Κι είτε απ' το ποδιοβολητό, που κάναν σαν περνούσαν
τις γέφυρες κι είτε γιατί ξεχώρισαν οι βάρδιες
τ' ανοιχτά μπαϊράκια μας, καθώς επροχωρούσαν,
- 13.180 ίσια και καταπάνω τους, αρχίσαν ντουφεκίδι
και κανονίδι σταθερό, μες το ψαχνό βαρώντας.
Έτσι, σαν ήσαν στριμωχτοί – λίγος ο χώρος ήταν –
καθώς διακινόντουσαν οι μαχητές μας πέφταν
χάμω στη γης, ξαπλώνοντας ένας πάνω στον άλλο
- 13.185 με στόχο να προφυλαχτούν απ' των εχτρών τα βόλια
το πλάτωμα π' ανοίγεται απ' των εχτρών τις θέσεις
- τ' αμέτρητα ταμπούρια τους κι ίσαμε το χαντάκι
τ' Ουμέρ πασιά ξεγέμισε, κι έπρεπε να κινήσουν
να βάλουν μπρος οι μπροστινοί, για να μπορέσουν νά 'βγουν
- 13.190 κι εκείνοι που ξοπίσω τους περάστεκαν, μια βρίσκαν
τον Χάντακαν εμπόδιο· κι έτσι δυσκολευόνταν
να τον περάσουν ομαλά κι ως σιγανομουρμουρίζαν
ακούστηκε, πέρα, φωνή πως τα καράβια φτάσαν
και πολεμάνε τον οχτρό κατά τον Άη Σώστη.
- 13.195 Όλοι γυρνάν το πρόσωπο, να δούνε τι συμβαίνει
και – με το σκέδιο σύμφωνα – να γυρίσουν στο κάστρι.
Μάτανε ψέμα, δυστυχώς, κι ονειρό τους φευγάτο.
Κι αβγάτιζε και θέριευεν ο Τούρκος τη φωτιά του

- από τα δυο τα μπροστινά στους Έλληνες ταμπούρια
- 13.200 κι απ' εκείνο που τήραγε κατά μεριά Λουνέτας.
 Βαράγαν δίχως να κοιτάν οι Τουρκοαραπάδες.
 Είτε γιατί φοβόντουσαν, είτ' ήσαν ατζαμήδες
 δεν είχαν κότσια και καρδιά ν' ασκώσουν τα κεφάλια
 να βλέπουν στόχο, και σωστά να ντουφεκάνε· κι έτσι
- 13.205 ρίχνουν όπως καλύτερα θα βόλαγε καθένα.
 Έτσι ευτυχώς τα βόλια τους σφυρίζανε και φεύγαν
 ως μian οργιάν απόμακρα· και στα ψηλά πετούσαν.
 Ο Στουρνάρας που κράταγε κάπα, βαρειά φλοκάτη,
 την ασημένια πάλα του, ζωσμένος το ντουφέκι
- 13.210 μες το χαντάκι βρέθηκε μαζί μ' όλους τους άλλους,
 πάνω στους άλλους στοιβαχτός, κι όλο πλήθος ερχόταν
 πολεμιστές μα και παιδιά· και τότε βγαίν' ο Μήτσος
 ο Τζαβέλας, που στράφηκε – καθώς βρήκε τον τόπο
 κι από τα γυναικόπαιδα και μαχητές γιομάτο –
- 13.215 απάνω στον περίφημο τον Αλαμπάτζια, πού 'χε
 μαζί του και καβάλησε· κι όρμησε να πηδήξει
 το χάντακα για να διοβεί κι οτός του και να φύγει
 και μέν' εκεί με τα πολλά και πλούσια συγύρια,
 τα πολύτιμα πράγματα, παντοτινά χαμένα.
- 13.220 Κείνος με μιας, ωσάν πουλί, σαλτάρει και πηδάει
 και σ' άλλο μέρος βρίσκεται του χαντακιού, σωσμένος.
 Μήτε φωνή, μήτε λαλιά καμιά δεν ακουγόταν
 και τούτο σκιάζει τον οχτρό, μιας και στερνά δεν ξέρει
 που θα χτυπήσουν, πώς θα βγούν μπροστά του τούτ' οι γάβροι
- 13.225 κι ανίκητοι πολεμιστές· κι έτσι το νεβρικό του
 το σύστημα σπαράλιασε· τ' αντανακλαστικά του
 σωστά δε λειτουργούσανε και σπαστικά αντιδρούσαν.
 Ίσαμε τρία τέταρτα προσμέναν τη βοήθεια
 οπού 'χε φτάσει στο Ζυγό, να χτυπήσ' απ' τις πλάτες
- 13.230 τ' ορδί του Τούρκου κι ειδικά του Κιουταχή το πόστο
 στου κάκου όμως προσμένανε· χαμένη συμφωνία!
 Οι Τούρκοι, μ' όλο π' άγνωστο τους ήτανε το σχέδιο,
 η μέρα που θα φεύγανε κι ο τόπος που θα φεύγαν,
 ήτανε, μιας και ήρθανε, σίγουροι πως θα φεύγαν
- 13.235 γι' αυτό και δυναμώσανε μ' ασκέρι τις γραμμές τους
 πιότερο κι από τρεις φορές απ' το συνηθισμένο:
 και στην αριστερά πλευρά από μεριάς Κιουτάγια
 μα κι απ' τη δεξιά μεριάν από μεριάς Μπραϊμή.
 Κι όταν ακόμα ακούσανε μπαταριά της βοήθειας
- 13.240 από τα μέρη του Ζυγού, τότες τ' ορδί τους όλο
 το σήκωσαν και το είχανε στ' άρματα πια, χαζίρι
 και σε πεζούρα κι ιππικό και μ' εντολή να τρέξει

- και πέρα που θα βλέπανε τους μαχητές να βγαίνουν·
το σύννεφο που σκέπαζε μέχρι την ώρα κείνη
- 13.245 του φεγγαριού το μαγιοφώς, σκορπίστηκε κι εχάθει
- λες κι ο Μπραϊμης προσευχήν ανύψωσε κι ευχήθει
στον Αλλάχ να τον σιολαχνιστεί – κι έφεξε σαν ημέρα
Σαν πια αποκαλυφτήκανε κι οι σκιές όλες σβήσαν
βλέπουν πως οι περίσταση δεν προσφερόταν άλλο
- 13.250 στον τόπο για να μένουνε· κι είδηση οι μπροστινοί τους
στείλανε να χαζιρευτούν, γιατί θε να 'ξαργούσαν.
Ετοιμαστήκαν στη στιγμή κι όλοι μαζί χυμάνε
με μια φωνή που χούγιαξε και τρόμαξε τους Τούρκους.
Έτσι κι αφού βαρέσανε κι από τα δυο ταμπούρια
- 13.255 ντουφέκια και κανόνια τους, το βάλανε στα πόδια.
Οι μαχητές μέσα σ' αυτά βιαστικά σαλτάραν
κι έκοπαν όσους μπόρεσαν και πρόλαβαν δω μέσα
Άλλ' απ' αυτούς λακκίσανε και φύγαν στ' ακρογιάλι,
είτε στ' ορδί για να σωθούν από σμπάρα και πάλες
- 13.260 και κάμποσοι μπερδεύτηκαν μέσα στους μαχητές μας.
Άλλο σ' εκείνη τη στιγμή δεν άκουγες, παρέξω
τους χτύπους π' αχολόγαγαν σ' ολάκερη την πλάση
από τα γιαταγάνια μας και τις χοντρές τις πάλες.
Φωνές και βρούχος κανονιών και ντουφεκιώνε κρότος
- 13.265 ανάκατ' ακουγόντουσαν και σκίζαν τον αγέρα,
του φεγγαριού το χρυσοφώς, την ομορφιά την άγρια
της νύχτας τούτης πού 'κρυβε τη μοίρα τόσων σκλάβων
που πήραν την απόφαση για λεύτεροι να ζήσουν
για να πεθάνουν και μαζί γυναίκες και παιδιά τους.
- 13.270 Φωτιά τρανή τρεμόπαιζε κι άχνιζαν μες τη νύχτα
καπνιά κι ανάριες συννεφιές από το ντουφεκίδι.
Ο καθένας τους κοίταζε – σαν νά 'χε, πια, μεθύσει,
από μανία κι όχτρητα – πώς μπροστά να τραβήξει
πώς να ξεσκίσει τους οχτρούς και να διαβεί πηδώντας
- 13.275 όλα κείνα τα 'μπόδια που βρίσκονταν μπροστά του.
Όσοι 'χαν τα ποδάρια τους γερά και τους αντέχαν
κι ήτανε και πιο δυνατοί, περάσαν το χαντάκι.
Μ' όσοι κόβαν αδύνατοι, μέσα σε τούτο μνέσκαν.
Μέσα σε τούτη τη φωτιά κάποιοι τους θυμηθήκαν
- 13.280 την Παναγιά, που φώναζαν για να τους προστατέψει.
Όπως χυμήξανε μπροστά, πέφτουν σ' όλων τις πλάτες
- σαν την ασίγαστη βροχή, το χαλαζοδρολάπι –
χιλιάδες βόλια, στέλλοντας στον άλλο κόσμο πλήθος.
Κι όσοι μαζί τους φέρανε βάρος από φλοκάτες
- 13.285 είτε τζάντες, τις ρίξανε, γιομίζοντας μ' ετούτες
όλο κείνο το πλάτωμα. Κι ως έγραφεν ο Μίχος:

«Είδα στις ανατέλλουσες ακτίνες της σελήνης
μιαν πεδιάδα πάλλευκην απ' τις πολλές φλοκάτες
που ρίχναν όσοι βγαίνανε το βαθουλό χαντάκι».

13.290 Τον Κασομούλη ως πάσκιζεν κι αυτός να σκαρφαλώσει
το χάντακα, τον τράβηξεν κάποιος απ' τη φλοκάτα·
την άφησε κι έμεινε 'κει μ' αυτή κι εκείνος μέσα.
Εκεί του πέσαν τα χαρτιά – που φύλαγε σε τζάντα –
που μέσα της βρισκότανε το καθαρογραμμένο

13.295 το σκέδιο για την έξοδο· κι απόμεινε μονάχα
μ' εκείνη που κουβάλαγε μέσα τα φουσεκλίκια.
Την ώρα που κι ο Στουρνάρας κοίταζ' απ' το χαντάκι
να βγει και αυτός και να διαβεί, να φύγει, να γλυτώσει,

13.300 κάποιος από την κάπα του πιάστηκε να τον σύρει
κι αυτόν μαζί του, μα χλωμός κι αδύνατος ως ήταν
ο Στουρνάρας απ' τα κακά που τράβηξε στο κάστρο
έπεσ' ευτύς τ' ανάσκελλα κι άρχισε να φωνάζει.

Μ' αμέσως τον τραβήξανε. Και σπρώχναν όσοι πίσω
13.305 τους μπροστινούς τους βλέπανε και τους ανασηκώνουν
ψηλά πολύ στον αγέρα και τελικά βρισκόνταν
στο πλάτωμα και σ' ίσιωμα. Και τότες οι τρουμπέτες
των μαχητών ακούστηκαν, που βάρεσαν γιουρούσι
απ' την ντάπια της Κλείσοβας· και τότε' ο Κασομούλης

13.310 βλέπει μπροστά του μια στιγμή τον αδελφό του Μήτρο
με το χέρι στα μάτια του και στ' άλλο του κρατώντας
το γιαταγάκι και μ' ορμή να πέφτει στο λεφούσι
το τούρκικο· μ' απέ ξανά δεν τονε ματαεΐδε.

Ο Κασομούλης άφησε τον πόνο στα γραφτά του
13.315 να ξεχειλίσει, αργότερα, σαν έγραφε για κείνη
την ώρα της θανάσιμης της πάλης π' αναπτύχτει
έξω απ' το κάστρο, στον πλατύ και στο φρυγμένο κάμπο
που με σπονδές ποτίστηκεν ελληνικές περίσιες
κι ορίζοντες, που σβήσανε την άγριά του δίψα

13.320 για γαΐμα που για λευτεριά, που θέριευε για χρόνια
μες τα δασά τα στήθια του, στις μυθικές του αγκάλες.
Με τούτη την παλικαριά και την απλότητά του
κι απέ το γλυκομίλητο και τ' ανοιχτόκαρδό του·
είχε τους αδελφοποιούς αμέτρητους και ολοένα

13.325 να κάνει κι άλλους ήθελε· κι έτσι ξακολουθούσε
φίλους νάχει κατάσπαρτους σ' ολόκληρη τη χώρα·
μα και κανένα ναχ' οχτρό, γιατί δεν το μπορούσε.
Κι ήταν μόν' εικοσάχρονος, που μ' ίδιο τρόπο πήγε
σαν πήγε κι ο πατέρας του, που τον είχ' αναθρέψει

13.330 ν' αγαπά μόν' τη λευτεριά· και πέθανε ως ποθούσε
δεχόμενος κατάστηθα το βόλι σαν πολέμα.

Πάνω σ' οργής ξεσπάσματο και στις φωτιάς τη βράση
ακούστηκ' άγνωστο 'πο ποιόνα μια φωνή να προστάξει:
- Πίσω στραφήτε, ωρέ παιδιά! Για το Θεό γυρίστε!

- 13.335 Αυτό καμπόσους έκαμεν ευτύς να σταματήσουν
και να πισωγυρίσουν, να σώσουν ίσως κι άλλους.
Έτσι μεμιάς ξεκόπηκαν απ' τη γερή κολώνα
π' όρμησε ολόσωμη μπροστά· και βρίσκουν ευκαιρία
Τούρκοι κι Αράπηδες μαζί, π' αρχίνισαν να βγαίνουν
- 13.340 απ' την αριστερή μεριά κι απ' τα ταμπούρια μέσα,
και να χτυπάν αρχίνισαν με πάθος το γιοφύρι
κι έτσι στερνά το χάντακα να διαβούν δεν μπορέσαν
οι φαμελίτες, πού στρεψαν και γύρισαν στην πόλη
κι άλλοι π' ως, πια, δεν ήτανε τρόπος να διαπεράσουν
- 13.345 και να βγούνε στ' αντίπερα κι ούτε να πάνε πίσω
μες το χαντάκι ξέμειναν κι όλοι κατασφαχτήκαν.
Οι πρώτοι προχωρούσανε με δρασκελιές ανάριας
αργές, μιας και δυναμικήν αντίσταση, πια, βρήκαν.
Και τούτο γιατί μόρεσαν – όσοι Τούρκοι σώθηκαν
- 13.350 στην πρώτ' ορτή που δέχτηκαν – να συναχτούν, να σμίξουν
μ' άλλους απόδιπλα κι απέ σύρανε τα κανάκια·
κι όταν ορμινιαστήκανε, τους πήραν το κατόπιν
και χτύπαγαν πισώπλατα με μπαταριές, κανόνια
και μ' ότι άλλο μπορούσανε, τους Έλληνες που φεύγαν.
- 13.355 Τα λαγούμια που φτιάζανε κι είχανε χαζιρέψει
παν' στην Μεγάλη ντάπια μας σκάσανε κι η φωτιά τους
στον ουρανόν ανέβηκε κι έλαμψε μέρα η νύχτα.
Οι ταγμένοι στ' αριστερά στο κάστρον Αρβανίτες
άμα βεβαιωθήκανε απ' τα δεξιά πως βγήκαν
- 13.360 στην πολιτεία, πήδησαν και συναπαντήθηκαν
μ' εκείνους που ξεκόφτηκαν κι είχαν πισωγυρίσει.
Έτσι πέσαν σε πόλεμο μέσα στο Μεσολόγγι
κι οι ντουφεκιές τους κι οι φωνές ακούγονταν στο δρόμο
όλον, όπου περπάτησαν οι μαχητές της πόλης.

ΣΤΟΝ ΚΑΜΠΟ

- 13.365 Κι ούτε καν χίλιες δρασκελιές δεν είχαν αλαργέψει
απ' τα πρώτα ταμπούρια μας, κι ευτύς το τουρκολοί
και με την αραπιά μαζί, που δίπλα της πολέμα,
ακλούθαγε τους Έλληνες και πίσω τους ξετρέχει.
Βρυχιούνταν και ξεφώνιζαν και τον Αλλάχ καλούσαν
- 13.370 κι όλοι τους χοχλακίζοντας, στ' αράπικα μιλώντας.
Και, να, σε λίγο βρίσκουνε μπροστά κι ορδινιασμένα
και σε σωστή διάταξη τάγματα δυο καρσί τους

- που ντουφεκάν, και πέφτουνε μ' ορμή στους μαχητές μας.
 Μα σέρνουνε φωνή κι ευτύς απάνω τους ορμάνε
- 13.375 μ' όσες τους μείναν δύναμες, οι μαχητές του κάστρου.
 Στάθηκαν κείνοι μια στιγμή· και μόλις που προλάβαν
 ν' αδειάσουν κόμα μια φορά στους Έλληνες ντουφέκια,
 κι ευτύς στα πόδια τό 'βαλαν, τρέχοντας προς τ' ορδί τους.
 Αργότερα ξανάρτανε, σε λίγο, μα 'ταν σκόρπιοι
- 13.380 και δίχως, πια, τα τύμπανα· και τους εντουφεκιάζαν
 σποραδικά κι αριά και πού και πióτερ' από πλάγια.
 Μα τους αντάρτες πια κανείς δεν τους εσυγκρατούσε
 μήτε ταμπούρια πού βρίσκαν μπροστά τους μήτε βάλτοι
 που τους περνάγανε κι αυτούς ως τη μέση χωμένοι.
- 13.385 -Ομπρός, φωνάζανε με μιας. Και τίποτις δεν είναι!
 Αναγκασμένοι, απ' τη φωτιά κείνων που τους χτύπαγαν
 από τα πλάγια, τελικά, ψιλολοξοδρόμησαν
 αθέλητα και τρέχανε· κάποια στιγμή το λάθος
 όταν τ' αντιληφθήκανε και τράβηξαν και πάλιν
- 13.390 το σωστό δρόμο π' οδηγά πέρα, προς το Μποχώρι.
 Ενά πληγές ως τη στιγμήν είχαν ο Χατζησάββας
 ο λαμπερός κι ανίκητος αγωνιστής, μα κράτα!
 Κι έλεγε σ' όσους ρώταγαν – έτσι καθώς τον βλέπαν
 να πολεμά, να μάχεται, Κυνέγειρος καινούργιος –
- 13.395 πώς αισθανόταν να τους πει και πόσο πολύ 'κόμα
 τα κότσια του κρατάγανε, μέχρι που να ζυγώσουν
 ως του Ζυγιού τις παρυφές και κάλυψη να βρούνε:
 - Θε να βαστάξω, σίγουρα! Κουράγιο! Προχωράμε!
 Μπροστά τραβούσαν και μαζίν είτ' είκοσι κι ή δέκα
- 13.400 ντουφέκαγαν οπού βλέπαν τα τούρκικα μπουλούκια
 είτε κρυμένους π' απ' εκεί τους κρυφοντουφεκούσαν.
 Αράπηδες τους ακλουθάν· κι από τ' αριστερά τους
 άλλοι τους βασανίζανε μ' άπαυτο ντουφεκίδι.
 Και ξαφνικά από δεξιά και κατά το Μποχώρι
- 13.405 ακούν τρουμπέτες και φωνές, ντουμπελέκια και βλέπουν
 Κάμποσους καβαλλάρηδες, πάν' από πεντακόσιους
 - και ταχτικούς μα κι άταχτους – μπροστά τους να προβάλλουν
 - Απάνω τους! Φωνάζουνε, με μιας τότε· οι δικοί μας·
 κι ορμάν κι εκείνοι· μα με μιας βροντάνε τα ντουφέκια
- 13.410 κάπ' εκατόν αγωνιστών. Κι όλοι μαζί μαζί χυμάνε
 μονάχα με τις πάλες τους και με τα γαταγιάνια.
 Παίρνουν οι καβαλλάρηδες δρόμο και μονοπάτια
 και φεύγουν των εκδικητών τ' άσβηστο σ' όλους μίσος
 το διπλογιαταγάνι τους, το μαύρο τους μαχαίρι.
- 13.415 Κι ως η φρουρά της Κλείσοβας ερχόταν να τους έβρει
 βρεθήκανε π' αναμεσίς σ' οχτρούς και τους δικούς τους

- οι μαχητές της Κλείσοβας – γύρω στους τετρακόσιους –
 μ' αρχηγό το Χριστόδουλο τον γνωστό Χατζηπέτρο
 με τους εχτρούς πιαστήκανε στα χέρια κι ακουγόνταν
- 13.420 μόνο φωνές και στεναγμοί και χτύποι των σπαθιώνε.
 Κι ένα ντουφέκι, μάειδε, κι από τα δυο τα μέρη
 - από το χαροπάλεμα και των σπαθιών το λόγο –
 δεν έπεφτε· μόν' οι σπαθιές κι οι πάλες, τα μαχαίρια
 βρισκόνταν στο στοιχείο τους, μιλάγαν με την πράξη.
- 13.425 Τσάκισε, τέλος, κι έφυγεν όλη η καβαλαρία
 ύστερ' απ' την πολλή ζημιά που πάθαν απ' το σώμα
 της Κλείσοβας, μα κι απ' αυτήν π' απ' τη φρουρά μας δέχτει.
 Σαν είδανε και τη ζημιά πούχ' η καβαλαρία
 λάκισε και της αραπιάς το σώμα, που τους πήρε
- 13.430 αρχικά το κατόπι τους· σταθήκαν και σωπάσαν
 κι έπαψαν να τους ακλουθούν· χώθηκαν απ' το φόβο
 μες το πετσί τους κι έχασαν κι αντρεία και κουράγιο.
 Κείνη την ώρα χάθηκε κι ως την αυγή δε βρέθει
 ο Στουρνάρας και τρέχανε μάταια να τον βρούνε.
- 13.435 Όλες σε μια πλαστήκανε, στο τέλος, οι κολώνες,
 κι εμπρός μαζί προχώραγαν τα δυο τους μπαϊράκια
 μ' οδηγό πρώτο τον Μακρή, που γνώριζε τον τόπο.
 Κι οι δυο μπαϊραχτάρηδες περπάταγαν με τρόπο
 που δεν τους εδυσκόλευεν· κι έτσι δεν τους κουράζουν.
- 13.440 Ο κιαρμπαμπάς με τ' άλογο του καπετάν Γιωργάκη
 τους προσκαλούσε φιλικά, τους έφερνε κοντά τους
 και τότες φωνές έσερνε: - Χτυπάτ' όλοι σας, τώρα!
 Έτσι πολλούς σκοτώσανε κι εκδίκηση λαβαίναν
 για τις πολλές κι αρίφνητες αδικίες των Τούρκων
- 13.445 τις χιλιάδες εγκλήματα, πού 'χανε διαπράξει.
 Ο Πασχούλης που βρίσκεται στη μέση της κολόνας
 τούρθε να πει στους Έλληνες: - Ογλήγορα τραβάτε!
 κι ευτύς κέντησε τ' άλογο και λίγο πιλαλήσαν
 οι μαχητές, μα μπήκανε στη σκέψη του Πασχούλη:
- 13.450 πώς στόχευε τα τούρκικα τα βόλια να ξεφύγει
 μιας και καβάλα στ' άλογο, ήταν και ξεχωρίζει
 και στόχο δίνει στους εχτρούς· κι οι μαχητές τον βρίσαν
 και σώπασε. Μα τη σειρά για πάντα τηνε χάσαν.
 Δεν ξέρανε, πια, ποιος μπροστά σαν οδηγός πηγαίνει
- 13.455 και ποιος μαζί τους αρχηγός έμενε, πια, μαζί τους.
 Κι άρχισεν ένας να ρωτά, τον Τζαβέλαν αν είδαν
 κι άλλος γι' άλλο γνοιαζότανε: γι αδέρφια, για ξαδέλφια,
 άλλος αν είδαν τον Μακρή· και τους αποκρινόνταν:
 - Τράβα μπροστά, μη σκέφτεσαι! Και σ' όλους έτσι λέγαν
- 13.460 έτσι για παρηγόρηση· κι ας μην τους απαντήσαν

- μήτε στιγμή στο δρόμο τους, στην έξοδο απ' το κάστρο.
Φτάσαν, τέλος, στου Κότσικα τ' αμπέλι που βρισκόταν
μιάμισιν ώρα βορεινά της πόλης και στο δρόμο
απάνω και π' οδήγαγε μέχρι το μοναστήρι
- 13.465 τ' αη Συμιού και ξαφνικά, μέσα στην μπλάβα νύχτα
ακούσανε μια τρομερή κι άπαυτη ετοιμασία:
Πεζούρας τύμπανα βαράν, καβαλαριάς τρουμπέτες
καβαλαριάς ελαφριάς γνώριμα τουμπελέκια.
Η δυνατή κι ανάκατη βοή τούτ' όλη 'ρχόταν
- 13.470 γραμμή, πέρα κι απόμακρα κι απ' τον πλατύ το δρόμο
ίσια, ντουγρού ξοπίσω τους καθώς επροχωρούσαν.
Πέρα, βρουχιόταν σα θεριό το δόλιο Μεσολόγγι
αχολογούσε κι άστραφτε και τρόμαζαν οι κάμποι
και τ' ολοτρόγυρα βουνά κι οι ρεματιές κι οι λόγγοι.
- 13.475 - Τ' αμπέλι πιάστε στη στιγμή, γραμμή και στοιχηθήτε!
Όλοι μαζί να πέσουμε, φώναξαν μ' ένα στόμα.
Με χάντακα τριγυρίζουν από παντού τ' αμπέλι
και με μαντρί χωματινό μπορούσε να κρατήσει
και ν' αντικόψει την ορμή, σαν κείνοι πού ναι μέσα
- 13.480 ξέρουν να πολεμάν σωστά και ν' αψηφάν το χάρο.
Πήδησαν μέσα, δίνοντας ένας στον άλλο χέρι
κι ανάσαναν κει προς στιγμής, απ' την πολλή πιλάλα.
Όπως τ' αμπέλι σε καλή, ψηλή μεριά βρισκόταν
γυρίσαν τα κεφάλια τους κατά το Μεσολόγγι
- 13.485 ν' αγναντέψουν από ψηλά στερνή φορά την πόλη
που τόσ' αγώνα κάνανε για να τα διαφεντέψουν.
Και πέσανε σε συλλογή βουβή, βαθιά, μεγάλη
κι άκουγες χτύπους της καρδιάς μονάχα, να μηνάνε
την άφραστη συγκίνηση, την άπλερη αγωνία
- 13.490 που τους συνείχε την καρδιά, το σώμα και τη σκέψη.
Μ' όλο που ξέραν όλοι τους πως τ' οχτρικό τ' ασκέρι
τους ακλουθούσ' από ξαρχής και τους χτυπούσ' αβέρτα
γυρεύαν να βεβαιωθούν κατά το πού τραβήσαν
όλες αυτές οι δυνατές κραυγές, τα τουμπελέκια
- 13.495 οι τρουμπέτες, τα τύμπανα και οι φωνές όλες τούτες
π' ανάκατες βεράγανε και σκίζαν τον αγέρα.
Ήταν ακόμα μακρυά και στ' αχνοφώς εκείνο
του φεγγαριού, που κάποτες κρυβόταν και χανόταν
δεν μπόραγαν να καλοδοούν κι έτσι να ξεδιακρίνουν
- 13.500 κατά το πού τραβάγανε κι αν και τούτοι σκοπεύαν
ξοπίσω τους να κινηθούν και να τους καταδιώξουν.
Κείνη την ώρα ακούσανε την μπαρουταποθήκη
του γέρο Χρίστου Καψάλη, φωτιάν όλη να παίρνει
και να τινάζεται ψηλά και στον αέρα μέσα.

- 13.505 Ο κάμπος αντιφέγγισε κι άστραψ' ο τόπος όλος
 κι είδανε τότες μια λαμπρή, μια μεγαλοκολόνα
 πεζούρα και καβαλαριά τουρκική να χυμάει
 κι απάνω τους να στρέφεται· κι όλοι μαζί ζυγώσαν.
 Αδύνατο κι ανίσχυρο μολύβι και κοντύλι
- 13.510 να ζουγραφίσει την πολλή χλαπαταγή που κάναν
 γιατί πολλές ως τη στιγμή είχαν ακούσει
 τα τουμπελέκια να βαράν, μα τόσα μαζεμένα
 ποτές τους δεν ακούσανε κι ούτε, πια, ματακούσαν.
 Κι όρμησε πρώτη η λαφριά καβαλαριά που βγάξει
- 13.515 τη γνώριμη πολεμικιά κραυγή που ξανακούσαν
 - Χάλια! Χάλια! Χάλια! Χάλια! Κραυγάζουν οι ντελήδες.
 Βάραγαν, με λογαριασμό που κάναν κείν' την ώρα,
 κάπου διακόσια τούμπανα, μαζί με τουμπελέκια.
 όσο π' αυτοί γιουργιάρανε κι ορμούσανε στ' αμπέλι
- 13.520 στον τόπο φτάσανε μ' ορμή, σε λίγο, κι Αραπάδες
 ορδινιασμένοι κι έτοιμοι για το στερνό γιουρούσι
 μπήγουν κι οι μαχητές φωνή και ρίχνουντ' απ' τ' αμπέλι
 όξω, κι απάνω τους χυμάν κι απέ ξαναφωνάζουν:
 - Απάνω τους και χάθηκαν! Κανένας τους μη μείνει!
- 13.525 Κι αρχίζουνε να ντουφεκάν με τάξη ορδινιασμένοι
 οι μαχητές μιας κι έπαυσαν τούμπανα και τρουμπέτες!
 Γυρνάν τις πλάτες τους μεμιάς τα τσούρμα του Μπραϊμη
 τσακισμένα, περίτρομα και δίνουν την εικόνα
 μαύρης κι άραχλης συμφοράς· και τ' όπου φύγει – φύγει
- 13.530 γίνηκε πρόσταγμα, σκοπός κι έτσι μπουχός και μόνο
 στο βάθος, πέρα, φάνταζεν απ' τις οπλές αλόγων.
 Αδράχνουνε κι οι μαχητές τούτη την ευκαιρία
 κι ίσαμε κι ένα τέταρτο, ξετρέχουνε της ώρας
 και πιάνουν το βαθύ Ζυγό· κι άρπαξαν οι δικοί μας
- 13.535 σε τούτη την περίσταση φαριά κάπου δυό-τρία
 απ' τους εχτρούς που χάθηκαν· και τα καβαλλικέψαν·
 κι ένα από τούτα τα φαριά, καμαρωτό, πανώριο
 το πήρε και για πάρτι του το κράτησ' ο γνωστός μας
 ο Βακατσέλος Τζαβέλας, γιομάτος περηφάνια
- 13.540 μα και χαρά που δύσκολα μπορούσε να την κρύψει.

ΣΤΟ ΒΟΥΝΟ

- Άμα και τούτους διώξανε, θαρρέψαν όπως φτάσαν
 στο Ζυγό και γλυτώσανε και ήπιαν ένα τσιγάρο·
 περπάταγαν οράθυμα, σιγά κι αγάλι – αγάλι
 και το Θεό δοξάζανε πού 'στειλε το φεγγάρι.
- 13.545 Κι ήτανε τουτ' η προσευχή κι η θεία 'φαριστία

- γελόκλαμ' αναπάντεχο μα και πικρή ειρωνεία
γιατί και τούτο το ξανθό, μελίχλωρο φεγγάρι
τόσ' οχτρικό τους στάθηκε στην κρίσιμη την ώρα.
Στούτο το μέρος απέξω, βοήθεια σε λίγο φτάνει:
- 13.550 Ο Βαγγέλης Κοντογιάννης μαζί με τους δικούς του
που βρήκε τον πατέρα του και τον καταφιλούσε
τον πήρε σε χεραγκαλιά και φύγαν όλ' αντάμα.
Φτάνουν ακόμα ίσαμε κει κι ο κόπελος Νικόλας
που 'ταν επίσης και γνωστός σαν ο Ξερομερίτης,
- 13.555 ο Φαραζλής ο μαχητής – γνωστός σαν και τσαούσης
του θρυλικού πολέμαρχου και τ' αρχικαπετάνιου,
του γιού της μάνας τούτης γης, τ' άξιου Καραϊσκάκη
που' τρέμ' ολάκερη η Τουρκιά κι οι δυο μαζί πασάδες-
ο Γιαννούσης Πανομάρας κι ίσαμε και πενήντα
- 13.560 πολεμιστές όλοι κι όλοι. Κι ήταν τούτοι κι οι μόνοι
και φτάσαν μέχρι τα ριζά τ' όρους για να τους δώσουν
μιας στολαμής βοήθεια στην κρίσιμ' ώρα τούτη.
Άμα τους είδαν οι λαμπροί μπαρουτοκαπνισμένοι
οι μαχητές που τίμησαν και πατρίδα μα κι έθνος
- 13.565 - μα πιο πολύ πανάξια τους ίδιους εαυτούς τους –
κάθισαν, πια, ξεμέτοχα, και κοίταζαν τον κάμπο
και βούρκωναν τα μάτια τους, καθώς πέρα τηρούσαν
το Μεσολόγγι πού 'βγαινε απ' τις φωτιές το φέγγος
π' άστραφτε κι αντιφέγγιζε μέσα στην πολιτεία.
- 13.570 Το Μεσολόγγι φάνταζε μια μεγαλολαμπάδα
που σκόρπαγε και φώτιζε με φως όλο τον κάμπο
κι ίσαμε και την Κλείσοβα, πέρα, το Βασιλάδι
κι αχνότερμε κι αχνόπαιξε μέχρι κει που βρισκόνταν
οι μαχητές της λευτεριάς, λες και τους χαιρετούσε
- 13.575 και φίλημα στερνό απ' εκεί τους έστελλε τη λάμψη
και τ' αχνοφώς που τύλιγε την ύστατη θυσία
των λαβωμένων και χωλών, των χιλιολαβωμένων
αγωνιστών που ξέμειναν στην πόλη, για να δώσουν
την ύστατη, την άνιση και τη στερνή τη μάχη
- 13.580 π' έδωσαν με το χάροντα και να τον ταπεινώσουν
όπως καταξευτέλισαν του θάνατου τη Μοίρα.
Ο συνεχής ντουφεκισμός μέσα στην πολιτεία
φάνταζε σαν κωλοφωτιές, αμέτρητες, χιλιάδες
κι άκουγαν ως και το βραγμόν απ' τις φωνές που βγάξαν
- 13.585 οι γυναίκες που χάνονταν, πού βγαιν' από ντουφέκια
απ' τα λαγούμια πού 'πεφταν, αφού πριν τινάζόνταν
ανάερα, σκοτώνοντας οχτρούς και μαχητές μας
κι ακόμα μ' αχούς έσμιγεν – σαν τις φωτιές ανάβαν
και σ' αποθήκες πού κρύβαν τόνους από μπαρούτι –

- 13.590 κι ανατινάσσονταν με μιας Έλληνες με τους Τούρκους
που τρέχαν να κουρσέψουνε τη δόλια πολιτεία.
Ένα αχός ανάκατος και τρομερός και γαύρος
μα κι απερίγραπτος μαζί, που ταίρι του δεν έχει.
Το Μεσολόγγι φάνταζε σαν πυρωμένος φούρνος
- 13.595 σ' όλων τα μάτια, πού βλεπαν έχπληκτοι και με δέος
μα και περφάνεια σύγχρονα το θάμπος και το θάμα.
Θάμπος γιατί της λευτεριάς τόνιζε την αγάπη
την άσβεστη, την άτρεμη σ' όλης της γης τα πλάτια
και θάμα γιατί' ανίσταινε στα μάτια, στις καρδιές τους
- 13.600 την Ελλάδα που βρίσκετον αιώνες πικραμένη
και ντροπαλή στο μνήμα της, προσμένοντας την ώρα
που τα παιδιά της τ' άξια θα την ξαναφωνούσαν
να βγει ξανά περήφανη, φωτοπλημμυρισμένη
από τον τάφο το βαθύ και το βαρύ της μνήμα.
- 13.605 Ένα ξαδέλφι του καπτάν του Κίτσου του Τζαβέλα
ένωσε μέχρι τη στιγμή κι απ' τους τρακόσιους όλους
όσους ως τότε' απάντησαν τη δόλια του γυναίκα
που 'ταν κράσης αδύναμης. Μα σαν στα ριζά φτάσαν
παράπερα να κινηθεί, βήμα πια δεν μπορούσε
- 13.610 να περπατήσει πάρα κει· κι έμεινε και ζητούσε
το θάνατό της πιότερο· και θερμοπαρακάλα
τον άντρα της τον ίδιο θάνατο να της δώσει
γιατί ήτανε φχαρίστηση καλύτερη για κείνη
μιας κι έτσι θε να γλύτωνε τον άντρα της τον ίδιο.
- 13.615 Κείνος την παρακάλαγε κλαίγοντας για να τρέξει
μιας κι ως ήταν αδύνατος δεν μπορούσε ν' ασκώσει
και να την παρ' απάνω του· και με την καρδιά μαύρη
της δίνει την μπιστόλα του και μόνη της σκοτώθει
για να μην πέσει στον οχτρών τα χέρια, σκλαβωμένη.
- 13.620 Όλοι καταλυπήθηκαν άμα τ' ακούσαν τούτο
μα κανένας δεν έτυχε κείνη την ώρα νάναι
μαζί τους κι είτ' απόδιπλα κι έτσι να τους συντρέξει.
Όπως καθήσανε να πιουν ένα, έστω, τσιγάρο
την τύχη μακαρίζοντας και λέγαν πως πια πάσαν
- 13.625 τ' αμέτρητα τα βάσανα των λίγων π' απομείναν,
- Σηκωθείτε! τους φώναξαν οι σύντροφοι, π' απόξω
ήρθαν να τους συνδράμουνε. Γκαρδιωθείτε λιγάκι
ώσπου να βγούμε στο Ζυγό κι ύστερα πάμ' αγάλι
σ' αράθυμο βηματισμό, σεργιανοπερπατώντας.
- 13.630 Άρχισαν τ' ανηφόρισμα σιγά-σιγά κι αγάλι
ώσπου σε κορφή φτάσανε και κρύφτηκ' από μπρος τους
η πόλη του Μεσολογγιού, που χάθηκε στο βάθος
και στο μυχό τ' ορίζοντα κιούτες πια την ξανάδαν.

- Από ψηλές κακοραχιές και τράχαλα περίσια
 13.635 μέρη κακά κι απάτητα τράβηξε για ν' ανέβει
 μ' όσους τον ακλουθήσανε για πióτερη ασφάλεια.
 Κρεμόντουσαν απ' τα κλωνιά των δέντρων κι αφηρόνταν
 μ' ένα δυνατό τράνταγμα, να πέσουν πάρα πέρα.
 Οι πióτεροι πολεμιστές πηγαίναν έτσι ομάδι.
- 13.640 Ήτανε στενοφάραγγο κι ο Μακρής έτσι σκέφτει.
 Πως έτσι σιγουρεύονταν απ' την καβαλαρία
 μιας κι ο τόπος μέχρις εκεί σχεδόν όλος πατιόταν.
 Πάσκιζαν να σκαρφαλώσουν κατσάβραχα, πιασμένοι
 απ' αγκαθιές και παλουριές κι από κλαδιά και βγαίαν
- 13.645 ανηφοριές κι από πρηνή πολλά μέχρι να φτάσουν
 σ' έναν ισιάδι κι έκατσαν, μυριαποκαμωμένοι.
 Ο Κασομούλης μίλησε κι είπε στον αδελφό του
 τον Γιώργο και στον Φίλιππο Νιαουσινό με πόνο
 και μ' ένα αγνό χαμόγελο τα πικρά τούτα λόγια:
- 13.650 Καθίστε εδώ κι ας πέσουμε στο τέλος πολεμώντας
 παίρνοντας έτσι γδικιωμόν απ' τους εχτρούς για κείνα
 τα μαύρα που τραβήξαμε, παρά σκαστοί να πάμε
 - που θε να πάμε, σίγουρα, τρέχοντας, πιαλώντας
 στις ανηφόρες τούτες δω, που τελειωμό δεν έχουν.
- 13.655 Με βασικό πυρήνα τους της Κλείσοβας το σώμα
 ως πεντακόσιοι μαχητές κι άλλοι που μ' αυτούς σμίξαν
 ανέβαιναν ορθόκοφτο γιδόστρατον αγνάντια
 του σώματος, που μ' αρχηγό τους τον Μακρή, στο τέλος,
 θε να φτάσουν για μιας σταλιάς ξεκούραση στη Χούνη.
- 13.660 Κι ως τα τσούρμα της Κλείσοβας ψηλότερα βρισκόνταν
 είδαν τους Τούρκους πού στησαν παγάνα, να κινούνται.
 Ρίξαν από της Κλείσοβας τα τσούρμα, στους δικούς μας
 μιαν μπαταριάν πάνω σ' αυτούς και μιαν πάνω στους Τούρκους
 και το δεύτερο σώμα μας να γρικηθεί ζητάει.
- 13.665 Και ρώτησαν τους πού 'ριξαν την μπαταριά μες σ' όλα.
 - Ωρέ και τι τάχα 'στε σεις; Κι εκείνοι είναι τους φωνάζουν:
 - Έρχονται Τούρκοι απόδιπλα, πιο κάτω, φυλαχτήτε!
 και δώστε τους χοντρή φωτιά! Χτυπάτε τους αβέρτα!
 Κι άλλοι Τούρκοι κινήσανε μες τους δικούς μας άντρες
- 13.670 ίδια φορώντας σαν κι αυτούς ρούχα που δυσκολεύαν
 τους μαχητές να ξεκρίνουν μες απ' αυτούς τους Τούρκους.
 Κι αυτοί δεν ξεθαρεύονταν, ίσαμε κείν' την ώρα
 να βαρέσουν τους μαχητές, γιατί πρώτα γυρεύαν
 να τους ξεμοναχιάσουνε κι εύκολη νάναι λεία.
- 13.675 Αρχίζουνε να ντουφεκάν τους δικούς μας αντίκρυ
 στο γιδοσιράτι· και τότες ντουφεκάν κι οι δικοί μας
 από τις γύρω τις μεριές· κι οι Τούρκοι τότες πέφτουν

- πάνω στους λαβωμένους μας, π' ερχόντουσαν ξοπίσω
και τους χτυπάνε με πάλες, πιστόλες, γιαταγάνια.
- 13.680 Είν' η Τουρκία αναρίθμητη κι έτσο' η φωτιά πυκνώνει.
- Ρίξε τ' άρματα που κρατάς, άκουγες κάθε λίγο
κι ευτύς και την απάντηση από τους λαβωμένους
τους Έλληνες, που με κοφτές και ξεκάθαρες θέσεις
δίναν και τις απάντησες στους Τούρκους, μ' έτσι φράσεις:
- 13.685 - Κόπιασε λίγο πάρα 'δω, σαν θέλεις να τα πάρεις!
Αντίς να βρούνε στο Ζυγό τη βόηθεια που προσμέναν,
πέφτουν σε Τούρκων παγανιά και χάνονται σε λίγο
ως πεντακόσιοι αγωνιστές από τους αθανάτους
τους άντρες της ηρωϊκής φρουράς της πολιτείας.
- 13.690 Άλλοι δικοί μας πιάσανε μετερίζια τα βράχια
και ντουφεκούσαν άπαντα, κι ως τη στιγμήν εκείνη
ανέβαινε κι ο θρυλικός Γιαννάκης ο Σουλτάνης
χτυπήθηκε παν στο μηρό, πριν η λαβωματιά του
- που πήρε στις δεκαεφτά του Φλεβάρη – να δέσει.
- 13.695 Ένα χέρι του δώσανε οι συναγωνιστές του
και τον τραβήξαν πιο πάνω, μαζί με τον Δροσίνη
κι άλλους όπου λαβώθηκαν· και βάλθηκαν καμπόσοι
αγωνιστές να μάχονται να σώσουν τους συντρόφους
που τους περίμεναν να ρθούν, να τους συντρέξουν όλους.
- 13.700 Άλλοι πού 'ταν αδύναμοι, μπροστά, σιγά, πηγαίναν
κι αγάλ' – αγάλι τράβαγαν τη δύσκολη ανηφόρα.
Κάποια στιγμή π' ο Σολομών ο μαχητής, Σουλιώτης,
έσκυψε για να βαρέσει, μ' άγνωστο τρόπο ανοίγει
ξάφνου κι η τρύπα του λαμνιού του ντουφεκιού συντρόφου
- 13.705 όπου στεκόταν δίπλα του κι έτσο' η φωτιά τινάχτει
στις παλάμες του Σολωμού κι ανάψαν τα φουσέκια.
Βλέπουν οι Τούρκοι τη φωτιάν ετούτη και τραβάνε
ίσαμε μια πενηνταριά βροντές με τα ντουφέκια.
Σε τούτη την αναλαμπή μπορέσαν κι οι δικοί μας
- 13.710 να ξεχωρίσουνε στερνά το βάθος του σωρού τους:
Θα 'ταν τρακόσιοι ομαδιαστοί και μερικοί που σκόρπιοι
δίπλα τους ακολούθαγαν κάπως ξεμακρυσμένοι.
Κείν' τη στιγμή περάσανε π' αναμεσίσ στα σκέλια
του Νίκου του Κασομούλη, γύρω στα δέκα βόλια
- 13.715 - ως πέρα κει βρισκότανε και χαμηλακουμπούσε
σ' ένα σκληρό και κουφτερό βράχο κι εκεί τηρούσε
για να βαρέσει τον οχτρό – και τότες του φανίστει
πως κάτι τις τον τσίμπησε στ' απήκρυφο του μέρη.
Στον Γιώργη τον Κασομούλη τα τούρκικα τα βόλια
- 13.720 πέσανε στο ποδάρι του τριγύρω· και φωνάζει
στον αδελφό του λέγοντας να πισωτραβηχτούνε·

- τον τόπο, πια, ν' αδειάσουνε· κι άλλοι να ρτούν να πιάσουν
τις θέσεις που κρατούσανε, για να κυκλοφορήσουν
τα τσούρμα και να φύγουνε την τούρκικη παγάνα.
- 13.725 Όσο που γίνονταν αυτά, ακούγαν από κάτω
τους χτύπους όπου κάνανε πάλες και γιαταγάνια.
Το σώμα από την Κλείσοβα όπου 'χε πρωτορίζει
ψηλανηφόριζε κι αυτό κι οι Τούρκοι το ξετρέχαν
πάν' στο Ζυγό, βαρώντας το ψιλοκεντιζοντάς το.
- 13.730 Τότες αποτραβήχτηκαν και στην κορφή πια φτάσαν·
κι εκεί συναπαντήθηκαν με τον Γιωργάκη Βάγια
και ρίχτηκαν στην αγκαλιάν 'νείς του άλλου και φιλιούνταν·
κι εκεί, καθώς φιλιόντουσαν, ακούν έν' Αρβανίτη
που με ψιλή πολύ φωνή κι απόνα πουρναράκι
- 13.735 μπήγει φωνή προστακτική και ντουφεκεί κι όλας:
- Μωρ' κερατά, για πού τραβάς; - να μη σε πάρει μέρα –
στάσου και ρίξε τ' άρματα σα θέλεις τη ζωή σου!
Και στ' αρβανίτικα κι αυτός τ' απάντησεν ο Βάγιας:
- Στάσου και συ μωρ' κερατά! Μέχρι να φέξει η μέρα
- 13.740 κι απέ μετράς τα που χωρεί τ' απίδια ο σάκος μέσα.
Ρίχνουν κι οι δυο κατά κει πού 'ταν ψηλοκρυμένο
τ' αρβανολιανοντούφεκο, και σώπασεν αμέσως
κάθε φωνή, κάθε μιλιά, π' ερχόταν απ' αντίκρυ.
Ρίχνουν όμως μιαν ντουφεκιά κι εκείνοι στη φωτιά του
- 13.745 και στο χέρι λαβώνεται μεμιάζ ο Γιώργης Βάγιας·
σαν το ποτάμι ακράτητο τ' άλικον αίμα τρέχει...
Λίγο παρέκει συναντούν πεντέξι σκοτωμένους
Έλληνες· και κατάλαβαν πως ανακατωμένοι
- 13.750 ήσαν, στερνά, με τους οχτρούς· κι όλοι τους, πια, προσέχαν:
Ρώταγε τ' άλλου τ' όνομα ο κάθε μαχητής μας
γιατί το πρώτο σύνθημα που μυστικό τους τόχαν
είχε πια σ' όλους μαθευτεί κι αχρειαστό 'χε γίνει.
Κείνη την ώρα ξέκριναν μπροστά τους του Στουρνάρα
- 13.755 τον ψυχογιό, τον άφοβο και άβηβο, π' αγκαλιάζει
τον Κασομούλη κλαίγοντας ζητώντας του να μάθει
πού ναν ο καπετάνιος του, μιας και τον είχε χάσει
ώρες πολλές και γνοιάζετουν μην τον είχαν σκοιώσει.
Κι ο Κασομούλης τον ρωτά και που ζητά την τζάντα
- 13.760 όπου κει μέσα φύλαξαν χαρτιά πολλά τ' αγώνα
που μες την πόλη κράτησαν, για να τους χρησιμέψουν
στερνότερα, σαν θά γραφαν όλο το χρονικό της.
Την έρριξα - τ' απάντησεν ο ψυχογιός αμέσως –
και μον' το τάσι βάσταξα και το βαρύ ντουφέκι.
Ο Κασομούλης πρότεινε να τον ακολουθήσει
- 13.765 κι έτσι μαζί ξεκίνησαν ζυγό – ζυγό τραβώντας

- και γοργοφερακίσανε δίπλα στ' όρου τη ράχη.
 Τούτο τον μικροψυχογιό τον έχασε σε λίγο
 ο Κασομούλης ξαφνικά, μόλις που 'χανε κάνει
 μήτε πενήντα δρασκελιές· και ξάφνου 'ξαφανίστει
- 13.770 κι ούτε που πια τον μάταειδε, παρά στερνά από χρόνια
 προς τη μεριά της Ναύπαχτος κι ως σφιχτακαλιαστήκαν
 και τον εφίλησε θερμά, σαν να φιλούσεν όλους
 όσους πέσαν στην έξοδο, τον ρώτησε πώς γίνει
 και ξέκοψε και χάθηκε· κι αυτός τ' ανιστοράει:
- 13.765 - «Την ώρα που με ρώτησες τι γίνηκεν η τζάντα
 και σου 'πα πως την έρριξα και κράτησα το τάσι
 μόνο, και το ντουφέκι μου, νά σου σιμά ένα Λιάπη
 που να ρίξει δεν κύταγε, μήτε και να χτυπήσει.
 Καμώθηκε το σύντροφο και κάπως έτσι μούπε:
- 13.770 - «Καθής' εδώ, μωρέ παιδί, να φέρ' ένα κουλούρι
 το μόνο που μ' απόμεινε και σε λίγο κινάμε!».
 «Σαν άκουσα κουλούρι εγώ – τό 'θελα κι ο δόλιος! –
 αμέσως συγκοστάθηκα· και μείναμε λίγ' ώρα
 ώσπου, στερνά, τραβήχτηκαν και φύγαν οι δικοί μας.
- 13.775 Κι έτσι πιασμένος, ξαφνικά, βρέθηκα τ' Αρβανίτη!
 Και σ' όλη την Αρβανιτιά σεριάνισα μαζί του,
 όσο που βρήκα τη στιγμή και τό 'σκασα απ' τους Τούρκους».
 Παρακείθε συνάντησαν σε λίγο κάποιον άλλο
 που 'τανε και βαφτιστικός κι ύστερις καμαριέρης
- 13.780 του Στουρνάρα, που κράταγε τρεις τζάντες· και λαβώθει
 σε τρεις μεριές κι όλ' έψαχνε, για να συνοπανθήσει
 του Στουρνάρα τον Τσαούση· κι όσο που τον βοθάγαν
 αυτός δεν τ' ακολούθαγε· μονάχα τους ζητούσε:
- 13.785 - Αφήστε με να μείνω δω· κι αν κάπου τον Τσαούση
 τύχει και συναντήσετε, στείλτε τον να με πάρει.
 Κι αν, πάλι, πίσω βρίσκοταν, θάρτω κι εγώ μαζί του.
 Όμως κι εκείνος χάθηκε και δεν τονε ματαείδαν.
 Απάνω ετούτη τη στιγμή προβάλλ' ένας αντάρτης
 που 'ρχόταν σε βοήθεια τους απ' του Ζυγού τις Ρούγες
- 13.790 κι ως εντουφέκαγε μ' ορμή, με δύναμη, με πάθος.
 Ένα βόλι κατάστηθα τον βρίσκει κι ευτύς πέφτει.
 Μαζί του τότες έπεσε κι ένα μικρό τεφτέρι
 π' ο Κασομούλης έτρεξε και το πήρε στα χέρια
 κι άρχισε με πολλή στοργή να το μετροφυλλάει
- 13.795 αφού πιο πριν το χάιδεψε και τό φερε στα χείλια
 - ως νά 'ταν κάναν ιερό κι άχραντο, πράγμα θείο –
 τό βαλε στην πολάσκα του για να το μεταφέρει
 πάνω ψηλά στα κράκουρα, τις δασωμένες ράχες
 και να το σώσει στα στερνά να το διαφυλάξει.

Η ΣΩΤΗΡΙΑ

- 13.800 Αφού πια αναμερίσανε κι από φωτιές και πάλες
απαντηθήκαν στο Ζυγό με τον Γιώργη τον Διάκο
και τον Θανάση τον Τούσια κι άλλους καπεταναίους
και μαζί μ' άλλους μαθητές ως εκατόν πενήντα.
Μιντάτι κατεβαίνανε και τρέχανε να πάνε
- 13.805 εκεί, π' ακόμα μάχονταν άρρωστοι, λαβωμένοι
και τους παρακινούσανε να κρατηθούν, να τρέξουν
και να τραβήξουν γρήγορα, σ' άλλη θέση να φτάσουν,
ασφαλισμένη, σίγουρη, κι εκεί να ξαποστάσουν.
Πιλάλησαν κι ως βάρεσαν μιαν μπαταριάν ομάδι
κι ευτύς οπισωδρόμησαν τα τούρκικα τα τσούρμα
- 13.810 πού 'χαν σκοπό τους, φαίνεται, να τους ακολουθάνε
σ' όλο το δρόμο στο βουνό και να τους ξετελειώσουν.
Έτσι στερνά σωθήκανε και ξελευτερωθήκαν.
Διαβήκαν κακοτράχαλα, κάμποσ' ακόμα μέρη
- 13.815 και τέλος, πια, καθήσανε λίγο να ξαποστάσουν.
Στις φτέρες χάμω πλάγιασαν, ξέπνοοι κι απ' την πείνα
και τις πληγές τις άμετρες, που δέχτηκαν στο δρόμο.
Βλέπουν τότες τον Φίλιππο να βγάζ' ένα κουλούρι
γαλέταν όπου κράταγε και τους το διαμπράζει.
- 13.820 Πάρτ' αδελφοί, τους πρότρεπεν απ' αυτό που φυλούσα
για τούτη την περίσταση και τη δύσκολην ώρα.
Σαν τό 'φαγαν κάπου δυο-τρεις κι ήπιαν λίγο νεράκι
πες θάμα, πες αντιθάμα, κι είχανε συνεφέρει
κι οι τρεις τους' και τους φάνηκε πως δεν είχαν κοπιάσει
- 13.825 και τρέχανε πασίχαροι, σαν να 'χαν ξανανιώσει
και τη ζωήν από ξαρχής τη βλέπαν να χαράζει.
Χαράζοντας βρεθήκανε παν σε φωτιές σβησμένες
όπου τις είχαν σβήσει πριν κείνοι πού 'χανε φτάσει
πέρα, κι απ' την Ντερβέκιστα, βοήθεια να τους δώσουν.
- 13.830 Καταβρεγμένοι απ' τα νερά στους βάλτους, στα χαντάκια
στ' αμπέλια, στις χωματερές και σ' όλα τα χωράφια
κείθ' από που διαβαίνανε, γδύθηκαν να στεγνώσουν
τις φουστανέλλες, τα βρακιά, που 'χαν καταμουσκέψει.
Σε λίγο γλυκοχάραζε και μισοπεθαμένοι
- 13.835 απ' τις αγρύπνιες, τις πληγές, τους κόπους και την πείνα
σύραν για ν' αναπάψουνε τα κουρασμένα μέλη
μες σε πλατάνια δροσερά, πανίψηλα, που γύρω
πέφτανε γάργαρα νερά, που δίνανε στον τόπο
μιαν ομορφάδαν άγρια, πρωτόγνωρη, πανώρια
- 13.840 και σε λημέρι βρέθηκαν καλό κι ασφαλισμένο
που τους συγκάλυψε γερά· και τους είχαν φερμένο

- και παξιμάδι λιγοστό, δίνοντάς τους από 'να.
 Σφάζαν και μερικά σφαχτά κι έτσι γευτήκαν κρέας
 κι ας ήτανε και λιγοστό, που σαν το μάννα τό 'δαν.
- 13.845 Ύστερα, σαν το σκέφτηκαν, κινήσανε καμπόσοι
 καβαλλάρειοι, τρέχοντας, μην τυχόν και προλάβουν
 λαβωμένους που ξέμειναν, να τους περιμαζέψουν.
 Κι είδαν τότες πως λείπανε πολλοί και σ' έργοιες μπήκαν.
 Οι πιότεροι σκορπίσανε κι έτσι καταχαθήκαν
- 13.850 στον τελευταίο πόλεμο, μες του Ζυγού τη ρίζα,
 μες την παγάνα πού 'στησαν τα τσούρμα του Μπραϊμη,
 όταν, πια, το πιστέψανε, πως ήρθ' η σωτηρία.
 Σε λίγο λιγοθύμησεν ο Γιωργάκης ο Βάγιας
 απ' την πληγήν όπου τρέχει το γαίμα του σαν βρύση.
- 13.855 Έτσι στείλαν και φώναξαν το φίλο του Γιωργάκη
 τον Κίτσο, να παρασταθεί στον γκαρδιακό του φίλο.
 Τρεις ώρες, κάπου, στάθηκαν σε κείνο κει το μέρος.
 και τότες ξεδιαλύσανε σαν ξαναμετρηθήκαν
 πως απ' τους πιο σημαντικούς κι απ' τους καπεταναίους
 λείπαν οι: Νότης, Στουρνάρας κι ακόμη κι ο Σλαδήμας.
- 13.860 Οι λοιποί βρίσκονταν εκεί. Γύρω στο μεσημέρι
 σ' αυτά τα χάλια κίνησαν, στοχεύοντας να πάνε
 πέρα προς την Ντερβέκιστα, σαν μπόραγε ο καθένας
 - κι όχι σαν πριν ομαδικά - γιατί δεν ήταν χρεία.
 Στο δρόμο τους πετύχανε το μουλάρι του Κώστα
- 13.865 του Κίτσου, που το σφάζανε και σ' όλους το μοιράσαν
 και τό 'φαγαν πασίχαροι· κι όσοι πρωτογευτήκαν
 το κρέας το μουλαρίσιο, ζάχαρη λεν πως ήταν.
 Αποσταμέν' ως ήτανε, πέσαν να κοιμηθούνε·
 και κοιμήθηκαν ήσυχοι, βαθιά, μέχρι το δείλις.
- 13.870 Κι όλοι, πια, περπατάγανε καθένας ως μπορούσε
 μιας κι ένας ήταν άρρωστος και λαβωμένος άλλος
 και κουρασμένος, ξέπνοος και αδύνατος ο τρίτος.
 Ο Κασομούλης μέτρησε πόσοι, στερνά, σωθήκαν
 απ' όσους μαζί βρίσκονταν στο σώμα του Στουρνάρα:
- 13.875 Κάπ' εβδομήντα βρίσκονταν μέσα στο Μεσολόγγι
 κι από τούτους ξεμείνανε μέσα στην πολιτεία
 ως λαβωμένοι κι άρρωστοι γύρω στους κοσιέξι·
 Απ' τους σαραντατέσσερις, που βγήκανε, γλυτώσαν
 όλοι κι όλοι δεκαεφτά, μηδένας παραπάνω!
- 13.880 Απ' τους καπετανέους μας, τους γέρους διασωθήκαν:
 ο Γιωργάκης ο Βαλτινός, ο Μήτρος Κοντογιάννης,
 οι Ζώης Πάνου, Χόρμοβας, ο Μπότσαρης ο Νότης,
 ο μπάρμπα Γιώργης, Νυδραίος, που και μπομπορδιέρη
 οι σύντροφοι τον βάφτισαν για τη λαμπρή του δράση.

- 13.885 Από τους πιο σημαντικού χαθήκαν οι: Στουρνάρας
Σιαδήμας, Ραζηκότσικας, μα κι ο Καραμπιμπέρης
κι οι σωστοί δημογέροντες της αθάνατης πόλης.
Ακόμα μες την έξοδο σκοτώθει κι ο Δεσπότης
ο σοφός Ρωγών Ιωσήφ κι ο Γερμανός ο Μάγιερ
- 13.890 που τύπωνε, σαν γράφτηκε, μέσα στο Μεσολόγγι
τα «Χρονικά» που γράφανε κι όλα τα 'ξιστορούσαν
τα μύρια κατορθώματα και τις αντραγαθίες
που τόσους μήνες πύργωνεν η ξακουστή φρουρά μας.
Σκοτώθηκε κι ο Μενθενεύς, που μέχρι και τ' αμπέλι
- 13.895 του Κότσακα 'τανε μαζί, δίπλα στον Κασομούλη
κι ο Φωτούσης σκοτώθηκεν ο Λάμπρος, που τον φέραν
απ' το νησί της Κλείσοβας οι συγγενείς και φίλοι
πάνω σε ξυλοκρέβατο κι εκεί, κατά το βάλτο
τον παρατήσαν κι έφυγαν, όταν πια χτυπηθήκαν
- 13.900 απ' των εχτρών τις έφοδες και την καβαλαρία.
Μεσ τους σπουδάριους τους νεκρούς είν' κι ο Νταγκλής ο Γιώτης
μα κι ο γνωστός και ξακουστός μηχανικός Κοκκίνης.
Κι άλλοι πολλοί φιλέλληνες, εχτός από τον Μάγιερ,
σκοτώθηκαν στην έξοδο: ο ταγματάρχης Ντίτιμαρ
- 13.905 ο λοχαγός Στιτσιλβεγκέρ, ο λοχαγός ο Λούβρος
ο βαρώνος ο Λάτερβαχ κι ο λοχαγός ο Κλέμπε
κι ο Πολωνός ταξιάρχης, ο ξακουστός Τζαρτζάφσκι.
Όλ' οι γιατροί χαθήκανε και μόν' ο Στεφανίτσης
μπόρεσε και διασώθηκε. Κι αναμεσίς σε κείνους
- 13.910 όλους τους άλλους τους γιατρούς κι ο Κονοφάγος χάθει
κι ένας διάσημος χειρουργός, ο Δούκας, Ηπειρώτης
μ' όλους τους γιους και συγγενείς στην έξοδο σκοτώθει.
Σύμφωνα με τους αριθμούς που δίν' ο Κασομούλης
μέσα στην πόλην άμαχοι – ντόπιοι, ξενοτοπίτες –
- 13.915 παραμονές της έξοδου, ήταν εφτά χιλιάδες.
Απ' αυτούς όλους σώθηκαν ως τρακόσιοι μονάχα.
Και βρίσκονταν αγωνιστές μέσα στο Μεσολόγγι
τρεις χιλιάδες κι εξακόσιοι· και λαβωμένοι μείναν
κι άρρωστοι μα κι αδύνατοι γύρω στους εξακόσιους.
- 13.920 κι αν μετρηθήκαν ακριβώς απ' του Καραϊσκάκη
τους άνθρωπους όπου 'στειλε πέρα, προς το γιοφύρι,
το γνωστό της Βαρνάκοβας, φύγαν στερνά από τούτο
και μπόρεσαν και σώθηκαν ως χίλιοι πεντακόσιοι.
Αν όμως και τους άμαχους μέσα σ' αυτούς μετρήσαν
- 13.925 - που και το πιθανότερο· μιας και δεν το μπορούσαν
και να τους ξεχωρίζουνε· κι αδύνατο θε νάταν.
σημαίνει και σωθήκανε πολεμιστές μονάχα
γύρω στους χίλιους διακόσιους από τις τρεις χιλιάδες.

- Σ' αυτούς τους λίγους και μαζί και κάπ' άλλους ογδόντα
13.930 που με το Γιάννη Στάικο τραβήξαν προς το Βάλτο
μ' άλλο δρόμο και σώθηκαν, φαίνεται και χαθήκαν
τα δυο τρίτα των μαχητών στούτη την έξοδο τους.
Μα κείνα που πληρώσανε το τίμημα περίσσια
ήταν τα γυναικόπαιδα, π' όλα σχεδόν σφαχτήκαν
13.935 είτε καταζωγρήθηκαν· κι ήταν εφτά χιλιάδες!
Βαρύ 'τανε το τίμημα που πλήρωσε το γένος
σε μια και μόνη σύγκρουση – κείν' τη μοιραία νύχτα
στις δέκα προς τις έντεκα τ' Απρίλη του κοσιέξη.
Όμως ο φόρος ο βαρύς κι όλη τούτ' η θυσία
13.940 χαμένη δεν απέβηκε. Συγκλόνησε τον κόσμο
και ξύπνησε μες τις καρδιές της Δύσης, την αγάπη
και τη στροφή στον άνισο μ' ασύγκριτον αγώνα
που δινεν, απροσκίνητη, περήφανα, δω κάτω
στα κακοτράχαλα βουνά, στα ραϊδιά, στους κάμπους
13.945 η γενιά τούτη των λαμπρών κι ισόθεων Ελλήνων.
Και σίγουρα, σαν γραφήκανε οι κατακουρασμένοι
και πληγωμένοι μαχητές της πόλης, που σωθήκαν
με ξεσκισμένο ρουχισμό, τις ίδιες τους τις σάρκες,
από τα βόλια, τις σπαθιές, τ' αγκάθια, τα παλιούρια,
13.950 τ' αγριεμένα και χλωμά πρόσωπα που φεγγίζαν
τ' αδύνατα σαν σκέλεθρα τα σώματα τους όλων
τα γλαρωμένα και θολά μες τις αγρύπνιες μάτια
τ' αχτένιστα κι ολόσκονα μαλιά τους, τα μεγάλα,
τις φορτωμένες λασπουριά και καταματωμένες
13.955 μα και λερές φουστανέλλες, που μον' αυτές φοράγαν
και ξεπνεμένοι κάθησαν μια στάλα ν' αποστάσουν
πα στις ψηλές, τις όρθιες και βραχωτές δειράδες
και στ' αψηλά τα κράκουρα, τ' αφοκρεμασμένα
στις καλυβιές τις αψηλές, τις σκαλωμένες μέσα
13.960 στα βράχια σαν αητοφωλιές, και στα πυκνά τα δάση
στα λοχμώδη κρησεύγετα, διάσελα, καραούλια
στο φως μέσα και τη σκιά, μες σε χαρά και λύπη
μες την καρδιά της άφθαρτης και της αιώνιας φύσης –
13.965 εδώ π' αναστηθήκανε του γένους οι λαχτάρες
κι αντιλαλήσαν οι καϋμοί κι ανάβλυσε τραγούδι
για τη ζωή, τη λευτεριά, τη δόλια την πατρίδα,
τραγούδια που χουν μέσα τους το ψηλοπέταγμ' όλο
των απροσίτων των κορφών, τη μουσική του βίαιου
13.970 του καταρράχτη, ποιου κυλά συσσωρευμένο γδίκιο,
την πίκρα της αγδίκωτης, ανταριασμένης μέρας –
ήταν κι οι πρώτοι που βλέπαν με κόκκινα τα μάτια
τα νυσταγμένα βλέφαρα, που τον γλυκό Μορφέα

- άδικα τον απάντεχαν νύχτες πολλές για νά 'ρτει,
 13.975 με τα πρισμένα μάτια τους, την κιτρινή τους όψη,
 τη ροδαυγή της Λευτεριάς πέρα να θαμποφέγγει
 προς το μυχό τ' ορίζοντα, π' όλο και μεγαλώνει
 κι αντρείεύει και θεριεύεται· κι ωσάν πανώρια μοιάζει
 καθώς ο γήλιος, που δειλά σε λίγον ανατέλλει
 13.980 κι οι λάμπεις, π' ακατάπαντα τον ουρανό κεντάνε,
 τη στεφώνουν συνεχώς, καθώς στην πλάσ' απλώθει...

ΑΓΑΠΗ

- Κείνες τις ώρες τις θλιβές ξανάπιασεν ο Τεύκρος
 13.990 στα χέρια, το που τού 'λαχε τεφτέρι να κρατήσει
 τ' αγωνιστή που χάθηκε στο Ζυγοριζοβούνι
 όντας πολέμα με καρδιά να τους ξελεφερώσει
 απ' των οχτρών τ' αγκάλιασμα· το δολερό χταπόδι.
 Κι άρχισε μ' όρεξη πολλή και δίψα να διαβάζει
 13.995 τούτες τις όμορφες γραμμές και τους λυγρούς τους στίχους:
 Έλα μαζί μου στο βουνό, μην κάθεσαι στην πόλη,
 διψώ μόνο για σένανε, και πάντα σε γυρεύω
 μονάχα την αγάπη σου ζητώ και τίποτ' άλλο.
 Γιατί μ' αφήνεις μοναχό, στις μοίρας τα δρολάπια;
 14.000 Θυμήσου στην πατρίδα σου, τη χιλιοτρεμένη,
 τη θάλασσα, π' αμπώτιδες χίλιες φορές τη δέρνουν
 κι άλλες τόσες παλλίροιες, στου φεγγαριού τη ρότα,
 π' όταν τραβιέται απόμακρα, μίλια πολλά στα βάθια
 το περιγιάλι ολόξερο μνήσκει κι ορφανεμένο
 14.005 – σαν το μωρό π' απόθεσε στην κούνια του η λεχώνα –
 κι όταν φουσκώσει και χυθεί ξανά στην έρμην άμμο
 τ' ολόφρυγο το σώμα του μεμιάς ξαναγενιέται
 τα διασπασμένα μέλη του κρυφοδροσολογιούνται.
 Όμοια κι εμέ με τον γιαλόν η δόλια καρδιά μοιάζει:
 14.010 Όσο δεν είσαι πλάι μου μοιάζω με το περγιάλι
 το ξεραμένο, το γυμνό, το χιλιοπροδομένο,
 κι όλο προσμένω για ναρτείς, να με δροσολογίσεις
 με τη φωτοπλημμύρα σου της άσωστής σου αγάπης.
 Εσύ μονάχα, λυγερή, σ' ολάκερο τον κόσμο
 14.015 ξέρεις να θρέφεις στην καρδιά τις γαληνές ελπίδες
 και στ' απαλά μέσα του νου τις άψηλες λαχτάρες
 τους στόχους τους ωριόπλουμους, τ' όμορφο, την αλήθεια
 που ψάχνεις πάντα να τη βρεις, στην τέχνη, στη θρησκεία,
 στους ουρανούς, κι όλης της γης τα πλάτια και τα βάθια.
 14.020 Αυτός ο πόθος ταλανεί μερόνυχτα τη σκέψη
 και την ψυχή σου κι ας ποτέ δεν τό 'χεις φανερώσει.

- Ντυμένη τη θηλότητα κι όλη την ομορφάδα
 που χάρησε ποτέ θεά στην ιμερτήν μας μοίρα
 ζώστικες την αγνότητα τη θεία, που δεν ξέρει
- 14.025 - όπως δεν ξέρει το παιδί μεσ' την αφέλεια του
 την ομορφιά που κρύβεται μεσ' την αγνή ψυχή του –
 πόσο χρυσάφ' ατίμητο κι απλέρωτο ζυγιάζεις.
 Ζεις, στη μελέτη του καλού, ζεις μέσ' το χαμογέλιο
- 14.030 στην ομορφιά και στη χαρά, που ξέρεις να χαρίζεις.
 Γιομάτος με γλυκύτητα κάθ' απ' το στόμα φθόγγος
 με φρόνηση και χάδεμα το λόγο σου μοιράζεις
 στον καθένα που σου ζητά τη συμβουλή, βοήθεια.
 Κι όλο και θέλεις πιο ψηλά να στρέφουμε τη σκέψη
- 14.035 για τα ψηλά πετάγματα, για τα ψηλά παλάτια.
 Λαμπράδα μοιάζει κι η ζωή, που σιγαλά φωτίζει
 με φως που καταπέμπεται και λάμπει απ' την ψυχή σου
 χαριτωμεν' αγάλαματα και θείες ευεπίδες.
 Πως, μα το Δία, να σου πω και πώς να βρω τα λόγια
- 14.040 ισάξια και ισόβαρα της τόσης καλωσύνης
 και τι τραγούδι να σου πω, μάτια μου, να σ' αρέσει
 που 'σαι πουλί, π' ίσια τραβά, στα σύννεφα πετώντας
 και στον αγέρα βρίσκεται με τ' ανοιχτά φτερά του;
 Όμοια κι ανεβαίνουνε και σεν οι λογισμοί σου
- 14.045 και μου ξεφανερώνουνε των ουρανών τα πλάτια,
 φτερά στη σκέψη, στην ψυχή και στην καρδιά μ' ως βάζεις.
 Για μιαν πανώρια λυγερή, μοναδική στον κόσμο
 θα 'πρεπε όμορφο ποίημα γι' αυτήνα να συνθέσω
 έργο που να 'ναι ξέχωρο, μοναδικό στον κόσμο.
- 14.050 Δε θέλω μπρος στα μάτια σου προσόμοιος μ' άλλους νάμαι
 θέλω πολύ πιο χωριστά στη σκέψη σου να μ' έχεις.
 Στα γαλανά τα μάτια σου θάθελα κάποια μέρα
 να δω πόσο κατάλαβες ίσαμε πού με πήγε
 η τόση καλωσύνη σου κι πάναγνή σου αγάπη.
- 14.055 Τα γαλανά τα μάτια σου δεν είν' πρεπό ποτές του
 ο θάνατος με το σκληρό δρεπάνι ν' αφανίσει
 γιατί μεμιάς δε γίνεται να 'ρτεί και να στα κλείσει
 και να χαθεί στ' απέραντα του σύμπαντος τα βάθια
 τόσο νωρίς η χαραυγή κι η ξεφυρίτιδα αύρα.
- 14.060 Ποτές δεν τον φοβήθηκα τόσο πολύ τον Χάρο
 κι ούτε τον συλλογίστηκα το θάνατο ποτέ μου
 μ' έτοιο καϋμό και δυστυχιά κι αβάσταχτη τη θλίψη
 όσο τώρα που σκέφτομαι το μακελλάρη Χάρο
 σα θάρτει μιαν απρόσμενη στιγμή να στα σφαλίζει.
- 14.065 Μέσα στ' όμορφα μάτια σου σελαγίζει η ψυχή σου
 πασίχαρη, μελίχλωρη, γιομάτη άνθη και ρόδα.

- Βαθιά 'ναι, σαν τη θάλασσα, τα δυο όμορφα σου μάτια
 και σαν τη λίμνην ακύμαντα, γλυκά σαν την αυγούλα
 σαν τα κοιτώ, ξεκρίνω και την καθαρή σου σκέψη
- 14.070 στους λογισμούς των άτρεμων των ιδεών το φως σου
 κι είσαι καθάρια μια αντηλιά της ίδιας της ζωής σου.
 Σαν τη σκεπάσει κάποτε νύχτα, βαθύ σκοτάδι
 ο κόσμος, σίγουρα, ποτές δε θα σ' αποξεχάσει
 μ' εφτάσφραγη κι αξίτηλη σε σφράγισε σφραγίδα
- 14.075 χαρά πρωτόγνωρη τη γης, χαρά στον κόσμο ολό
 χαίρετ' η γης και νείρεται στ' αλαφροπέταγμά σου
 σαν περπατάς και την πατάς, αναστενάζει η πλάση
 χαίρετ' ο κόσμος που κοιτά, καθώς εσύ προβάλλεις.

- Η φύση όλη σε χαίρεται, σε κρυφοκαμαρώνει
- 14.080 κι αχαριστιά θάταν βαριά να σ' απολησμονούσε
 ο κόσμος, σα θα σίμωνε του κύκλου, πια, το τέλος.
 Η μνήμη σου θάταν πρεπό παντοτεινή να μείνει.
 Του τραγουδιού μου αρχάγγελε, δώσε να βρω τα λόγια
 π' απέθαντη, παντοτεινή, τη μνήμη σου θ' αφήσω.
- 14.085 Σίγουρα ξέρω τι θα πεις, ξέρω θα μ' αποπάρεις
 «μιας και, καλέ μου, εσύ ποτές δε φρόντισες για δόξα»
 και κάπως έτσι σε θωρώ, με πάθος να μου κρένεις:
 - Τη δόξα δεν τη θέμε εμείς! Σε μας μονάχα κάλλια
 και πιο τρανή και πιο ψηλή κι από τη δόξα ακόμα
- 14.090 η προσευχή κι η λειτουργιά της άσωστης αγάπης.
 Μην το πιστέψεις, μάτια μου, πως είν' λίγη η ζωή μας,
 - τα χρόνια που μας χάρισεν η τύχη και ο Θεός μας –
 για την αγάπη την πολλή, την άπλερη ευτυχία
 τι μια στιγμή σαν αγαπάς αγνά, βαθιά και ωραία
- 14.095 αιώνες βάζεις άμετρους, σίγουρα, στην καρδιά σου.
 Σάμπως και δε γευτήκαμε, μη δεν καλά νογάμε
 τις άφραστες, τις μαγικές, τις ψυχικές λαχτάρες
 και τις ονειρικές χαρές που μας χαρίζει η αγάπη;
 Όταν μου λες το «σ' αγαπώ» μπροστά μου ξεπροβάλλει
- 14.100 τ' απέθαντο ονειρόδρομο κι αθανασίας κόσμοι
 το μέγ' αραξοβόλημα του ψυχικού μας κόσμου
 σ' Ηλύσια μέσα μυστικά, 'κει που φτάνουν μονάχα
 των αθανάτων οι ψυχές, τη λύτρωση για νά βρουν.
 Όταν μου λες το «σ' αγαπώ», σε μαγεμένα πλάτια
- 14.105 σε καταράχια ολάνθιστα, σε δροσερούς λειμώνες
 μαζί με σένα περπατώ, κρατώντας σου το χέρι
 κι αθανατίζει η ζωή μ' ένα σου χαμόγελο.
 Και τι πειράζει αν ξέρουμε, πως κάποια μέρ' ο χάρος
 ο χαλαστής και θεριστής θαρτεί και θα μας πάρει.

- 14.100 τ' απέθαντο ονειρόδρομο κι αθανασίας κόσμοι
το μέγ' αραξοβόλημα του ψυχικού μας κόσμου
σ' Ηλύσια μέσα μυστικά, 'κει που φτάνουν μονάχα
των αθανάτων οι ψυχές, τη λύτρωση για νά βρουν.
Όταν μου λες το «σ' αγαπώ», σε μαγεμένα πλάτια
- 14.105 σε καταράχια ολάνθιστα, σε δροσερούς λειμώνες
μαζί με σένα περπατώ, κρατώντας σου το χέρι
κι αθανατίζειτ' η ζωή μ' ένα σου χαμόγελο.
Και τι πειράζει αν ξέρουμε, πως κάποια μέρ' ο χάρος
ο χαλαστής και θεριστής θαρτεί και θα μας πάρει,
- 14.110 μιας και την ώρα που το λες το «σ' αγαπώ», νογιάω
ίσασαμε και τα πιο βαθιά, τα φύλλα της καρδιάς μου
πως μέσα μας αχάλαστη κι ανίκητ' η αγάπη
στέκει με πείσμα της φθοράς και των βαριών πληγμάτων
στις άμετρες τις σαΐτιές του τοξευτή του Χάρου;
- 14.115 Όμως δεν ξέρεις σύ ποτέ, ανθοφορούσα αγάπη,
που νείρεσαι και χαίρεσαι σ' όμορφα μέσα νιάτα
τα χλιοπικροβάσανα, που μας ταλαιπωρούνε,
μερονυχτίς κι ολοχρονίς και μας καταπληγώνουν.
Σαν περπατάμε συντροφιά κι οι δυο στους κάμπους μέσα
- 14.120 στις ανθισμένες λαγκαδιές, στα πράσινα χορτάρια
μονάχοι μας δεν είμαστε. Πάντα συντρόφισσά μας
που βρίσκεται στο πλάι μας και δεν πολλαλαργεύει,
η θλίψη, που μαυρόκαρδη, χολωμένη, σκοτώστρα
ασήκωτη συντρόφισσα της ιμερτής μας μοίρας.
- 14.125 Κείνη τονίζει πιο σωστά τον μέσα μας τον κόσμο
στον κόσμο τούτο της φθοράς και της ανυπαρξίας
δεν είν' ποτέ αιώνιο, κι εμείς απλοί διαβάτες
που σύντομα θα φύγουμε στην απεραντοσύνη
του χάους που κυκλώνει μας και μας προσκαρτεράει
- 14.130 - σα μας κοιτάζει εταστικά – να σπεύσουμε κοντά του,
μόλο και πιο γοργό ρυθμό, το ποδοβόλημα μας,
ενώ σε κάποιο ποιητή συχνά του διαμηνούσε
ο μαύρος χόλος, σα χαρά πολλή τον καταχτούσε:
Το χόμα τούτο που πατάς με τ' ακριβό σου ταίρι
- 14.135 άλλος ταχιά θε να πατά. Κι άλλο σφιχτά δεμένο
ζευγάρι θ' αλαφροπατά και θα περιδιαβάξει
σαν κάθεται κατάχαρο στις πυρωμένες ώρες
στον ίσκιο του πανύψηλου του πλάτανου, που τώρα
εσάς δροσίζει. Τα δεντρά που στέκοντ' όλα γύρω
- 14.140 και σας κοιτάν με περισσήν αγάπη και λατρεία
σας κρυφοκαμαρώνουνε, σας σιγοψιθυρίζουν
τραγούδια για τον έρωτα και την αγνήν αγάπη
μα και τ' αγριολούλουδα που σας γλυκοτηράνε

- τα σιγοψιθυρίσματα κι ηδονικές λαχτάρες.
- 14.155 Μα και σε κείνους που θαρτούν, ολόδια τα χάρδια
 θε να μοιράσει απλόχερα, σαν και σε σας, η φύση.
 Κι οι βρύσες το σεγόντισμα και σ' άλλους θα χαρίσουν·
 το σιγανομυρμουρητό ποτές δε θα σιγήσει,
 σαν ψάλλουνε πασίχαρα σε σας τώρα τ' αηδόνια.
- 14.160 Και θα χαϊδέψει χαρωπό τ' αγέρι τα μαλιά τους
 και δε θ' αλλάξει του καιρού το διάβα η πρασινάδα.
 Μόνο που σεις τα νιά παιδιά κι ίσαμε να διαβείτε
 την πεδιάδα της χαράς, μπροστά στην άλλην άκρη
 θα βρείτε εκεί τον Χάροντα να σας προσκαρτεράει
- 14.165 κι ο κόσμος – ω τι θλιβερό! – θα σας αποξεχάσει.
 Κι ούτε το χόρτο, κάποτες – αν είχατε μια μέρα
 κι εσείς αγάπη στην καρδιά – στερνά θ' αναθυμάται.
 Αχ και που νάταν μπορετό κι εμείς καθώς τη φύση
 να μην αλλάζαμε ποτές και σαν κι αυτή να ζούμε
- 14.170 αγέραστοι κι αχτύπητοι, σαν τα ψηλά πλατάνια
 κι ολόδροσοι κι ολόφρεσκοι, σαν τις κρύες βρυσούλες
 και τα λουλούδια που ξανθούν ψηλά στα καταρράχια!
 Μιας κι ειν' αιώνιος κι άσβηστος στους ουραμούς ο γήλιος
 και σελαγίζουν και φωτούν τ' άστρα και το φεγγάρι
- 14.175 κι οι πρασινάδες άσωστες ανθούν, και τα λουλούδια
 πεντοβολούν ολάνθιστα καθ' άνοιξη στους κάμπους
 δε θάταν μήπως μπορετό κι εμείς, που τη νογάμε
 τόσο πολύ, τόσο βαθιά την ομορφιά του κόσμου
- 14.180 να παίρναμε κάτι κι από σεν, πανάλγητή μας φύση
 λίγο γαλάζιο τ' ουρανού να βάφαμε τον κόσμο
 να βάφαμε όλα τ' όνειρα και την τρελλή καρδιά μας;
 Μήπως δε θάταν μπορετό να κρύβαμε στα βάθια
 - τα μυστικά και τ' άρρητα του νου και της καρδιάς μας –
- 14.185 ένα, κάποιο πασίχαρο λουλούδιασμα του κάμπου
 κι ένα δικό σου, μυστικό, κρυφά κι απ' τους ανθρώπους
 κι απ' τους θεούς να κρύβαμε, που να γενεί δικό μας
 και συντροφιά παντοτεινή μαζί μας, πια, να μείνει
 κι αγέραστο κι ατρύγητο κι απέθαντο, μεγάλο
- 14.190 ωσάν κι εσένα, χιλιατρού, κι αειπαρθένα φύση;
 Κι είναι ποτές σου δυνατό, να μας αποξεχάσεις;
 Μη δε φοβάσαι, κάποτες, κει κάτω, δακρυσμένοι
 οι πεθαμένοι να σου πουν απ' το βαθύ τους τάφο
 το φοβερό παράπονο που με τα Σένα τό 'χουν
- 14.195 και να σου πουν χωρίς φόβο, χωρίς ντροπή, με πάθος:
 «Τώρα που μας συγκάλυψε το χώμα, για θυμήσου
 τους πεθαμένους μια στιγμή. Δε σου λέμε να κλάψεις
 κι εσύ χωρίς τα δάκρυα, γι αυτούς που πια δε θάρτουν

- στην όμορφη, στη γελαστή, χιλιανθισμένη πλάση.
- 14.200 Λίγο, μητέρα, χιλιαντρού, πολύμαστή μας φύση
να κιτρινίσει κατωθιό στην πέτρα το χορτάρι
την πέτρα που βαριόπεσε στα στήθια μας τα ξέπνα
κι αυτό σε μας στους άραχλους τους κόσμους όπου ζούμε
μας εξαρκεί κι είν' γλυκασμός, πολύβατος, που φτάνει
- 14.205 ως την καρδιά κι ως τα νεφρά, που τα δροσοποτίζει.
Κοίταξε λίγο κατά μας, μπας και γλυκοφυτρώσουν
- καθώς φυτρώνουνε στη γης οι θάμνοι, τα λουλούδια,
που χρόνια μας σκεπάζουνε – στο νου και στην καρδιά μας
γλυκόφθογοι συλλογισμοί, τα γιασεμιά κι οι κρίνοι».
- 14.210 Ο χάροντας είναι παντού. Κρυμμένος σημαδεύει
κάθε καινούργιο στόχο του κι ο κόσμος είν' ο δικός του.
Κείνος κατέχει, κυβερνά μα κι αυτεξουσιάζει
τη φύση, τ' άστρα κι ουρανό και βρίσκεται κρυμμένος
στο φύλλο που κιτρινίσει, μέσα στο πεφταστέρι
- 14.215 που ίσαμε χτες λαμπρόφεγγε στον ουρανό, σπαργούσε
φωτοπλημμύρα λαμπερή με τ' άλλα του τ' αδέλφια
και σελαγοφωτίσματα παντού να 'ξαποστείλει
μα σήμερα γλυκόθαμπο το φώς του σιγοσβήνει
ως να χαθεί παντοτεινά και να χυθεί σ' ερέβη
- 14.220 σ' άπειρα πλάτια ουράνια, στον αστρικό του κόσμο
τον άγνωστο κι απέθαντο, νέα ζωή να δώσει.
Μυστήριο, βαθύ για μας, αξήγητο, μεγάλο
είν' η ζωή, μιας και καμιά, που να μην τηνε σπρώξει
στον τάφο, δεν το θέλησεν ο παντοκαταλύτης.
- 14.225 Αντίθετα, σιγαληνά, μέρα τη μέρα σπρώχνει
στον τάφο κάθε μια ζωή, μιας κι είν' γραφτό της Μοίρας
το δρόμο π' αυτός χάραξε να τον ακολουθούμε
κι όλα το δρόμο παίρνουνε, τη στράτα που τα πάει
στο χάος, στην καταστροφή, στο σκοτεινό τον τάφο.
- 14.230 Ό,τι στον κόσμο έχει ζωή, την έχει μόν' και μόνο
για να τη δώσει, στ' άσφαλτα στο χάρο κάποια μέρα.
Γιατ' αν ο χάρος έλειπε, κι αν δεν ήταν γραφτό μας
κάποτες να πεθάνουμε, μήτε ζωή καινούργια.
Θε να βλαστούσε πουθενά. Σα στάχια μοιάζ' ο κόσμος
- 14.235 - με τα χίλια φαινόμενα, τις άπειρες χαρές του –
π' ώρα την ώρα βλέπεις τα να σιγανογουρμάζουν.
Δίνει στα στάχια τη ζωήν ο γήλιος, και συνέχου
γίνεται ξάφνου και φονιάς και δήμιος απ' ατός του
και ξεραμένα, ξέπνοα, στερνά πα' και τ' αφήνει
- 14.240 μεσ' το φρυγμένο και πλατύ κι αγκουσεμένο κάμπο.
Δήμιος πια και θεριστής θε να προβάλει ο χάρος

- κι όλοι με δέος δέονται το πιο ταχύ για νά 'ρτει
και να σοδιάσει τον καρπό, ναν τον περιμαζώξει.
Κανείς η ρότα που τραβά του караβιού δεν ξέρει
- 14.245 - του караβιού που λεν Ζωή κι ολημερίς γυρίζει
και κύκλους ασταμάτητους μέσα στο χρόνο σέρνει –
πούθ' έρχεται και πού τραβά στη γης η κάθε μέρα
κι η γης στερνά πούθ' έρχεται και προς τα πού μας πάει
μέσα στον μπλάβον ουρανόν και μεσ' τη μαύρη νύχτα.
- 14.250 Πού παν τ' αστέρια, που φέγγουν κάθε νυχτιά, σα σβήσουν
πού ν' αποκρύβουν την αυγή το πρώτο πρόσωπό τους
και ποιος θεός, ποιος δαίμονας κυβερνά τους πλανήτες
π' ουρανοδρόμι κάνουνε καθεχρονίς ολόιδιο
και ποιο στόχο τους τάξανε; Θα πάψουνε να τρέχουν
- 14.255 ή θα σταθούνε κάποτε; Και πώς θε να τελειώσει
ο κόσμος τούτος ο πλατύς, κι απέραντος, μυστήριος,
και πότες θα συντελεστεί του τέλους του κι η μοίρα;
Όμως ο νους δεν μπόρεσεν απόκριση να δώσει!
Κι ίσαμε τώρα, πού πάμε, πώς και γιατί τραβάμε
- 14.260 κουπί, μέσα στ' απέραντο του κόσμου χωροτάξι
απόκριση δε δόθηκε, κι ίσως ποτέ και πάλιν
τέτοια να μη δοθεί ποτέ, μέχρι που Θεός κι ατός του
και μόν' αυτός, μονάχα αυτός, μάειδε άλλος κανένας
ίσως μια μέρα να σκεφτεί κι απόκριση να δώσει.
- 14.265 Κι ίσαμε τότε' ο χάροντας τη μοίρα μας θα 'ρίζει.
Άδικα πάνε κι ιδρωτες, κόποι και πόνοι μύριοι.
Σε τι θα χρησιμέψουνε, μιας κι ό,τι που γενιέται
θε να πεθάνει κάποτε, τον κύκλο του 'κλουθώντας
κι ό,τι μια μέραν άρχισε, μια μέρα θα τελειώσει;
- 14.270 Είναι γραφτό μα κι 'άσφαλο κι η γης μας κάποιαν ώρα,
θε να σβηστεί κάποιο πρωί, μαυρότεφρα θα γίνει.
Κι έτσι με κείνης το χαμό, κι εμείς θα να χαθούμε.
Ίδιο δεν είναι, τάχατες, αν ζούσες χίλια χρόνια,
- 14.275 πέντε χιλιάδες κι εκατό, πεντακόσιες χιλιάδες
μιας κι είν' γραμμένο κάποτες κι εσύ πως θα πεθάνεις;
Φαντάσου πως τα γεύτηκες, πως έζησες χιλιάδες
χρόνια, πολλά κι αμέτρητα! Μα σαν σημάν' η νύχτα
σα φτάσ' η μέρα κι στιγμή τ' οδυνηρού θανάτου
- 14.280 που γής, γήλιος λαμπρός μα και ουρανός με τ' άστρα
θα σβήσουνε και θα χαθούν στην απεραντοσύνη,
σαν έτοιμος από καιρό, χαιρέτισε τη φύση
χαιρέτισε τον χοϊκό τον κόσμο κι ετοιμάσου
στον αστρικό κόσμο να μπεις και στην ανυπαρξία
- 14.285 του χάους τη συμπαντική και στο μηδέν να φτάσεις!
Και ποια στ' αλήθεια διαφορά θάχεις εσύ με τόσες

χιλιάδες χρόνια πο' ζησες με κείνον που πεθαίνει
σήμερα, δίχως να γευτεί την πείρα τη δικιά σου;
Όσο ζυγίζεις τώρα 'συ, κι αυτός τόσο ζυγιάζει!

- 14.290 Πού θε να βρούμε τη χρυσή, την άφθιτη νεότη
και ποιος θεός θα σπλαχνιστεί, για να μας τη δωρίσει,
και ποιος, τέλος, αθάνατη ζωή θα μας χαρίσει;
Πώς θε να το μπορέσουνε τα γαλανά σου μάτια
στερνά ν' απογλυτώσουνε, τον Χάρο να ξεφύγουν;
- 14.295 Αφού στη Γη όλα χάνονται κι αφού διαβαίνουν όλα,
πώς θ' απομείν' η μνήμη σου 'φτασφράγιστη στον κόσμο
μιας κι είν' φθαρτός και χοϊκός και θα χαθεί κι ατός του;
Αδύνατο, και βλέπω το, κι άδικα προσδοκώ το!
Βλέπω παντού το θάνατο, σαν το φυτό που βγαίνει
- 14.300 κρυφά-κρυφά, σιγαληνά, κει στο βυθό της λίμνης
και τρέμοντας – σα σκιάζεται και τρέμει το ψαράκι
όντας το ξενερίσουνε ψαράδες με τ' αγκίστρι –
κατάφοβο, βαθιόχλωμο, το γήλιο πρωτοβλέπει,
να που προβάλλει στην καρδιάν η μαύρη θλίψη μέσα
- 14.305 και να που πάλι μέσα μου νοιώθω καϋμό περίσσιο
που σιγοκαίει την ψυχή μα και το νου τανεί μου.
Κι όντας κοιτώ τη θάλασσα και μέσ' τα κύματά της
ξεκρίνω μικροκάραβο, π' ολοχαρ' αρμενίζει,
σέρνω φωνή θρηνητική κι απελπισμένα κρένω:
- 14.310 - Καράβι, μικροκάραβο, καράβ' όλου του κόσμου
που τρέχεις μέσ' τον ουρανό, το θάνατο γυρεύεις
ο θάνατό σου αναζητάς μέσα στην μπλάβα νύχτα...

Μα θέλω νάρτεις, πια, χαρά, σα βλέπεις πόσο λυώνω
και τυραγνιέται κι η ψυχή μακρυάθε μου σαν είσαι.

- 14.315 Είμαστε, πια, σ' ελεύθερη πατρίδα, στην Ελλάδα.
Λύπες εδώ δεν περπατούν. Εδώ μόλις π' αρχίζει
νέα ζωή και νιός λαός, μ' οράματα κι ελπίδες.
Δεν είν' καιρός για καϋμούς και βάσανα και θλίψεις.
Σπαργεί καθείς να διακριθεί και δύναμη να δείξει.
- 14.320 Το παλικάρι το καλό, που παίρνει το ντουφέκι
βάζει το φέσι του στραβά μιαν κλέλια στ' αυτί του
δεν κλαίγει κι ούτε δέρνεται, πούν' η ζωή του λίγη.
Πολλά δε συλλογίζεται. Μόν χαίρεται το βρόντο
του ντουφεκιού, σαν αντηχεί πέρα στο Μεσολόγγι
- 14.325 είτε στις Κρήτης τη μεριά, της Κόρθος για στ' Ανάπλι.
Κι ακόμα ολόχαρο πετά, σαν ακουστεί ντουφέκι
με μαγεμένα δάχτυλα να διαλαλεί τ' ονείρου
και τη χαράς ξεφάντωμα, σαν τούτ' αντιλαλάει
με τη φωνή του ταμπουρά τ' αντρείου Μακρυγιάννη.

- 14.330 Τ' αυτιά τσιτώνω, Χρυσαιγή, και στο βουνό σ' ακούω
σα φτάνει περ' ίσαμε 'δω, σε φέρμελη φερμένη
η μαγεμένη σου φωνή, που κάπως τέτοια κρένει:
- Πεθαίνουνε, ναι, σίγουρα – βροτοί σαν είν' – μια μέρα
μα δεν πεθαίν' ο γιάνθρωπος, ζει και θα ζει για πάντα!
- 14.335 Όμως τη θέση παίρνουνε κείνων όπου μισεύουν
άλλ' άνθρωποι, με τη σειρά την ίδια, λες, πάντα,
σαν που τα φύλλα πέφτουνε, κι άλλα πάλιν βλασταίνουν
την άνοιξη, σαν τα δεντρά και πάλιν φυλλουριάζουν.
Έτσι το δέντρο στέκεται κι ο γιάνθρωπος δε φεύγει.
- 14.340 Αποθαμένοι κι οι γονιοί δεν είν' στους τάφους μέσα.
Μας δώσαν οι πατέρες μας πριν απ' τον κόσμο φύγουν
την εμπνοή και τη ζωή, που τώρ' εμείς βαστούμε.
Και δεν τελειώνει κι η σειρά, το δέσιμο δεν σπάει
άλλοι θά 'ρτούνε σαν κι εμάς – καινούργιους κλώνους και κλαδιά
- 14.345 το δέντρο μας θα βγάλει – και θα κρατήσουνε κι αυτοί,
την που τους δώσαμε ζωήν αιώνια να βαστάξουν
με τη σειρά τους μια μέρα, μέχρι που ναν τη δώσουν
- σ' άλλους που θάρτουνε μετά, μέσ' το δρομί που τρέχει –
τ' ανθρώπου γαύρη απέθαντη κι ανίκητη ψυχή του.
- 14.350 Μ' όμοια καρδιά, κι όμοιο πόθο που 'χαμε 'μεις ως τώρα.
Κ' όμοια σαν είχαμε κι εμείς αλλοτινά αγαπήσει
θε ν' αγαπήσουνε κι αυτοί, που μετά μας θε νάρτουν.
Εμείς τον πόθο βάλαμε στα στήθια τους, π' ανάβει
την έφεση, τη βούληση για νιά ζωή, για δράση.
- 14.355 Έτσι κι αυτών οι ποθεινές κι ερατεινές ελπίδες
οι στόχοι και τ' ονειράτα, είν και δικοί τους στόχοι.
Κι είναι γι αυτό που πάντοτες το «σ' αγαπώ» θα λένε.
Φυτρώνουν και ξανοίγουνε τα λουλούδια και πάνε.
Μπορεί 'κόμα να χάσουνε θωριά και φώς και λάμψη
- 14.360 όλ' οι πλανήτες, μα ξανά θ' ανοίξουν τα λουλούδια
κι άλλα πολλά θα φέξουνε στους ουρανούς αστέρια
κι ούτε θ' αλλάξει τη μορφή τ' ολόμορφο περιβόλι
μα πάντα θε να στέκεται και θα μοσχομυρίζει.
Κι η γης μας μπορεί κάποτες κι αυτή να σταματήσει
- 14.365 - σαν τους ανθρώπους, ακριβώς, που χάνονται και σβηθούνται –
και να τελειώσει, να σβηστεί, ζωή να μην της μείνει.
Μ' άλλη ζωή θ' αναφτερά και θε να ξαναρχίσει
σ' άλλους πλανήτες, σ' άλλη γής και σ' άλλους γαλαξίες.
Στ' απέραντο κι αιώνιο, στ' όμορφο περιβόλι
- 14.370 κάπου θα πρασινίζουνε κάμποι, βουνά και ράχτα
θάχουν γιορτή και πασχαλιά, γιορτή και πανηγύρι
δέντρα και θάμνα και βραγιές, ανθοί και καταρράχια

- θα τραγουδούνε της χαράς τραγούδια προς τα στάχνα,
σαν θα περνά ψιθυριστά τ' αγέρ' αναμεσής τους
- 14.375 θαν τα χαϊδεύει και μολπές θε να τους ψιθυρίζει
και θ' ανατέλλουν πάντοτες τα ρόδα με τον ήλιο
και θε να τρέμει, θ' αγαπά, θε να μιλά μ' αγάπη
ο νους κι η σκέψη κι η καρδιά των ιμερτών ανθρώπων,
το βάσανό σου καϋμός, π' όλους μας κατατρύχει
- 14.380 μας βασανίζει κι ολονών τα στήθια σιγοκαίει.
Δες κλαίς, ως λες, για τα γλυκιά τα γαλανά σου μάτια
κι όταν το στόμα σου γλυκά το σ' αγαπώ μου λέγει
δεν είσ' η μόνη που το λες, το λέν μέσα σου χίλιες,
μύριες γενιές, που σ' έμαθαν την τέχνη της αγάπης.
- 14.385 Κι όταν θε νά 'ρτουνε παιδιά, δικά μας, να το πούνε
χρόνια και χρόνια αργότερα, εμείς θε να το λέμε
με το δικό τους το μυαλό και το δικό τους στόμα.
Κι ο κόσμος όλος που κοιτάς κι αυτός αιώνιος είναι
και τ' αστεράκια τ' ουρανού μοιάζουν με τα λουλούδια.
- 14.390 Μην κλαις του κόσμου την ψυχήν, την τύχη να λυπάσαι.
Όμως να μην τον σκέφτεσαι, να μην τονε λυπάσαι.
Το τι θα πουν και τι στερνά θα γράψουν, μη λογιάσεις
προσέχουν μόνο τ' άτομο τ' ολοδικό τους μόνο
δε συλλογιούνται τον πλατύ κι απέραντό μας κόσμο.
- 14.395 Εσύ να κρίνεις με το νου και τη δικιά σου σκέψη
και τη δικιά σου την καρδιά και με καθάριο μάτι.
Ο Χάρος, λες, είναι παντού κι όλα τα σιγοτρώνει.
Μα την αγάπη την ξεχνάς, πούναι παντού και πάντα:
Όπου 'ναι Χάρος, πλάι του, και μέσα του, μαζί του
- 14.400 κι ότι χαλάσ' ο Χάροντας, αυτή το ξαναφτιάχνει.
Λίγο-λίγο, πάνω στο φως, αυτή τ' αλαφροσπρώχνει.
Κι ό,τι πεθαίνει και σβηστεί και πάλι τ' ανασταίνει,
αλλιώς κανένανε στη Γη πράγμα δε θε να ζούσε.
Ζωή 'χει μέσα του πολλήν ο θάνατος, περίσσιαν
- 14.405 ωσάν τα στάχνα στους αγρούς, τα φρεσκοθερισμένα
τα στάχνα που μας θρέφουνε με το χρυσό καρπό τους
όπως κι εμείς λιπαίνουμε το χώμα που φυτρώνουν
με το δικό μας το κορμί, στο πλήρωμα του χρόνου.
Κι εκεί που 'μεις λιπαίνουμε το χώμα με το γαίμα
- 14.410 και το κορμί μας το νεκρό, κεί και τα στάχνα πάλιν
ξαναφυτρώνουν πιο θρασά, πιότερο καρποφόρα.
Κι αν απ' τη μοίρα δεν ήταν γραφτό να ξαναζήσουν
όλα, και πάλιν κι εξαρχής να ξαναγεννηθούνε
το Χάρο δε θε νά βλεπες στο πουθενά, Καλή μου.
- 14.415 Για νάρθουν άλλοινη στη Γης, θα πρέπει κι εμείς πρώτοι
να τη λιπαίνουμε πιο πριν με το δικό μας αίμα.

- Όμως, καλή, κατέχεις το και σταθερά νογάς το:
χωρίς αγάπη πουθενά δε θα φαινόταν χάρος.
Ζει και θε να ζεί κι εκείός, μόν' χάρη στην αγάπη.
- 14.420 Κάτι που δεν αρχίνισε, δεν μπορεί να τελειώσει.
Αντάμ' αντάμα πολεμάν και χάρος μα κι αγάπη,
και θα νικήσει, σίγουρα, σαν πάντα, κι ως τα τώρα,
η φλόγα της αγέραστης, πανόμορφης αγάπης.
Κείνη βάζει το πράσινο στον τόπο τ' άλλου φύλλου
- 14.425 κείνου π' ο χρόνος χτύπησε και το 'χει κιτρινίσει.
Κείνη φέρνει την άνοιξη κι απέ καταστολίζει
την πλάση με χιλιόμορφα κι ολόδροσα λουλούδια.
Κείνη στολίζει τα κλαδιά, την άνοιξη, των δέντρων
κείνη σκορπά λεμονανθούς, τα μύρα και τα βάγια,
- 14.430 κείνη κοιτάζει το παιδί στην κούνια που ξαπλώνει
και σιγοψιθυρίζει του νανάρισμα καινούργιο:
Κοιμήσου αστρί, κοιμήσου αυγή, κοιμήσιου νιό φεγγάρι
χαρά σε κείν' την κοπελιά, που ταίρι θα σε πάρει.
Κείνη καινούργι' αστερισμό στη θέση 'κειού που σβήνει
- 14.435 θ' ανάψει κι ολοφώτεινο τον ουρανό θα στήσει.
Κόσμους καινούργιους κι όμορφες κείνη στερνά θα φτιάξει
κι άλλους, γερούς και δυνατούς, νιούς ανθρώπους γεννάει.
✶ Η δροσερή κι απέθαντη πνοή της ξεπηδάει
και περιχύνεται παντού, σ' όρη, στεριά, πελάγη
- 14.440 σε δέντρα, θάμνους και σπηλιές, μέσ' σε πλατώ και δάση.
Κι ως τον αρχαίον έρωτα κρατά στην αγκαλιά της
τον Ουρανό, και στοργικά του σιγοψιθυρίζει
λόγια λατρείας κι ήμερου, του πάθους θερμά λόγια.
Τραγούδια κι ερωτόλογα, μύριες γλυκές κουβέντες.
- 14.445 Κείνη θρέφει την ύπαρξη, τη φύση, τους ανθρώπους.
Κείνη στο τέλος ζωντανούς με τους νεκρούς ενώνει
και κείνη με τους καινούργιους πλανήτες θα μας σμίξει
σαν τύχει κι η δική μας Γης κι ο χοϊκός πλανήτης
ν' αποχαλάσουν κάποτες και σβήσουν μέσ' το χάος.
- 14.450 Γιατί στον κόσμο τίποτες δε χάνεται ποτές του.
Και τούτ' ακόμα το φιλί που σήμερα σου δίδω
είναι φιλί χιλιόχρονο κι αιώνιο θε να μείνει.
Όπου βρεθούν κι όπου σταθούν κι όπου θε ν' αγαπήσουν
τον πόθο μας οι γιάνθρωποι θάχουν και την αγάπη
- 14.455 βαθιά κρυμμένη στην καρδιά και στην ψυχή τους μέσα
κι έτσι κρυμμένη στην ψυχή θε να σωθεί για πάντα.
Μαζί της όμως θα σωθεί κι αιώνια θε να μείνει
στερνά και σε μας η ψυχή κι αθάνατη θα ραίνει
τις νιές που θάρχονται γενιές και θα τις καμαρώνει.
- 14.460 Ένας παλμός στο στήθος μας συλλειτουργεί με μύριους

παλμούς της ανθρωπότητας. Καθένας μέσα κρύβει
και μια σπίθα και μια φωτιά 'πόνα παγκόσμιο αστέρι
π' αχτίδες, λάμψη, χρυσοφώς, σ' όποιο που ζει σκορπίζει
σε κάθε πλάσμα και δεντρί, σε καθ' ένα λουλούδι.

2. 14.465 Η πλάστρα κι άσβηστη φωτιά παντού και πάντα λάμπει
τ' αστρί γεννιέται σαν κι εμάς και με την ίδια φλόγα

14.470 που τ' άλλ' αστέρια γίνονται, παρόμοια γενιέται,
κρύβοντας μέσα του βαθιά κι εκείνα τα που κρύβουν.
Μιας κι ουρανόσ, θάλασσα, γης, μ' ίδια ζωή πλαστήκαν
κι ίδια, παντού και πάντοτες όλα τά 'χει σφραγίσει,

14.475 έτσι, παντού και πάντοτες, ίδια ψυχή φλογίζει
τα πάντα στην αιώνια τη φύση και βαστιούνται
αναμεσίς τους θαρρετά, σφιχτά και μια και μόνη
αρχή και νόμος τα κινεί κι όλα σ' αυτήν ακούνε
μιας κι όλα μ' ίδια φτιάχτηκαν κι ομούλα καλούπια.

14.480 Κι όπως στα στήθια των παιδιών και στις καρδιές η γεύση
απ' των προγόνων τη ζωή και τη συλλειτουργία
και διαρκεί και θε να ζεί κι άσβηστη θάναι πάντα
κι όπως στη σκέψη των παιδιών οι πρόγονοί τους ζούνε
όμοια στου κόσμου τη ροή, π' ατέλειωτα κυλάει

14.485 τ' αστέρια θε να λάμπουνε, μιας και θα λάμπ' η φλόγα
μα κι η πνοή των αστεριών, που ζήσανε πιο πρώτα,
θάχουν τη φλόγα, την πνοή των αστεριών προγόνων.
Μέσα σε κείνη τη λαμπρή, την άσβηστη τη φλόγα
θε να βρεθεί κάποιο πρωί, σίγουρα κι η καρδιά μας

14.490 και μέσ' σε κείνη την πνοή θαν κι η πνοή η δικιά μας.
Μέσ' τον καινούργιο πλανήτη, μέρος και του δικού μας
πλανήτη, θε να λειτουργεί. Και μέρος της ζωής μας
θε να περάσει μέσα του, αιώνια πάντα φύτρα.

14.495 Ίδιος ο γιάνθρωπος θα ζει στους απεράντους κάμπους
και τ' ουρανού μα και της γης και σ' όποιονε πλανήτη,
να γεννηθεί του μέλλεται και με την ίδια πάντα
καρδιά και σκέψη και ψυχή κι όσο κι αν προσδοκάει
θε ν' αγαπάει δυνατά και με ζεστήν ανάσα
και την καρδιά χιλιόφλογη το «σ' αγαπώ» θα ψάλλει...

* * *

ΤΟ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ ΠΟΛΕΜΑ

14.500 Ο βρόντος απ' τις κανονιές, τις ντουφεκιές στην πόλη
ξακολουθούσ' ασίγαστος· π' όσοι σωθήκαν λέγαν:

- Χτυπάτ' αδέρφια! Βαράτε! Καλύτερα μαζί σας
να μέναμε· και μετά σας την άχαρη ζωή μας
θυσία να προσφέραμε, παρά να τριγυρνάμε

14.500 ωσάν τ' αγρίμια στα βουνά και στους παντέρμους δρόμους

~~133~~

133
6
133
8

14570 μαζά την ώρα, βέβαιον με ΕΚΔΟΥΣ των δεικνόντων
μαε θέσαν με εὐδοκίαν με ανίχο μαφί τους
ωραιοὶ δίκαια τεχνικῶς, τὰς ἐν ἐννοιαῖς.
Ἄλλα δὲ αὐτὸς ἔκρινε γέροντες καὶ χωδῆσαν
κίσα καὶ οὐκ ἐν γέρον, καὶ οὐκ ἐν Τεχνικῶν.

14575 ἄλλα γέροντες με ἀσφαλίον κίσα ὁ Ανετοκίη
με ἄλλο με ἀλλο με ἀντίβουσαν καὶ οὐκ ἐννοιαῖς.
Πρὸς οὐκ ἐν γέρον καὶ οὐκ ἐννοιαῖς με ἐννοιαῖς
οὐκ ἐννοιαῖς οὐκ ἐννοιαῖς, οὐκ ἐννοιαῖς οὐκ ἐννοιαῖς.
Μα καὶ οὐκ ἐννοιαῖς οὐκ ἐννοιαῖς οὐκ ἐννοιαῖς
καὶ οὐκ ἐννοιαῖς, οὐκ ἐννοιαῖς οὐκ ἐννοιαῖς

14580
- Τ' ἀνίχο, οὐκ ἐννοιαῖς οὐκ ἐννοιαῖς
Τὸν γέροντα οὐκ ἐννοιαῖς με ἐννοιαῖς οὐκ ἐννοιαῖς

οὐκ ἐννοιαῖς οὐκ ἐννοιαῖς οὐκ ἐννοιαῖς
οὐκ ἐννοιαῖς οὐκ ἐννοιαῖς οὐκ ἐννοιαῖς
οὐκ ἐννοιαῖς οὐκ ἐννοιαῖς οὐκ ἐννοιαῖς
οὐκ ἐννοιαῖς οὐκ ἐννοιαῖς οὐκ ἐννοιαῖς

14585

4504

- Όσα τους ανιστόρησαν, αληθινά φαινόνταν:
μόνον ο τρόπος που ἔφυγαν ξεκάθαρος δεν ήταν
- 14.590 σαν ελογάριαζε κανείς πως ὅλο τους τ' ασκέρι
των δυο πασάδων, μπλόκαρεν ἀπὸ παντοῦ στην πόλη
ὄσους μέσα κλειστήκανε· και μήτε να πετάξουν
κι αν φτερά ἀκόμα βάλανε, δε θε να το μπορούσαν.
Ὅλοι τους, πια, ξετρέχανε να βρους ο ἕνας τον ἄλλο
- 14.595 και στον παλιό τον αρχηγό πήγε στερνά καθένας.
Κι ως ἔμειναν ἀκέφαλοι και ξεμοναχιασμένοι
οι μαχητές του Στουρνάρα, ἔκουμπάν στον Κασομούλη
λέγοντας να μη χωριστούν, μα να τον διαφυλάξουν
τον νταϊφά του Στουρνάρα. Και σκέφτηκαν στο τέλος
- 14.600 ὄλοι μαζί να σμιζοῦνε και με του Χατζηπέτρου
τον νταϊφάν, μιας κι ἀπ' αὐτόν δεν εἶχανε ξεμείνει
πιότεροι ἀπὸ τους εἴκοσι· κι ἦταν σχεδόν ογδόντα
οι μαχητές που βρίσκονταν στον νταϊφάν εοτύτο.
- 14.605 Καθήσαν ὅλη τη νυχτιά και μέτραγαν ἐκείνους
ὄπου τους λείψανε, στερνά, για πάντα ἀπὸ κοντά τους.
Πολύ παραξενεύτηκαν σαν εἶδαν πως ἐσώθει
κι ο Μακρής με την κάπα του και με το γιαταγάνι
- που ζύγιζε, στα σίγουρα, πιότερ' ἀπὸ δυο οκάδες -
- 14.610 τα κουμπούρια, την πάλα τοιω και τα σπαθολλουρά του
σ' ἀσήμι μέσα πλουμιστό, ντυμένα και ραμένα
με το ντουφέκι το βαρὺ, τις ἀσημοπαλάσκες,
ως δεκατρεῖς και πιότερες οκάδες βάρος ὅλα,
χώρα τα φουσεκλίκια του, που ἔχε μέσα στην τζάντα.
- 14.615 Ο Φωτομάρας, μάθανε, πως στο στερνό του τράκο
πούχε με την Ἀρβανιτιάν, ἔτριξε τ' ἄρματά του
για να σωθεῖ· και μονάχα την πάλα ξαναβρήκε
που την ἐμάζωξεν κι αὐτήν ἕνας πολεμιστής μας
ἀπὸ ἕναν ἄλλον νταϊφά και πήγε και την πήρε
- 14.620 στον Φωτομάρα, πού κανε χαρές πολλές ως εἶδε
τούτη, που περισώθηκεν ἀπ' ὅλα τ' ἄρματά του·
κι ἕνα ριγάλο στράφηκε κι ἔδωσε στον ἀντάρτη.
Ο πατριώτης ἄδολος, ο Τσόλκας, που ἔταν τ' Ἰσκου
- 14.625 το πρώτο, το καλύτερο κι ἀξιότερο ντουφέκι
θεριό, πρωτοπαλίκαρα σ' ὅλο τον νταϊφά του
ἀπόστασε και κάθισε και υστερινά σκοτώθει
μαζί με τους συντρόφους του, που τελευταῖοι μείναν
παίρνοντας πικρογδίκησην ἀπ' τους ἐχτροὺς μεγάλη
- 14.630 στον ὕστερο τον πόλεμο, γνωστό σαν της παγάνας.
Κι ὅπως ἀνιστορούσανε και καθὼς λογαριάσαν
χάσαν σ' αὐτόν τον πόλεμον ἴσαμε πεντακόσιους.
Εκεῖ στάθηκε κι ἡ πολλή κι ἡ πιο μεγάλη θραύση

- των δυο πασάδων, μπλόκαρεν από παντού στην πόλη
όσους μέσα κλειστήκανε· και μήτε να πετάξουν
κι αν φτερά ακόμα βάλανε, δε θε να το μπορούσαν.
Όλοι τους, πια, ξετρέχανε να βρους ο ένας τον άλλο
- 14.595 και στον παλιό τον αρχηγό πήγε στερνά καθένας.
Κι ως έμειναν ακέφαλοι και ξεμοναχιασμένοι
οι μαχητές του Στουρνάρα, 'κουμπάν στον Κασομούλη
λέγοντας να μη χωριστούν, μα να τον διαφυλάξουν
τον νταϊφά του Στουρνάρα. Και σκέφτηκαν στο τέλος
- 14.600 όλοι μαζί να σμίξουνε και με του Χατζηπέτρου
τον νταϊφάν, μιας κι απ' αυτόν δεν είχε ξεμείνει
πιότεροι από τους είκοσι· κι ήταν σχεδόν ογδόντα
οι μαχητές που βρίσκονταν στον νταϊφάν εσώτο.
- 14.605 Καθήσαν όλη τη νυχτιά και μέτραγαν εκείνους
όπου τους λείψανε, στερνά, για πάντα από κοντά τους.
Πολύ παραξενεύτηκαν σαν είδαν πως εσώθει
κι ο Μακρής με την κάπα του και με το γιαταγάνι
- που ζύγιζε, στα σίγουρα, πιότερ' από δυο οκάδες -
- 14.610 τα κουμπούρια, την πάλα τοιυ και τα σπαθολλουρά του
σ' ασήμι μέσα πλουμιστό, ντυμένα και ραμένα
με το ντουφέκι το βαρύ, τις ασημοπαλάσκες,
ως δεκατρείς και πιότερες οκάδες βάρος όλα,
χώρια τα φουσεκλίκια του, που 'χε μέσα στην τζάντα.
- 14.615 Ο Φωτομάρας, μάθανε, πως στο στερνό του τράκο
πούχε με την Αρβανιτιάν, έτριξε τ' άρματά του
για να σωθεί· και μονάχα την πάλα ξαναβρήκε
που την εμάζωξεν κι αυτήν ένας πολεμιστής μας
από 'ναν άλλον νταϊφά και πήγε και την πήρε
- 14.620 στον Φωτομάρα, πού κανε χαρές πολλές ως είδε
τούτη, που περισώθηκεν απ' όλα τ' άρματά του·
κι ένα ριγάλο στράφηκε κι έδωσε στον αντάρτη.
Ο πατριώτης άδολος, ο Τσόλκας, που 'ταν τ' Ίσκου
- 14.625 το πρώτο, το καλύτερο κι αξιότερο ντουφέκι
θεριό, πρωτοπαλικάρο σ' όλο τον νταϊφά του
απόστασε και κάθισε και υστερινά σκοτώθει
μαζί με τους συντρόφους του, που τελευταίοι μείναν
παίρνοντας πικρογδίκησην απ' τους εχτρούς μεγάλη
- ✓ 14.630 στον ύστερο τον πόλεμο, γνωστό σαν της παγάνας.
Κι όπως ανιστορούσανε και καθώς λογαριάσαν
χάσαν σ' αυτόν τον πόλεμον ίσαμε πεντακόσιους.
Εκεί στάθηκε κι η πολλή κι η πιο μεγάλη θραύση
που δέχτηκ' η κολώνα μας· γιατί σ' όλο τον κάμπο
- 14.635 πολλοί, 'ταν που λαβώθηκαν, μα λίγοι ξεκοπήκαν
εξών κείνοι που βρίσκονταν στην Κλείσοβα κι ερχόνταν

- μόνον ο τρόπος που ἔφυγαν ξεκάθαρος δεν ήταν
- 14.590 σαν ελογάριαζε κανείς πως ὅλο τους τ' ασκέρι
των δυο πασάδων, μπλόκαρεν ἀπὸ παντοῦ στην πόλη
ὅσους μέσα κλειστήκανε· και μήτε να πετάξουν
κι αν φτερά ἀκόμα βάλανε, δε θε να το μπορούσαν.
Ὅλοι τους, πια, ξετρέχανε να βρουν ο ἕνας τον ἄλλο
- 14.595 και στον παλιό τον αρχηγό πήγε στερνά καθένας.
Κι ως ἔμειναν ἀκέφαλοι και ξεμοναχιασμένοι
οι μαχητές του Στουρνάρα, ἔκουμπάν στον Κασομούλη
λέγοντας να μη χωριστούν, μα να τον διαφυλάξουν
τον νταϊφά του Στουρνάρα. Και σκέφτηκαν στο τέλος
- 14.600 ὅλοι μαζί να σμίξουνε και με του Χατζηπέτρου
τον νταϊφάν, μιας κι ἀπ' αὐτόν δεν εἶχανε ξεμείνει
πιότεροι ἀπὸ τους εἴκοσι· κι ἦταν σχεδόν ογδόντα
οι μαχητές που βρίσκονταν στον νταϊφάν εοῦτο.
- 14.605 Καθήσαν ὅλη τη νυχτιά και μέτραγαν ἐκείνους
ὅπου τους λείψανε, στερνά, για πάντα ἀπὸ κοντά τους.
Πολύ παραξενεύτηκαν σαν εἶδαν πως εσῶθει
κι ο Μακρής με την κάπα του και με το γιαταγάνι
- που ζύγιζε, στα σίγουρα, πιότερ' ἀπὸ δυο οκάδες -
- 14.610 τα κουμπούρια, την πάλα του και τα σπαθολλουρά του
σ' ἀσήμι μέσα πλουμιστό, ντυμένα και ραμένα
με το ντουφέκι το βαρύ, τις ασημοπαλάσκες,
ως δεκατρείς και πιότερες οκάδες βάρους ὅλα,
χώρια τα φουσεκλίκια του, που ἔχε μέσα στην τζάντα.
- 14.615 Ο Φωτομάρας, μάθανε, πως στο στερνό του τράκο
πούχε με την Αρβανιτιάν, ἔτριξε τ' ἄρματά του
για να σωθεῖ· και μονάχα την πάλα ξαναβρήκε
που την ἐμάζωξεν κι αὐτήν ἕνας πολεμιστής μας
ἀπὸ ἕναν ἄλλον νταϊφά και πήγε και την πήρε
- 14.620 στον Φωτομάρα, πού κανε χαρές πολλές ως εἶδε
τούτη, που περισώθηκεν ἀπ' ὅλα τ' ἄρματά του·
κι ἕνα ριγάλο στράφηκε κι ἔδωσε στον ἀνάρτη.
Ὁ πατριώτης ἄδολος, ο Τσόλκας, που ἔταν τ' Ἴσκου
- 14.625 το πρώτο, το καλύτερο κι ἀξιότερο ντουφέκι
θεριό, πρωτοπαλίκαρα σ' ὅλο τον νταϊφά του
ἀπόστασε και κάθισε και υστερινά σκοτώθει
μαζί με τους συντρόφους του, που τελευταῖοι μείναν
παίρνοντας πικρογδίκηση ἀπ' τους ἐχτροὺς μεγάλη
- 14.630 στον ὕστερο τον πόλεμο, γνωστό σαν της παγάνας.
Κι ὅπως ανιστορούσανε και καθὼς λογαριάσαν
χάσαν σ' αὐτόν τον πόλεμον ἴσαμε πεντακόσιους.
Εκεῖ στάθηκε κι ἡ πολλή κι ἡ πιο μεγάλη θραύση
που δέχτηκ' ἡ κολώνα μας· γιατί σ' ὅλο τον κάμπο

- που δέχτηκ' η κολώνα μας· γιατί σ' όλο τον κάμπο
- 14.635 πολλοί, 'ταν που λαβώθηκαν, μα λίγοι ξεκοπήκαν
εξών κείνοι που βρίσκονταν στην Κλείσοβα κι ερχόνταν
για να τους ανταμώσουνε· κι έτσι, στερνά, βρεθήκαν
αναμεσίς στην εχτρικιά καβαλλαριά – π' ορμούσε
πάνω στους δικούς μας μαχητές – και στους αγωνιστές μας.
- 14.640 Πλύνανε τα ντουφέκια τους και μέτραγαν να βρούνε
πόσα φουσέκια καθένας από τους μαχητές μας
έκαψε και στην έξοδο και στη διαδρομή του.
Ο Κασομούλης μέτρησε πως χάλασε σαράντα
απ' την ώρα που πέρασε τις ντάπιες κι αρχινήσαν
- 14.645 με τον εχτρό να μάχονται κι ως τον Ζυγό να βγούνε.
Όλες τρεις ντουφεκόπετρες άλλαξε μες το δρόμο.
Μα τ' απομείνανε στερνά κάπου εκατό φουσέκια.
Ρωτώντας για να μάθουνε ποιοι τους είχανε λείψει
άρχισε νους μα και καρδιά την πίκρα ν' ανυφαίνει
- 14.650 για τη στυφή και τη θλιβή, την πικροστέρησή τους.
Ο καθένας θα το 'θελε να κλάψει για τους τόσους
δικούς του, ποιυ τους πόναγε, μα και σκεφτόταν πάλι
πως κανένας δεν ήτανε, χωρίς την ίδια λύπη
γιατί τ' ασκέρι – ως γράφτηκε πολλήν είχεν αγάπη
- 14.655 κι αναμεσίς τους αδελφοί – και πιότερο - λογιούνταν·
κι ως εμαζώχτει από παντού, καρδιά δεν είχε μείνει
και μια, που ναν' απλήγωτη όλα σχεδόν τα μέρη
της Ελλάδας της Στερεάς· κι άλλ' έκλαιγε το γιο της
κι άλλη τη θυγατέρα της κι άλλη τον άντρα πού 'χε.
- 14.660 Και δε θλιβόντουσαν απλά και μονάχα όσ' ήσαν
αγωνιστές και νικητές της άξιας πολιτείας
μα θλίβονταν και δάκρυζαν κι οι μαχητές μας όλοι
όσ' ήσαν της Ντερβέκιστας τ' ορδί κι είχαν ακούσει
όσα τους ανιστόρησαν στον πόλεμο που γίναν.
- 14.665 Θαύμαζαν κι απορούσανε για την απόφασή τους
που τηνε βρίσκανε σκληρή· κι όλοι μικροί – μεγάλοι
ρώταγαν αν δεν μπόραγαν κι αλλιώς νάχανε γίνει.
Τόσα πολλά 'χανε να πουν, π' όλη κείνη τη νύχτα
ούτε να μάθουν σκέφτηκαν, σαν τι να κουβεντιάσαν
- 14.670 οι καπετάνιοι πού 'σμιζαν στου Μπότσαρη το σπίτι
και για το που λογάριαζαν στο τέλος να τραβήξουν.
Κοιμήθηκαν· και την αυγή την είδηση τους δώσαν
πως πάνε για τον Πλάτανο, κει πέρα που βρισκόταν
βαριά άρρωστος με πυρετό ψηλό ο Καραϊσκάκης
- 14.675 με στόχο να συστοιχηθούν μαζί με τον στρατάρχη,
οι καπετάνιοι, για να βρουν μια νέα ρότα πλεύσης.
Στούτο το συναμεταξύ ο πόλεμος βαστούσε

στην πόλη του Μεσολογγίου, βαρύς, σκληρός κι γαύρος
ως τη στιγμή που διάβηκαν το μεγαλογιοφύρι
14.680 το γνωστό της Βαρνάκοβας· κι ως, πια, τ' αναμερίσαν
δεν ακούγανε τίποτις· η πόλη 'χε πια πέσει,
αφού πιο πριν τινάχτηκε με μαχητές και Τούρκους
μεσούρανα, φωτίζοντας με τη λαμπρή της πτώση
γνώμες, καρδιές σ' όλη τη γη, καταφωτοδοτώντας
14.685 με τη λαμπρή θυσία της καρδιές που 'χαν νυστάξει.

Τ' ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑ

Πίσω! πίσω!

- Σαν, από στήθια αμέτρητα, κι αντρεία, ψυχωμένα
τα στήθια των Ρουμελιωτών ακούστηκαν να βγαίνουν
οι πολεμόχαρες κραυγές, οι δυνατές φωνές τους
τα τρία τ' «Α», τ' απανωτά, τ' «απάνω τους αδέλφια»
- 14.690 τα «πάρτε τους, τους τύρανους, τους άπιστους μουρτάτες»
κι απ' τ' άξια τα σσυλιώτικα ν' αντιλαλεί η φωνή τους:
«Ω Ντέρα, ώ μπούρα, μπιτάα», που και νεκρούς ξυπνάει,
στούτες αποκριθήκανε μ' άλλες φωνές οι Τούρκοι
σαν σέρνουν πολμόχαρη κραυγή και πολεμάνε,
- 14.695 κι η Γιούρουνους! Κεν Γιούρουνους! η πολλές φορές ακούσται
κι ευτύς ανάφτει φοβερό κι άπαυτο ντουφεκίδι·
τα ταβαλμπάζια χτύπησαν με μιας οι Τουρκαλάδες·
κι ως εξεχύθησαν μπροστά να σκίσουνε τα πλήθη
η μπροστινή κολώνα μας κι η δεύτερη ξοπίσω
- 14.700 ακούσανε στριγγλιά κραυγήν απ' την τρίτη κολώνα,
πού 'σαν τα γυναικόπαιδα: «πίσω! πίσω! στις ντάπιες».
Κανείς δεν ξέρει για να πει στο πού στοχεθετούσε
και ποιος τα βροτοφώναξε, πότε και πώς την είπε.
Μα τούτ' ευτύς εξάρκεσε, γιατί η τρίτη κολώνα
- 14.705 μ' όλα τα γυναικόπαιδα και μ' όλο της το μπούγιο
εξόν πουν' αργοκίνητη, δύσκολα αποφασίζει.
Έτσι πολλοί πιστέψανε πως η κραυγή φωνήθει
γιατ' ήρθαν τα καράβια μας, βοήθεια να φέρουν·
άστραψε τότες μέσα τους στην ύστατη την ώρα
- 14.710 χαρά τρανή κι απαντοχή, χρυσόφτερη μια πίστη
πως έτσι θε να σώνουνταν απ' του χάρου τα δόντια.
Έτσι τα «πίσω!» πλήθυναν κι ακούστηκαν καμπόσα·
στέκουν αναποφάσιστοι, μ' αρχίνησαν να μπαίνουν
μες στο καστρί όσοι βρίσκονταν στην άκρη της κολώνας.
- 14.715 Μ' ως εκάναν να στραφούν πίσω κατά τις ντάπιες
συμπλάθονται με τους οχτρούς, πο 'χουν κιόλας πηδήσει
απάνω στην Τερίμπιλε και μπήκαν μες την πόλη.
Μέσα σε τούτη τη στιγμή βγαίν' ο Παπαδιαμάντης
ένας Σουλιώτης σταυραετός, που 'ταν στο Μεσολόγγι
- 14.720 - τ' είχαν πριστεί τα πόδια του και δύσκολα περπάτα·
Και βάζει παρευτύς φωτιά σ' ένα από τα λαγούμια
από τα τρία που 'σανε πα' στη μεγάλη Ντάπια.
Μα δεν προφτάνει κι η βοή για να καταλαγιάσει
και σκάνε ευτύς και τ' άλλα δυο, σαν που τά χουν ανάψει
- 14.725 οι μαχητές πριν τραβηχτούν, τό 'να μετά από τ' άλλο
και πάρα πέρα σκάζουνε κι άλλα τέσσερ' ακόμα

- 14.725 οι μαχητές πριν τραβηχτούν, τό `να μετά από τ' άλλο
και πάρα πέρα σκάζουνε κι άλλα τέσσερ' ακόμα
ίσαμε την Τερίμπιλε και μέχρι τη Λουνέτα.
Κι ένα λαγούμι πουν γερό, πολύ καλά δεμένο
ανατινάζει παρευτός συθέμελα το σπίτι
- 14.730 οπ' έμενεν ο Μπάϋρον, κι απόμακρα ας βρισκόταν.
Σκοτώνονται έτσι κάμποσοι κι άλλοι πισωτραβιούνται
απ' τους οχτρούς, που χύμηξαν να μπούνε μες την πόλη·
μα λίγο τούτο διαρκεί κι απέ πισωγουρίζουν
κι δεν υπάρχουν στο καστρί τ' αντρειωμένα στήθια
- 14.735 καρεί ν' αντιπαλαίψουνε, όπως στ' άλλα ρεσάλτα·
οι πρώτοι τούτοι που πατούν την πόλη κι αντικρίζουν
να ξαναπαίνουν στα τειχιά παιδιά με τις γυναίκες
και λιγοστούς αγωνιστές, που τα διαφεντεύουν
ρίχνονται κατά πάνω της· κι ο πόλεμος αρχίζει
- 14.740 πεισματικός μα κι άνισος, ανέλπιδος, μεγάλος.
Οι πατεράδες, τα παιδιά, τ' αδέλφια κι οι μανάδες
τώρα δεν αγωνίζονται στοχεύοντας τη νίκη
μα πώς να ξεπληρώσουνε κι όσ' ακριβά μπορούσαν
για τη δικιά τους τη ζωή μα και των συγγενών τους
- 14.745 του Κιουταχή και τ' Ιμπραήμ τ' αμέτρητα λεφούσια.
Πάνω σε τούτο το κακό, τα μάνητα, τη βράση
μες την αντάρα τη φριχτή, τη χλαλοή την τόση
σαν τα ντουφέκια χτύπαγαν, κατάστηθα βαρώντας
και στάζαν αίμ' ακράτητον όλα τα γιαταγάνια
- 14.750 κάμποσες μάνες πέταξαν μες τα ρηγά πηγάδια
τα βρέφη τους και τα μωρά στ' αγκάλια που κρατούσαν
καθώς βαθιά κοιμόντουσαν, μιας και τά `χαν ποτισει
με τ' αφιόν αποβραδύς, για νά `χουν βαθύν ύπνο·
κι έτσι περνάν αζύπνητα στο θάνατ' απ' τον ύπνο.
- 14.755 Πολλές γυναίκες φόρεσαν στις έξοδος την ώρα
αντρίκια ρούχα και στολές, για να μην ξεχωρίζουν
απ' το στρατό τον αντρικό, μιας και ντουφέκια πήραν.
Κάμποια απ' αυτές που φόρεσαν τότες αντρίκια ρούχα
ήτανε κι η Σουλιώτισσα, του Μάγερ παρακόρη,
- 14.760 η Σάνα, που στην έξοδο πολέμησεν αντρίκια.
Σφάζαν μπροστά στα μάτια της Τουρκαλβανοί τον Μάγερ
και τη Μεσολογγίτισσα γυναίκα του κατόπιν·
η Σάνα, λεβεντόκορμη, το ντουφεκίδι, ανάβει
και πολεμά σαν λιόντισσα, κι ωσάν την άξια Χάιδω
- + 14.765 κι όπως τη Λένω Μπόσαρη· και σώνεται στο τέλος.
Κι η Σάνα μέχρι τα βαθιά γεράματα κι ακόμα
μέχρι τα μάτια που κλεισε, τα που φορούσε ρούχα
στην έξοδο, τα κράτησε και τά `δειχνε στον κόσμο.

- και το σπαθί π' ανέμιζε δεξόζερβα των Τούρκων
και γίνηκε εκατό χρονών, λίγο προτού πεθάνει
φωνάζ' όσες στεκόντανε σιμά στο προσκεφάλι
και τηνε παραστέκανε στην υστερνή της ώρας:
- 14.775 - Εγώ πεθαίνω, τσούπρες μου, σε λίγες ώρες μέσα
να το κλειδί κι ανοίξετε την άσπρη μου κασέλα
και κάτω- κάτ' απ' τα σκουτιά και τ' άλλα συνακλίκια
την πιο καλή μου φαρετιά θα βρήτε φυλαγμένη.
Μ' αυτήνε να με θάψετε θέλω το δίχως άλλο
- 14.780 και τότενες θε νάχετε και μ' όλη την καρδιά μου
τρανήν ευχή που σκέπη σας παντοτεινή σας θάναι.
Σαν πέθανε κι ανοίξανε την κασέλαν οι τσούπρες
βρήκαν αντίς γυναικεια στολήν, αντρίκια ρούχα
αυτά που τότες φόρεσε στην έξοδο απ' την πόλη
- 14.785 με το σελλάχι, το σπαθί κι ακόμη τα τσαρούχια.
Δεν είχε σε κανέναν πει πως τά κρύβε ποτές της·
με φορεσιά παλικαριού θάφτηκ' η σχωρεμένη.
Μέσα στις ανατίναξες κι ύστερις απ' το τράκο
απ' όσους τότες γύρισαν και μες την πόλη μπήκαν
- 14.790 τρέχουν να βρούνε σπιτικό και μέσα να χωθούνε.
Μαν' απ' αυτά τα πιότερα μ' αρρώστους γεμισμένα
τα πιο γερά, τα πιο καλά και τ' άξια να κρατήσουν –
ξέχωρα το Βοϊβοδικό και κείνο του Τρικούπη.
Κι όποιοι στερνά δε βρίκανε κανένα καταφύγι
- 14.795 φωνάζουνε και νουθετούν τους άλλους για να τρέξουν
προς τη μεριά της θάλασσας, μπας κι απ' εκεί γλυτώσουν..
Τρέχουν γυναικές με παιδιά στα χέρια τους κρατώντας
και μες τη λιμνοθάλασσα γυρεύοντας βοήθεια.
Τις παίρνουν όμως μυρουδιάν απ' το γιαλόν οι Τούρκοι
- 14.800 κι αρχίζει το κυνηγητό μες τα νερά της λίμνης.
Οι δύστυχες βουλιάζουνε γλυστράνε μες το βούρκο
και τις αρπάν οι Λιάπηδες κι οι Τούρκοι και τις σέρνουν
και μες τις ντάπιες τις τραβάν, ουρλάζοντας σα λύκοι.
Οι πιότεροι πολεμιστές π' όσους πισωγυρνάνε
- 14.805 τρέχουν τον Ανεμόμυλο να πιάσουνε για στέκι
πουν απ' όλα το πιο γερό π' όσα ξεμείναν πόστα
για μιαν ύστατην άμυνα κι ανέλπιδον αγώνα.
Αναμεσίς στους πού φευγαν ήτανε κι ο Τζαβέλας
ο Γιώργος, που σαν τράβαγε κατά τ' Ανεμομύλι
- 14.810 πέτυχε στην ακρογιαλιάν ένα μικρό πρυάρι
και μπήκε μ' άλλους δυο κι ανάμεσα στις βάρκες
που χε στημένες ο Μπραήμ αθόρυβα γλυστράνε
και στη Μολόχα, το νησί, κατάφεραν να φτάσουν
και στο Μποχώρι πέρασαν κι απέ κει πια τραβάνε

- και στη Μολόχα, το νησί, κατάφεραν να φτάσουν
και στο Μποχώρι πέρασαν κι απέ κει πια τραβάνε
- 14.815 ίσια για την Ντερβέκιστα, που φτάνουν τ' άλλο βράδυ.
Ανάλογα σωθήκανε και με την ίδιο τρόπο
και μερικοί πολεμιστές, κάνα πρυάρι αρπώντας.
Το Μεσολόγγιν έβραζε, συθέμελα κουνιόταν
και στις πλατείες, τα στενά, στα στενορύμια μέσα
- 14.820 και το ντουβάρια τα γερτά, τα μισογκρεμισμένα
παντού πόλεμος γίνεται π' ο χάρος τον ορίζει.
Το γαίμα τρέχ' ακράτητο, σαν βρύση, σαν ποταμι
και τρουλωτά σωριάζονται το 'ναν απάνω στ' άλλο
εχτρών και φίλων τ' άψυχα, τα θλιβερά κουφάρια.
- 14.825 Σμίγουν με τους αλαλαγμούς των χτυπημένων βόγγοι
μα και στριγγλιές των γυναικών που τις αιχμαλωτίζουν
Κι ο Τσόρκας ο Γεράσιμος γέρνει μπροστά στην μπούκα
ενός γιομάτου κανονιού κι ανάβει το φυτίλι
κι η μπάλα αναταράχτηκε και τον καταξεσκίζει.
- 14.830 Όλοι στερνά δεν μπόραγαν απ' την τρίτη κολώνα
να ξαναμπούνε στο καστρί και μες την πολιτεία.
Οι πιο πολλοί ξεκόφτηκαν κι απέξω, πια, απομείναν
και στο χαντάκι πέσανε κι είτε καρσί στο τείχος
χωρίς να μπόρουν μήτ' εμπρός, μήτε πίσω να κάμουν
- 14.835 και σαν τους ρίχοντ' άμετροι κι ολούθε τους βαράνε,
αδειάζουν τα ντουφέκια τους πα στους σωρούς των Τούρκων
μα λίγον βρίσκουν τον καιρό να τα ξαναγιομίσουν
γυμνώσουνε τις πάλες τους και σφάζονται αφού σφάζουν.
Χυμάν οι Τούρκοι σαν θεριά κι αρπάζουνε γυναίκες
- 14.840 κε όπου δούν για νια κι όμορφη αναμεσίς στο τσούρμο
σφάζονται κι από μόνοι τους ποιος να την πρωταρπάξει.
Κρύβοντ' από τους δύστυχους καμπόσοι μες τους βάλτους
με την ελπίδα την κρυφή πως θε να ξεγλυστρήσουν
μα τους ξεκρίνουνε στερνά κι απέ τους ξετρυπώνουν·
- 14.845 έτσι, λίγοι κατάφεραν στο τέλος να ξεφύγουν.
Ο Πετροφίλης σκότωσε τη νέα του γυναίκα
σκοτώνει κι ο Χεινόπορος όμορφη αραβωνιάρια
για να μην πέσουν ζωντανές μες των οχτρών τα χέρια
κι απέ πάνε και ρίχονται μες του Μπραήμ τ' ασκέρια·
- 14.850 σκοτώνουν μα σκοτώνονται στερνότερ' απ' τους Τούρκους.
Στο τέλος κουβαλήσανε γαιδούρια οι Τουρκαλάδες
με δυο μεγάλες καλαθιές ζερβά και στα δεξιά τους
και βάζουνε μέσα σ' αυτές των Χριστιανών κεφάλια
που σαν τα κουβαλήσανε σωρούς κάνουν με δαύτα.
- 14.855 Κι ο Μικροστασινόπουλος, οχτάχρονον αγόρι
απ' όσα, πριν, τα πήγανε πέρα, προς το Μισίρι

- και ρίξαν το κεφάλι του στη μεγαλοκαλάθα·
14.860 κι όπως δεν τα κατάφερνε καλά να περπατήσει
τον έβαλαν και κάθησεν απάνω σαν καπούλια·
μα ξέχειλη σαν ήτανε κεφάλια κι η καλάθα
έβλεπε του πατέρα του κομμένο το κεφάλι
π' απάνω – πάνω ξέμεινε, να τον γλυκοκοιτάζει.

Ο ΚΑΨΑΛΗΣ

- 14.865 Την άλλη μέρα που γινεν η έξοδος στην πόλη
πέθανεν απ' εξάντληση του Καψάλη η γυναίκα.
Στρέφει' ο γέρος μια στιγμή και προς τον γιο του λέγει:
- Μην κλαις, παιδί μου, σώπασε, καλύτερα που πήγε
τι δε θα δει τις συμφορές, που θε ν' ακολουθήσουν·
14.870 εγώ θα μείνω σύγκοντα, γέροντας καθώς είμαι
καμιάν ελπίδα να σωθώ, σαν που δεν βλέπω να 'χω.
Όμως έξω να βγεις εσύ, κοιτώντας να γλυτώσεις.
Φίλησε στη συνέχεια το γιο του κι έξω βγήκε
κρατώντας τη μαγγούρα του κι αργά φέρνοντας βόλτα
14.875 μες στα σοκάκια φώναζε, ντελλάλης του θανάτου.
- Όποιοι νιώθουν σακάτηδες, μα κι άρρωστοι και γέροι
και θεν να βρούνε θάνατο γοργό και τιμημένο
ας έρτουν στο Τζεμπιχανέ νωρίς το βράδυ-βράδυ.
Πήγαν καμπόσοι σπίτι του σακάτηδες και γέροι
14.880 και λαβωμένοι απ' των οχτρών τα βόλια και τις μπόμπες
κι όσες γυναίκες ξέκοψαν απ' την τρίτη κολώνα
και θυμηθήκανε μετά τ' όσα διαλαλούσε,
γυρνώντας από το πρωί στις στρατές ο Καψάλης·
πολλές κοντά του τρέξανε – στην μαρουταποθήκη.
14.885 Σαν γιόμισε το σπίτι του, τότες την πόρτα κλείνει
και στήνει στα παράθυρα τις πιο όμορφες και νέες
να μαζευτούνε των οχιρών τα τσούρμα σαν τις δούνε.
Τις ξεχωρίζουν οι Τούρκοι στο φως με το φεγγάρι
και στις βαθιές αναλαμπές απ' τις φωτιές π' ανάφτουν
14.890 και σαν μελίσσι ρίχνονται στο σπίτι του Καψάλη
κι όλο και βαβουρίζουνε και λεν πως είν' γιομάτο
από γυναίκες μοναχά, τι δεν παρατηρούνε
όπως κι αλλού πολεμιστές να τους αντιχτυπάνε.
Χαίρουνται π' αναπάντεχα τους γέλασεν η τύχη
14.895 και μάχονται να σπάσουνε την πόρτα, μέσα νά μπουν.
Μα 'ναι γερή κι αναβαστά, όσο κι αν τη βαράνε·
και μερικοί στη βιάση τους να προκάμουν να πάρουν
απ' όλες τις πιο νόστιμες, στη στέγη σκαρφαλώνουν·
να την τρυπήσουν προσπαθούν και να πηδήσουν μέσα.

- απ' όλες τις πιο νόστιμες, στη στέγη σκαρφαλώνουν ·
να την τρυπήσουν προσπαθούν και να πηδήσουν μέσα.
Τότ' οι κλεισμένοι πια νογούν την ύστατη τους ώρα
- 14.900 και τραγουδάνε λυπερά για τη ζωή που χάνουν.
Με τ' αναμμένο το δαδί ζυγώνει κι ο Καψάλης·
και στα μπαρουτοβάρελλα και το σταυρό του κάνει.
Μπουλούκιν ένα γίνονται και σπρώχνουνε με βία
οι Τούρκοι που λυσομανάν, ποιος πρώτος μέσα νά μπει
- 14.905 και τελικά γκρεμίζουνε την πόρτα και χυμάνε
στο σπίτι μέσα με φωνές και με χαρές και μπούγιο.
Ρίχν' ο Καψάλης μια ματιάν ολόστερνη τριγύρω
σ' οχτρούς και φίλους· σ' όλους τους αυτούς που θα πεθάνουν
κι ασκώνει και στους ουρανούς ολοστερνά τα μάτια
και «μνήστητι μου, Κύριε...» σιγανομουρμουρίζει.
- 14.910 Κι ευτύς ανάβει τη φωτιά κι η πόλη λαμπαδιάζει·
ανάκατα πετούν κορμιά τούρκικα και δικά μας,
γέροι, μανάδες και παιδιά, κοπέλες, κεραμίδια
γύρω αγκωνάρια, κι έπιπλα πετούνται στο αγέρα,
Η στραπή αυτή της έκρηξης ξέσχισε τα σκοτάδια
- 14.915 πάν' απ' τη λιμνοθάλασσα και τον πλατύ τον κάμπο·
κι η βροντή τ' αντιλάλησε· πέρα στα βουνά διάβει
κι ίσαμε και της Ζάκυνθος ακούστηκε την πόλη.
Κείνη την ώραν η φρουρά, που διάβηκε τα 'μπόδια
ήταν στου Ραζικότσικα τ' αμπέλι κι επροχώρα.
- 14.920 Μαζί της ήτανε κι ο γιος του Χρίστου του Καψάλη·
όλα τα μάτια στράφηκαν κατά το Μεσολόγγι
κι όλα τα χείλια ψέλισαν: - «τινάχτηκε ο Καψάλης» ·
κι η σκέψη αλαφροπέταξε κι αγκάλιασε μ' αγάπη
τον άτρεμον αγωνιστή και τους λαμπρούς συντρόφους
- 14.925 που μες την πόλη ξέμειναν και δίνανε τις μάχες
απανωτές, μ' απελπισιά, με την ορμή του σκλάβου
- πουν διψασμένος, σαν θεριό για λευτεριά και δίκιο –
που γίνεται τρανότερη σαν ο σκλάβος γνωρίζει
τ' ανέλπιδο και βέβαιο του σταυρικού θανάτου
- 14.930 που βλέπει με τη σιγουριά των φυσικών συμβάντων
να προσεγγίζει σταθερά, και μ' ασφαλτο το βήμα.
Οι λαβωμένοι της φρουράς κι όσ' άρρωστοι κλειστήκαν
μέσα στα σπίτια τα γερά κι έτοιμοι να πεθάνουν
- αφ' όμως πιο πριν πούλαγαν όσ' ακριβά μπορούσαν
- 14.935 καθένας το τομάρι του μ' όσο πότερους Τούρκους –
αφού 'πιανε λίγο νερό, το μόνο που κρατούσαν
να ξεγελάσουνε μ' αυτό την τόση τους την πείνα,
λιγάκι ν' αντιστυλωθούν και να καρδαμωθούνε –
ευχηθήκε καθένας τους από καρδιάς στον άλλο:

- και μετερίζι πιάσανε στ' ανοιχτά παραθύρια.
 Στο μεταξύ κοντόφτασαν κι οι Τούρκοι, που κοιτάνε
 να καθαρίσουν γρήγορα και με τους λαβωμένους.
- 14.945 Μα σ' όποια σπίτια ζύγωναν αντίσταση απαντούνε,
 πράγμα που ξαναγκάζει τους είτε ν' αναμερίσουν
 είτε που να ταμπουρωθούν και πόλεμο ν' αρχίσουν.
 Κάθε που κι ένας άρρωστος η βαριολαβωμένος
 σκοτώνετον, ο σύντροφος, που 'ταν πιο λαβωμένος
- 14.950 σερνόταν και στη θέση του, στεκόταν απατός τους.
 Ξέρουν όλοι πως δεν έχουν ούτε μικρήν ελπίδα
 για να σωθούν απ' τη φωτιά, τη λάβρα του πολέμου.
 Στιγμές, είτ' ώρες το πολύ, ξέρουν πως τους χωρίζουν
 ακόμα από το θάνατο, που λυτρωτή τον έχουν.
- 14.955 Μα με πολύ πιο μάνητα και λύσσα πολεμάνε
 γιατί δεν το χωνεύουνε πως αυτοί που ντροπιάσαν
 και νίκησαν και ξέφτισαν μιαν αυτοκρατορία
 να κάτσουν τώρα, σαν τραγιά, για να σφαγούν τ' αδίκου·
 μα θα πεθάνουν με τιμή και τ' άρματα στα χέρια
- 14.960 έστω κι αν καταντήσανε σαν σκέλεθρα απ' την πείνα.
 Τα πιότερα χαμόσπιτα – κάστρο μικρό καθένα-
 κρατάν τη νύχτα δυνατά κι οι Τούρκοι, θεν, δε θένε
 φέρνουν κανόνια το πρωί, μ' αυτά να τα χτυπήσουν·
 μπήκαν έτσι σε κάμποσα σπίτια τότες οι Τούρκοι
- 14.965 σαν ζωντανός δεν ήτανε κανείς απ' τους γενναίους.
 Σ' άλλα, κι απ' όσα βάσταξαν όλη την άλλη μέρα
 κι έλαχε νά χουν πιότερο μπαρούτι μες το σπίτι
 βάζουν φωτιάν οι ζωντανοί, σαν κοντοσουρουπώνει
 κι όλοι ταχιά τινάζονται με τους οχτρούς μαζί τους.

Ο ΑΝΕΜΟΜΥΛΟΣ

- 14.970 Ξημέρωνε δωδέκατη τ' Απρίλη μες την πόλη
 κι άλλο, πια, δεν απόμεινε, παρά τ' Ανεμομύλι·
 σκέτο, κοινό και στρογγυλόν έναν ανεμομύλι
 σαν τόσ' άλλα και γνώριμα που βρίσκονται στον κόσμο·
 χτισμένο 'ναι στ' αλακρινά της πικροπολιτείας
- 14.975 σε μέρος πον αερικό, σ' ένα μικρό νησάκι
 που τώρα πια μολώθηκε κι έσμιξε με την ξέρη.
 Κι όπως καλά προστάτευεν από το μέρος κείνο
 το Μεσολόγγι απ' την μικρή, την εχτρικήν αρμάδα
 το ταμπουρώσαν κι έχτισαν και κάνα-δυό κανόνια.
- 14.980 Σ' αυτό τρέξαν σαν πού 'παμεν όσοι πισωγυρίσαν
 - κι σε πιο πολλοί μας μαχητές – μέσα στην πολιτεία.
 Έπρεπε τώρα ν' αντιβγούν όχι μόνο στις βάρκες

- που κανονιέρες γίνηκαν, που σταθερά τις ρίχναν
 μέσ' απ' τη λιμνοθάλασσα, χωρίς παμό κι ανάσα
- 14.985 μα σ' όσα κι από τη στεριά κινούσανε γιουρούσια.
 Σαν που ρηγά 'ταν τα νερά, το μόνο δυσκολό τους
 για να περάσουν στη στεριά, είν' ο βαθύς ο βούρκος.
 Δυο μερονύχτια πολεμάν κι ας τους καταχτυπάνε
 και με χοντρή και με ψιλή φωτιάν από τη λίμνη.
- 14.990 Να ρίξουν χάμω τ' άρματα συχνά τους προσκαλάνε
 μ' αρνούνται και περιφρονούν όλες τις προσταγές τους.
 Ρεσάλτο κάνουν οι Τούρκοι κι απ' τη στεριάν ορμάνε
 μα κάμποσοι, στερνά, απ' αυτούς πικρό θάνατο βρίσκουν
 και τ' άψυχά τους σώματα χάνονται μες το βούρκο.
- 14.995 Οι Τούρκοι, στερνά, συναντούν μια Κλείσοβα καινούργια.
 Μα κι οι στερνοί προασπιστές κι αυτού του προμαχώνα
 ώρα την ώρα λείπουνε κι όλο και λιγοςτεύουν.
 Μα δε χάνονται μοναχά κείνοι που παν 'που βόλια
 κι από τις μπάλες των οχτρών – που τυχεροί λογιούνται-
- 15.000 μα κι όσοι σαν που πέρασαν δυο 'κομα μερονύχτια
 ξάγρυπνοι, κατανήστικοι, χωρίς μπουκιά στο στόμα
 κι ούτεσ ακόμα μια γουλιά νερό να δροσερέψουν
 τα διψασμένα χείλια τους, μια στάλα ν' ανασάνουν,
 δεν τους απόμεινε πνοή στ' αντρειωμένα στήθια.
- 15.005 Δεν έχουν πια τη δύναμη για να ξαναγιομίσουν
 τα δόλια καριοφύλια τους, π' άδεια και μόνα μένουν.
 όσοι που ν' αναστυλωθούν λίγο 'κόμα μπορούνε
 τραβάν στη φέξη, πού και πού· μα κι όλο και πιο σκόρπιο
 γίνεται το ντουφέκι τους κι όλο και πιο κι ανάριο.
- 15.010 Η νύχτα κοντοζύγωνε· κι αν έμεναν να φεξει
 και ξύπνοι, μισοζώντανοι, καθώς όλοι θε νάναι
 θα βλέπανε να τους χαλάν και τη λίγη ζωή τους
 που κλείναν 'κομα τα κορμιά, τα μυριολαβωμένα.
 Συνάζουν όσο ξέμεινε στα χέρια τους μπαρούτι
- 15.015 και κλειούντ' όσ' είναι ζωντανοί στον γκρεμισμένο μύλο
 και βάζουνε τρανή φωτιά, πετιούνται στον αγέρα.
 Βρουχητό τότες κι έκρηξη και μια λάμψη φωτίζει
 πέρα τη λιμνοθάλασσα κι ολόγυρα τις ντάπιες
 φωτίζοντας βουνόκαμπα, στον κόσμο διαμηνώντας
- 15.020 πόσο πολύ 'ναι δύσκολο - της λευτεριάς, που φτάνει –
 και πόσον ανηφορικό στέκεται στο δρομί της.
 Το Μεσολόγγιν έπεσε, μα φώτισε τον κόσμο.
 Μεσ τη γλυκιά της Άνοιξης, κι ευλογημένην ώρα
 άλλο τις δεν ακούγεται, εξόν από το φλοίσβο
- 15.025 της θάλασσας, που χόρτασε με τα τόσα κουφάρια
 και των οχτρών τους τσακωμούς στη μοιρασιά της λείας

- στο σιγανοαναφιλλητό παιδιών, κόρων, μανάδων,
που κλαίνει τους που χάσανε δικούς τους και προστάτες
και τη δικιά τους άδικη και καταμαύρη μοίρα.
- 15.030 Σε λίγο θε να φοριωθούν μες τα βαθιά καράβια
και μες τα σκλαβοπάζαρα θα πουληθούν της Πόλης,
πέρα, της Αλεξάντρειας, της Σμύρνης, του Καΐρου.
Ο Πρόκελ Ώστιν έγγραφε πως ύτερ' από χρόνια
είδεν ατός του να πουλούν στα βάθη της Νουβίας
- 15.035 Μεσολογγίτισσα γλυκειά, για κάπου τρεις πουγγίες.
Τα πιο πολλ' από τ' άτυχα τα πλάσματα της μοίρας
δε θα γυρίσουνε ποτέ στα χέρια των δικών τους.
Στο χαρεμλίκι θε να ζουν και σκλάβες θα πεθάνουν
όσες γυναίκες ξέκοψαν κι αιχμάλωτες πιαστήκαν'
- 15.040 και θα τουρκέψουν τα παιδιά, τι θ' απολησμονήσουν
και τ' όνομα και τους γονιούς και γλώσσα και πατρίδα.
Κάμποσ' όμως απ' όλ' αυτά τα θύματα της μοίρας
πίσω θε να ξαγοραστούν με χρήμα, που μαζεύει
'π όλες τις χώρες και λαούς που τη σκλαβιά μισάνε
- 15.045 και θα ξαναπατήσουνε το χόμα της πατρίδας
σαν θα 'χει πια λευτερωθεί και θάχ' αποτινάξει
δεσμά και βάρη ασήκωτα που πλακώνουν τα στήθια
και το κορμί της γι άπονα και πικραμένα χρόνια.
Στις δεκατρείς, σαν χάραξε, μένουν είκοσι σπίτια
- 15.050 όσα π' ορθά ξεμείνανε κι αντιπαλεύουν μόνα.
Μες τις πλατέες βρίσκονται χιλιάδες σκοτωμένοι
μες τα χαντάκια, στις αυλές και μες τα στενοράμια
άλλες χιλιάδες βρίσκονται κι άκλαφτοι, πεθαμένοι.
Και μες τη λιμνοθάλασσα πλένε' πολλά κουφάρια
- 15.055 που τα σκυλεύουν με χαράν όπου τα συναντάνε.
Στη δίψα τους για πλιάτσικο και τους τάφους ανοίγουν
του θρυλικού του Μπότσαρη και του Νορμάν ακόμα.
Οι δυο πασάδες βγάζουνε το στερνό μπουγιουρντί τους
να μαζευτούν και να καούν στην πόλη τα κουφάρια
- 15.060 κι αυτά 'κόμα που βρίσκονται στη γης καταχωμένα
κάτ' από γκρέμια και σωρούς κι έξ' όλα να τα βγάλουν
και να τα μάσουν σε σωρούς και να τα κατακάψουν
να μη βρωμίσει κι ο ντουνιάς και καμ' αρρώστεια πέσει.
Κι ακόμα γιατί θέλουνε τ' αυτιά των σκοτωμένων.
- 15.065 Κι έτσι σ' ανθρώπους δίνουνε την εντολή να κόβουν
και ν' αιρμαθιάζουνε τ' αυτιά κι ύστερις να πατώνουν
μ' αλάτι, για ν' αντέχουνε, να καλοσυντηρούνται.
Μες τα βαρέλια ρίχνουνε τ' αυτιά, κι ως τρεις χιλιάδες
ζευγάρια, που τα στέλλουνε πεσκέσι στο σουλτάνο,
- 15.070 δώρο τρανό στον Πατισάχ κι απόδειξη μεγάλη

- ζευγάρια, που τα στέλλουνε πεσκέσι στο σουλτάνο,
- 15.070 δώρο τρανό στον Πατισάχ κι απόδειξη μεγάλη
πόσο μεγάλος στάθηκεν ο χαλασμός και μαύρος
στούτους τους ξεροκέφαλους Γκιαούρηδες κι αρσίζες·
στο δορμπαλίκι χαϊνί, που πήγε να χαλάσει
έναν ντοβλέτι ξώπρωτο σ' Ανατολή και Δύση.
- 15.075 Μπαίνουνε, τέλος, κι οι δυο ~~τους~~ πασάδες μες την πόλη
να καμαρώσουν τη δουλειά, το ρόλο το δικό τους
κι εξόν τους αξιωματικούς πού 'χουν στη δούλεψή τους
τους ξένους, σαν τους Γερμανούς, Αυστριακούς, Φραντσέζους
τους συνοδεύουν πρόσχαροι, γιομάτοι περηφάνεια
- 15.080 κι άλλες προσωπικότητες, οι πρόξενοι στην Πάτρα:
τόσον ο Φίλιπ Τζέιμ Γκρήν κι Αβάς Δον Μικαρέλλι
Εγγλέζος κι Αυστριακός, αντίστοιχα καθένας.
Τρέχουν κι οι δυο, σαν μάθανε πως έπεσεν η πόλη
και δίνουν τα χαρίκια τους στους Τούρκους τους πασάδες.
- 15.085 Μάτια δεν έχουνε να δουν τη συμφορά την τόση.
Πιάνει και κάνει μια γραφήν ο Δον ο Μικαρέλλι,
- άνθρωπος πούναι του Θεού, με αγάπη κι όχι μίσος -
για τον Ιππότη Μορίτι, παινέματα γιομάτη
για τους οχτρούς, που σκλάβωσαν τη δοξασμένη πόλη·
- 15.090 ο «σταλμένος» τούτος του Θεού, μέσ' σ' όλα τ' άλλα γράφει:
«Τ' αυτιά, για την ακρίβεια, δεν είναι τρεις χιλιάδες
μα τρεις χιλιάδες κι εκατόν, όλα σωστά ζευγάρια».
Βλέπει τους τάφους ανοιχτούς ο πρόξενος των Άγγλων,
του λιόντα στρατηγού Νορμάν και του «χαρούν» του Μάρκου
- 15.095 κι όξ' απ' τους τάφους τα κορμιά, τ' άψυχά τους κουφάρια
και βγάζει κι απ' το σκελετό του Μπότσαρη δυό δόντια.
Έτσι για θυμητάρι του να το 'χει, καθώς είπε.
Τούτο το τέλος στάθηκε της θρυλικής της πόλης.
Μήτε λεφούσια αμέτρητα μήτε τόσες αρμάδες
- 15.100 μήτε και τα τεχνάσματα των τόσων Ευρωπαίων.
Και μήτ' αρρώστιες μπόρεσαν να τήνε γονατίσουν.
Η πείνα τηνε νίκησε, που τούτη δε νικήθει
ίσαμε σήμερα ποτές κι ούτε από κανένα.
Μα κι ούτε τότες λύγισαν, κι ούτ' άσκωσαν τα χέρια.
- 15.105 Λεύτεροι προτιμήσανε για πάντα τους να μείνουν
εκείθε με τους αδελφούς, εδώθε με το χάρο...